

שבוע פרשת ואתחנן - שבת נחמו

(03 - 09 August 14)

ד' - י"ג מנחם אב תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמַעְנוּ אֶל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתְם וְעִבַרְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתְם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבַר אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָמַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע יי לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתֵי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבַר תּוֹרָה:

וְהִעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבַר תּוֹרַתְךָ כְּפִינוּ, וּבְפִי כְל־עֲמֻךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כְל־עֲמֻךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֻךְ וְלוֹמְדֵי תּוֹרַתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֵךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחובת נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה" (")) בציוץ שבים - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו יתקף ל"חרד וכות של צדקה".

תהלים

קין

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הָלֹלוּהָ | הָלֹלוּ עַבְדֵי יְהוָה הָלֹלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לְשָׁבֶת: ו הַמּוֹשְׁפִילִי לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֶת הַכִּיֹּת
אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

קיד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בָּצָאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הֵיטָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
ג הֵיטָה רָאָה וַיִּגַּם הִירֵדן יִסָּב לְאַחֹר: ד הֵהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
הֵיטָה כִּי תָנוּס הִירֵדן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הֵהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדֹן
חֹלִי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הֵהָפְכִי הַצּוּר אֲגָם־מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מִים:

אגרות קודש

ב"ה, ו' מני"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ח מנחם, בו כותב ע"ד הצעת נכבדות עבור בנו... שליט"א עם בחורה אחת... אלא שיש לה אחות מבוגרת שטרם התאסרה, אבל רמזו הוריהן שבקרוב הגדולה תתאסר ואז יגמרו את הדבר עם הקטנה בהצעה האמורה.

הרי כיון שענין שידוכין ה"ז בנין עדי עד, מובן שאין למהר וללחוץ על ההקדם בהנ"ל איזה ימים קודם, כי אם לקבוע איזה מועד, שעד המועד ההוא יחכו לאירוסיו של האחות הגדולה, והמועד הרי יכול להיות באיזה שבועות, כיון שבלא"ה נמצאים אנו בחדש עליו אמרו רז"ל במס' תענית (כט עמוד ב' בתחלתו) דלישתמיט באב. מכמה טעמים אין כדאי לקשר (פארבינדען) הצד השני שמוכרחים הם דוקא בהצעה, ולאידך גיסא גם מצדם לא לקשר (פארבינדען זיך) כיון שבאפשרי שבמשך שבועות אלו תהיינה עוד הצעות הראויות להתענין בהן.

לפלא שאינו מזכיר ע"ד השתתפותו בהתועדויות אני"ש וכן בשיעורי תורה הנלמדים ברבים והעיקר מפעולותיו בהפצת המעניות שהרי זוהי מצוה שבגופו ובפרט לאלו אשר אבותיהם התעסקו בזה וזכות אבותם מסייעתם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, שהרי הטוב בענינים הפרטים - באיש ואשה הישראלים - תלוי בהטוב דבענינים הכללים.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד.....ג
- (ג) מאמר ד"ה לא היו ימים טובים לישראל
אור ליום ב' פרשת עקב, ט"ו באב, ה'תשד"מ.....ה
- (ד) שיחת ליל ב' פרשת עקב,
ט"ו באב, ה'תשד"מ.....יח
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ואתחנן
(בלה"ק) כרך יד.....מב
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....מח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ואתחנן.....מט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ואתחנן.....נ
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ואתחנן.....פד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ואתחנן.....פה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ואתחנן.....ק
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....קג
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ואתחנן.....קו
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ואתחנן.....קכה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ואתחנן.....קלב
- טז) נביאים וכתובים**
- מלכים ב פרק יז, תהלים פרק קל-קלא.....קלה
- יז) משניות – מסכת ערכין/תמורה**
- ביאור קהתי.....קלז
- יח) עין יעקב מסכת יומא.....קמז**
- (יט) מסכת מגילה עם ביאורים
מדף כג עד דף כט.....קמח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן.....קעו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן.....קעו
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן.....קעז
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי.....קעח
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קעט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש.....קפ
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב.....קפא
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה"ש"ת
אדמו"ר מוהרי"צ.....קפב
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ.....קפד
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ.....קפה
- (ל) הלכות בית הבחירה.....קפו
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ד.....קפח
- (לב) חומש לקריאה בציבור.....קפט
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת ואתחנן.....קצח
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.....קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו ז"ל בגמרא:

1 לא היו ימים טובים לישראל פחמשה עשר באב וכו'¹ וכיום
2 הכיפורים. וידוע דיוק השאלה של רבותינו נשיאינו אדמו"רי חב"ד
3 בזה (בפרושים מאמרי החסידות המתחילים במאמר רז"ל זה
4 או מאמרים שמתחילים ב"דיבור
5 המתחיל" אחר, אבל) המפרשים
6 מאמר רז"ל זה², מהו טעם
7 הדבר שלא היו ימים טובים
8 בישראל בט"ו באב, היינו מהי
9 מעלתו המיוחדת של יום זה ביחס
10 לשאר החגים שדווקא עליו נאמר שלא
11 היו ימים טובים כמוהו?
12 והנה בפרי עץ חיים³ מכתבי
13 הארז"ל מבואר במעלת יום זה
14 של חמישה עשר באב בפרט, שהוא
15 בהיותו באמצע החודש היום שבו
16 הלכנה היא בשלמותה לא כמו
17 בתחילת החודש כשהירח רק נולד או
18 בסוף החדש שהוא קטן (ובלשון הוהר
19 קימא סיהרא באשלמותה⁴
20 הירח עומד בשלמות), ומכיון
21 שישראל עתידין להתחדש
22 כמותה⁵ (כמו הלכנה), לעתיד
23 לבוא, כימות המשיח, הירח שבתחילה
24 נברא בגודל שווה לשמש ואחר כך
25 התמעט, יחזור להיות מאור גדול, כמו
26 השמש, ובני ישראל נמשלו ללכנה וגם
27 עתידים להתחדש לעתיד לבוא ותמורת
28 מצבם הנחות והקטן בזמן הגלות
29 יתעלו למצב געלה ורגול⁶ לפיכך
30 היום שבו הלכנה היא
31 בשלמותה יום החמישה עשר
32 בחודש הוא יום טוב גדול.
33 אף עדין צריך להבין, והרי
34 כמה שאמרנו לגבי חמשה עשר
35 באב לא היו ימים טובים
36 לישראל כמוהו, נכלל גם
37 (ובעיקר) היום טוב הראשון
38 לרגלים⁶ שהוא חג הפסח
39 שגם הוא חל ביום ט"ו
40 לחודש (ניסן) שבו הלכנה במילואה, ועל-דרך זה נכלל

ביאור בדרך אפשר

42 באמירה שחמישה עשר באב מיוחד ביחס לכל החגים גם חג האסיף
43 (חג הסוכות) שגם הוא חל בט"ו לחודש (תשרי) שבו
44 הלכנה במילואה, ואם-כן כמה היא מעלת חמשה עשר
45 באב דוקא והרי גם חג הפסח וחג הסוכות הם ביום חמישה עשר בחודש
46 ואיך ההסבר שבכתבי הארז"ל
47 שמעלת ט"ו באב היא משום שבו
48 "קיימא סיהרא באשלמותא", מיישב
49 את השאלה מה המעלה המיוחדת של
50 יום זה?

בס"ד. אור ליום ב' פרשת עקב, ט"ו באב, ה'תשר"מ

(הנחה בלתי מוגה)

1 לא היו ימים טובים לישראל פחמשה עשר
2 באב וכו'¹. וידוע דיוק רבותינו נשיאינו
3 בזה (בפרושים המתחילים במאמר רז"ל זה או
4 המפרשים מאמר רז"ל זה²), מהו טעם הדבר
5 שלא היו ימים טובים בישראל בט"ו באב. והנה
6 בפרי עץ חיים³ מבואר במעלת יום זה, שהוא
7 היום שבו הלכנה היא בשלמותה (קימא סיהרא
8 באשלמותה⁴), ומכיון שישראל עתידין
9 להתחדש כמותה⁵ (כמו הלכנה), לפיכך היום
10 שבו הלכנה היא בשלמותה הוא יום טוב
11 גדול. אף עדין צריך להבין, והרי כמה שאמרנו
12 לא היו ימים טובים לישראל, נכלל גם (ובעיקר)
13 הראשון לרגלים⁶ שהוא חג הפסח שגם הוא חל
14 ביום ט"ו לחודש (ניסן) שבו הלכנה במילואה,
15 ועל-דרך זה נכלל גם חג האסיף (חג הסוכות)
16 שגם הוא חל בט"ו לחודש (תשרי) שבו הלכנה
17 במילואה, ואם-כן כמה היא מעלת חמשה עשר
18 באב דוקא.
19 והנה נקודת הבאור בזה היא⁷, דמעלת
20 שלימות הלכנה שבט"ו באב היא משום
21 שבאה אחר הירידה דתשעה באב. והנה ידוע⁸
22 שכל עליה אמיתית היא על-ידי הקדמת ירידה
23 דוקא. וכמו בעליה הראשונה (העליה ממצרים
24 אל ארץ ישראל) דכתיב בזה⁹ ואנכי אעלה גם
25 עלה (עלה נעלה וירשנו אותה¹⁰), עליה פפולה,
לדברי המרגלים אודות ארץ ישראל נאמר עלה נעלה וירשנו

(1) משנה סוף תענית. (2) ד"ה נחמו עת"ר בתחלתו (סה"מ עת"ר ע' רכא ואילך). וראה אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' איצו. (3) שער חגה"ש (בסופו). הובא בד"ה נחמו שם. וראה אוה"ת שם. (4) ראה זח"א קנ, א. שמו"ר פט"ו, כו. ובכ"מ. (5) נוסח קידוש לבנה - סנהדרין מב, א. (6) ראה ר"ה ד, א. (7) מאמרים שבהערה 2. (8) ראה ד"ה נחמו עת"ר שם ע' ריט. אוה"ת שם. לקר"ת שה"ש יא, ג. סה"מ תקס"ד ע' כה. ובכ"מ. (9) ויגש מו, ד. וראה בכ"ז - תו"א ר"פ שמות. (10) שלח יג, ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אותה¹⁰), עליה כפולה, שהיתה עלי ידי הקדמת ירידה
2 כפולה דוקא, כמו שכתוב¹¹ בדבריהם של אחי יוסף לגבי הירידה
3 שלהם למצרים (שבהמשך לזה הייתה אחר כך הירידה של יעקב וכל בני
4 ביתו) ירדו ירדנו גו' ודוקא בגלל שקדמה לה ירידה כפולה, העלייה
5 ממצרים הייתה עלייה כפולה, עלייה
6 אמיתית. ומזה מובן דלפי גודל
7 הירידה כף הוא גודל העלייה
8 שעל-ידה, דכאשר הירידה
9 היא גדולה ביותר, אז גם
10 העלייה היא גדולה ביותר¹²
11 ולכן ירידה כפולה מביאה לעלייה
12 כפולה, וכן ירידה גדולה מביאה
13 לעלייה גדולה. וזוהי מעלת
14 חמשה עשר בחודש אב על
15 חמשה עשר בניסן וחמשה
16 עשר בתשרי, שגם בהם "קיימא
17 סהירא באשלמותא" אבל אין לזה
18 חשיבות גדולה כל כך משום
19 שהעלייה והשלמות דט"ו
20 באב באה לאחר הירידה
21 הגדולה דט' באב.
22 ואף שגם העלייה דיציאת
23 מצרים (ט"ו בניסן) היתה
24 לאחר הירידה הגדולה
25 הגלגלית מצרים שהיה בעבודת
26 פֶּרֶךְ¹³, ולא זו בלבד שהיו בגלות גם
27 נאלצו לעבוד קשה מאד וסבלו סבל
28 רב, מפל-מקום אינה דומה
29 ירידה זו של בני ישראל למצרים
30 לירידה הגדולה דט' באב,
31 מפמה טעמים, כפי שהולך
32 ומפרט. הא', הברל ראשון בין מצבם
33 של בני ישראל בירידה שקדמה לעלייה
34 של יציאת מצרים למצבם בירידה של
35 תשעה באב שקדמה לעלייה של ט"ו
36 באב הוא שאמרו חכמינו ז"ל בגמרא
37 דכבר בראש השנה של שנת
38 היציאה ממצרים (לפני חודש
39 ניסן) בטלה עבודה מאבותינו
40 במצרים¹⁴ ואם כן הפער בין מצבם לפני העלייה למצבם אחרי העלייה
41 יותר קטן. והב', שגם עצם הירידה של בני ישראל למצרים אינה
42 ירידה רוחנית גדולה כל-כך משום שהיתה לפני מתן-תורה,
43 שאז לא היה עדין בגלוי מה שישאל הם בניו של
- הקב"ה, שיושבים על שולחן אביהם, (דבר שנפעל רק לאחר
יציאת מצרים) במתן תורה שאז בני ישראל נבחרו להיות "סגולה מכל העמים
... ממלכת כוהנים וגוי קדוש" ולכן הירידה שלהם במצרים אינה
גדולה כל-כך כי לפני שהקשר של בני ישראל לקדוש-ברוך-הוא היה
בגלוי, גם מצב שסותר לכך אינו חמור
כל-כך. מה-שאין-כן לאחר
מתן-תורה שאז נעשו ישראל
בגלוי בניו של הקב"ה,
שיושבים על שולחן אביהם,
שהרי במתן-תורה היה ביטול
הגזירה, שהייתה עד אז, כדברי
המדרש שמצב העולם לפני מתן תורה
דומה למלך שגור על שתי מדינות
שבני מדינה אחת לא ירדו לשנייה,
ובני המדינה השנייה לא יעלו לאחרת,
ואחר כך ביטל את הגזירה, וכך עד
מתן תורה הייתה 'גזירה' של הברלה
בין העולמות העליונים לעולמות
התחתונים ולא הייתה אפשרות
להשראת השכינה וגילוי אלוקות
בגשמי העולם, ובמתן תורה בטלה
ה'גזירה' וניתן הכוח להמשיך אלוקות
בעולם הזה הגשמי, לאחר שהתחיל
מצב דעליונים ירדו למטה
כו'¹⁵ ותחתונים יעלו למעלה, והקשר
של בני ישראל למטה עם הקדוש-
ברוך-הוא למעלה נהיה יותר גלוי
ויותר חזק, ונעשו ישראל במתן-
תורה ממלכת כהנים וגוי
קדוש¹⁶ מיוחד לקדוש-ברוך-הוא
(ויכתיב בדברי ה' לבני ישראל
בשיבות למתן תורה ואשא אתכם
על פנפי נשרים גו' ואביא אתכם
אלי¹⁷, וגם בפסוק זה מודגש הקשר
הקרוב והמיוחד של בני ישראל אל
הקדוש-ברוך-הוא), ובפרט בזמן
שבית המקדש היה קיים עד
החורבן בתשעה באב שאז נתגלה
עוד יותר מאשר ביציאת מצרים
ובמתן תורה מה שישאל הם בניו של שולחן
אביהם, וכשגלו משם ויצאו מארץ ישראל לגלות הרי הם כבנים
שגלו מעל שולחן אביהם¹⁸, ולא נמצאים במקומם הנכון והראוי
ממצב מאד נעלה למצב מאד ירוד, כאשר

(11) מקץ מג, כ. כ. (12) מאמרים שבהערה 8. (13) שמות א, יג. (14) ר"ה יא, רע"א. (15) ראה שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טז. (16) יתרו יט, ו. (17) שם יט, ה. וראה פרש"י שם. פרש"י האזינו לב, יא. (18) ראה ברכות ג, סע"א.

לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפער בין המצב שקודם הייתה למצב שאחרי הירידה הוא גדול מאד, יותר
- 2 מאשר הפער שבין המצב שלפני יציאת מצרים למצב שאחרי יציאת מצרים,
- 3 ואם כן אין זה פלא שעל חמישה עשר באב, הבא לאחר תשעה באב, נאמר
- 4 שלא היו ימים טובים כמוהו אפילו לגבי חג הפסח בחמשה עשר בניסן.
- 5 **וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הַיּוֹם טוֹב**
- 6 **דְּסוּכּוֹת, ט"ו בְּתַשְׁרִי, שגם**
- 7 לגביו חמשה עשר באב הוא במעלה
- 8 יתירה שהרי חג הסוכות, שלא כמו חג
- 9 הפסח, **אֵינוֹ אַחֵר יְרִידָה כָּלֵל,**
- 10 **אֶלָּא אֲדִרְבָּהּ הוּא בָּא,**
- 11 **בְּהִמְשָׁךְ אֶל הָעִלּוּי דִּימִי**
- 12 **הַרְצוֹן שֶׁלְפָנָיו, שהם ימים נעלים**
- 13 ולא תקופה של ירידה **הַחֵל**
- 14 **מֵרֹאש־הַשָּׁנָה שָׁבוּ יִשְׂרָאֵל**
- 15 **מִמְּלִיכִים אֶת הַקֶּבֶ"ה מחדש**
- 16 **למלך על העולם (כַּמְאָמְרָא)**
- 17 **חכמינו ז"ל** בגמרא אודות אמירת
- 18 פסוקי מלכיות בראש השנה
- 19 **שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם),** כמבואר
- 20 באריכות בקבלה וחסידות שבערב
- 21 ראש השנה מדי שנה, הרצון של
- 22 הקדוש ברוך הוא למלוך על העולם
- 23 ולהשפיע לו חיות מסתלק ועולה,
- 24 ובראש השנה יש לעורר ולהמשיך את
- 25 הרצון ואת החיות מחדש ואם כן ראש
- 26 השנה אינו זמן של ירידה רוחנית אלא
- 27 להיפך זמן נעלה של התקדמות בני
- 28 ישראל אל הקדוש-ברוך-הוא וקבלת
- 29 מלכותו מחדש **וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה**
- 30 **עֲשֵׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה** שאף עליהם
- 31 אמרו חכמינו ז"ל שהם ימי רצון
- 32 **דְּכֻתִּיב בְּהוֹ** שכתוב בהם **דְּרָשׁוּ**
- 33 **הַוְי' בְּהִמְצָאוֹ קְרֹאוּהוּ**
- 34 **בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב, דְּאִמְתִּי הוּא**
- 35 **קְרוֹב בְּעֲשֶׂרֶת יְמֵים שְׁבִין**
- 36 **רֹאש־הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים,**
- 37 **הֵינּוּ** כדברי חכמינו ז"ל בגמרא
- 38 **שְׁבִימִים אֵלּוּ** של עשרת ימי
- 39 תשובה **יָכוֹל הַיַּחֲדָד לַפְּעוּל**
- 40 **למעלה, באמצעות התפילה מה**
- 41 **שְׁפּוּעָעִלִים הַצְּבִיר דוּקָא,** והיחיד אינו יכול לפעול זאת **בְּמִשְׁךְ יָמוֹת**
- 42 **הַשָּׁנָה** ²¹ (הגמרא שואלת שלכאורה יש סתירה בין שני פסוקים: כתוב אחד
- 43 אומר ש'ה' אלוֹקֵינוּ עוֹנָה "בְּכָל קְרָאנוֹ אֵלֵינוּ", היינו תמיד, וכתוב אחד אומר

- 44 "דרשו ה' בהימצאו" היינו דווקא בזמן מיוחד. והגמרא עונה שליחיד ה' עונה
- 45 דווקא בזמן מיוחד, בעשרת ימי תשובה, ולציבור ה' עונה תמיד, הרי
- 46 שבעשרת ימי תשובה כוחו של היחיד גדול ככוחו של הציבור כל ימות
- 47 השנה) ואם העלייה של חג הסוכות, ט"ו בתשרי, היא אחרי ימי רצון ולא
- 48 מתוך ירידה כלל, הרי אין זו עלייה
- 49 גדולה כל כך. **וְלִכְּנָן הָעֲלִיָּה דְט"ו**
- 50 **בְּנִיסָן וְט"ו בְּתַשְׁרִי אֵינָה**
- 51 **גְּדוּלָּה כָּל-כָּף. מֵהַשְּׂאִין-כֶּן**
- 52 **הָעֲלִיָּה** של "קיימא סיהרא
- 53 באשלמותא" **דְט"ו בָּאָב הַבָּאָה**
- 54 **אַחֲרֵי הַיְרִידָה דְתַשְׁעָה בָּאָב,**
- 55 **היא עלייה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר, לְפִי**
- 56 **עֲרֹךְ** בהתאמה אל **הַיְרִידָה**
- 57 **הַגְּדוּלָּה דְתַשְׁעָה בָּאָב.**
- 58 **וְזֶהוּ לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים**
- 59 **לְיִשְׂרָאֵל כְּט"ו בָּאָב כו',**
- 60 **דְּמַעֲלַת הַיּוֹם טוֹב, דְט"ו**
- 61 **בָּאָב עַל כָּל שְׁאָר הַמוֹעֲדִים**
- 62 **כולל חג הפסח וחג הסוכות שהם**
- 63 **בט"ו בתודש, כמבואר לעיל, היא**
- 64 **לְהִיּוֹתוֹ ט"ו באב בָּא אַחֲרֵי**
- 65 **הַיְרִידָה הַגְּדוּלָּה דְט' בָּאָב,**
- 66 **וְכַמְבּוֹאֵר בְּאִרְוֶכָה בְּדִירוּשִׁים**
- 67 **מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת הַמְּבָאָרִים עֲנִין**
- 68 **זֶה, וְגַם בְּדִבְרוֹר-הַמִּתְחִיל**
- 69 **במאמר הפותח במאמר חז"ל ז"ה**
- 70 **דְּאֶשְׁתֵּקֵד** ²² שנאמר בשנה שעברה,
- 71 **בט"ו באב תשמ"ג.**
- 72 **וְהִנֵּה עַל-פִּי מַה שְּׁנִתְבָּאָר**
- 73 **לְעִיל שְׁכַל עֲלִיָּה אֲמִיתִית**
- 74 **עלייה בעצם, לא רק עלייה יחסית**
- 75 **היא עַל-יְדֵי הַקִּדְמַת יְרִידָה**
- 76 **דְּקָא, יִתְבָּאָר עֲנִין נֹסֶף בְּמַה**
- 77 **שֶׁהִשִּׁיר שֶׁל יוֹם שְׁנֵי בִשְׁבַת**
- 78 **בשבוע שֶׁהָיוּ הַלּוּיִם אוֹמְרִים**
- 79 **בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ (דְּקִבְיַעוֹת ט"ו**
- 80 **בָּאָב בְּשָׁנָה זוֹ תשד"מ וְשֶׁלְפָנֶיהָ**
- 81 **תשמ"ג היא בְּיוֹם הַשְּׁנֵי בִשְׁבַת)**
- 82 **הוא בתהלים פרק מ"ח בו נאמר**
- 83 **גְּדוֹל הַוְי' וּמַהוֹלָל מְאֹד בְּעִיר**
- 84 **אֶלְקִינוּ** ²³, **כַּמְאָמֵר רְבוּתֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת רֹאש־הַשָּׁנָה** ²⁴
- 85 **(וּבְסוּף מִסְכַּת תְּמִיד), בְּשָׁנֵי בְּיוֹם שְׁנֵי בִשְׁבּוּעַ מַה הָיוּ אוֹמְרִים**
- 86 **הלויים במקדש, גְּדוֹל הַוְי' וּמַהוֹלָל מְאֹד בְּעִיר אֶלְקִינוּ הֵר**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קדשו, ופירש רש"י במסכת ראש-השנה²⁵ (על מה
2 שאמרו רבותינו ו"ל שהקשר דיום שני למזמור זה הוא
3 על שם שחילק מעשיו כו' יום שני הוא היום שבו, בשבת ימי
4 בראשית, הקדוש-ברוך-הוא עשה חלוקה והבדלה במעשיו כמו שנאמר
5 "ויבדל אלוקים בין המים) וזה-
6 לשונו של רש"י: הבדיל הקדוש
7 ברוך הוא על ידי שעשה רקיע בין
8 עליונים ותחתונים²⁶ ונתעלה
9 הקדוש ברוך הוא וישב במרום
10 דוגמת שכונו בעירו וזה
11 קדשו. והינו שזהו הקשר
12 של יום שני בשבוע לענין בעיר
13 אלקינו הר קדשו, משום
14 שבימים זה ביום שני בשבוע שבו
15 הרקיע הבדיל בין העליונים
16 והתחתונים נתעלה לבחינת
17 עירו וזה קדשו. ועל-פי
18 הנ"ל, שכל עליה אמיתית
19 היא על-ידי הקדמת ירידה
20 דוקא, יוכן הענין של תוכן
21 השיר של יום' של יום שני
22 בתוספת באור, וכדלקמן.
23 והנה בענין המשמעות של הפסוק
24 גדול הו' ומהולל מאד בעיר
25 אלקינו גו', אמרו רבותינו
26 ו"ל²⁷ בזהר אימתי הוא
27 הקדוש-ברוך-הוא גדול כשהוא
28 בעיר אלקינו. ויש בזה ב'
29 פירושים²⁸. פירוש א',
30 והפשוט יותר (במבואר
31 בכמה מאמרים²⁹), שגילוי
32 גדלות הו' הוא בעיר אלקינו
33 דוקא. ופירוש ב' (במבואר
34 בכמה מאמרים³⁰, ובפרט
35 במאמר כ"ק אדמו"ר
36 (מהורש"ב) נשמתו-עדן
37 בדבור-המתחיל הפותח בפסוק
38 כמגדל דוד, דשבת נחמו
39 תרמ"ד³¹, לפני מאה שנה
40 קודם אמירת מאמר זה בשנת
- 41 תשד"מ), דלא רק שגילוי גדלות הו' הוא בעיר אלקינו,
42 אלא עוד זאת שגם עצם הגדלות דהו' נפעל בעיר אלקינו
43 דוקא כאשר אורו של הקדוש ברוך הוא יורד ומאיר לעולמות. וכמוכן
44 מהמבואר בזהר³² דמלכא בלא מטרוניתא, המלך בלא גבירה,
45 מלכה, היינו הארה והשפעה ללא
46 שיהיה מי שיקבל את ההארה
47 וההשפעה (והכוונה לספירת המלכות
48 שדרכה האור הבלי-גבול יורד ונמשך
49 לנבראים מוגבלים, כפי שיתבאר להלן)
50 לא הוא מלכא אינו מלך ולא
51 הוא גדול ואינו גדול ולא
52 מהולל ואינו מהולל. והינו,
53 שעל-ידי ירידת המלך (הו')
54 לעיר אלקינו הארה והשפעה
55 לעולמות שהיא בחינת
56 מטרוניתא, הגבירה, המלכה על-
57 ידיה (נפעל לא רק גילוי
58 גדלותו, שקיימת כבר, ומעתה
59 מאירה ומשפיעה אלא יתירה
60 מזו) נוסף בו ענין חדש שלא
61 בערך, חידוש ללא יחס והשוואה
62 למצבו הקודם שנעשה בבחינת
63 גדול לעומת מצבו מצד עצמו, לא
64 על ידי ההארה וההשפעה לעולמות
65 (במבואר במאמר הנ"ל של
66 הרבי הרש"ב דתרמ"ד³³).
67 ואף שענין מלכא ומטרוניתא
68 מלך ומלכה הוא רק ענין של
69 משל, שדברה תורה כלשון
70 בני אדם³⁴, בעוד שבאמת למעלה,
71 באלוקות, הקדוש-ברוך-הוא "גדול"
72 ו"מהולל" מצד עצמו, ולא בגלל
73 ההארה וההשפעה של אורו למקבלי
74 השפע מפל-מקום צריך
75 שיהיה המשל הגשמי הפשוט
76 דומה לפחות בנקודה הכללית
77 לנמשל³⁵ הרוחני האלוקי הנעלה.
- 25 שם ד"ה שחילק מעשיו. (26 בראשית א, רח. 27) כ"ה בכ"מ. וראה זח"ג ה, א. ז"ח תשא מז, א. ועוד. (28 וראה עוד פירושים - באוה"ת (יהל אור) תהלים ע' קעט ואילך. ד"ה אור לי"ד ה"ש"ת. (29 תו"א נו, ב ואילך. ד"ה כבוד מלכותך תרס"א. ד"ה אור לי"ד שם. ועוד. (30 אוה"ת לתהלים (יהל אור) שם ע' קפא. אוה"ת שה"ש ע' תי. ד"ה כמגדל דוד תר"ל. (31 סה"מ תרמ"ד ע' רנא. (32 ח"ג ה, א (שם). (33 ובמאמרים שבהערה 30. 34 ברכות לא, ב. וש"נ. וראה רמב"ם הלי יסוה"ת פ"א ה"ט. (35 ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 592.

(25 שם ד"ה שחילק מעשיו. (26 בראשית א, רח. 27) כ"ה בכ"מ. וראה זח"ג ה, א. ז"ח תשא מז, א. ועוד. (28 וראה עוד פירושים - באוה"ת (יהל אור) תהלים ע' קעט ואילך. ד"ה אור לי"ד ה"ש"ת. (29 תו"א נו, ב ואילך. ד"ה כבוד מלכותך תרס"א. ד"ה אור לי"ד שם. ועוד. (30 אוה"ת לתהלים (יהל אור) שם ע' קפא. אוה"ת שה"ש ע' תי. ד"ה כמגדל דוד תר"ל. (31 סה"מ תרמ"ד ע' רנא. (32 ח"ג ה, א (שם). (33 ובמאמרים שבהערה 30. 34 ברכות לא, ב. וש"נ. וראה רמב"ם הלי יסוה"ת פ"א ה"ט. (35 ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 592.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומִזֶּה מוֹכֵן, דְּכָשֶׁם שְׁבַמְשָׁל, הַמְטְרוֹנִיתָא פּוֹעֵלַת גְּדֻלּוֹת
2 בְּמִלָּךְ, כֶּף עַל-יְדֵי בְּחִינַת עֵיר אֱלֻקִּינוּ הָאֵרַת אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָמוֹת
3 נִמְשַׁכֶּת גְּדֻלּוֹת חֲדָשָׁה בְּשֵׁם הָיוּ, שֶׁאֵין לָא קִיּוּמָת בּוּ מִצֵּד עֲצֻמוֹ.
4 וּבִאֹר עֲנִין אִימָתִי הוּא גְּדוֹל כְּשֶׁהוּא בְּעֵיר אֱלֻקִּינוּ לְפִי
5 הַפִּירוֹשׁ הָרָאוֹן, שְׁגֻדּוֹת הָיוּ
6 אֵין קִיּוּמָת מִצֵּד עֲצֻמָּה, אֲבָל הַגִּילּוּי
7 שֶׁלָּה הוּא עַל-יְדֵי הָהָרָה וְהַשְׁפָּעָה
8 ל"עֵיר אֱלֻקִּינוּ" הִנֵּה שֵׁם הָיוּ
9 מִצֵּד-עֲצֻמוֹ הוּא נִעְלָה וּמוֹפֶשֶׁט
10 לַגִּמְרִי מִכֹּל הַגְּבֻלָּה וְהַגְּדֵרָה, וְהוּא
11 לְמַעַלָּה מִהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה כו'
12 שְׁשִׁיכֶת רַק בְּדַבְרִים מוֹגֵדִים
13 וְלַמַּעַלָּה מַעֲנִין הַגִּילּוּי וְהַהָרָה
14 וְהַתַּפְשׁוּת לְמָה שְׁחוֹץ מִמֶּנּוּ,
15 וְעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים מוֹגֵדִים
16 לָא יִכּוּלִים לְתַפּוֹס וּלְקַלּוֹט הַתְּגֻלּוֹת
17 שְׁלֻמְעָלָה מִיכּוּלַת הַתְּפִיסָה וְהַקְלִיטָה
18 שֶׁלָּהּ וְעֵצֶם הַמַּהוּת שֶׁל שֵׁם הָיוּ הִיא
19 דְּרָגָה שְׁלֻמְעָלָה מִגִּילּוּי דְּהָרִי מָה
20 שְׁהָיוּ הוּא מְלֻשׁוֹן מִהֵנָּה³⁶
21 (הֵינּוּ עֲנִין הַהִתְהַוּוֹת שֶׁל
22 מִצִּיאוֹת י"ש מֵאֵין לָא מוֹגֵדִים), וְמָה
23 שְׁהָיוּ הוּא מְלֻשׁוֹן הֵינָּה הָיוּ
24 וְיִהְיֶה כְּאֶחָד³⁷, לְמַעַלָּה מִגִּדְרֵי
25 הַזֶּמֶן (וּמִמִּילָא לְמַעַלָּה מִגִּדְרֵי גְבּוּלּוֹת
26 הָעוֹלָם שְׁבָאִים לִידֵי בִיטוּי בְּעִיקָר
27 בְּגֻבּוּלוֹת וְגִדְרֵי הַזֶּמֶן וְהַמְקוֹם) הוּא
28 נִעְלָם מִהֲנִבְרָאִים, עֵצֶם עֲנִין
29 הַהִתְהַוּוֹת שֶׁל י"ש מֵאֵין וְכֵן הִיטוּ
30 לְמַעַלָּה מִגִּדְרֵי הַזֶּמֶן הֵם מוֹשְׁגִים
31 שְׁנַעֲלִמִים מִהֲנִבְרָאִים דְּלָאוּ כֹל
32 מוֹחָא סְבִיל דָּא לָא כֹל מוֹחַ סוֹבֵל
33 (יִכּוּל לְקַלּוֹט וּלְשַׁאֵת) זָאת, כְּלוּמֹר
34 שֶׁדִּבֵּר נִעְלָה וְנִעְלָם מִיכּוּלַת הַתְּפִיסָה
35 וְהַקְלִיטָה שֶׁל הַנִּבְרָאִים אֲפִילוּ
36 בְּמוֹחַ וְשִׁכְלָה, בְּהִנָּחָה שֶׁדִּבֵּר כֹּחַ
37 יִיתֵכֵן וְכָל-שִׁפְן וְכָל-וְחוּמָר וְאֵם הַמוֹשְׁגִים הַמוֹפְשָׁטִים וְהָלָא מוֹגֵדִים
38 הִלְלוּ (שֶׁל הַתְּהַוּוֹת י"ש מֵאֵין וְלַמַּעַלָּה מִגִּדְרֵי הַזֶּמֶן) הֵם מַעַל וּמַעֲבֵר לִיכּוּלַת
39 הַשְׁכִּילַת שֶׁל הַנִּבְרָאִים, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִיכּוּלַת הַתְּפִיסָה שֶׁל הַנִּבְרָאִים
40 הַמוֹגְבִּלִים וְנִעְלָמִים לְגַבִּיהֶם בְּאֹפֶן שֶׁל הֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה וְרָאִיָּה הַבְּנָה
41 וְקִלְיטָה פְּנִימִית עֲמוּקָה כְּמוֹ רִאִיָּה מוֹחֲשִׁית. וְדוֹקָא כְּאֶשֶׁר נִמְשָׁךְ עֲנִין
42 זֶה שֶׁל הָיוּ בְּבִחִינַת עֵיר אֱלֻקִּינוּ שֶׁהוּא סְפִירַת הַמַּלְכוּת
43 אֲשֶׁר רְגֵלֶיהָ הַבְּחִינּוֹת הָאֲחֵרונּוֹת שְׁבָה יוֹרְדוֹת בְּעוֹלָמוֹת שְׁלֻמְעָלָה
- מִצִּיאוֹת, כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁסֵּדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר
הָאֱלֻקִּי מִלְמַעַלָּה לְמַטָּה הוּא בְּאַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת רִחוּנִים (כְּלָלִיִּים) – אֲצִילוֹת,
בְּרִיאָה, יְצִירָה עֲשִׂיָּה. וּבְעוֹד שְׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ וּמֵאִיר בּוֹ
אוֹר הַבְּלִי גְּבוּל, בְּעוֹלָמוֹת שְׁלֻמְעָלָה מִצִּיאוֹת י"ש גִּדְרֵי מִצִּיאוֹת (רִחוּנִית) שֶׁל
עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים, וְכֹל עוֹד הָאוֹר שֶׁל
הָיוּ הוּא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הָרִי הוּא
נִעְלָם וְנִסְתָּר, אֲבָל לְאַחַר הִירִידָה
בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת וּמִמֶּנָּה לְעוֹלָמוֹת
שְׁלֻמְעָלָה מִצִּיאוֹת הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה
הוּא בָּא לִידֵי גִילּוּי.
וְהֵינּוּ, דְּעַל-יְדֵי שְׁשֵׁם הָיוּ
נִמְשָׁךְ בְּשֵׁם אֱלֻקִּים (עֵיר
אֱלֻקִּינוּ) שֵׁשׁ בּוֹ ק"כ
צִירוּפִים, יִכּוּל לְהִיכְתֵּב בְּמֵאָה
וְעֶשְׂרִים צוּרוֹת שְׁנוֹת שֶׁל סֵדֵר
הָאוֹתִיּוֹת בְּמִילָה (כִּי י"ש בּוֹ חֲמֵשׁ
אוֹתִיּוֹת שְׁכָל אַחַת מֵהֶן יִכּוּלָה לְהִיּוֹת
הָרִאשׁוֹנָה בְּמִילָה, אוֹ הַשְּׁנִיָּה וְכֵן
הָלָא) הֵינּוּ שְׁמַתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה
בְּיוֹתֵר, כִּי כֹל צִירוּף הוּא שִׁינּוּי
נוֹסֵף וְיִרִידָה נּוֹסֶפֶת בִּיחָס לְמִקּוֹר הִנֵּה
עַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּבָא מִהַהִמְשָׁכָה
וְהִירִידָה לְמַטָּה נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי
דְּשֵׁם הָיוּ כִּפִּי שֶׁהוּא בְּעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת, לְמַעַלָּה מִגִּדְרֵי הַנִּבְרָאִים,
לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-
עֲשִׂיָּה, עַד לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
הַתְּחַתּוֹן שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.
וּכְדֹעַ³⁸, בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת
שְׁעֲנִין הַהִתְהַוּוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה
לְהִיּוֹת י"ש מֵאֵין הוּא עַל-יְדֵי
שֵׁם הָיוּ דוֹקָא, הָיוּ מְלֻשׁוֹן
מִהֵנָּה, אֲלָא שֶׁעַם זָאת גַּם לְשֵׁם
"אֱלֻקִּים" י"ש פְּעוּלָה בְּבִרְיָאָה כִּיּוֹן
שְׁפָדִי שְׁלָא יִתְבַּטְּלוּ הַנִּבְרָאִים
בְּמִצִּיאוֹת מִגִּילּוּי שֵׁם הָיוּ,
שֶׁהִי הַתְּגֻלּוֹת לְמַעַלָּה מִכּוּחַ שֶׁל הַנִּבְרָאִים תִּגְרוֹם שְׁלָא יִכּוּלוּ לְהִתְקַיֵּם בְּתוֹר
נִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים וּמוֹגֵדִים לְזֶה צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֶעְלָם דְּשֵׁם
אֱלֻקִּים, שֶׁהִי שֵׁם הָיוּ הוּא מִידַת הַחֶסֶד וְהַגִּילּוּי וְשֵׁם אֱלֻקִּים הוּא מִידַת
הַגְּבוּרָה וְהַעֲצוּמָה שֶׁהוּא הַמֶּגֶן וְנִתְּנָה הַמְּכַסֶּה עַל שֵׁם הָיוּ, שְׁלָא
יֵאִיר בְּאוֹפֶן שֶׁהַנִּבְרָאִים לָא יִכּוּלִים לְקַבֵּל שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הָדוֹר לְעֲצֻמָּה
וְהַסְתָּר שֶׁל שֵׁם אֱלֻקִּים יִכּוּלָה לְהִיּוֹת הַהִתְהַוּוֹת עַל-יְדֵי שֵׁם
הָיוּ.

אור ליום ב' פרשת עקב, ט"ו באב, ה'תשד"מ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב³⁹ כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן הָיוּ אֱלֹקִים, וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ
- 2 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שָׁשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּבַחֲיִנַת מִגֵּן נִרְתֵּק וְכִיסּוּי
- 3 לְשֵׁם הָיוּ, וּכְמוֹ נִרְתֵּק הַשָּׁמַשׁ הַמִּגֵּן עַל הַשָּׁמַשׁ שְׁעַל-יָדוֹ
- 4 דְּוָקָא יְכוּלִים דְּרִי הָאֲרִץ לְקַבֵּל אֶת אֹר הַשָּׁמַשׁ, וְלֹא הַכִּיסּוּי
- 5 לֹא הִיָּה הַעוֹלָם יְכוּל לִיהֲנוֹת מֵאֹר
- 6 הַשֶּׁמֶשׁ כִּי הָאֹר הִיָּה לְמַעַל מִיְכוּלַת
- 7 הַקְּלִיטָה שֶׁל הָעוֹלָם (וְכַפִּי שְׂרׁוּאִים גַּם
- 8 כַּעַת, אִף שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ 'מְכוּסָה' שְׂאִי אִפְשָׁר
- 9 לְהַבִּיט אֶל הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁרׁוּת לֹלָא כִּיסּוּי
- 10 עַל הָעִנִּיִּים) שְׁלֹכֵן אֲמָרוּ
- 11 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁰ שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא דְוָקָא הַקֶּבֶ"ה
- 12 דְּוָקָא כֹּאשֶׁר לֹא יִהְיוּ שׁוֹם הַגְּבֻלוֹת
- 13 כֻּלָּל עַל הָאֹר הָאֱלֹקִי הַקֶּבֶ"ה
- 14 מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתֵּקָה כו',
- 15 אֲבָל לֹא עֲכָשׁוּ כִּי לִפְנֵי הַזְּמַן
- 16 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא אֵין אִפְשָׁרוּת
- 17 לְקַבֵּל אֶת אֹר הַשָּׁמַשׁ וְלַקְלוּט
- 18 אוֹתוֹ וְלִיהֲנוֹת מִמֶּנּוּ אֱלָא עַל-יָדִי
- 19 הַנִּרְתֵּק הַמְּכַסֵּה עַל הַשֶּׁמֶשׁ עֲצָמָה.
- 20 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בָשֵׁם הָיוּ
- 21 וְשֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁהִיָּס בְּיִהִיָּה הוּא
- 22 כּוֹה דְּהִגִּילױי דָּשֵׁם הָיוּ בְּאֹפֶן
- 23 שְׁוִיכְלוּ הַנִּבְרָאִים לְקַבֵּלוֹ
- 24 וְלִהְיוֹת שֶׁלֹּא הִתְקַיֵּם וְלֹא לְהַבְטִיל אֶל
- 25 מוֹל עֲצָמָה הָאֹר וְהִגִּילױי הוּא
- 26 דְּוָקָא עַל-יָדִי הַנִּרְתֵּק דָּשֵׁם
- 27 אֱלֹקִים שֶׁמְכַסֶּה וּמַעֲלִים עַל הָאֹר
- 28 הַבְּלִי מוֹגֵבֵל שֶׁל שֵׁם הָיוּ. דְּעִנְיָן
- 29 מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתֵּקָה וּבְנִמְשָׁל,
- 30 הַתְּגֻלוֹת שֶׁל שֵׁם הָיוּ לֹלָא הַעֲלֵם
- 31 שְׁעַל-יָדִי שֵׁם אֱלֹקִים, אֵינוֹ שִׁיף
- 32 לְפִי מַעֲמַד וּמַצֵּב הָעוֹלָמוֹת
- 33 וְסִדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּפִי
- 34 שֶׁהוּא עֲתָה, עַד הַזְּמַן
- 35 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא, וְלִפִּי מַצֵּב הָעוֹלָמוֹת
- 36 כַּעַת, הַכִּיסּוּי וְהַעֲלֵם עַל שֵׁם הָיוּ עַל
- 37 יָדִי שֵׁם אֱלֹקִים, הוּא הַכְּרָח וּבִלְעָדִיו
- 38 הַנִּבְרָאִים לֹא יְכוּלִים לְהַתְקַיֵּם.
- 39 וְזֶה גְּדוֹל הָיוּ וְהַהוּלָל מְאֹד
- 40 בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ, לְפִי הַפִּירוּשׁ
- 41 הָרַשְׁיוֹן, דְּגִילױי הַגְּדֻלוֹת דָּשֵׁם הָיוּ הוּא עַל-יָדִי הַנִּרְתֵּק דָּשֵׁם
- 42 אֱלֹקִים, שֶׁאֵינָם מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל שֵׁם הָיוּ אֲבָל עַל-יָדִי זֶה שֵׁם הָיוּ מֵהוּוּה
- 43 וְהַגְּדוּלָה שֶׁל בָּאָה לִידִי בִּיטּוּי וְגִילױי כִּי דְּוָקָא עַל-יָדִי שֵׁם אֱלֹקִים
- 44 יְכוּל לְהִיָּת עֲנִין הַהִתְהוּוֹת דְּרִיבּוּי נִבְרָאִים, כִּי מִצַּד שֵׁם הָיוּ

שָׁמַשׁ וּמִגֵּן הָיוּ אֱלֹקִים, שָׁשֵׁם אֱלֹקִים הוּא
בְּבַחֲיִנַת מִגֵּן לְשֵׁם הָיוּ, וּכְמוֹ נִרְתֵּק הַשָּׁמַשׁ
הַמִּגֵּן עַל הַשָּׁמַשׁ שְׁעַל-יָדוֹ דְּוָקָא יְכוּלִים דְּרִי
הָאֲרִץ לְקַבֵּל אֶת אֹר הַשָּׁמַשׁ, שְׁלֹכֵן אֲמָרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁰ שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא דְוָקָא הַקֶּבֶ"ה
מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתֵּקָה כו', כִּי לִפְנֵי הַזְּמַן
דְּלַעֲתִיד-לְבֹא אֵין אִפְשָׁרוּת לְקַבֵּל אֶת אֹר
הַשָּׁמַשׁ אֱלָא עַל-יָדִי הַנִּרְתֵּק. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא
בָּשֵׁם הָיוּ וְשֵׁם אֱלֹקִים, דְּהִגִּילױי דָּשֵׁם הָיוּ
בְּאֹפֶן שְׁוִיכְלוּ הַנִּבְרָאִים לְקַבֵּלוֹ הוּא דְּוָקָא
עַל-יָדִי הַנִּרְתֵּק דָּשֵׁם אֱלֹקִים. דְּעִנְיָן מוֹצִיא חֲמָה
מִנִּרְתֵּקָה אֵינוֹ שִׁיף לְפִי מַעֲמַד וּמַצֵּב הָעוֹלָמוֹת
וְסִדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּפִי שֶׁהוּא עֲתָה, עַד הַזְּמַן
דְּלַעֲתִיד-לְבֹא. וְזֶה גְּדוֹל הָיוּ וְהַהוּלָל מְאֹד
בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ, דְּגִילױי הַגְּדֻלוֹת דָּשֵׁם הָיוּ הוּא
עַל-יָדִי הַנִּרְתֵּק דָּשֵׁם אֱלֹקִים, כִּי דְּוָקָא עַל-יָדִי
שֵׁם אֱלֹקִים יְכוּל לְהִיָּת עֲנִין הַהִתְהוּוֹת דְּרִיבּוּי
נִבְרָאִים, שְׁמָהֶם רֹאִים אֶת גְּדֻלוֹת הָיוּ, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂי הָיוּ⁴¹ וּמָה גְּדֻלוֹ מַעֲשֵׂי
הָיוּ⁴², מִשּׁוֹם שֶׁהַמִּגֵּן וְהַנִּרְתֵּק דָּשֵׁם אֱלֹקִים
מְכַסֶּה עַל הַתּוֹקֵף דְּשָׁמַשׁ הָיוּ. וְזֶה מָה שְׁעִנְיָן
זֶה נִקְרָא בָּשֵׁם עִיר אֱלֹקֵינוּ, עִיר דְּוָקָא, כְּדֹאִיתָא
בְּסִפְרָא יְצִירָה⁴³, שְׁעִנְיָן הַהִתְהוּוֹת שְׁעַל-יָדִי
הָאוֹתִיּוֹת נִמְשָׁל לְבָנִין בְּתִים שְׁמָהֶם נַעֲשִׂית עִיר,
שְׁתֵּי אֲבָנִים בּוֹנוֹת שְׁנֵי בְּתִים, שְׁלֹשׁ אֲבָנִים
בּוֹנוֹת שְׁשֵׁה בְּתִים וְכו' עַד אֵין סוֹף.

וּבִאֲוֹר עֲנִין אֵימְתִי הוּא גְּדוֹל כְּשֶׁהוּא בְּעִיר
אֱלֹקֵינוּ לְפִי הַפִּירוּשׁ הַב', דְּמִשְׁמַעוֹ
(כְּנָ"ל) דָּשֵׁם הָיוּ מִצַּד עֲצָמוֹ אֵינוֹ עֲדִין בְּבַחֲיִנַת
בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ...).

בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ...).

וּבִאֲוֹר עֲנִין אֵימְתִי הוּא גְּדוֹל כְּשֶׁהוּא בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ לְפִי
הַפִּירוּשׁ הַב', דְּמִשְׁמַעוֹ (כְּנָ"ל) דָּשֵׁם הָיוּ מִצַּד עֲצָמוֹ אֵינוֹ
עֲדִין בְּבַחֲיִנַת גְּדוֹל וְ"מֵהוּלָל", וְרַק כְּשֶׁהוּא בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ וְיִוָּר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ונמשך למטה אַז נַעֲשֶׂה גְדוֹל. הִנֵּה שֵׁם הָרִי הוּא מְלִשׁוֹן מִהָהָה
2 כַּנָּ"ל, ובאורו נבראו העולמות והנבראים מאין ליש וְגַם מְלִשׁוֹן הִיָּה
3 הָיָה וַיְהִיָּה, עבר הווה ועתיד כאחד, למעלה מגדרי הזמן הִינּוּ עֲנִיָן
4 הַהֲתַהוּוֹת כפי שהוא מצד הקדוש ברוך בעצמו, אָמֵנָם יִשְׂרָאֵל
5 עַל-יָדֵי עֲבוֹדָתָם בְּלִימוֹד
6 הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, 1 גְּדוֹל, וְרַק כִּשְׁהוּא בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אַז נַעֲשֶׂה גְדוֹל.
7 שְׁבוּנִים אֶת עִיר אֱלֹקֵינוּ, 2 הִנֵּה שֵׁם הָרִי הוּא מְלִשׁוֹן מִהָהָה כַּנָּ"ל, וְגַם
8 כלומר, שממשיכים אלוקות למטה ועד
9 לעולם הזה התחתון שאין תחתון
10 למטה היינו עוֹשִׂים לוֹ יִתְבָּרֵךְ 3 מְלִשׁוֹן הִיָּה הָיָה וַיְהִיָּה, הִינּוּ עֲנִיָן הַהֲתַהוּוֹת,
11 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, והופכים את
12 העולם הזה הגשמי למקום ראוי לגילוי
13 והשראת האור האלוהי עַד
14 שְׁנַעֲשִׂית עִיר שְׁלָמָה, הבנויה
15 מ"בתים" רבים שֵׁישׁ בָּהּ מַעֲלָת
16 הַדִּירָה וּמַעֲלָת הָעִיר כו',
17 כאמור ש"עיר" היא כאשר האור
18 האלוהי יורד ומתחלק לריבוי נבראים
19 שונים ועל כך מבואר כאן שעל ידי
20 תורה ומצוות בני ישראל מגלים
21 אלוקות בעולם בתוספת על האור שיש
22 בו מצד שם הרי' המהווה אותו ועל ידי
23 זה העולם הזה התחתון נעשה "דירה"
24 לאלוקות, והמשמעות של הוספה זו
25 בהמשכת והתגלות האור האלוהי היא
26 שעל ידה מְמַשִּׁיכִים מִבְּחִינָה
27 שְׁלֵמָה מִשֵּׁם הָרִי בְּשֵׁם
28 הָרִי', היינו תוספת אור וגילוי בשם
29 הרי' עצמו, כפי שממשיך.
30 וַיּוֹכֵן זֶה הַתּוֹסֶפֶת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהוּ'
31 בשם הרי' מַעֲנִין שֵׁם הָרִי כְּמוֹ
32 שְׁהוּא בְּעֲנִין הַסְפִּירוֹת עֶשֶׂר
33 הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כפי שהן מאירות
34 בעולם האצילות. דִּהְיָה שֵׁם הָרִי'
35 בְּעֲנִין הַסְפִּירוֹת הוּא בְּחִינַת
36 זְעִיר-אֲנִפִּין המידות העליונות
37 (ספירת החסד, הגבורה וכו') הנקראות
38 "פנים זעירות" כי ההארה האלוהית
39 המאירה בהן היא מועטת ביחס
40 ל"אריך אנופין", פנים ארוכות, שלמעלה מהספירות וביחס למוחין שלמעלה
41 מהמידות) דְּאֶצִּילוֹת⁴⁴, וְיִשְׂרָאֵל עַל-יָדֵי עֲבוֹדָתָם בתורה ומצוות
42 מְמַשִּׁיכִים תּוֹסֶפֶת אִירוֹת בְּזַעֲרִי-אֲנִפִּין דְּאֶצִּילוֹת, כְּמֵאמֹר
- 43 הַזֶּה⁴⁵ עַל פְּסוּק⁴⁶ הָאֵמֹר אִירוֹת הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם
44 הָאָדָם וְחֵי בָהֶם, אוֹתָם - אֶתָּם כְּתִיב, ומשמעו כאילו נאמר "אתם
45 - בני ישראל - עושים", מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִילוֹ עֲשָׂאוֹנִי,
46 דִּישְׂרָאֵל עַל-יָדֵי עֲבוֹדָתָם בקיום המצוות עושים הוספה באלוקות,
47 כלומר מְמַשִּׁיכִים בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת
48 אִירוֹת בְּזַעֲרִי-אֲנִפִּין דְּאֶצִּילוֹת
49 יותר מהאור המאיר במידות העליונות
50 מצד עצמן.
51 וְעוֹד זֹאת, ענין נוסף שישאל
52 מחודשים ומוספים על ידי עבודתם
53 בתורה ומצוות הוא דָּגָם כְּפִי
54 שֵׁשֶׁם הָרִי' מְרִמּוֹ לְכָלִּלוֹת
55 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ⁴⁷, כְּמֵבֹאֵר
56 בַּתְּנִיךָ⁴⁸ עַל-פִּי הַקִּבְלָה
57 וּבַפְּרָטִיּוֹת בִּ'אֲגָרָת
58 הַתְּשׁוּבָה⁴⁹ שֶׁם מְבֹאֵר כִּיד
59 עבירות שונות על מצוות לא תעשה או
60 ביטול מצוות עשה פוגמות באחת
61 מארבע אותיות שם הרי', חִסְדִּי-שְׁלֹמֹה,
62 וּמִזֶּה מִבּוֹן אֵיךְ שְׁכָל מִצְוָה
63 תְּלוּיָה בְּאוֹת פְּרָטִי שֶׁל אַחַת
64 מארבע האותיות של שֵׁם הָרִי',
65 הִרִי יְדוּעַ שֵׁישְׁרָאֵל עַל-יָדֵי
66 עֲבוֹדָתָם מְמַשִּׁיכִים עִלּוּי גַם
67 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁלֵהֶם עֲצָמָם,
68 וּבַתּוֹרָת הֶרֶב הַמְּגִיד
69 הַיְדוּעָה⁵⁰ עַל הַפְּסוּק הָאֵמֹר עַל
70 הַמִּצְוֹת וְחֵי בָהֶם, שֶׁהָאָדָם
71 מְמַשִּׁיךְ חַיִּית בְּמִצְוֹת, הִינּוּ
72 עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל כְּנִשְׁמָה
73 הַמְּחִיָּה אֶת הַגּוֹף וּמְשַׁפְּעָה בּו
74 חַיִּית, כִּף מְחִיָּה הָאָדָם
75 בְּעֲבוֹדָתוֹ אֶת הַמִּצְוֹת כְּפִי
76 שֶׁהֵן בְּשֵׁם הָרִי' וּנְמַצָּא שְׁעִבוֹרָת
77 הָאָדָם בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת פּוֹעֶלֶת תּוֹסֶפֶת
78 אֹר אֱלֹקִי בְּשֵׁם הָרִי' עֲצָמוֹ.
79 וְזֶהוּ מֵה שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
80 ז"ל⁵¹ שֵׁישְׁרָאֵל עַל-יָדֵי
81 עֲבוֹדָתָם מוֹסִיפִים כֹּחַ
82 בְּגִבּוֹרָה שֶׁל מַעֲלָה מִידַת הַגְּבוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא בִּיטּוֹ לְכוּחוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל
83 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל נִתַּן כֹּחוֹ לְהוֹסִיף וּלְהַגְדִּיל, כְּבִיכּוֹל, אֵת כּוֹחַ
84 הַגְּבוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה.

(44) ראה גם סידור ריז, ג. אוה"ת שמות ע' קה ואילך. ועוד. (45) ח"ג קיג, א. וראה ויק"ר פל"ה, ז. (46) אחרי יח, ח. וראה אוה"ת תרומה ע' א'שעט. ועוד. (47) ראה ת"ז בהקדמה (ב, א) תיקון מא. ת"ע (קלא, א). סה"מ תש"ג ע' 87. (48) ראה פרק מ' בהגהה (נח, ב). (49) ספ"ז. (50) אור תורה פ' אחרי (לט, ג"ד). (51) איכ"ר פ"א, לג. וראה ספרי האזינו לב, יח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ גַם מֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵² בַּגִּמְרָא שֶׁאָמַר לוֹ
2 הַקֶּבֶ"ה לְמִשְׁהָ, הִיָּה לָךְ לְעִזְרָנִי, וְאָמַר לוֹ וְעַתָּה יִגְדַּל נָא
3 כַּחַ אֲדֹנָי⁵³ (וזה לשון הגמרא: "אמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה
4 משה למרום [לקבל את התורה] מצאו להקדוש-ברוך-הוא שהיה קושר כתרים
5 לאותיות. אמר לו: משה, אין שלום
6 בעירך? אמר לפניו: כלום יש עבד
7 שנותן שלום לרבו? אמר לו: היה לך
8 לעזרני [לומר תצלה מלאכתך],
9 רש"י. מיד אמר לו: ועתה יגדל נא
10 כוח ה' כאשר דברת"), הִיָּנוּ
11 שְׁמוֹשָׁה עַל-יְדֵי בִרְכָתוֹ פֶּעַל
12 הַגְדָּלָה בִּבְחִינַת אֲדֹנָי⁵⁴.
13 וּמִמִּשְׁהָ רִבְנֵי נִמְשָׁף זֶה הַכּוֹחַ
14 הַמִּיּוּחָד לְהוֹסִיף בְּאֻלּוּקוֹת, כְּבִיכּוֹל,
15 בְּכָל אֶחָד וְאֶחָת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
16 כְּמֹו שְׁכֵתוֹב⁵⁵ בְּתוֹר צִוּיּוֹ לְכָל בְּנֵי
17 יִשְׂרָאֵל וְזָכְרוּ תּוֹרַת מִשְׁהָ עֲבָדֵי,
18 הָרִי שְׁעִנְיָנוּ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנֵי שִׁיכִים
19 לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי־יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי
20 עֲבֹדָתָם בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה
21 וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת
22 וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כַּחַ אֲדֹנָי כּו'.
23 וְזֶהוּ גַם מֶה שֶׁכָּתוּב בַּפֶּרֶשֶׁת
24 שְׁבוּעַ זֶה⁵⁶ פֶּרֶשֶׁת עֵקֶב וְעַתָּה
25 יִשְׂרָאֵל מֶה הָיוּ אֱלֹקֶיךָ
26 שׂוֹאֵל מִבֶּקֶשׁ מַעֲמָךְ כִּי אִם
27 לִירָאָה גּו', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁷ הַכָּל בְּיַדִּי
28 ז"ל⁵⁷ הַכָּל בְּיַדִּי שְׁמִים וְלֹא
29 בְּיַדִּי הָאֵדָם חוּץ מִירָאָת שְׁמִים
30 שְׁבַעֲנִין זֶה יֵשׁ לָאֵדָם בְּחִירָה חוֹפְשִׁית,
31 הִיָּנוּ שְׁבַעֲנִין זֶה (וִירָאָת
32 שְׁמִים) צִרְיָן הַקֶּבֶ"ה לְעִבּוּדָת
33 יִשְׂרָאֵל וְזֻקּוֹק לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
34 כְּבִיכּוֹל, שְׁלָכְן מִבֶּקֶשׁ וְשׂוֹאֵל
35 מֶהֱם לִירָאָה אוֹתוֹ כִּי בָהֶם הִדְּבַר
36 תְּלוּי וְכו'. וְעַל-יְדֵי עֲבֹדָה זֹו
37 שֶׁל יִרָאָת שְׁמִים הַתְּלוּיָה בָהֶם
38 פּוֹעֲלִים גְּדֻלּוֹת וְתוֹסֶפֶת אוֹר
39 בְּשֵׁם הָיוּ. וְזֶהוּ עֲנִין פִּירוּשׁ
40 פְּנִימִי נוֹסֵף בְּכַתּוּב גְּדֻלַּת הָיוּ
41 וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ,
- שֶׁל מַעֲלָה. וְזֶהוּ גַם מֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵²
שֶׁאָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה לְמִשְׁהָ, הִיָּה לָךְ לְעִזְרָנִי, וְאָמַר
לוֹ וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כַּחַ אֲדֹנָי⁵³, הִיָּנוּ שְׁמוֹשָׁה
עַל-יְדֵי בִרְכָתוֹ פֶּעַל הַגְדָּלָה בִּבְחִינַת אֲדֹנָי⁵⁴.
וּמִמִּשְׁהָ רִבְנֵי נִמְשָׁף זֶה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, כְּמֹו
שְׁכֵתוֹב⁵⁵ זָכְרוּ תּוֹרַת מִשְׁהָ עֲבָדֵי, דִּי־יִשְׂרָאֵל עַל-
יְדֵי עֲבֹדָתָם בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת
פּוֹעֲלִים לְהִיּוֹת וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כַּחַ אֲדֹנָי כּו'.
וְזֶהוּ גַם מֶה שֶׁכָּתוּב בַּפֶּרֶשֶׁת שְׁבוּעַ זֶה⁵⁶ וְעַתָּה
יִשְׂרָאֵל מֶה הָיוּ אֱלֹקֶיךָ שׂוֹאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם
לִירָאָה גּו', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁷ הַכָּל בְּיַדִּי
שְׁמִים חוּץ מִירָאָת שְׁמִים, הִיָּנוּ שְׁבַעֲנִין זֶה
(וִירָאָת שְׁמִים) צִרְיָן הַקֶּבֶ"ה לְעִבּוּדָת יִשְׂרָאֵל
כְּבִיכּוֹל, שְׁלָכְן מִבֶּקֶשׁ וְשׂוֹאֵל מֶהֱם לִירָאָה אוֹתוֹ
וְעַל-יְדֵי עֲבֹדָה זֹו פּוֹעֲלִים גְּדֻלּוֹת בְּשֵׁם
הָיוּ. וְזֶהוּ עֲנִין גְּדֻלַּת הָיוּ וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר
אֱלֹקֵינוּ, דִּעַל-יְדֵי עִיר אֱלֹקֵינוּ, עֲבֹדָת יִשְׂרָאֵל
בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַל-יְדֵי־זֶה מִמְּשִׁיכִים גְּדֻלּוֹת חֲדָשָׁה
בְּשֵׁם הָיוּ, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי הַמַּטְרֹנִיתָא נַעֲשֶׂה
הַמְלָךְ גְּדֻלַּת וּמַהוּלָל מֶאֱדָר.
- אָמְנָם צִרְיָן לְהִבִּין מַהוּ הַקָּשֶׁר דַּעֲנִין גְּדֻלַּת הָיוּ
וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא עֲנִין
נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, לְעִנֵּן הַקָּרִיעַ הַמְּבַדִּיל שְׁנִבְרָא בְּיוֹם
שֵׁנִי. וּבְיוֹתֵר אֵינוּ מוֹכֵן עַל-פִּי מֶה שֶׁאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁸ שֶׁהִטְעַם שְׂאֵל נֶאֱמַר 'כִּי טוֹב'
בְּיוֹם שֵׁנִי הוּא מִשּׁוּם שְׁבוּ נִבְרָא הִפָּךְ הַצֵּן-עֲדָן.
וְלִפִּי זֶה תְּמוּנָה בְּיוֹתֵר, מַהוּ הַקָּשֶׁר דְּיוֹם שֵׁנִי שְׁבוּ
נִבְרָא עֲנִין זֶה לְהַעֲנִין הַנַּעֲלָה בְּיוֹתֵר דְּגְדֻלַּת הָיוּ
וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ. אָךְ יוֹכֵן זֶה עַל-פִּי
הַיִּסּוּד הַנִּלְמָד מִבְּרָאָר בְּעִנֵּן חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאֵב,
שֶׁכָּל עֲלִיָּה אֲמִיתִית הִיא עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת יִרְדָּה
- בִּיאור בדרך אפשר
האלוקי הבל-גבול יורד ונמשך עד
לעולמות התחתונים ביותר, כמבואר
לעיל, נַעֲשֶׂה הַמְלָךְ גְּדֻלַּת
וּמַהוּלָל מֶאֱדָר.
אָמְנָם לאחר שנתבאר כמה פירושים
בפסוק "גדול הו'..." עדיין צריך
להבין מהו הקשר דַּעֲנִין
גְּדֻלַּת הָיוּ וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר
אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא עֲנִין נַעֲלָה
בְּיוֹתֵר, כָּל הַפִּירוּשִׁים הָאֵלֶּם
לעיל, לְעִנֵּן הַקָּרִיעַ הַמְּבַדִּיל
שְׁנִבְרָא בְּיוֹם שֵׁנִי שְׁמִטָּה זֶה
פֶּרֶק זֶה נִקְבַּע לְהִיּוֹת הַשִּׁיר שֶׁהוּ
הַלְוִיִּים אוֹמְרִים בְּיוֹם שֵׁנִי בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ?
וּבְיוֹתֵר אֵינוּ מוֹכֵן עַל-פִּי מֶה
שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁸ בַּמִּדְרָשׁ
שֶׁהִטְעַם שְׂאֵל נֶאֱמַר 'כִּי טוֹב'
בְּיוֹם שֵׁנִי לְשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית,
בְּשׁוּנָה מִשָּׂאֵר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַבְּרָאָה
שְׁבָהֶם כֵּן נֶאֱמַר "כִּי טוֹב", הוּא
מִשּׁוּם שְׁבוּ נִבְרָא הִפָּךְ הַצֵּן-
עֲדָן. וְלִפִּי זֶה תְּמוּנָה בְּיוֹתֵר,
מַהוּ הַקָּשֶׁר דְּיוֹם שֵׁנִי שְׁבוּ
נִבְרָא עֲנִין קֶשֶׁר וְחִמּוּר זֶה
לְהַעֲנִין הַנַּעֲלָה בְּיוֹתֵר דְּגְדֻלַּת
הָיוּ וּמַהוּלָל מֶאֱדָר בְּעִיר
אֱלֹקֵינוּ שְׁעִנְיָנוּ תוֹסֶפֶת גִּילּוּי אוֹר
אֻלּוּקִי בְּעוֹלָמוֹת וְאִפִּילוּ בַּסְּפִירוֹת
הַעֲלִיּוֹנוֹת וּבְשֵׁם הָיוּ עֲצָמוּ (כְּמִבּוּרָא
לעיל באריכות)?
אָךְ יוֹכֵן זֶה עַל-פִּי הַיִּסּוּד
הַנִּלְמָד מִבְּרָאָר בְּעִנֵּן חֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר בָּאֵב, שֶׁכָּל עֲלִיָּה
אֲמִיתִית הִיא עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת
יִרְדָּה דְּקָא, וְזֶה הַמַּעֲלָה שֶׁל
חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאֵב שֶׁלֹּא הָיוּ יָמִים

וראה אוה"ת נ"ך ע' תרעט ואילך. סה"מ עזר"ת ע' קצה ואילך. תרע"ח ע' רסב ואילך. עטר"ת ע' קצא ואילך. (52) שבת פט, א. (53) שלח יד, יז. (54) וראה לקו"ת שלח לח, ג ואילך. מאמרים שבהערה 51. ועוד. (55) מלאכי ג, כב. (56) עקב י, יב. (57) ברכות לג, ב. פרש"י עה"פ. ועוד. (58) ב"ר פ"ד, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 טובים כמוהו אפילו לגבי חג הפסח וחג הסוכות, כמבואר לעיל, שִׁכְמוֹ בֶן
2 הוא גַם בֶּן בְּעֻזָּן גְּדוֹל הַיָּוֵי וּמַהוּלָל מְאֹד בְּעִיר אֱלִקִּינוּ,
3 נְתַעְלָה וַיֵּשֶׁב כּו', כלשון חכמינו ז"ל שהובא לעיל אודות ההבדלה
4 שנעשתה ביום שני על ידי הרקיע שהבדיל בין מים למים ואחרי ההבדלה הוּזו
5 הקדוש-ברוך-הוא נתעלה וישב מעל
6 לרקיע שִׁעֲנָן זֶה שהוא התעלות
7 נִפְעַל עַל-יְדֵי הַיָּרִידָה
8 הַגְּדוֹלָה שֶׁהִיְתָה בַּיּוֹם הַשָּׁנִי.
9 דְּהִנֵּה לִפְנֵי הַיּוֹם הַשָּׁנִי, שבו
10 הייתה ההבדלה האמורה הָיוּ הַמַּיִם
11 הַתַּחְתּוֹנִים וְהַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים
12 מְעוֹרְבִים אִלּוּ בְּאִלּוּ, וְאִם-בֶּן
13 לֹא הָיוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים
14 בְּמַצָּב שֶׁל בִּירָא עֲמִיקְתָּא בור
15 עמוק, ורק לאחר ההבדלה וההפרדה
16 נוצר ההבדל הגדול והמשמעותי הזה.
17 וְגַם כְּתִיב בְּהוֹרָא⁵⁹ בהם, היינו בין
18 ביחס למים העליונים ובין ביחס למים
19 התחתונים, וְרִיחַ אֲלָקִים מִרְחַפֵּת
20 עַל פְּנֵי כָל הַמַּיִם, שְׂרוּחַ
21 אֲלָקִים הִיְתָה מִרְחַפֵּת עַל
22 הַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים,
23 שְׂנִיָּהֶם בְּשׂוּהָ. וְעַל-יְדֵי
24 הַהִבְדָּלָה בֵּין הַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים וְהַמַּיִם
25 הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁנַּעֲשִׂית בַּיּוֹם הַשָּׁנִי,
26 עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית יְרִידָה
27 גְּדוֹלָה בַּמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים,
28 שֶׁלֹּכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶⁰
29 בְּזוֹהַר מַיִם תַּחְתּוֹנִים בּוֹכִין,
30 אֲנִי בְּעִינִי לְמַהוּי קָדָם מִלֵּפָא
31 עֵילָא, אֲנַחְנוּ רּוֹצִים לְהוֹיֹת לִפְנֵי
32 הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיִּין מִחֲמַת יְרִידָתָם שֶׁל
33 הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים מֵאִיגְרָא רָמָה
34 לְבִירָא עֲמִיקְתָּא⁶¹ מגג גבוה
35 לְבוֹר עֲמוֹק, מִשֶּׁל שִׁמְסַמֵּל יְרִידָה גְּדוֹלָה
36 בְּיוֹתֵר. אֲמַנָּם דְּוָקָא עַל-יְדֵי
37 יְרִידָה זֹו, נַעֲשֶׂה גְּדוֹל הַיָּוֵי
38 וּמַהוּלָל מְאֹד בְּעִיר אֱלִקִּינוּ,
39 שֶׁנִּמְשָׁךְ גְּדָלוֹת חֲדָשָׁה בְּשֵׁם
40 הַיָּוֵי כְּמוֹכּוֹ מְדַבְּרֵי הַמְדֻרֵּשׁ הָאֲמֹרִים
41 שְׁדוּקָא לְאַחַר הַהִבְדָּלָה שִׁגְרַמָּה יְרִידָה
42 גְּדוֹלָה, נְתַעְלָה וַיֵּשֶׁב...."
- וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁלִפִי גּוֹדֵל הַיָּרִידָה כֶּף הוּא
גּוֹדֵל הָעֲלִיָּה, וְכַנּוּדָע שֶׁכָּל יְרִידָה הִיא לְצוּרָף עֲלִיָּה
כּוֹנֵנָתָה וּמִטְרָתָה הָאֲמִיתִית וְהַפְּנִימִית שֶׁל הַיָּרִידָה הִיא לְבוֹא מִתּוֹךְ הַיָּרִידָה
לְעִלִּיָּה, הִרִי זֶה כְּדִי לְבוֹא לְעִלִּיָּה לְמָקוֹם נַעְלָה יוֹתֵר מִהַמָּקוֹם
שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיְתָה הַיָּרִידָה
מִלְכַתְחִילָה, דְּאִם-לֹא-כֶן אֵינּוּ
מוֹכֵן לְמָה הִיְתָה הַיָּרִידָה שְׁהִי
אִם הָעִלִּיָּה הִיא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ
הִיְתָה הַיָּרִידָה מִלְכַתְחִילָה, אֵין בִּכֶּךָ כֹּל
"רִיוּחַ" וְתוֹעֵלָתוֹ. וּבִלְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל⁶² זְבוּן וְזָכִין תִּגְרִי אֲקָרִי,
בְּתַמִּיקָה כְּלוֹמֵר, וְכִי הַקּוֹנֵה וּמוֹכֵר
בְּאוֹתוֹ מַחִיר שֶׁקֵּנָה רָאוּי לְהִיקְרָא סוֹחֵר,
וְהִרִי הוּא לֹא הָרוּיִת מֵאֻמָּה! ?
שְׁמָזָה מוֹכֵן, שֶׁכָּל יְרִידָה
צְרִיכָה לְהִבְיָא לִידֵי עֲלִיָּה
נַעֲלִית יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַמַּצֵּב שֶׁקֵּדָם
לִירִידָה. וַיְרִידָה שֶׁהִיא שְׁלֹא
בְּעָרָף, שְׁבִינָה וּבִין הַמַּצֵּב הַקּוֹדֵם,
קוֹדֵם הַיָּרִידָה, יֵשׁ פֶּעַר עֲצוּם וְאֵין
לְהַשׁוּת כֹּלל בֵּין שְׁנֵי הַמַּצֵּבִים
צְרִיכָה לְהִבְיָא לִידֵי עֲלִיָּה
שְׁלֹא בְּעָרָף לְגַבִּי הַמַּצֵּב הַקּוֹדֵם,
וְלֹא פָחוֹת מִזֶּה, שֶׁאִם לֹא כֵן כֹּל הַעֲנִיִּין
לֹא כְּדָא.
וְעַל-דִּרְדְּרָה זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֻזָּן
גְּדוֹל הַיָּוֵי וּמַהוּלָל מְאֹד בְּעִיר
אֱלִקִּינוּ, דְּכֹאֲשֶׁר הַיָּרִידָה
דְּיוֹם הַשָּׁנִי הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר,
עַד לִירִידָה שְׁלֹא בְּעוֹךְ שִׁלְכֵן הַיָּרִידָה
שֶׁנִּגְרַמָּה בַּמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים עַל יְדֵי
הַהִבְדָּלָה שֶׁל הַיּוֹם הַשָּׁנִי נִקְרָאת יְרִידָה
"מֵאִיגְרָא רְמָה לְבִירָא עֲמִיקְתָּא" חֲרִי
עַל-יְדֵי-זֶה הָעֲלִיָּה הִיא גַם בֶּן
עֲלִיָּה שְׁלֹא בְּעָרָף, שֶׁלֹּכֵן
כֹּאֲשֶׁר בַּיּוֹם הַשָּׁנִי נִבְרָא הִיפּוֹף
הַגֶּן-עֶדֶן, הֵינּוּ שֶׁהַיָּרִידָה הִיא
לְמָקוֹם כְּזֶה שְׁבוּ צְרִיף לְבִרּוֹא
גִּיהֶנוֹם כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה יְרֵאת
הָעוֹשֶׁשׁ⁶³, וְלֹולִי זֹאת יִכּוֹל לְהוֹיֹת
- וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל שְׁלִפִי גּוֹדֵל הַיָּרִידָה כֶּף הוּא
גּוֹדֵל הָעֲלִיָּה, וְכַנּוּדָע שֶׁכָּל יְרִידָה הִיא לְצוּרָף עֲלִיָּה
כּוֹנֵנָתָה וּמִטְרָתָה הָאֲמִיתִית וְהַפְּנִימִית שֶׁל הַיָּרִידָה הִיא לְבוֹא מִתּוֹךְ הַיָּרִידָה
לְעִלִּיָּה, הִרִי זֶה כְּדִי לְבוֹא לְעִלִּיָּה לְמָקוֹם נַעְלָה יוֹתֵר מִהַמָּקוֹם
שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיְתָה הַיָּרִידָה
מִלְכַתְחִילָה, דְּאִם-לֹא-כֶן אֵינּוּ
מוֹכֵן לְמָה הִיְתָה הַיָּרִידָה שְׁהִי
אִם הָעִלִּיָּה הִיא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ
הִיְתָה הַיָּרִידָה מִלְכַתְחִילָה, אֵין בִּכֶּךָ כֹּל
"רִיוּחַ" וְתוֹעֵלָתוֹ. וּבִלְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל⁶² זְבוּן וְזָכִין תִּגְרִי אֲקָרִי,
בְּתַמִּיקָה כְּלוֹמֵר, וְכִי הַקּוֹנֵה וּמוֹכֵר
בְּאוֹתוֹ מַחִיר שֶׁקֵּנָה רָאוּי לְהִיקְרָא סוֹחֵר,
וְהִרִי הוּא לֹא הָרוּיִת מֵאֻמָּה! ?
שְׁמָזָה מוֹכֵן, שֶׁכָּל יְרִידָה
צְרִיכָה לְהִבְיָא לִידֵי עֲלִיָּה
נַעֲלִית יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַמַּצֵּב שֶׁקֵּדָם
לִירִידָה. וַיְרִידָה שֶׁהִיא שְׁלֹא
בְּעָרָף, שְׁבִינָה וּבִין הַמַּצֵּב הַקּוֹדֵם,
קוֹדֵם הַיָּרִידָה, יֵשׁ פֶּעַר עֲצוּם וְאֵין
לְהַשׁוּת כֹּלל בֵּין שְׁנֵי הַמַּצֵּבִים
צְרִיכָה לְהִבְיָא לִידֵי עֲלִיָּה
שְׁלֹא בְּעָרָף לְגַבִּי הַמַּצֵּב הַקּוֹדֵם,
וְלֹא פָחוֹת מִזֶּה, שֶׁאִם לֹא כֵן כֹּל הַעֲנִיִּין
לֹא כְּדָא.
וְעַל-דִּרְדְּרָה זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֻזָּן
גְּדוֹל הַיָּוֵי וּמַהוּלָל מְאֹד בְּעִיר
אֱלִקִּינוּ, דְּכֹאֲשֶׁר הַיָּרִידָה
דְּיוֹם הַשָּׁנִי הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר, חֲרִי עַל-יְדֵי-זֶה
הָעֲלִיָּה הִיא גַם בֶּן עֲלִיָּה שְׁלֹא בְּעָרָף, שֶׁלֹּכֵן
כֹּאֲשֶׁר בַּיּוֹם הַשָּׁנִי נִבְרָא הִיפּוֹף הַגֶּן-עֶדֶן, הֵינּוּ
שֶׁהַיָּרִידָה הִיא לְמָקוֹם כְּזֶה שְׁבוּ צְרִיף לְבִרּוֹא
גִּיהֶנוֹם כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה יְרֵאת

(59 בראשית א, ב. 60) ראה תקו"ז ת"ה (יט, ב). תוס' הרא"ש (הדר זקנים) ר"פ בראשית. בחיי ויקרא ב, יג. 61) ע"פ חגיגה ה, ב. 62) ב"מ מ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חטא חסד-ושלום, אף שִׁמְצָד-עֲצָמָה הַנִּשְׁמָה אֵינָה יְכוּלָה לַעֲבֹר
2 עַל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, וּבְעֵצָם לֹא הָיָה צוּרָה דְּבַר וְשׁוּם אֲמִצְעִי חִיצוֹנִי
3 כְּדִי לַעֲוֹר יִרְאֵת חֹטֵא כְּמֵאֲמַר הַזֶּה־רִאשׁוֹן נֶפֶשׁ כִּי תִחַטֵּא - תִּהְיֶה,
4 עֵצָם הַמְצִיאוֹת שֶׁל חֹטֵא עַל יְדֵי נֶפֶשׁ אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל הִיא "תְּמִיּהָה", וְאֵם כֵּן
5 הַעֲבֹרָה שִׁישׁ מְקוֹם לְבֹרָא גִיְהוֹנִים
6 מוֹכִיחָה עַל יִרְדָּה גְּדוּלָּה בִּיחֻר, הִנֵּה
7 עַל-יְדֵי הִירְדָּה הַגְּדוּלָּה הִלְזוּ
8 נַעֲשֶׂה הָעֲנָן הַגְּדוֹל הַזֶּה
9 וּמַהוֹלֵל מְאֹד בִּיחֻר וּבִיחֻר.
10 וְהָעֲנָן הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל עֲנִין הִירְדָּה
11 הַגְּדוּלָּה וְהַעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה שֶׁאֲחֵרֶיהָ
12 בְּעֹבְרָה הִיא, דִּהְיֶה דִּקְא
13 עַל-יְדֵי יִרְדָּה הַנִּשְׁמָה מִמְּקוֹרָה
14 וְשׁוֹרְשָׁה הַעֲלִיּוֹן לְמַעַל בְּאֵלּוֹקוֹת עַד
15 לְמִטָּה בִּיחֻר, לְהַתְּלֵב בְּגוֹף
16 גִּשְׁמִי שֶׁהִיא יִרְדָּה גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה
17 מֵאִיגְרָא רָמָה לְבִירָא
18 עֲמִיקָתָא, מִגַּג גְּבוּהָ לְבֹר עֲמוֹק,
19 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה מִים
20 תַּחְתּוֹנִים בּוֹכִין, וְכֵשֶׁם שֶׁהִמִּים
21 הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבִּשְׁשֵׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית נִבְדְּלוּ
22 מִמֵּים הָעֲלִיּוֹנִים מִשְׁתוֹקֵקִים לְהַתְּעַלּוֹת
23 לְמַעַל וְלִהְיוֹת קְרוֹבִים לְאֵלּוֹקוֹת,
24 וְ"בֹכִים" וּמִבְּקָשִׁים אֲנִי בְּעֵינִי
25 לְמַהוֹי קָדָם מְלָכָא עֵילָאָה,
26 אֲנַחְנוּ רֹצִים לִהְיוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן,
27 כֵּן הַנִּשְׁמָה שִׁירְדָּה לְמִטָּה "בּוֹכָה"
28 שֶׁבְּרִצּוֹנָה לִהְיוֹת בְּקִרְבֵּי לְאֵלּוֹקוֹת
29 הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה עַל יְדֵי הִירְדָּה
30 הַגְּדוּלָּה זֹכִים וְיִשְׂרָאֵל לְעִלְיָה
31 הַגְּדוּלָּה לְמַצֵּב שֶׁל לְמַהוֹי קָדָם
32 מְלָכָא עֵילָאָה, שְׁלִמְעֵלָה
33 מִמָּה שֶׁהִיא לְפָנֶיהָ עֲלִיָּה
34 לְמַצֵּב נִעְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמַּצֵּב שֶׁהִיא
35 קוֹדֵם הִירְדָּה (כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שֶׁאֵם
36 לֹא כֵן אֵין כָּל "רִיחֻ" וְתוֹעֵלָת
37 מִהִירְדָּה). וְאֵז לְאַחַר הָעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה וְהַעֲצוּמָה (שְׂבִאָה בְּעֻקְבוֹת הִירְדָּה
38 הַגְּדוּלָּה וְהַעֲצוּמָה) נַעֲשֶׂה עֲנָן הַבִּכְיָה לְמַעְלִיּוֹתָא, שֶׁהַבִּכְיָה
39 אֵינָה כְּמוֹ מִצְבָּה שֶׁל הִירְדָּה שֶׁהִיא בְּכִיָּה מִחֻמַּת הַצֶּעֶר עַל הִירְדָּה
40 מִתּוֹךְ תְּשׁוּקָה לְחֹזֵר וְלִהְיוֹת עֲלִיָּה אֶלָּא מִחֻמַּת גּוֹדֵל הַגִּילּוּי וְהָעֲלִיּוֹ
- 41 שֶׁנִּפְעֵל בְּעִלְיָה עַל-יְדֵי הִירְדָּה שֶׁקִּדְּמָה לָהּ.
42 וְכִמְבֹּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר⁶⁵ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁיֵּשׁ דְּמַעֲוֹת שְׁהֵם
43 שֶׁל שְׂמִיחָה מְגוֹדֵל גִּילּוּי הָאֵלּוֹקוֹת, כְּדֹאֵיתָא בְּזֶה־רִאשׁוֹן⁶⁶ שְׂרָבִי
44 עֲקִיבָא זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעֲוֹת כְּשֶׁנִּתְגַּלְּלוּ לוֹ רִזִּי תוֹרָה שְׂבִי־שִׁיר
45 הַשִּׁירִים'. כְּמִבֹּאֵר בְּתוֹרָה אֲוִי
46 (פֶּרֶשׁת וִישְׁלַח): "... בְּכִיָּה הִיא מִפְּנֵי
47 שְׂמִיחָה אוֹ מִרְיוֹת שְׁעַל-יְדֵי כִּיּוֹן
48 בְּמוֹת דּוּחָה הַמּוֹתְרוֹת בְּלִיחּוֹת
49 הַדְּמַעֲוֹת. וְעַל-יְדֵי שְׂמִיחָה הִיא כְּמוֹ
50 שְׂכֵתוֹת בְּזוּחָה שִׁיר הַשִּׁירִים גְּבִי רָבִי
51 עֲקִיבָא שׁוֹלְגוּ עֵינָיו כֹּר', וְהֵינּוּ לִפְנֵי
52 שֶׁהַשְׂמִיחָה הִיא הַתְּפַסּוֹת הַחֲיוֹת כְּמוֹ
53 שְׂכֵתוֹת וְשׁוֹמְעָה טוֹבָה תִּדְּשֵׁן עֵצָם
54 וְהִנֵּה כְּשִׁישׁ כָּלִי לְמִטָּה לְקַבֵּל הַשְׂמִיחָה
55 אוֹ הִיא מִתְּפַסֶּטֶת וְנוֹתֶנֶת מוֹחִין
56 חֲדָשִׁים. וְכֵן עַל יְדֵי זֶה מִתְּפַסֶּט רוּחַ
57 הַחַיִּים לְדִשֵׁן עֵצָם כְּנִי, אֲבָל כְּשֶׁהַכִּלִּי
58 שֶׁלְּמִטָּה קָטָן מִהַכִּלִּי, אוֹי מִתְּקַבֵּץ בְּמוֹת
59 וְדוּחָה הַמּוֹתְרוֹת בְּלִיחּוֹת הַדְּמַעֲוֹת...."
60 וְזֶהוּ גַּם מָה דֹּאֵיתָא מוֹבָא
61 בְּכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל⁶⁷ שְׂמִי
62 שְׂאִינוּ בּוֹכָה בְּעִשְׂרֵת יָמִי
63 תְּשׁוּבָה אֵין נִשְׁמָתוֹ שְׁלָמָה.
64 וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן מִהוּ עֲנִין
65 הַבְּכִי בְּעִשְׂרֵת יָמִי תְּשׁוּבָה, שְׂהִירִי
66 יְדוּעָה⁶⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
67 שֶׁהַתְּשׁוּבָה יְדוּעָשֶׁרֶת יָמִי
68 תְּשׁוּבָה הִיא תְּשׁוּבָה עֵילָאָה
69 תְּשׁוּבָה עֲלִיּוֹנָה דְּרָגָה גְּבוּהָה וְנִעְלִית
70 בְּעֻבּוֹדֵת הַתְּשׁוּבָה (בְּשׁוּנָה מִ"תְּשׁוּבָה
71 תַּתְּאָה", דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה בְּתְּשׁוּבָה)
72 שְׂמִיחָתוֹ שְׂמִיחָה דִּקְא⁶⁹ וְלֹא
73 מִתּוֹךְ מִרְיוֹת. וְכִדֹּאֵיתָא כִּפִּי
74 שְׂמִיחָה בְּכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל⁷⁰
75 בְּמָה שְׂפָתוֹב⁷¹ בְּדִין אֲשֶׁת יִפֹּת
76 תּוֹאֵר שְׂנִשְׁבִּית בְּמִלְחָמָה וּבְכִתְּהָ אֶת
77 אֲבִיָּה וְאֶת אִמָּה יִרַח יָמִים, דִּקְאִי הַכּוֹנֵה שֶׁל הַפּוֹסֵק בְּעֻבּוֹדֵת ה'
78 הִיא עַל חוֹדֶשׁ אֶלּוּל, הֵינּוּ שֶׁהַבִּכְיָה מִהַצֶּעֶר עַל הָעֲוֹנוֹת וְכוּ'
79 (הַהִתְרַחֲקוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִמְּקוֹרָה שֶׁהִיא אֲבִיָּה וְאִמָּה) הִיא דִּקְא
80 בְּמִשְׁפָּחָה יִרַח יָמִים דְּחוֹדֶשׁ אֶלּוּל, שְׂאֵז הַעֲבֹרָה הִיא

(63) להעיר מד"ה שובה ישראל תרנ"ט. ובכ"מ. (64) זח"ג רג, ריש ע"ב. טז, א. וראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. (65) לקו"ת תצא לז, ד. לו, ג. סה"מ תקס"ה ע' תתמ ואילך. ועוד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 208 ואילך. (66) ח"א צח, ב. וראה ט"ז או"ח סרפ"ח סק"ב. (67) פ"ע"ח שער השופר פ"ה. שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א). סידור האריז"ל סוף סדר הנסירה. וראה לקו"ש שם ע' 207-206. (68) ראה לקו"ת שבת שובה סו, ג. סה"מ תרע"ח ע' תו. ועוד. (69) לקו"ת תצא שם. ובכ"מ. (70) ל"ת להאריז"ל פ' תצא (קו, ב). (71) תצא כא, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתשובה תתא⁷², תשובה תחתונה מתוך מרירות וצער ואם-כן מהו
 2 ענין הבכיה דעשרת ימי תשובה שעליו מדובר בכתבי הארז"ל,
 3 והרי אלו הם ימים של תשובה מתוך שמחה?
 4 אף על-פי הנ"ל אודות הבכי למעלותא מוכן, משום שבכיה זו
 5 של עשרת ימי תשובה היא בכיה
 6 של שמחה מתוך תשובה
 7 עילאה, כי מה שהעבודה
 8 דתשובה עילאה בעשרת ימי
 9 תשובה, ובפרט ביום
 10 הכיפורים⁷³ שהוא הזמן של
 11 "תשובה עילאה" בדרגה הכי גבוהה
 12 היא מתוך בכיה גדולה
 13 ביותר, ועל כן מדובר בכתבי
 14 הארז"ל, הוא בכיה של
 15 שמחה. ומה גם בגודל
 16 הגילוי והשמחה שבזמן
 17 תפילת נעילה, שהיא תכלית
 18 העילוי של יום הכיפורים עצמו שאז
 19 ישראל ומלכא הם
 20 בלחודוהי⁷⁴ לבדם, ללא אף אחד
 21 חוץ מהם. וכמבואר במקום
 22 אחר שאחד הפירושים בענין
 23 הנעילה הוא, שנועלים את
 24 כל השערים כדי שלא תהיה כלל
 25 שום השפעה של גורם אחר בלתי רצוי
 26 ואין נשארם אלא ישראל
 27 וקודשא-בריך-הוא
 28 בלחודוהי, והבכי של עבודת
 29 התשובה במצב הנעלה הזה הוא בכי
 30 למעלותא שהוא בכיה של
 31 שמחה.
 32 והנה כמו שנתבאר לעיל
 33 שענין ירידה צורך עליה
 34 דט"ו באב היינו שהמעלה והיתרון
 35 המיוחד של ט"ו באב הוא משום
 36 שהעלייה שבו ("קיימא סיהרא
 37 באשלמותא") באה לאחר הירידה
 38 הגדולה של תשעה באב, מבאר גם
 39 את השכיכות דהבדלת המים
 40 והחלוקה בין המים העליונים למים
 41 התחתונים שביום השני למעשה
 42 בראשית לענין גדול הוי'
- ומהולל מאד בעיר אלקינו, על-דרך זה יוכן גם לאידך,
 שגודל הענין והעילוי והמעלה הגדולה דגדול הוי' ומהולל מאד
 בעיר אלקינו, מה שעל-ידי עבודת ישראל בתורה ומצוות
 נוספה גדולה בשם הוי', כמבואר לעיל באריכות, מבאר גם
 ומלמד גם אודות גודל העליה
 שבט"ו באב (על-ידי גודל
 הירידה שבתשעה באב) שגם
 אז בט"ו באב נמשך גדלות
 בשם הוי', שישאר מוסיפין
 על-ידי עבודתם כח וחיית
 בגבורה של מעלה בדומה
 להוספה שפועלים על-ידי תורה
 ומצוות.
 וזהו גם תוספת טעם פנימי על מה
 שבנוגע לחמשה עשר באב
 אמרו רבותינו ז"ל⁷⁵ דמוסיף
 יוסיף, שהחל מתאריך זה ואילך,
 כאשר הימים מתקצרים והלילות
 מתארכים, המוסיף יוסיף ופירש
 רש"י⁷⁶ מוסיף לילות על
 הימים לעסוק בתורה, יוסיף
 חיים על חיו, וכיון
 שהקב"ה עושה בעצמו, כביכול,
 מה שהוא אומר לישראל
 לעשות⁷⁷ (כמו שכתוב⁷⁸
 מגיד דבריו ליעקב, חוקיו
 ומשפטיו לישראל שהמצוות הם
 החוקים והמשפטים של הקדוש-ברוך-
 הוא שמקיים אותם בעצמו), מוכן,
 שעל-ידי עבודת בני ישראל
 בקיום התורה והמצוות הם
 מוסיפים גם בחייו כביכול,
 שהקב"ה הוא חיי העולם
 המקור שמשפיע חיות לכל העולם
 (כמאמר⁷⁹ המדרש מה הנשמה
 ממלאה את הגוף ומחיה אותו,
 כך הקב"ה ממלא את העולם
 מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל), מוכן, שעל-ידי עבודת בני
 ישראל הם מוסיפים גם בחייו כביכול, שהקב"ה הוא חיי העולם (כמאמר⁷⁹
 מה הנשמה ממלאה את הגוף, כך הקב"ה ממלא את העולם). ועל-ידי

(72) תרע"ח שם. ועוד. (73) ראה לקו"ת תצא שם. לקו"ש ח"ט שם ע' 208 ובהערה. (74) ראה זח"ג לג, ב. זח"א רח, ב.
 (75) סוף תענית. (76) ד"ה מכאן ואילך. (77) שמור"פ פ"ל, ט. (78) תהלים קמו, יט. (79) ראה ויק"ר ספ"ד. ברכות י, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומחיה אותו). וכיוון שהקדוש-ברוך-הוא הינו מקור החיים מובן בפשטות
2 שאין צורך להחיות אותו, כביכול, ובכל זאת, המשמעות הפנימית של דברי
3 המדרש היא שאמנם הקדוש-ברוך-הוא חיי העולם ועל-ידי שישראל
4 מוסיפים בלימוד התורה וכו' הרי הם מוסיפים כביכול
5 חיות בחיי העולם בדומה לדברי
6 חכמינו ז"ל לענין תוספת כוח בגבורה
7 של מעלה.
8 ויש לקשר זה גם עם פללות
9 ענין השבועות⁸⁰, דאמרו
10 רבותינו ז"ל⁸¹ מה חילוק מה
11 ההבדל בין נדרים לשבועות,
12 בנדרים כאשר אדם נודר לעשות או
13 לא לעשות דבר מסוים הרי זה נודר
14 בחיי המלך, כמו שמצינו בכמה
15 מקומות בתנ"ך שהשבועה היא בלשון
16 "חיי ה'", בשבועות שבועה לעשות
17 או לא לעשות דבר מסוים היא
18 כנשבע במלך עצמו. והינו,
19 שענין השבועה היא במלך
20 עצמו שלמעלה מבחינת חיי
21 המלך. ועל-דרך-זה הוא
22 בכללות עבודת האדם, שהיא
23 בדרגת השבועה שממשיכים
24 מבחינה נעלית באלוקות
25 שלמעלה מענין החיים כו'.
26 דהנה הקב"ה נקרא לא רק
27 אלקים חיים שמשמעו שהוא
28 עצמו חי אלא מחיה חיים⁸²,
29 מעניק חיות לחיים הינו שהוא אופן
30 השפעת החיות על ידי הקדוש ברוך
31 הוא לא רק כנשמה הממחה
32 את הגוף, אלא שהוא מחיה
33 גם את הנשמה, שהיא עצמה
34 מקור חיים, מחיה החיים. אבל
35 אף-על-פי-כן למרות שהקדוש-
36 ברוך-הוא מקור החיים באופן הכי
37 נעלה, מוסיפים בזה ישראל
38 על-ידי עבודתם, ופועלים תוספת
39 חיות, וכל העילוי הגדול הזה בא לבני
40 ישראל מפנין שירדו למטה
41 מטה, להיות גדול הו'
42 ומהולל מאד בעיר אלקינו
43 בעולמות התחתונים עד לעולם הזה
- 44 שהוא עולם תחתון שאין תחתון למטה ממנו.
45 וכן תהיה לנו, שעל-ידי מעשינו ועבודתנו בלימוד התורה וקיום
46 המצוות פעולם הזה בכלל, שהוא מצב של ירידה גדולה
47 ביותר, לעומת מצבה של הנשמה קודם הירידה שהרי ירידת הנשמה
48 בגוף היא ירידה גדולה
49 מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, כמבואר לעיל פדאיתא
50 כפי שמוכח בתניא קדישא⁸³
51 שירידת הנשמה בגוף היא
52 בבחינת גלות ממש. ובפרט
53 פאשר שם גופא בעולם הזה
54 עצמו הנשמה היא בגלות
55 בתוך גלות כיוון שנמצאים
56 בגלות כפשוטו, לאחר חורבן בית
57 המקדש בתשעה באב, ובפרט
58 בעקבתא דמשיחא, בדורות
59 האחרונים של הגלות, קרוב לביאת
60 המשיח, שנמשלו לעקב שבסיום
61 ותחתית הגוף כשהחושף יכסה
62 ארץ וערפל לאומים⁸⁴ וכללות
63 העולם שרי בחושך וערפל רוחני.
64 ולכן על-ידי-זה הירידה הגדולה
65 ישנו העילוי דעליה שאחר
66 הירידה, כמו יתרון האור
67 מתוך החושך ויתרון התקנה
68 מתוך הסכלות⁸⁵ שלמעלה
69 מהמעלה והיתרון של אור סתם וחסמה
70 סתם. דעל-ידי ההוספה
71 בלימוד התורה בפשטות,
72 כאמור שיש להוסיף בלימוד התורה
73 במיוחד מט"ו באב ואילך ובפרט
74 בכל פשט-רמז-דרוש-סוד
75 שבתורה, כולל נשמתא
76 דאורייתא ונשמתא דנשמתא
77 דאורייתא היינו החלקים העמוקים
78 והפנימיים ביותר שבתורה (פלשון
79 הזהר בהעלותך⁸⁶), הנה על-
80 ידי-זה מוסיפים חיים על
81 חיו המוסיף בלימוד התורה זוכה
82 לתוספת חיות. ועד שבאים
83 לקיום היעוד הנבואי על הגאולה
84 העתידה דפי מציון תצא תורה
85 ודבר ה' מירושלים, חידוש

(80) שיעור הרמב"ם דיום זה - הלכות שבועות. (81) ספרי מטות ל, ג. רמב"ן שם. (82) ראה יומא עא, א. (83) פל"ו (מח, א).

(84) ישעי' ס, ב. (85) לשון הכתוב - קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים-חב"ד כרך ב' ע' תקפ ואילך. (86) קנז, א.

ביאור בדרך אפשר

1 והוספה מיוחדת בלימוד התורה שיהיו
2 לעתיד לבוא כמו שכתוב
3 בנבואת הגאולה⁸⁷, בביאת
4 מלכא משיחא, מלך המשיח
5 שיבוא ויגאל את כל ישראל,
6 בלי יוצא מן הכלל, כמו שכתוב⁸⁸
7 ואתם תלוקטו לאחד אחד
8 בית ישראל ואף אחד לא יישאר
9 בגלות. ואז גלף כולנו יחדיו
10 לארץ הקודש, ולירושלים
11 הנקראת קרית מלך רב⁸⁹, ולהר
12 הבית, וכמו שכתוב בהמשך

ביאור בדרך אפשר

הכתובים (לפני הפסוק כי
מציין גו'), אל הר ה'⁸⁷ הוא
הר הבית. וזה הגאולה והחידוש
והתוספת בתורה שיהיו לעתיד לבוא
פועל לא רק בציון וירושלים ובהר
הבית אלא בכל העולם כולו,
שיהיה לעבדו כולם שכם
אחד⁹⁰, וכל באי העולם בכל מקום
ומקום יעבדו את ה' ביחד במהרה
בימינו ממש, בגאולה
האמיתית והשלמה על-ידי
משיח צדקנו.

(87 ישעי' ב, ג. 88 שם כז, יב. 89 תהלים מח, ג. 90 צפני' ג, ט. וראה ישעי' שם ב, א ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מנ"א, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים
מורי"ה ניסן שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק שמיני במנחם, בו כותב ע"ד יום ההולדת שלו ביום י"ג מנ"א.

ויהי רצון שתהא שנת הצלחה אצלו בעבודתו בקדש הוא ביסוס והתפתחות ישיבת תומכי
תמימים ליובאוויטש אשר באירופא, שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה לנהל אותה, ויקוים
בעבודה זו כלשון הכתוב פדה בשלום, שכל הענינים יעשו בדרכי שלום שהוא כלי המחזיק ברכתו של
הקב"ה וברבים היו עמדי, שאפילו הענינים המעלימים ומסתירים, לא לבד שאין מעלימים ומסתירים,
אלא עוד שהם עמדי, ומסייעים, ועיכ"ז מובן ופשוט שיתוסף בעניניו הפרטים שלו ושל ב"ב שי' וגם
הם באופן הנ"ל דבשלוש וברבים היו עמדי, שהרי הא בהא תליא, ובפרט בענינים הקשורים ברבותינו
נשיאנו, אף שכל הנ"ל צריכים אתעדל"ת וכמבואר בלקו"ת שבוע זה, שואתחנן אל ה' וגו' ואראה
את הארץ הטובה, ולא פעל כ"א ועתה ישראל שמע וגו' הרי הועילה תפלתו עכ"פ במקצת, שלא לבד
בעניני תורה - לחם מן השמים, משפיעים מלמעלה באתעדל"ע, אלא שגם בענינים השייכים לתפלה
ג"כ מעוררים מלמעלה בתוספת התעוררות, והרי פנימיות התורה ובפרט תורת החסידות ה"ז הממוצע
והמאחד (וככל מאחד ה"ה למעלה משני הענינים הנאחדים) תורה ותפלה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. שיחת ליל ב' פרשת עקב, ט"ו באב ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע להתוועדות בחמשה עשר באב - אין צורך לחפש טעמים. שהרי מפורש בארוכה ובפרטיות
- 2 בתורה שבעל-פה (במשנה ובגמרא, הן בבבלי והן בירושלמי) שחמשה עשר באב הוא "יום טוב", ולא
- 3 עוד אלא ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים"¹.
- 4 והנה, עצם ההשוואה דחמשה עשר באב ליום הכפורים ("כחמשה עשר באב וכיום הכפורים") - מורה
- 5 כבר על גודל מעלת יום זה. על-דרך מעלת יום הכפורים - "אחת בשנה"².
- 6 ובהקדים - שלכאורה אינו מובן, מה שקורין ליום הכיפורים בשם "יום טוב" ("לא היו ימים טובים
- 7 לישראל.. כיום הכפורים"), הרי יום זה שייך ל"ימים נוראים"?
- 8 ואחד הטעמים בזה: יום הכיפורים הוא "אחת בשנה". יום מיוחד ונעלה מכל שאר ימי השנה - ככל
- 9 הפירושים שבזה. החל מפשוטם של דברים - כפסק-דין הרמב"ם³: "אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה
- 10 לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד.. (וביניהם
- 11 גופא) יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל.. והוא קץ מחילה וסליחה לישראל".
- 12 ומכיון שגדלה מעלתו בענין הקדושה, היינו, שבקדושה גופא הרי זה בחינת "קדש הקדשים" - מובן,
- 13 שגדלה מעלתו גם בענין ה"טוב", שהרי טוב וקדושה קשורים זה בזה, ולכן נקרא "יום טוב", וב"טוב"
- 14 גופא - דרגא נעלית, "לא היו ימים טובים לישראל.. כיום הכיפורים".
- 15 ומזה מובן גודל מעלת חמשה עשר באב - כדברי המשנה: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר
- 16 באב וכיום הכיפורים". היינו, שחמשה עשר באב ויום הכיפורים שווים במעלתם, ומחולקים מכל שאר "ימים
- 17 טובים".
- 18 ב. ויש להוסיף, שמכיון שבלשון המשנה, קודם חמשה עשר באב ליום הכפורים ("לא היו ימים טובים
- 19 לישראל כחמשה עשר באב (ואחר-כך וכיום הכיפורים)", בהכרח לומר, שישנו עליו בחמשה עשר באב
- 20 לגבי יום הכיפורים.
- 21 ובהקדים:
- 22 הטעם הפשוט להקדמת חמשה עשר באב לפני יום הכיפורים, אף שיום הכיפורים הוא מצות-עשה
- 23 מן התורה, ואילו חמשה עשר באב ניתוסף אחרי כן (כמבואר בגמרא פרטי הדברים) - הרי זה מפני
- 24 שכן הוא סדרם של ה"ימים-טובים", שהתחלתם - בחג הפסח שבחודש ניסן, "ראש השנה לרגלים"⁴,
- 25 ובהתאם לסדר זה - בא חמשה עשר באב לפני יום הכפורים, ובמילא - אין כל הוכחה (לכאורה) שיש
- 26 בו מעלה לגבי יום הכיפורים, כי הקדמתו במשנה הוא דבר המוכרח בהתאם לסדר מועדי השנה.
- 27 אבל אף-על-פי-כן, סוף-כל-סוף סדר המשנה הוא שחמשה עשר באב קודם ליום הכיפורים, והרי
- 28 "סדר" בתורה הוא גם תורה⁵.
- 29 ובפרט על-פי מה שכתב הרגז'ובי⁶ ש"כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה, הכל בכוונה מכוונת ומצוה
- 30 על-פי ד", היינו, שגם כאשר מדובר אודות ענין שהוא מסובב הכרחי מסיבה שקדמה לו על-פי תורה,
- 31 ואם-כן לכאורה אין כל הכרח שבפרט זה תהיה הוראה מיוחדת ותוכן מיוחד, מכל-מקום מכיון שזהו
- 32 פרט בתורה, יש בו ענין בפני-עצמו, תוכן מיוחד והוראה מיוחדת בפני-עצמה, וזאת - למרות היותו מוכרח
- 33 (לכאורה) מצד ענינים שקדמוהו כו',

(5) ראה של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב)
לקו"ש ח"ב ע' 551 וש"נ.
(6) צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג. לקו"ש ח"ד ע'
39 הע' 25. וש"נ.

(1) תענית כו, ב - במשנה. ב"ב קכא, א. פתיחתא דאיכ"ר לג.
(2) ס"פ תצוה אחרי טז, לד.
(3) הלי' תשובה פ"ב ה"ו-ז.
(4) ר"ה ה, א.

ובנידון-דידן: אף שהקדמת חמשה עשר באב ליום הכיפורים מוכרחת היא מפני סדר מועדי השנה,¹
מכל-מקום יש בה גם ענין בפני-עצמו. תוכן מיוחד והוראה מיוחדת בנוגע לקדימה דחמשה עשר באב²
לגבי יום הכיפורים במעלה וחשיבות.³

ג. והנה, נוסף על הענין הכללי דחמשה עשר באב המשותף לכל השנים, ישנם ענינים מיוחדים
שניתוספו בשנה זו, כולל - הוספה לגבי חמשה עשר באב בשנה שעברה, אף ששניהם היו באותה קביעות
ממש, ביום שני בשבוע דפרשת עקב, כדלקמן.⁴

דלכאורה, מכיון שהקביעות דחמשה עשר באב דשנת תשד"מ היא בשוה ממש לקביעות דחמשה עשר
באב דשנת תשמ"ג. ולא עוד אלא שבשנת תשמ"ג ידעו כבר שכך תהיה הקביעות גם בשנת תשד"מ (אם
בינתיים לא יבוא משיח צדקנו), אם-כן אין כל חידוש מיוחד (לכאורה) בחמשה עשר באב דשנה זו -
הן בנוגע לכללות הענין דחמשה עשר באב (השוה בכל השנים), והן בנוגע להוראה הפרטית מפרשת
השבוע והיום - משני עד שלישי דפרשת עקב (כפתגם אדמו"ר הזקן שצריכים "לחיות" עם הזמן⁵), מכיון⁶
שכך היה גם בשנה שעברה.⁷

אמנם, ישנם ענינים מיוחדים בשנה זו, שהם באופן של הוספה וחידוש גם לגבי שנה שעברה:

(א) שנה זו היא "שנה מעוברת" - כהוראת ופסק-דין התורה בנוגע לכללות הענין דקידוש חדשים
ועיבור שנים, ש"בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל, אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא
בחשבון זה שאנו מחשבים בו היום.. ואין נזקקין לראיה"⁸, וחשבון זה - יש בו כל התוקף דקידוש חדשים
ועיבור שנים כמו כאשר הדבר נעשה על-ידי הסנהדרין באופן ד"החודש הזה לכם"⁹ ("לכם וכל העומד
אחריכם במקומכם"⁸).¹⁰

ובזה - ענין מיוחד בנוגע לחמשה עשר באב, כדלקמן (סעיף יד).¹¹

(ב) בשנה זו ניתוסף ענין מיוחד על-פי "מנהג ישראל תורה היא"¹⁰ - מנהג שנתפשט ונתקבל אצל
רבים מישראל - ללמוד ספר "משנה תורה להרמב"ם, ולהשלימו במשך שנה אחת, ועל-כל-פנים - במשך
שלוש שנים, בדוגמת מה שכתב הרמב"ם¹¹ אודות השלמת קריאת התורה ש"יש מי שמשלים את התורה
בשלוש שנים" (או בשלוש ומחצה שנים¹²). ואילו "המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה
אחת", ועל-דרך-זה בנוגע לספר "משנה תורה", משנה לתורה שבכתב - שראוי להשלימו בשנה אחת,
ולסיימו בסמיכות ליום הולדתו של הרמב"ם.¹³

ובהתאם למנהג זה - הרי ישנם הפרקים ברמב"ם השייכים לשיעור היומי דחמשה עשר באב, כדלקמן
(סעיף כג).¹⁴

ומכיון ש"מנהג ישראל תורה היא", תורה מלשון הוראה¹³ - מובן, שיכולים ובמילא צריכים ללמוד
מענין זה הוראה בעבודת ה'. והוראה זו היא באופן ד"אורייתא" (שבשם זה נקראת התורה בזוהר) -
כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁴ ש"אורייתא" הוא מלשון "אור ייתא", היינו, המשכת והבאת
האור, שזהו תוכן לשון הכתוב¹⁵ "תורה אור", אלא שבזה חידוש מיוחד - שאפילו כפי שהתורה נמשכה
ובאה בלשון ארמי, הרי זה גם באופן ד"אור" ("אור ייתא"), הוראה מאירה, כדלקמן.¹⁶

ד. ונחזור לעניננו - שאין צורך לחפש טעמים אודות ענין של התוועדות בחמשה עשר באב. אבל
אף-על-פי-כן "אין מזרזין אלא למזרזין"¹⁶, לעורר ולזרז שההתוועדות עצמה תהיה באופי הכי טוב
ונעלה.¹⁷

(11) הל' תפלה רפ"ג.

(12) חילוף מנהגים בין בני א"י ובני בבל, אות מח.

(13) ראה זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.

(14) סה"ש תש"ד ר"ע 116.

(15) משלי ו, כג.

(16) ספרי נשא בתחלתו. במדב"ר פ"ז, ו. וראה מכות כג, א.

(7) "היום יום" - ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(8) רמב"ם הל' קדוה"ח רפ"ה.

(9) בא יב, ב.

(10) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א

יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. לקו"ש חכ"ב ע'

56 הע' 2. וש"נ.

- 1 דהנה, כאשר יהודים מתאספים יחדיו להתוועדות - יכול הדבר להיות בכמה וכמה אופנים:
- 2 ההתאספות בגופם - מוכרחת היא. שכן, כדי שיהיה העילוי דעשרה מישראל, "עדה קדושה"¹⁷,
- 3 בהכרח שכולם יהיו במקום אחד - התאספות בגופם.
- 4 וכמו כן מובן בנוגע למעלת צירופם של רבים מישראל, יותר מעשרה, כמו: מאה, אלף וריבוא. שאז
- 5 ישנו עילוי גדול יותר, כמובן מדברי רבי יוסי הגלילי¹⁸ שמחלק בין הנוסח דברכת המזון שאומרים
- 6 בעשרה, לנוסח שאומרים במאה, באלף וריבוא - הרי לכל-לראש צריכים כולם להתאסף במקום אחד,
- 7 התאספות כפשוטה בנוגע לגופם הגשמי.
- 8 [האמור לעיל אודות החילוק שבין עשרה, מאה, אלף וריבוא כדעת רבי יוסי הגלילי - הרי אף
- 9 שההלכה היא דלא כרבי יוסי הגלילי, מובן, שכל זה אינו אלא בנוגע לפסק-דין להלכה בפועל בעולם
- 10 הזה הגשמי, היינו, שבגשמיות העולם לא רואים חילוק בין המשכת הברכה על-ידי עשרה מישראל להמשכת
- 11 הברכה על-ידי מאה, אלף וריבוא. מה-שאינ-כן בנוגע לעולמות העליונים - הרי מכיון ש"אלו ואלו דברי
- 12 אלקים חיים"¹⁹, מובן, שבעולמות העליונים ישנו חילוק זה.
- 13 ומכיון שהתורה מספרת לנו זאת - הרי בוודאי שידיעה זו אינה לבטלה חס-ושלום. ומזה מובן, שאין
- 14 זה ענין הקשור עם עולמות עליונים בלבד, אלא יש בזה הוראה בעבודת האדם בעולם למטה.
- 15 והוראה זו נמשכת ובאה עד לענינים של מעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר"²⁰. בכל עניני עבודת
- 16 האדם לקונו, עד לענינים גשמיים, ויתירה מזו - אפילו בענינים חומריים, "בכל דרכיך"²¹, הן ב"דרכיך"
- 17 הגשמיים והן ב"דרכיך החומריים, ועד ל"כל מעשך"²² - ענין של עשיה, וכפירוש החסידות²³ שלשון
- 18 עשיה מורה על ענין הכפיה, כמו "מעשך על הצדקה"²⁴, שמזה למדים בנוגע לכללות הענין ד"מעשך"
- 19 ועבודתנו" שזהו ענין הקשור עם כפיה והכרח, הנה גם שם חודרת ונמשכת הוראת התורה, הוראה מאירה,
- 20 אור ייתא (כנ"ל), לכל אחד ואחד מישראל - עד ל"חוטב עצים ושואב מימך"²⁵ ("שכאו כנענים להתגייר
- 21 בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע, ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים"²⁶). שענינם - בין
- 22 העשר סוגים דבני ישראל - ענין המעשה. שכן, ראשיכם כו' זקניכם" ענינים מוח ושכל (סנהדרין וכיוצא
- 23 בזה), עד ל"חוטב עצים ושואב מימך" - מעשה בפועל].
- 24 ונוסף לזה - והוא העיקר - שמלבד ענין ההתוועדות וההתאספות בגופם (דבר שאי-אפשר בלעדיו
- 25 כנ"ל) תהיה ההתוועדות באופן ד"בכל לבבך ובכל נפשך"²⁷, שכל ריבוי המתוועדים - ש"אין דיעותיהם
- 26 שוות"²⁸ - מתאחדים יחדיו באופן של אהבת ישראל, ועד לאחדות ישראל, "כאיש אחד בלב אחד"²⁹.
- 27 וכאשר מתאחדים "כאיש אחד בלב אחד" - הרי מכיון ש"ליבא פליג לכל שיפין"³⁰, היינו, שהדם
- 28 שבלב מתפשט ומחיה את הגוף כולו, כולל את השכל שבראש (כפשוטם של דברים, ועל-אחת-כמה-וכמה
- 29 בנוגע לרוחניות הענינים) - מובן, שענין האחדות חודר בכל עניני הגוף, בכללות הקומה דבני ישראל.
- 30 ובדרך ממילא נפעל ענין האחדות גם בנוגע לענינים של מעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר" -
- 31 מכיון שכולם חדורים בכוונה אחת, שהיא ה"עיקר" וה"נשמה" של ענין המעשה, כך שלא זו בלבד שיש
- 32 קירוב במעשיהם אלא גם אחדות במעשיהם.

(17) ראה ברכות כא, ב. מגילה כג, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ח
 ה"ה. שו"ע אדה"ז או"ח סנה"ה ס"ב.
 (18) ברכות מט, ב - במשנה.
 (19) עירובין יג, ב. גיטין ו, ב.
 (20) אבות פ"א מ"ז.
 (21) משלי ג, ו.
 (22) אבות פ"ב מ"ב.
 (23) סה"מ תרצ"ט ע' 191. תש"ח ע' 227. וראה לקו"ת
 בחוקתי מח, א.

(24) ראה ב"י לטור יו"ד סרמ"ח.
 (25) ר"פ נצבים (כט, י).
 (26) פרש"י עה"פ.
 (27) ואתחנן ו, ה.
 (28) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. מס' דרך ארץ רבה
 פ"ט. רמב"ם הל' דעות בתחלתן.
 (29) פרש"י יתרו יט, ב.
 (30) ראה זח"ג רכא, ב.

ה. והנה, כל ענינים אלו צריכים להמשיכם על כל השנה כולה - ככל הענינים שהם באופן ד"אחת
 בשנה" (כיום הכיפורים, וכמו כן בנוגע לחמשה עשר באב). שהכוונה היא - להמשיכם בכל פרטיהם על
 כל השנה כולה.
 ובענינו - שהעילוי דחמשה עשר באב, "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", נמשך
 בכל השנה כולה, ובפשטות - שכל ימי השנה נעשים "ימים טובים" שלא היו כמותם לישראל !!
 וענין זה נעשה על-ידי הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - כידוע הפירוש המובא
 בדרושי חסידות³¹ בביאור מאמר רבותינו ז"ל³² "כל המועדים עתידים ליבטל לעתיד-לבוא" (חוץ מימי
 הפורים, ולדעה אחת³³ - גם יום הכפורים) דלכאורה, אינו מובן: היתכן לומר שיתבטלו כל ה"ימים
 טובים" (כידוע השקלא-וטריא בזה בראשונים ואחרונים³⁴)?! אלא הביאור בזה - שלעתיד-לבוא תהיה
 הטובה ("ימים טובים") דכל ימות השנה באופן נעלה כל כך עד שהטובה ד"ימים טובים" שבזמן הזה
 תהיה באופן ד"שרגא בטיהרא מאי אהני"³⁵, כך שלא יהיו נחשבים לגבי הטובה שתהיה לעתיד-לבוא
 במשך כל ימות השנה!
 והעיקר - שכל זה יהיה במעשה בפועל ("המעשה הוא העיקר"), למטה מעשרה טפחים - גאולה
 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו ממש, כך שחוגגים את ההמשך דחמשה עשר
 באב - בארץ ישראל "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁶, ובירושלים
 עיר הקודש "קרית מלך רב"³⁷ - בהתאם לב' הגירסאות בקשר ל"יום טוב" דחמשה עשר באב: "בנות
 ישראל"³⁸ יוצאות וחולות בכרמים, או "בנות ירושלים"³⁹ יוצאות וחולות בכרמים.
 וזוהם לסיום דברי המשנה: "זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו", וכפי שמסיים בירושלמי:
 "אמן" - בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב, עד ל"שטורעם" ד"שמחת עולם
 על ראשם"⁴⁰.

* * *

ו. בנוגע לכללות הענין דחמשה עשר באב (המשותף בכל השנים) - הרי עדיין לא נתבארו ונדפסו
 כל פרטי הדברים שבזה, ולכן כאן המקום להשלים כמה פרטים בדבר:
 חמשה עשר באב הוא אחד הזמנים שנקבעו לקרבן העצים - כדאיתא במשנה⁴¹: "זמן עצי כהנים
 והעם תשעה.. בחמשה באב.. בחמשה עשר בו כו'" (וענין זה קשור עם "עשרים באב" - "בעשרים בו
 כו").
 והנה, נתבאר פעם בארוכה⁴² שבקרבן העצים דחמשה עשר באב, יש הדגשה מיוחדת אודות הענין
 דאהבת ישראל:
 התוכן ד"קרבן העצים" הוא - שהיו מתנדבים עצים לבית המקדש כדי שיוכלו להקריב קרבנות על-גבי
 המזבח, ובזה מודגש הענין דאהבת ישראל - שדואגים לאותם יהודים שרוצים להביא קרבן ואין להם
 עצים, שגם הם יוכלו להקריב את קרבנותיהם. ובעומק יותר:

(35) חולין ס, ב. וראה שבת סג, א.

(36) פרשתנו יא, יב.

(37) תהלים מח, ג.

(38) ראה שינויי נוסחאות למשניות (סוף תענית) וש"נ.

(39) תענית כו, ב - במשנה. וראה לקו"ש ח"ט ע' 80 הע' 2.

(40) ישע' לה, י. נא, יא.

(41) תענית שם, א.

(42) לקו"ש ח"ד ע' 1104 ואילך.

(31) תו"א מג"א צ, ד. קיט, ב. הנחות הר"פ ע' קכה ובארוכה - ד"ה להבין מאד"ל כל המועדים - תשט"ז.

(32) מדרש משלי פ"ט יל"ש משלי רמז תקמ"ד.

(33) מדרש משלי ויל"ש שם. פדר"א פמ"ו - ובהגהות הרד"ל שם אות מח. וראה תו"א שם צט. סע"ד. רד"ה להבין שם.

(34) שו"ת הרשב"א ח"א סצ"ג. אגרת הטיול חלק הדרוש אות מ. ובטיול בפרדס שם ס' החיים ח"ג פ"ז. מגלה עמוקות עה"ת - בסופו.

- 1 ידוע גודל מעלת הקרבן - מלשון קירוב⁴³, קירוב האדם להקב"ה, ובלשון הידוע⁴⁴: "רזא דקורבנא
- 2 עולה עד רזא דאין-סוף". וכן הוא בפשטות הענינים - שהקרבן הוא "ריח ניחוח לה"⁴⁵, היינו, שיהודי
- 3 מגיע לדרגא כזו שהקב"ה מעיד עליו: "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" - כפי שמפרש רש"י
- 4 בפירושו על התורה, פשוטו של מקרא - "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"⁴⁶ (באופן המובן אפילו
- 5 ל"בן חמש שנים למקרא"⁴⁷), ועל-אחת-כמה-וכמה על-פי הפירושים על דרך הרמז הדרוש והסוד.
- 6 והנה, כאשר ישנו יהודי שאינו יכול לפעול את הענין ד"נחת רוח לפני" מפני שאין לו עצים להקריב
- 7 עליהם את הקרבן - הרי זה בוודאי בהשגחה פרטית. וטעם הדבר - מפני ש"הרעותי את מעשי כו"⁴⁸.
- 8 ולעומת זאת, ישנו יהודי שיש לו עצים בשופי, כך שביכלתו לנדב עצים למערכה, לתתם "בעין יפה",
- 9 באופן ד"נדיב לבו יביאה"⁴⁹.
- 10 ובזה מתבטא איפוא הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל - שלמרות גודל מעלתו של יהודי זה שיש
- 11 לו את כל הענינים (הקשורים עם הבאת קרבן) בשופי, דואג הוא לאותו יהודי שנמצא במעמד ומצב
- 12 נמוך כל כך עד שאין ביכלתו להביא קרבן, וזאת - למרות שאינו מכירו כו', שהרי נדבת העצים אינה
- 13 באופן שנותן ליהודי פרטי זה, כי אם באופן ד"מוסרו יפה יפה"⁵⁰ עבור בית המקדש (כדי שיהודים אלו
- 14 יוכלו להקריב קרבנות), ועד שהדבר נעשה באופן שהנותן אינו יודע מיהו המקבל, וגם המקבל אינו יודע
- 15 מיהו הנותן⁵¹.
- 16 [ובפרטיות יותר: בנוגע למקבל - ישנה אפשרות שיוכל לדעת מיהו הנותן, שהרי כאשר מביא קרבן
- 17 בסמיכות לחמשה עשר באב (לדוגמא), מסתבר לומר שהנותן הוא זה שהביא קרבן עצים בחמשה עשר
- 18 באב: אבל בנוגע לנותן - אינו יכול לדעת מי ישתמש בעצים שהתנדב ל"לשכת העצים", שהרי מניין לו
- 19 לדעת מה נעשה ב"לשכת העצים" - התפקיד להכנס ל"לשכת העצים" כדי להביא את העצים כו' שייך
- 20 לכהנים, ולא לישראל, שמהם באו רוב מתנדבי העצים. אמנם, בענינו - נוגע בעיקר שהנותן לא יודע
- 21 מיהו המקבל, שבזה מודגש הענין דאהבת ישראל - שדואג גם עבור יהודי שאינו מכירו, כנ"ל].
- 22 ובענין זה - יש הדגשה מיוחדת החל מחמשה עשר באב ואילך:
- 23 "מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין",
- 24 ועד ש"קרו ליה יום חבד מגל"⁵². ולכן, כאשר מתנדבים עצים לבית המקדש לאחר שנסתיימה התקופה
- 25 דכריתת עצים, אזי מודגש הענין דאהבת ישראל ביותר - שכן, ההשתדלות והדאגה עבור הזולת היא גם
- 26 כאשר לא יוכל להשלים זאת על-ידי כריתת עצים נוספים.
- 27 בנוגע לנדבת העצים שלפני חמשה עשר באב - הרי ביכלתו ללכת ליער ולכרות עצים נוספים כדי
- 28 להשלים מה שנחסר לו כתוצאה מנדבת העצים עבור אחרים. מה-שאינ-כן לאחר חמשה עשר באב -
- 29 אינו יכול להשלים זאת, ואם-כן כאשר מתנדב עצים בתקופה זו - אזי גדולה ביותר הדגשת הענין דאהבת
- 30 ישראל.
- 31 אמנם, מעלה זו היא לא רק בחמשה עשר באב בלבד, כי אם במשך כל התקופה שבה אין כורתין עצים
- 32 (עד ימי הקיץ שיבואו לאחר ימי הגשמים), והמיוחד שבחמשה עשר באב הוא - להיותו התחלת תקופה
- 33 זו: ונוסף לזה, ישנה הדגשה מיוחדת בענין דאהבת ישראל הקשורה עם יום חמשה עשר באב עצמו (לא
- 34 רק בתור התחלת תקופה שלימה) - על-פי המבואר בגמרא אודות שאר הטעמים ל"יום טוב" דחמשה
- 35 עשר באב, כדלקמן.

(48) קידושין בסופה.

(49) ויקהל לה, ה.

(50) ראה ר"ה ז, רע"ב.

(51) ראה ב"ב י, רע"ב. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ח.

טושו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ז.

(52) תענית בסופה. ב"ב קכא, ב. פתיחתא דאיכ"ר לג.

(43) ראה ספר הבהיר סי' קמ (קט) לקו"ש חט"ז ע' 294 הע' 21. וש"נ.

(44) ד"ה טעמה תש"ט רפ"ד (סה"מ תש"ט ע' 31). וראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

(45) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד.

(46) פרש"י בראשית ג, ח. כד. ועוד.

(47) אבות פ"ה מכ"ב.

- ז. אודות קביעת חמשה עשר באב ל"יום טוב" - מצינו בגמרא (הן במסכת תענית⁵³ - בבבלי¹ ובירושלמי, והן במסכת בבא בתרא⁵⁴) ובמדרשים⁵⁵ כמה וכמה טעמים. ומבואר במפרשי הש"ס⁵⁶ ש"כל הנך אמוראי לא פליגי, אלא מר גמיר האי מרביה, ומר גמיר האי מרביה", ולאמיתו של דבר - כולוהו איתנהו ביה.
- והנה, בין הטעמים שנאמרו בענין זה - ישנו הטעם ד"יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה", וכן "יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל".
- ומובן, ששני טעמים אלו מדגישים את הענין דאהבת ישראל שביום זה. שכן, למרות שהיה משך זמן שהשבטים לא יכלו להנשא זה לזה, וכן בנוגע לשבט בנימין שהיה משך זמן ששבט בנימין היה אסור לבוא בקהל, מכל-מקום כאשר הגיע היום דחמשה עשר באב, "הותרו שבטים לבוא זה בזה", וכן "הותר שבט בנימין לבוא בקהל", שעל-ידי-זה נפעל הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל.
- וכמודגש הענין דאחדות ישראל - שהרי מדובר אודות ענין הנישואין, שתכליתם - בלשון הכתוב⁵⁷ - "והיו לבשר אחד", היינו, שלמרות שמקודם לכן היו נפרדים זה מזה, ויתירה מזו - שני דברים הפכיים, איש ואשה (שהרי על-פי דין ישנו חילוק גדול ועיקרי בין איש לאשה), מכל-מקום תכלית הכוונה היא - כאשר מתאחדים יחדיו, שאז "שכינה ביניהם"⁵⁸, ועד לתכלית היחוד, "והיו לבשר אחד". ובפרט כפי שענין זה בא בגילוי על-ידי לידת בנים ובנות, שכן "הולד נוצר על-ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד"⁵⁹.
- ובזה רואים את הדגשת הענין דאהבת ישראל בנוגע לחמשה עשר באב עצמו (לא רק מפני היותו התחלת תקופה שלימה) - שכן, ביום זה אירעו ב' מאורעות חשובים שבהם מודגש הענין דאהבת ישראל, ומטעם זה נקבע חמשה עשר באב ל"יום טוב" - כלשון ה'תוספות' (בנוגע לטעם ד"הותרו שבטים לבוא זה בזה"): "פירוש דהיינו יום-טוב"⁶⁰.
- ח. על-פי האמור לעיל אודות הדגשת הענין דאהבת ישראל בחמשה עשר באב עצמו - יובן דבר תמוה בנוגע לקרבן העצים דחמשה עשר באב:
- איתא במשנה⁶¹: "בחמשה עשר בו, בני זתוא בן יהודה. ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו". ולכאורה אינו מובן: הטעם לכללות הענין דקרבן העצים הוא - כמבואר בגמרא⁶² ש"כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה, ועמדו אלו (המשפחות שנימנו במשנה) והתנדבו משלהם, וכך התנו נביאים שביניהן שאפילו לשכה מלאה עצים, יהיו אלו מתנדבין משלהם, שנאמר⁶³ והגורלות הפלנו על קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלקינו לבית אבותינו לעתים מזומנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלקינו ככתוב בתורה". ועל-פי-זה - שייך הדבר לאותן משפחות שהתנדבו עצים באותם זמנים, ומה ענין "מי שטעה בשבטו" (וכן כהנים ולוים) לכאן?!
- ואחד הביאורים בזה - על-פי האמור לעיל:
- מכיון שביום זה ישנה הדגשה מיוחדת בענין דאהבת ישראל (להיותו "יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.. יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל") - התבטא הדבר באופן מיוחד גם בנוגע לקרבן העצים דיום זה, שמלבד בני זתוא בן יהודה שהתנדבו ביום זה, השתתפו עמהם גם "כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו", שהרי בענין זה מודגש הענין דאהבת ישראל.
- וזהו איפוא ההוראה שלמדים מכל האמור לעיל - שבחמשה עשר באב ישנה נתינת-כח מיוחדת בנוגע לכללות ההנהגה באופן דאהבת ישראל ואחדות ישראל.

(59) פרש"י עה"פ. וראה סנהדרין נח, א.

(60) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 51 הע' 42. שיחת ט"ו באב תשמ"ב ס"ריא, התועדויות תשמ"ב ח"ד ע' 1993 ואילך.

(61) תענית כח, א.

(62) נחמ"י, י, לה.

(63) רמב"ם הל' שבועות דפ"ו.

(53) שם.

(54) שם, א ואילך.

(55) פתיחתא דאכ"ר שם.

(56) רשב"ם לב"ב שם.

(57) בראשית ב, כד.

(58) סוטה יז, א.

- 1 ט. והנה, הטעם ד"הותר שבט בנימין לבוא בקהל" - יש לו קשר ושייכות לשיעור בלימוד הרמב"ם
- 2 דחמשה עשר באב:
- 3 השיעור דחמשה עשר באב הוא - בהלכות שבועות. וזהו הקשר לטעם ד"הותר שבט בנימין לבוא
- 4 בקהל" - מפני שהיה צורך ב"היתר שבועות"⁶³, להתיר את השבועה דבני ישראל, "שנאמר"⁶⁴ ואיש
- 5 ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה". וההיתר הוא - "מאי דרוש, ממנו
- 6 ולא מבנינו".
- 7 וענין זה מובא בירושלמי⁶⁵ - באריכות ובפרטיות יותר:
- 8 "מקרא קראו וריחקהו, מקרא קראו וקירבהו. מקרא קראו וריחקהו - אפרים ומנשה כראובן ושמעון
- 9 יהיו לי"⁶⁶, מקרא קראו וקירבהו - גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצין יצאו⁶⁷, ועדיין לא נולד
- 10 בנימין".
- 11 כלומר: בתחילה למדו מהפסוק "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" - שיכולים להוציא את שבט
- 12 בנימין מתוך קהל ישראל, שהרי אפרים ומנשה - שנחשבים כראובן ושמעון - ימלאו את המספר די"ב
- 13 שבטים. ולאחרי כן למדו מהפסוק "גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצין יצאו" - שאי אפשר
- 14 להוציא את שבט בנימין מתוך כלל ישראל, שהרי הפסוק "ומלכים מחלצין יצאו" קאי על "שאול ואיש
- 15 בוש" שהיו משבט בנימין, ועדיין לא נולדו⁶⁸.
- 16 י. אמנם, על-פי הדינים שמבאר הרמב"ם בהלכות שבועות - מתעוררת שאלה בנוגע לכללות האיסור
- 17 דשבט בנימין לבוא בקהל:
- 18 בהלכות שבועות⁶⁹ פוסק הרמב"ם: "כל הנשבע לבטל את המצוה.. עושה המצוה שנשבע לבטלה".
- 19 וזהו החילוק שבין נדר לשבועה - שנדר חל גם על דבר מצוה⁷⁰, מה שאין-כן שבועה. וטעם הדבר
- 20 - "שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודר אוסר הדבר הנדור על עצמו. נמצא, הנשבע לבטל
- 21 מצוה אוסר עצמו, וכבר עצמו מושבע מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה. והאוסר דבר זה בנדר,
- 22 זה הדבר הוא שנאסר, ואותו הדבר אינו מושבע מהר סיני⁷¹. ובלשון הישיבות - שבועה חלה על
- 23 ה"גברא", ונדר - על ה"חפצא".
- 24 ועל-פי-זה צריך להבין: שבועת בני ישראל "איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה" היא הופך הציווי
- 25 "ואהבת לרעך כמוך"⁷², והופך השלימות דכל השבטים באופן ד"מטתו שלימה"⁷³ - ואם-כן כיצד חלה
- 26 שבועה זו מלכתחילה (עד שהיה צורך להתירה כו'), הרי "כל הנשבע לבטל את המצוה.. עושה המצוה
- 27 שנשבע לבטלה", והשבועה אינה חלה מלכתחילה?!
- 28 אמנם, על-פי הלכה יש לשבועה זו גדר דחרם של ציבור (כפי שהאריך בזה הרמב"ם⁷⁴), אבל
- 29 אף-על-פי-כן הלשון "שבועה" מודגש בכתוב כמה וכמה פעמים, "ואיש ישראל נשבע במצפה גו"⁶⁴,
- 30 "השבועה הגדולה"⁷⁵ ועוד, ואם-כן אינו מובן כיצד חלה שבועה זו מלכתחילה כאשר תוכנה הוא היפך
- 31 ציווי הקב"ה?!
- 32 יא. והביאור בזה - בהקדים קושיא נוספת:
- 33 מדברי הגמרא משמע, שאם לא היו מבטלים ומתירים שבועה זו, היה נחסר שבט בנימין משבטי
- 34 ישראל, שלכן היו צריכים לימוד מהפסוק "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" - שקיימת אפשרות
- 35 כזו שיחסר שבט שלם.

(71) רמב"ם שם ה"ז

(72) קדושים יט, יח.

(73) ויק"ר פל"ז, ה. וראה פסחים נו, א. ספרי ואתחנן ו, ז.

האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

(74) עה"פ בחוקותי כז, כט.

(75) שם ה.

(64) שופטים כא, א.

(65) סוף תענית.

(66) ויחי מח, ה.

(67) וישלח לה, יא.

(68) ב"ר פפ"ב, ר. הובא בפרש"י (ישן) עה"פ.

(69) פ"ה הי"ד.

(70) רמב"ם הל' נדרים פ"ג ה"ו.

ולכאורה, כאשר מסתכלים בפרטי סיפור המאורע בתנ"ך, רואים שגם לפני היתר שבועה זו, היה קיום לשבת בנימין - כמסופר בתנ"ך⁷⁶ שלאחרי השבועה ביררו "מי אחד משבטי ישראל אשר לא עלה אל ה' אל המצפה", ואכן נתגלה ש"לא בא איש על המחנה מיבש גלעד", ולכן הענישו את כל יושבי יבש גלעד על שלא השתתפו ב"שבועה הגדולה", ואת בנותיהם של יושבי יבש גלעד - נתנו לבני בנימין, ומכיון שכן, היה יכול להיות קיום לשבת בנימין גם לפני שהתירו את השבועה?

הנה ב' שאלות הנ"ל - מתורצות אחת בחברתה: מכיון שהיה יכול להיות קיום לשבת בנימין - בצמצום על-כל-פנים - על-ידי בנות יבש גלעד, לכן יכולה לחול שבועת בני ישראל "איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה", מכיון שאין זה באופן דהכחדת שבט שלם חס-ושלום, היפך הגמור ד"ואהבת לרעך כמוך".

אמנם, כדי ששבת בנימין יוכל להיות בשלימותו, ככל שאר השבטים - היה צורך לבטל שבועה זו ולהתיר לשבת בנימין לבוא בקהל.

דהנה, אף-על-פי שהיה משך זמן שגם כל השבטים היו אסורים לבוא זה בזה, כדי ש"לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר"⁷⁷ - הרי איסור זה היה בתקפו עד לאחר שכבשו וחילקו את ארץ ישראל לגבולותיה, ובלשון הגמרא: "מאי דרוש, זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו'⁷⁸, דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה", מה-שאינ-כן בדורות שלאחרי-זה, ועד כדי כך, שאותו היום שבו "הותרו שבטים לבוא זה בזה" - קבעוהו ל"יום טוב" (וכנ"ל מדברי ה'תוספות' - "פירוש דהיינו יום-טוב"), ולכן, כאשר בדורות שלאחרי-זה היתה השבועה ד"איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה" - היה צורך לבטלה כדי שגם שבת בנימין יוכל להיות בשלימותו ככל שאר השבטים שמותרים לבוא זה בזה, אלא שלזה היה צורך בלימוד מיוחד (בדוגמת הלימוד ש"דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה") - "ממנו ולא מבנינו" (כדברי הבבלי), או "מקרא קראו וקירבוהו - גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצין יצאו, ועדיין לא נולד בנימין" (כדברי הירושלמי).

יב. ישנו ענין נוסף שבו מודגש הקשר עם שיעור הרמב"ם: סיום דברי המשנה אודות ה"יום טוב" דחמשה עשר באב הוא - "ביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו", וכפי שמסיים בגמרא בירושלמי: "אמן".

וזהו הקשר לשיעורי הרמב"ם בהלכות שבועות - כפסק-דין הרמב"ם⁷⁹ "כל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא דבר שבועה מפיו".

יג. ויהי-רצון אשר מהשמחה דחמשה עשר באב, "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", נבוא לתכלית השלימות בענין השמחה - "שמחת עולם על ראשם".

וענין זה קשור עם בית המקדש ("בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן") - שכן, מקור השמחה שבכל העולם כולו הוא - בבית המקדש, שהרי ענינו של בית המקדש - ש"משם אורה יוצאה לעולם"⁸⁰, ובזה כלולים כל עניני ברכות דכל העולם כולו, שמקור כולם - מארץ ישראל, שמתמציתה שותה כל העולם, ובארץ ישראל גופא⁸¹ - "קרית מלך רב", ושם גופא - בית המקדש שנקרא "תלפיות", שכל פיות פונים אליו⁸², ולכן בשעת התפילה צריך לכוון פניו ולבו כנגד בית המקדש וקדש הקדשים שבו⁸³.

וזוהי גם לענין ד"תבר מגל" דמכיון שאין צורך להתעסק עם "עץ הדעת טוב ורע"⁸⁴ (לבקעו ולהביאו על המזבח), שהרי יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁸⁵ - לכן, יכול להיות הענין ד"תבר מגל" (שבירת הגרזן).

(82) ירושלמי שם, ברכות ל, א.

(83) בבלי וירושלמי ברכות שם. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ג.

וטושו"ע ואדה"ז או"ח רסצ"ד.

(84) בראשית ב, ט. יז.

(85) זכריה יג, ב.

(76) שם, ח ואילך

(77) מסעי לו, ז.

(78) שם, ו.

(79) הל' שבועות רפ"ב.

(80) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה.

(81) תענית י, רע"א.

- 1 וכמו כן זוכים לחיים נצחיים, וכמו שכתוב⁸⁶ "ומחה ה' דמעה גוי", נשמות בגופים - כמבואר בכמה
2 מקומות⁸⁷ שעיקר השכר יהיה בעולם התחיה, כמובא גם בהגה"ה הידועה בספר תניא קדישא⁸⁸.
- 3 ובמהרה בימינו ממש זוכים לקיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר"⁸⁹ - הרמב"ם וכל אלו שהוזכרו
4 לעיל, כולל - דור המדבר, שלמרות גודל מעלתם עד ש"דמו כמאן דמבסמי"⁹⁰, כמבואר במפרשים⁹¹ -
5 ובפרט בחסידות⁹² - שענין זה מורה על עוצם התענוג דנהנין מזיו השכינה (בדוגמת הענין דגן-עדן), כך
6 שלא שייך אצלם ענין של גלות כו', מכל-מקום גם אצלם יהיה ענין של גאולה - כאשר "משה ואהרן
7 עמהם"⁹³, שאז יקויים מה שכתוב⁹⁴ "ויתא ראשי עם"⁹⁵, היינו, שמשה רבינו הולך בראש דור המדבר,
8 ובא לארצנו הקדושה - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"⁹⁶.
- 9 וזוכים לסיום וביטול כללות הענין ד(מסכת) תענית, ובלשון הרמב"ם⁹⁷: "כל הצומות האלו עתידים
10 ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר⁹⁸ כה
11 אמר ה' צבאות צום הרביעי גוי' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולימים טובים".
- 12 ומסיים: "והאמת והשלום אהבו" - שזהו כללות הענין דאהבת ישראל, הקשורה גם עם אהבת המקום,
13 וכן עם אהבת התורה - תוכן הענין דיום הכיפורים וחמשה עשר באב: יום הכיפורים - שניתנו בו לוחות
14 שניות⁹⁹, וחמשה עשר באב - "מכאן ואילך דמוסיף יוסף"¹⁰⁰, הוספה בלימוד התורה.
- 15 וכל ענינים אלו - במהרה בימינו ממש, מתוך שמחה וטוב לבב, נשמות בגופים.
- * * *
- 16 יד. הוזכר לעיל הענין המיוחד בחמשה עשר באב שבשנה זו - להיותו בשנת העיבור.
17 והנה, הענין דשנת העיבור, עם היותו ענין כללי על כל השנה, יש לו שייכות מיוחדת לחמשה עשר
18 באב. שכן, על-ידו מתורצת שאלה פשוטה ששואלים כולם בנוגע לחמשה עשר באב, כדלקמן.
- 19 בין הטעמים ל"יום טוב" דחמשה עשר באב (כמוזכר לעיל שכולהו איתנהו ביה) - ישנם ב' טעמים
20 שאינם מתאימים זה לזה, עד שהם הפכיים זה מזה. כלומר, שמצד טעם אחד צריך להיות קביעות ה"יום
21 טוב" ביום אחר מאשר מצד הטעם השני:
- 22 הטעם הראשון (בסדר הזמנים) ל"יום טוב" דחמשה עשר באב הוא - "יום שכלו בו מתי מדבר"¹⁰¹,
23 "דתניא¹⁰² כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור,
24 והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו.. ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים,
25 וכל שהיה בו נפש חיה היה עומד ויוצא. וכל שנה היו עושין כן. ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו
26 כולן חיים, וכיון שראו כך, תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החודש, חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד
27 ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם, ידעו שחשבון חודש מכוון,
28 וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור אותו היום ליום-טוב"¹⁰³.
- 29 ולטעם זה - אתי שפיר קביעות ה"יום טוב" לט"ו בחודש, מכיון שמאורע זה היה ביום שנתמלאה
30 הלבנה - ט"ו בחודש.

(95) במדבר"ר פי"ט, י"ג.

(96) ראה שמו"ר פ"ב, ד. ד. זח"א רנ"ג, א. שעה"פ פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים.

(97) הל' תעניות בסופן.

(98) זכר' ח, יט.

(99) תענית ל, סע"ב. ב"ב קכ"א, סע"א. פתיחתא דאיכ"ר לג.

(100) תענית בסופה. בב"ב שם, ב.

(101) תענית וב"ב שם.

(102) איכ"ר שם. ירושלמי סוף תענית.

(103) פרש"י תענית שם.

(86) ישע"י כה, ח.

(87) רמב"ן שער הגמול. לקו"ת שלח מו, ד. פלח הרמון ר"פ

ויחי (קטו, ד).

(88) פל"ו.

(89) ישע"י כו, יט.

(90) ב"ב עג, סע"ב.

(91) ענף יוסף לע"י שם.

(92) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ס"ע שנה ואילך.

(93) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.

(94) ברכה לג, כא.

אמנם, ישנו טעם נוסף ל"יום טוב" דחמשה עשר באב - להיותו "יום שפסקו מלכרות עצים למערכה", שהרי "מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאין יבשין"¹⁰⁴, היינו, שלאחרי חמשה עשר באב העצים הם לחים, לפי ש"אין כח בחמה לייבשן", ולכן "חיישנין מפני התולעת, לפי שעץ שיש בו תולעת פסול למערכה כדאמרינן"¹⁰³.

ולטעם זה - אין הדבר קשור עם ימי החודש, ט"ו בחודש, מילוי הלבנה (כבטעם הראשון), אלא עם סיום תקופת הקיץ והחום, שענין זה תלוי במהלך השמש דוקא, ואין לזה כל קשר עם מילוי הלבנה בט"ו בחודש!

[וכמדובר כמה פעמים¹⁰⁵ שמצינו בתורה כמה ענינים הקשורים עם שנת החמה, כמו: פיטום הקטורת ש"היתה נעשית שס"ה מנה.. כנגד ימות החמה"¹⁰⁶, ועד לכללות הענין דעיבור השנה "כדי שיהיה הפסח בזמן האביב.. שיהיו השנים שני החמה"¹⁰⁷].

ונמצא, ששני טעמים אלו הם בסתירה זה לזה: הטעם הראשון ("יום שכלו בו מתי מדבר") קשור עם שנת הלבנה, ואילו הטעם האחרון ("יום שפסקו מלכרות עצים למערכה") קשור עם שנת החמה. ועוד ועיקר: לטעם האחרון - קביעות ה"יום טוב" אינה קשורה עם חמשה עשר בחודש דוקא.

טו. אמנם, תוכן הענין דשנת העיבור - מקטין ומחליש את הקושי שבדבר: שנת העיבור ענינה - להשלים את החסרון דשנת הלבנה לגבי שנת החמה, ולא עוד אלא שעל-ידי הוספת חודש העיבור נעשית שנת הלבנה גדולה יותר משנת החמה, גם בשביל השנים הבאות כו'.

כלומר: אף ששנת הלבנה ושנת החמה הם ב' ענינים נפרדים זה מזה, שהרי ללבנה ("מאור הקטן") ישנו סיבוב והילוך בפני-עצמו, וכן לחמה ("מאור הגדול") יש סיבוב והילוך בפני-עצמו - מכל-מקום על-ידי-זה שמזמן לזמן עושים שנת העיבור, הנה סוף-כל-סוף משתווים שנת הלבנה ושנת החמה, וכמו שכתב הרמב"ם¹⁰⁸ ש"לא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה (מחזור) חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים" - הפרש קטן ביותר.

ויתירה מזו: בפרקים שלאחרי-זה כותב הרמב"ם שהפרש הנ"ל (שעה ותפ"ה חלקים) אינו אלא לפי דעת חכמי ישראל ששנת החמה היא שס"ה יום ורביע יום (החשבון דשמואל), מה-שאינ-כן לפי דעת חכמי ישראל ששנת החמה היא שס"ה יום ופחות מרביע יום (החשבון דרב אדא) - "לא תמצא תוספת במחזור של י"ט שנה כלל, אלא בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה עם שני הלבנה"¹⁰⁹.

[וכמדובר כמה פעמים שלימוד הרמב"ם צריך להיות על הסדר דוקא, ובנידון-דידן: בתחילת הלימוד, עוד לפני שנכנסים לפרטי החשבונות - מבאר הרמב"ם ש"לא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים", אמנם, לאחרי שמוסיפים ללמוד את פרטי החשבונות, ומתעוררת שאלה: מה יהיה עם היתור דשעה אחת ותפ"ה חלקים שיצטרפו מכל מחזור ומחזור? - אזי מבאר הרמב"ם בהמשך הדברים שלאמיתו של דבר "לא תמצא תוספת במחזור של י"ט שנה כלל", שהרי "חשבון זה (של רב אדא) הוא האמת יותר מן הראשון"¹¹⁰].

ועל-פי-זה מובן שהסתירה שבין ב' הטעמים דחמשה עשר באב (הטעם הקשור עם שנת הלבנה, והטעם הקשור עם שנת החמה) - היא בתקפה בשנה פשוטה, מה-שאינ-כן בשנת העיבור אין הסתירה בתקפה כל כך, שהרי תוכן שנת העיבור מורה על צמצום החילוק וההשוואה בין שנת החמה לשנת הלבנה, עד ש"בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה עם שני הלבנה".

(107) רמב"ם הל' קידוש"ח פ"ד ה"ב-ד.

(108) שם פ"ו ה"י.

(109) רפ"י.

(110) שם ה"ו.

(104) תענית לא, א. ב"ב שם, ב.

(105) לקו"ש חכ"ו ע' 59 ואילך. וראה שיחת ש"פ חוקת,

אדר"ח תמוז ש.ז. סי"ב.

(106) כריתות ו, סע"א. ירושלמי יומא פ"ד ה"ה.

- 1 טז. אמנם, סוף-כל-סוף נשאר עדיין הקושיא דלעיל - מהי שייכותו של התאריך חמשה עשר בחודש
- 2 (קיימא סיהרא באשלמותא¹¹¹) לענין ד"תשש כחה של חמה"? ויש לומר הביאור בזה - ובהקדים:
- 3 דובר כמה פעמים¹¹² שבמצוות התלויות בזמן - ישנם ב' אופנים: נקודה אחת או דבר הנמשך.
- 4 ולדוגמא: בנוגע ליום השבת - ישנן ב' אפשרויות: (א) כל המעת-לעת דיום השבת אינו אלא נקודה אחת, (ב) יום השבת הוא דבר הנמשך בכל משך המעת-לעת.
- 5 וכמו כן בנוגע לשבעת ימי החג (פסח או סוכות) - אם הם נקודה אחת או דבר הנמשך. ונפקא-מינה
- 6 - בנוגע לענין התשלומין, אם עיקר החיוב הוא ביום הראשון של החג, ושאר ששת הימים הם בגדר של
- 7 "תשלומין", ויתירה מזו: ביום הראשון גופא - עיקר החיוב הוא ברגע הראשון שביום (מיד לאחר
- 8 הקרבת התמיד), ושאר המשך היום אינו אלא בגדר של "תשלומין" (כמדובר פעם בארוכה¹¹³).
- 9 בסגנון אחר קצת:
- 10 ישנם ב' אופנים בקיום המצוות התלויות בזמן: (א) חיוב המצוה קשור עם נקודה שבזמן - ביחס
- 11 לכמות. (ב) חיוב המצוה קשור עם נקודה שבזמן - ביחס לאיכות, אבל בנוגע לכמות - הרי זה נמשך
- 12 ומתחלק לכ"ד שעות, שבעה ימים, וכיוצא בזה.
- 13 ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לחמשה עשר באב:
- 14 כאשר מסתכלים על נקודת הזמן ד"קיימא סיהרא באשלמותא" (טעם הראשון), ונקודת הזמן ד"תשש
- 15 כחה של חמה" (טעם האחרון) - הרי הם בב' זמנים בפני-עצמם.
- 16 אמנם, כאשר מסתכלים על הגדר הכללי שבדבר (נקודת האיכות), מובן, שכללות הענין ד"קיימא סיהרא
- 17 באשלמותא" אינו מתצמצם לתאריך המדויק דט"ו בחודש בלבד, כ"א גם בימים הסמוכים לפניו
- 18 ולאחריו, היינו, שישנם כמה ימים הסמוכים לט"ו בחודש שבהם הלבנה היא במילואה ביחס לשאר ימי
- 19 החודש. ועל-דרך-זה מובן בנוגע ל"תשש כחה של חמה" - שאין הכוונה לתאריך המדויק דט"ו בחודש
- 20 (שהרי ענין זה קשור עם מהלך החמה), כי אם לכללות התקופה, במשך כמה ימים הסמוכים ליום זה,
- 21 לפניו או לאחריו.
- 22 לכאורה, הרי זו סברא עקומה... ועל-כל-פנים - יש בה משום חידוש, ובמילא צריכים למצוא יסוד
- 23 לדבר - הנה מצינו אכן יסוד לדבר בנוגע לכללות הענין דעיבור השנה "כדי שיהיה הפסח בזמן האביב":
- 24 הלימוד דעיבור השנה מפני הפסח הוא - "שנאמר¹¹⁴ שמור את חודש האביב, שיהיה חודש זה בזמן
- 25 האביב"¹¹⁵. ואף-על-פי-כן, קביעות השנה אינה באופן שיום התקופה חל לעולם ביום ט"ו ניסן, כי אם
- 26 גם במשך כמה ימים לפני-זה, וההגבלה דט"ו ניסן אינה אלא ביחס לימים שלאחר-זה, ש"אם תהיה תקופת
- 27 ניסן בשנה עשר בניסן או אחר זמן זה, מעברין אותה שנה"¹¹⁶.
- 28 ונמצא, שביחס לענין זה, נחשבים כמה ימים (ט"ו ניסן והימים שלפניו) לנקודה אחת. ועל-דרך-זה
- 29 גם בענינו - שהימים הסמוכים לחמשה עשר באב (לפניו ולאחריו) נחשבים לנקודה אחת, ובמשך נקודה
- 30 זו - ישנם ב' הטעמים הנ"ל, הן הטעם הקשור עם שנת הלבנה והן הטעם הקשור עם שנת החמה.
- 31 יז. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר":
- 32 כאשר מדברים אודות ההוראות שיש ללמוד מחמשה עשר באב - יכול להיות שמישהו יחשוב לעצמו:
- 33 תיכף תסתיים ההתוועדות ויוכל ללכת לישון במנוחה, ושוב לא יטרידו אותו עם ההוראות שיש ללמוד
- 34 מחמשה עשר באב!...

(114) ראה טז, א.

(115) רמב"ם הל' קידוש"ח רפ"ד.

(116) שם ה"ב.

(111) זח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, א. רטו, א.

(112) ראה לקו"ש ח"ח ע' 50 ואילך. ועוד.

(113) ראה שיחת ליל י"ב סיון תשמ"ב ס"ב-ג (התוועדות

תשמ"ב ח"ג ע' 1604 ואילך). לקו"ש חכ"ח ע' 76 ואילך.

- הנה על זה באה ההוראה מהאמור לעיל – שאף-על-פי שט"ו באב עצמו הוא יום אחד, ובשנה זו -
יום שני בשבוע, שבו ישנו שיר מיוחד שהיו הלויים אומרים ביום זה, מכל-מקום תוכן הענין דחמשה
עשר באב הוא דבר הנמשך במשך כמה ימים, לפניו ולאחריו.
- ומכיון שכן, הרי גם כאשר הולך לישון לאחר התוועדות (או שישן גם באמצע ההתוועדות...), הנה
למחרת עליו להמשיך לעסוק בכל הענינים הקשורים עם חמשה עשר באב.
- ולדוגמא - בענין של מעשה בפועל, שבו מודגש שהענין דט"ו באב הוא דבר הנמשך לפניו ולאחריו:
בסיום הסוגיא אודות ה"יום טוב" דחמשה עשר באב - איתא בגמרא¹¹⁷: "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף",
מחמשה עשר באב ואילך ("שהלילות מאריכין והימים מתקצרין"¹¹⁸) דמוסיף לילות על הימים לעסוק
בתורה (בלילות) יוסיף חיים על חייו"¹¹⁹.
- וכן הוא ב"שולחן ערוך"¹²⁰: "ויש לאדם להתחיל ללמוד בלילה מט"ו באב ואילך כו'". וכן פסק
אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה שלו¹²¹ [לאחרי שמביא את דברי הרמב"ם¹²² "אף-על-פי שמצוה
ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר
בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה כו' אלא בתלמוד תורה.. שנאמר קומי רוני בלילה"] -
מט"ו באב ואילך יוסיף מעט מעט כו'".
- וביחד עם זה - כתב ה"בית חדש"¹²³: "האחרונים קבלו לומר, משכבי עד קומי שכבי, ומקומי עד
שכבי קומי, דמחג השבועות שאומרים מגילת רות שכתוב בה¹²⁴ שכבי עד הבוקר, עד ט' באב שאומרים
מגילת איכה שכתוב בה¹²⁵ קומי רוני בלילה לראש אשמורות - שכבי, דאין צריך לקום קודם אור הבוקר
כדי ללמוד תורה, כיון דהלילות קצרים. אבל מט"ו באב שאומרים קומי, עד חג השבועות שאומרים שכבי
- קומי, חייב לקום קודם אור הבוקר בראש אשמורת ללמוד, כיון דהלילות ארוכים". וב"מגן אברהם"
שם, משמע, שעל-פי-זה צריך להיות מט"ו באב - כפשטות לשון ה"בית חדש".
- כלומר: למרות שבגמרא הובא ענין זה בנוגע לחמשה עשר באב, מכל-מקום מוסיפים האחרונים על
דברי הגמרא, ומבארים שהתחלת הענין - מתשעה באב¹²⁶. ונמצא, שתוכן הענין דחמשה עשר באב הוא
במשך כמה ימים - החל מתשעה באב כו'.
- ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בפעם הראשונה שנקבע חמשה עשר באב ל"יום טוב", כאשר "כלו
מתי מדבר" - כי ביטול הגזירה היתה כבר בתשעה באב, אלא שעד חמשה עשר באב לא נתברר הדבר,
ולכן קביעת ה"יום טוב" היתה ביום שבו נתברר הדבר¹²⁶.
- ובנוגע לעניננו - ישנה הוראה שהענינים דחמשה עשר באב אינם מסתיימים לאחר יום זה, שהרי
תוכן כללות הענין דחמשה עשר באב הוא במשך כמה ימים, לפניו ולאחריו, כנ"ל בארוכה (מלבד
המשכתו על כל השנה כולה, כבכל המועדים).
- יח. ומזה באים לענין נוסף - שהשמחה דחמשה עשר באב ("לא היו ימים טובים לישראל כחמשה
עשר באב") פועלת (לא רק מכאן ולהבא, אלא) גם על הימים שלפני-זה, ובמיוחד - תשעה באב, שהרי
בחמשה עשר באב נתברר שכבר בתשעה באב בטלה הגזירה.
- ומובן, שמכיון שנמצאים אנו לאחר שנת הארבעים דתקופת היות בני ישראל במדבר (שאו נתברר
הדבר) - הרי כבר בתשעה באב יודעים שנתבטלה הגזירה, ואין צורך להמתין עד חמשה עשר באב.
- וכמו כן בנוגע לביטול שאר הענינים הבלתי-רצויים דתשעה באב - שעוד לפני בוא ה"יום טוב"
דחמשה עשר באב, יודעים כבר שתשעה באב יהפך "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

(122) הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

(123) אור"ח סרל"ח.

(124) ג, יג.

(125) ב, יט.

(126) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 447 ובהערות שם.

(117) תענית וב"ב שם.

(118) רשב"ם לב"ב שם.

(119) פרש"י תענית שם.

(120) יר"ד סרמ"ו סכ"ג בהגה"ה.

(121) פ"ד ה"ח.

- 1 ואפילו לאחר שכתב עבר תשעה באב, ונמצאים עדיין בגלות, ב"מדבר העמים" 127 - הנה כאשר בא
- 2 חמשה עשר באב, אזי מתברר שכבר בתשעה באב בטלה הגזירה, ובמילא - הרי זה ענין של שמחה.
- 3 ועד כדי כך, שכבר בתשעה באב עצמו - קודם שנהפך למועדים טובים - לאחר חצות היום, אומרים
- 4 "נחם", היינו, שבתשעה באב עצמו ישנו כבר ענין של נחמה ושמחה!
- 5 ובענין זה מצינו דבר נפלא ב"שער הכוונות" כדלקמן, אלא שאין שמים לב לכך, מכיון שענין זה
- 6 מובא ב"שער הכוונות" - ספר שאינו מצוי כל כך, ועד שאפילו אלו שלומדים פנימיות התורה (תורת
- 7 החסידות) באופן של קביעות, הנה כאשר יבררו האם לכל אחד מהם יש "שער הכוונות" - יראו שלא
- 8 דוקא! ולכאורה תמוה הדבר, שהרי ה"מגן אברהם" - שרוב או כל ישראל קיבלוהו בתור פוסק - מביא
- 9 בכמה וכמה מקומות מקור לפסק־דין מ"שער הכוונות", ואף־על־פי־כן לא נתפרסם ספר זה כל כך! -
- 10 קושיא זו (היתכן שספר זה לא נתפרסם כו'), נשאר ביחד עם שאר הקושיות שעליהם אומרים "תשבי
- 11 יתרץ קושיות ואיבעיות"... אם היא מציקה למישהו באופן שלא יוכל לישון!..
- 12 ובנוגע לענינו - מצינו דבר נפלא בשער הכוונות¹²⁸, וז"ל:
- 13 "מה שנהגו ביום ט' באב במנחה לומר פסוקים של נחמות, וגם לקום ולשבת על הספסלים למעלה,
- 14 ואדרבה, נראה מן התלמוד בבלי¹²⁹ כי לעת ערב הציתו אש בהיכל ביום ט' באב, ונשרף בעת המנחה,
- 15 ועל־פי־זה היה ראוי להחמיר במנחה יותר מבשחר.
- 16 אבל הענין יובן, במה שדרשו בגמרא¹³⁰ על פסוק¹³¹ מזמור לאסף אלקים באו גוים כו', והקשו מזמור,
- 17 קינה מבעי ליה. ותירצו כי בתחילה התחילו האויבים להרוג את בני ישראל, ואז חשבו ישראל שלא
- 18 תהיה תקומה למפלתם, ויכלו חס־ושלום בחרב האויבים. ובראותם שהציתו אש בהיכל לעת ערב, שהוא
- 19 זמן המנחה, אז אמרו מזמור ושמחו שמחה גדולה, וקיבלו נחמה, כי אם חס־ושלום לא היה משליך
- 20 הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים, לא היתה תקומה לשונאי ישראל, וכמו שאמרו ז"ל כלה את חמתו
- 21 ויצת אש בציון. ונמצא, כי לעת מנחת ערב שהציתו אש בהיכל, אז אמרו ישראל מזמור, וקבלו נחמה
- 22 על צרתם, אם־כן המנהג הנזכר הוא טוב ונכון."
- 23 וממשיך שם: "ונראה לעניות־דעתי ששמעתי ממורי ז"ל טעם אחר, והוא כי אז במנחת ט' באב, נולד
- 24 המשיח, הנקרא מנחם, כנזכר במדרש איכה רבתי¹³². עכ"ל."
- 25 ולהעיר, שמטעם זה נוהגים לקרוא לילד שנולד בתשעה באב - בשם "מנחם", כמובא בטעמי
- 26 המנהגים¹³³.
- 27 וכמו כן מבואר בכתבי האריז"ל¹³⁴ בנוגע למנהג לומר קידוש לבנה מיד במוצאי תשעה באב - "כי
- 28 היא לבשר ללבנה ולישראל.. (ש) הם עתידים להתחדש כמותה¹³⁵.. וגם כי בט' באב נולד משיח."
- 29 ובזה רואים דבר נפלא בנוגע לענין השמחה בתשעה באב עצמו:
- 30 ענין הנחמה בתשעה באב בערב (לאחר חצות היום) היה כבר בזמן החורבן עצמו - לא בשנה
- 31 שלאחר החורבן, בזמן האריז"ל וכיוצא בזה, כי אם באותו יום עצמו שבו נחרב בית המקדש, ובלשון
- 32 האריז"ל: "אז אמרו מזמור ושמחו שמחה גדולה!!"

(132) פ"א, נא. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.
 (133) שו"ת תשב"ץ ח"ג ס"ח - הובא בטעמי המנהגים (עניני תשעה באב) סתרנ"ב בקו"א.
 (134) שו"ע האריז"ל - בין המצרים. סי' האריז"ל (בין המצרים). ועוד. הובא בבאה"ט או"ח סקנ"א סקכ"ה.
 (135) ברכת קידוש לבנה - מסנהדרין מב, א. רמב"ם הל' ברכות פ"י הט"ז.

(127) יחזקאל כ, לה. וראה לקו"ת מסעי פח, ג.
 (128) במקומו (ענין תשעה באב).
 (129) תענית כט, א. הובא בשו"ע או"ח ר"ס תקנח. רמ"א שם סו"ס תקנו.
 (130) אכ"ר פ"ד, יד. מדרש תהלים עה"פ. יל"ש תהלים רמז תתכד. וראה פרש"י ד"ה איסתייעא - קידושין לא, ב.
 (131) תהלים עט, א.

1 וכמבואר שם טעם הדבר - שכאשר ראו שכילה חמתו על העצים והאבנים, אזי נוכחו לדעת שדבר
2 זה לא יפגע בקיום של עם ישראל חס-ושלום, אלא עם ישראל חי לעד ולעולמי עולמים, ובלשון חכמינו
3 ז"ל¹³⁶: "חצי כלים והם אינם כלים".

4 וכן הוא מדי שנה בשנה - שכאשר מגיע הזמן דמנחת תשעה באב, אומרים "נחם", ויושבים על
5 הספסלים כו' - ענין של נחמה בתשעה באב עצמו, ועד לנחמה דלית המשיח, שמזה באים לענין ד"הם
6 עתידים להתחדש כמותה", מיד במוצאי תשעה באב.

7 יט. והנה, האמור לעיל אודות ענין הנחמה שבתשעה באב עצמו, שאז נתגלה ענין הנצחיות דעם
8 ישראל - יש לקשר עם ביטול הגזירה דמתי מדבר בתשעה באב:
9 אלו שנשארו לאחר ביטול הגזירה דמתי מדבר - נאמר עליהם: "ואתם¹³⁷ הדבקים בה' אלקיכם חיים
10 כולכם היום"¹³⁸.

11 ומכיון שאבות אבותינו התדבקו בה' אלקיהם באופן ד"חיים כולכם היום" - נקבע הדבר אצל כל בני
12 ישראל באופן של ירושה - שהיורש הוא במקום המוריש ממנו¹³⁹, היינו, שבכל יום ויום מימי קיום
13 העולם, "היום", עד סוף כל הדורות, נמצאים כל בני ישראל וכל אחד ואחד מבני ישראל באופן ד"חיים
14 כולכם היום", בקיום נצחי.

15 ובהדגשה - "חיים כולכם היום", באופן של אחדות, שעל-ידי-זה זוכים ל"ברכנו אבינו כולנו כאחד
16 באור פניך"¹⁴⁰.

17 וכאשר נמצאים במעמד ומצב ד"חיים כולכם היום", אהבת ישראל ואחדות ישראל, שזהו תוכן הענין
18 ד"האמת והשלום אהבו" - זוכים שיהפכו ימים אלו לשון ולשמחה ולמועדים טובים, ובלשון הכתוב¹⁴¹:
19 "לילה כיום יאיר", אור נצחי. ובלשון המדרש¹⁴²: "אתם נצבים היום.. עתיד להאיר לכם אור עולם", במהרה
20 בימינו ממש.

* * *

21 כ. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב כו'.
22 כא. בהמשך להמוזכר לעיל אודות הקשר דחמשה עשר באב לעשרים באב, ישנו ענין מיוחד בעשרים
23 באב דשנה זו - שבו ימלאו ארבעים שנה ליום ההילולא של אדוני-אבי-מורי-ורבי.
24 ולהעיר, שמספר "ארבעים שנה" מודגש בפרשת שבוע זה - פרשת עקב [שבה חל ט"ו באב, הן
25 בקביעות שנה זו והן בקביעות דשנה שלפני-זה, שהרי בתחילת פרשה זו נאמר "זה ארבעים שנה" - ב'
26 פעמים: "וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר"¹⁴³, "שמלתך לא בלתה
27 מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה"¹⁴⁴. וענין זה נכפל פעם שלישית בסוף פרשת כי תבוא¹⁴⁵: "ואולך
28 אתכם ארבעים שנה במדבר".

29 ויש להוסיף שבפסוק שבסוף פרשת כי-תבוא מודגש ביותר הקשר לענינו - מכיון שמפסוק זה
30 והפסוק שלפניו, "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה"¹⁴⁶, למדים ש"לא קאי איניש אדעתיה
31 דרביה עד ארבעין שנין"¹⁴⁷. וכמובא בפירושו רש"י בסוף פרשת תבוא "ולא נתן ה' לכם לב לדעת - שאין
32 אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד
33 היום הזה כו'".

(141) תהלים קלט, יב.

(142) תנחומא נצבים, ד.

(143) ח,ב.

(144) שם, ד.

(145) כט, ד.

(146) שם, ג.

(147) ע"ז ה, ב.

(136) סוטה ט, א. תנחומא נצבים א.

(137) ואתחנן ד, ד.

(138) פרש"י חוקת כ, כב - מתנחומא שם יד.

(139) ראה ב"ב קנט, א. שו"ת צפע"נ ח"א סק"ח. מילואים

יג, א. מהדו"ת יט, א.

(140) ברכת "שים שלום" - בתפלת העמידה. וראה תניא

פל"ב.

- 1 והנה, אף שענין הנ"ל הוא ענין פרטי השייך אלי - הרי משתדלים שבד בבד עם הענין הפרטי, יתוסף
- 2 גם בכללות הענין דהפצת היהדות באופן המתאים, והרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"¹⁴⁸. ובפרט
- 3 שהדבר נעשה בהשתתפות ועידוד וסיוע דברים, שאז בטוחים שיבוא מזה דבר של קיימא, כמבואר
- 4 בארוכה בקונטרס 'החלצו'¹⁴⁹.
- 5 בסגנון אחר קצת:
- 6 העילוי ד"ארבעים שנה" שאז "קאי איניש אדעתיה דרביה", קשור גם עם כללות ענין התורה ומצוותיה
- 7 - שזהו אמיתית הענין ד"דעתיה דרביה", חכמתו ורצונו של הקב"ה. ואדרבה: "דעתיה דרביה" שאודותיו
- 8 מדובר בפסוק שממנו למדים ענין זה ("לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין") - קאי על
- 9 הקב"ה.
- 10 ומזה מובן, שגם הענין הפרטי ד"קאי איניש אדעתיה דרביה בנוגע ליום ההילולא - קשור עם כללות
- 11 ענין התורה ומצוותיה, "דעתיה דרביה" בנוגע לחכמתו ורצונו של הקב"ה.
- 12 ויש להוסיף, שמצינו את ההדגשה דמספר ארבעים בנוגע לכללות התורה - כמו שכתב הרמב"ם
- 13 בהקדמתו לספרו "יד החזקה" בנוגע לסדר ההשתלשלות דקבלת התורה: "נמצא מרב אשי עד משה רבינו
- 14 על-ידיה שלום ארבעים דורות".
- 15 כב. ובקשר לזה - הרי כאן המקום לעורר אודות ענין נוסף בקשר ללימוד הרמב"ם, כדלקמן.
- 16 ובהקדים - ביאור בשיעור הרמב"ם דחמשה עשר באב על-דרך הרמז, בענין הקשור עם דרך הלימוד
- 17 דפנימיות התורה,
- 18 - כידוע שבספרו של הרמב"ם ישנם גם רמזים בעניני פנימיות התורה, ולדוגמא: התחלת ספר היד
- 19 הוא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" וידוע¹⁵⁰ מה שכתב נכדו של הרמב"ם שבתיבות אלו רומז הרמב"ם
- 20 לשם הוי' - "יסוד היסודות ועמוד החכמות, ר"ת הוי'. כלומר: אף-על-פי שבהלכות אלו משתמש
- 21 הרמב"ם בתואר "מצוי" וכיוצא-בזה, מכל-מקום כבר בהתחלת ספרו רומז הוא לשם הוי' דוקא.
- 22 אמנם, הענינים דפנימיות התורה שבספר הרמב"ם הם באופן של רמז בלבד - ב"ראשי תיבות" וכיוצא
- 23 בזה. וטעם הדבר - לפי שספר זה הוא ספר של פסקי הלכות בנגלה דתורה, כפי שהתורה נמצאת בארץ
- 24 הלזו הגשמית "ולא בשמים היא"¹⁵¹, אלא למטה דוקא, דמכיון שצריכים לעשות שלום בעולם - צריכה
- 25 התורה לרדת למטה דוקא, ועל-ידי-זה נפעל הענין ד"לעשות שלום בעולם"¹⁵². ועל-דרך המדובר לעיל
- 26 במאמר [המיוסד על מאמרו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, והתחלתו - ממאמר כ"ק מו"ח
- 27 אדמו"ר נשיא דורנו] שדוקא על-ידי הירידה משם אלקים להיות "עיר אלקינו" - נעשה הענין ד"גדול
- 28 הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו"¹⁵³, ועד לתכלית השלימות שבדבר - "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
- 29 יחדיו כי פי הוי' דיבר"¹⁵⁴.
- 30 ובנוגע לעניננו - הנה בשיעור היומי מרומז ענין השייך לדרך הלימוד דפנימיות התורה, כדלקמן,
- 31 וענין זה קשור גם עם המעלה המיוחדת שבלמוד ספר הרמב"ם, "הלכות הלכות", "בלשון ברורה ודרך
- 32 קצרה.. בלא קושיא ולא פירוק"¹⁵⁵, כדלקמן.
- 33 כג. בפרק האחרון דשיעור היומי דחמשה עשר באב¹⁵⁶ מבאר הרמב"ם את פרטי הדינים דשבועת
- 34 העדות, ובסיכום הדברים כותב¹⁵⁷: "הנה למדת שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא על-פי עשרה
- 35 דברים, ואלו הן, שיתבעם התובע כו'", והולך ומונה (בקיזור) את כל התנאים שנתבארו בהלכות
- 36 שלפני-זה, עד התנאי העשירי - "שתהיה השבועה בלשון שהן מכירין אותה".

(153) תהלים מח, ב.

(154) ישע' מ, ה.

(155) הקדמת הרמב"ם לספר היד.

(156) פ"ט מהל' שבועות.

(157) הי"ג.

(148) במדב"ר פי"ב, ג. ג. תנחומא נשא, יד.

(149) תרנ"ט פ"י. וראה גם שם פ"ז (סה"מ תרנ"ט ע' סא. שם

ע' נט).

(150) שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם.

(151) נצבים ל, ב. וראה ב"מ נט, ב. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

(152) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

1 [ולהעיר, שזוהי דרכו של הרמב"ם בכמה וכמה מקומות - שאינו מסתפק בפירוט הדברים, אלא מוסיף
2 גם את מספרם, כאמור לעיל בנוגע לסדר קבלת התורה שבהקדמת הרמב"ם, שנוסף על פירוט מקבלי
3 התורה מדור לדור, כותב גם את מספרם, וכיוצא בזה בכמה וכמה מקומות בספרו, וטעם הדבר - כפי
4 שכותב בעצמו¹⁵⁸ - "וסכמנום במספר.. מפני שחששתי שמא ישמיט אחד מן המעתיקים מן המספר,
5 ויאמר האומר לא הזכירה".]

6 ויש לומר הביאור בזה - בפנימיות הענינים:

7 כתיב¹⁵⁹ "אתם עדיי", ואיתא בזה¹⁶⁰ "אלין אינון ישראל", היינו, שתפקידם של ישראל להיות "עדות"
8 על שם הוי' - היה הוה ויהיה¹⁶¹.

9 והענין בזה¹⁶²:

10 המושג ד"עדות" שייך רק "על דבר הנסתר ונעלם מעיני הכל"¹⁶³, שהרי על דבר הגלוי (ואפילו מילתא
11 דעבידא לאגלויי¹⁶⁴) אין צורך ב"עדות" (גמורה). ובענינו: מציאות האלקות בעולם דלמטה היא באופן
12 של העלם, ולכן יש צורך ב"עדות" על המציאות דאלקות.

13 וענין זה נפעל על-ידי-זה שיש בתחתונים מציאות שהיא בדוגמת העליונים - "נעשה אדם בצלמנו
14 כדמותנו"¹⁶⁵, שזוהי מציאותו של יהודי - "אתם קרויין אדם"¹⁶⁶, שענינו להיות "עדות" על המציאות
15 דאלקות בעולם דלמטה.

16 והנה, "עדות" זו היא "על-פי עשרה דברים" - "עשרה עשרה הכף"¹⁶⁷, דקאי על עשרת הדברות
17 ועשרה מאמרות¹⁶⁸, שעל-ידי-זה בכוחן של ישראל להיות "עדים" על המציאות דאלקות.

18 ולאחרי שידועים שכללות ענין העדות היא "על-פי עשרה דברים" - הולך ומונה הרמב"ם את פרטי
19 הדברים, ובסדר מסודר [שהרי גם הסדר דדברי הרמב"ם הוא בדיוק (כמבואר גם בהקדמתו¹⁶⁹), ובפשטות
20 - "החכם ניכר.. (אפילו) במעשיו במאכלו ובמשקלו כו"¹⁷⁰. ועל-אחת-כמה-וכמה שניכר בחיבור ספרו,
21 ובפרט - ספר שקוראו בשם "משנה תורה", ומבאר מילתא בטעמא - "לפי שאדם קורא בתורה שבכתב
22 תחלה, ואחר-כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם",
23 תורה שבכתב, "תורת משה", ומיד לאחר-יזה - תורת רבי משה בן מיימון הספרדי], עד שמגיע לתנאי
24 העשירי - "בלשון שהן מכירין אותה".

25 וזהו העילוי המיוחד שבלימוד משנה תורה להרמב"ם:

26 לימוד "הגמרא.. הבבלי ויהירושלמית, וספרא וספרי והתוספתא" - אי-אפשר לומר שאצל כל אחד
27 ואחד מישראל הרי זה "לשון שהן מכירין אותה", כי מפני ריבוי השקלא-וטריא, מדרשות חלוקות, וכיוצא
28 בזה, "צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כן יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
29 והמותרים ושאר דיני התורה היאך הוא"¹⁵⁵; מה-שאינ-כן משנה תורה להרמב"ם - הרי מטרת חיבור ספר
30 זה "לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים (ש"ס ומדרשים, תשובות הגאונים וכו').. בלשון ברורה
31 ודרך קצרה עד שתהא תורה שבעל-פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק.. עד שיהיו כל הדינים
32 גלויין לקטן ולגדול כו"¹⁵⁵, ובפשטות - שעל-ידי-זה יודע כל אחד ואחד מישראל "את המעשה אשר
33 יעשון ואלה אשר לא תעשינה".

(164) ר"ה כב, ב. וש"נ.

(165) בראשית א, כו.

(166) יבמות סא, רע"א.

(167) נשא ז, פו.

(168) זח"ג יא, ב.

(169) לספר המצוות.

(170) רמב"ם הל' דעות רפ"ה.

(158) אגרת תח"מ להרמב"ם (ע' עד - בהוצאת קאפח).

(159) ישע"י מג, י. יב.

(160) ח"ג פו, א.

(161) שו"ע או"ח ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"א. זח"ג רנז,

סע"ב. פרס ש"א פ"ט. שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

(162) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ט ע' 190. וש"נ.

(163) לקו"ת פקודי, ד, סע"א.

- 1 [מעלה זו היא בנוגע לספרו "משנה תורה" דוקא, מה־שאינ־כן בשאר ספריו - הרי לא בכל מקום
- 2 ובכל ענין ישנו פסק־דין ברור בנוגע למעשה בפועל, כפי שרואים אפילו בספר המצוות שלו,
- 3 ועל־אחת־כמה־וכמה בתשובותיו - מלבד מה שהשיב בנוגע להלכה למעשה בפועל, שתשובות אלו תוכנן
- 4 - סיום ומסקנת הדברים בנוגע להלכה לפועל, ובלשון הרמב"ם בסיום תשובותיו: "וכתב משה" - "אין
- 5 וכתב אלא וחתם"¹⁷¹, היינו, חתימת הענין כולו על־ידי פסק־דין ברור למעשה בפועל].
- 6 ונמצא, שבנוגע ללימוד תורה שבעל־פה יש מעלה מיוחדת בלימוד ספר משנה תורה להרמב"ם, ביחס
- 7 לענין ה"עדות" דישראל על מציאות האלקות - שכן, ספר זה הוא ב"לשון שהן מכירין אותה" בנוגע
- 8 לכל אחד ואחד מישראל.
- 9 ומכאן באים להתעוררות נוספת בנוגע ללימוד ספרו של הרמב"ם - ללמוד בכל יום ויום שיעור קבוע
- 10 בלימוד הרמב"ם (ג' פרקים בכל יום), כמדובר כמה וכמה פעמים בארוכה.
- 11 כד. וכאן המקום לעורר אודות דבר נוסף בענין לימוד הרמב"ם - בקשר לשנת הארבעים, שאז "קאי
- 12 אינשי אדעתיה דרביה" (וכאמור, שענין זה שייך גם (ובעיקר) ללימוד התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה)
- 13 - ובהקדים:
- 14 אף־על־פי שהרמב"ם לא ציין את המקורות לפסקי־דינים שבספרו - הרי ידוע מה שכתב בתשובותיו¹⁷²
- 15 שכאשר שאלו אותו בנוגע להלכה מסוימת שבחיבורו, היכן מקומה בש"ס, הנה בתחילה השיב כך וכך,
- 16 ואחר־כך מצא שהלכה זו מקורה במקום אחר כו', ועל זה כתב "תמיד אני בצער מזה שיבוא השואל
- 17 וישאל היכן נאמרו דברים אלו, פעמים אני אומר לו מיד במקום פלוני ופעמים לא. וחייך, לא אזכור
- 18 מקומן עד שנחפש אחריהן", ומסיים: "ועל זה נחמתי שלא חיברתי עם חיבור זה ענין שאני אומר לך,
- 19 ובדעתי אם גוזר השי"ת שאעשנו אף־על־פי שיש בו טורח הרבה - שכל הלכה שאינה במקומה באותו
- 20 ענין, אודיע מקומה כו'".
- 21 ועל־פי־זה - הרי דבר טוב ונכון ביותר שיתקבצו אחדים מחברי ה"כולל" שעל־יד ה"מזכירות",
- 22 ובזריזות הכי אפשרית - יאספו וירכזו את כל המראי־מקומות לכל פסקי־הדינים שבספר היד להרמב"ם,
- 23 וידפיסום בקונטרס בפני־עצמו, כך שכל אחד ואחד יוכל למצוא בנקל את מקורות הפסקי־דינים שבספר
- 24 היד - דבר שיוסיף אור והתיישבות בלימוד ספר היד להרמב"ם.
- 25 אמנם, ישנם כמה ספרים שבהם הובאו מקורות לפסקי־דיני הרמב"ם, החל מהמראי־מקומות לכללות
- 26 ההלכה - על־ידי ציון הפסוק בתורה (שממנו למדים דין זה) על־ידי הרמב"ם עצמו, ובפרט בספר
- 27 המצוות שלו, שברובן ככולן של המצוות מציין מראה־מקום בתורה שבעל־פה שבו נתבארו פרטי דיני
- 28 מצוה זו, וכמו כן צויינו מראי־מקומות לפרטי ההלכות בספרים שלאחרי־זה - אבל אף־על־פי־כן,
- 29 מראי־מקומות אלו הם באופן ד"מפורד ומפורד" בין ספרים ומחברים רבים, ולכן יש למצוא כל ספרים
- 30 אלו, ולאסוף ולקט מהם את כל המראי־מקומות, ולהוציאם לאור באופן מרוכז בקונטרס אחד, שיהיה בהישג
- 31 ידו של כל אחד ואחד.
- 32 ולכן, אלו שיש בידם ספר מיוחד שאינו מצוי ורגיל כו', שעוסק בענין זה - הנה בידעם מי הם
- 33 העוסקים במלאכה זו, יתקשרו עמהם ויודיעו להם אודות ספר פלוני, מראה־מקום פלוני, וכיוצא בזה,
- 34 כך שהדבר יהיה בשלימות האפשרית, והעיקר - בזריזות הכי אפשרית, וכל המקדים הרי זה משובח.
- 35 מובן ופשוט שמלאכה זו צריכה להעשות על הסדר. כלומר, להתחיל מהתחלת ספרו של הרמב"ם,
- 36 כולל - מהקדמת הרמב"ם לספרו, מנין המצוות וכו', וכל החיבור כולו, עד לסיומו, שאז יהיה הדבר
- 37 בשלימותו.
- 38 ואף שבשיעורי לימוד הרמב"ם עומדים כבר באמצע - יש להתחיל באיסוף המראי־מקומות מהתחלת

הספר, כמדובר כמה פעמים שלימוד הרמב"ם צריך להיות על הסדר דוקא, שהרי לימוד ההלכות הקודמות מוסיף בהבנת ההלכות שלאחריה, ומזה מובן, שכן הוא בנוגע לשלימות הלימוד – על-ידי העיון במראי-מקומות כו', שדבר זה צריך להיות על הסדר דוקא.

כה. בהמשך להאמור, יש צורך להבהיר, שאף שמדברים אודות מראי-מקומות לפסקי-דינים דספר היד, הרי מובן ופשוט שהתחלת ועיקר הלימוד צריך להיות בפשוטן של הלכות, שזהו הלימוד השווה לכל נפש, "לקטן ולגדול". כמדובר כמה פעמים בארוכה.

וכאן המקום להזכיר ולבאר עוד הפעם, שכל ה"שאלות" ששואלים בקשר ללימוד הרמב"ם - אין להם מקום כלל וכלל¹⁷³:

ישנם השואלים ממה שכתוב בתשובת הרא"ש¹⁷⁴ (שהובאה גם על-ידי אדמו"ר הזקן¹⁷⁵) שאסור להורות הלכה מספר הרמב"ם כו', ורוצים הם ללמוד את הדברים כפשוטם, ולהסיק שלכן אין ללמוד את ספרו של הרמב"ם חס-ושלום.

הנה לכל-לראש - לומר דבר כזה, שאסור לפסוק הלכה מדברי הרמב"ם, הרי זה היפך כבוד חכמים וכבוד התורה, אפילו כאשר מדובר אודות "תלמיד-חכם" סתם, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להרמב"ם, אשר "ממשה ועד משה לא קם כמשה"¹⁷⁶!

ועוד ועיקר - ישנה הוכחה פשוטה באופן ד"מעשה רב"¹⁷⁷, ובלשון הכתוב¹⁷⁸: "בחנוני נא בזאת":

"בן עשר שנים למשנה", שעדיין לא הגיע לגיל ד"בן חמש עשרה לגמרא" יכול כבר ללמוד את ספרו של הרמב"ם, ספר שנכתב "בלשון המשנה"¹⁷⁹. ובכן יקחו "בן עשר למשנה" שילמד הלכה ברמב"ם, וישאלוהו מהו תוכן הפסק-דין דהלכה זו? - הנה ברובם ככולם של ההלכות, יאמר ה"בן עשר למשנה" את תוכן ההלכה הכתובה בדברי הרמב"ם, ולא עוד אלא שיכוון לפסק-דין שנפסק ב"שולחן ערוך" על-פי דברי הרמב"ם אלו!

מה שכתבו הרא"ש ואדמו"ר הזקן שאסור להורות מדברי הרמב"ם, מכיון שאין מבינים את דברי הרמב"ם כו' - הרי המדובר הוא כאשר צריכים לדמות מילתא למילתא. אמנם, בנוגע לפשוטן של הלכות על אתר, רואים "מעשה רב" - כאמור - שגם "בן עשר למשנה" מבין פשוטן של הלכות, כנ"ל.

ויתירה מזו:

אפילו בנוגע לפסק-דין הרמב"ם בענינים שלא נפסקה הלכה כמותו ב"שולחן ערוך", כמו שכתב ה"בית יוסף" בהקדמתו: "ולכן הסכמתי בדעתי כי בהיות שלושת עמודי ההוראה אשר הבית בית-ישראל נשען עליהם בהוראותיהם, הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל, אמרתי אל לבי שבמקום ששנים מהם מסכימים לדעת אחת, נפסק הלכה כמותם" - הרי ענין זה אינו משנה מאומה את סוג הספר של הרמב"ם, שענינו - "הלכות הלכות", כלומר, לא ספר שיש בו שקלא-וטריא, קושיות ואיבעיות וענינים שנשארו ב"תיקון", אלא ספר של פסקי-דינים להלכה, וזאת - למרות שב"שולחן ערוך" נפסקה ההלכה דלא כהרמב"ם, וההנהגה בפועל צריכה להיות כפסק-דין ה"שולחן ערוך".

כלומר: בנוגע לאופן הלימוד ד"לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"¹⁸⁰ (לא באופן של שקלא-וטריא ופלפול, "עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה"¹⁸¹, כי אם בירור מסקנת ההלכה) - הנה בזה גופא ישנם ב' אופנים: (א) לימוד חלק ההלכה בתורה, (ב) פסק הלכה למעשה בנוגע להנהגת האדם. ובסגנון אחר: החפצא דהלכה שבתורה, או פסק הלכה ביחס להגברא.

(178) מלאכי ג, י.
(179) הקדמת הרמב"ם לספר המצוות. וראה שו"ת הרמב"ם שם. הקדמת הכס"מ לספר היד.
(180) יומא כו, א.
(181) סנהדרין כד, א.

(173) בהבא לקמן - ראה גם שיחת ש"פ חוקת, אדר"ח תמוז ש.ז. סכ"ד ואילך. י"ב תמוז סכ"ט ואילך. ועוד.
(174) בשו"ת שלו - כלל לא ס"ט.
(175) קו"א להל' ת"ת רפ"ב.
(176) שה"ג להחיד"א ערך ר' משה גאון.
(177) שבת כא, א. וש"נ.

ליתר ביאור - ובהקדים:

לימוד התורה יכול להיות באופן ד"לאפשה לה"182, "כמעין המתגבר"183, היינו שאינו נעצר ליגע, שהרי כאשר נופלת סברא במוחו באופן כך, הנה מיד לאחריה באה סברא באופן אחר, וכן הלאה, "עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה". אמנם, מלימוד באופן ד"עוקר הרי הרים וטוחנן כו" בלבד - לא יכול להיות מציאות של "בנין", אלא עקירה וטחינה זו צריכה להיות על מנת לבנות, וענינו בלימוד התורה - לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

וכמבואר בארוכה ב"שערי אורה"184 בענין "סיני" ו"עוקר הרים", "מתון ומסיק" ו"חריף ומקשה"185 - שגם אצל "עוקר הרים" ו"חריף ומקשה" צריך להיות הענין ד"סיני" ו"מתון ומסיק". שכן, לולי זאת, אין מקום כלל לשאלה מי מהם עדיף להיות ראש פוסקי הדור, שהרי זה שענינו "עוקר הרים" ו"חריף ומקשה" - לא יוכלו לדעת ממנו מאומה בנוגע לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, אפילו כפי שההלכה היא בתורה! - אלא ודאי בהכרח לומר שגם אצל "עוקר הרים" ו"חריף ומקשה", צריך להיות הענין ד"סיני" ו"מתון ומסיק". היינו, שגם אצל "ראשישיבה", שאין ענינו לפסוק דינים בתורה, כי אם עצם הענין דלימוד התורה - עיקר הענין דלימוד התורה הוא: "תורה" מלשון הוראה183, "לדעת את המעשה אשר יעשון, ועד למעשה העיקרי והכללי - "ויצוונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה'"186, שענין זה קשור עם מה שכתוב בפרשתנו187: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'".

והנה, כל זה הוא בנוגע ללימוד התורה - שהלימוד צריך להיות באופן דלאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, שלזה דרושה סייעתא דשמיא מיוחדת כו"188;

ונוסף לזה, ישנו ענין הקשור עם פסק הלכה למעשה בפועל - כאשר באים ל"רב" לשאול שאלה כיצד להתנהג בפועל ממש, שזהו ענין בפני-עצמו.

ולדוגמא: דין מסויים שיש בו ב' דעות, פלוגתא בין בית-שמאי לבית-הלל וכיוצא בזה - הרי ב' הדעות הן להלכה. היינו, שגם בית-הלל וגם בית-שמאי למדו שניהם באופן דלאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, שהרי גם בית-שמאי אמרו דבריהם להלכה, והרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"189. אמנם, כאשר צריכים לעשות מעשה בפועל ממש - אזי פסק ההלכה הוא כדעה אחת.

ועל-דרך-זה מובן בנוגע ללימוד הרמב"ם - שספרו הוא "הלכות הלכות", ספר של פסקי-דינים, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. אלא שבנוגע למעשה בפועל - יש ענינים שבהם לא נפסקה הלכה כדעת הרמב"ם.

כו. כמו כן ישנם הטוענים שבספר הרמב"ם לא נכללו הדינים והמנהגים והתקנות שניתוספו לאחר זמנו של הרמב"ם.

ובכן, טענה זו יכולים לטעון גם בנוגע ללימוד ה"שולחן ערוך", שמכיון שנושאי-כלי ה"שולחן ערוך" מפרשים את דברי ה"שולחן ערוך" ומוסיפים על דבריהם, לכל לראש - הרמ"א, וכן נושאי-כלי ה"שולחן ערוך" בדורות שלאחרי-זה, ומדור לדור נוספים מנהגים ותקנות כו', עד לדורנו זה ובשנה זו!

ובנוגע לעצם הענין - אין כל פלא בדבר, מכיון שכן הוא בכל התורה כולה, שמזמן לזמן ומדור לדור ניתוספו ונתחדשו ענינים חדשים בתורה, חידושו של "תלמיד ותיק", עד לדורות האחרונים, וחידושים אלו יש להם את כל התוקף ד"תורה" - מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני189, וכמבואר

(186) ואתחנן ו, כד.

(187) י, יב.

(188) ראה המשך תרס"ו ע' תכ ואילך.

(189) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ויק"ר רפכ"ב. לקו"ש ח"ט ע' 252 הע' 1-20. וש"נ.

(182) זח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

(183) אבות פ"ב מ"ט.

(184) ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ו (כג, בע"א ואילך). סה"מ תש"ח ע' 124.

(185) הוריות בסופה.

- בהמשך תער"ב¹⁹⁰ שכל המחברים עד הט"ז והש"ך (ובמקום אחר¹⁹¹ - עד המהרש"א), ועד בכלל, עשו חיבוריהם ברוח-הקודש, ומכיוון שנתקבלו בתפוצות ישראל - יש להם את כל התוקף דמצוות-עשה ומצוות לא-תעשה, כפסק-דין הרמב"ם¹⁹², עד לכללות הענין ד"מנהג ישראל תורה היא".
- וענין זה בא לידי ביטוי בהלכה - כפסק-דין אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁹³ ש"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור וה"שולחן ערוך" והגהותיו בכלל משנה יחשבו". היינו, שיש להם דין ד"דבר משנה" שהטועה בה חוזר¹⁹⁴. מכיון שלא שייך מושג של טעות בענין זה. והטעם לכך שישנם ענינים שנתחדשו בדורות מסויימים (ולא היו בדורות שלפני-זה) היא - "את הכל עשה יפה בעתו"¹⁹⁵:
- כאשר רואים שבדור מסויים ניתוסף בענינים של "לעומת-זה" - אזי נעשה צורך להוסיף גם בצד הטוב והקדושה, ואדרבה - באופן דהקדמת רפואה למכה¹⁹⁶.
- [ועל-פי-זה יש לבאר את דברי חכמינו ז"ל¹⁹⁷ בנוגע ל"עקבות משיחא" - "כל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו", דלכאורה, מהו הצורך ומהי התועלת לומר ליהודי דבר שהוא היפך דבשורה טובה?! - אלא הענין בזה, שכאשר יהודי יודע שכן הוא מצב הדברים בעקבות משיחא, הרי הוא מקדים רפואה למכה, על-ידי-זה שבכל יום ויום מוסיף הוא יותר ויותר בכל עניני תורה ומצוותיה. היינו, למרות שגם אתמול היה בדרגת צדיק גמור, מכל-מקום מכיון שבא יום חדש, הרי הוא מוסיף בעבודתו עוד יותר, ובכך מקדים רפואה למצב דהוספה בהיפך הטוב חס-ישראל].
- ומצינו זאת בפירוש הגמרא¹⁹⁸ - רב בקעה מצא וגדר בה גדר: "כאשר רב הגיע מארץ ישראל לבבל, וראה שבמקום פלוני יש פירצה בענין פלוני, עמד וגדר בה גדר. היינו, שהוסיף גדר וסייג, הידור מצוה, וכיוצא בזה.
- דוגמא נוספת בגמרא - עירובין ונטילת ידים שניתקנו על-ידי שלמה המלך¹⁹⁹:
- לכאורה, יש לשאול: מדוע ניתקנו ענינים אלו על-ידי שלמה המלך דוקא, ולא בזמן שלפניו - ממה-נפשך: אם יש צורך בענינים אלו, אם-כן מדוע ממתנינים עד שיבוא שלמה המלך ויתקן זאת, ואז אמרו עליו "חכם בני"²⁰⁰, מפני שתיקן ענינים כאלו שכתורה גופא מדגישים שזהו ענין של "חכמה"?!
- והביאור בזה - על-דרך האמור לעיל בענין "בקעה מצא וגדר בה גדר", אלא ששם הרי זה מפני ההוספה בהיפך הטוב, וכאן הרי זה מפני ההוספה בטוב וקדושה:
- בנוגע לתקנה דעירובין על-ידי שלמה המלך - הרי עד זמנו של שלמה המלך לא היה צורך בענין זה, מפני שעדיין לא היו בני ישראל במצב של חניה ומנוחה בשלימות - לא מיבעי בזמן היותם במדבר, שלמרות שאמרו חכמינו ז"ל²⁰¹ "כיון דכתיב בהו²⁰² על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי", מכל-מקום בפועל ובגלוי לא היו במצב של חניה ומנוחה תמיד, אלא אפילו לאחר הכניסה ל"ארץ טובה ורחבה"²⁰³, הרי עד זמנו של דוד המלך - עליו נאמר "דם לרוב שפכת"²⁰⁴ - היו "יוצאי צבא בישראל"²⁰⁵ צריכים ללכת למלחמה בכמה ארצות כו', ובמילא לא היו בני ישראל במצב של חניה ומנוחה בשלימותה. אמנם, בזמנו של שלמה המלך, כאשר בני ישראל ישבו "איש תחת גפנו ואיש תחת

(197) סוטה מט, א.

(198) עירובין ו, א. וש"נ.

(199) שבת יד, סע"ב. עירובין כא, ב.

(200) משלי כז, יא. שבת ועירובין שם

(201) עירובין נה, ב.

(202) בהעלותך ט, כג.

(203) שמות ג, ח.

(204) דה"א כב, ח.

(205) ל' הכתוב - במדבר א, ג. ועוד.

(190) ח"ג ס"ע א'שפה.

(191) ראה לקו"ש ח"ג ע' 40 הע' 76, וש"נ.

(192) הל' ממרים בתחלתן.

(193) פ"ב ה"א - מחו"מ רסכ"ה, וראה אורים ותומים שם

סקכ"ב.

(194) כתובות פד, ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ו,

טושו"ע שם.

(195) קהלת ג, יא. וראה לקו"ש ח"כ ע' 387. וש"נ.

(196) ראה מגילה יג, ב. מדרש לקח טוב שמות ג, א.

- 1 תאנתו²⁰⁶, באופן של חניה ומנוחה בשלימותה, "מחנה" בשלימותו - אז היו צריכים לתקנה
- 2 ד"עירובין²⁰⁷.
- 3 וכמו כן בנוגע לתקנה דנטילת ידיים - הרי איתא בגמרא²⁰⁸ שתקנה זו היתה בנוגע לקדשים, שענין זה
- 4 היה שייך רק לאחר שנבנה בית המקדש.
- 5 ועל-כל-פנים, בנוגע לענינו - בוודאי ישנם כמה וכמה דינים ומנהגים שנתחדשו לאחר זמנו של
- 6 הרמב"ם, שהרי "את הכל עשה יפה בעתו" (כנ"ל בארוכה), אבל ביחד עם זה, הרי זה ספר שלם שבו
- 7 נתבארו ההלכות דכל התורה כולה.
- 8 כז. ונחזור לענינו - לעורר ולזרז אודות לימוד השיעורים ברמב"ם, ולתת "יישר-כח" לכל אלו שכבר
- 9 קיבלו על עצמם ומשתתפים בלימוד שיעורים אלו.
- 10 ולאמיתו של דבר - מי הוא זה ואיזהו אשר צריך ויכול לתת "יישר-כח" על ענין זה כאשר הקב"ה
- 11 נותן לו "יישר-כח" על לימוד תורתו, ובפרט - לימוד התורה באופן דלאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.
- 12 וכאמור - לכל-לראש יש ללמוד את דברי הרמב"ם כפשוטם, ולא לעסוק בפלפול ושקלא-וטריא
- 13 באופן ד"שפאלטן אַ האר" וכיוצא בזה.
- 14 ואם יש צורך בראיה והוכחה באיזה אופן צריכים ללמוד את ספר הרמב"ם - יש להביא ראיה
- 15 מהשאלות ששאלו אצל הרמב"ם על חיבורו (אותן השאלות שנשארו בשלימותן והגיעו לידינו), שמהם
- 16 יכולים לדעת כיצד היה אופן הלימוד בזמנו של הרמב"ם.
- 17 ואכן, כאשר מעיינים בתשובות הרמב"ם - רואים שכל השאלות ששאלוהו אינם אלא בסוג דלימוד
- 18 פשוטם של דברים, ולא באופן של פלפול ושקלא-וטריא באופן ד"שפאלטן א האר", או באופן שמישהו
- 19 ינסה "להעמיס" חידוש וסברא שלו על דברי הרמב"ם!... אמנם נפלה לו סברא טובה נכונה ויפה עם כל
- 20 המעלות, אבל אף-על-פי-כן מה לסברא זו ולדברי הרמב"ם, ועד כדי כך שרצונו לעשות את דברי
- 21 הרמב"ם ל"דבר טפל" חסו-שלום לגבי סברתו, על-ידי-זה שרוצה להעמיס את סברתו על דברי הרמב"ם!
- 22 אמנם, בנוגע לידיעת המקורות דפסקי הרמב"ם - הרי הרמב"ם כותב בעצמו שמצטער שלא כתב את
- 23 המקורות, וכותב שבדעתו לעשות זאת, ואכן נעשה הדבר על-ידי תלמידיו ותלמידיו תלמידיו הקרויים
- 24 "בנים"²⁰⁹, והרי הבן עומד במקום האב - "תחת אבותיך יהיו בניך"²¹⁰, היינו, שהיורש הוא במקום
- 25 המוריש ממשי²¹¹.
- 26 ואין זה בסתירה חסו-שלום להאמור לעיל אודות לימוד פשוטם של דברים - כי אם באופן של הוספה,
- 27 היינו, שלאחרי לימוד פשוטם של דברים, יוסיפו ללמוד את מקורות הדברים, שלימוד זה הוא לרוחו של
- 28 הרמב"ם, כנ"ל.
- 29 כח. ותקוותי חזקה אשר - כאמור - ה"כולל" שעל-יד ה"מזכירות" יתמסר למילוי משימה זו, לגייס
- 30 "יוצאי צבא בישראל" שיתחילו תיכף ומיד לעסוק באיסוף וליקוט המראי-מקומות דפסקי הרמב"ם,
- 31 וישתדלו לסיים את המלאכה כולה ולהדפיס את הקונטרס האמור בזריזות הכי אפשרית.
- 32 ובקשר לטענה שבדבר כזה דרושה הגהה של גדולי ישראל שינפו זאת ב"ג נפות וכו' - הרי אין
- 33 לדבר סוף!
- 34 כל ספר - יכולים להגיה ולחזור ולהגיהו פעמים רבות, וכפי שרואים בנוגע לחיבורו של הרמב"ם
- 35 עצמו - שכתב מהדורא קמא, ולאחריה - מהדורא שניה, ויש אומרים שכתב מהדורא שלישית כו'.
- 36 ואין זה חידושו של הרמב"ם... שהרי מצינו כן גם בנוגע למשנה - "משנה ראשונה" ו"משנה

מסנהדרין יט, ב.

(206) מ"א ה, ה.

(210) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט, א.

(207) ראה עיין יעקב לע"י שבת שם.

(211) שו"ת צפע"נ ח"א סק"ח. מלואים יג, א. מהדו"ת יט,

(208) שבת שן טו, רע"א.

(209) פרש"י ואתחנן ו, ז. וראה פרש"י במדבר ג, א - א.

- 1 אחרונה²¹², וכן בנוגע לש"ס כולו - מצינו במסכת בבא בתרא²¹³ שהיתה "מהדורא קמא דרב אשי"
 2 ו"מהדורא בתרא דרב אשי", שלושים שנה ראשונים - מהדורא קמא, ושלושים שנים אחרונים - מהדורא
 3 בתרא (כמבואר בפירוש הרשב"ם).
 4 ובנוגע לענייננו: הן אמת שלאחרי הדפסת הקונטרס יהיה מקום לתיקונים והגהות - הרי אדרבה: כדי
 5 שמלאכת ההגהה תוכל להיות באופן המתאים, דרושה מהדורא ראשונה של דבר שלם מתחילתו ועד
 6 סופו, שאז יהיה נקל יותר להגיה ולהוציא לאור מהדורא שניה ומתוקנת כדרוש, ועוד כמה מעלות בדבר
 7 אשר אין כאן המקום להאריך בהן.
 8 ויהירצון אשר מעולם הדיבור יבוא הדבר לעולם המעשה - המעשה הוא העיקר, ובלשון הידוע²¹⁴:
 9 "טאפארו-דא-פלאחו" (הגרזן על העץ), ובנידון-דידן - במעשה הכתיבה והדפסת הקונטרס, באופן של
 10 דפוס - לדורות²¹⁵, ככל פרטי הדברים דלעיל.
 11 ובוודאי יעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב, מכיון ששמחה פורצת גדר²¹⁶ - הרי לכל-לראש יתבטלו
 12 כל הקושיות והבלבולים, שהרי בוודאי יהיו כאלו שיתחילו לפלפל ("שפאלטן א האר") ולמצוא חסרונות
 13 בדבר... ובניתיים יעבור הזמן... הנה לכל-לראש - ידפיסו את הקונטרס בשלימותו, על-כל-פנים - בתור
 14 מהדורא קמא, ואחר-כך ישאלו שאלות על מהדורא זו, ולאחריה תבוא מהדורא שניה,
 15 ובעזר ה', הנה כאשר נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא - הרמב"ם -
 16 בתוכם, אזי יוכלו לברר את השאלות אצל הרמב"ם עצמו!... ובוודאי ישיב הרמב"ם על כל השאלות -
 17 "טוב עין הוא יבורך גו"²¹⁷, וכמו שכתב בתשובתו הידועה²¹⁸ "ואל יאמר הקורא בחיבורי, כי מה האדם
 18 שיבוא אחרי המלך, אלא הרי הרשיתי, ויאמר המלך יבוא, וטובה גדולה עשיתם עמדי אתם החכמים
 19 וכל שימצא דבר ויודיעני טובה יחשב כו"
 20 וזוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - "גואל ראשון הוא גואל אחרון"²¹⁹, ותלמודו
 21 בידו²¹⁹ - תורת משה, כולל - "ממשה עד משה", ושמחת עולם על ראשם.

* * *

כט. הוזכר לעיל אודות המבצע דלימוד שיעורים קבועים בספר משנה תורה להרמב"ם - ג' פרקים
 בכל יום, כדי לסיימו בשנה אחת, ואלו שמסיבות שונות אינם יכולים לעמוד בזה - ילמדו פרק אחד בכל
 יום, ויסיימו את הספר כולו במשך ג' שנים, וכמדובר כמה פעמים שענין זה שייך גם לקטנים - שילמדו
 ענינים אלו בספר המצוות להרמב"ם.
 ובהמשך למבצע זה - הרי כאן המקום להזכיר (בדרך "גלגול" על-כל-פנים) אודות כל עניני
 ה"מבצעים":

לכל-לראש - "מבצע אהבת ישראל", עד לאופן דאחדות ישראל, ובפרט על-פי המדובר לעיל (סעיף
 ו ואילך) בארוכה שענין זה מודגש ביותר בחמשה עשר באב.

וכמו כן "מבצע חינוך", לכל-לראש - חינוך עצמו, שהרי כדי שיוכל לקיים את ציווי התורה "ואהבת
 לרעך כמוך", עליו לחנך את עצמו, ואז נעשה "נר להאיר"²²⁰, ומחנך גם את הזולת באופן האמור.

216 (ראה בארוכה - ד"ה שמח תשמח תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז
 ס"ע רכג ואילך).

217 משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א.

218 שו"ת הרמב"ם ליפסיה - תשובה מט.

219 פסחים נ, א. וש"נ. וראה לקו"ת ואתחנן ו, ג. ועוד.

220 ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך ובהנסמן שם. ח"י ע'
 310. ח"י"ב ע' 149. ועוד.

212 (כתובות נו, סע"א - במשנה. נדרים צ, ב. - במשנה צא,
 א.

213 קנז, ב.

214 ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש נ"ע 69. סה"ש ה"ש"ת
 ע' 105. תש"ב ע' 84. תש"ד ע' 104 לקו"ש ח"י"ח ר"ע 437.

215 ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהר"י"צ ח"ב ע' שפב.
 לקו"ש ח"ב ע' 522.

- 1 וענינים אלו באים לידי פועל בשאר המבצעים: "מבצע תורה", "מבצע תפילין", "מבצע מזוזה",
- 2 "מבצע צדקה", "בית מלא ספרים יבנה וחכמיה", "מבצע נרות שבת קודש ויום-טוב", "מבצע כשרות
- 3 האכילה ושתיה", "מבצע טהרת המשפחה", וכן המבצע שלכל יהודי היה אות באחד מספרי התורה
- 4 הכלליים.
- 5 וכל זה ימהר עוד יותר את המבצע הכללי, המבצע היחידי והמבצע המפורש ד"יחידו של עולם" -
- 6 שבקרב ממש ילקט את כל אחד ואחד מישראל מהגלות, כמו שכתוב²²¹ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
- 7 ישראל",
- 8 ומכיון שגם "שכינתא בגלותא"²²² - יוצא גם הקב"ה מהגלות ביחד עם בני ישראל, כמו שכתוב²²³
- 9 "ושב ה' אלקיך את שבותך", "והשיב לא נאמר אלא ושב"²²⁴,
- 10 וכולם יחדיו - בני ישראל ביחד עם הקב"ה - באים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה'
- 11 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁶.
- 12 וזוהים למה שנאמר בתחילת הפרשה: "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע
- 13 לאבותיך",
- 14 - ולהעיר, שבפסוק זה, "אשר נשבע גו'", מודגש הקשר לשיעור היומי ברמב"ם: הלכות שבועות -
- 15 היינו, שהקב"ה מקיים שבועה זו, ומכיון ש"שבועה" קשורה גם עם ענין ה"שובע"²²⁵ - מובן, שקיום
- 16 שבועה זו נעשה בתכלית השלימות.
- 17 שלימות בכל הענינים - שלימות העם, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²²⁶, ביחד עם שלימות
- 18 הארץ, כולל "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך"²²⁷, ביחד עם שלימות התורה ומצוותיה,
- 19 וביחד עם שלימות הזמן - היינו, שבסיום ד"עקבות משיחא", שזהו הרגע הראשון של הגאולה
- 20 האמיתית והשלימה, הנה ברגע זה - בשעתא חדא וברגעא חדא - ישנו כבר שלימות הזמן דלעתיד-לבוא,
- 21 השלימות דכל הגאולה כולה, מתחילתה ועד סופה, "בסקירה אחת", על-דרך לשון אדמו"ר הזקן²²⁸
- 22 בפירוש מאמר רבותינו ז"ל²²⁹ על אלף השביעי, יום שכולו ארוך - "שגם בתחילתו הוא ארוך".
- 23 ובפשטות - שתיכף ומיד, "ארו עם ענני שמיא"²³⁰, נמצאים כולם יחדיו - שלימות העם, שלימות
- 24 התורה ושלימות הארץ - בנקודה אחת, נקודה שכוללת את כל סדר ההשתלשלות וכל הענינים שלמעלה
- 25 מזה, שכולם מתאחדים בנקודה זו, היינו, שמצד אחד אין זה אלא נקודה, וביחד עם זה הרי נקודה זו
- 26 כוללת את הריבוי הכי גדול, וטעם הדבר - מכיון שנקודה היא תכלית הפשיטות, עצמותו ומהותו יתברך,
- 27 "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם"²³¹ - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
- 28 נפלאות"²³², בימינו אלו, בשעתא חדא וברגעא חדא.

* * *

- 29 ל. עתה ינגנו ניגון הכנה, ולאחריו - ניגון אדמו"ר הזקן, וניגון אדמו"ר האמצעי,
- 30 ויצרפו גם את הניגון "שיכנה בית המקדש במהרה בימינו" - מכיון שזה עתה התפללנו תפלת ערבית,
- 31 תפלתו של יעקב אבינו²³³, והרי ידוע ומבואר בכמה מקומות²³⁴ שענינו של יעקב אבינו קשור במיוחד

(229) ראה קידושין לט, ב. חולין בסופה.
(230) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
(231) נוסח ההגדה - פיסקא "מצה זו". ושם לפני פיסקא "ויוצאינו".
(232) מיכה ז, טו.
(233) ברכות כו, ב. זח"א קסג, סע"א. קעב, ב. קעג, רע"ב. ועוד.

(221) ישעי' כז, יב.
(222) זח"ג סו, סע"א. עה, סע"ט. ועוד וראה מגילה כט, א.
(223) נצבים ל, ג.
(224) מגילה שם. הובא בפרש"י עה"פ.
(225) ראה ליקוט פי' כו' לתניא רפ"א. וש"נ.
(226) בא י, ט.
(227) ראה יב, כ. וראה ספרי עה"פ. פרש"י שופטים יט, ח.
(228) תו"א תולדות יח. סע"ד.

עם הגאולה העתידה ובית המקדש השלישי - גאולה נצחית ובית-המקדש נצחי, "כיעקב שקראו בית" ²³⁵,
נחלה בלי מצרים" ²³⁶.

וזהו גם הקשר עם ענין של ניגון - שכן, שמחה פורצת גדר, וזהו תוכן הענין ד"נחלה כלי מצרים".
לא. כדי שיהיו בהתוועדות זו כל ג' העמודים שעליהם "העולם עומד" ²³⁷ ו"העולם קיים" ²³⁸,
הנה לאחר ענין התפילה - תפלת ערבית, וענין התורה - פסוקים מתורה שבכתב ומאמרי חכמינו ז"ל
מתורה שבעל-פה, וכן מאמרו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע דלעיל, וכן מאמרים ופתגמים של כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,

נסיים את ההתוועדות בענין הצדקה - על-ידי חלוקת שטרות של דולר, באמצעות ה"טנקיסטים".
וכמדובר כמה פעמים שחלוקה זו היא עבור אלו הנוכחים כאן, וגם - שטר אחד בלבד, לא פחות
ולא יותר, שהרי בענין זה נוגע ה"איכות", ולכן מי שרוצה לקחת שנים - מראה בכך שאצלו לא נוגע
האיכות אלא הכמות (וכל המשתלשל מזה כו').

ועל-ידי ג' עמודים אלו פועלים את קיום העולם בשלימות - שלזה לא מספיק השלימות ד"אלה
תולדות השמים והארץ בהבראם" ²³⁹, אף ש"תולדות מלא כתיב" ²⁴⁰, אלא צריך להיות הענין ד"תולדות
מלא" שנאמר ב"אלה ²⁴¹ תולדות פרץ" ²⁴²,

ועד לסיום הענין: "וישי הוליד את דוד" ²⁴³ - ביאת דוד מלכא משיחא, במהרה בימינו ממש.
ניגנו ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הד' - פעם אחת). ניע זשוריצי כלאפצי. השליח-ציבור
שי' ניגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". ואחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן
ניעט ניעט ניקאווא".

כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר על-דבר אמירת ברכה אחרונה. ולאחרי אמירת ברכה אחרונה - קרא
ל"טנקיסטים" לקחת את השטרות.

לאחרי חלוקת השטרות - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

(239) בראשית ב, ד.
(240) ב"ר פי"ב, ו.
(241) רות ד, יח.
(242) ראה שמו"ר פ"ל.
(243) שם, כב.

(234) ראה בארוכה - לקו"ש חט"ו ע' 231 ואילך ושי"נ.
(235) פסחים פח, א.
(236) שבת קיח, ב.
(237) אבות פ"א מ"ב.
(238) שם מ"ח.

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שבת קודש עמ' א

משנה

חודש ניסן, ואם חל ראש חודש בשבת נקראת בשבת זו, כדי
לקדש את ראש חודש ניסן. בְּתַעֲשִׂיתָ לְאַחַר גָּמַר קְרִיאַת הַפְּרָשִׁיּוֹת
חוֹזְרִין לְכַסְדָּרָן.
קריאה בעת מועד: לְכָל - לכל קריאות המועדים מְפַסְקִין מְקִרְיָא
פרשת השבוע, וקוראים בענין המועד מעין המאורע, בְּרִאשֵׁי
חֳדָשִׁים, בְּתַנּוּכָהּ וּבְפִיּוּרֵיהֶם, בְּתַעֲשִׂיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת וּבְיוֹם הַבִּיּוּרִים,
שקוראים בהם את הקריאות שיבוארו במשנה ובברייתא לקמן
(ל"ל).

גמרא

הגמרא מביאה משנה בענין השקלים ששנינו במשנתנו מצות
קריאת פרשתם: תִּנָּן הֵתָם בְּמִסְכַּת שְׁקָלִים (פ"א מ"א), בְּאַחַד בְּאֶרֶץ
שְׁלֵחֵי בֵּית דִּין מְשַׁמְעִין בְּכָרוֹת בֵּית דִּין בְּכָל עֵרֵי יִשְׂרָאֵל עַל
הַשְּׁקָלִים, שִׁבְיָאוּ מִחֲצִית הַשְּׁקָל לְצוּרָךְ קֶרְבָּנוֹת צִיּוֹר, שְׂבָאֵחַד
בְּנִינָן יוֹכְלוּ לְהַקְרִיבָם מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה.

משנה זו עוברת לבאר דיני הקריאות בחודש אדר: ראש חודש אדר
שָׁחַל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בּוֹ בְּפֶרֶשֶׁת 'שְׁקָלִים', להודיע לציבור
שיביאו השקלים למקדש באדר, כדי שיקריבו בראש חודש ניסן
מתרומת שקלים חדשה, כמבואר בגמרא (להלן ע"ב). חל ראש חודש
לְהֵיוֹת בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת - השבוע, מְקִדְמִין קְרִיאַת פְּרַשְׁת שְׁקָלִים
לְשַׁעֲבֹר, כלומר לשבת שלפניו, וּמְפַסְקִין לְשַׁבָּת אַחֲרָה
[שלאחריה], ואין קוראים פרשת זכור, כדי שיקראו בשבת
שקודם פורים כדלהלן. בְּשַׁנְיָה קוראים פרשת 'זכור' (דברים כה יז"ט),
שבה מזכירים מעשה עמלק, וקוראים אותה בשבת שקודם פורים,
לסמוך מחיית עמלק למחיית המן שהיה מזרע עמלק. בְּשַׁלִּישִׁית
קוראים פרשת 'פָּרָה אֲדוֹמָה' (במדבר יט), שבה מזכירים שריפת פרה
אדומה והואת מי אפרה על הטמא, להזהיר את ישראל שיטהירו
ויעשו פסחיהם בטהרה. בְּרִבְעִית קוראים פרשת 'וַתִּהְיֶה לָּהֶם'
(שמות יב א"ב), שהיא פרשת הפסח, ונקראת בשבת שקודם ראש

לקוטי שיחות פרשת ואתחנן כרך יד

28 שיש בו חידוש יותר⁸ - ולכן בא כאן תחלה דין
29 "דפוקקין" משום יתרון החידוש שבו (והיינו כיון
30 שהתירו לפקוק אע"פ דדמי לבנין - הרי מוכרח)
31 שזהו בכל אופן גם שלא לצורך מצוה (דמשום מצוה
32 לא היו מתירין כמבואר בתוס'⁹), משא"כ מדידה
33 וקשירה שהתירו רק לצורך מצוה, כנ"ל - טעם זה
34 אינו שייך להקדמת "ומודדין" ל"וקושרין",
35 דהחידוש דין בשניהם שווה, ובאין יתרון חידוש
36 במדידה - מסתבר שהסדר במשנה צ"ל ע"פ סדרן
37 במעשה בפועל - קשירה קודם למדידה.

38 ואדרבה: לכא' בהיתר דקשירה יש חידוש יותר
39 מבהיתר מדידה: איסור מדידה בשבת הוא "מפני
40 שהוא מעשה חול וזלזול שבת"¹⁰, משא"כ איסור

1 א. בקשר לדיני שבת - ששמירת שבת היא
2 אחת מעשה"ד, הכתובות [גם] בפרשתנו¹ - אי'
3 במשנה בסיום מס' שבת²: "ומעשה בימי אביו של
4 ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את
5 המאור [החלון] בטפיה [פך של חרס] וקשרו את
6 המקידה [כלי חרס] בגמי לידע אם יש בגיגית
7 פותח טפח או לא. ומדבריהם למדנו שפוקקין
8 ומודדין וקושרין בשבת". היינו שבשבת מותר
9 לפקוק את החלון, למדוד ולקשור קשר שאינו של
10 קיימא³.

11 [ובגמ' שם⁴ מבואר דרק מדידה של מצוה
12 מותרת, וכן בגוגע לקשירה מפורש בשו"ע⁵ שרק
13 לצורך מצוה מותר לקשור קשר אומן שאינו של
14 קיימא. אולם בנוגע לפקיקה מבואר בתוס' שם⁶
15 שהיא מותרת גם שלא לצורך מצוה].

16 וצלה"ב:

17 הטעם מה שהסדר בהמשנה הוא "פוקקין"
18 ואח"כ "ומודדין וקושרין", י"ל בפשטות מפני דכך
19 הוי עובדא, שמתחילה "פקקו את המאור", ואח"כ
20 קשרו ומדדו. אבל לפי"ז הול"ל "וקושרין (ואח"כ)
21 ומודדין" - שהרי תחלה "קשרו את המקידה"
22 ואח"כ (ועי"ז) מדדו "לידע אם יש בגיגית פותח
23 טפח אם לאו".

24 וגם את"ל דהטעם להקדמת דין ד"פוקקין הוא
25 [לא רק מפני דכך הוי עובדא, כ"א גם] מפני הכלל
26 (המובן מדברי התוס'⁷) שבשתי תיבות הסדר הוא זו
27 ואצ"ל זו ובמילא מובן שצריכים לשנות תחלה הדין

(*) וסיום מס' שבת.

(1) ה, יב"טו.

(2) קנז, א. וראה שבת קכה, ב ואילך.

(3) פרש"י שם ד"ה וקושרין.

(4) קנז, ב. וראה רמב"ם פכ"ד מהל' שבת ה"ה. שו"ע אור"ח
סי' שו"ו ס"ו. שו"ע אדה"ז שם סעי' יח.

(5) אור"ח סי' שיי"ז ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(6) ד"ה מדידה. וראה שבת קכה, ב ואילך. רמב"ם מהל' שבת הכ"ז. שו"ע אדה"ז ששט"ו ס"ב.

(7) קידושין מא, רע"א ד"ה האיש. וראה דברי שלום (להרב מבערוזאן) מע' זו ואצ"ל זו. שד"ח כללים ז כלל יא. ומסתמת לשון התוס' שם ד"ל אז אף זו לא שייך לשנוי כו' אלא בשני בבות אבל בשתי תיבות לא משמע שכלל זה דבשתי תיבות לא אמרינן "לא זו אף זו", הוא לא רק בנידון שדין א' מובן מהשני בדרך ממיילא ואין צורך לשנותו כלל ע"ד קושיית הגמ' שם "השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא" - ד"בו" לא הו"ל למיתני

כלל* כיון ידיעין אותו מ"בשלוחו"], אלא גם בנידון שבכל אופן צריך לשנות הדין ה' כי אינו מוכן בדרך ממיילא מדין הא' (וכבנוד"ד דהדין ד"פוקקין" אינו מוכרח הדין ד"מודדין וקושרין", אלא שיש בו חידוש יותר), לא אמרינן "לא זו אף זו", אלא שונה החידוש תחילה**, וי"ל שהוא ע"ד "כיון דאתיא מדרשא חביבא לי" (יבמות ב, ב). - אבל עפ"ז צע"ק דגם בשתי בבות צ"ל כן.

ואפילו את"ל דהכוונה (ראה עצמות יוסף (קידושין שם), באר שבע (נסמן בגליון הש"ס שם)) דבב' תיבות צריך לשנות רק החידוש - עכצ"ל שזהו רק באם הדין השני מיותר הוא כי מובן בדרך ממיילא מדין הא', משא"כ בנוד"ד דפוקקין ומודדין וקושרין.

(8) ואין להקשות מדברי התוס' ביומא (שבשעה"ג הא' להערה הקודמת) דלכן תני "מכבין ומפסיקין" לפי שהדין ה' יש בו חידוש (וע"פ הנ"ל הרי צריך לשנות החידוש תחילה) - כי אין כוונתם שבדין ה' יש בו חידוש יותר מדין הא' (שהרי פשוט שעצם הדין שמותרין לכבות הוא עיקר ויסוד כל החידוש, ורק שבפרטים אחדים ישנו חידוש גם בדין ה'), כ"א כוונתם שדין ה' אינו מוכרח מדין הא' (מצד פרטים אלו), ולכן אי"ז בגדר "זו ואצ"ל זו" (וכנ"ל בהערה הקודמת ובשעה"ג ה' שם), אבל בכל אופן עיקר החידוש הוא "מכבין", ולכן נשנה תחילה.

(9) קכו, ב ד"ה ומדבריהן.

(10) שו"ע אדה"ז סי' ש"ו שם. וראה תוס' שבת שם.

(*) אין לומר דקושיית הגמ' היא דהול"ל בסדר הפוך ("בשלוחו" ואח"כ "בו"). כי אז יהי' בסדר "זו ואצ"ל זו", והרי גם את"ל דבשתי תיבות אפי"ל "זו ואצ"ל זו" (תוס' שבועות ד, ב ד"ה הסול. וראה רשב"ם ב"ב קלב, א ד"ה גובה בסופו. וראה עצמות יוסף ובאר שבע שבפנים ההערה). הרי מוכח מדברי התוס' (פסחים לט, ב ד"ה לא. יומא פד, ב ד"ה מכבין. ב"ק קה, ב ד"ה ושמואל) שסדר זה הוא דוחק גדול (והיכא שמתרין כן בגמ' - עכצ"ל שזהו מפני שא"א לתרצו באופן אחר). ולהעיר מהשקו"ט האם גם בקרא כן הוא (נסמן בשד"ח שם).

(**) אבל אי"ז בכלל "זו ואצ"ל זו" (שדוחק הוא - נסמן בשעה"ג הא') - כי הדוחק דסדר כלל זה הוא רק היכא שע"י דין הא' ידוע בדרך ממילא דין ה', וכפשוטו הלשון "זו ואין צריך לומר זו". וראה הערה הבאה.

מפני שאינו קושר "על דעת שישאר כן כל זמן
שאפשר לו להיות קיים כו" (19) יש להקשות: למה
לא יהי' אסור מה"ת מטעם חצי שיעור? –

והתירוץ הוא ע"ד הנ"ל: אי"ז חצי שיעור
(בכמותה) של המלאכה, כ"א חצי מלאכה – חסר
באיכות וגדרי ומהותה של המלאכה, כי ה"דעת
שישאר כן לעולם" הוא חלק מאיכותה ומגדרי
המלאכה, ובלעדה חסר בגדר המלאכה²⁰ ולכן אינה
אסורה מה"ת.

ג. אבל עפ"ז צלה"ב:
במלאכת ההוצאה בעקירה או הנחה לבדן
(שאסורה מד"ס), לא מצינו שיתירוה לצורך מצוה:
ואדרבה: מבואר במפרשים²¹, שהטעם מה ששנו
חכמים במשנתם ריש מס' שבת הדין דהוצאה בעני
ועשיר, הוא בכדי להורות דגם הוצאה דנתינת
צדקה מעשיר לעני אסורה – היינו שאסורה גם
לצורך מצוה ועקירה או הנחה לבדן מד"ס – ומאי
שנא חצי מלאכת הקשירה (שאינה של קיימא)
שהתירוה לצורך מצוה²²?

ובטעם החילוק י"ל, דאף ששניהן אסורים
מד"ס, מ"מ אין טעם האיסור שוה: טעם איסור
ההוצאה בעקירה או בהנחה בלבד הוא "גזירה
שמא יבואו כל אחד ואחד מהם לעשות מלאכה
שלימה בשבת"²³, מסוג הדברים, "שאסרו חכמים

קשירה של קשר שאינו של קיימא הוא מטעם
(ובאופן) ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא"¹¹,
היינו בקשר שהוא דומה לקשירה דאורייתא.

ועפ"ז פשוט יותר לאסור (מד"ס) קשירה
הדומה למלאכה דאורייתא, מלאסור (מד"ס) מדידה
שהיא רק מעשה חול וכו'. ולכן כשהתירו שניהן
(לצורך מצוה) הרי בהיתור קשירה רבותא יתירא
מבהיתור המדידה – וא"כ גם מטעם זה הול"ל
תחלה "וקושרין" ואח"כ "ומודדין".

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה ששנינו בתחלת מס'
שבת¹² שמלאכת הוצאה אינה אסורה מדאורייתא
אלא באופן שהמוציא עושה עקירה והנחה. אבל
בעקירה בלבד בלא הנחה, או בהנחה בלא עקירה,
אינה אסורה כ"א מד"ס¹³. וידועה¹⁴ הקושיא ע"ד:
למה לא תיאסר מדאורייתא גם עקירה לבד, או
הנחה לבד, מטעם חצי שיעור שהוא אסור מה"ת¹⁵
(גם במלאכות שבת¹⁶)?

ומבואר¹⁷ בישוב הדבר, ע"פ הדיוק בהדגשת
הלשון דהאי כללא גופא: האיסור מה"ת הוא דוקא
"בחצי שיעור – היינו שחסר רק בשיעור, כמות
האיסור ולא במהותו ואיכותו. אבל אם החסרון
הוא במהות האיסור לא אסרה תורה. וכן הוא
בנדו"ד, שהעקירה או ההנחה לבדה הרי הן חצי
מלאכה ולא חצי שיעור – חצי באיכות וגדרי ומהות
פעולת ההוצאה, לכן אינה אסורה מה"ת.

וי"ל שעד"ז הוא גם בנוגע לקשירה – דלכאור'
גם בקשר שאינו של קיימא (היינו כשחסר בסיום
בשלימות) של מלאכת הקשירה, "מעשה אומן"¹⁸,

(19) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

(20) ואף שבשו"ע שם מבואר ש"אם קוצב בדעתו איזה זמן
שאו יתירונו בודאי אפילו הוא זמן ארוך מאד אין זה של קיימא
מה"ת ופטור וכו' אבל מד"ס נק' זה ג"כ של קיימא כו", ובוזה
לכאור' י"ל שהוא חצי שיעור: הדעת שישאר כן לעולם הוא שיעור,
וכשחושב בדעתו להתירו לאחר איזה זמן הרי יש כאן כל איכות
המלאכה, גם המחשבה והדעת שישאר, ורק שחסר בשיעור –
לכמה זמן ישאר,

זה אינו, כי קשר שישאר כן לעולם, ענינו הוא קשר שלא יהי'
בו שינוי (גדר מחודש) – ולא קשר שיתקיים ריבוי זמן עד אין
סוף. וראה לקמן בפנים.

ולהעיר משו"ת הרשב"א ח"א סי' ט, תיח במש"נ ואתה הוא
ושנותיך לא יתמו (הובא בס' החקירה להצ"צ לד, ב ואל"ך. קכ,
ב. עיי"ש).

ולהעיר מהתואר והגדר "נצחי" ששייך גם ביש לו תחלה –
וא"כ הוא בגדר זמן (יונת אלם בהקדמה. פלח הרמון שער ד'
פ"ג. לקו"ת פקודי ז, ב). ואכ"מ.

(21) מאירי שבת ב, א. רע"ב ותויו"ט ריש מס' שבת. וראה
ח"י שפת אמת שם, ועוד.

(22) וראה שבת של מי בסיום מס' שבת. לשון הזהב שם. ח"י
חת"ס שם. ועוד.

(23) שו"ע אדה"ז סי' שמו ס"א מפירש"י שבת ב, א ד"ה
שניהם, אבל בפירש"י אין תיבת "מהם". וי"ל שכוונת אדה"ז

(11) שו"ע אדה"ז סי' שי"ז סעי' א.

(12) וכבר העירו האחרונים על הקשירה והשייכות דתחלת מס'
וסופה מברכות י, רע"א. ובתוס' שם. וראה סי' ויהא ברכה. ולהעיר
מס"י פ"א מ"ז: נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.

(13) וראה שו"ע (ושו"ע אדה"ז) סי' שמ"ז ס"א.

(14) ראה בשד"ח כללים מערכת ח כלל ד. וש"נ. וראה לקו"ש
ח"ה ע' 33 הערה 31. ח"ז ע' 110 הערה 34.

(15) יומא עד, א.

(16) כ"ה דעת אדה"ז, כמפורש בשו"ע שלו סי' שמ סעי' א
וסעי' ד. וראה גם בקו"א לסי' שב. והוא ע"פ שיטת רש"י (שבת
עד, א). מאירי (שם ג, ב – וראה לקח טוב להגר"י ענגל כלל ט
סעי' ו). הגהת אשרי ס"פ כלל גדול ור"פ המוציא יין (וראה ק"ג
שם). ועוד. משא"כ לדעת הרמב"ם – ראה בשד"ח שבהערה 14.
תוצאות חיים (להגר"מ זעמבא הי"ד) סי' ח. וראה חלקת יואב
(לר"י מקינצק) חיו"ד סי' ט. ועוד.

(17) ראה מפענ"צ סוף ע' קפה ואל"ך. וש"נ.

(18) הדיעות בזה ראה שו"ע אדה"ז סי' שיו ס"ב.

ד. והביאור בזה: 29
בהסברת הטעם²⁹ שהתורה אסרה דוקא קשר 30
של קיימא, י"ל: מלאכת הקשירה תוכנה - חיבור 31
ואיחוד של שני דברים (חוטים וכיו"ב) ואין הקשר 32
ראוי להקרא בשם חיבור ואיחוד אמתי אלא באופן 33
שנעשה ע"מ "שישאר כן לעולם". והיינו שהדעת 34
שיהי' קשר של קיימא הוא תנאי במלאכת 35
הקשירה. ולכן אם התכוון לכתחילה לקושרם רק 36
לאיזה זמן ולהתירם אח"כ, הרי גם בזמן שהם 37
קשורים יחדיו, אי"ז חיבור אמתי³⁰ ואינו בגדר 38
קשירה³¹ שאסרה התורה³². 39

שאינם במלאכה א", כי כוונת התוס' שבמקום שאין קושיא ע"ז, אז אין להשוות גזירות ולהקשות למה פעם גזרו ופעם לא כו', אבל מוכן שבמקום שישנה סתירה להגזירה (מצד הסברא וכו') צריכים לתרץ הסתירה ולבאר טעם החילוק. ועפ"ז יובן למה הרבה פעמים מפרשים חילוקי הגזירות וכיו"ב.

(28) ראה לעיל הערה 23.

(29) הטעם ע"ז הוא לפי שהקשרים שקשרו במשכן היו "קשרי קיימא" (שו"ע אדה"ז ר"ס שי"ז) – אבל ההסברה ע"ז גופא י"ל כבפנים.

(30) ולהעיר מזה שהנהרות שנפקין פ"א לשבוע (שמיטה) פסולין למי חטאת - כי מציאות המים גם בעת היותם אינה מציאות ד(מים) חיים, כ"א מציאות ד"מכובין" (פרה פ"ח מ"ט). וראה לקו"ש ח"ו ע' 92.

(31) ועפ"ז (שפעולת הדעת שישאר כן לעולם היא להחשיב את פעולת הקשירה שתהי' נק' קשר אמיתי) יש מקום לומר שהיכא שישנו ענין אחר שנותן חשיבות להקשירה ג"כ חייב, גם אם אין בדעתו שישאר כן לעולם, כמו בקשירה של מצוה* דמצותי' אחשבי' (ראה בכורות י, א. רש"י ד"ה חלה (ביצה כז, ב). וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשוב). וראה מנחת חינוך מצוה לב (סי' כא - מלאכת הקושר)*, משא"כ אם נאמר שהקשירה עצמה היא ג"כ חלק מהמלאכה מצד עצמה, והדעת שישאר כן לעולם ה"ז תנאי בהמלאכה (אבל אינה להחשיב הקשירה), אז לא יועיל מה שהיא קשירה חשובה (של מצוה) כיון שחסר תנאי, (אבל בדוחק גם אז יש מקום לשקו"ט לומר שגם התנאי של הדעת שישאר כן לעולם ענינו להחשיב הפעולה עוד יותר מכפי שהיא חשובה מצ"ע, וא"כ גם קשירה של מצוה תועיל בזה). [ופשוט שמדין זה עצמו – שלצורך מצוה מותר לקשור

(*) ולהעיר מזה שבש"ס דילן (שבת עד, ב) מקשה בפשטות (על הקס"ד שמלאכת קשירה במשכן היתה זה שהיו "קושרין ביתדות אהלים") "ההוא קושר ע"מ להתיר הוא", אף שג"ז היתה קשירה של (מצוה) חשיבות, וכמו שמפורש בירושלמי (שבת פ"ו סה"ב) דעת ר' יסה ע"ז "מכיון שהיו חזוני ונוטעין ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם", ואף שר' יוסה פליג שם וסובר "מכיון שהבטיחון הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה", הרי הבבלי אינו סובר כן, כדמוכח מזה שבעירובין (נה, ב) מבואר (בלי חולק): "כיון דכתיב בהו (בהעלותך ט, כ) ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמאן דקביע להו", אף שבירושלמי (עירובין פ"ה ה"א) מביא גם ע"ז קושיית ר' יוסי (ראה קה"ע ופנ"מ שם).

אבל יש לחלק בשיטת הבבלי בין הא דשבת להא דעירובין, דשם ה' ציווי ה' על החזני' עצמה, משא"כ קשירת המיתרים היתה רק משמש וטפל בכדי שלא יחוזה הקלעים, ואכ"מ.

(**) וראה כלי חמדה פ' וילך (לא, יט). לקו"ש ח"א ע' 227. ובכ"מ.

1 כו' גזירה שמא יבוא מהן איסור סקילה²⁴;
2 משא"כ טעם איסור קשירת קשר שאינו של קיימא
3 הוא לפי ש"מד"ס נקרא זה ג"כ של קיימא הואיל
4 ועומד להתקיים איזה זמן", היינו שהוא מסוג
5 המלאכות "שאסרו²⁵ חכמים כו' מפני שהן דומים
6 למלאכות²⁶.

7 ומכיון שאיסורה של מלאכת הקשירה (שאינה
8 ש"ק) אינו משום גזירה שמא יבוא ע"ז לאיסור
9 דאורייתא, אלא רק מפני שדומה היא למלאכה
10 דאורייתא, הרי בזה יש מקום לחלק ולומר דשאני
11 במקום שיש איזה צורך (מצוה וכיו"ב); משא"כ
12 במלאכת העקירה או ההנחה (לבדה), שאיסורה
13 מטעם שמא יבוא ע"י לאיסור מה"ת, הרי מסתבר
14 שלזה יש לחוש ולאסור גם כשהמלאכה היא לצורך
15 מצוה.

16 אבל הא גופא דורש ביאור: למה באמת לא גזרו
17 מעיקרא דדינא גם במלאכת הקשירה שאינה של
18 קיימא - מכיון שהיא חצי מלאכה – שהרי מקום
19 לחשוש שמא יבוא לעשות קשר של קיימא שהיא
20 מלאכה דאורייתא, ולכן תהא אסורה גם לצורך
21 מצוה?

22 והדברים ק"ו²⁷: אם גזרו בעקירה או הנחה
23 לבדה, אעפ"י שא"א לבוא ממנה למלאכה שלימה
24 כ"א ע"י פעולה נוספת (להניחה אחרי העקירה, או
25 להקדים לההנחה – עקירה²⁸) הרי כ"ש שהו"ל
26 לגזור בקשר שאינו ש"ק שבכדי לעבור בו על
27 איסור מה"ת אין הוא חסר אלא ה"דעת שישאר כן
28 לעולם".

להדגיש שגזירה זו (והחששא) היא גם על מי שעושה ההנחה בלבד, והגזירה היא שלא יבוא הוא עצמו לעשות מלאכה שלימה בפעם ב'. וראה שקו"ט במפרשים בפרש"י ותוס' שבת ג, א ד"ה פטורי דאתי. ואכ"מ.

(24) רמב"ם רפכ"א מהל' שבת.

(25) שהמלאכות מסוג זה אינם מחשש שמא יבוא לאיסור דאורייתא, דאל"כ למה מחלקם לב' סוגים, והרי סוג א' הוא - וראה רמב"ם רפכ"ד מהל' שבת: "שאינם דומין למלאכה ואינם מביאים לידי מלאכה" - וכדמוכח מזה שבכו"כ מלאכות האסורין מדרבנן כותב הרמב"ם (בפכ"א-כ"ג) "מפני שהוא כ... (מלאכה דאורייתא פלונית) "וכיו"ב, ובכו"כ איסורים כותב (שם) "גזירה שמא... ", "גזירה משום... ", וכיו"ב.

(26) ומה שמצינו שבכמה אופני קשר גזרינן אטו קשר של קיימא – ראה לקמן הערה 36.

(27) ולכן אין לומר בזה מ"ש התוס' (שבת כג, ב ד"ה גזירה (בסופו). וראה תוס' חולין קד, א ד"ה ומנא. נדה לג, ב ד"ה ורמינהו) "ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם

9 כולה ויעבור על איסור מה"ת³⁷. ומעתה מובן
10 שהטעם שאעפ"כ אסורה חכמים אינו אלא משום
11 זה שבחיצוניותה דומה מלאכה זו למלאכת
12 הקשירה דאורייתא; ומכיון שאי"ז מטעם גזירה,
13 לכן מותרת היא לצורך מצוה וכו'.

14 משא"כ מלאכת ההוצאה ע"י עקירה או הנחה
15 לחודא:

16 גדרה של מלאכה זו מה"ת, היא הוצאה (או
17 הכנסה) מרשות לרשות³⁸, כולל כמה חלקים
18 ופרטים: עקירה, הנחה וכו'. כשחסר בפעולתו חלק
19 ופרט בגוף המלאכה, עם היות שאז אינה מלאכה
20 שלימה אף באיכותה ומהותה, מ"מ המקצת שעשה
21 ופעל הרי זה חלק מפעולת ההוצאה - ולכן יש
22 לאסור חלקה משום גזירה שמא יבוא לעשות כולה
23 ויעבור על איסור מה"ת; ומטעם גזירה זו יש לחוש
24 גם במקום שהוא לצורך מצוה וכו'.

25 ה. עפ"ז יבואר גם הטעם מה ששנו במשנה
26 (בסיום המסכת) "מודדין" ואח"כ "קושרין":
27 נת"ל שבקשירת קשר שאינו ש"ק שאסורה
28 חכמים אין שום חלק ממלאכת הקשירה דאורייתא,
29 האיסור הוא רק מפני שדומה הקשר לקשירה גמורה
30 מה"ת. דהיינו שאין איסורו בא מצד פעולת
31 הקשירה, כ"א רק מפני שיש לדמותה לענין אחר,
32 למלאכה אסורה - בלי שום שייכות אלי'. ז. א.
33 שלולא הדמיון אין טעם לאסור הקשירה מצ"ע.

34 משא"כ פעולת המדידה, דאעפ"י שאין איסורה
35 מצד שייכות למלאכה אסורה מה"ת (לא חלק
36 ממנה ולא - דמיון אלי'), אלא שכל יסוד איסורה
37 הוא רק מדרבנן - אולם מאידך הרי מזה גופא
38 מוכח שאיסורה הוא מצד עצמה, מצד פעולת
39 המדידה: "שהוא מעשה חול ולזול שבת".

1 ועפ"ז יובן שבלעדי הדעת שיתקיים הקשר הרי
2 אין הענין שנחסר חלק משלימות פעולת המלאכה,
3 אלא שנעדר מלכתחילה העיקר שבמלאכת
4 הקשירה³³, שהרי החוטים אינם קשורים ומאוחדים
5 באמת, ואין זאת כ"א פעולה של קירוב ונגיעת
6 החוטים בלבד וכיו"ב³⁴. ומכיון שאין בזה אפי'
7 מקצת וחלק של אותה המלאכה שאסרה התורה³⁵,
8 לכן לא גזרו בה³⁶ שמא יבוא ממקצתה לעשותה

קשר שאינו של קיימא - אין להביא רא"י שקשירת מצוה אינה מחשיבה את הקשירה, כי כאן מיירי שאין המצוה בהקשירה עצמה, כ"א "שקושר למדוד א' משיעורי תורה" וכיו"ב.

ולהעיד מקשירה דנימא דכנור דביהמ"ק (עירובין קב, ב). ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ו בנוגע לאיגוד הלולב: "אבל אסור לעשות עניבה ע"ג קשר (ביו"ט) כיון שאינו חושש להתירו עולמית" - שמה משמע שאם ה' ברעתו להתירו לאחר זמן ה' מותר, אף שזהו קשר של מצוה. אבל י"ל שמכיון שרק "מצוה מן המוכרח לאגוד הלולב כו" (שם ס"ב) אינו מספיק להחשיבו. ולכא' מוכרח לומר כן, דאל"כ הרי "קשר שאינו של קיימא מה"ת כו' מותר לקושרו לצורך מצוה כו' ואפי' קשר מעשה אומן כו" (שם סשי"ז ס"ד) - אם לא שנאמר שאיירי כנאפסור בענין אחר.

32 וכמו שהוא בצד ההפכי - שמקלקל ע"מ לתקן חייב אף שמקלקל בכלל פטור, כי מכיון שהוא ע"מ לתקן, הרי גם בעת הקלקול אינו קלוקל אמיתי.

33 ובדוגמת - ולא ממש - מ"ש המ"מ (כפ"ב מהל' שבת ה"ב, הובא גם במג"א סי' שיח סקל"ו. וראה רמב"ן שבת מב, א) בנוגע למלאכת תיקון כלי, שאם לא נתכוין לתכלית זו אינה בגדר מלאכה כלל*, אפי' למ"ד דבר שאינו מתכוין גם בשבת אסור מה"ת. ולהעיר מתור"ה וצריך לעצים (שבת עד, א).

34 היינו, דאף שהיכא שיש ברעתו שישאר כן לעולם (וחייב עלי') נחשבת פעולת הקשירה עצמה ג"כ חלק מהמלאכה (דהרי אם לא יקשור בפועל אינו חייב) - הרי הפי' בזה שהדעת שישאר כן לעולם מחשיב את הפעולה שתהי' פעולת מלאכה. אבל אם חסר הדעת גם הפעולה אינה כלום.

35 וע"ד המבואר בס"ג: "ואם אינו אלא קשר א' בלבד בלא עניבה ע"ג אינו נקרא קשר כלל ומותר לקשרו ולהתירו אפי' אם עומד להתקיים לעולם" - ואעפ"כ בנדו"ד אסור (שלא לצורך מצוה) - כי עכ"פ דומה למלאכה, משא"כ קשר א' אינו דומה כלל למלאכה.

36 חוץ אם יש סיבה חזקה לגזור, כמו הא דבשו"ע אדה"ז סי' שיז ס"ב - כשהוא מעשה אומן (להדיעה שמה"ת אסור רק כשהוא מעשה אומן) - שאז קרוב מאד שיעשה קשר של

(*) ישנם הרוצים לומר כן גם בנוגע למלאכת צידה (מרכבת המשנה פ"י מהל' שבת רי"ז והכ"ג. ועוד) שבלא כוונה לצוד אי"ז בגדר צידה כלל (ולא רק שהוא בגדר "אינו מתכוין" (או) שחסר ב"מלאכת מחשבת") - ומתירצים עפ"י קושיית הר"ן בשבת (קו, ב) על הרשב"א בפ' דברי הירושלמי וכו'.

אבל אינו כן, כי מפורש בבב"ב (לו, א) וכו"ה בשו"ע שם סי' שטז ס"ד. ובשו"ע אדה"ז שם ס"ה) שמוותר לפרוס מחצלת ע"ג כורת של דבורים כו' ובלבד שלא יכוין לצוד ובאופן שאינו פס"ד. ואם בלא כוונה אי"ז צידה כלל, לא איכפת לן אם הוה פס"ד. וראה חלקת יואב חזא"ח סי"א ובשר"ג שם.

קיימא** שם ס"ה - שרגליו לקשרו: שם ס"ח - שקרוב שלא יחלקו בין החבלים וכיו"ב; ובס"י - שלפנעמים גמלך ומבטליו". משא"כ בהוצאה הרי אסור בכל אופן.

37 ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ה ע' 33 הערה 31, עיי"ש. 38 ואפי' לפי מה דשקו"ט האחרונים במלאכת הוצאה אם העקירה היא העיקר או ההנחה או שניהם עיקריים, או שניהם טפלים לגבי ההוצאה עצמה - הרי כל השקו"ט הוא רק מתי נק' (בעיקר) שהוציא (או שהכניס) החפץ מרשות לרשות. אבל לכ"ע גדר המלאכה הוא ההוצאה (או ההכנסה) וכל פרט של ההוצאה (וההכנסה) הוא עכ"פ חלק מהמלאכה.

(**) והא דהתירו לצורך מצוה גם מעשה אומן - י"ל דלפי שפקע האיסור כללי שיש בזה (שדומה למלאכה) פקעה גם הגזירה כו'.

מאיר אז בבי"ע ספי' המל' כפי שהיא באצילות.
אח"כ ביומא דשבתא מאיר בחי' נעלית יותר, בחי'
ז"א, מדות דאצילות. ואח"כ בזמן רעוא דרעוין
הוא גילוי הבחי' ומדרי' שלמעלה מז"א ומל'.
שממנה בא היחוד דז"א ומל'. ולכן אומרים
בתפלת ערבית של שבת "וינוחו בה" (מל') בתפלת
שחרית "וינוחו בו" (ז"א), ובתפלת מנחה "וינוחו
בם" (יחוד ז"א ומל')⁴⁷.

והנה מכיון שבלייל שבת יש עליית העולמות⁴⁸,
ספי' המל' מאירה בבי"ע כפי שהיא באצילות, לכן
מתבטלין בליל (ליל) שבת כל הקליפות⁴⁹: בימות
החול, מכיון שמל' יורדת לברר בירורים
שבעולמות ביי"ע הרי שהקליפות יש להן "תפיסת
מקום", לכן לא נתבטלו הקליפות בהעולמות.
משא"כ בשבת, מכיון שספי' המל' עולה אז
באצילות, שאין בה רע כלל וכמ"ש⁵⁰ "לא יגורך
רע", לכן העולם הוא במצב כזה שהקליפות
בטלים.

אמנם, מובן, שבזה (עליית המל' וביטול
הקליפות וכו') שייך וקשור זה (במדה ידועה⁵¹)
לעבודת האדם⁵². ולכן ארז"ל⁵³ (בנוגע לעבודת
בני'): "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" -
שמהביאורים בזה הוא ע"פ מארז"ל⁵⁴ "רוח צפונית
אינה מסובבת", היינו שמצד הבריאה מצד עצמה
הרי צד צפון, המורה על (מקור ומקום⁵⁵) הקליפות
(כמ"ש⁵⁶, מצפון תפתח הרעה) פתוח הוא, שישנו
מקום לקליפות. אבל בשבת, שע"י עבודת בני'
(המל' עולה ועי"ז) מתבטלות הקליפות, הרי זה

ומטעם זה מסתבר שבמדידה, שהוא בגדר
איסור מצ"ע³⁹, יש להחמיר בה יותר מבקשירה
(שאינן איסורה מצ"ע, כנ"ל), ולכן כשהמשנה באה
להורות ששתייהן הותרו לצורך מצוה, הרי בהיתר
המדידה איכא רבותא יתירה, ומשו"ז נקטה (ע"פ
דברי התוס' הנ"ל) שהחידוש צריך להיות נשנה
תחלה) "מודדין" תחילה ואח"כ "וקושרין".

ו. הביאור ע"פ פנימיות הענינים למה נשנו ג'
ענינים אלו בהסדר של "פוקקין ומודדין וקושרין"
- ובהקדים דיוק הלשון "פוקקין וכו'", בל' הווה
ופעולה ודאית, ולא תנא "מותר לפקוק וכו'"
וכיו"ב, שמזה משמע רמז שכן צריכים לעשות
ושכן עושים תמיד:

נתבאר במ"א⁴⁰ הטעם (ע"פ פנימיות הענינים⁴¹)
מה שמסכת שבת מתחילה דוקא בדיני הוצאה -
מפני שברוחניות ה"ז ענין כללי בכל איסורי שבת:
ע"י עשיית המלאכות האסורות מוציאים מרשות
היחיד (יחידו של עולם) לרה"ר (טורי דפדודא -
עולם הקליפות)⁴² ולכן בא ענין ההוצאה בתור
הקדמה כללית לכל דיני שבת; עד"ז הוא גם בנוגע
לסיום וחזרת המסכת ש"הכל הולך אחר
החיתום⁴³, שמבאר שם ענין כללי הנעשה ע"י
כללות שמירת שבת (בכל פרטי) - וכדלקמן.

מבואר בכ"מ⁴⁴ החילוק שבין ג' הזמנים דשבת:
(א) מעלי (ליל) שבתא; (ב) יומא דשבתא; (ג) זמן
מנחת שבת, רעוא דכל רעוין⁴⁵ - שבלייל שבת הוא
עליית המלכות מביי"ע לאצילות, כי בימות החול
יורדת המל' לביי"ע לברר בירורים, וכמ"ש⁴⁶ "רגלי'
יורדות גוי'", ובליל שבת היא עולה משם לאצילות.
ומכיון שהעולמות מקבלים מספירת המלכות, הרי

(47) ראה שו"ע אדה"ז סס"ח ס"ו. וראה בהנסמן בשער
הכולל פי"ז אות לא. וראה כף החיים אות ב'.

(48) להעיר מירוש' (דמאי רפ"ד) דעם הארץ בשבת - אינו
משקר.

(49) ראה זח"ב קלה, ב. וראה בארוכה סה"מ להצ"צ - מצות
לא תבערו אש. ובכ"מ.
(50) תהלים ה, ה.

(51) וכידוע בבי' מש"נ לעשות את השבת אף דשבת מיקדשא
וקיימא (תו"א ד"ה זכור את יום השבת (הא'). וראה בארוכה ד"ה
את שבתותי ה'ש"ת. ובכ"מ).

(52) ולהעיר שגם ע"ד ההלכה צריכים בני' לפעול ולעשות את
(מצאות) יום השבת - ראה בארוכה לקו"ש כרך ח' ע' 52 ואילך.

(53) שבת קיט, ב. סאור"ח סי' רסח. שו"ע אדה"ז שם ס"א.
(54) ב"ב כה, רע"ב. וראה לקו"ת ר"פ תזריע.

(55) ראה ס' הבהיר סקפ"ג.
(56) ירמ"א, יד.

(39) ובדוגמת מ"ש החת"ס (שו"ת או"ח סו"ס קמה בנוגע
ליו"ט שני של חגה"ש, שמכיון שטעמו הוא רק, כדי שלא לחלוק
במועדות" (רמב"ם הל' קדח"ח פ"ג הי"ב), ואי"ז מטעם ספיקא
דיומא, יש בזה כח של ודא, משא"כ בשאר היו"ט ה"ז רק בגדר
ספק (אף שבשאר היו"ט ה"ז ספיקא דאורייתא, ובחגה"ש ה"ז
ודאי דרבנן).

(40) ראה לקו"ש חי"א ע' 68 ואילך.

(41) ע"פ נגלה - ראה תוס' וראשונים ריש מס' שבת.

(42) תו"א צט, ד. לקו"ת תזריע כא, ג. מצה זו תר"ם פנ"ז.

(43) ברכות יב, א.

(44) ראה הגהות הרח"ו לזח"ב רה, ב. לקו"ת אמור לו, ב.
שלח מג, א. סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפח, א ואילך).

וראה המשך תרס"ז ע' תקמדה. ועוד.

(45) זח"ב פח, ב.

(46) משלי ה, ה. נתבאר בלקו"ת שה"ש נא, ב. ובכ"מ.

16 בליל שבת, פועלים עליית המל' עליית
17 העולמות וביטול הקליפות, שע"ז סותמין
18 ו"פוקקין" את החלל דרוח צפונית; ואח"כ מגיעים
19 לגילוי בחי' המדות דאצילות – "ומודדין" (שהוא
20 מל' מדה, כלשון רז"ל⁶⁰ "במדה שאדם מודד בה
21 מודדין לו"), ואח"כ עולים לבחי' "וקושרין",
22 שמאיר האור שלמעלה מז"א ומל' המקשר ומאחד
23 אותם,
24 ועי"ז גם מקשר כל העולמות כולם - שנעשים
25 כולם רשות אחד רשות היחיד⁶¹ -
26 מקשרם ביחידו של עולם⁶².

(משיחת ש"פ שלח תשכ"ב)

1 כאילו עושים וסותמים⁵⁷ את צד הצפון ונגמרת
2 הבריאה. וזהו שבנ"י נעשים "שותף להקב"ה⁵⁸
3 במע"ב", שגם הם פועלים בבריאת העולם.
4 ודבר זה נעשה תומ"י בכניסת השבת ע"י קבלת
5 השבת ושמירתה אז.
6 ואח"כ, בשכרה של עבודה זו, מתעלים (ביומא
7 דשבתא) לדרגא נעלית יותר, לגילוי האור דז"א
8 דאצילות. ואח"כ מתעלים עוד יותר - עד לגילוי
9 האור שלמעלה מז"א ומלכות, ומייחדם.
10 וזהו שבסיום מס' שבת – היינו שבסיום
11 (ושמירת⁵⁹) כל הלכות (מס') שבת (שכולם נכללים
12 בזהירות באיסור דהוצאה שבתחלת המס' כנ"ל) –
13 באה ה"הודעה" על ג' העליות בשכרה של עבודה
14 זו - והן הנרמזות בשלש הענינים ולפי סדר זה
15 דוקא: "פוקקין ומודדין וקושרין";

(60) סוטה ח, ב.

(61) עפ"ז יובן מענה רע"ק בב"ר (פי"א, ה). - וע"פ המבואר
בפנים (רס"ו) דהוצאה היא תוכן כל מלאכות שבת - איך שבמענה
הנ"ל מתורץ בנוגע לכל הפעולות שבעולם שבת. וראה לקו"ת
תזריע שם.

(62) ראה תו"א (ס"פ תרומה – כ"ק אדמו"ר נ"ע) דז"א הוא
תכלית ירידת אוא"ס מלמעלה"ט ומל' היא מקור בי"ע שבאצילות
- ועפ"ז יומתק השייכות לנרוד"ד ד"יחיד" – ולא "אחד".

(57) ראה זח"ג קצח, רע"ב.

(58) ועפ"ז יובן (יומתק) מרז"ל (פדר"א ספ"ג): צפון כו' ולא
גמרו אמר שכל מי שיאמר שהוא אלוהי יבוא ויגמור כו' וידעו
הכל שהיא אלוהי – וע"פ ב"ר (פצ"ח, ג) א"ל הוא ישראל אביכם
מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם.
(59) כי לימוד מביא לידי מעשה (קדושין מ, ב).

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שבת קודש עמ' ב

16 ובראש חודש ארבעה, הלך ה' רביעי בקריאת ראש חודש ב' עי
17 מיקרי.
18 המסקנא להלכה במחלוקת זו: מאי תני ע"ה – מה ההלכה בדין זה.
19 רב יוסף אומר, אין משגיחין בראש חודש לעשותו עיקר, אלא חנוכה
20 הוא העיקר וקוראים בו שלשה ואחד בראש חודש כרב דימי.
21 ורבה אומר, אין משגיחין בחנוכה, כיון שהיא קריאה שנתקנה
22 מאוחר יותר מקריאת ראש חודש, אלא ראש חודש עיקר וקוראים
23 בו שלשה, ואחד בחנוכה. והלכתא שאין משגיחין בחנוכה, וראש
24 חודש עיקר.
25 הגמרא חוזרת לקריאת שקלים: איתמר, קל קריאת שקלים להיות
26 בפרשת 'ואתה תצנה', ויבי תשא' היא לאחריה, ואין היכר
27 שקוראה לשקלים. אמר רבי יצחק נפחא, קרו שיתא מ'ואתה תצנה'
28 עד 'כי תשא' וחד קורא קריאת שקלים מ'כי תשא' עד 'ועשית'.
29 שיטה החולקת: אמר אביי,

1 בשלשה, ולא ב' עי' ת' – ראש חודש טבת, ששם ודאי יש לעשות
2 כך כאמור. משיבה הגמרא: אכן אמר זאת רק על ראש חודש
3 אדר, והיא מקלל ב'תתא איתמר' – הדין השני בראש חודש טבת
4 נלמד מן הראשון.
5 הגמרא מביאה מחלוקת בענין הקריאה בראש חודש טבת: איתמר,
6 ראש חודש טבת שחל להיות בחול, אמר רבי יצחק, מוציאם שני
7 ספרי תורה, קרו תלתא בראש חודש, וחד בספר השני בחנוכה. ורב
8 דימי דמן חיפא אומר, קרו תלתא בחנוכה, וחד בספר השני בראש
9 חודש.
10 סיוע לרבי יצחק נפחא: אמר רבי מני, ב'תתא דרבי יצחק נפחא
11 מסתברא שקריאת ראש חודש עדיפה, דהרי תדיר ושאניו תדיר
12 תדיר קודם, וראש חודש תדיר יותר מחנוכה.
13 ראיא לרב דימי דמן חיפא: אמר רבי אבין, ב'תתא דרב דימי
14 מסתברא, שקריאת חנוכה עדיפה, שהרי מי גרם לעולה הרביעי
15 ש'בא, היום שהוא ראש חודש, שהרי בחנוכה קוראים שלשה

ילקוט לוי יצחק על התורה

ולא מצינו שאברהם השתדל על יצחק, ושיברך אותו. וכתב⁸ ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו, שהקב"ה ברכו ולא אברהם. לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית סוף עמוד רפא

בראשית יז, כ - ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול

קייג

ביאור החילוק בין ישמעאל ועשו, דמהסדים אין חשש ניקה ללעו"ז, משא"כ מהגבורות וכו'

יש לפרש, כי הנה מהסדים אין חשש ניקה ללעומת זה, משא"כ מהגבורות יש ניקה גדולה ללעו"ז וכו'. ולכן מצינו בישמעאל ועשו, שכשאברהם אמר להקב"ה⁹ לו ישמעאל יחי' לפניך, השיב לו הקב"ה ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אתו כו', משא"כ בעשו שרצה יצחק לברכו סיבב הקב"ה שלא יברכהו. והיינו כי ישמעאל הוא מפעולת החסדים דקדושה, לכן עליו אין חשש אם יחי' ויתברך כו', יען מהסדים בכלל אין ניקה ואדרבה כשיוסיפו לו חסדים מסטרא דקדושה שזהו הנה ברכתי כו' יתברר לסטרא דקדושה. משא"כ לעשו שהוא מפסולת הגבורות דקדושה סוספיתא דדהבא¹⁰, הנה אם יברכהו יצחק שהוא בחי'¹¹ גבורות דקדושה, הנה אם יתוספו לו עוד גבורות דקדושה לא די שלא יתברר אלא אדרבה יהי' לו עוד תוס' ניקה וחיות מהם, וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד לב

בראשית יז, יח - ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יחי' לפניך

קייב

אברהם (בחי חסד) השתדל על ישמעאל (חסד דקליפה), ולא על יצחק בחי גבורה

אברהם בחי' חסד¹, השתדל על ישמעאל, דאמר, לו ישמעאל יחי' לפניך. שישמעאל הוא בחי' חסד, לו יהא דקליפה², ויש בו שם אל, הרומוז על חסד³. לכן אשתדל עליו אברהם – שהוא מדת החסד, עד שכל זיני' אזיל לזיני'. כמו שיצחק – גבורות⁴ דקדושה, אהב את עשו גבורות דקליפה⁶ מפני שכל זיני' אזיל לזיני'. כמ"ש בזוהר⁷ הקדוש פרשת תולדות דף קלז, ע"ב.

- (1) וכמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר בראשית דף מז, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.
- (2) ראה תניא – אגרת הקודש סימן ב'. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"ג עמוד נט. ס.
- (3) וכמ"ש (תהלים נב, ג) חסד אל כל היום.
- (4) כל מין הולך אחר מינו. ראה הערה 7. לקמן סימן קייג. (קפז).
- (5) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תניא – אגרת הקדש סימן ה. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.
- (6) ראה זוהר חלק א' רכח, א. תורה אור כ, ב. ספר המאמרים תקס"ב עמוד לג. תקס"ה עמוד כ. ועוד. (ראה לקמן סימן קפז הערה 7).
- (7) וז"ל: אמר ההוא רביא ברי' דרבי יהודה (הקשה הרביא שהוא חזקי' בנו של ר"י), אמאי לא רחיס ליה יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו (למה לא אהב יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו), הואיל והוה ידע דומין איהו לקיימא מניה תריסר שבטין (הואיל והי' יודע שעתיד הוא להעמיד מיעקב י"ב שבטים), אמר לי' שפיר קאמרת (א"ל יפה שאלת), אלא כל זינא רחיס לי' לזיני' (אלא דע לך שלכן אהב יצחק את עשו כי כל מין אוהב את מינו), ואתמשיך ואזיל זינא בתר זיני' (וכל מין נמשך והולך אחר מינו, ומפרש) תא חזי עשו נפק סומק (בא וראה הרי עשו נולד ויצא אדמוני) כמה דכתיב (בראשית כה, כה) ויצא הראשון אדמוני כלו וגו', ואיהו זינא דיצחק דאיהו דינא קשיא דלעילא (והוא הי' מינו של יצחק שהוא דין קשה שלמעלה בקדושה), ונפק מני' עשו דינא קשיא לתתא (ויצא ממנו עשו שהוא הי' הפסולת והסיגים של יצחק והי' דין קשה שלמטה בסטרא אחרא), דדמיא לזיני' (ודומה למינו של יצחק), וכל זינא אזיל לזיני' (וכל מין הולך אחר מינו), ועל דא רחיס לי' לעשו תיור מיעקב (ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב) כמה דכתיב (בראשית כה, כח) ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו.

(8) בראשית כה, יא.

(9) בראשית יז, יח. ראה לעיל סימן קייב. לקמן סימן קפז.

(10) פירוש "מפסולת וסיגי הזהב", זהב קאי על יצחק בחי' גבורות. ראה זוהר ח"ב דף רכד, ב (מובא לקמן סימן קפז, הערה 7). ח"א דף קלז, ב. ספר המאמרים תקס"ב עמוד לג. תקס"ה עמוד כ. ועוד.

(11) כמ"ש (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק", בחי' יראה וגבורה. ראה פרד"ס שער (כג) הכנויים פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם.

ב. עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' וראה בעיניך וגו'. עמ"ש לקמן סוף פ' ברכה בזה, ולעיל בפ' פינחס' לא כתיב "בעיניך", וכתיב "וראית" לשון מצוה עשה שתראה, וגדר הבטה וכוונה במציאות כי ע"י זה נתקדש האויר של ארץ ישראל, משא"כ כאן רק לשון "ראה" לא [חיוב], ולא נתקדש, כי כאן ראה גם הג' אומות, ע"י ב"ב דף נו ע"א² בזה, ולכך כאן גם [ארבע] רוחות³, ובפ' פינחס לא נקט וכן בפ' ברכה, ושם הוה ב' ראיות, ראי' א' "ויראהו ה'", ור"ל זה מ"ע, וזה הוה ז' אומות, וראיה של הראיתך נקט "בעיניך"⁴. צפנת פענח – הרצ"בי גאון

ג, כז – עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה

א. במסורה [ושא ג], ושא את מספר שמוותם (במדבר ג, מ). ואידך ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה. (תהלים כה, יח) ושא לכל חטאתי: ונראה לבאר ולתת טעם על זה הסדר, ימה. וצפונה. ותימנה. ומזרחה. והוא דמערב מקום שקיעת החמה והוא בחי' מיתה (בראשית מט, לג) ויאסף רגליו אל המטה. וכן צפון בחי' חושך וצלמות. ותימנה ומזרחה הוא בחי' חיים [דרום גי' נר מזרח גי' הנר]:

והנה כאשר נאמר למשה שהוא מוכרח למות כעת. בישר לו השי"ת כי לעתיד יעמוד ובזכותו יעמוד כל ישראל לתחיית המתים. וזהו שנאמר לו שא עיניך ימה וצפונה הוא בחי' מיתה. ותימנה ומזרחה הוא בחי' תחי' כנ"ל: והנה איתא (תענית ב.) כי המפתח של תחי' הוא ביד הקב"ה. וקשה הלא אלקנו כהן הוא (סנהדרין לט.). והתירוץ הוא כי ישראל נקראים בנים למקום כמו שהקשו המפורשים למה יועיל תשובה הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ותירצו כי ישראל נקראים בנים למקום ואב שמחל וכו':

וזהו כוונת המסורה ושא לכל חטאתי. פי' כי מכאן מוכח שמועיל תשובה כי ישראל נקראים בנים למקום. ועי"כ יזכו ישראל לתחי'. ע"כ תשא ותכפר לכל חטאתי. והנה איתא כי התחי' יהי' בזכות משה וזהו שנאמר לו ושא את מספר שמוותם היינו שיתעוררו לעמוד ע"י שתקרא לכל או"א בשמו. וכמו שמצינו סגולה לעורר אדם משנתו ע"י קריאת שמו מטעם כי נפש חי' הוא שמו.

צמח דוד פ' במדבר

(1) שם: עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ וגו' וראית אותה וגו' (במדבר כז, יג-יג), ור"ל דלכך שנה עליו הכתוב: וראה, וראית.
(2) שם: כל שהראהו הקב"ה למשה (בשעת מיתתו, כדכתיב – דברים לד – ויראהו ה' את הארץ, רשב"ם) חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קניזי וקדמוני.
(3) ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וגו' (ר"ל מושום דכאן ראה כל י' אומות).
(4) ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה וגו' ויראהו ה' את כל הארץ וגו' ויאמר ה' אליו וגו' הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור (דברים לד). כוונת הגאון הרצ"בי, כנראה, לרמוז על ההבדלים בין הכתוב כאן, ובין לשון הכתוב בפ' פינחס, ובין שניהם למה שכתב בפ' וזאת הברכה, כאן כתוב "עלה ראש הפסגה", ובפ' פינחס "עלה אל הר העברים", ובפ' ברכה "אל הר נבו (שהוא הר העברים) ראש הפסגה", כאן כתוב "בעיניך" וגם בפ' ברכה בסוף, אבל בפ' פינחס לא כתוב בעיניך, ולכן מחדש רבנו שהיו שם שתי ראיות נפרדות (ואולי גם משני מקומות נפרדים) אחת כדי לקדש האויר של ארץ ישראל ועוד כמה דברים (ראה לקמן פ"ד, מ"א), וזה חל רק על של ז' אומות ולזה צריך כוונה ורצון, ולא די "בראית עינים" לבד, ואחת ראי' של רשות בלי שום כוונות, זה ה"י על הארץ של כל עשר אומות, וע"ז נאמר "וראה בעיניך", ובפ' ברכה כולל שתיהן.

המשך ביאור למסכת מגילה ליום חמישי עמ' ב

18 רבא בר רב הונא איניש נוצא ו-נמוך קומהו הוה, וכאשר נָא
19 אפריא – ישן על מיטה באותו זמן, אֶתְיִן בְּנִתְיָה וְכִלְתִּיהּ שְׁלֵא
20 הבחינו בו מתוך היותו נמוך, וְשִׁלְחוּ וְשִׁדְּדוּ מְנִיחֵהּ עֲלֶיהָ – ופשטו
21 את בגדי המשי שעליהן והשליכו עליה, עַד דְּאִימוּם בְּשִׁירָא – עד
22 שנתכסה בבגדי משי כברכת רב. וְשָׁמַע רַב שְׁנַתְקִימָה בִּרְכָתוֹ
23 וְאִיקָשָׁד עַל רַב הוֹנָא, אָמַר, מַאי מַעְמָא לֹא אָמַרְתָּ לִּי בִּי בְּרִיתִיךָ
24 ו-כשבירכתיו, וְכֵן לָמַךְ, כְּלוֹמַר שֶׁאִם אֲנִי אֶתְבָּרַךְ בְּכֶךָ, וְהִיתָה
25 הברכה מתקיימת בי והייתי זוכה לעשירות.
26 תנא נוסף שהאריך ימים: שְׁאֵלּוּ תַלְמִידֵי אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שָׁמוּעַ,
27 בְּמָה הָאֲרִכְתָּ יָמִים. אָמַר לָהֶם, מִיָּמִי לֹא עָשִׂיתִי קְשָׁנְדִּיא – קיצור
28 דרך לְבִית הַכְּנֶסֶת לַעֲבוֹר דְּרָכּוֹ, וְלֹא נִכְנַסְתִּי לְאַחַר שִׁישְׁבוּ
29 הַתַּלְמִידִים עַל הַקֶּרֶקַע וּפְסַעְתִּי עַל רַאשֵׁי עָם קְדוֹשׁ, שֶׁהוֹעֵבֵר
30 בִּנְיָהִם צָרִיךְ לְהַרְחִיב פְּסִיעוֹתָיו וְנִרְאָה כְּפוֹסַע עֲלֵיהֶם, וְלֹא נִשְׁאַתִּי
31 בְּפִי עַל הַדּוֹכֵן בְּבִרְכַּת כְּהִנֵּס בְּלֹא בְּרָכָה לַפְּנֵיהָ.
32 שְׁאֵלּוּ תַלְמִידֵי אֶת רַבִּי פְּרִדָּא, בְּמָה הָאֲרִכְתָּ יָמִים. אָמַר לָהֶם, מִיָּמִי
33 לֹא קִדְּמִי אֶתְּ לְבִית הַמִּדְרָשׁ אֲלָא הִשְׁכַּמְתִּי וּבִאתִי רַאשׁוֹן.

1 פ'רידא, ורבי נ'חוניא בן הקנהו. שְׁאֵלּוּ תַלְמִידֵי אֶת רַבִּי זְבַאי, בְּמָה
2 – באיזו זכות הָאֲרִכְתָּ יָמִים. אָמַר לָהֶם, מִיָּמִי לֹא הִשְׁתַּנְתִּי מִיָּם בְּתוֹךְ
3 אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁל תַּפְלָה אֶף מִחוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאִם כִּשְׁהוּא הִיתִּיר
4 גְּמוּר, וְלֹא בְּנִתִּי שָׁם לְחִבְרִי אֶף בְּכִינוּי שְׁאִינוּ שֶׁל גְּנָא, וְלֹא בְּמִלְתִּי
5 עֲשִׂיתִי קִדְּוֶשׁ הַיּוֹם בִּשְׁבַת עַל יִין, עַל אֶף עֲנִיּוּתִי, וְעַל אֶף שְׁבֻדִּיעֵבֵד
6 נִיתֵן לְקַדֵּשׁ עַל פֶּת. וְהִיא מַעֲשֵׂה בַעֲנִין זֶה, שְׁאֵמָא וְקִינָה הָיְתָה לִּי,
7 וּפַעַם אַחַת לֹא הִיא בִּידֵי מַמוֹן, וּמִכְרָה בְּמָה ו-צַעֲרִין שְׁבֻרָא שֶׁ
8 וְהִיא לִי תְּמוּרָתָה לְקִנְיַת יִין לְקִדְּוֶשׁ הַיּוֹם. וְתָנָא בְּבִרְיָתָא אֶת
9 הַשֹּׁכֵר שֶׁקִּיבֵל, בְּשִׁמְתָה אִמּוֹ, הִנִּיחָה לּוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גְּרָבִי ו-חֲבִיזוֹת
10 יִין, וּבְשִׁמְתָה הוּא, הִנִּיחָה לְכִינוּי שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים גְּרָבִי יִין.
11 מַעֲשֵׂה נֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: רַב הוֹנָא הָוֵה אָסֵר רִיתָא – חָגַר מִתְּנִי בְּגָמִי,
12 וְקָאִי קָמִיהּ דְּרַב. אָמַר לִיה רַב, מַאי הָאִי, מִדּוּעַ אֵינְךָ חוֹגֵר אֲבָנִט
13 רִגִּיל. אָמַר לִיה רַב הוֹנָא, לֹא הָוֵה לִי מַמוֹן לְקִנּוֹת יִין לְקִדְּוֶשׁא,
14 וּמִשְׁכָּנְתִּיהּ לְהַמְיָנָא – נִתְּנִי אֶת אֲבָנִטִי בְּמִשְׁכּוֹן וְקִיבִלְתִּי מַמוֹן
15 בְּהִלּוּאָה, וְאֵתָאִי בִּיה קִדְּוֶשׁא – וְקִנְיַתִּי בּוֹ יִין. אָמַר לִיה רַב, יְהִי
16 רַעְיָא דְּתִימָוִם בְּשִׁירָא – יְהִי רִצּוֹן שֶׁתַּחֲסֵכָה בְּבִגְדֵי מָשִׁי. וְאִכְּן
17 הַתְּקִימָה בִּרְכַּת רַב בְּרַב הוֹנָא, שֶׁכֵּן בִּי אֶיִלָּל – כִּשְׁכַּנְס לַחוּפָה

♦ יום ראשון ז' מנחם-אב ♦

ג (כג) וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר: כג וְצִלִּיתִי קֶדֶם יְיָ בַּעֲדָנָא הֵיכָא לְמִימָר:

וְאַתְּחַנֵּן • אין חנוּן בְּכָל מְקוֹם, אֲלֵא לְשׁוֹן מִתַּנַּת חָנָם, אַף־עַל־פִּי שֵׁישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים לְתוֹלַת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים מֵאַת הַמְּקוֹם אֲלֵא מִתַּנַּת חָנָם, לְפִי שְׁאָמַר לוֹ (שְׁמוֹת לג): "וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחִין", אָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן "וְאַתְּחַנֵּן". דְּבַר אַחֵר: זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה, כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי. בַּעַת הַהוּא • לְאַחַר שְׂכַבְשְׁתִּי אֶרֶץ סִיחֹון וְעוּג, דְּמִיתִי שְׁמָא הֵתֵר הַנָּדָר (ספרי). לֵאמֹר • זֶה אֶחָד מֵשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַמְּקוֹם: 'אֵינִי מִנִּיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה שְׂאֵלֹתִי, אִם לֹא'.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (על־פי לְקוּסְרִישִׁיחוֹת חֶלֶק כ"ד עמוד 28 וְאִילָךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבַּת')

פַּעֲלַת מֹשֶׁה בְּבִטּוֹל הַגְּזֵרָה

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה

אֵין חנוּן . . אֲלֵא לְשׁוֹן מִתַּנַּת חָנָם . . דְּבַר אַחֵר זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה. (ג, כג, ובפירושו רש"י) וְיֵשׁ לְבָאָר טַעַם הַחֲלוּק בֵּין ב' פְּרוּשִׁים אֵלּוּ, דְּהֵנָּה אַף שְׁמִשָּׁה הַתַּפְלָל לִפְנֵס לְאֶרֶץ כִּי חֶשֶׁב "שְׁמָא הֵתֵר הַנָּדָר" (רש"י 'דְּבוּר הַמַּתְחִיל' שְׁלֹאחֵי) הֵרִי אַף הוּא יָדַע שֶׁכָּבֶר "נִגְזְרָה גְּזֵרָה" (לשון רש"י לְקִמּוֹן פְּסוּק כד) שְׁלֵא יִכְנָס לְאֶרֶץ. וְהֵנָּה ב'רֹאשׁ הַשָּׁנָה' (יז, ב וְאִילָךְ) יֵשׁ מִחֲלוּקָתָא אִם תַּפְלָה מוֹעִילָה לְאַחַר גְּזֵר דִּין. וּמִסְקִנָּתָא הַגְּמָרָא שֶׁם דְּבַגְזוֹר דִּין עַל הַיָּחִיד לֹא מִהֲנִי, וְעַל הַצָּבוּר מִהֲנִי.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לומר דְּבַר נְחֻלְקוֹ שְׁנֵי פְּרוּשִׁים בְּרִש"י הַנ"ל, דִּישׁ אוֹמְרִים דְּהַגְזִירָה עַל מֹשֶׁה כְּגֹזֶרֶת הַצָּבוּר הוּי, דְּהֵרִי "מֹשֶׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מֹשֶׁה" (רש"י 'חֻקֹּת כֹּא, כֹּא' 'דְּבוּר הַמַּתְחִיל' וְיִשְׁלַח יִשְׂרָאֵל) וְלָכֵן שְׁפִיר הוּי וְאַתְּחַנֵּן לְשׁוֹן תַּפְלָה, כִּי בְּגִזֹר דִּין עַל הַצָּבוּר מִהֲנִי תַּפְלָה גַם אַחֵר גְּזֵר דִּין, אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַגְזִירָה עַל מֹשֶׁה הִיא כְּגֹזֶרֶת עַל יָחִיד גְּרִידָא. וְלָכֵן אִי־אֶפְשָׁר לומר דְּוְאַתְּחַנֵּן לְשׁוֹן תַּפְלָה הוּא, וְצִרִיף לומר דְּבִקֵּשׁ מֹשֶׁה "מִתַּנַּת חָנָם".

רש"י כְּפִשּׁוּטוֹ – מַהֲדוּרַת לֶשֶׁם

ה' אֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן (במדבר כ, יז) 'לָכֵן לֹא תִבְיֹאוּ אֶת הַקְּהָל הַזֶּה אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם'. וְלָכֵן הוּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה (רש"י שם). לְפִיכָף הַתְּחַנּוּנִתִּי 'בַּעַת הַהוּא' וּבִקְשִׁיתִי לְבַטֵּל אֶת הַגְּזֵרָה לְגַמְרִי, וְלִהְיוֹתִי לְתוֹף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (נח"י): לֵאמֹר. 'לֵאמֹר' הָאָמֹר כֹּאן, אֵין לְפָרְשׁוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁאֵר 'לֵאמֹר' בְּתוֹרָה [כְּגוֹן 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר', שְׂבָהֶם יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁדִיבּוּר ה' אֵל מֹשֶׁה הוּא כְּדִי לֵאמֹר זֹאת לִישְׁרָאֵל], שְׁהֵרִי לֹא הַתְּחַנּוּן מֹשֶׁה שְׁיֵאמַר הַקְּב"ה אֶת דְּבָרָיו לְוֹלָתוֹ, אֲלֵא זֶה אֶחָד מִג' מְקוֹמוֹת שְׂבָהֶם אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַמְּקוֹם 'אֵינִי מִנִּיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה שְׂאֵלֹתִי אִם לֹא' (ראח רש"י במדבר יב, יא). כְּלוֹמֵר, בִּיקֵּשׁ מִמֶּנּוּ 'לֵאמֹר' לוֹ תְּשׁוּבָה עַל דְּבָרָיו, אִם נִתְקַבְּלָה תַּפְלָתוֹ אוֹ לֹא (ספרי מ"א): תוֹרָה כד

דְּרַךְ אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ תִּיבַת 'וְאַתְּחַנֵּן', לֹא כְּלִשׁוֹן הַמִּיּוּחָד לְמִתַּנַּת־חָנָם דְּוִוּקָא, אֲלֵא זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה. כִּי יִשְׁנֵם עֲשָׂרָה אוֹפְנִים בְּדֶרֶךְ הַתַּפְלָה, וְכָל דְּרַךְ תַּפְלָה נִקְרָאת בְּשֵׁם הַמִּיּוּחָד לָהּ. כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי, שֶׁם מִנּוּ חו"ל כָּל עֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת הַתַּפְלָה. וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן 'חֲנוּן', לְפִי שְׁהִיְתָה בְּדֶרֶךְ תַּחֲנוּנִים, כְּלוֹמֵר בְּהַכְנָעָה רַבָּה [כְּמוֹ (מִשְׁלִי יח, כג) 'תַּחֲנוּנִים יִדְבֵּר רֶשׁ' – הָעִנִּי אוֹמֵר דְּבָרָיו בְּתַחֲנוּנִים וּבְהַכְנָעָה (מִצִּיד שם) (גִּרְא, שְׁע"א):

בַּעַת הַהוּא. אֵימִתִּי הִיא הָעֵת הַהִיא? לְאַחֵר שְׂכַבְשְׁתִּי אֶרֶץ סִיחֹון וְעוּג, וְנִכִּיתִי לְהִבִּיא מִקְצֵת מִן הָעָם אֶל נִחֻלָּתָם (לְעֵל ב, לא), דְּמִיתִי – סְבוּר הִיִּיתִי לומר שְׁמָא הֵתֵר הַנָּדָר – אוֹלִי בְּטִלָה הַשְּׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּעְתָּ שֶׁלֹּא לְהַכְנִיסִנִי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל [כְּפִאֲשֶׁר דְּבַר

(כג) וְאַתְּחַנֵּן. אֵין 'חֲנוּן' בְּכָל מְקוֹם אֲלֵא לְשׁוֹן מִתַּנַּת־חָנָם – כָּל מְקוֹם שְׁהוּוֹכֵר בְּמִקְרָא לְשׁוֹן 'חֲנוּן', מִשְׁמַעוֹתָא בְּקִשְׁת רַחֲמִים בְּחָנָם וְלֹא בְּזִכּוֹת. וּבִיקֵּשׁ מֹשֶׁה מִתַּנַּת־חָנָם, לֹא מִשּׁוֹם שְׁאֵין לוֹ זְכוּיוֹת, אֲלֵא כִּי דְרָבָם שֶׁל צַדִּיקִים, שְׁאֵה־עַל־פִּי שֵׁישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים לְתוֹלַת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, הֵרִי שְׂבָרוּב עֲנוּתוֹתָם אֵין הֵם מְבַקְשִׁים מֵאַת הַמְּקוֹם רַחֲמִים בְּתוֹרַת שְׂכָר עַל מַעֲשֵׂיהֶם, אֲלֵא שְׁיִחֲוִין אוֹתָם בְּמִתַּנַּת־חָנָם. וּמֹשֶׁה הִיָּה יוֹדֵעַ מִדָּה זֹו, לְפִי שְׂכַשְׁבָּא הַקְּב"ה לְלַמְּדוֹ סֵדֶר תַּפְלָה אָמַר לוֹ: 'וְחִנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחִין' (שְׁמוֹת לג, יט) [דְּבָרֵי ה' אֵל מֹשֶׁה לְאַחֵר הֵטָא הָעֵל: אֶרְחָם עַל מִי שְׁאֵינּוּ הַגּוֹן, בְּמִתַּנַּת חָנָם, רַק כְּפִאֲשֶׁר צָרָה לְרַחֵם עֲלֵיו]. לָכֵן כְּפִאֲשֶׁר בִּיקֵּשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים, אָמַר לוֹ אֶת דְּבָרֵי תַּפְלָתוֹ בְּלִשׁוֹן 'וְאַתְּחַנֵּן'. דְּבַר אַחֵר –

(כד) אֲדַנִּי יְיָ הִנֵּה אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ
אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרְתְּךָ:

כד יי אלהים את שריתא לאחזא ת עבדך
ת רבוך וית ידך תקפא די את הוא
אלהא דשכנתך בשמיא מלעלא ושלט
בארעא ולית דיעבד פּעוכדיך וכגברתך:

ש"י ה' אלהים • רחום בדין. אתה החלות להראות את־עבדך • (שם) פתח, להיות עומד ומתפלל, אף־על־פי שנגזרה גזרה, אמר לו: ממך למדתי, שאמרת לי (שמות לב): "ועתה, הניחה לי", וכי תופס הייתי בך? אלא לפתח פתח, שבי היה תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשו. את־גדלך • זו מדת טובך, וכן הוא אומר (במדבר יד): "ועתה יגדל נא פח ה'". ואת־ידך • זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם. החזקה • שאתה כובש ברחמים את מדת הדין החזקה. אשר מי־אל וגו' • אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצים וסנקטורין הממחין בידו פשוטה לעשות חסד ולעבר על מדותיו. אתה, אין מי ימחה בידך אם תמחל לי ותבטל גזרתך. ולפי פשוטו: "אתה החלות להראות את עבדך", מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב (דברים ב): "ראה החלתי תת לפניך", הראני מלחמת ל"א מלכים.

(כה) אַעֲבֹרֶה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּן:

כה אעבר פּען ואחזי ית ארעא טבתא די
בעברא דירדנא טובא טבא הדין ובית
מקדשא:

ש"י אַעֲבֹרֶה־נָא • אין 'נא' אלא לשון בקשה. הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה • זו ירושלים. וְהַלְבֵּן • (וימא לט) זה בית המקדש.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אשר מי אל וגו'. כלומר, אינך דומה למלך בשר־ודם, שאינו נתון לגמרי ברשות עצמו, מאחר שיש לו יועצין וסנקטורין (שרים השותפים לגיורותיו והוראותיו), הממחין בידו - העשויים למחות בו, לחלוק על דעתו ולמנוע ממנו בשהוא רוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, שכן אתה, המולך לבדך על הכל, אין מי שימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך, ולא יהיה שום מעבד ומערער על הדין (מפרשים):

ולפי פשוטו של מקרא, הדברים הללו שמקדים משה לתפלתו, מכוננים כלפי גבורותיו ונפלאותיו שעשה עם ישראל: "אתה החלות להראות את עבדך" את מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב (לעיל ב, לא) "ראה החלתי תת לפניך את סיחון ואת ארצו" וגו'. ונדו שביקש משה מאת הקב"ה: מאחר שהתחלת להראות לי כל זאת, אגא הראני גם מלחמת שלשים ואחד מלכים [מלחמת כיבוש הארץ מידי כל מלכי ארץ כנען (ראה יהושע יב, יב)] תורה כה

(כה) אַעֲבֹרֶה נָא. אין תיבת 'נא'

שבי היה הדבר תלוי, להתפלל עליהם. וכדכרך שלמדתי באותה הגזירה, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו, בדבר הגזירה שלא אכנס לארץ (ספרי):

את גדלך. מה משמעה של מדת גדלות אצל הקב"ה? זו מדת טובה, שדרכך לסלוח ולהיטיב. וכן הוא אומר לשון גדולה על מדת טובו של הקב"ה (במדבר יד, יז) "ועתה יגדל נא פח ה'..." ה' ארך אפים ורב חסד' וגו' [מתפלת משה לאחר חטא המרגלים, כשאמר לו הקב"ה (שם פסוק יב) 'אכנס בדבר ואורשנו' וגו']. הרי שמדות אלו, הן הן גדולתו (רא"ם, עמק־הנצי"ב):

ואת ידך החזקה. כל תיבה נדרשת בפני עצמה, ומלמדת על מדה ממדותיו של הקב"ה. ומהי מדת 'ידך'? זו ימינך שהיא פשוטה (פתוחה) לכל באי עולם, לקבל בתשובה כל בריות העולם, אפילו את הרשעים שבהם (מפרשים):

החזקה. לשון 'חזק' מתפרש כאן לענין רחמים; שאתה כובש ברחמים את מדת־הדין בחזקה, כדי לעצור בעדה מלקטרג יתר על המדה (ספרי):

(כד) אֲדַנִּי ה'. פתח תפילתו בשני שמות הללו, אשר הראשון הוא שם 'אדנות' המורה על מדת הדין, והשני הוא 'הינה' המורה על מדת הרחמים. כדי לומר: הקב"ה שהוא רחום בדין, שאף כשהוא נוהג במדת הדין, משתתפת עמו מדת הרחמים (ראה רש"י בראשית א, א. ד"ה ברא אלהים) (ד"ה):

אתה החלות להראות את עבדך. הרי אתה התחלת להראות לי פתח, שעדיין יש מקום ותקנה להיות עומד ומתפלל על ביטול עונש, אף־על־פי שכבר נגזרה גזירה. וכך אמר לו משה: 'ממך למדתי זאת, לפי שאמרת לי לאחר שחטאו ישראל במעשה העגל, 'ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם' (שמות לב, י), ומדוע הוצרכת לומר 'הניחה לי', וכי תופס הייתי בך? אלא מכאן למדתי כי לפתוח לי פתח התפלת, להראות לי

רצון משה להכנס לארץ

אָעבֿר־נָא וְאַרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה (ג, כה)

בְּגִמְרָא (סוטה יד, א) אָמְרוּ: "מִפְּנֵי מַה נִּתְּאָרָה מֹשֶׁה רַבְּנוּ לִפְנֵס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל? וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ אוֹ לִשְׂבֹּעַ מִטּוֹבָהּ הוּא צָרִיךְ? אֵלָּא כִּף אָמַר מֹשֶׁה: הִרְבָּה מִצּוֹת נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל, וְאִין מִתְקַיְמִין אֵלָּא בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָכֵּנס אֲנִי לָאָרֶץ כְּדִי שִׂיתְקַיְמוּ קָלָן [כָּל הַמִּצְוֹת] עַל יָדִי."

וְהִנֵּה, דִּיּוּק הַלְשׁוֹן "שִׂיתְקַיְמוּ קָלָן עַל יָדִי" תַּמּוּהָ, דְּלִכְאוּרָה הוּא לִיה לְמִימֹר "שְׂאָקִים אֶת כָּלָם".

וְהַבֹּאֵר בְּזֶה:

יְדוּעַ שְׂמִדְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ הִיא מִדַּת הָאֱמֶת, כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה ה, י) "אֲמַת זֶה מֹשֶׁה", שְׂמִדָּה זוֹ מוֹרָה עַל נִצְחִיּוּת וְקִבְיָעוּת. וְלָכֵן 'מַעֲשֵׂה יְדִי מֹשֶׁה נִצְחִיִּים' הָמָּה, לֹא כָּל שְׁנוּי. וְכֵּנָאֲמַר בְּגִמְרָא (סוטה ט, א) "מֹשֶׁה וְדָוִד לֹא שְׁלֻטוּ שְׁנֵאֲנֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם" (ראה גַּם לְקוּטִי־שִׁיחוֹת חֶלֶק כ"ו עמוד 4).

וּמִטַּעַם זֶה, אִיתָּא בְּסִפְרִים (מַגִּלָּה עֲמוּקוֹת אוֹפֵן קֶפֶה, וְעוֹד) שְׂאָם מֹשֶׁה הָיָה מְכַנֵּס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, לֹא הָיָה שִׁיךְ עֲנָן שֶׁל גְּלוּת וְכו', וְהָיָה זֶה יְשִׁיבָה נִצְחִית לְעוֹלָם, כִּיּוֹן שְׂמַעֲשֵׂה יְדִיו נִצְחִיִּים.

וְזֶהוּ תִּכּוֹן בְּקִשְׁתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה "שִׂיתְקַיְמוּ קָלָן [כָּל הַמִּצְוֹת] עַל יָדִי", דְּבִבְקִשְׁתּוֹ זֶה לֹא בִקֵּשׁ אֲנַפְשִׁיהּ "אָכֵנס לָאָרֶץ כְּדִי שְׂאֲנִי אָקִים אֶת כָּל הַמִּצְוֹת", דְּלִטּוֹבַת עֲצֻמּוֹ קָא מְבַעִי? אֵלָּא טַעַם רְצוֹנוֹ לִפְנֵס אֶל הָאָרֶץ, הוּא בְּכַדִּי "ש[ה]מִּצְוֹת" יִתְקַיְמוּ עַל יָדִי, הֵינִי שְׂחַפְצוֹ הָיָה שְׂחַפְצוֹ יִתְקַיְמוּ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מִכַּחוֹ שְׁלוֹ, וְכִּף יִהְיוּ קִיְמִים לְעוֹלָם, לֹא כָּל הַפֶּסֶק שֶׁל גְּלוּת.

כו ויהיה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא
קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסף
למלא קדמי עוד בפתגמא הדין:

(כו) וַיִּתְּעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לֶךְ אֶל־תּוֹסֵף דְּבַר אֵלַי עוֹד

בְּדִבְרֵי הוֹיָה:

רש"י וַיִּתְּעַבֵּר ה' • (ספרי) נִתְּמַלֵּא חֲמָה. לְמַעַנְכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם, אֲתֵם גִּרְמַתֶּם לִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים ק):
"וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיֵּרַע לִמְשָׁה בַּעֲבוּרָם". רַב־לֶךְ • (ספרי) שְׁלֹא יֵאמְרוּ: הִרְבָּה, כִּמְהָ קִשָּׁה, וְהִתְלַמִּיד,
כִּמְהָ סִרְכָן וּמַפְצִיר. דְּבַר אַחֵר: "רַב־לֶךְ", הִרְבָּה מְזָה שְׂמֹר לֶךְ, רַב־טוֹב הַצָּפוֹן לֶךְ.

כו סק לדיש רמתא וזקוף עיניך למערכא
ולצפונא ולדרומא ולמדנינחא וחזי בעיניך
ארי לא תעבר ית ירדנא הדין:

(כו) עֲלֶה • רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יְמָה וְצִפְנָה
וְחִימָנָה וּמִזְרַחָה וְרֹאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר
אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

רַב לֶךְ. דִּי לֶךְ, אִין רֹאֵי שְׂתַרְבֵּה
לְהַפְצִיר עוֹד, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ
הַבְּרִיּוֹת 'הִרְבָּה (הַקִּבָּה)' – כִּמְהָ קִשָּׁה
הוּא, שְׂאִינוּ נַעֲנָה לְבִקְשָׁתּוֹ,
וְהִתְלַמִּיד (מֹשֶׁה) – כִּמְהָ סִרְכָן
(ס"א: מַפְצִיר) הוּא, שְׂכָל־כֶּף מְרִבָּה
לְבִקֵּשׁ אֶף־עַל־פִּי שְׂאִינוּ נַעֲנָה (סוטה
יג). דְּבַר אַחֵר דָּרְשׁוּ חֲכָמִים
בְּמִשְׁמַעוֹת רַב לֶךְ – הִרְבָּה לֶךְ.
כְּלוּמַר 'הִרְבָּה' יוֹתֵר מִהַטּוֹב הַזֶּה
שְׂאֵתָה מִבְּקֵשׁ עָלָיו שְׂמֹר 'לֶךְ'
לְשִׁכְרֶךְ; 'רַב' טוֹב הַצָּפוֹן 'לֶךְ' –
מְרִיבָה הוּא הַשֹּׁכֵר הַטּוֹב הַשְּׂמֹר לֶךְ
בְּעוֹלָם הַבָּא (ספרי: תורה כו

מִשְׁלַחַת מַלְאָכֵי רָעִים]. וּפִירוּשׁ
'וַיִּתְּעַבֵּר' שְׁנִתְּמַלֵּא חֲמָה:
לְמַעַנְכֶם. (ס"א: בְּשִׁבְלֵכֶם).
'לְמַעַנְכֶם' הָאֲמֹר כָּאֵן אִין פִּירוּשׁוֹ
'לְטוֹבְתְּכֶם', אֵלָּא כְּמוֹ 'בְּסִיבְתְּכֶם'.
וְכְלוּמַר אֲתֵם גִּרְמַתֶּם לִי שְׂהַקִּבָּה
יִתְמַלֵּא חֲמָה עָלַי, שְׂאֵלְמֵלֵא הַכְּעִיסוּ
יִשְׂרָאֵל בְּתַלְוֹתֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂה 'מִי־
מְרִיבָה' (במדבר כ, ז), לֹא הָיָה מֹשֶׁה מְגִיעַ
לְכָל־טַעוֹת זֶה, לְהַכּוֹת אֶת הַסֹּלַע, וְלֹא
הָיָה נִגְזָרָת עָלָיו הַגְּזִירָה. וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (תהלים ק, לב) 'וַיִּקְצִיפוּ עַל מִי
מְרִיבָה וַיֵּרַע לִמְשָׁה בַּעֲבוּרָם' [בְּנִי
יִשְׂרָאֵל הַכְּעִיסוּ אֶת ה' בְּפִרְשֵׁת מִי
הַמְרִיבָה, וְגִרְמוּ רָעָה לְמֹשֶׁה] (באמ"ח):

מִתְפַּרְשֵׁת כָּאֵן אֵלָּא בְּלִשׁוֹן בִּקְשָׁה
[בְּשׁוֹנָה מִמְקוֹמוֹת רַבִּים שְׂפִירוּשָׁה
'עֲבָשִׁיר'. כְּגוֹן 'הִנֵּה נָא יִדְעָתִי' (בְּרַאשִׁית יב,
יא); וְכֵן 'אֲרִדָּה נָא וְאַרְאֶה' (שִׁם יח, א)
(מִפְּרָשִׁים):

הַחֵר הַטּוֹב הַזֶּה. אִיזוּהוּ הַמְּקוֹם בְּאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל שְׂרָאִי לוֹ הַכִּינּוּי 'הַחֵר הַטּוֹב';
זֶה יְרוּשָׁלַיִם:

וְהַלְבִּנוּ. זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַמְּכֻנָּה
'לְבִנוֹן' [כְּמוֹ שְׂנָאֲמַר 'גִּלְעָד אֲתָה לִי
רֹאשׁ הַלְבִּנוֹן' (ירמיהו כב, ו. וְרֹאֵה רִשִּׁי שִׁם)]
(ספרי: תורה כו

(כו) וַיִּתְּעַבֵּר ה'. 'עֲבָרָה' הוּא לְשׁוֹן
כְּעַס וְחִימָה [כְּמוֹ (תהלים עח, מט) 'וְשִׁלַּח
בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה וְעַם יִצְרָה

כ"י וראה בעיניך • בקשת ממני: "ואראה את הארץ הטובה". אני מראה לך את כל, שנאמר (דברים לד): "ויראהו ה' את כל הארץ".

(כח) וצו את יהושע וחזקו ואמצו ביהוה יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה:

כ"י וצו את יהושע • על הטרדות ועל המשאות ועל המריבות. וחזקו ואמצו • בדברך, שלא ירף לבו לומר: 'בשם שנענש רבי עליהם, כך סופי לענש עליהם'! מבטיחו אני, כי הוא יעבר והוא ינחיל. ביהוה יעבר • אם יעבר לפנייהם ינחלו, ואם לאו, לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא ישוב: "ויפכו מהם אנשי העי וגו'", וכיון שנפל על פניו, אמר לו: "קם לך", 'קם לך' כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, "למה זה אתה נופל על פניך", 'לא כך אמרתי למשה בך: אם הוא עובר, עוברין. ואם לאו, אין עוברין'!.

(כט) ונשב בגיא מול בית פעור: כט ויתבנא בחילתא לקבל בית פעור:

כ"י ונשב בגיא וגו' • (ספרי) ונצמדתם לעבודת אלילים, ואף-על-פי-כן: "ועתה ישראל, שמע אל-החקים", והכל מחול לך, ואני לא זכיתי למחל לי.

ד (א) ועתה ישראל שמע אל-החקים ואל-המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את-הארץ אשר יהיה אלהי אבותיכם נתן לכם:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לך] וכלומר: אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה? אם כן למה זה אתה נופל על פניך (שם), הלא אין הדבר תלוי עכשיו בתפילה, וכי לא כך אמרתי למשה רבך, 'אם הוא עובר - גם הם עוברין, ואם לאו - אין הם עוברין'! (ספרי) (תרא, בא"י): תורה כט

(כט) ונשב בגיא וגו'. הזכיר להם ישיבתם מול בית פעור, כדי לומר להם: שם ישבתם ונצמדתם לעבודה זרה ששמה 'בעל פעור' [כמו שנאמר (במדבר כה, א) 'ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל'] ואף-על-פי-כן לא נענשתם כמוני, אלא מתקנים בכם האמור להלן (פסוק א) 'ועתה ישראל שמע אל החקים וגו' למען תחיו ובאתם וירשתם את הארץ, ואתה זוכה שהכל מחול לך; ואני לא זכיתי לימחל לי: תורה א

ליענש עליהם'. כי על כן מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל את הארץ לישראל (ספרי): כי הוא יעבור והוא ינחיל אותם. תלה הכתוב זה בזה, אם יעבור יהושע לפנייהם בראש המלחמה - ינחלו, ואם לאו - אם ינהג בדרך המלכים ההולכים מאחור בסוף המלחמה - לא ינחלו. וכן אתה מוצא בסיבוש הארץ, שנצחונם של ישראל היה תלוי בתנאי זה, שכל היה מעשה כששלח יהושע מן העם שלשת אלפי איש אל העי להלחם בה, והוא ישוב במקומו ולא הלך עמם, לכן ויפכו מהם אנשי העי בשלשים ושושה איש וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו והתפלל לפני ה' (שם פסוק ו), אמר לו הקב"ה 'קום לך למה זה אתה נפל על פניך' (שם פסוק ז) - 'קם לך' כתיב - בלא וי"ו [תיבת 'קום' פירושה 'עמוד', אף תיבת 'קם' פירושה 'עמד', ולכן 'קם לך' מתפרש 'עמדת

(כז) וראה בעיניך. בקשת ממני 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה' (לעיל פסוק כה) - כלומר, על מה שבקשת לעבור ולהפגס בארץ ולראותה - על כך השבתי לך - אמנם להפגס בה אינך זוכה, אבל אני מראה לך את כולה, וכן עשה, שנאמר (לעיל, לד, א) 'ויראהו ה' את כל הארץ' (רא"ם, ג"א): תורה כח

(כח) וצו את יהושע וחזקו ואמצו. על מה 'יצוהו' ובמה 'יחזקו' ו'יצוהו על הטרדות ועל המשאות ועל המריבות' [פלשון הכתוב לעיל (א, יב) 'איכה אשא לבדי טרחתם ומשאתכם ויריבכם'], כדי שפיר יהושע בקושי עול ההנהגה שעליו לקבל על עצמו (רש"י במדבר כו, יט):

וחזקו ואמצו בדבריה, שלא ירף (יפחד) לבו, לומר 'בשם שנענש רבי (משה רבינו) עליהם, שבגללם לא זכה להפגס לארץ, שמה כך אני סופי

ב לא תוספון על פתגמא די אנא מפקד
יתכון ולא תמנעון מזה למטר ית פקודיא
דיי אלהכון די אנא מפקד יתכון:

(ב) לֹא תֹסֵפוּ עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם
וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשׂוֹמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם:

רש"י: לא תספו • (ספרי שם) כגון: חמש פרשיות בתפלין, חמשת מינין בלולב וחמש ציציות, וכן "לא תגרעו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שמחת בית השואבה תשי"ד - תורת מנחם התוענדיות י עמ' 61)

לא תוסיפו ולא תגרעו (ד, ב)

שמעתי מאמור ז"ל, שמצות סכה רומזת על שלמות הקיום של רמ"ח מצוות עשה, וזהו שכתוב (ישעיה ד, ו) וסכה תקיה. למחסה ולמסתור מזרם וממטר: זר"ם הוא אחד פחות מרמ"ח, ומט"ר הוא אחד יותר מרמ"ח, והסכה שומרת הן מפני זר"ם, לא תגרעו, והן מפני מט"ר, לא תוסיפו.

ג עיניכון חזן ית די עבד יי כבעל פעור ארי
כל גברא די אזל בתר בעל פעור שציה יי
אלהך מבינה:

(ג) עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל
פְּעֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּעַל־פְּעֹר
הַשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מִקֶּרְבְּךָ:

ד ואתון דאדבקתון בדחלתא דיי אלהכון
קיימין פלכון יומא דין:

(ד) וְאַתֶּם הַדֹּבְקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים בְּלִבְכֶם
הַיּוֹם:

♦ יום שני ח' מנחם-אב ♦

ה חזו דאלפית יתכון קיימא ודינא קמא די
פקדני יי אלהי למעבד בן בגו ארעא די
אתון עליו תמן למירתה:

(ה) רֵאָה ! לַמִּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאֲשֶׁר
צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

ו ותשרין ותעבדון ארי היא חקמתכון
וסיקלתנתוכון לעיני עממא די ישמעון ית
כל קיימא האלין ומרין לחוד עם חפים
וסיקלתן עמא רבא דדין:

(ו) וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻקְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם
לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
וְאָמְרוּ רַק עִם־חֻקֶּם וְנִבְּזוּן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

רש"י: ושמרתם • זו משנה. ועשיתם • כמשמעו. כי הוא חקמתכם ובינתכם וגו' • בזאת תחשבו חכמים
ונבונים לעיני העמים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שמורים בלבו לבל לשחכם (א"ש):
ועשיתם. כמשמעו, מעשה קיום
המצוות (ספרי):
כי הוא חקמתכם ובינתכם וגו'.
בזאת - באשר תקיימו הכל כראוי
וככון, בתנאים האמורים להלן (פסוק
ט, על ידי זה תחשבו חכמים ונבונים
לעיני העמים (באמ"ח): תורה ז

שלש פרשיות בתפלין, שלשה מינים
במצות לולב, או שלש ציציות בבגד
(ספרי פרשת ראה); תורה ג
(ו) ושמרתם ועשיתם. מהו ושמרתם?
אין לפרש שבא להזהיר על קיום
המצוות, שהרי על כך הוא אומר
ועשיתם, אלא ושמרתם זו משנה,
שהיא אדם שונה את ההלכות
הפסוקות, על מנת שיהיו דברי התורה

ד (ב) לא תוסיפו. מכאן שאסור
להוסיף על המנין שניתן במצוות, כגון
הנותן חמש פרשיות בתפלין -
פרשה אחת ותיירה על הארבע שבהם,
או הנוטל חמשת מינין בלולב במקום
ארבעה, והעושה בבגדו חמש ציציות
במקום ארבע. וכן ולא תגרעו -
אזהרה שלא לגרוע (להחסיר) מן
המספר הניתן במצוות, כגון הנותן

וְאֵרִי מִן עַם רַב דִּי לֵה אֱלֹהָא קָרִיב לֵה
לְקַבֵּל צְלוֹתָהּ בְּעֵדוֹן עֲקָתָהּ כִּי אֱלֹהָנָא
בְּכָל עֵדוֹן דְּאַנְחָנָא מְצַלִּין קְדָמוּהִי:

ח וּמִן עַם רַב דִּי לֵה קְנִינִין וְדִינִין קְשִׁיטִין
כָּכָל אֲוִרְתָּא דְּדָא דִּי אָנָּא יְהִיב קְדָמִיכוֹן
יִזְמָא דִּין:

ט לְחֹד אֶסְתַּמַּר לָךְ וְטַר נַפְשָׁךְ לְחֹדָא
דִּילְמָא תְנָשִׁי יָת פְּתֻגְמָא דִּי חֲזוּ עֵינְיָךְ
וְדִילְמָא יַעֲדוֹן מִלְכָּךְ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ
וְתַהוּדְעֻנּוֹן לְבִיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ:

יז יִרְק הַשְּׁמֶר לָךְ וְגו' פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים • אֲזוּ, כְּשֶׁלֹּא תִשְׁכַּחוּ אוֹתָם וְתַעֲשׂוּם עַל אֲמַתָּתָם, תִּחְשְׁבוּ
חֻכָּמִים וְנִבְוִנִים, וְאִם תַּעֲזוּ אוֹתָם מִתּוֹךְ שִׁכְחָה, תִּחְשְׁבוּ שׁוֹטִים.

י יִזְמָא דִּי קִמְתָּא קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ בְּחֹרֵב דְּאִמְרִי
יִי לִי כְּנוּשׁ (אֶכְנֵשׁ) קְדָמִי יָת עֲמָא
וְאִשְׁמַעֲנוּן יָת פְּתֻגְמִי דִּי יִלְפוֹן לְמַדְחַל
קְדָמִי כָּל יוֹמֵי דִּי אֲנוּן קְנִינִין עַל אֲרַעָא
וְיָת בְּנֵיהוֹן יִלְפוּן:

יח יִזְמָא דִּי קִמְתָּא קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ בְּחֹרֵב דְּאִמְרִי
יִי לִי כְּנוּשׁ (אֶכְנֵשׁ) קְדָמִי יָת עֲמָא
וְאִשְׁמַעֲנוּן יָת פְּתֻגְמִי דִּי יִלְפוֹן לְמַדְחַל
קְדָמִי כָּל יוֹמֵי דִּי אֲנוּן קְנִינִין עַל אֲרַעָא
וְיָת בְּנֵיהוֹן יִלְפוּן:

יא וְקִרְבָּתוֹן וְקִמְתוֹן בְּשׂוּלֵי טוֹרָא וְטוֹרָא
בְּעֵר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׂמִיא חֲשׂוּכָא עֲנָנָא
וְאִמְיָטָא:

יב וּמְלִיל יִי עֲמֻכוֹן מְגוּ אִשְׁתָּא קַל פְּתֻגְמִין
אֲתוּן שְׂמַעִין וְדָמִית לִיתִיכוֹן חֲזוּן אֱלֹהִין
קָלָא:

(י) בִּי מִי־נָוִי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו
בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-קִרְבָּנוֹ אֵלָיו:

(ח) וּמִן נָוִי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים
בְּכָל-הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:

יז יִרְק הַשְּׁמֶר לָךְ וְגו' פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים • אֲזוּ, כְּשֶׁלֹּא תִשְׁכַּחוּ אוֹתָם וְתַעֲשׂוּם עַל אֲמַתָּתָם, תִּחְשְׁבוּ
חֻכָּמִים וְנִבְוִנִים, וְאִם תַּעֲזוּ אוֹתָם מִתּוֹךְ שִׁכְחָה, תִּחְשְׁבוּ שׁוֹטִים.

(ט) יִרְק הַשְּׁמֶר לָךְ וְשְׁמֶר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח
אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינְיךָ וּפְנִיָסוּרֹו מִלְכְּבְךָ
כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבִיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ:

(י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב
בְּאִמְרֵי יְהוָה אֵלַי הִקְהַל-לִי אֶת-הָעָם וְאִשְׁמַעֲמָם
אֶת-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אוֹתִי כָּל-הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

יח יִזְמָא דִּי קִמְתָּא קָדָם יִי אֱלֹהֵךְ בְּחֹרֵב דְּאִמְרִי
יִי לִי כְּנוּשׁ (אֶכְנֵשׁ) קְדָמִי יָת עֲמָא
וְאִשְׁמַעֲנוּן יָת פְּתֻגְמִי דִּי יִלְפוֹן לְמַדְחַל
קְדָמִי כָּל יוֹמֵי דִּי אֲנוּן קְנִינִין עַל אֲרַעָא
וְיָת בְּנֵיהוֹן יִלְפוּן:

(יא) וְתִקְרְבוּן וְתַעֲמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בְּעֵר בְּאִשׁ
עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֶשֶׁךְ עָנָן וְעַרְפֶּל:

(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים
אֲתָם שְׁמַעִים וְתִמְוִנָה אֵינְכֶם רְאִים וְזִלְתִּי קוֹל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

רִאיתָ (ס"א: רִאיתָם) אֶת הַקּוֹלוֹת
וְאֶת הַלְפִידִים (ראוה שְׁמוֹת כ, טו):
יִלְמְדוּן וְגו' וְאֶת בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן. שְׁתֵּי
הַתִּיבוֹת 'יִלְמְדוּן' שְׂנֵאֲמָרוּ כָּאן, שְׁוֹת
בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶן אֶף שְׁוֹת בְּנִיקוּדָן
וּבְמִשְׁמַעוֹתָן: 'יִלְמְדוּן' - מִתּוֹרָגָם
בְּאוֹנְקְלוֹס 'יִלְפוּן', וּפִירוּשׁוֹ יִלְמְדוּ
לְעֻצָּמָם, וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם;
יִלְמְדוּן - מִתּוֹרָגָם בְּאוֹנְקְלוֹס 'יִלְפוּן',
שְׁפִירוּשׁוֹ יִהְיֶה מְלֻמָּדִים אֶת הַתּוֹרָה
לְאַחֲרֵיהֶם, כִּפִּי שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְאֶת
בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: תּוֹרָה יֵא

בְּתִיקוּנָם כְּרִאִי וְכִנְכוּן, אֲזִי תִחְשְׁבוּ
חֻכָּמִים וְנִבְוִנִים; וְאִם תַּעֲזוּ אוֹתָם
מִתּוֹךְ שִׁכְחָה - אִם לֹא תִזְכְּרוּ אֶת
אוֹפֵן קִיּוּמָם, וְתַעֲשׂוּ אוֹתָם שְׁלֹא בְּאוֹפֵן
הַרְאִי, הִרִי שֶׁתִּחְשְׁבוּ שׁוֹטִים, וְלֹא
חֻכָּמִים וְנִבְוִנִים (גְּרָא חֲזוֹרָה): תּוֹרָה י
(י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ. מִקְרָא זֶה מוֹסֵב
עַל מִקְרָא שְׁלֻמְעֵלָה מִמְּוָה, וּשְׁנִיָּהּ
נִקְרָאִים בְּהִמְשָׁךְ אֶחָד: 'הַשְּׁמֶר לָךְ וְגו'
פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינְיָךְ
... בְּאוֹת הַיּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ בְּחֹרֵב' -
בְּמַעֲמַד מִתּוֹךְ תּוֹרָה בְּהִרְסִינִי, אֲשֶׁר אֲזוּ

(ח) חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים. לְשׁוֹן
'צְדִיקִים' הָאִמּוֹר לְגַבֵּי חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים,
אֵינוֹ דוֹמֶה בְּמִשְׁמַעוֹתָ לְשׁוֹן 'צְדִיקִים'
הָאִמּוֹר אֶצֶל אֲנָשִׁים, אֶלָּא כְּלֹמֶר
'מִשְׁפָּטִי צָדִק', חֻקִּים הַגּוֹנִים
וּמְקוֹבָלִים עַל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב [כְּמוֹ
'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל' (תְּהִלִּים יט, ט)]
(מ"א): תּוֹרָה ט

(ט) יִרְק הַשְּׁמֶר לָךְ וְגו' פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת
הַדְּבָרִים. זֶהוּ הַמִּשָּׁךְ לְהָאִמּוֹר לְמַעֲלָה
(פְּסוּק ו'): יִרְק אֲזוּ, כְּשֶׁלֹּא תִשְׁכַּחוּ אוֹתָם
(אֶת הַמִּצְוֹת) וְתַעֲשׂוּם עַל אֲמַתָּתָם -

יג וְיָחֳזִי לְכוֹן יְת קָנָמָה דִּי פְקִיד יִתְכוֹן
לְמַעַבְד עֲשֶׂרֶת פְּתָגְמִין וּכְתָבָנִין עַל תְּרִין
לוּחֵי אֲבָנִיָּא :

יד וְיָחֳזִי פְקִיד יִי בַעֲדָנָא הֵיכָא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן
קָנָמִין וְדִינִין לְמַעַבְדָּכוֹן יִתְהוֹן בְּאַרְעָא דִּי
אַתּוֹן עֲבִרִין תַּמָּן לְמִירְתָּהּ :

(יג) וַיָּגֵד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיְכַתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים:

(יד) וְאֵתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

כס"י וְאֵתִי צִוָּה ה' בַּעֲת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם • תּוֹרָה שְׁבַע־ל־פֶּה.

טו וְחֻסְתָּמְרִין לְחַדָּא לְנַפְשָׁתִיכוֹן אָרִי לָא
חֲזִיתִין כָּל דְּמוֹת בְּיוֹמָא דִּי מְלִיל יִי עֲמָכוֹן
בְּחֶרֶב מִגּוֹ אֲשָׁתָא :

(טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם
כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּחֶרֶב מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ:

טז וְדִילְמָא תַּחְבְּלוֹן וְתַעֲבְדִין לְכוֹן צָלֻם
דְּמוֹת כָּל צוּרָא דְּמוֹת דְּכַר אוֹ נְקִבָּא :

(טז) פֶּן־תִּשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־
סֶמֶל תְּבֻנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה:

כס"י סֶמֶל • צוּרָה.

יז דְּמוֹת כָּל בְּעִירָא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל
צִפּוֹר גִּדְפָא דִּי פֶרַח בְּאֹרִי רְקִיעַ שְׁמַיָּא :

(יז) תְּבֻנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תְּבֻנִית כָּל־צִפּוֹר
כָּנָף אֲשֶׁר תַּעֲוִף בַּשָּׁמַיִם:

יח דְּמוֹת כָּל רַחֲשָׂא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל נוֹנִי
דִּי בְּמֵיָא מְלָרַע לְאַרְעָא :

(יח) תְּבֻנִית כָּל־רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תְּבֻנִית כָּל־דָּגָה
אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

יט וְדִילְמָא תַּזְקוּף עֵינִיד לְשִׁמְיָא וְתַחֲזִי יְת
שְׁמַשׁ וְיֵת סִיְהֵרָא וְיֵת פּוֹכְבֵּיָא כָּל חִילִי
שְׁמַיָּא וְתַטְעִי וְתַסְגִּיד לְהוֹן וְתַפְלַחְנוֹן דִּי
זַמִּין יִי אֱלֹהֵךְ יִתְהוֹן לְכָל עֲמָמָא תַּחוֹת כָּל
שְׁמַיָּא :

(יט) וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרִאִית אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַת
וְהִשְׁתַּחֲוִית לָהֶם וַעֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֹתָם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

כס"י וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ • לְהִסְתַּפֵּל בְּדָבָר וְלִתֵּת לֵב לַטָּעוֹת אַחֲרֵיהֶם. אֲשֶׁר חָלַק ה' וְגו', לְכָל הָעַמִּים •
(מגילה ח) לְהָאִיר לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְאַלְהוּת, לֹא מִנְעֵן מַלְטָעוֹת אַחֲרֵיהֶם, אֲלֹא הִחְלִיקֵם בְּדָבָרֵי הַבְּלִיָּה לְטַרְדָּם
מִן הָעוֹלָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים לו): "כִּי הִחְלִיק אֵלָיו בְּעֵינָיו לְמַצָּא עֲוֹנוֹ לְשָׂנֵא".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הָאִמּוֹר כָּאֵן הוּא מְלִשׁוֹן 'חֶלֶק וְנִחְלָה'.
כְּלוּמַר, לְכָל יוֹשְׁבֵי הָעוֹלָם - וְגַם
לְיִשְׂרָאֵל - נָתַן ה' חֶלֶק בְּכָל צָבָא
הַשָּׁמַיִם, הַמְשֻׁמָּשִׁים אוֹתָם לְהָאִיר
לָהֶם, אֲךָ לֹא לְעַבְדָּם וְלְהִשְׁתַּחֲוִית
לָהֶם (מגילה ט) (נח"י). דְּבַר אַחֵר - דֶּרֶךְ
אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'חֶלֶק': לְשׁוֹן
'הִחְלָקָה', שֶׁהֵכִין הַקַּב"ה לְאוֹמוֹת

אֲנִיקְלוֹס: צוּרָא:] תּוֹרָה יז
(יט) וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ. לֹא אִסְרָה תּוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל עֵינִים הַשְׁמִימָה לְרִאִית אֶת
הַשָּׁמַיִם וְהַיָּרֵחַ וְכו', לְשֵׁם הִסְתַּכְּלוּת
בְּעִלְמָא, אֲלֹא הָאִיסוּר הוּא לְהִסְתַּכֵּל
בְּדָבָר בְּאוֹפֵן שֶׁהָאֵדָם עָלוּל לְהַכְשִׁל
וְלִתֵּת לֵב לַטָּעוֹת אַחֲרֵיהֶם (מפרשים):
אֲשֶׁר חָלַק ה' וְגו' לְכָל הָעַמִּים. 'חֶלֶק'

(יד) וְאֵתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד
אֶתְכֶם. מְלַבֵּד הַתּוֹרָה שְׁנֵתִי לָכֶם
[בְּאִמּוֹר לְמַעַלָּה (פסוק ח) 'אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן
לְפָנֶיכֶם'], צִוּוֹנִי ה' גַּם לְהוֹסִיף 'לְלַמֵּד'
אֶתְכֶם, וּמַהוּ הַלִּימּוֹד הַנוֹסֵף לַתּוֹרָה
הַכְּתוּבָה? זוֹ תּוֹרָה שְׁבַע־ל־פֶּה
(גו"א): תּוֹרָה טו
(טז) סֶמֶל. פִּירוּשׁוֹ צוּרָה [וְכֵן תִּרְגּוּם

(ב) וְאַתְּכֶם לָקַח יְהוָה וַיִּצְא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרִזָּל מִמִּצְרַיִם לְהוֹיֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה בַּיּוֹם הַהוּא:

רש"י • מִכּוּר • הוא כְּלִי שֶׁמְזַקְקִין בוֹ אֶת הַזָּהָב.

(כא) וַיְהוֹה הַתְּאֲנִף־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־הִירְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:

רש"י • הַתְּאֲנִף • נִתְמַלֵּא רָגְזוֹ. עַל דְּבָרֵיכֶם • עַל אוֹדוֹתֵיכֶם, עַל עֲסָקֵיכֶם.

(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עוֹבֵר אֶת־הִירְדֵּן וְאַתֶּם עוֹבְרִים וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:

רש"י • כִּי אָנֹכִי מֵת וְגו' • אֵינֶנִּי עוֹבֵר. מֵאַחַר שְׁמַת, מֵהֵיכָן יַעֲבֹר? אֲלֹא אֵף עֲצֻמוֹתַי אֵינָם עוֹבְרִים.

(כג) הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:

רש"י • תְּמוּנֹת כָּל • תְּמוּנֹת כָּל דָּבָר. אֲשֶׁר צִוָּה ה' • אֲשֶׁר צִוָּה שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת.

(כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא אֵל קָנָא:

כד אָרִי יִי אֱלֹהֶיךָ מִימְרָה אִשָּׁא אֹכֵלָה הוּא אֵל קָנָא:

רש"י • אֵל קָנָא • מְקַנָּא לְנֶפֶשׁ, אֲנַפְרֹדִמְנָט בִּלְעָז (אייפער), מִתְחַרָּה עַל רָגְזוֹ, לְהַפְרַע מֵעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת פּוֹכְכִים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מול בית פֵּעוֹר' וגו' (ספרי): תורה כג
(כג) תְּמוּנֹת כָּל. אֵין הַפִּירוּשׁ 'תְּמוּנָה שֵׁישׁ בָּהּ הַכֹּל, אֲלֹא תְמוּנֹת כָּל דָּבָר - פֶּסֶל מִכָּל תְּמוּנָה שֶׁהִיא, מִכָּל דָּבָר וְדָבָר בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, הַכֹּל בְּכֹלל הָאִיסוּר (גו'א):
אֲשֶׁר צִוָּה ה'. לֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב מֵה צִוָּה ה' בְּעֵינֵי עֲשִׂית הַפֶּסֶל, וְהַדָּבָר מוֹכֵן מֵאֵלִי, שֶׁפִּירוּשׁוֹ אֲשֶׁר צִוָּה (ס"א):
עֲלִי) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת (לש"י): תורה כד
(כד) אֵל קָנָא. כְּלוֹמֵר, קִפְדָּן הוּא בְּזֵה וּמְקַנָּא לְנֶפֶשׁ מֵאֵת הַבּוֹגֵד בּוֹ, אֲנַפְרֹדִמְנָט בִּלְעָז, שֶׁהוּא מִתְחַרָּה עַל רִיגְזוֹ (בְּכִיבּוֹל מִתְחַמֵּם בְּכַעַס) לְהַפְרַע מֵעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת־זָרָה (מִפְרָשִׁים): תורה כה

לְשׁוֹן 'אָנָּה, אֲלֹא 'הַתְּאֲנִף' (בְּנִין הַתְּפַעֵל), שֶׁמִּשְׁמָעוֹתוֹ חֲמוּרָה יוֹתֵר - שֶׁבְּכִיבּוֹל נִתְמַלֵּא כּוֹלּוֹ רִיגְזוֹ (לש"י לעיל א, לו'):
עַל דְּבָרֵיכֶם. פִּירוּשׁוֹ כִּמוֹ: עַל אוֹדוֹתֵיכֶם, עַל עֲסָקֵיכֶם. וְאֵינוֹ מְלֻשׁוֹן דִּיבּוּרֵיכֶם, שְׁלֹא רַק דִּיבּוּרֵיכֶם גִּרְמוֹ אֶת הַרְעָה אֲלֹא כָּל דָּרֶךְ הַתְּנַהֲגוּתָם (כ"ב): תורה כב
(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת וְגו' אֵינֶנִּי עוֹבֵר. אַחֵר שֶׁאָמַר 'אָנֹכִי מֵת', לָמָּה הוֹצֵרֶךְ לְהוֹסִיף 'אֵינֶנִּי עוֹבֵר', וְכִי מֵאַחַר שְׁמַת מֵהֵיכָן יַעֲבֹר? אֲלֹא אֵף עֲצֻמוֹתַי אֵינָם עוֹבְרִים לְהַקְבֵּר בָּאָרֶץ, אֲלֹא אֶקְבֵּר בְּחוּצָה־לָּאָרֶץ [כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לֵהֲלֹךְ לוֹ, ה) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגֵי בָּאָרֶץ מוֹאָב

הַעוֹלָם דָּרֶךְ חֲלָקָה, כְּלוֹמֵר קֶלֶה וְנוֹחָה, לְהַכְשִׁיל בְּצָבָא הַשָּׁמַיִם וּלְהַכְשִׁיבָם לְאַלְהוּת. שְׁלֹא מִנְעֵן מוֹלְטָעוֹת אַחֲרֵיהֶם, אֲלֹא הַחֲלִיקָם בְּדִבְרֵי הַבְּלִיָּהִם, וְזֹאת כִּדִּי לְטִרְדָּם מִן הָעוֹלָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים לו, א) כִּי הַחֲלִיק אֵלָיו בְּעֵינָיו לִמְצוֹא עוֹנֹו לְשׁוֹא - הַיֵּצֵר הָרַע מִחֲלִיק בְּעֵינָיו הַרְשָׁע אֶת הַמַּעֲשֶׂה הָרַע, שֶׁיִּהְיֶה חֶלֶק וְנֶאֱהָ בְּעֵינָיו, כִּדִּי שִׁימְצֵא הַקְּבִיָּה אֶת עוֹנֹו לְשׁוֹא אוֹתוֹ (עבודה־זרה נה, ב"ב, מִפְרָשִׁים): תורה כ
(ב) מִכּוּר הַבְּרִזָּל. 'פּוֹר' הוּא כְּלִי הַעֲשׂוֹי בְּרִזָּל, שֶׁמְזַקְקִים בוֹ אֶת הַזָּהָב (מלאה"ק): תורה כא
(כא) הַתְּאֲנִף. לְשׁוֹן רִיגְזוֹ הוּא, וְלֹא נִקְטַ

(כה) כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וְעַשִּׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל וְעַשִּׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיפוֹ:

כה ארי תולידון בניו ובני בניו ותעשיתם בארץ בארעא ותחבלון ותעבדון צלם דמות כלא ותעבדון דביש קדם יי אלהו לארגזא קדמויה:

כ"א וְנוֹשְׁנֶתֶם • (סנהדרין לח) רמז להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה, כמנזן "ונושנתם", והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים ב' שנים ל"ונושנתם" כדי שלא יתקנס בהם: "כי אבד תאבדון", וזהו שנאמר (דניאל ט): "וישקד ה' על-הרעה ויביאה עלינו, כי-צדיק ה' אלהינו", צדקה עשה עמנו שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה.

(כו) הָעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבִד תֹּאבְדוּן מִהָרָּמָעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַר תִּשְׁמְדוּן:

כו אסדהית בכון יומא דין ית שמיא וית ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע מעל ארעא די אתון עבדון ית ירדנא לתמן למירתה לא תורכון יומיו עלה ארי אשתצאה תשתצון:

כ"א הָעִידֹתִי בָכֶם • הנני מזמין להיות עדים שהתירתי בכם.

(כז) וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשֹׂאֲרֹתֶם מִתִּי מִסֹּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:

כז ויבדר יי יתכון בעממא ותשתאריו עם דמנזן בעממא די יבדר יי יתכון לתמן:

(כח) וְעַבְדֶּתֶם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יֵרָאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְחֹן:

כח ותפלחון תמן לעממא פלחי טעונא עבד ידי אנשא אעא ואבנא די לא יחזון ולא שמעון ולא אכלין ולא מריחין:

כ"א וְעַבְדֶּתֶם־שָׁם אֱלֹהִים • בתרגומו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאלו אתם עובדים להם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כה) וְנוֹשְׁנֶתֶם. בתיבת 'ונושנתם' רמז להם שיגלו ממנה (מאריך ישראל) לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה ולא יותר, כמנזן הגימטריא של 'ונושנתם'. כלומר, זהו שיעור הזמן והגבול שקבע הקב"ה עד אימתי יאריך אפו להניחם להיות נושנים בארץ בחטאייהם. ואולם הוא ברחמיו לא המתין להם עד סוף הזמן הזה, אלא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים שנה [אז נהרב הבית הראשון וגלו ישראל מארצם] והקדים בכך שתי שנים ל'ונושנתם', ולא כדי למהר ענשם, אלא כדי שלא יתקנים בהם העונש המלא האמור להלן: 'כי אבד תאבדון'. וזהו

שנאמר (דניאל ט, יד) וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו – צדקה עשה עמנו שמהר להביאה (את הרעה, הגלות) שתי שנים לפני זמנה, שעל ידי כן לא נמתחה מדת הדין לכלותנו, ונתכפר לנו בחורבן הבית ובגלותנו (סנהדרין לח; גיטין פח); תורה כז

(כו) הָעִידֹתִי בָכֶם. יחד משה את השמים והארץ לשמש כעדים על ישראל, אולם לא על קיומו של העונש הוצרך לכך, אלא העדות היא על ההתראה שמתרה בהם עתה על העונש הצפוי להם. וכך אמר להם: הנני מזמין (את השמים והארץ) היום להיות עדים שהתירתי בכם

לאמר, שאם תשחיתון ועשיתם הרע וכו', אזי אבד תאבדון מהר מעל הארץ' וגו' (והכוון: תורה כז)

(כח) וְעַבְדֶּתֶם שָׁם אֱלֹהִים מעשה ידי אדם עץ ואבן. מהו זה שהזכיר חטא עבודה זרה בתוך דברי העונש, וכי זהו ענשם להיות עובדי עבודה זרה! אלא יש לפרשו בתרגומו באונקלוס: 'ותפלחון תמן לעממא פלחי טעונא' [תעבדון שם את העמים, שהם עובדי עבודה זרה]. אם כן למה נאמר 'ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם' וגו' אלא מפיון שאתם עובדים לעובדיהם, הרי זה כאילו אתם עובדים להם (מפרשים: תורה כט)

כט וְתַתְּבִעוֹן מִתַּמָּן דַּחֲלֵמָא דִּי אֱלֹהֵי
וְתִשְׁכַּח אַרְי תְּבַעֵי מִן קְדָמוּהִי בְּכָל לַבָּר
וּבְכָל נַפְשָׁךְ :

ל כד יעזק לך וישפחנה כל פתגמא האלין
כסוף יומא ותתוב לדחלמא דיי אלהיך
ותקבל למימרה :

לא ארי אלהא רחמנא יי אלהיך לא ישפחנה
ולא יחבלנה ולא יתנשי ית קנמא דאבהתך
די קיים להון :

(כט) וּבְקִשְׁתֶּם מִשֵּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וּמִצָּאתָ בִּי
תִּדְרָשְׁנוּ בְּכָל־לִבְכֶּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ :

(ל) בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוֹךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וְשִׁמְעָתָ בְּקוֹלִי :

(לא) כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא
יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לָהֶם :

כס"א לא ירפך • מלחזיק בך בידיו. ולשון "לא ירפך", לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא
יפריש אותך מאצלו, וכן (שיר א): "אֶחְזָקֵהוּ וְלֹא אֲרַפְּנוּ", שלא ננקד ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון
מפעיל ומתפעל, כמו (מלכים ב ד) "הִרְפָּה־לָּהּ", תן לה רפיון. (דברים ט) "הִרְךָ מִמֶּנִּי", התרפה ממני.

לב ארי שאל פען ליומא קדמאי דהון
קדמך למן יומא די ברא יי אדם על ארעא
ולמספסי שמאי ועד סופי שמאי ההנה
כפתגמא רבא הדין או האשתמע כותה :

(לב) כִּי שְׁאַל־נָא לַיָּמִים רֵאשֻׁנִּים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ
לְמַן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ
וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הִנֵּהיָה בְּדָבָר
הַגָּדוֹל הַזֶּה או הַנְּשַׁמַּע כְּמֹהוּ :

כס"ב לַיָּמִים רֵאשֻׁנִּים • על ימים ראשונים. וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם • וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל
קצה, זהו פשוטו. (תגינה יב) ומדרשו: מלמד על קומתו של אדם, שהיתה מן הארץ עד השמים, והוא השעור
עצמו אשר מקצה אל קצה. הנהייה בדבר הגדול הזה • ומהו הדבר הגדול? "הַשְּׁמַע עִם וְגו'".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם. פירוש הכתוב הוא:
וְגַם שָׁאֵל לְכָל הַבְּרִיאִים - כל יושבי
תבל אשר בכל ארצות העולם **מקצה**
אל קצה [קצה הארץ] נקרא גם קצה
השמים, כמו 'אם יהיה נדחק בקצה
השמים' (למנן ז, ח), שכן דומה כאילו
שם הם מתחברים יחד, ודברה תורה
כלשון בני אדם (נבט) **זהו פשוטו** של
מקרא, וכוונת הדברים היא שבשום
זמן ובשום מקום לא יהיה בדבר הזה.
ולפי **מדרשו**, 'מקצה השמים עד קצה
השמים' אין משמעו בכל מקום
בעולם, אלא כל האמור כאן - 'למן
היום אשר ברא אלהים אדם על
הארץ ולמקצה השמים ועד קצה
השמים' - נדרש על אדם הראשון,
והוא **מלמד על קומתו** (מדת גבוה)
של אדם קודם החטא, **שהיתה מן**
הארץ עד השמים והוא השיעור
עצמו אשר מקצה אל קצה - שיעור
גובה השמים מן הארץ, שנה לשיעור

'רפיון' שמצינו במקרא מוסב על
לשון מפעיל ומתפעל - הבנינים
המקבילים של הפעל 'רפיון', הם
'מפעיל' לעומת 'מתפעל', 'מרפה'
(עושה הפעולה) לעומת 'מתרפה'
(מקבל הפעולה). **כמו** שאנו מוצאים
במקרא: **'הרפה לה'** (מלכים ב, כו)
שפירושו **'תן לה רפיון'**, לשון מפעיל;
לעומת **'הרף ממני'** (למנן ט, יד) שפירושו
התרפה - רפה עצמך **ממני**, ואל
תוסיף להחזיק בי, לשון
מתפעל: תורה לב

(לב) **לַיָּמִים רֵאשֻׁנִּים**. אות למ"ד
שבתבת 'לַיָּמִים' אינה משמשת כאן
בדרבה במקום מלת 'אל', שהרי אי
אפשר לפנות בשאלה 'אל הַיָּמִים'
עצמם. אלא כך יש לפרשו: 'שאל נא'
- את הידועים להשיב - ועל מה
תשאל אותם? על אודות **ימים**
ראשונים תשאֵלם, 'הנהייה בדבר
הגדול הזה או הנשמע כְּמֹהוּ' וגו' (א"ש):

(לא) **לֹא יִרְפֶּךָ**. לשון 'רפיון' פירושו
אחיזה חלשה, וכלומר: 'לא יעשה
אותך רפוי מאתו', שלא יחדל
מלחזיק בך בידיו [דרך משל, שלא
יפסוק מלחזק את בך, אלא תמיד
תהיה אחיזתך בו חזקה]. ומבאר רש"י:
אילו היה נאמר 'לא ירפך' (בחייריק'
תחת הו"ד) היה פירושו 'לא יחליש
הקב"ה את אחיזתו בך', אך לפי
שנאמר 'לא ירפך' (בפת"ח תחת
הו"ד) הרי פירושו 'לא יחליש הקב"ה
את אחיזתך בו'. שכן לשון 'לא ירפך'
לשון מתפעל הוא, **ולשון 'לא ירפך'**
האמור כאן לשון 'לא יפעיל' הוא -
לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך
מאצלו. וכן גם פירוש הכתוב
'**אֶחְזָקֵהוּ וְלֹא אֲרַפְּנוּ**' (שיר השירים ג, ד),
שלא ננקד 'ארפנו' (בסגול) אלא
'ארפנו' (בפת"ח), ולכן אין לפרשו 'לא
אחליש את אחיזתי בו', אלא 'לא
אחליש אחיזתו בי'. וכן **כל לשון**

(לג) הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ
בְּאֶשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲיוּ:

לג השמע עמא קל מימרא דיי ממלל מגו
אשטא כמא די שמעת את ויתקיים:

(לד) או הַנִּסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גֹּי מִקֶּרֶב
גֹּי בְּמִסַּת בָּאֲתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה
וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה
לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:

לד או נסין די עבד יי לאתגללה למפרק לה
עם מגו עם נסין באתין ובמופתין ובקרבה
ובידא תקיפא ובזרעא מרמא ובחזון
ובכרין ככל די עבד לבון יי אלהיו
במצרים לעיניך:

טז או הַנִּסָּה אֱלֹהִים • הָכִי עָשָׂה נִסִּים שׁוּם אֶלֶּה, לְבֹא לָקַחַת לוֹ גֹּי וְגו' ? כָּל הַחַיִּין הִלְלוּ תְּמִיחוֹת הֵן,
לְכָךְ נִקְיֻדוֹת הֵן בְּחֻטָּף פֶּתַח: הִנֵּהיָה, הַשְׁמַע, הַשְׁמַע, הַנִּסָּה. בְּמִסַּת • עַל יְדֵי נְסִינֹת הַיָּדִיעַם גְּבוּרֹתָיו,
כְּגֹז: (שמות ח) "הַתִּפְאָר עָלֶיךָ", אִם אוֹכַל לַעֲשׂוֹת כֵּן, הָרִי זֶה נְסִינֹן. בָּאֲתֹת • בְּסִימָנִים, לְהֶאֱמִין שֶׁהוּא שְׁלֹחֹו
שֶׁל מְקוֹם, כְּגֹז (שם ט) "מֶה זֶה בִּידֶךָ"? • וּבְמוֹפְתִים • הֵם נִפְלְאוֹת, שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם מְכוֹת מִפְּלֹאוֹת.
וּבְמִלְחָמָה • בָּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יד): "כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם".

(לה) אֹתָהּ הִרְאָתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין
עוֹד מִלְּבָדוֹ:

לה את אתחזיתא למדע ארי יי הוא אלהים
לית עוד בר מנה:

טז הִרְאָתָ • כְּתִרְגוּמוֹ: 'אֲתַחְזִיתָא', כְּשֶׁנֶּתֶן הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, פֶּתַח לָהֶם שְׁבָעָה רִקְיעִים, וּכְשֶׁם
שְׁקָרַע אֶת הָעֲלִיּוֹנִים, כִּךְ קָרַע אֶת הַתַּחְתּוֹנִים, וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי, לְכָךְ נֶאֱמַר: "אֹתָהּ הִרְאָתָ לְדַעַת".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הראשון שביין קצה העולם עד קצהו
השני (סנהדרין לה) וכונת הכתוב לומר,
כי אף בימים הראשונים שבהם נברא
אותו האדם שקומתו גבוהה עד
לשמים, לא נהיה כדבר הזה ולא
נשמע כמוהו (משכיל, ב"ב):
הנהיה כדבר הגדול הזה. ומהו
הדבר הגדול הזה אשר לא היה ולא
נשמע כמוהו מעולם? והו הנאמר
להלן: 'השמע עם קול אלהים וגו'
כאשר שמעת אתה וגו': תורה לג

חטף:
במסות באתת ובמופתים. 'מסה' הוא
לשון נסיון [כמו: 'ויקרא שם המקום
מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל
נסתם את ה' (שמות יז ט)], ופירוש הכתוב
'במסות באותות ובמופתים' - על ידי
נסיונות הודיעם גבורותיו, כלומר,
האותות והמופתים שעשה הקב"ה
במצרים נעשו על ידי נסיונותיהם של
המצרים, שבקשו לבחון את כחו
וגבורתו, כגון זה שמצינו בסילוק מכת
צפרדע, כשמשא אמר לפרעה
'התפאר עלי למתי אעתיך' (שם ח),
כלומר, התחכם עלי לנצחני, בחר
לך זמן כראות עיניך להסרת
הצפרדע, זמן שלדעתך לא אוכל
לעמוד בו, והבה נראה אם אוכל
לעשות כן. הרי זה נסיון שנסו בו את
הקב"ה, ועל ידו הראה להם אותותיו
ונפלאותיו:

באותות. בסימנים שמסר הקב"ה
למשה שיעשה אותם, כדי לגרום
לישראל להאמין שהוא שלוחו של
מקום (ראה שמות ד, א), כגון האות

האורך שביין קצה העולם עד קצהו
השני (סנהדרין לה) וכונת הכתוב לומר,
כי אף בימים הראשונים שבהם נברא
אותו האדם שקומתו גבוהה עד
לשמים, לא נהיה כדבר הזה ולא
נשמע כמוהו (משכיל, ב"ב):
הנהיה כדבר הגדול הזה. ומהו
הדבר הגדול הזה אשר לא היה ולא
נשמע כמוהו מעולם? והו הנאמר
להלן: 'השמע עם קול אלהים וגו'
כאשר שמעת אתה וגו': תורה לג
(לד) הנסה אלהים. 'הנסה' ב"ה"א
השאלה: האם נסה לבוא לקחת לו גוי
וגו'. ולשון 'נסה' יש לפרשו מלשון
'נסיים' ונפלאות: הָכִי עָשָׂה נִסִּים
כְּאֵלֶּה שׁוּם אֶלֶּה - שׁוּם אֶדוֹן, וּזְלַת
הַקֶּבֶת, לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גֹּי וְגו'!
ומעיד רש"י: כָּל הַחַיִּין הִלְלוּ
(המוזכרים בפסוקים לב, לג, לד) אינן
ה"א הדיעה, אלא לשונות של
תמיהות הן, שפירושם כמו 'וכי.../
לכך נקודות הן בחטף-פתח -
'הנהיה', 'הנשמע', 'השמע', 'הנסה',
ולא כה"א הדיעה הנקודה פתח בלא

פי רמב"ן לקמן יג, א):
ובמלחמה. אימתי נלחם הקב"ה בהם?
בימים-סוף, ששם מצינו לראשונה לשון
'מלחמה' כלפי מעשה הקב"ה
במצרים, כמו שנאמר (שם יד, כה) 'כי ה'
נלחם להם' (בא"י): תורה לה
(לה) הראת. פירושו כתרגומו
באונקלוס: 'אתחזיתא'. הביאו אותך
לידי ראיה, כלומר גרמו לכם לראות
והתבונן כי ה' הוא האלהים אין עוד
מלבדו. ואימתי הראה להם כן?
כשנתן הקדוש-ברוך-הוא את
התורה פתח להם שבעה רקיעים -
השמים ושמי השמים העליונים, וכשם
שקרע ופתח להם את הרקיעים

אתה הראית לדעת . . אין עוד מלבדו (ד, לה)

הראית - כל יהודי 'רואה' ומאמין, מצד נשמתו, באחדותו של הבורא: הוא לבדו הוא ואפס זולתו. אף צריך להיות גם **לדעת** - יש להביא אמונה זו גם בידיעה והבנה שכלית. שכן, אדם אינו מתאחד עם דבר שמאמין בו, מה-שאין-כן דבר שמבינו בשכלו. והדבר חשוב במיוחד באמונת היחוד, כי כאשר נשאר כח וענין מסוים שלא חדר לתוכו היחוד, הרי זה **הסף ומנגד** ליחוד.

לומן שמיא אשמעך נת קל מימרה
לא לפיתך ועל ארעא אחזקך נת אשתיה
רבנא ופתגמיה שמעת מגו אשתא :

(לז) מן השמים השמיעך את קלו ליפרכך ועל-
הארץ הראך את-אשו הגדולה ודבריו שמעת
מתוך האש:

לוחלף ארי רחים נת אבהתך ואתרעי
בכנוהי פתרוהי ואפקך במימרה בחילה
רבא ממצרים :

(לז) ותחת כי אהב את-אבתיך ויבחר בזרעו אחרי
ויצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים:

רש"י: « ותחת כי אהב • וכל זה "תחת אשר אהב". ויצאך בפניו • באדם המנהיג בנו לפניו, שנאמר (שם יד): "ויסע מלאך האלהים ההלך וגו' וילך מאחריהם". דבר אחר: "ויצאך בפניו", בפני אבותיו, כמו שנאמר (תהלים עח): "נגד אבותם עשה פלא". ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד (שם): "ויבחר בזרעו אחריו". »

לח לתרכא עממין רבכבין ותקיפין מנף מן
הדמד לאעלותך למתן לך נת ארעהון
אחסנא כיומא הדין :

(לח) להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך
להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה ביום הוה:

רש"י: « ממך מפניך • סרסוהו ודרשהו: להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך. ביום הוה • כאשר אתה רואה היום. »

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

'בפניו', כי אין בך כדי לדחות את הדברים, שהרי בפסוק זה כתבם (לכל האבות) בלשון יחיד - **ויבחר בזרעו אחריו** ולא כתב 'בזרעם אחריהם', ולכן גם המשך הפתוח ויצאך בפניו, הוא בלשון יחיד: תורה לח **(לח) ממך מפניך**. כדי להבין מקרא זה, סרסוהו - הפוך בו את סדר התיבות, ודרשהו באילו נכתב: **'להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך'**:

ביום הוה, כלומר כאשר אתה (כפי שאתה) רואה היום הוה, שכבר נחלת חלק מאותם גוים גדולים, את סיחון ועוג והורישם ה' מפניך, וכמו כן יוריש מפניך כל שאר עמי ארץ כנען (באמ"ח): תורה לט

בשמירה והשגחה יתרה מפני המצרים שרדפו אחריך, באדם המנהיג את בנו לפניו, כדי לשים עינו עליו ולהגן בעדו, שנאמר (שם פסוק ט) **ויסע מלאך האלהים ההולך וגו' לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם** [כדי לקבל חצים ובליסטראות של מצרים (רש"י שם)] **דבר אחר** - דרך אחרת לפרש את הלשון **'ויצאך בפניו'** - בפני אבותיו, שהם אברהם יצחק ויעקב, ללמדך שציאת מצרים הייתה בפניהם ולעיניהם כמה שנאמר (תהלים עח, יב) **נגד אבותם עשה פלא** בארץ מצרים וגו' [שכאן על הים, והראם הקב"ה את גאולת בני בניהם (רש"י שם)]. ואל תתמה, לפי פירוש זה, על כך שהזכירם (את אבותינו) בלשון יחיד, שהיה לו לומר 'ויצאך בפניהם' ולא

העליונים, כן קרע את הבהמות - כל עומק הארץ והימים, וראו שהוא יחיד, לכה נאמר **אתה הראת לדעת**, ולא 'אתה ראית לדעת' וגו', משום שלא מאליהם ראו זאת, אלא הקב"ה הוא שהביאם לידי כך: תורה לו

(לז) ותחת כי אהב, וי"ו של 'ותחת' פירושו כאן כמו 'וזה', והוא מוסב על האמור למעלה, שאחר שפירש הכתוב את רוב הטובה שהיטיב הקב"ה עם ישראל, הריחו אומר: **וכל זה תחת אשר אהב וגו'** - בעבור שאהב את אבותיך ובחר בזרעם אחריהם, לכה הוא מטיב עמך (רא"ח):

ויצאך בפניו, 'בפניו' האמור כאן פירושו כמו 'לפניו'. וכלומר, כשהוציאך ה' ממצרים הנהיגך

(לט) וַיִּדְעַת הַיּוֹם וַהֲשִׁבְתָּ אֶל-לִבְכָּךְ כִּי יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מְפַעֵל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין
עוֹד:

לט וַיִּדְעַת הַיּוֹם וַהֲשִׁבְתָּ אֶל-לִבְכָּךְ אָרִי יְיָ הוּא
אֱלֹהֵי דַשְׁכֵּנְתָּהּ בְּשָׁמַיִם מְפַעֵל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין
עוֹד:

(מ) וְשִׁמְרָתָ אֶת-חֻקֵּיו וְאֶת-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן
תִּתְּרֶיךָ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ בְּלִי-יָמִים: פ

מ וְשִׁמְרָתָ אֶת-חֻקֵּיו וְאֶת-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן
תִּתְּרֶיךָ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ בְּלִי-יָמִים: פ

♦ יום שלישי ט' מנחם-אב ♦

(מא) אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ:

מא אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ:

רש"י אִזּוּ יִבְדִּיל • נָתַן לָב לְהִיּוֹת חֹדֶד לְדָבָר שִׁיבְדִּילָם. (מכות י) וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִינָן קוֹלָטוֹת עַד שִׁיבְדִּלוּ אוֹתָן
שְׁבָאָרֶץ כְּנָעַן, אָמַר מֹשֶׁה: 'מִצְוֶה שְׁאִפְשֶׁר לְקִיּוּמָהּ, אֶקְיָמָהּ'. בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ • בָּאוֹתוֹ עֶבֶר
שְׁבִמְזָרְחוֹ שֶׁל יַרְדֵּן. מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ • לְפִי שֶׁהוּא דְבוּקָה, נְקוּדָה רִישׁ בְּחֻטָּף, מִזְרָח שֶׁל שְׁמֹשׁ, מְקוֹם זְרִיחַת
הַשֶּׁמֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 19)

אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים (ד, מא)

נָתַן לָב לְהִיּוֹת חֹדֶד לְדָבָר שִׁיבְדִּילָם, וְאֶף עַל פִּי שְׁאִינָן קוֹלָטוֹת עַד שִׁיבְדִּלוּ אוֹתָן שְׁבָאָרֶץ כְּנָעַן (רש"י)
יֵשׁ לְהִבִּין, מִדּוּעַ לֹא קָלְטוּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן עַד שֶׁהִבְדִּלוּ אוֹתָן שְׁבָאָרֶץ כְּנָעַן? וְהִרִי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וְחָצִי שִׁבְט
מְנַשֶּׁה כָּבֵד הִתְנַשְּׁבוּ בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, וּמִדּוּעַ לֹא יִקְבְּלוּ לְאַלְתֵּר אֶת הַהֲגָנָה שֶׁל עָרֵי מִקְלָט. וְאוּלַּי יֵשׁ לִזְמֹר, שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים
לְעָרֵי מִקְלָט, כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ דְבוּקִים בְּמִקְוֶה, כְּפִתּוּב (לעיל פסוק ד) וְאֵתָם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹקֵיהֶם חַיִּים כָּל־כֶּסֶם הַיּוֹם, וְלֹא
הָיוּ שׂוֹמְרִים כָּל־לַעֲגוֹן שֶׁל הַפֶּךָ הַחַיִּים. וּמִצָּב נֶעְלָה זֶה נִפְעַל עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהֶעֱלָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְדִבְקוֹת זֶה, וְלֹא-חֲרִי
הַסִּתְּלָקוֹתוֹ יִרְדּוּ מִדְּרָגָתָם וְהִצְרִיכוּ לְעָרֵי מִקְלָט.

(מב) לָנֶם שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֶה אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלִי
רָעָת וְהוּא לֹא-שֵׁנָא לוֹ מִתְּמָל שְׁלֹשֶׁם וְנֶם אֶל-
אַחַת מִן-הָעָרִים הָאֵל וְחִי:

מב לָנֶם שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֶה אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלִי
רָעָת וְהוּא לֹא-שֵׁנָא לוֹ מִתְּמָל שְׁלֹשֶׁם וְנֶם אֶל-
אַחַת מִן-הָעָרִים הָאֵל וְחִי:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עֶבֶר שְׁבִמְזָרְחוֹ שֶׁל יַרְדֵּן:
מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ. לְפִי שְׁתִּיבַת 'מִזְרָחָה'
הוּא דְבוּקָה אֶל תִּיבַת 'שְׁמֹשׁ', לְכֹן
מִשְׁתַּנָּה נִיקוּד הָאוֹת רִישׁ שֶׁל
'מִזְרָחָה', שְׁאִינָנָה נְקוּדָה בְּקִמְץ
(מִזְרָחָה), אֲלֹא נְקוּדָה רִישׁ בְּחֻטָּף
(בְּשֵׁנָא: מִזְרָחָה) וּמִשְׁמַעוּ כְּמוֹ 'מִזְרָח'
שֶׁל שְׁמֹשׁ, כְּלוּמָר מְקוֹם זְרִיחַת
הַשֶּׁמֶשׁ: תורה מב

שְׁלֹשׁ הָעָרִים שֶׁל אֶרֶץ-כְּנָעַן אֲשֶׁר
מִעֶבֶר לַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרִבִי, עִם זֹאת אָמַר
מֹשֶׁה, 'מִצְוֶה שְׁאִפְשֶׁר לְקִיּוּמָהּ
אֶקְיָמָהּ' (מכות י) כִּי חֲבִיבָה הַמִּצְוָה
לְקִיּוּמָהּ אֶף בְּשִׁעְרֵינָּה אֵינָה יְכוּלָה
לְמַלֵּאת אֶת מִטְרָתָה (ג"א, בא"מ, רבי
בחי):

בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שְׁמֹשׁ. לְפִי שִׁישׁ
שְׁנֵי עֲבָרִים (צְדִידִים) לְנֹהַר הַיַּרְדֵּן,
פִּירֵשׁ לָךְ הַכְּתוּב שְׁכָאן מְדוּבָר בָּאוֹתוֹ

(מא) אִזּוּ יִבְדִּיל. לֹא נֶאֱמַר 'אִזּוּ הִבְדִּיל'
כִּדְרָךְ כֹּל לְשׁוֹן-עֶבֶר, אֲלֹא לְלַמֶּדֶךָ
שֶׁכֶּבֶר 'אִזּוּ' מִשְׁנַצֵּטוּוֹה עַל דִּינֵי עָרֵי
מִקְלָט, נָתַן מֹשֶׁה לָב לְהִיּוֹת חֹדֶד
לְדָבָר - לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהִתְאֲמֵץ
שִׁיבְדִּילָם בְּעֶצְמוֹ בְּחַיּוֹ, טָרֵם כְּנִיסַת
יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁשֹׁלֶשׁ
הָעָרִים הִלְלוּ שְׁמַעְבֵּר לַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרִבִי,
עֲדִיין אֵינָן קוֹלָטוֹת אֶת הַרוֹצֵחַ, כִּדְיָן
עָרֵי מִקְלָט, עַד שִׁיבְדִּלוּ גַם אוֹתָן

מג'ת כָּצַר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר
לְשִׁבְטָא דְרַאובֵן וְיֵת רֵאמֹת בְּגִלְעָד
לְשִׁבְטָא דְגָד וְיֵת גִּלְעָד בְּמִתְנָן לְשִׁבְטָא
דְּמִנְשָׁה:

מד'ודא אוריתא די סדר משה קדם בני
ישראל:

(מג) אֶת־כָּצַר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישׁוֹר לְרַאובֵן וְאֶת־
רֵאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גִּלְעָד בְּפֶשֶׁן לְמִנְשֵׁי:

(מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

כס"א וְזֹאת הַתּוֹרָה • זוֹ שֶׁהָיָא עֲתִיד לְסַדֵּר אַחֵר פְּרִשָּׁה זוֹ.

מה'אליו סהדותא וקמציא ודיניא די מליל
משה עם בני ישראל במפקהון ממצרים:

(מה) אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:

כז"א אֵלֶּה הָעֵדוּת וְגו' אֲשֶׁר דִּבֶּר • הֵם הֵם אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, חֲזוֹר וּשְׁנֵאָה לָהֶם בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב.

מו'בעברא דירדנא בחילתא לקבל בית פעור
בארעא דסיחון מלכא דאמראה די תב
בחשבון די מחא משה ובני ישראל
במפקהון ממצרים:

(מו) בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן בָּנִיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בַּחֲשֹׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:

מז'ויריתו ית ארעה וית ארעא דעוג מלכא
דמתנן תרין מלכי אמראה די בעברא
דירדנא מדנח שמשא:

(מז) וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח שָׁמָּה:

כס"ב אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן • שֶׁהָיָא בְּמִזְרַח, שֶׁהָעֵבֶר הַשְּׂנִי הָיָה בְּמַעֲרֵב.

מח'מעריע די על פיה נחלא דארנן ועד
טורא דשיאן הוא חרמון:

(מח) מִעֲרֵעַר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרָנָן וְעַד־הָרֹ
שֵׁיאָן הוּא חֶרְמוֹן:

מט'וכל מישרא עברא דירדנא למדינחא
ועד ימא דמישרא תחות משפך מרמא:

(מט) וְכָל־הָעֵרְבָה עֹבֵר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרְחָהּ וְעַד יָם
הָעֵרְבָה תַּחַת אֲשֶׁדֶת הַפְּסָגָה: פ

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וגו' שהוא בערבות מואב
(גרא): תורה מו
(מז) אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח שָׁמָּה.
אין הכוונה שהמקום הוא במזרחו של
העולם מן הירדן ואילך, אלא הכתוב
מצייין שהמדובר באותו צד של הירדן
שהוא במזרח, שהעבר השני היה
במערב (לש"ר): תורה מח

(מה) אֵלֶּה הָעֵדוּת וְגו' אֲשֶׁר דִּבֶּר
וְגו' בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם. וְלַהֲלֹךְ הוּא
אוֹמֵר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וְגו', וְשְׁנֵי
הַמִּקְרָאוֹת עֲנִין אֶחָד הֵם, כִּי הָעֵדוּת
וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים, הֵם־הֵם
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מִכָּבֶד בְּצֵאתָם
מִמִּצְרַיִם, וְחֲזוֹר וּשְׁנֵאָה לְכָל הַתּוֹרָה
שׁוֹב כָּאֵן לָהֶם בְּעֶרְבוֹת־מוֹאָב, וְזֶהוּ
שְׁפִירָשׁ בְּפֶסוּק הַבָּא בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן

(מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה. פְּסוּק זֶה אֵינוֹ
מוֹסֵב עַל הָאִמּוֹר לְעִיל, מִתְחִילֵת סֵפֶר
דְּבָרִים עַד כָּאן, שֶׁהָיָה עֵיקַר הַדְּבָרִים
הֵם דְּבָרֵי מוֹסֵר וְתוֹכָחָה. אֵלֶּה הַכּוּוּנָה
הִיא עַל זֶה שֶׁהָיָא עֲתִיד לְסַדֵּר אַחֵר
פְּרִשָּׁה זוֹ, שֶׁהֵם כָּל הַמִּצְוֹת הָאִמּוֹרוֹת
מִכָּאן וְאִילָךְ, עַד הַבְּרָכוֹת וְהַקְלָלוֹת
שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת כִּי־תָבֹא (אִדְרַת אֱלֹהֵי לַעֲלֵ א.
א: תורה מה

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

הפטרה לתשעה באב בירמיהו פרק ח-ט

יג אֶסֶף אֶסִּיפָם נְאֻם־יְהוָה אֵין עֲנִיִּים בְּגִפָּן וְאֵין תְּאֵנִים בְּתֵאנָה וְהַעֲלָה נָבֶל וְאֶתֵּן לָהֶם יַעֲבְרוּם: יד עַל־מָה אֲנַחֲנוּ יוֹשְׁבֵי הָאָסָפוֹ וְנִבְּוֵא אֶל־עָרֵי הַמִּבְצָר וְנִדְמָה־שֵׁם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִדְמָנוּ וַיִּשְׁקֲנוּ מִי־רֹאשׁ כִּי חֲטֵאנוּ לַיהוָה: טו קוּה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לָעֵת מִרְפָּה וְהִנֵּה בַעֲתָה: טז מִדֶּן נִשְׁמַע נַחֲרַת סוֹסִיו מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו רָעֵשָׁה כָּל־הָאָרֶץ וַיִּבְּאוּ וַיֵּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהָ עִיר וַיֹּשְׁבֵי בָּהּ: יז כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם נְחָשִׁים צָפְעֹנִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם לֶחֶשׁ וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה: יח מִבְּלִיגִיתִי עָלֶי יִגֹּן עָלִי לְבִי דָוִי: יט הִנֵּה־קוֹל שׁוֹעֵת בַּת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוּה אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מִלְכָּה אֵין בָּהּ מְדוּעַ הַכַּעֲסוֹנִי בְּפֶסְלֵיהֶם בַּהֲבִלִי נָכַר: כ עֶבֶר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאֲנַחֲנוּ לוֹא נוֹשְׁעֵנוּ: כא עַל־שֹׁבֵר בַּת־עַמִּי הַשְׁפַּרְתִּי קִדְרָתִי שִׁמָּה הַחֲזֻקְתָּנִי: כב הַצִּירִי אֵין בְּגִלְעָד אִם־רַפָּא אֵין שֵׁם כִּי מְדוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכַּת בַּת־עַמִּי: כג מִי־יִתֵּן רֹאשִׁי מֵיָם וְעֵינַי מִקּוֹר דְּמָעָה וְאֲבַכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֵת חִלְלִי בַת־עַמִּי: כד מִי־יִתְּנִי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים וְאֶעֱזֹבָה אֶת־עַמִּי וְאֵלְכָה מֵאֲתָם כִּי כָלָם מִנְּאֻפִּים עֲצַרְת בְּגִדִּים: כה וַיִּדְרְכוּ אֶת־לְשׁוֹנָם קִשְׁתָּם שֶׁקֶר וְלֹא לֵאמֹנָה גִּבְרוּ בָאָרֶץ כִּי מִרְעָה אֶל־רָעָה וַיֵּצְאוּ וְאֵתִי לֹא־יָדְעוּ נְאֻם־יְהוָה: כו אִישׁ מִרְעָהוּ הִשְׁמָרוּ וְעַל־כָּל־אֹחַ אֶל־תִּבְטְחוּ כִּי כָל־אֹחַ עֲקֹב יַעֲקֹב וְכָל־רֶעַ רָכִיל יִהְלֹךְ: כז וְאִישׁ בְּרַעְיָהוּ יִהְיֶה לוֹ וְאֵת לֹא יִדְבְּרוּ לְמַדּוֹ לְשׁוֹנָם דִּבְר־שֶׁקֶר הַעֲוָה נִלְאוּ: כח שְׁבַתְךָ בַּתוֹךְ מִרְמָה בְּמִרְמָה מֵאֲנִי דַעַת־אוֹתִי נְאֻם־יְהוָה: כט לָכֵן כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנְּנִי צוּרָם וּבְחֻנָּתִים כִּי־אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בַת־עַמִּי: לו חָץ (שׁוֹחַט) שְׁחוּט לְשׁוֹנָם מִרְמָה דִּבֵּר בְּפִיו שָׁלוֹם אֶת־רַעְיָהוּ יִדְבֵּר וּבִקְרָבוֹ יִשֵּׁם אֲרָבוֹ: לה הַעֲלֵ־אֵלָה לֹא־אֶפְקֹדָם נְאֻם־יְהוָה אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־כָּזָה לֹא תִתְּנָם נַפְשִׁי: לו עַל־הַהָרִים אֲשֶׁא בְכִי וְנָהִי וְעַל־נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצַּתוּ מִבְּלִי־אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה מַעֲוֵף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בַּהֲמָה נִדְּדוּ הָלָכוּ: לו וְנָתַתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם לְגִלִּים מַעֲוֹן תַּנִּים וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מִבְּלִי יוֹשֵׁב: לז מִי־הָאִישׁ הַחֲכָם וַיִּבֶן אֶת־זֹאת וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיִּגְדָּה עַל־מָה אֲבָרָה הָאָרֶץ נִצָּתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר: לי וַיֹּאמֶר יְהוָה עַל־עֲזוֹבְכֶם אֶת־תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיהֶם וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא־הִלְכוּ בָּהּ: לט וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לִבָּם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים

אֲשֶׁר לְמָדוּם אֲבוֹתָם: י' לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵאֲכִילֶם אֶת־הָעָם הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים מִי־רֹאשׁ: טו' וְהַפְּצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הֵמָּה וְאֲבוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב עַד כְּלוֹתִי אוֹתָם: טז' כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַתְּבוֹנָנוּ וְקִרְאוּ לְמִקְוֵנוֹת וְתִבּוֹאֵינָה וְאֶל־הַחֲכָמוֹת שִׁלְחוּ וְתִבּוֹאֵנָה: יז' וְתִמְהַרְנָה וְתִשְׁנָה עָלֵינוּ נְהִי וְתִרְדְּנָה עֵינֵינוּ דְמָעָה וְעַפְעָפֵינוּ יִזְלוּ־מַיִם: יח' כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן אֵיךְ שִׁדְּדָנוּ בְּשָׁנוּ מְאֹד כִּי־עֲזָבָנוּ אֶרֶץ כִּי הִשְׁלִיכוּ מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ: יט' כִּי־שָׁמַעְנָה נָשִׁים דְּבַר־יְהוָה וְתַקַּח אֲזָנְכֶם דְּבַר־פִּי וּלְמַדְנָה בְּנוֹתֵיכֶם נְהִי וְאִשָּׁה רַעוּתָה קִינָה: כ' כִּי־עָלָה מִוֶּתֶ בְּחַלּוֹנֵינוּ בֹּא בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ לְהַכְרִית עוֹלָל מִחוּץ בַּחוּרִים מִרְחֻבוֹת: כא' דְּבַר כֹּה נֹאמַ־יְהוָה וְנִפְלָה נִבְלַת הָאָדָם כְּדָמֵן עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה וּכְעָמִיר מֵאַחֲרֵי הַקָּצֵר וְאִין מְאֻסָּף: כב' כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־יִתְהַלָּל חֶכֶם בְּחֻכְמָתוֹ וְאֱלֹהֵי־יִתְהַלָּל הַגָּבוֹר בְּגִבּוּרָתוֹ אֱלֹהֵי־יִתְהַלָּל עָשִׂיר בְּעִשְׂרוֹ: כג' כִּי אִם־כְּזֹאת יִתְהַלָּל הַמִּתְהַלָּל הַשֹּׁפֵל וְיָדַע אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ כִּי־בֹאֶלָה חֲפָצְתִּי נֹאמַ־יְהוָה:

הַפְּטָרָה לַתַּעֲנִית צִיּוֹר בִּישְׁעִיה פֶּרֶק נה

ו' דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְּצֹאוֹ קְרֹאָהוּ בְּחִיּוֹתוֹ קְרוֹב: ז' יַעֲזֹב רִשְׁעֹ וְדַרְכּוֹ וְאִישׁ אֶזְנֵן מִחֻשְׁבֹּתָיו וַיֵּשֶׁב אֱלֹהֵי־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ: ח' כִּי לֹא מִחֻשְׁבֹּתִי מִחֻשְׁבֹּתֵיכֶם וְלֹא דְרָכֵיכֶם דְּרָכֵי נֹאם יְהוָה: ט' כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דְּרָכֵי מִדְּרָכֵיכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתֵי מִמְּחֻשְׁבֹּתֵיכֶם: י' כִּי פֶּאֶרֶשׁ יִרְדַּ הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא יֵשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה וְנָתַן זֶרַע לִזְרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: יא' כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יֵשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חֲפָצְתִּי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיו: יב' כִּי־בִשְׁמִיחָה תֵּצֵאוּ וּבִשְׁלוֹם תִּזְכְּלוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ־כָף: יג' תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יַעֲלֶה בְּרוֹשׁ וְתַחַת הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הָדָם וְהִיא לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: יד' כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צִדְקָה כִּי־קְרוֹבָה יִשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: טו' אֲשֶׁרִי אֲנִישׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שִׁבְתָּ מִחֻלָּל וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת כְּלִירַע: טז' וְאֶל־יֵאמֹר בֶּן־הַנֶּזֶר הַגָּלוּהָ אֱלֹהֵי־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדִל יִבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֶל־יֵאמֹר הַפְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: יז' כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לַפְּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתּוֹתֵי וּבִחְרוּ בְּאֲשֶׁר חֲפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בְּכִרְיָתִי: יח' וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לֹו אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: יט' וּבְנֵי הַנֶּזֶר הַגָּלוּיִם עַל־יְהוָה לְשַׁרְתּוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַבְדִּים כְּלִשְׁמֵר שִׁבְתָּ מִחֻלָּל וּמַחֲזִיקִים בְּכִרְיָתִי: כ' וְהִבִּיאוּ־לִי

אֶל־הַר קֹדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי
בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֹאם אֲדֹנִי יְהוָה מִקְבִּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו
לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְאָתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה
וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְאָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה
יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרַקְדָּשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ
זָקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעָנְתּוֹ בִּידּוֹ מֵרֵב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ
יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵי הָעָם
הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְּלֹא נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ
אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ מִבְּאוֹ הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי
לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזִקְנָה יְדֵיכֶם
הַשְּׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּלוֹם יִפְדוּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת
הַחִיכֵל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָהָה וְשָׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא
וּלְבֹא אִין־שָׁלוֹם מִן־הָצָר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ: יא וְעַתָּה לֹא בְיָמִים
הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵי הָעָם הַזֶּה נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשָּׁלוֹם הִגְפִן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ
וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָם וְהִנֵּחֵלְתִּי אֶת־שְׂאֵרֵי הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי:
יג וְהָיָה בְּאִשְׁרֵי הָיִיתָם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהִייתֶם
בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַּחֲזִקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּאִשְׁרֵי זִמְמָתִי לְהַרְעֵ לָכֶם
בְּהַקְצִיף אֲבִיתְכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כֵּן שְׁבִתִּי זִמְמָתִי בְּיָמִים הָאֵלֶּה
לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַּבְּרוּ אֵמֶת
אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ אֵמֶת וּמִשְׁפָּט שָׁלוֹם שְׁפֹטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעְתָּ רַעְהוֹ
אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שָׁקֵר אֶל־תֵּאָהָבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאם־יְהוָה:
יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרִבְעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת
וְהַשָּׁלוֹם אֶהְיֶה: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיִשְׁבּוּ עָרִים רַבּוֹת:
כא וְהָלְכוּ יִשְׁבִּי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה הָלוֹךְ לְחָלוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה
צְבָאוֹת אֲלֶכָה גַּם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת

בִּירוּשָׁלַם וּלְחָלוֹת אֶת־פָּנֵי יְהוָה: כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ
עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וַחֲזִיקוּ בְּכַנֶּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמְעֶנּוּ
אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ יום רביעי י' מנחם-אב ♦

א ויקרא משה לכל ישראל ואמר להון שמע
ישראל ית קימא וית דיניא די אגא ממלל
קדמיכון יומא דין ומלפון יתהון ותטרון
למעפדהון:

ה (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנוֹכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם
לַעֲשֹׂתָם:

ב יי אלהנא גזר עמנא קים בחרב:

(ב) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ פָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחָרֵב:

ג לא עם אבהתנא גזר יי ית קימא קדא
אלהן עמנא אנהנא אלין קא יומא דין
פלנא קימין:

(ג) לֹא אֶת־אֲבוֹתֵינוּ פָּרַת יְהוָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי
אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה כֹּה הַיּוֹם פָּלְנוּ חַיִּים:

דש"א לא את-אבותינו • בלבד ברת ה' וגו', כי אתנו וגו'.

ד ממלל עם ממלל מליל יי עמכון בטורא
מגו אשתא:

(ד) פָּנִים | בְּפָנִים דְּבָר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ
הָאֵשׁ:

הש"א פנים בפנים • אמר רבי ברכיה: 'כך אמר משה: אל תאמרו, אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך
שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עמכם'.

ה אגא הויתי קאם בין מימרא דיי וביניכון
פעדנא הדיא לחוואה לכון ית פתגמא דיי
ארי דחלתון מקדם אשתא ולא סלקתון
בטורא למימר:

(ה) אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין־יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד
לָכֶם אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יֵרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־
עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: ׀

זש"א לאמר • מוסב על: "דבר ה' עמכם בהר מתוך האש", לאמר: "אנכי ה' וגו', ואנכי עומד בין ה'
וביניכם".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עצמו מדבר עמכם פנים בפנים, כפי
שהיה בשתי הדברות הראשונות
ששמעו אותם מפי הגבורה, ובלא
אמצעי (ראה רש"י שמות יט, טז) ו'אף
בשאר הדברות שמעו את הקב"ה,
כשהוא אומרם למשה (רמב"ם הל' יסודי
התורה פ"ח ה"א) (בא"י): תורה ה'
(ה) לאמר. תיבת 'לאמר' האמורה
כאן, אינה קשורה לפסוק זה אלא אל

(ד) פָּנִים בְּפָנִים. אמר רבי ברכיה,
כך אמר משה, 'אל תאמרו שמא אני
מטעה אתכם ובודד דברים מלבי על
לא דבר, כדרך שהסרסור (המתווך,
העומד בין המוכר ללוקח) עושה,
שמוסיף או מגרע בדברים שהוא
מעביר בין המוכר ללוקח ואינו שליח
נאמן ואמיתי, עלי לא תוכלו לומר כן,
כי הרי הנה המוכר (ס"א: הלוקח)

ה (ג) לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בלבד ברת ה'
את הברית וגו', כי גם אתנו וגו'.
ומקרא קצר הוא, שחסרה בו תיבת
'בלבד', שהרי בודאי ברת ה' ברית את
אבותינו בהר סיני (ט"א) [ויש דוגמתו
במקרא 'לא יקרא שמך עוד יעקב
[בלבד] כי אם [גם] ישראל יקרה
שמך, שהרי שם יעקב לא נעקר ממנו
(א"ש): תורה ד

(א) אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֵּי אִפְקַתְּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עַבְדִּים:

(ז) לֹא־יְהִי־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
ז לא יהי לך אלה אחרון בר מני:

רש"י על-פני • בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר: כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פירשתי.

(ח) לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל בְּלִתְמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׂמִים
מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת
לָאָרֶץ:

(ט) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל־בְּנֵים וְעַל־
שְׂלֵשִׁים וְעַל־רַבָּעִים לְשָׁנָא:

(י) וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: ס
י ועבד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי פקודי:

(יא) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא
יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: ס
יא לא תימי ית שמה יי אלהי למגנא ארי לא יזכי יי ית די ימי בשמה לשקרא:

(יב) שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

רש"י שמור • וכראשונות הוא אומר: "זכור"! שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא) • כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • (שבת פז) קדם מתן תורה בקרה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נס (מכילתא):
כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ. אין הפוננה כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ
אז במתן תורה בדר סיני, שהרי משה
חזר עתה על כל הדברים כפי
שנאמרו אז, אלא כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ קודם
מתן תורה, בשחנו ישראל בְּמִרְיָה,
כמו שנאמר (שם טו, כ"ה) 'וַיִּבְאוּ מִרְיָה
וְגו' שם שם לו חק ומשפט ושם
נסהו'. ופירשו חכמים ששם נִצְטוּ
ישראל על עיקרון של כמה מצוות
העתידות להצטוות עליהן בדר-סיני,
ואחת מהן היא מצוות השבת (שבת
פז): תורה יג

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם' (מכילתא
פ' יתר) וזהו לעולם ועד, שהרי הקב"ה
חי וקיים לנצח.
ומציין רש"י: עֲשֵׂת־הַדְּבָרוֹת כָּבֵד
פִּירְשִׁיתִים בְּפִרְשִׁת יתרו (שמות כ), ולכן
אינו חוזר לפרש כאן כל מה שפירש
שם: תורה ח
(יב) שָׁמֹר אֶת יום השבת. כאן נאמר
'שמור', ובדברות הראשונות הוא
אומר (שם פסוק ח) 'זכור' את יום השבת.
הביצר? אלא שני הלשונות התקיימו
בהם, לפי ששניהם בדבור אחד
ובתיבה אחת (בבת אחת) נאמרו,
ובשמיעה אחת נשמעו והכל בדרך

קודמו, והוא מוסב על הנאמר שם:
'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר
מתוך האש וגו' לאמר אנכי ה' וגו',
אלא שהפסיק הענין בפסוק זה לומר
שיראו מפני האש, ואנכי עומד בין
ה' וביניכם: תורה ו
(ז) על פני. פירושו: כנגד פני, מולי
[כמו 'ותעבר המנחה על פניו' (בראשית
לב כח)], וכלומר, לא יהיו לך אלהים
אחרים בכל מקום אשר אני שם,
וזהו כל העולם, שהרי מלא כל
הארץ כבודו. דבר אחר יש לפרש
במשמעות 'על פני' - כל זמן שאני
קיים [ולא רק הדור שעליו נאמר

יג שְׁמָא יוֹמִין תַּפְלָח וְתַעֲבֹד כָּל עַבְדֶּיךָ:

יד וְיִזְמָא שְׂבִיעָאָה שְׁבַתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד כָּל עַבִּידָא אֶתְּ וְכִרְךָ וְכִרְתָּךְ וְעַבְדֶּיךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דִּי בְּקִרְוֹךָ בְּדִיל דִּי יְנוּחַ עַבְדֶּיךָ וְאִמָּתְךָ כְּנֻתָךְ:

טו וְתַדְפֵּר אָרִי עַבְדָּא הוּיְתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקֹךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתַּמָּן בִּידָא תַקִּיפָא וּבְדִרְעָא מְרִמָּא עַל כֵּן פְּקֹדֶיךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבְדֵּיךָ יְיָ יוֹמָא דְּשַׁבְתָּא:

(יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ:

(יד) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וְבִנְךָ־וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ־וְאִמָּתְךָ וְשׂוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־בְּהֵמַתְךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּמוֹךָ:

(טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: ׀

כ"א וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ וְגו' • עַל מִנַּת כֵּן פְּדָאָךְ, שֶׁתְּהִיָּה לּוֹ עֶבֶד וְתִשְׁמַר מִצְוֹתָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 203, יב עמ' 111)

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם . . אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (ה, טו)

פְּתַב הַרְמַב"ם (מורה נבוכים ב, לא. הובא ברמב"ן פסוק יב), שֶׁהִטְעֵם עַל שְׁמִירַת שַׁבַּת שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרֶשֶׁת יִתְרוֹ, זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, הוּא כְּבוֹד הַיּוֹם וְהַגְדִּילוֹ . . אֲמַנָּם תִּיתֵן לָנוּ תוֹרַת הַשַּׁבָּת וְצוּתֵנוּ אוֹתָנוּ לְשׁוֹמְרוֹ (וְלֹא שֶׁאֵר הַעֲמִימִים, שֶׁגַּם הֵם נִבְרָאוּ בַשֶּׁשֶׁת יָמִי בְּרָאשִׁית) הוּא . . לְסַבַּת הַיּוֹתָנוּ עַבְדִּים בְּמִצְרַיִם, אֲשֶׁר לֹא הָיוּ עוֹבְדִים בְּרָצוֹנָנוּ . . וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְשַׁבַּת. וְרָאָה ב'שַׁעַר הַכּוֹלָל' (פ"ז ס"ט), שֶׁזֶּהוּ הַהֲבָדֵל בֵּין תַּפְלַת עֲרַבִּית וּמוֹסָף שֶׁל שַׁבַּת, שֶׁבָּהֶן אוֹמְרִים זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, מִה־שְׁאִין־כֵּן בַּתַּפְלַת שַׁחֲרִית.

טז וְזָכַרְתָּ יְיָ אֱבֹנֶיךָ וְיֵת אֲמֹךְ כְּמָא דִּי פְקֹדֶיךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דִּיּוֹרְכֹן יוֹמֶיךָ וּבְדִיל דִּיּוֹטֵב לָךְ עַל אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:

(טז) כִּבְדֵּךְ אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀

כ"ב כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ • (סנהדרין נז) אִף עַל כְּבוֹד אָב וְאִם נִצְטוּי בְּמֶרֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו): "שֵׁם שָׁם לּוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט".

יז לֹא תִקְטוֹל נֶפֶשׁ. וְלֹא תִגְוֹף. וְלֹא תִגְנוֹב (נִפְשָׁא). וְלֹא תִסְהֶד בְּחִבְרְךָ סִהְדוּתָא דְּשִׁקְרָא:

(יז) לֹא תִרְצַח ׀ וְלֹא תִנָּאֵף ׀ וְלֹא תִגְנֹב ׀ וְלֹא תִעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שְׁוֹא: ׀

כ"ג וְלֹא תִנָּאֵף • אֵין לְשׁוֹן נְאוּף אֱלָא בְּאַשְׁתִּי אִישׁ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו, כה) שֵׁם שָׁם לּוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט (סנהדרין נז): תורה יז
(יז) וְלֹא תִנָּאֵף. אֵין לְשׁוֹן 'נִיאוּף' בְּכָל הָעֲרִיּוֹת, אֱלָא בְּאַשְׁתִּי־אִישׁ (ראה יקרא כ, יז): תורה יח

וְתִשְׁמַר מִצְוֹתַי (באמ"ח, הוֹכְרֵן): תורה טז
(טז) כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ. אִף כֵּאֵן נֶאֱמַר 'כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ' כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְוֹת שַׁבַּת (ראה רש"י לעיל פסוק יב) לְלַמֶּדְךָ שֶׁאִף עַל כְּבוֹד אָב וְאִם נִצְטוּי בְּמֶרֶה,

(טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ וְגו' עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. טַעַם זֶה אֲמֹר עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְלֹא עַל שַׁבַּת בְּלִבְדֵּי, כִּי עַל־מִנַּת כֵּן פְּדָאָךְ מִעַבְדוֹת מִצְרַיִם כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה לּוֹ עֶבֶד

יח ולא תחמד אשת רעך ׀ ולא תרדג בית חבךך חקלה ועבדה ואמתה תורה וחמרה וכל די לחבךך:

(יח) ולא תחמד אשת רעך ׀ ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך: ׀

כ"ט ׀ ולא תתאוה • לא תרדג, אף הוא לשון חמדה, כמו (בראשית ב): "ונחמד למראה" דמתרגמינן: 'דמרדג למחזי'.

♦ יום חמישי י"א מנחם-אב ♦

יט ית פתגמיא האלין מליל י"ז עם כל חקלכון בטורא מגו אשתא ענגא ואמיטתא קל רב ולא פסק וכתבנון על תרין לוחי אבניא ויהבנון לי:

(יט) את-הדברים האלה דבר יהוה אל-כל-קהלכם בחר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויכתבם על-שני לוח אבנים ויתנם אלי:

כ"ט ׀ ולא יסף • מתרגמינן: 'ולא פסק', (לפי שמדת כשר ודם אינו כלל לדבר כל דבריו בנשימה אחת, וצריך להפסיק, ומדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, לא הנה פוסק, ומשלא הנה פוסק, לא הנה מוסיף), פי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר: "ולא יסף", לא הוסיף להראות באותו פמבי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1093)

קול גדול ולא יסף (ה, יט) שממנו נתנבאו כל הנביאים שעמדו (שמות רבה כח, ו) המדרש מלמדנו, שבמתן תורה נתנו כל חדושי התורה של כל הדורות. עשרת הדברות נאמרו מפיו הקב"ה בכבודו ובעצמו, ונאמרו לכל יהודי בתור יחיד, לא רק בתור חלק מהקלל. והוא הדין לדברי הנביאים והחכמים: מהותו ועצמותו יתברך אומר אותם לכל יהודי, אלא שלא נתגלו עד שבא נביא או חכם פלוני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1092 – מתוך 'לקראת שבת')

המעלה בקול דמתן תורה

קול גדול ולא יסף (ה, יח)

שלא היתה לו בת קול (שמות רבה פרשת יתרו)

צריך באור, מהי המעלה הגדולה בכך שהקול דמתן תורה לא היתה לו בת קול? ובפרט לפי הידוע דקודש-ברוך-הוא לא עבד ניסא למגנא, צריך-עיון למה הצרכו לגס זה?

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לשיטה אחרונה: ומכיון שלא היה פוסק, הרי גם לא היה מוסיף לפי שדיבורו יוצא ברציפות ובהמשך אחד שאין בו הפסקות והוספות, נמצא פירוש זה עולה לשתי הדעות בביאור מלת 'וסף', פי קולו חזק וקיים לעולם ואין בו הפסק (ש"ה). דבר אחר – דרך אחרת לפרש לשון 'ולא יסף' – לא הוסיף הקב"ה להראות באותו פומבי (פרסום) – מיום מתן תורה לא הוסיף עוד להתגלות לעיני הבריות בפרסום כה רב, כפי שנגלה עליהם אז בקולו הגדול (באמ"ח: תורה כ

לשון 'הפסקה' [ראה רש"י (בראשית לח ב) 'ולא יסף עוד לדעתה', וכן (במדבר יא, כח) 'ויתנבאו ולא יספו']. אמנם 'ולא יסף' האמור כאן מתרגמינן באונקלוס 'ולא פסק', שלא נפסק קול ה' באמצע דיבורו עד כלותו לדבר ולפי שמדת בשר-ודם (טבעו של אדם) שאינו יכול לדבר כל דבריו בנשימה אחת, וצריך להפסיק כמה פעמים כדיבורו כדי לשאוף אור, ושוב 'מוסיף' וממשיך כדיבורו, ומדת הקדוש-ברוך-הוא אינו כן, שקולו לא היה פוסק, ומוסיף רש"י לפרש בין לשיטה ראשונה ובין

(יח) ולא תתאוה. בדברות ראשונות נאמר הדבר בלשון 'לא תחמוד'. אולם שני הלשונות עניינם אחד, שהרי אונקלוס מתרגם כאן 'ולא תירדג'. שאף הוא לשון 'חמדה', כמו 'נחמד למראה' (בראשית ב, ט) דמתרגמינן גם שם 'דמרדג למחזי'. הרי ששני הלשונות 'חמדה' ו'תאוה' מתורגמים בשורה, ואם כן אף במשמעם אינם חלוקים (קיצ"ח: תורה יט

(יט) ולא יסף. תיבת 'וסף' המוזכרת בכמה מקומות במקרא, נחלקו חכמים בפירושה: יש אומרים שהיא לשון 'הוספה', ויש אומרים להיפך שהוא

שיעור יומי ליום חמישי י"א מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ה - פרשת ואתחנן עא

ויש לבאר זה על-פי המבאר בספרים הקדושים (ראה תניא פרק ל"ו), דהגלוי האלקי שהיה בשעת מתן תורה, הוא מעין הגלוי שיהיה לעתיד-לבא, שאז יתגלה אור ה' בתכלית הגלוי ללא כל הסתר וצמצום, עד שתחדיר הקדשה בדבר הגשמי עצמו, וכמאמר הכתוב "וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (ישעי' מ, ה). והנה טבע הקול הוא, שפשהוא מגיע ומכה באיזה דבר גשמי, הוא נעצר וחוזר מפניו הד, אף אם נספג הקול בדבר הגשמי, הנה אז לא תהיה בת קול.

ועל-פי זה יובן מה שהקול דמתן תורה לא היתה לו בת קול, שזהו משום שהגלוי היה באפן כזה שהקול חדר ונספג בגשמיות העולם עצמו, ולכן לא היתה לו בת קול.

כהנה פד שמעכון ית קלא מגו חשוכא וטורא בער באשתא וקרבתון לותי כל רישי שבטיכון וסביכון:

כא ואמרתון הא אחזינא יי אלהנא ית יקרה וית רבותה וית קל מיקרה שמענא מגו אשתא יומא הדין חזינא ארי ימלל יי עם אנשא ויתקנים:

כב וכען למא נמות ארי תיכלנא אשתא רבתא דאם מוספין אנחנא למשמע ית קל מיקרא דיי אלהנא עוד ומיתין אנחנא:

כג ארי מן כל בשרא די שמע קל מיקרא דיי קימא ממלל מגו אשתא כותנא ואתקנים:

כד קרב את ושמע ית כל די יימר יי אלהנא ואת תמלל עמנא ית כל די מלל יי אלהנא עמך ונקבל ונעבד:

י"א ואת תדבר אלינו • התשתם את כחי כנקה, שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלי מזהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני?

כה ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון במלותכון עמי ואמר יי לי שמיע קדמי ית קל פתגמי עמא הדין די מלילו עמך אתקינו כל די מלילו:

(ב) ויהי בשמעכם את-הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבו אלי כל-ראשי שבטיכם וזקניכם:

(כא) ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את-כבודו ואת-גדלו ואת-קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי-ידבר אלהים את-האדם וחי:

(כב) ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם-יספים אנחנו לשמע את-קול יהוה אלהינו עוד ומתנו:

(כג) כי מי כל-בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך-האש כמנו ויחי:

(כד) קרב אתה ושמע את כל-אשר יאמר יהוה אלהינו ואת תדבר אלינו את כל-אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו:

(כה) וישמע יהוה את-קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את-קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטבו כל-אשר דברו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מזהבה, ואינכם להוטים אחריו לשמוע תורה מפיו; וכי לא היה יפה לכם (טוב וראוי לכם יותר) ללמוד מפי הגבורה ולא למוד ממני?!

כנקה, שנצטערת עליכם - כלומר, כל כך התאמצתי בעבורכם לקרב אתכם לפני ה', ואתם בבקשתכם זו, החלשתם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלי

(כד) ואת תדבר אלינו. לא אמר 'אתה' בלשון זכר, אלא 'את' בלשון נקבה, כדי לרמוז להם: על ידי בקשתכם לשמוע ממני ולא מפי הקב"ה בעצמו, התשתם את כחי

משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

בלתי מוגה

מו. בנוגע לכללות ענין הלוחות (שהוזכר לעיל) – כאן המקום להעיר ענין מסויים. ובהקדים: הוזכר לעיל שמקומם הקבוע של הלוחות הוא - בארון, כמ"ש "אין בארון רק שני לוחות האבנים גו". ותכלית השלימות שבזה - כאשר הלוחות היו בארון בתוך בית המקדש, לאחר שבניי הגיעו "אל המנוחה ואל הנחלה", כי כאשר הלוחות היו בארון כפי שהי' במשכן (לא בארון שעשה משה כו'), הי' זה באופן של עראי וכו'.

וגם לאחר חורבן ביהמ"ק נשארו הלוחות בארון באופן של קביעות - כמ"ש הרמב"ם (הל' ביהב"ח רפ"ד) ש"בעת שבנה שלמה המלך את הבית וידע שסופו ליחרב, בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה כו'". וגם להדעה שהארון נלקח בגלות כו' - הרי גם עתה נמצאים שם הלוחות באופן של קביעות כו'.

והנה, ידוע הכלל שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה, ובפרט כאשר מדובר אודות עניני קדושה. ועפ"ז מובן שהלוחות היו ממלאים את כל חלל הארון, באופן שלא נשאר מקום פנוי ומקום ריק, כי אם הי' נשאר מקום ריק, הרי מקום זה הוא לבטלה ח"ו. וע"ד שמצינו שכלי שרת מקדשים כשהם מלאים דוקא.

וכמפורש בגמרא (ב"ב יד, א) "ארון שעשה משה אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים, והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועוביין שלשה, מונחות כנגד ארכו של ארון, כמה לוחות אוכלות בארון כו', פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים וכו'" - זאת אומרת, שע"פ חשבון הגמרא הי' הארון מלא באופן שלא הי' בו מקום פנוי.

ועפ"ז הרי בהכרח לומר שכל א' מהלוחות הי' ריבוע של ששה טפחים על ששה טפחים, ואי אפשר לומר שקצהו העליון של הלוחות הי' בצורת חצי עיגול, כי אז יוצא שמלמטה הי' אמנם הארון מלא לגמרי, אבל מלמעלה נשאר מקום פנוי, בגלל הצורה דחצי עיגול - וזה היפך משמעות הגמרא.

מז. ולפלא הכי גדול - שישנם כמה וכמה מוסדות וארגונים שמציירים ב"סמל" שלהם את הלוחות בצורת חצי עיגול מלמעלה - היפך דברי הגמרא!

והמדובר גם אודות מוסדות חינוך שמחנכים ילדי ישראל על טהרת הקודש - הנה מבלי הבט על זה שתכלית כוונת המוסד היא להגן על הילדים מפני השפעה מבחוץ כו', ולפעול עליהם שהנהגתם תהי' באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו", ועאכו"כ בנוגע ללימוד התורה וכו', אעפ"כ, כאשר הם מציירים את הלוחות (על גבי טפסים השייכים למוסד, פנקסי קבלות וכו'), שבהם כלולים כל עניני התורה כולה, כמבואר בירושלמי עה"פ "מזה ומזה הם כתובים", שבלוחות "כתובים" כל עניני התורה כולה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - הרי הם מציירים זאת באופן הפכי מדברי הגמרא!

וכאמור לעיל שע"פ דברי הגמרא בהכרח לומר שצורת הלוחות היתה באופן של ריבוע (ולא חצי עיגול מלמעלה) - וזהו ענין המפורש בגמרא מסכת בבא בתרא, שהיא בין שבעת המסכתות הנלמדות בישיבות!

ישנו רב מסויים בבא-ר-שבע - לא חסיד חב"ד - שפירסם לאחרונה ספר, ובו מבאר גם אודות צורת הלוחות - שע"פ דברי הגמרא במסכת בבא בתרא, בהכרח לומר שהלוחות היו מרובעות, ולא בצורת חצי עיגול. ומסיים שלפלא בעיניו מדוע מציירים בכל מקום את הלוחות בצורת חצי עיגול, ולא כפי דברי הגמרא במסכת בבא בתרא!

והטענה הידועה שלא רוצים להוציא לעז על הראשונים - מאחר שמוסד זה קיים כבר כמה וכמה שנים, וכך ציירו את הלוחות במשך כל הזמן כו' - הנה טענה זו אין לה מקום כלל כאשר מדובר אודות ענין שנוגע לחינוך ילדי ישראל!

דהנה, כאשר הילד מקבל תעודה מזמן לזמן, ובה מופיע ציור הלוחות בצורת חצי עיגול מלמעלה, מתקבל אצלו ללא כל ספק שכן היתה צורת הלוחות. ואח"כ כאשר ילמד את הגמרא הנ"ל, יווכח שמה שהונח אצלו בפשטות כתוצאה מהלימוד במוסד זה, הרי זה היפך פשטות הגמרא! וכתוצאה מזה - הרי הוא מאבד את כל האימון במלמד ומחנך שלו. גם כאשר ילמדו עמו דבר אמיתי מתחילתו ועד סופו!

ולכן, בהכרח לתקן ענין זה, ואין לחשוב שזהו דבר של מה בכך, כי אפילו כאשר מדובר אודות דבר קטן נאמר אל תהי בז לקטנות, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שהם יסוד כל התורה כולה!

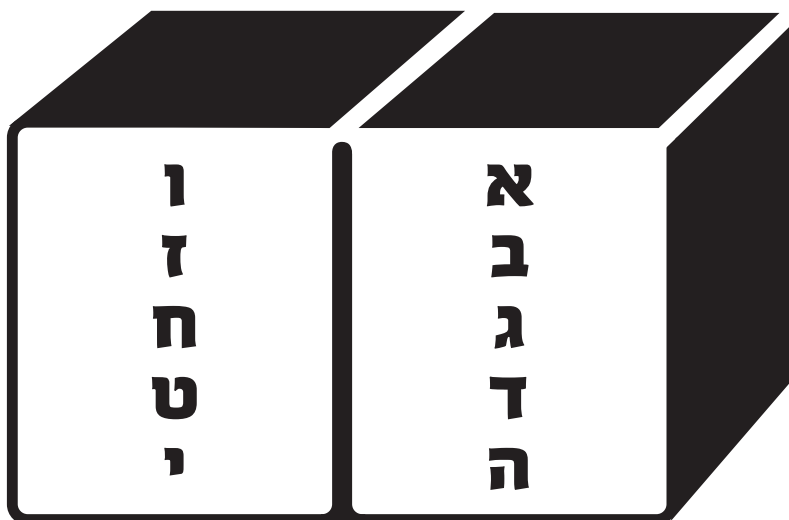
ובפרט שבענין זה ישנו דבר נוסף:

מקור ציור הלוחות בצורת חצי עיגול נלקח מאומות העולם, וציור זה הוא היפך דברי הגמרא. וא"כ, כאשר מציירים את הלוחות בצורת חצי עיגול – הרי מעדיפים את גירסת אומות העולם על דברי הגמרא!

ויה"ר שמכאן ולהבא יתקנו ענין זה ובפרט שתיקון הדבר אינו כרוך עם קושי מיוחד, כי הרי מידי פעם מדפיסים טפסים הנ"ל, וכשם שאפשר לשנות את שמו של ה"פרעזידענט" של המוסד וכו' [ועד ששוכחים לגמרי מה"פרעזידענט" הקודם, ורק במקרים היוצאים מן הכלל משאירים לו איזה תואר כבוד!] - כמו כן אפשר לשנות את ציור הלוחות, היינו, שבמקום צורת חצי עיגול, יהיו הלוחות מצויירים בצורת ריבוע.

ובפרט ע"פ האמור לעיל שזהו ענין הקשור עם חינוך ילדי ישראל – והרי ענין החינוך צריך להיות בתכלית השלימות, וכפי שרואים במוחש שטבע האדם הוא שגם בהיותו במעמד ומצב שאינו רוצה להטריח את עצמו לקיים דבר מסויים בתכלית השלימות, אלא הוא מסתפק בקיום הדבר ע"ד המיצוע כו' - הנה כאשר מדובר אודות חינוך בניו, הרי הוא מתייגע ומשתדל ביותר להעניק להם את החינוך הטוב ביותר, בתכלית השלימות.

ושלימות החינוך הרי זה גם כאשר מדובר אודות מנהגי ישראל – כידוע מ"ש הרשב"א שאסור לבטל מנהג נשים זקנות שבישראל, אפילו כאשר חכמי ישראל אומרים באופן אחר. ועד"ז כאשר מדובר אודות הידור מצוה, אע"פ שאין זה לעיכובא, כגון: ד' דפנות בסוכה, אע"פ שע"פ דין מספיק ב' דפנות וטפח כו'. ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שזהו יסוד ושורש כל התורה כולה.

(כו) מִי־יֵתֵן וְהָיָה לְבַבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטֵב לָהֶם
וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם:

כו לוי די יהי לבא הדין להון למדחל קדמי
ולמטר ית כל פקודי כל יומיא בדיל דייטב
להון ולבניהון לעלם:

(כז) לָךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם:

כז אזל אמר להון תובו לכון למשכניכון:

(כח) וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עִמָּדִי וְאַדְבַּרְהָ אֵלַיךְ אֵת
כָּל־הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּלְמָדָם
וַעֲשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:

כח ואת הכא קים קדמי ואמלל עמך ית כל
תפקדתא וקנמא ודינא די תלפון ונעבדון
בארעא די אנא יהב להון למירתה:

(כט) וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲתֶכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:

כט ותשרון למעבד כמא די פקיד יי אלהכון
יתכון לא תסרון נמינא ושמאלא:

(ל) בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם
תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחֲיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֶאֱרַכְתֶּם יָמִים
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:

ל בכל ארחא די פקיד יי אלהכון יתכון
תהכון בדיל דתיחון וייטב לכון ותורכון
יומין בארעא די תירשון:

ו (א) וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

א ודא תפקדתא קנמא ודינא די פקיד יי
אלהכון לאלפא יתכון למעבד בארעא די
אתון עברין תמן למירתה:

(ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־
חֻקָּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִן־
בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֶאֱרַכְךָ יְמִיךָ:

ב בדיל דתדחל קדם יי אלהך למטר ית כל
קנמוהי ופקודוהי די אנא מפקדך את ובךך
ובר בךך כל יומי חייך ובדיל דיורכון
יומייך:

(ג) וְשִׁמְעַתָּ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ
וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד פֶּאֶשֶׁר דָּבָר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ
לָךְ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ: פ

ג ותקבל ישראל ותשר למעבד די ייטב לך
ודי תסגון לחדא כמא די מליל יי אלהא
דאבהתך לך ארעא עבדא חלב ודבש:

♦ יום שישי י"ב מנחם-אב ♦

(ד) שִׁמַּע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

ד שמע ישראל יי אלהנא יי חד:

רש"י • ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד • ה' שְׁהוּא אֱלֹהֵינוּ עֵתָּה וְלֹא אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי פֹכְכִים, הוּא עֵתִיד לְהִיּוֹת ה' אֶחָד, שְׁנֵאֲמַר (צפניה א): "כִּי אֶזְאָהֲפָךְ אֶל־עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקֹרֵא כָּל־שֵׁם ה'", וְנֹאמַר (זכריה יד): "בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ו (ד) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. כך יש
לפרש את הדברים: ה' שְׁהוּא אֱלֹהֵינוּ
עֵתָּה - אֲשֶׁר רק אנו מאמינים
ומפירים בו ועובדים אותו, וְלֹא אֱלֹהֵי
הָאֲנוּמֹת, שֶׁהם אינם יודעים אותו
ועובדים לאלהים אחרים, וְנִמְצָא

שעכשיו עדיין אינו האלוה היחיד
שאֱלֹהוּתוֹ מוסכמת על הכל - לבסוף
הוא עֵתִיד לְהִיּוֹת ה' אֶחָד, כְּשִׁכּוּלָם

(ה) וְאַתְּ הָיְתָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-
הַתְּרָמָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
וּבְכָל מְאֹדְךָ:

רש"י • וְאַתְּ הָיְתָה • (ספרי) עֲשֵׂה דְבָרֶיךָ מֵאַהֲבָה, אֵינוֹ דוֹמֶה עוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה לְעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה: הַעוֹשֶׂה אֶצֶל רַבּוֹ מִיִּרְאָה, כְּשֶׁהוּא מְטָרִיחַ עָלָיו, מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. **בְּכָל-לִבְבְּךָ** • (ברכות נד) בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל לִבְבְּךָ", שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּךְ חֲלוּק עַל הַמָּקוֹם. **וּבְכָל-נַפְשְׁךָ** • אֶפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. **וּבְכָל-מְאֹדְךָ** • (שם סא ב) בְּכָל מְמוֹנְךָ: יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁמְמוֹנֵה חֲבִיב עָלָיו מְגוּפּוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר: "וּבְכָל-מְאֹדְךָ". דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מְאֹדְךָ", בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁמוֹדֵד לָךְ, בֵּין בְּמִדָּה טוֹבָה, בֵּין בְּמִדָּת פְּרַעְנוּת, וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר (תהלים קטו): "כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׁא וְגוֹ', צָרָה וְיִגּוֹן אֶמְצָא וְגו'".

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
עַל-לִבְבְּךָ:

רש"י • וְהָיוּ הַדְּבָרִים וְגו' • וּמַהוּ אֵהְיָה? "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", שֶׁמִּתּוֹךְ כֶּף אֶתָּה מִפִּיר בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמִדְּבַק בְּדַרְכֵיךָ • (ספרי) • מְצַוְּךָ הַיּוֹם • (שם) לֹא יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּדִיוֹטָמָא יִשְׁנָה, שְׂאִין אָדָם סוֹפְנָה, אֲלֹא כַּחֲדָשָׁה שֶׁהִפֵּל רְצִין לִקְרֹאתָהּ. דִּיוֹטָמָא, מְצֻת הַמֶּלֶךְ הַבָּאָה בְּמִכְתָּב.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּמוֹסִיף רש"י: וּמֵאַחֵר שְׁחִיבָה תוֹרָה שֶׁתִּהְיֶה מְרֻבָּה אֶהְבֵּת ה' עַד כְּדִי מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ לְמִיתָה, לְמַדָּה הוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְהוֹסִיף גַּם 'בְּכָל מְאֹדְךָ' אֲלֹא יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁמְמוֹנֵה חֲבִיב עָלָיו יוֹתֵר מְגוּפּוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר גַּם 'וּבְכָל מְאֹדְךָ', כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁלְעוֹלָם הוּא חֲבִיב לְמִסּוֹר אֶפְלוּ אֶת הַדָּבָר הַחֲבִיב לוֹ בְּיוֹתֵר. דָּבָר אַחֵר יֵשׁ לְפָרֵשׁ 'וּבְכָל מְאֹדְךָ' - לְשׁוֹן מִדָּה; בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁמוֹדֵד לָךְ - כָּל הַנִּהְיָה וְהַנִּהְיָה שֶׁהִקְבֵּה נוֹהֵג עִמָּךְ, בֵּין בְּמִדָּה טוֹבָה - כְּשֶׁמִּיטִּיב עִמָּךְ, בֵּין בְּמִדָּת הַפְּרִיעוּנוֹת - כְּשֶׁהוּא מַעֲנִישׁ אוֹתָךְ, בְּכָל אוֹפֵן לֹא תִסּוֹר מֵאַהֲבָתְךָ אוֹתוֹ, וְכֵן דּוֹד הוּא אוֹמֵר 'כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׁא' וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא' (תהלים קטו, יג) [אֲשָׁא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כּוֹס מֵלֵא נִסְכִּים עַל הַיִּשׁוּעָה אֲשֶׁר עָשָׂה לִי, וְאֶקְרָא אֲזַי בִּשְׁם ה'] - זוֹ הִיא מִדָּה טוֹבָה; 'צָרָה וְיִגּוֹן אֶמְצָא', וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא' (שם פסוקים ג-ד) [אֵף כְּשֶׁמְצָאוֹנִי צָרוֹת, קָרָאתִי בִשְׁם ה' שִׁוִּשְׁעִנִּי] - זוֹ מִדָּת פְּרִיעוּנוֹת. וּבִשְׁנֵיהֶם הוּא קוֹרָא בִשְׁם ה' וּמְכַרְכוֹ (באמ"ח): תורה ו

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. מִקְרָא זֶה הוּא הַמִּשְׁךָ לְקוֹדֶמּוֹ: 'וְאַתְּ הָיְתָה אֱלֹהֶיךָ' וְעַתָּה מוֹסִיף הַכְּתוּב וּמִפְרֵשׁ: וּמַהוּ הָאֵהְיָה - פִּיצֵד הִיא דְרָךְ הָאֵהְיָה? וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו'.

הַמְבִּיא אֶת הָאָדָם לִידֵי אֶהְבֵּת ה', אֲלֹא אֶפְלוּ בְּנִצֵּר הִרְעָ אֶתָּה אוֹהֲבוֹ, עַל יְדֵי שֶׁאֶתָּה כּוֹכְשׁוֹ וּמְכַנְיֵנוּ שֶׁלְעוֹלָם לֹא יוּכַל לְהִסְתִּיר לְהִסְתִּיר אֶת הָאֵהְיָה מִלִּפְנֵי, עַד שֶׁאֶפְלוּ בַּעַת הִרְעָה וְהַעוֹנֵשׁ תַּעֲמוּד בְּאַהֲבָתְךָ אֶת ה'. זוֹהִי הָאֵהְיָה בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ, וּבְאִתָּה מִשְׁנָה שֶׁשְׁנֵינוּ (ברכות נד) 'חֲיִיב אָדָם לִבְרֹךְ עַל הִרְעָה כְּשֶׁם שֶׁמְכַרְךָ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתְּ הָיְתָה וְגו' בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ' (רבי יונה שם) (ספרי, ברכות נד), דָּבָר אַחֵר פִּירְשׁוּ בְּזֶה חֲכָמִים: **בְּכָל לִבְבְּךָ** - שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָּךְ חֲלוּק עַל הַמָּקוֹם, כְּלוֹמֵר, אֶפְלוּ אִם תִּרְאֶה בְּהִנְהָגָתוֹ דְּבָרִים הַתְּמוּהִים בְּעֵינֶיךָ [כְּגוֹן שֶׁהוּא מְטִיב לְרָשָׁעִים, וּמְבִיא יְסוּרִים עַל הַצְדִּיקִים], אִל תִּהְיֶה אַחֵר מְדוּתָיו. שֶׁכֵּן אִם דַּעְתָּךְ חֲלוּקָה וְתַמְהָה עַל דְּרָכָיו, אֵין אֶהְבָּתְךָ אוֹתוֹ שֶׁלֹּמָה (ספרי) (משכ"ל):

וּבְכָל נַפְשְׁךָ. אֶפְלוּ הוּא (הקב"ה) **נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ** - כְּלוֹמֵר, אֶפְלוּ אִם שְׁמִירַת תּוֹרָתוֹ תִּהְיֶה כְּרוּכָה בְּמִסְרִית נַפְשְׁךָ לְמִיתָה, אִל תַּעֲבוֹר עַל דְּבָרָיו [בְּאוֹתָן הַמְצִיחַ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוֹן יִהְיֶה וְאִל יַעֲבוֹר], אֲלֹא תִסְכִּים בְּרֹב אֶהְבָּתְךָ אוֹתוֹ לְמִסּוֹר אֶת חֲיִיךָ לְמַעַנּוֹ (ספרי, ברכות שם) (קיצר"מ):

וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל מְמוֹנְךָ. כְּלוֹמֵר, אֶהוּב אֶת ה' וְקִיִּים מְצוּתָיו גַּם אִם תַּצְטָרֵךְ מִשּׁוֹם כֶּךָ לְהַפְסִיד כָּל מְמוֹנְךָ.

וְאֵמִינוּ רַק בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (צפניה ג, ט) **כִּי אֲזִי אֶהְיֶה אֵל עַמִּים שֹׁפֵה בְּרוּרָה לְקוֹרֵא כוֹלָם בִּשְׁם ה'** [לְאַחֵר מִלְחָמַת גּוֹג וּמְגוֹג, תִּהְיֶה הַקְּדוּשָׁה בְּה' וְהַהֲכָרָה בְּשִׁמוֹ לְדָבָר הַשְּׁגוּר כְּפִי כָל הַגּוֹיִים בְּקוֹל בְּרוּר וְגִלְיָ]. וְנֶאֱמַר (וכריה יד, ט) **בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד** [לְאַחֵר מִלְחָמַת גּוֹג וּמְגוֹג, יִבְיֶנוּ כָּל הַגּוֹיִים כִּי אֵלִילִיהֶם הֵבֵל, וְרַק שֶׁם ה' יִהְיֶה נִזְכָּר כְּפִי כָל, וְאֵין עִמּוֹ אֵל-נֶכֶד]. וְכֵינֵן שֶׁכֶּף יִתְקַיֵּם לְעֵתִיד לְבָא, הִרֵי הַדָּבָר מוֹרָה עַל אֲמִתּוֹת אֲחֻדוֹתָו, שֶׁבִסּוֹף הַדּוֹרוֹת יִכִּירוּ בּוֹ הַכֹּל (גרא, מפרשים): תורה ה

(ה) וְאַתְּ הָיְתָה אֱלֹהֶיךָ. עֲשֵׂה דְבָרֶיךָ מֵאַהֲבָה. כְּלוֹמֵר, קִיּוֹם הַמְצֻחוֹת יִהְיֶה מִתּוֹךְ אֶהְבָּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, שֶׁכֵּן אֶמְרוּ חֲכָמִים: אֵינוֹ דוֹמֶה הַעוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה לְעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה. כִּי הַעֲבַד הַזֶּה הַעוֹשֶׂה מִלֵּאכְתּוֹ אֶצֶל רַבּוֹ (אֲדוֹנוֹ) רַק מִתּוֹךְ יִרְאָה, שֶׁהוּא יִרָא מִמֶּנּוּ שֶׁמָּא יִקְפֹּחַ שְׁכָרוֹ וְכִדּוּמָה, אֲזִי כְּשֶׁהוּא מְטָרִיחַ עָלָיו יוֹתֵר מְדָא, מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ מֵהָאֲדוֹן. אֲבָל הַעֲבַד הַעוֹשֶׂה מִלֵּאכְתּוֹ מִתּוֹךְ אֶהְבָּה, הִרְיָהוּ עוֹבֵד אֶת אֲדוֹנָיו בְּכָל אוֹפֵן שֶׁהוּא, וְהוּא שֶׁמֶח לְעִשׂוֹת רְצוֹנוֹ (ספרי) (באמ"ח, ב"ב):

בְּכָל לִבְבְּךָ. בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ - בְּשֵׁנֵי הַיִּצְרִים שֶׁבְּלִבְבְּךָ; לֹא רַק בְּנִצֵּר הַטּוֹב

(ו) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וְיִתְנַנְנוּ לְבָנֶיךָ וּתְמַלִּל בְּהוֹן בְּמִתְכַּךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמִהְכָּךְ בְּאַרְחָא וּבְמִשְׁכָּכְךָ וּבְמִקְמָךְ:

רש"י • וְשִׁנַּנְתָּם • לשון חדוד הוא: שיהיו מחדדים בפיה, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמר לו מיד. לְבָנֶיךָ • אלו התלמידים. מְצִינוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִים בָּנִים, שְׁנֵאֲמַר (דברים יד): "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם", וְאֹמַר (מלכים ב ב): "בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל". וְכֵן בְּחֻזְקָהּ שֶׁלְמַד תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, קָרָאם בָּנִים, שְׁנֵאֲמַר (ד"ה ב כט): "בְּנֵי עֵתָה אֵל-תִּשְׁלֹו". וְכֵשֶׁם שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִים בָּנִים, שְׁנֵאֲמַר: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם", כִּף הֵרַב קְרוֹי אֲב, שְׁנֵאֲמַר (מלכים ב ב): "אֲבִי אֲבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל וְגו'". וְדַבַּרְתָּ בָּם • (ספרי) שְׁלֹא יִהְיֶה עֶקֶר דְּבוּרָךְ אֲלָא בָּם, עֲשֵׂם עֶקֶר וְאֵל תַּעֲשֵׂם טָפֵל. וּבְשִׁכְכָךְ • (שם) יָכֹל אֲפֹלוּ שִׁכְבַּ בְּחֻזְקָהּ הַיּוֹם? תִּלְמֹוד לֹוֹמַר: "בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ", דֶּרֶךְ אֶרֶץ דְּבָרָה תּוֹרָה: זְמַן שְׁכִיבָה וְזְמַן קִימָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוץ לקוטר-שיחות חלק ט עמוד 33 - מתוך 'לקראת שבת')

הכרח הפרוש ד"לְבָנֶיךָ - אלו התלמידים

ושננתם לבניך

לְבָנֶיךָ - אלו התלמידים. מְצִינוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִים בָּנִים. (ו, ז. ובפירוש רש"י). צריך להבין: מה ראה רש"י להוציא את הפתוב מפשוטו, ולפרש שבניך - "אלו התלמידים". ובפרט, שענינו של פרוש רש"י הוא (פלשונו בעצמו) "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"? (בראשית ג, ח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּבְשִׁכְכָךְ. בזמן שדרך בני אדם לשכב ולישון. יָכֹול הייתי לסבור, שהדבר נקבע לפי כל אדם לעצמו, וְאֲפִילוּ שִׁכְבַּ לִישׁוֹן בְּחֻזְקָהּ הַיּוֹם יהא הדרך נחשב לו 'בְּשִׁכְכָךְ' וְיִתְחַיֵּב בְּקִרְיָאֵת-שְׁמַע' תִּלְמֹוד לֹוֹמַר 'וּבְקוֹמָךְ'; בְּשֵׁם שְׁזָמַן 'וּבְקוֹמָךְ' הוּא בִּשְׁעָה שְׁדֶּרֶךְ כֹּל הָעוֹלָם לְהִשְׁכָּב, אִף 'בְּשִׁכְכָךְ' תִּפְרֹשׁ כֵּן, וְאוֹלָם עֲדִין יָכֹול הֵייתִי לִפְרֹשׁ כֵּן גַּם לְגַבִּי 'וּבְקוֹמָךְ', שְׁאִפִּילוּ עֲמַד וְקָם מִשְׁנֵתוֹ בְּחֻזְקָהּ הַלֵּילָה חַיִּיב בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע מִצַּד 'וּבְקוֹמָךְ', וְנִמְצָא כִּי לֹא הוֹכַחְנוּ כָּלוּם מִ'וּבְקוֹמָךְ' תִּלְמֹוד לֹוֹמַר הוֹכַחָה אַחֲרֵת עַל שְׁנֵיהֶם: 'בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ', שְׁאִף-עַל-פִּי שְׁאִפְשֶׁר לְשִׁבֵּת גַּם מִחוּץ לְבֵית, וְאִפְשֶׁר לְלַכֵּת בְּמִקוֹם שְׁאִינוּ דֶּרֶךְ, מִכָּל מְקוֹם נֶקֶט הַכְּתוּב 'בְּבֵיתְךָ' וּבְדֶרֶךְ' כִּפִּי רְגִילוֹת מַעֲשֵׂה בְנֵי אָדָם, מִכָּאֵן אֲנוּ לְמִדִּים שְׁדֶּרֶךְ אֶרֶץ (כְּמִנְהַג הַבְּרִיּוֹת) דְּבָרָה תּוֹרָה, אִם כֵּן גַּם לְעִנְן שְׁכִיבָה וְקִימָה תִּלְוִי הַדָּבָר בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּזְמַן שְׁכִיבָה וְזְמַן קִימָה הִנְהוּגִים אֲצֵל רֹוב הַבְּרִיּוֹת

(ספרי) (באמה, לשיח): תורה ח

[וְנִקְרְאִים בָּנִים עַל שֵׁם שֶׁקָּבִלוּ תּוֹרָתוֹ מִסִּינִי (סד"ה); וְכֵן הוּא אֹמַר (מלכים ב ב, ג) 'בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל' [הַתְּלָמִידִים הַיּוֹשְׁבִים לִפְנֵי הַנְּבִיאִים בְּעִיר בֵּית-אֵל. וְכִפִּי שְׁמִתוֹרָגָם שֵׁם: 'תְּלָמִידִי נְבִיא';] וְכֵן מְצִינוּ בְּחֻזְקָהּ מִלֶּךְ יְהוּדָה, שְׁמֵאֲחֹר שְׁלֹמֹוד תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, נִחְשְׁבוּ כוֹלָם לְתִלְמִידֵי וּקְרָאם 'בָּנִים', שְׁנֵאֲמַר (דברים-הימים ב כט, יא) 'בְּנֵי עֵתָה אֵל תִּשְׁלֹו' [דְּבָרֵי חֻזְקָהּ אֵל הַבְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּים, הַמּוֹדִיר אוֹתָם שְׁלֹא יִשְׁגוּ בְּמִצְוֹת ה']. וּמוֹסִיף רש"י: וְכֵשֶׁם שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִים 'בָּנִים' לְרִבּוּתֵיהֶם, כִּף הֵרַב קְרוֹי 'אֲב' לְגַבִּי תִלְמִידֵי, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר אֲצֵל אֵלֵיהֶם הַנְּבִיא בְּעִלּוֹתוֹ בְּסַעֲרָה הַשְּׁמִימָה וְאִלִּישֶׁע תִּלְמִידוֹ עֲמַד בְּאַרְץ וְרָאָה עוֹלָה (מלכים ב ב, יא) 'וְאִלִּישֶׁע רָאָה וְהוּא מְצַעַק אֲבִי אֲבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל' וְגו', וְכִלְשׁוֹן הַתִּרְגוּם שֵׁם: 'וְהוּא מְצַחֵר רַבִּי רַבִּי' (ספרי) (תרא):

וְדַבַּרְתָּ בָּם. לא די שתדבר גם בדרך תורה, אלא שְׁלֹא יִהְיֶה עֶקֶר דְּבוּרָךְ אֲלָא בָּם, כְּלֹוֹמַר עֲשֵׂם - עֲשֵׂה אֵת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה עֵיקֶר, לְעֹזְמַת שְׁאֵר דְּבָרֵי הַחוּלִין, וְאֵל תַּעֲשֵׂם טָפֵל (ספרי) (ב"ב):

שְׁמִתוֹךְ כִּף שְׁמִתָּה עוֹסֵק בְּדַבְרֵי תּוֹרָתוֹ, אִתָּה מְבִיר בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא וּמְדַבֵּק בְּדַרְכּוֹ, וְכִף תִּאֲהַבְנוּ (ספרי) (ג"א):

אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצוּךְ הַיּוֹם. מהו לשון 'הַיּוֹם', הֲלֹא זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה שֶׁכָּבַד נְצִטּוֹו עַל הַתּוֹרָה? אֲלָא כִּף הוּא אֹמַר: לֹא יִהְיֶה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעֵינֶיךָ בְּדִיּוּטְגָמָא (=אֲגָרַת הַמֶּלֶךְ) יִשְׁנָה שְׁאִין אֲדָם טוֹפָנָה (מוֹקִירָה וּמַכְכָּדָה), אֲלָא כְּחֻדָּשָׁה שְׁנִיתְקַבְּלָה 'הַיּוֹם', שֶׁהִכַּל רִצִּין לְקִרְיָאֵתָהּ, מִתּוֹךְ חִבִּיבוֹת לְשִׁמוּעַ אֵת דְּבַר הַמֶּלֶךְ. וּמִפְרֹשׁ רש"י: 'דִּיּוּטְגָמָא' - מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ הַבָּאָה בְּמַכְכָּב (ספרי) (קיצו"מ): תורה ז

(ז) וְשִׁנַּנְתָּם. לשון חדוד הוא. שיהיו דברי התורה שנונים ומחודדים בפיה - שגורים ורגילים על לשונך. שאם ישאלך אדם דבר מן התורה, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד תשובה ברורה ובהירה (ספרי):

לְבָנֶיךָ. אין הפונה דווקא לבנים ממש, אלא אלו התלמידים. שכן מצינו בכל מקום שגם התלמידים קרויים בשם 'בָּנִים', כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (לשון יד, א) 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם'

והבאור בזה:

על הפסוק שאמר יעקב לשמעון (בראשית מט, ז) "אחלקם ביַעקב ואפיצם בישראל", מפרש רש"י "אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים". מכך משמע, כי מלמדי תינוקות היו מבקשים מאד בקרב עם ישראל, עד שכמעט שכבט שלם התפרנס מעסוק זה.

ועל-כן, כשנבוא לפרש את פשטות הכתוב כאן "ושננתם לבניך" לא נוכל לומר שקאי על הבנים, כי אם האב בעצמו חייב ללמד את בנו תורה, למה יש צורך במלמדי תינוקות. דאף שנדרשים הם עבור יתומים או עבור בני עמ-הארץ, הרי אלו מקרים מועטים, ואף התורה אומרת שכמעט שכבט שלם יתעסק בלמוד תינוקות (ולהיות סופרים) בעוד שהצורך בזה הוא לעתים רחוקות!?

ומלבד זאת: ילד 'בן חמש למקרא' (שבשבילו נועד פרוש רש"י, לפי הוראת המשנה באבות 'בן חמש שנים למקרא') שלומד את הפסוק, אינו יכול להבין שיש חיוב על אביו ללמוד תורה בעצמו, בשעה שהוא וחבריו לומדים אצל מלמדים. ומוכן מה שרש"י הכרח לפרש כי "לבניך – אלו התלמידים", דלא נתן לפרש את פשט הכתוב דקאי על הבנים.

(ח) וקשרתם לאות על-ידך והיו למטפת בין עיניך: ח ותקטרגו לאות על ידך ויהיו לתפלין בין עיניך:

כ"ט ◀ וקשרתם לאות על-ידך • אלו תפלין שפזרו. והיו למטפת בין עיניך • אלו תפלין שבראש. ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו מטפת, טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים. (סנהדרין ד)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק ל"ט עמוד 22 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בין תפלין של-יד לתפלין של-ראש בעבודת האדם

וקשרתם לאות על-ידך והיו למטפת בין עיניך: (ו, ח)

בנוגע לתפלין של-יד נקט הכתוב הלשון "וקשרתם", ואלו בתפלין של-ראש כתב "והיו", ומזה מוכח דבתפלין של-יד המצוה היא רק מעשה הקשירה, מה-שאין-כן תפלין של-ראש – מצותן שיהיו מנחים על הראש, ונמצא שכל רגע שהן על הראש מקיים מצות תפלין (וראה בצפנת פענח על הרמב"ם (הלכות תפלין פרק ד הלכה ד. מהדורא תנינא ע, ד. פט, א) שביאר על-פי חילוק זה לשון הרמב"ם).

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

החלוק הפנימי בין תפלין של-יד ותפלין של-ראש הוא כמבאר ב'שלחן ערוך' (אורח חיים סימן כה סעיף ה) דתפלין של-יד שמונחים על הזרוע כנגד הלב – מורה על עבודת המדות, לשעבד להקב"ה "הלב שהוא עקר התאוות והמחשבות", ותפלין של-ראש "על הראש כנגד המוח" – לשעבד הנשמה שהיא במוח "להקב"ה.

ועל-פי-זה יש לבאר החלוק הנ"ל בין תפלין של-יד ותפלין של-ראש:

בנוגע למדות שבלב, הרי אין לבו של כל אדם ברשותו "להפך לבו מתאוות עולם הזה לאהבת ה' באמת" (תניא ריש פרק יז), כי רק צדיקים "לבם ברשותם" (תניא שם), ולכן אין מצות תפלין של-יד – שעבד תאוות הלב – "שיהיה מנח", אלא רק על מעשה הקשירה, זאת אומרת, דאף-על-פי שאין האדם יכול להפך את לבו מתאוות לבו לאהבת ה' באמת, שיהיה משעבד בתמידות לאהבת ה', מכל-מקום עליו לקשר את לבו, בדרך כפיה, לשלוט על עצמו שלא להוציא תאוותו מן הכח אל הפעל.

מה-שאין-כן בנוגע למוחו, הרי "מוחו ברשותו" של כל אחד ואחד מישראל, ש"יכול להתבונן בו בכל אשר יחפץ" (תניא שם), ולכן מצות תפלין של-ראש היא מצוה תמידית, "שיהיה מנח", היינו שיהיה משעבד באפן תמידי לעבודתו יתברך.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

פירושו **שתים**, וכן **פת' בשפת** ארץ **אפריקי** פירושו **שתים**. הרי שתיבת 'טט-פת' רומזת על **שתים-שתים**, שהם ארבע (סנהדרין ד) (תוס' מנחות ז:): תורה ט

'טוטפת' הנאמר על התפלין, מלבד משמעותו הפשוטה שהן כתבשיט על הראש, יש בתיבה זו רמז על ארבע הפרשיות המונחות בתוכם. כיצד? **'טט' בשפתם של יושבי כתפי,**

(ח) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפלין שפזרו: והיו למטפת בין עיניך. אלו תפלין שבראש. ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו 'טוטפות'. כלומר, לשון

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 54)

וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך (ו, ח) **תפלין דמארי עלמא מה כתיב בהו, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ** (ברכות ו, א) הבעל שם טוב אומר, שה'תפלין של יד' של הקב"ה הם היהודים הפשוטים, וה'תפלין של ראש' הם בעלי התורה. כשם שהנחת תפלין של יד קודמת להנחת תפלין של ראש, כך גם עבודתו של יהודי פשוט, העובד את ה' בקבלת על, קודמת לעבודת בעל מוחין (ספר השיחות ת"ש עמ' 133). ויש לבאר על פי הידוע בתורת החסידות, שהבטול של יראה וקבלת על, אפלו יראה תתאה, קשור לבטול העצמי של עצם הנפש, יחידה שבנפש, שלמעלה מעבודת תפלין של ראש.

(ט) וכתבתם על-מזוזות ביהך ובשעריך: ם
ט וכתבתבנון על מזוזין ותקבענון בספי ביהך ובתריץך:

רש"י • מזוזות ביהך • מזוזות כתיב, שאין צריך אלא אחת. ובשעריך • לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עירות (יזמא יא).

(י) והיה כיריבאך ויהיה אלהיך אלהיך אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא-בנית:
י ויהי ארי יעלף יי אלהך לארעא די קנים לאברהם לאברהם ליצחק וליעקב למתן לך קרוין וברבון ושבן די לא כניתא:

(יא) ובתים מלאים כל-טוב אשר לא-מלאת וברת חצובים אשר לא-חצבת פרמים וזיתים אשר לא-נטעת ואכלת ושבעת:
יא ובתין מלן כל טוב די לא מליתא וגבין פסילן די לא פסלתא פרמין וזיתין די לא נצבתא ותיכול ותשבע:

רש"י • חצובים • לפי שהוא מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציבה.

(יב) השמר לך פן-תשכח את-יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:
יב אסתמר לך דילמא תנשי ית דחלתא דיי די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא:

רש"י • מבית עבדים • כתרגומו: 'מבית עבדותא', ממקום שהייתם שם עבדים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כתרגומו באונקלוס, שלא תרגמו 'מבית עבדין' אלא 'מבית עבדותא'. וההבדל ביניהם הוא, כי 'מבית עבדות', משמעותו 'ממקום שאתם הייתם שם עבדים', אבל אם תפרשנו 'מבית של עבדים', יהיה משמעו מקום שמתגוררים בו עבדים, וכאילו אף המצרים עצמם היו עם עבדים, והכתוב אומר (לח, ה) 'ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים'. הרי שהיו ישראל עבדים למלך, ולא עבדים לעבדים (על-פי רשי שמות ב, א: תורה יג).

בשערים שלך, **לרבות** כמה סוגי שערים: **שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות** שחייבים במזוזה (יזמא יא). (רבינו חננאל, מאירי): תורה י (יא) **חצובים**. לא נקט הכתוב לשון 'חפירה' או 'כריה' (בורות חפורים, כרויים), **לפי שהיה הקרקע בארץ ישראל מקום טרשין** (אבנים) **וסלעים**, לכן **נופל בו לשון חציבה**, כי לשונות 'חפירה' או 'כריה' אינם אלא באדמה רכה (והורן): תורה יב (יב) **מבית עבדים**. אין פירושו 'בית של עבדים' אלא 'בית של עבדות'.

(ט) מזוזות ביהך. מזוזות כתיב [כך הוא לפי מסורת רש"י] בלא וי"ו, שהוא לשון יחיד, לומר לך שאין צריך שתי מזוזות בשני צדי הפתח, אלא מזוזה אחת בצד אחד [בנימין] בלבד (רבינו בחי) [עם זאת, ה'קרי' הוא בלשון רבים: 'מזוזות', שהרי צריך לקבוע מזוזה בכל פתח מפתחי הבית ואין די בקביעתה במזוזות פתח אחד (גר)]:

ובשעריך. לא נאמר 'בשעריך' בלשון יחיד, שהוא משמעו 'בשער שלך', אלא 'בשעריך' בלשון רבים, שמשמעו

(יג) אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֶתוֹ תַעֲבֹד וּבְשִׁמּוֹ יִגִּית יי אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וְקַדְמוֹהִי תִפְלַח וּבְשִׁמָּה תִקְיִם: תִּשָּׁבַע:

כז"י • וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע • אם יש בך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועובד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו, תהא זהיר בשבועתך, ואם לאו, לא תשבע.

(יד) לֹא תִלְכֹּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם: יי לא תהכון בטר טעות עממיא משעות עממיא די בסחרגניכין:

כז"י • מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם • והוא הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הצריך להזהיר עליהם ביותר.

(טו) כִּי אֵל קָנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פְּנִיחָרָה אֶרֶץ־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: טו ארי אל קנא יי אלהיך שכנתה בינך דילמא תתקף רגזא דיי אלהיך בך וישחף מעל אפי ארעא:

(טז) לֹא תִנָּסוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נָסִיתֶם בַּמִּסָּה: טז לא תנסון קדם יי אלהכון קמא די נסיתון בנסיתא:

כז"י • בַּמִּסָּה • כשיצאו ממצרים, שנסוהו במים, שנאמר (שמות יז): "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבְּנוּ"?.

(יז) שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעַדְתּוֹ וְחֻקּוֹ אֲשֶׁר צִוְּךָ: יז מטר תטרון ית פקודיא דיי אלהכון וסהדותה וקדמוהי די פקדך:

(יח) וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וְכָאֵת וִירְשָׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לָאֲבֹתֶיךָ: יח ותעבד דכשר ודקדק קדם יי בדיל דייטב לך ותעול ותירת ית ארעא טבתא די קיים יי לאבתריך:

כז"י • הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב • זו פשרה, לפנים משורת הדין.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ונשתה, ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה' וגו', ויקרא שם המקום מסה ומריבה, על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבְּנוּ אם אין: תורה יז
(יח) הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. בפסוק הקודם נאמר 'עדתי וחקיו אשר צו', והם הדינים עצמם, וכאן הוסיף הכתוב את 'הישר והטוב', שהוא מחוץ לשורת הדין והמשפט. וזו היא עשיית פשרה, שאיננה 'דין' אלא דבר 'ישר וטוב', ששני בעלי הדין מתפשרים ומסכימים

ואמנם הוא הדין לאלהי העמים הַרְחֹקִים מכם. ולמה הזהיר במיוחד על הקרובים? אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם ועובדים אותם, הוצרך להזהיר עליהם ביותר שלא ילמדו ישראל ממעשיהם: תורה טו
(טז) בַּמִּסָּה. כשיצאו ממצרים חנו באחת מחנותיהם ב'רפידים', וקראו שם המקום 'מסה', על שם שנסוהו במים, כמו שנאמר (שמות יז ב'): 'וַיִּרָב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מַיִם

(יג) וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע. פתח הכתוב בענין יראת ה' ועבודתו, וסיים בשבועה בשמו, לומר לך כי רק אם יש בך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועובד אותו, אז אני מתיר לך שבשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו, ודאי תהא זהיר בשבועתך לך קדק בזה ביותר שאינה שבועת שווא, ואם לאו - אם אין בך כל המדות הללו, אזי לא תשבע כלל: תורה יד
(יד) מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם. כלומר הקרובים אליכם.

(יט) לַהֲדַר אֶת-כָּל-אֵיבֹיךָ מִפְּנֵיךָ בְּאִשֶּׁר דָּבָר יְהוָה: ׀
 יט לַמַּתְבָּר ית כל בְּעָלֵי דְבָרָךְ מִקְדָּמָךְ כְּמֵא
 די מליל יי:

כט"א • בְּאִשֶּׁר דָּבָר • וְהִכֵּן דָּבָר? (שמות כג) "וְהַמְתִּי אֶת כָּל הָעָם וְגו'".

(כ) כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם:
 כט"א • כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר • יֵשׁ מָחָר שֶׁהוּא אַחֵר זְמַן.

(כא) וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיינוּ לַפְרָעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה:

(כב) וַיִּתֶּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמִפְתֹּתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בַּפְרָעָה וּבְכָל-בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ:

(כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לְתֶת לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

(כד) וַיֹּצִינוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִּירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחֵיתָנוּ בַּהֵיוֹם הַזֶּה:

(כה) וַצִּדְקָה תִּהְיֶה-לָּנוּ כִּי-נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: ׀

♦ שבת קודש י"ג מנחם-אב ♦

ז (א) כִּי יִבְיֹאֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִשְׁלַח גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֵיךָ תַּחְתִּי וְהַגְרָגְשִׁי וְהָאֻמִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ:

כט"א • וְנִשְׁלַח • לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה וְהַתְּזָה, וְכֵן (דברים יט): "וְנִשְׁלַח הַבְּרָזִל".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ממש, אלא יש מחר שפירושו הוא אחר זמן מרובה (ראה גם בראשית ל, לא) וגם כאן יש לפרשו כן, שישאלו אתכם בניכם בדורות הבאים: תורה כא ז (א) וְנִשְׁלַח. הוא לשון השלכה והתזזה, שכל זריקת דבר והרחקתו

בשואמר (שם כג, כז) 'והמותי את כל העם אשר תבא בהם' [אשיל מהומה בכל הגוים אשר אתם באים לכבוש את ארצם]: תורה כ (כ) כִּי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר. לא כל מקום שנאמר 'מחר' פירושו יום המחרת

בנייהם, וכן כל דבר שהוא לפני משורת הדין שאינו מחוייב בו, והוא עושה כן ממדת חסידות, הרי זה 'ישר וטוב' (לשיר, יוסף חלל): תורה יט (יט) בְּאִשֶּׁר דָּבָר. וְהִכֵּן דָּבָר זֹאת, שִׁיגְרַשׁ אֶת כָּל הָאוֹיְבִים מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ב) וַיִּתְּנֶם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהַפִּיתָם הַחֲרִם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם:

רש"י: «וְלֹא תִחַנֵּם» (ע"ז ט) לא תתן להם חן, אסור לו' לאדם לומר: 'כמה נאה כנעני הזה'! דבר אחר: לא תתן להם חנייה בארץ.

(ג) וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בְּתֶךְ לֹא-תִתֵּן לִבְנֹו וּבְתוֹ לֹא-תִקַּח לִבְנֶךָ:

(ד) כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרֵי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַחֲרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידֶךָ מֵהָר:

רש"י: «כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרֵי» (קידושין סח) בנו של כנעני, כשישא את בןך יסיר את בןך אשר תלד לו בך מאחרי, למדנו שכן בך הבא מן הכנעני קרוי בןך, אבל בן בןך הבא מן הכנענית אינו קרוי בןך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בןך: 'לא תקח כי תסיר את בןך מאחרי', אלא 'כי יסיר את בןך וגו'.

(ה) כִּי אִם-כָּה תַעֲשֶׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבָּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵיהֶם תַּגְדִּיעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ:

רש"י: «מִזְבְּחֹתֵיהֶם» של בנין. מצבתם • אבן אחת. ואשיריהם • אילנות שעובדין אותם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(מפרשים): תורה ה
(ה) מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבָּתָם תִּשְׁבְּרוּ. מה בין מִזְבֵּחַ לִמְצָבָה? המִזְבֵּחַ אינו עשוי מאבן אחת, אלא של בָּנִין הוא, הבניי מאבנים הרבה וְלִכְן נִקְרָאת עֲשִׂיתו בִּלְשׁוֹן 'בְּנִין' (ראה בראשית ח, כ. וּלְחֵן כּו, ה. ועוד הרבה) וְשִׁבְרָתוֹ נִקְרָאת בִּלְשׁוֹן 'נִתְּצָה':

וּמִצְבָּתָם. היא העשויה אבן אחת גדולה [כמו שִׁנְאָמֶר (בראשית כח, יח) וַיִּקַּח אֶת הָאֲבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאשְׁתּוֹ וַיִּשָּׂם אֹתָהּ מִצְבָּה. וְלִכְן נִקְרָאת עֲשִׂיתָהּ בִּלְשׁוֹן 'הִקְמָה' או 'הִצְבָּה' (ראה בראשית לה, יד. וּלְחֵן טו, כב) וְכִיטוּלָהּ הוּא בְּשִׁבְרָה] (בא"י, באמ"ת, א"ש):

וְאֲשִׁירֵיהֶם. אילנות שעובדין אותן עבודה זרה נקראים 'אשרות': וּפְסִילֵיהֶם. פירוש: צלמים - דמויות של אדם או שאר צורות של בעלי חיים וכדומה, העשויות לעבודה זרה: תורה ו

אופנים של התחננות עם הגוים נאסרו בפסוק הקודם: בן גוי הנושא בת ישראל, ובן ישראל הנושא גויה. אף טעם זה 'כי יסיר את בןך מאחרי', [הנאמר בלשון זכר: 'יסיר'], נאמר רק לגבי בנו של גוי כשישא את בתך, שהוא יסיר את בןך - כלומר נכדך אשר תלד לו בתך - מאחרי. וְכֵאן לְמַדְנֵנו הַכְּתוּב, שְׂהָבֵן הַנוּלָד מִתֵּיחַס לְעוֹלָם אַחֵר אִמּוֹ, לְעִנְיָן קִבְּיעֵתוֹ כִּי־יִשְׂרָאֵל או כגוי, שכן אנו מוצאים כאן, שְׂבִין-בִּתְּךָ הַבָּא מִן הַגּוֹי קְרוּי 'בֶּנֶךְ', וְהַתּוֹרָה מְקַפֶּידָה שֶׁלֹּא יִסּוּר מֵאַחֲרֵי אֲמוּנָתוֹ בּוֹ, אֲבָל בֶּן-בֶּנֶךָ הַבָּא מִן הַגּוֹיָה אֵינוֹ קְרוּי 'בֶּנֶךָ' (ס"א: אלא 'בְּנָה'), שְׂהָרִי לֹא נֹאמֵר עַל הָאֻזְהָרָה הַשְּׂנִיָּה 'בְּתוֹ לֹא תִקַּח' טַעַם כְּדוּגְמַת זֶה - 'כִּי תִסֵּר אֶת בֶּנֶךָ מֵאַחֲרֵי' (ס"א: אלא 'כִּי יִסֵּר אֶת בֶּנֶךָ' וגו'), לְפִי שְׂהָנוּלָד לֹאִם גּוֹיָה אֵינוֹ נִידוֹן כְּבֶן יִשְׂרָאֵל, וּבְעֶצֶם לִידָתוֹ הוּא כְּכֶר מִסּוּר לְעִבּוּדָה זָרָה

קרויה 'נשיל'ה, וכן אנו מוצאים במקרא (למנ"ט, ה) 'וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ וּמִצָּא אֶת רַעְהוֹ' וגו' [החוטב עצים וְנִשְׁמַט הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ, וְעַל יְדֵי זֶה הָרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּשִׁנְגָּה]. וְאִף כֵּאֵן מִשְׁמַעוֹ לְפִי הָעִנְיָן, שִׁנְגַּרְשׁ וְיִשְׁלִיף אֶת הַגּוֹיִם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל: תורה ב

(ב) וְלֹא תִחַנֵּם. לפי פשוטו של מקרא פירושו כמו 'לא תחננם', כלומר אל תחונן אותם לרחם עליהם ולהשאירם בחיים, וְחַו"ל הוֹסִיפּוֹ לְדַרְשׁוֹ גַּם מִלְשׁוֹן 'חֵן', וְגַם מִלְשׁוֹן 'חֲנִיָּה': לֹא תִתֵּן לָהֶם חֵן. שְׂאִסוּר לוֹ לֹאֲדָם לומר 'כמה נאה גוי זה'. דבר אחר הנדרש מאיסור 'לא תחנם': לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בָּאָרֶץ, שְׂאִסוּר לֹאֲדָם לְמַכּוּר לְנִכְרֵי קִרְקַע בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל [וּשְׁנֵי הָאִיסוּרִים הֵלְלוּ נוֹהֲגִים לְגַבִּי כָּל הַגּוֹיִים, וְלֹא רַק בְּשִׁבְעָה הַעֲמֻמִּין שְׂעָלִיהֶם נִצְטוּר גַּם לְהִשְׁמִידָם] (עבודה

זרה ב) (שע"א, תוספות שם): תורה ג

(ד) כִּי יִסֵּר אֶת בֶּנֶךָ מֵאַחֲרֵי. שְׁנֵי

וְאֵרִי עִם קְדוֹשׁ אֱתָהּ אֶלְהֵיךָ בְּךָ בַּחֲרֵה יְהוָה
אֶתְרַעֲי יְיָ אֶלְהֵיךָ לְמַהְרֵי לֵה לְעַם חֲסִיד מִכָּל
עַמֻּמֵּיָא דִּי עַל אֶפְרָעָא :

(י) כִּי עִם קְדוֹשׁ אֱתָהּ לְיְהוָה אֶלְהֵיךָ בְּךָ בַּחֲרֵה יְהוָה
אֶלְהֵיךָ לְהָיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ:

ז לא מדסגיאין אתון מכל עממיא צבי יי
בכון ואתרעאי בכון ארי אתון זערינ מכל
עממיא :

(י) לֹא מִרְבַּכֶּם מִכָּל-הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וּבַחֲרֵה
בָּכֶם כִּי-אַתֶּם הַמַּעֲט מִכָּל-הָעַמִּים:

כ"י- לא מרפכם • בפשוטו. ומדרשו: לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך
"חשק ה' בכם". כִּי-אַתֶּם הַמַּעֲט מִכָּל-הָעַמִּים • הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר (בראשית יח): "ואנכי עפר ואפר",
וכגון משה ואהרן שאמרו (שמות טז): "ונחנו מה", לא כנבוכדנאצר שאמר (ישעיה יד): "אדמה לעליון", וסנחריב
שאמר (שם לח): "מי בכל אלהי הארצות", וחרם שאמר (יחזקאל כח): "אל אני מושב אלהים ישבתי". כִּי אַתֶּם
הַמַּעֲט • הרי 'כי' משמש בלשון 'דהא'.

ח ארי מדרחם יי יתכון ומדנטר ית קנמא די
קיים לאבהתכון אפק יי יתכון בידא תקיפא
ופרקד מבית עבדותא מידא דפרעה מלפא
דמצרים :

(ח) כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת-הַשְּׂבָעָה
אֲשֶׁר נִשְׁפַּע לְאַבְתִּיכֶם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיַד
חֹזֶק וּבְיַד פֶּדֶד מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פְּרַעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם:

כ"י- כי מאהבת ה' • הרי 'כי' משמש בלשון 'אלא', לא מרפכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם.
ומשמרו את השבעה • מחמת שמרו את השבועה.

ט ותדע ארי יי אלהיך הוא אלהים אלהא
מהימנא נטר קנמא וחסדא לרחמיה
ולנטרי פקדוהי לאלפי דרין :

(ט) וַיֵּדַעְתָּ כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל
הַנֶּאֱמָן שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשִׁמְרֵי
מִצְוֹתָיו לְאֵלֶּף דּוֹר:

כ"י- לאלף דור • ולהלן הוא אומר (דברים ה): "לאֵלֶּפִים". כאן שהוא סמוך אצל "לשומרי מצותיו", העושים

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

בארבע לשונות, משמש כאן בלשון
'דהא' שהוא נתינת טעם לדבר: למה
חשק ה' בכם, משום שאתם
המעט: תורה ח
(ח) כִּי מֵאַהֲבַת ה' הרי 'כי', המשמש
בארבע לשונות, משמש כאן בלשון
'אלא', הבא לשלול את הדברים
הקודמים: לא מרופכם חשק ה' בכם,
אלא מאהבת ה' אתכם חשק בכם:
ומשמרו את השבועה. כלומר,
מחמת שמרו את השבועה. שהאות
מ"ם משמשת כאן כסיבה, כדוגמת
המ"ם של 'מרפכם', 'מאהבת', וכדומה
(לש"ח): תורה ט

(ט) לְאֵלֶּף דּוֹר. משמע שהוא שומר
טובה לאלף דורות בלבד, ולהלן (לעיל
ה.) הוא אומר 'ועשה חסד לאלפים'
לאהבי ולשומרי מצותי, הרי כמה

מה אנו חשובים להתלונן עלינו.
וזהו ענותנותם של גדולי עם ישראל,
בשונה מגדולי שאר העמים: לא
כנבוכדנאצר מלך בבל שאמר
'אעלה על במתי עב אדמה לעליון'
(ישעיה יד, יח) [איני בראי לדור עם בני
אדם, אעשה לי ענן קטן ואשב בו
(רש"י)], וסנחריב מלך אשור, שאמר
בבואו להלחם על ירושלים: 'מי בכל
אלהי הארצות אשר הצילו את
ארצם מדי כי יציל ה' את ירושלים
מדי' (שם לו, כו) וחרם מלך צור שאמר
על עצמו 'אל אני מושב אלהים
ישבתי' (יחזקאל כח, ה), הרי כנגד כל
אלה, אומר הכתוב 'כי אתם המעט
(הממעטים את עצמכם) מכל העמים',
לכן חשק ה' בכם:

כי אתם המעט. הרי 'כי', המשמש

(ז) לֹא מִרְבַּכֶּם. פירושו בפשוטו. לא
משעם היותכם רבים חשק ה' בכם,
שהרי אינכם רבים אלא מעטים. ולפי
מדרשו, אין זה מלשון ריבוי אלא
מלשון גדולה, וכך הוא אומר: לפי
שאין אתם מגדילים עצמכם
להתגאות על אחרים כשאני משפיע
לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם:

כי אתם המעט. לפי מדרשו, כי אתם
הממעטין עצמכם והנכם מחזיקים
במדת הענוה, כגון אברהם שאמר
'ואנכי עפר ואפר' (בראשית יח, כו)
[בשעמד בתפלה לפני ה' לבקש על
אנשי סדום, והשפיל 'והמעט' עצמו
לפני המקום להדמות כעפר ואפר].
וכגון משה ואהרן בתשובתם על
תלנות ישראל, שאמרו על עצמם
בענוה 'ונחנו מה' (שמות טז, יז), כלומר

שיעור יומי לשבת קודש י"ג מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – ז – פרשת ואתחנן פג
מִירָאָה, הוּא אוֹמֵר לְאֶלֶף. וְלִהְלֹן שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל "לְאוּהֲבִיו", הָעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה, שֶׁשְׂכָרָם יוֹתֵר גָּדוֹל, הוּא
אוֹמֵר לְאֶלְפִים. לְאוּהֲבִיו • אֵלּוּ הָעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה. וְלִשְׂמֵרֵי מִצְוֹתָיו • אֵלּוּ הָעוֹשִׂין מִיִּרְאָה.

(י) וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֶל-פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר
לְשִׁנְאוֹ אֶל-פָּנָיו יִשְׁלַם-לוֹ:

כ"י • וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֶל-פָּנָיו • בְּחֵיּוֹ, מִשְׁלָם לוֹ גְּמוּלוֹ הַטּוֹב, כְּדִי לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

(יא) וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

כ"י • הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם • (עירובין כב) וּלְמַחֵר, לְעוֹלָם הַבָּא, לְטוֹל שְׂכָרָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות קונטרס סו עמ' 8)

הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם (י, יא) **וּלְמַחֵר לְעוֹלָם הַבָּא לְטוֹל שְׂכָרָם** (י"ב) **לַעֲשׂוֹתָם** – הֵינּוּ הַעֲבוּדָה בְּזִמְנָן הַזֶּה, שֶׁעַל-יְדֵהּ נִמְשָׁךְ
אוֹר בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, אֶבֶל רַק בְּהֶעֱלָם. **לְקַבֵּל שְׂכָרָם** – הֵינּוּ גְלוֹי הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן לְעֵתִיד לְבוֹא, בְּגִמְרָה הָעֲבוּדָה. וּמִצִּיּוֹ
שְׁתֵּי בְחִינּוֹת אֵלּוּ גַם בְּזִמְנָן הַזֶּה עֲצוּמוֹ: בְּעֲבוּדַת **שִׁשַּׁת יְמֵי הַחֹל**, שִׁשַּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָתָךְ, הַמְטָרָה הִיא לְהַמְשִׁיךְ
אוֹר וּקְדוּשָׁה בְּדַבְרֵים גִּשְׁמִיִּים. אֵךְ **שִׁבְתָּ** הוּא גְלוֹי הַתַּעֲנוּג, וְקִרְאָתָהּ לְשִׁבְתָּ עֲנֵג, שֶׁבָּא עַל יְדֵי הַקְדָּמַת שִׁשַּׁת יְמֵי הַמְעַשָּׂה,
כְּמֵאִמָּר מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שִׁבְתָּ יֵאָכֵל בְּשִׁבְתָּ.

ק"ח פסוקים, עזריאל סימן. חסלת פרשת ואתחנן

הַפְטָרָה לְפָרֶשֶׁת וְאֶתְחַנֵּן לְקִרְיָאָה בְּצִיּוּר וּלְשִׁמּוֹ"ת נִדְפָסָה לְקַמֵּן עַמ' קָצָה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׂכָרָךְ קִבֵּל כָּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה [וְכֵן
תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס: 'וּמִשְׁלָם לְסִנְאוּהִי
טְבִינָן'] (רא"ם: תורה יא
(יא) **הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם**. אֵךְ כִּי לְפִי פִשּׁוּטָן
שֶׁל דְּבָרִים תִּיבַת 'הַיּוֹם' מוֹסַבֶּת עַל
'מִצְוָה', לוֹמֵר שֶׁהוּא 'מִצְוָה אוֹתָם הַיּוֹם'
לַעֲשׂוֹתָם תְּמִיד, הֲרִי לְפִי מִדְּרָשׁוֹ
מְחַבֵּרֶת הִיא אֶל תִּיבַת 'לַעֲשׂוֹתָם',
וְכָלֹמֶר: הַיּוֹם, בְּעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיכִים
אֲתָם לַעֲשׂוֹתָם; וּלְמַחֵר, לְעוֹלָם הַבָּא,
עֲתִידִים אֲתָם לְיִטּוֹל שְׂכָרָם (מִשְׁכ"ל):

חסלת פרשת ואתחנן

וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו. אֵלּוּ הָעוֹשִׂין
מִירָאָה – מֵתוֹךְ שְׁמוֹרָאוֹ גָּדוֹל וּמוֹשָׁל
עַל הַבְּרִיּוֹת (רש"י שם): תורה י
(י) וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֶל פָּנָיו. הוֹאִיל
וְסִתָּם הַכְּתוּב וְלֹא פִירֵשׁ מִדּוֹ 'תְּשׁוּלָם'
זֶה, אִם עוֹנֵשׁ הוּא אוֹ שְׂכָר, לְפִיכָךְ יֵשׁ
לְפָרְשׁוֹ כְּדִמְשָׁךְ לְהַאֲמִיר לְמַעַלָּה:
'שִׁמְרַת הַבְּרִית וְהַחֻסָּד' וְגו' וְגַם
לְשׁוֹנָאִיו, בְּחֵיּוֹ שֶׁל הֶרְשָׁע, הַקְּבִי"ה
מִשְׁלָם לוֹ גְּמוּלוֹ הַטּוֹב עַל מַעַט
הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ, כְּדִי
לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא, אֲחֵר

אֶלְפִים בְּמִשְׁמַע? אֵלּוּ כָּאֵל שֶׁהַמְסָפָר
הוּא סְמוּךְ אֶצֶל תִּיבּוֹת 'לְשׁוֹמְרֵי
מִצְוֹתָיו' וְאֵינּוּ סְמוּךְ לְתִיבַת 'וְאֵהֲבִיו',
הֲרִי שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֵלֶּה הָעוֹשִׂין
אֶת הַמִּצְוֹת מִירָאָה וְלֹא מֵאַהֲבָה,
וְלִכְךָ הוּא אוֹמֵר רַק 'לְאֶלֶף'; וְאֵיִלּוּ
לְהֵלֶן שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל תִּיבַת
'לְאוּהֲבִי' – וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֵלּוּ
הָעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה שֶׁשְׂכָרָם יוֹתֵר גָּדוֹל
– הֲרִי הוּא אוֹמֵר 'לְאֶלְפִים' (סוטה לא):
לְאוּהֲבִיו. אֵלּוּ הָעוֹשִׂין מֵאַהֲבָה –
הַמְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת מֵאַהֲבָה הִ:

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' מנחם אב מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' מנחם אב מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' מנחם אב מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א מנחם אב מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' מנחם אב פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב מנחם אב מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג מנחם אב פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קב, א. פותחין... עד עמ' 204, והגוף שבנפש:

חלקים בשנים שונות. בפעם הראשונה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט
ללכת למורישו, אז נתן למחנכיו פתקי-התעוררות "פותחין בברכה" עד
והן בחינת הזרועות והגוף שבנפש. בפעם השנייה – כשהוד כ"ק רבנו
הזקן שב ממורישו, ורבו הוד כ"ק המגיד ממזריטש, בפקודת מורנו
הבעל-שם-טוב ובברכת מורו
הקדוש חי"י, גילה מי הוא –
הוד כ"ק רבנו הזקן – מטרת
ירידת נשמתו הקדושה
והאחריות הגדולה וסכנות
נפשות רוחניות הקשורות בכך
– כתב הוד כ"ק רבנו הזקן את
חלקה השני של אגרת הקודש
מ"אך מי הוא הנותן" עד "עד
מיצוי הנפש".

הוד כ"ק רבנו הזקן מספר לבנו, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולנכדו, הוד
כ"ק אאזמ"ר הרה"ק "צמח צדק", את חוויותיו הפנימיות בשנים
הראשונות מאז הודיע ומסר לו מורו הרב המגיד השליחות של מורו רבנו
הבעל-שם-טוב. האמונה הפשוטה, אומר הוד כ"ק רבנו הזקן, שהיתה
לנו, תלמידי הרב המגיד, בכ"ק הרב המגיד, יחד עם ההתמסרות של
מסירות נפש אליו, העניקה לי תוקף עז, לבצע את כל ציוויי של רבנו
המגיד בדיוק גמור ובמסירות נפש פנימית ועצמונית. כעבור כמה שנים,
כשהאברכים, תלמידי, התיישבו בעיירות ובישובים שונים, הרי לרגלי
המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד, וכדי לבצע, בעזרת השם יתברך,
את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי לעולם זה – הוספתי באגרת
"פותחין בברכה" את הקטע "ועתה הפעם כו' נא ונא. אך בשבתות כו'
ובגון דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".

פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּה, לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' בִּי טוֹב. שְׁמוּעָה
טוֹבָה שְׁמוּעָה וְתַחֲי נַפְשִׁי – שמעתי שמועה טובה שהחיותה
את נפשי, אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, – כשאומרים "טוב" הכוונה
היא לתורה, כמאמר המשנה במסכת אבות¹, ועל איזה טוב של
תורה אנו מדברים כאן? – "תוֹרַת ה' תְּמִימָה"² – שעל תורת
ה' כפי שהיא "תמימה" הרי כתוב שהיא "משיבת נפש", היא
מחיה ומרעננת את הנפש, זו הַשְׁלָמַת כָּל הַשָּׂם³ פְּלִי⁴ – סיום
כל הש"ס כולו⁵, בְּרַב עֲזָרוֹת וּמְנִיגִים מֵאֲנָשׁ⁶, – חסידים,
הוֹדָאָה עַל הָעֶבֶר – תודה על שעשו זאת בעבר, וּבִקְשָׁה עַל
הָעֵתִיד, – ובקשה לעשות זאת גם בעתיד, כֹּה יִתֵּן ה' וְכֹה
יוֹסִיף ה' לְאִמְצָן לָבָם בְּגִבּוֹרִים⁷, מְדִי שָׁנָה בְּשָׁנָה, בְּגִבּוֹרָה
שֶׁל תוֹרָה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של הש"ת היא הרי

אגרת הקודש:

1. א. בהסכמתם לספר ה"תניא", מצינים הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל
2 נ"ע (נדפסה ב"מבוא" ל"תניא"), שכל סימני "אגרת הקודש" (כולל גם
3 ה"קונטרס אחרון" הבא אחרי "אגרת הקודש" ואגרות הקודש שלאחריו).
4 נכתבו בכתב יד קדשו
5 ובלשונו הקדוש של רבנו
6 הזקן. השם "אגרת הקודש"
7 ניתן, מפני שרוב הסימנים
8 שבחלק זה, הם אגרות
9 שנשלחו על ידי רבנו הזקן
10 (אל חסידים) "להורות לעם ה'
11 הדרך ילכו בה והמעשה אשר
12 יעשו", ובגלל זה מצאו
13 הרבנים, בני הגאון המחבר,
14 לנכון לצרף אגרות קודש אלו לספר ה"תניא".

15 בתחילת האגרת הראשונה, מדובר אודות המנהג שנתקן באותם הימים
16 בין חסידים (מנהג שנהוג עד לימינו אנו), שבכל עיר או "מנין" של
17 חסידים, מחלקים את הש"ס (וכפי שמובא בסוף "קונטרס אחרון" – שם
18 דן רבנו הזקן שוב בענין זה – שבאם אין ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך,
19 מצרפים אליהם אנשים מ"מנין" אחר). על מנת ללמוד אותו במשך
20 השנה. ונהוג שאת הסיום והחלוקה מחדש לקראת השנה הבאה –
21 עורכים ב"ט בבסלו או בכ"ד בטבת.
22 והרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס), שכשם
23 שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם אין אותה
24 מלאכה יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר שכל אחד מהם
25 עשה את כל המלאכה² – כך הדבר גם לגבי ענין זה, שכיוון שלימוד
26 וסיום הש"ס נעשים על ידי כל אלה המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע
27 שכל אחד ילמוד את כל הש"ס בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד
28 והשלים את כל הש"ס.

29 באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה שבעל פה, מוסיף
30 עילוי (התעלות) בנפשו של יהודי גם בעבודתו הפנימית בהשגה
31 ובהתבוננות בגדלות הוי', ובהתעוררות של אהבת ה' ויראת ה' שלו, וזה
32 אזור את הנשמה בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו
33 ומדותיו.

34 אודות אגרת זו, סיפר הרבי הרי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב' בניסן
35 תש"ח³).

36 בשנת תרמ"ח, בהתועדות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אאזמ"ר
37 הרה"ק, שאת אגרת הקודש "פותחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלשה

1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם "אגרת התשובה". וצ"ע. 2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'ש"ח ע' 170. 4. אחי' השילוני. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקשר ועל הבשו"ט שמודים ע"ז (פרש"י חיי שרה כד, נב. והוא מב"ר פנ"ח, וא"ו). 6. פ"ו מ"ג. 7. תהלים יט, ח. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו (עיי' ט"ז ואחרונים בשו"ע או"ח סתקפ"ב ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאין אלא סיפור – ראה פיהמ"ש, הועתק בתי"ט שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאז "תמימה" גם במובן זה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר

1 הוספה יותר מאשר העיקר עצמו¹², לחזק ולייצב את לבוניהם
 2 בין החזקים (שגם ביחס לחזקים יהיה זה חזק) בגבורה ובחזק
 3 שהתורה מעניקה. ולְהוֹדִיעַ לְבָנֵי אָדָם גְּבוּרָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה
 4 שֶׁבְּעֲלִיפָהּ¹³ וְכִתְּהָ עוֹ, - גבורה של תורה, הכוונה לתורה
 5 שבעליפה דוקא, שכך
 6 הדבר בשורש התורה
 7 (בספירות העליונות),
 8 שתורה שבכתב היא
 9 ב"חכמה", וספירת
 10 החכמה היא הרי בקו
 11 הימין (חסד), ואילו תורה
 12 שבעל פה היא ב"בינה"¹⁴,
 13 וספירת הבינה ("אני בינה
 14 לי גבורה"¹⁵) היא בקו
 15 השמאל (גבורה)¹⁶, וכדי
 16 להודיע ענין הגבורה
 17 שמעניקה תורה שבעל פה
 18 לנשמתו של יהודי - פִּרְשׁ
 19 - פירט והסביר, שְׁלֹמֹה
 20 הַמֶּלֶךְ עָלְיוֹהֶשְׁלֹם¹⁷:
 21 "חֲגֵרָה בְּעוֹ מְתִנְיָה כו"¹⁸
 22 - "אשת חיל", כנסת

23 ישראל ונשמות ישראל, חוגרת את מתניה ב"עוז" של תורה,
 24 ("עוז" היינו תורה¹⁸, "אין עוז אלא תורה"¹⁹), שהתורה מחזקת
 25 מתניה של נשמה, כשם שגבור מחזק את עצמו על ידי שחוגר
 26 עצמו בחגורה. מה הוא, איפוא, ענין ה"מתניים" ביחס לנשמה,
 27 שהתורה חוגרת ומחזקת אותם? - "מְתִנְיָם", הֵם דְּכָר הַמַּעֲמִיד
 28 כָּל הַגּוֹף עִם הָרָאשׁ הַנֶּנָּצַב וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהֵם הַמּוֹלִיכִים
 29 וּמְבִיאִים אוֹתוֹ - את הגוף והראש, לְמַחֲזוֹ חֲפָצוֹ. וְכִמּוֹ שֶׁהוּא
 30 בְּגִשְׁמִיּוֹת הַגּוֹף, - שה"מתניים" מעמידים ומייצבים את כל
 31 הגוף ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כִּף הוּא -
 32 גַּם, בְּבְחִינַת רוּחַ הַחַיִּים הַנֶּנָּשֵׁף הָאֱלֹהִית, - שעל ה"מתניים" של
 33 הנשמה, עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם הראש של הנשמה,
 34 ודבר זה מביא את הנשמה לתכליתה הנכספת. מה הם, איפוא,
 35 ה"מתניים" של הנשמה? הרי זה - הָאֱמוּנָה הָאֱמֵתִית בְּח' אֶחָד
 36 - שהוא, אֵינֶסוֹף - בלי קץ, בְּרוּךְ-הוּא, דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל
 37 עֲלָמִין - שהוא ממלא כל העולמות בחיות פנימית המצומצמת

אגרת הקדש

בשנה בגבורה של תורה. ולְהוֹדִיעַ לְבָנֵי אָדָם גְּבוּרָתָהּ
 של תורה שבע"פ וכחה עוֹ. פִּי' שלמה המלך ע"ה
 חגרה בעוז מתניה כו'. מתנים הם דבר המעמיד
 כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. והם
 המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו. וכמו שהוא
 בגשמייות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש
 האלהית האמונה האמתית בה' אחד א"ס ב"ה דאיהו
 ממכ"ע וסוכ"ע ולית אתר פנוי מיניה למעלה עד אין
 קץ ולמטה עד אין תכלית וכן לד' סטריין בבחי' א"ס
 ממש. וכן בבחי' שנה ונפש כנודע. הנה אמונה זו
 נק' בשם בחי' מתנים דבר המעמיד ומקיים את הראש
 הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה
 בבחי' עולם שנה נפש. וברוב חסדו ונפלאותיו עמנו
 להיות עם קרובו ולדבקה בו ממש כנודע ממאמר

ומותאמת לכל נברא במיוחד, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, - והוא טוב
 ומקיף כל העולמות ומחיה אותם בחיות שהיא למעלה מעלה
 מהם, ואשר לכן אין חיות זו יכולה להתקבל בהם בפנימיות,
 אלא היא מקיפה עליהם, וְלִית אֶתְר פְּנּוּי מְנִיָּה, - אין מקום
 (ומודריגה) שיהיה פנוי
 ממנו, שלא יהיה מצוי
 שם, לְמַעַלָּה עַד אֵין קֵץ
 - אין סוף וקץ לבחינת
 ההתעלות שלו והיותו
 נעלה מהעולם, ומהיותו
 "מופשט"
 מהעולם,
 וְלִמְטָה עַד אֵין תְּכֵלִית,
 - שאין סוף וקץ לכוח
 ירידתו מטה מטה
 ולהתלבשותו בעולם
 באופן שהעולם מסתיר
 על האלקות - הרי,
 שה"אין סופיות" שלו היא
 גם למעלה וגם למטה. וְכֵן
 לְד' סְטְרִין - וכך הדבר
 כלפי ארבעת הצדדים,
 מזרח, מערב, דרום וצפון,
 בְּבְחִינַת אֵינֶסוֹף מְמַשׁ, - כל האמור הוא ביחס ל"מקום",
 בשש הקצוות של מקום: מעלה, מטה וארבע רוחות. וְכֵן - וכך
 הדבר גם בְּבְחִינַת שְׁנָה וְנֶפֶשׁ, בְּנוֹדֵעַ - שכן, הבריאה
 מתחלקת ל"עולם", "שנה" ו"נפש" (כפי שכתוב בספר יצירה²⁰):
 עולם - מקום (מעלה, מטה וד' רוחות). שנה - זמן (עבר, הווה
 ועתיד) ונפש - חיות. הרי, כשם שהוא "אחד" ר"אין סוף"
 ב"עולם" (במקום), כך הדבר גם ב"שנה" (בזמן) וב"נפש". הֵנָּה
 אֱמוּנָה זו נִקְרָאת בְּשֵׁם בְּחִינַת "מְתִנְיָם"²¹, - המתנים של
 הנפש²², דְּכָר הַמַּעֲמִיד וּמְקִיֵּם אֶת הָרָאשׁ, - של הנפש, הוּא
 הַשֶּׁכֶל הַמִּתְבּוֹנֵן וְעוֹמֵד עַל דַּעַת בְּגִדְלַת אֵינֶסוֹף בְּרוּךְ-הוּא
 בְּבְחִינַת עוֹלָם-שְׁנֵה-נֶפֶשׁ, - כפי שהוא אֵינֶסוֹף במקום, זמן
 וחיות של כל הנבראים. אמונה זו מקיימת ומחזיקה את הראש,
 השכל, שכן היסוד עליו עומד ומתקיים השכל וההבנה בגדלות
 ה' הוא האמונה באחדות הו'. וההתבוננות היא גם וְכָרֵב חֶסֶדוֹ
 וְנִפְלְאוֹתָיו עִמָּנוּ, לְהִיּוֹת "עַם קְרוֹבֵנוּ", - עם שהוא קרוב אליו,

שליט"א: "אולי הכוונה בזה - שבנוד"ד ה"ז ת"ת דרבים, שעי"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמץ הלב) ביותר".
 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דבא עסקינן - הש"ס". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפמשי"כ אגה"ק
 סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר ג"ל: תושב"כ ותושבע"פ - זו"ן רובו חסדים או גבורות". 17. משלי
 לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ תירו". 19. ספרי האזינו לב, ב. ובכ"מ. 20. פ"ג מ"ג. ובכ"מ. 21.
 על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" ל' רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים וכו' וכו' - ל' רבים.
 (2) עיי"ש [באוה"ת] ע"ה והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' ל' רבים מפני שנמשך" בשני
 ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה אחת אבל גם שתיים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ ע"פ הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי'
 שתיים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ - לביאור הנ"ל וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) הענין
 מה שהמתנים מוליכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו - אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' -
 בנוגע לתפלה וענייני". וגם פ' הכתוב חגרה בעוז בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ - לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות - דו"ר
 - שזהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש - התבוננות, אבל הגוף (מצות - כמובן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמובן ג"כ מההמשך
 בנוגע "עת זמן - שעת תפלת כו'" - שמשמית "הגוף". ע"פ יל"פ ג"כ הנמשל דענין דמוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו שהרי התפלה

כו"ט²⁸, להוליד מתבונה זו – שהוא מבין גדלותו של הקב"ה –
 וחסדו הגדול אתנו, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכללים –
 הנולדות באמצעות השכל, או מכעיים, – האהבה והיראה
 שישנן בטבע בכל נשמה של יהודי, והשכל וההתבוננות מגלים

אותן בלבד²⁹, להיות –

אצלו, בחינת "צעק לבם –

אל ה'", – לבם צעק

והתנגעו להקב"ה לדבקה

בו. זוהי אהבה באופן של

"צעקה", געגועים

ודביקות. או –

שההתבוננות תעורר בו

בחינת – אהבה של רשפי

אש ושללכת עזה,

בבחינת "רצוא", –

צמאון וכליון להקב"ה,

ואחר כך – אחרי

שהתעורר ב"רצוא",

שהוא רוצה להיכלות

ולהיכלל בהקב"ה, עליו להיות לאחר מכן בבחינת "שוב", –

לשוב אל מקומו, נשמה בגוף תוך ביטול אל הקב"ה, להיות – כך

שיהיה, פחד ה' בלבד ולבדש מנדרלתו בו, – שהיראה תהיה

בבחינת הנעלית, להתבטא בפני גדלותו של הקב"ה, בושה

המונעת אותו מלעשות דבר שהוא רע בעיני הקב"ה, והוא –

הבחינה של יראה, פחד ובושה, היא בבחינת "שמאל דוחה", –

בחינת שמאל וגבורה שלמעלה, הדוחה שלא לעמוד בקירוב של

אהבה (הבאה מ"ימינו תחבנקי"³⁰) אלא בפחד ובושה, כמו

שכתוב ב"תורה": "וירא העם וינעו ויעמדו מרחק –

ההתגלות של מתן תורה פעלה בבני ישראל יראה וביטול

המתבטאים בנסיגה לאחור, שירא לגשת אל הקדוש, בו", והן

– האהבה והיראה, הן בבחינת הורעות והגוף שפנפוש: אהבה

– חסד, היא "דרועא ימינא" (זרוע ימין), ויראה – גבורה, היא

– "דרועא שמאלא" (זרוע שמאל)³².

66

1 ולדבקה בו – יתברך, ממש, בנודע – וכפי שידוע, ממאמר –

2 חכמינו ז"ל²³: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים

3 פעולם הנה מכל חיי עולם הבא", – זאת מדוע? משום, שהוא

4 – העולם הבא, הוא רק ויו והארה מבחינת הנקראת "שכינה"

5 – והוא נקרא "שכינה"

6 מפני שהוא חשוכה בו, –

7 בנבראים ומחיה אותם.

8 ואם כן הרי זו בחינה

9 ומדרגה שיש לה שייכות

10 לנבראים, שכן הגילוי בגן

11 עדן, שאליז מתבוננים כאן

12 במשמעות "עולם הבא",

13 הוא רק – הארה מבחינת

14 "שכינה", ונקרא –

15 והעולם הבא וגן העדן

16 נבראו, ב"ד אחת –

17 באות אחת, י"ד, ממש

18 יתברך – כמאמר חכמינו

19 ז"ל²⁴ על הפסוק²⁵: ב"ה ה'

20 צור עולמים, בו, אכל – ואילו, תשובה ומעשים טובים

21 מקרבין ישראל לאביהם שבשמים ממש, למחות ונצמדות

22 בביכול, – למחות ולנצמדות הקב"ה עצמו, שהוא בבחינת

23 אינסוף ממש, וכמו שכתוב²⁶: "הודו – בלבד, הוא על ארץ

24 ושמים, – החיות של ארץ ושל שמים היא הוד וזיו בלבד ממנו

25 יתברך, וירם קרן לעמו בו", – ולעמו ישראל ההמשכה היא

26 מ"מ קרן, מ"נצמדות". קרן²⁷ הוא הרי עצם הדבר, ו"ירם קרן

27 לעמו" היינו, שלבני ישראל (עמו) ההמשכה היא עצמית מ"אין

28 סוף", "אשר קרשנו במצותיו וצונו בו". – כלומר, שבמצוות

29 העלה אותנו להתעלותו הוא, לקדושה זו שהוא קדוש ומובדל

30 מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", כנוצר לעיל בפרק האחרון

31 של "אגרת התשובה", ולפני כן בחלק הראשון, וכשאדם מתבונן

32 בחסדו הגדול של הקב"ה אתנו, להיות עם קרוב ודבוקים בו

33 יתברך ממש, צריך הרי הדבר לגלות ולעורר – ו"כמים הפנים

אגרת הקדש

יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי
 עוה"ב שהוא רק ויו והארה מבחי' הנק' שכינה השוכן
 בו' ונברא ביו"ד א' משמו ית' בו' אבל תשובה
 ומעשים טובים מקרבין ישראל לאביהם שבשמים
 ממש למהותו ועצמותו כביכול בחי' א"ס ממש וכמו"ש
 הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו בו' אקב"ו בו'
 וכמים הפנים בו' להוליד מתבונה זו דו"ר שכללים או
 טבעיים להיות בחי' צעק לבם אל ה' או בחי' רשפי
 אש ושללכת עזה בבחי' רצוא ואח"כ בבחי' שוב
 להיות פחד ה' בלבד וליבוש מגדולתו בו' והוא בחי'
 שמאל דוחה כמו"ש במ"ת וירא העם וינעו ויעמדו
 מרחוק בו' והן בחי' הזרועות והגוף שבנפש:

יום שני ח' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 204, אך מי הוא... עד עמ' 204, מיצוי הנפש בו':

74 ה"זרועות" שבנפש? גם כשיש לאמונה ה"מוח" שלה, כמו
 75 שכתוב³³: "זרעה אמונה", וממילא היא בגילוי – מה נותן כוח
 76 ועוז לאמונה זו להעמיד וכו' את ה"ראש" וה"זרועות" בבחינה

77 שלמעלה מאמונה: הוא –

78 הרי זה, עסק ולמוד

79 הלכות בתורה שפנפול –

80 פה, – תורה היא הלחם

אגרת הקדש

אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחי' מתנים להעמיד
 ולקיים הראש והזרועות הוא עסק ולימוד הלכות

67 אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחינת "מתנים", – לאמונה

68 הנקראת "מתניים" כנוצר לעיל בתחילת האגרת, להעמיד

69 ולקיים הראש והזרועות – מי נותן את הכוח לאמונה זו

70 להעמיד ולהחזיק את

71 השכל המתבונן בגדלות

72 ה', ה"ראש" שבנפש, ואת

73 אהבת השם ויראת השם,¹⁴

ענינה הליכה בסולם המוצב בו". 23. אבות פ"ד מ"ז. 24. מנחות כט, ב. 25. ישעי' כו, ד. 26. תהלים קמה, יג. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הל' קרן וחומש". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנת ח"א פמ"ד". 30. שה"ש ח, ג. 31. יתרו כ, טו. 32. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 33. תהלים לז, ג.

44 המרובות שבתורה שבעל-פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹:
45 "ועלמות אין מספר" שהם ההלכות⁴² — דן "עטרה" וכתר
46 ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. ו"כל השונה הלכות בכל יום
47 בו"⁴³. — מובטח לו שהוא בן עולם הבא", שכן, מה נותן את

48 הכוח לקלוט את

49 ההתגלות האלקית של

50 עולם הבא? — הרי זה

51 דוקא ההלכות של תורה

52 שבעל-פה, שמהן נוצר

53 לבוש לנשמה, שתוכל

54 לקלוט את ההתגלות

55 האלקית, כפי שרבנו הזקן

56 מסביר בפרוטרוט להלן

57 בסימן כ"ט. וזהו — מה

58 שכתוב: "חגרה בעו

59 מתניה" — "אין עז אלא

60 תורה"⁴⁴, — התורה

61 נקראת "עוז", חזק, שְׁחִיא

62 — מפני שהיא, נִתְּנָה בַּח

63 וְעוֹ לְבַחֲנֵיהֶם מִתְּנִים — של

64 הנשמה, הַחֲגוּרִים

65 וּמְלָכִים בָּהּ, — בתורה שבעל-פה, לְחֹק וּלְאִמּוֹן וְרוֹעוֹתֶיהָ,

66 — של הנשמה, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְחִימוֹ — יראה ואהבה, שְׂכָלִים

67 — שהשכל מוליד אותן, או טְבַעִים, — יראה ואהבה שהן בטבע

68 בנשמה והשכל מגלה אותן בלבד, כֹּל חַד לְפִי שְׁעוֹרָא דִּילָהּ

69 — כל אחד בהתאם ל"שיעורו", הוא, אם הוא שייך ליראה ואהבה

70 "שכליים", או שהוא שייך ליראה ואהבה "טבעיים" בלבד, כל

71 זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. לכן

72 אומר הפסוק "חגרה בעוז מתניו", כמו שהגבור על ידי שהוא

73 חוגר את מתניו — הוא מתחזק על ידי זה, כך מתחזקת הנשמה

74 על ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף" הנמשך עליה מהרצון העליון

75 שבגילוי בהלכות של תורה שבעל-פה. (ועל העמדת וקיום

76 בְּחִינַת הָרָאשׁ שֶׁבְּנֶפֶשׁ, הוּא הַשִּׁכְל הַמִּתְבּוֹנֵן כו', — כמוסבר

77 לעיל, אִמֵּר — על כך שלמה המלך: "מַעֲמָה בִּי טוֹב סִתְרָה

78 כו'", — היא "טעמה" שה"מסחר" שלה טוב, וּמִכְבָּר בְּמִקּוֹם

79 אַחֵר): — שכן, כאן מתכוון רבנו הזקן בעיקר להסביר ענינה של

80 עבודת התפלה, אהבת השם ויראת השם, כפי שהוא מציין

81 להלן, שהזמן לחיזוק וייצוב ה"מתניים" (אהבת השם ויראת

82 השם) הוא זמן התפלה, לכן הוא מזכיר כאן בקיצור בלבד את

83 ענין ה"ראש", השכל המתבונן, שגם הוא מתחזק על ידי לימוד

84 ההלכות של תורה שבעל-פה. אִךְ עַת וּזְמַן הַחֲזוּק וְאִמּוֹן

85 הַזְרוּעוֹת וְהִירָאשׁ, — האהבה והיראה, והשכל המתבונן, הִיא

86 שְׁעַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, שְׁחִיא שְׁעַת רַחֲמִים וְעַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן

1 והמוזן לאמונה של הנשמה, כפי שכתוב⁴⁵: "לכו לחמו בלחמי",

2 שהכוונה היא לתורה, ובמיוחד ללימוד תורה שבעל-פה, שְׁחִיא

3 — תורה שבעל-פה, היא בְּחִינַת גִּלּוֹי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, — הרצון

4 העליון הוא באופן של "גילוי", כשהוא מתגלה בבחירות על כל

5 פרטיו — זהו דוקא בתורה

6 שבעל-פה. שכן, מן

7 התורה שבכתב לא

8 יודעים בבחירות ובדיק

9 מהו הרצון העליון במצוה

10 מסויימת. כגון במצות

11 תפילין: מן התורה

12 שבכתב, בה כתוב רק

13 "וקשרתם לאות על ידך"

14 והיו לטוטפות בין עיניך"⁴⁶, —

15 לא יודעים עדיין מה

16 לקשר, כיצד הן הטוטפות

17 והיכן הוא "בין עיניך", רק

18 בתורה שבעל-פה מתבאר

19 בצורה ברורה מה הוא

20 רצונו של הקב"ה במצות

21 תפילין על כל פרטיו. וכך

22 הדבר בשאר המצוות, שהתורה שבעל-פה היא הגילוי של

23 הרצון העליון (כפי שהדבר מתבאר בפרוטרוט להלן ב"אגרת

24 הקודש" סימן כ"ט). למרות שעל תורה בכלל הרי אומרים⁴⁷

25 "אורייתא מחכמה נפקת", שתורה היא בחינת חכמה שלמעלה,

26 כיצד, איפוא אומרים כאן, שהוא רצון העליון שלמעלה

27 מ"חכמה"? — על כך אומר רבנו הזקן: דְּאִוְרִיתָא מְחַבֵּמָה הִיא

28 דְּנִפְשָׁתָהּ, — יציאתה והתגלותה של התורה היא מבחינת "חכמה"

29 שלמעלה, אֲבָל מִקְרָה וְשִׁרְשָׁה — של התורה, הוּא לְמַעְלָה

30 מִלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת חֻבָּמָה, וְהוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן"

31 בְּרוּךְ-הוּא, — רצון הוא למעלה מחכמה והוא מקיף (סובב)

32 ונותן כוח בחכמה, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁸: — כלפי הפעולה שהתורה

33 פועלת בנשמה: "כַּצֵּנָה רְצוֹן תַּעֲמִרְנוּ"⁴⁹, — פעולתה של

34 התורה על הנשמה הלוטמת תורה היא עטרה ומחסה, כְּעִטְרָה

35 שְׁחִיא עַל הַמּוֹחִין שֶׁבְּרָאשׁ, — לכן יש בכוחה להעניק חזק ועוז

36 "למתניים" המעמידים את המוחין שבראש — השכל המתבונן,

37 וכן ה"זרועות", האהבה והיראה שהשכל מוליד או מגלה. כל

38 זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. שכן,

39 בהן מתבטא בגילוי הרצון העליון, בחינת ה"כתר" שלמעלה

40 מבחינת "חכמה", וְכִמּוֹ שִׁדּוּעַ, מִמָּה שֶׁפִּרְשׁוּ עַל

41 פְּסוּק⁵⁰: "אִשֶּׁת חֵיל עֲטָרָה בְּעֵלָה"; — כפי שמסביר רבנו הזקן

42 להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה

43 שבעל-פה, "מלכות פה תורה שבעל-פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות

34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח. 36. זח"ב קכא, א. ועוד. 37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ — מגן המגין על הגוף מג' צדידים ובכ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובבנו — ראה פרש"י כאן) — היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאיאת בששה"ר (שם)". 43. סוף נדה, וש"נ. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ.

18 נִכַּח פָּנָי ה' - תפלה הרי נקראת שפיכת הנפש⁴⁶, וְכַמֵּאֲמַר
19 רְפוּתֵינוּ זְכוּנוֹם לְבָרְכָה בְּסִפְרֵי - על הפסוק⁴⁷ "ובכל נפשך"
20 שעל התפלה להיות "עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ כּוֹ": - שהנפש
21 מתפרצת ומתבטאת בהשתפכות של אהבת השם. המלה
22 "מיצוי" מתפרשת לעתים,
23 כמו למשל חבית כשהיא
24 מלאה ואין בה מקום יותר
25 לקלוט את היין או שאר
26 משקין, מתפרץ - דרך
27 הסדקים - החוצה קצת
28 מהמשקה, שלמרות
29 שמדובר במשהו
30 מהמשקה, הרי זה נוצר
31 ממה שהעצם דוחק זאת
32 החוצה מפאת גדישותו. כך גם מובן שבשעה שעצם הנפש
33 משתפך באהבה, הרי בהתגלות, בחיצוניות, יוצא מכך משהו
34 בלבד, המתפרץ עד שהוא נראה בחיצוניות.

אגרת הקדש

אותה אבקש ממבקשי ה' יבינו וישכילו יחדיו ולהיות
לזכרון בין עיניהם כל מה שכתבתי אליהם אשתקד
בכלל. ובפרט מענין כוונת התפלה מעומקא דלבא
יום יום ידרשון ה' בכל לבם ובכל נפשם ונפשם
תשתפך כמים נוכח פני ה' וכמאורו⁴⁸ ל בספרי עד
מיצוי הנפש כו':

1 לְמַעַלְהָ - אז מאיר ומתגלה הרצון העליון, וכיוון שהרצון הוא
2 הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת השם ויראת השם, ואת
3 ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר הרצון העליון,
4 הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת התפלה מתבונן
5 יהודי בגדלות ה', ויוצר או
6 מגלה בתוכו יראת השם
7 ואהבת השם. וְלִזְוָתָהּ, -
8 ולכן, אומר רבנו הזקן,
9 אוֹתָהּ אֲבָקֶשׁ מִמִּבְקָשֵׁי
10 ה', שִׁיבִינוּ וְיִשְׁכְּלוּ
11 יַחְדָּו, וְלִהְיוֹת - ושיהיה,
12 לְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֵיהֶם כָּל
13 מָה שִׁכְתַּבְתִּי אֲלֵיהֶם
14 אֶשְׁתַּקֵּד⁴⁵ בְּכָלִי, וּבִפְרָט
15 - מִה שִׁכְתַּבְתִּי, מִעֲנִין בְּוֹנֵת הַתַּפְלָה מִעֻמְקָא דְלִבָּא, -
16 מעומק הלב, יום יום ידרשון ה' - להיות קרוב אל הקב"ה
17 ולדבקה בו, בְּכָל לֵבָם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם תִּשְׁתַּפֵּךְ בְּמִים

יום שלישי ט' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קג, ועתה הפעם... עד עמ' קג, אלא תורה וכו':

58 שְׁיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ - בתפלה, כְּמוֹהָ, - שיעמדו סביבו, כדי
59 שלא יבלבל אותו מי שממחר, בְּכָל יְשָׁנָה - שלא ישנו את
60 הדברים, אלא כך ייעשה, נָא וְנָא:
61 אֲךְ בְּשִׁבְתוֹת יוֹמִים טוֹבִים, שָׁגם כָּל בְּעָלֵי עֶסְקִים וְשׁ לָהֶם
62 פְּנָאֵי וְשַׁעַת הַפֶּשֶׁר -
63 היא אז, לְהֵאָרִיךְ
64 בְּתַפְלָתָם בְּכוֹנֵת לָבָם
65 וְנַפְשָׁם לָהּ, וְאֶדְרָכָה
66 עֲלֵיהֶם - על בעלי
67 העסקים, מִטָּל בִּיטָר
68 שָׂאת וְיִתֵּר עָז, -
69 להאריך בכוונת תפלת
70 שבת, כְּמוֹ שִׁבְתוֹב
71 בְּ"שְׁלִחַן עֲרוֹךְ" אֶרְחָ
72 חַיִּים⁵⁰, - שעל בעלי
73 העסקים העסוקים כל
74 השבוע, להקדיש
75 בשבתות זמן רב יותר
76 לתורה ולתפלה, וְכִמּוֹ
77 שִׁבְתוֹב בְּתוֹרַת מִשְׁהָיָ:
78 "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד כּוֹ"
79 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לָהּ
80 אֶלְהִיךְ" דִּיקָא - שכל

35 וְעֵתָה הַפֶּעַם, הִנְנִי יוֹסִיף שְׁנִית יְדֵי בְּתוֹסַפַּת פְּאוֹר, וּבִקְשָׁה
36 כְּפוּלָה שְׁטוּחָה וּפְרוּשָׁה לִפְנֵי כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמִים וְקְרוֹבִים
37 וְהִרְחוּקִים, לָקֵם עֲלֵיהֶם, - ולהנהיג ביניהם, שְׁכָל יָמֵי תַחַל
38 לֹא יִרְדּוּ לִפְנֵי תַתְּכָה הַבְּעָלִי עֶסְקִים שְׁאִין לָהֶם פְּנָאֵי כָּל
39 כָּף, רַק אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם
40 פְּנָאֵי, - ירדו לפני
41 התיבה, או הַמְלַמְדִּים,
42 או הַסְמוּכִים עַל שְׁלִחַן
43 אֲבִיהֶם, שִׁיכּוּלִים
44 לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלַת הַשֹּׁחַר
45 עֲרֹךְ שַׁעַת וּמַחְצָה
46 לַפְּחוֹת⁴⁸ כָּל יָמוֹת
47 תַּחֲלִי⁴⁹, מִהֶם יִהְיֶה הַיּוֹרֵד
48 לִפְנֵי תַתְּכָה, עַל פִּי
49 הַגּוֹרֵל, - שיעלו בגורל מי
50 יתפלל לפני העמוד, או
51 עַל פִּי רִצּוֹי הָרֵב. - של
52 המתפללים, יִקְבֶּעַ מִי
53 יהיה הבעל-תפלה. וְהוּא
54 - הבעל-תפלה, יֵאָסֵף
55 אֲלֵיו בְּסָבִיב לוֹ כָּל
56 הַסְמוּכִים עַל שְׁלִחַן
57 אֲבִיהֶם, או מְלַמְדִּים

אגרת הקדש

ועתה הפעם הנני יוסיף שנית ידי בתוספת ביאור
ובקשה כפולה שטוחה ופרושה לפני כל
אנשי שלומים הקרובים והרחוקים לקיים עליהם שכל
ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין
להם פנאי כ"כ. רק אותם שיש להם פנאי או
המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם שיכולים
להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות
כל ימות החול מהם יהיה היורד לפני התיבה ע"פ
הגורל או ע"פ ריצוי הרוב. והוא יאסוף אליו בסביב
לו כל הסמוכים על שולחן אביהם או מלמדים שיוכלו
להאריך כמוהו בכל ישונה נא ונא:
אך בשבתות וימים טובים שגם כל בעלי עסקים
יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם
בכוונת לבם ונפשם לה'. ואדרבה עליהם מוטל
ביותר שאת ויתר עזו כמו שכתוב בשולחן ערוך אורח
חיים וכמו שכתוב בתורת משה ששת ימים תעבוד
כו' ויום השביעי שבת לה' אלהיך דייקא כולו לה'.

45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח - שבסוף הקו"א. 46. שמואל א' א', טו. 47. ואתחנן ו, ה. 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולחעיר מזח"א סב, ב ובמפרשיו שם. ואגה"ק בס' מאה שערים ב, ב ובהנסמן שם. וראה מאה שערים ט, ב". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ (ברכות לב, ב) דאפילו חסידים הראשונים היו מאריכים בתפלה עצמה שעה אחת - שם הכוונה לתפלת העמידה". 50. סר"צ ס"ב בהגהה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תו"א ד"ה מי יתנך". 51. יתרו כ, ט.

- 1 השבת צריך להיות לה' אלקיך, לענינים של ה' אלקיך, שלא
2 כמו ביום טוב שנאמר בו גם "לכם", שצריך להיות גם לכם,
3 ואילו בשבת צריך להיות פלו לה', – למסור הכל לענינים
4 של ה' אלקיך. מכיוון
5 שכל זה הוא מפני שזה
6 בא אחרי "ששת ימים"
7 תעבוד", אחרי שבששת
8 ימי החול עובדים בענינים
9 גשמיים, הרי בבעלי
10 עסקים וכדומה, שבכל
11 ימי השבוע הם עסוקים
12 ב"תעבוד", בעבודה
13 בענינים גשמיים, בודאי
14 שצריך להיות אצלם שכל
15 השבת תהיה לה'. ולזאת – ולכן, גם הם – בעלי העסקים,
16 ירדו לפני תהיה בשבת יום טוב, על פי הגורל – מי
17 יהיה הבעל-תפלה, או בראי הרב, כמו שכתבתי אשתקד:
- אגרת הקדש**
- ולזאת גם הם ירדו לפני התיבה בשבת ויום טוב
על פי הגורל או בריצוי הרוב כמ"ש אשתקד:
ובגון דא צריך לאודועי שבדעתי אי"ה לשלוח לכל
המנינים מרגלים בסתר לידע ולהודיע כל מי
שאפשר לו וכל מי שיש לו פנאי להאריך ולעיין
בתפלה ומתעצל יהי' נידון בריחוק מקום להיות נדחה
בשתי ידים בבואו לפה לשמוע דא"ה ומכלל לאו
אתה שומע הן ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת
טוב ואין טוב אלא תורה וכו':
- שומע הן. – מה"לאר" אתה שומע "הן", שמי שיאריך
בעבודת התפלה יקרבוהו וכו', ולשומעים יונעם, ותבא
עליהם ברכת טוב, ואין טוב אלא תורה וכו':

יום רביעי י' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 206, ב. קטנתי מכל... עד עמ' קד, הפנים וגו':

- 35 **אחר ביאתו מפתבורג**
- 36 **ב.** – אגרת זו כתב רבנו הזקן לאחר ששב מפטרבורג, (שם היה כלא
37 במאסר כתוצאה מהלשנה שהוגשה נגדו בגין פרסמו תורת ושיטת
38 החסידות. שחרורו מהמאסר הביע (גם) הסכמה מצד הממשלה
39 להתפשטות תורת החסידות.
40 כיוון שהמאסר היה הרי
41 (כמאמר הרביים¹) תוצאה
42 מקטרוג למעלה על שיטתו
43 של רבנו הזקן, "להוריד" את
44 תורת החסידות בשכל ובהבנה, כפי שהדבר מתבטא בחסידות חב"ד,
45 ולהפיצה באופן שתגיע אל כל אחד מישראל, הרי מוכן, שהשחרור
46 למטה בא כתוצאה מביטול הקטרוג למעלה, ואדרבה – ניתנה הסכמה
47 וניתן כוח לפרסם את תורת החסידות לפי שיטתו של רבנו הזקן) – אז
48 כתב רבנו הזקן אגרת קודש זו סימן ב. דבר המרמז, שאז החלה
49 התקופה השנייה בהתפשטות תורת ושיטת החסידות. מעניין לציין,
50 שכאן כתוב "פרק ב" אחרי שצוין שזה נכתב "אחר ביאתו מפ"ב".
51 בסימן כ"ז של "אגרת הקדש", שם מובאת, לפני הפנים של האגרת,
52 הקדמה (המסבירה את המאורע שבגללו כתב רבנו הזקן אותה אגרת).
53 כתוב בתחילה "סימן כ"ז, ולאחר מכן ההקדמה לאגרת. ואילו באגרת
54 שלפנינו מובאת בתחילה ההקדמה ולאחריה "סימן ב", וזאת מפני שסימן
55 ב' – התקופה השנייה (או בלשון החסידות² "גדלות שני") החלה אחרי
56 ביאתו מפטרבורג.
57 **קטנתי מכל החסידים ומכל כו'. פ.** – מילים אלו אמר יעקב
58 אבינו בתור הקדמה לבקשתו, שהקב"ה יציל אותו מעשו.
- למרות שהקב"ה הרי הבטיח לו⁴ "זהנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
אשר תלך", הרי שלא היה לו ממה לפחד? אלא כיוון ש"קטנתי
מכל החסידים" – בגין כל החסידים שעשה אתו הקב"ה, נעשה
יעקב קטן יותר והוא מפחד שהוא נתון במצב שהוא זקוק לבקש
מחדש "הצילני נא",
שהקב"ה יציל אותו. [מה]
שרבנו הזקן מביא
מהפסוק רק המילים "ומכל
החסידים", ואת המילים
"ומכל האמת" אין הוא מביא בפירוש, רק המלה "ומכל"
ו"וגומר" – הסביר פעם הרבי שליט"א, שלפי פירוש רש"י,
הכוונה ב"חסידים" היא שהקב"ה עשה אתו חסידים שלא הבטיח
לו, והכוונה ב"אמת" מה שהקב"ה אימת וקיים ההבטחה
שהבטיח לו במפורש. ואילו בגאולתו של רבנו הזקן, היו אמנם
"חסידים" בגלוי, אבל "אמת" – קיום הבטחה גלויה לרבנו הזקן
– הרי לא היה, שהרי לא היתה שום הבטחה גלויה לגאולתו.
לכן אין רבנו הזקן מביא בפירוש "ומכל" האמת". ומה שהוא
מביא את המלה "ומכל" וגם מרמז על ה"אמת" ב"וגו", הרי זה
מפני שלאמיתו של דבר, קיימת הבטחה שהובטחה לכל אחד
מישראל ההולך בדרך התורה והמצוות, ש"אם בחוקותי תלכו"
יחולו עליו כל הברכות הכתובות לאחר מכן בפרשה⁵, ובמיוחד
לנשיא בישראל המוסר נפשו לפרסם שיטת החסידות. אלא,
כיוון שלא היתה זו הבטחה מפורשת לרבנו הזקן בפרט, הרי
ביחס אליו בפרט, ההבטחה היא באופן של העלם (לא בגלוי,

1. ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 74. 2. ראה אור התורה במדבר ע' שסז ואילך. 3. וישלח לב, יא. 4. ויצא כח, טו. 5. בחוקותי כו, ג.

45 שהכלי לקלוט את "ה' נראה לי" – הוא כשהאדם מחזיק עצמו
46 "מרחוק" ובנמיכות. **וְכַנּוּדָּע, דְּבָלָא "קַמְיָה" דּוֹקָא – בְּלָא**
47 **חֲשִׁיב,** – וכידוע שהכל נחשב לגבוי דוקא ככלום, אפילו
48 המדרגה הנעלית ביותר, להיות "קמי", להיות לפניו, קרוב
49 אליו יתברך, היא "כלא
50 חשיב", היא בטלה ובאילו
51 איננה קיימת כלל (שכן,
52 לגבוי לא נחשב ולא קיים
53 שום דבר), **וְאִם בְּן בָּל**
54 **שְׁהוּא "קַמְיָה" יוֹתֵר –**
55 כל מי שהוא יותר "לפניו",
56 קרוב יותר אליו יתברך,
57 הוא יוֹתֵר בְּלָא וְאִין
58 וְאִפֹּס. – כל אחת משלש
59 המילים – "כלא", "אין"
60 ו"אפס" – מבטאת אופן
61 התבטלות מיוחד הבא
62 מצד ה"קמי", מצד
63 הקירוב אליו יתברך, וזו
64 היא בְּחִינַת יָמִין
65 שֶׁבְּקִדְשָׁה וְחֶסֶד –
66 הנמשך לְאַבְרָהָם,

אגרת הקדש

שֶׁבֶכֶל חֶסֶד וְחֶסֶד שֶׁהַקְדוֹשׁ ב"ה
עוֹשֶׂה לָאָדָם צִדִּיק לְהוֹיֹת שְׁפָל רֹוח בְּמֵאָד. כִּי חֶסֶד
דְּרוּעָא יְמִינָא. וַיְמִינוּ תַּחֲבֻקְנִי. שְׁהִיא בְּחִי קִרְבַּת
אֱלֹהִים מִמֶּשׁ בִּיתֵר שְׁאֵת מַלְפָּנִים. וְכָל הַקְּרֹוב אֶל
ה' בִּיתֵר שְׁאֵת וְהַגְבָּה לְמַעְלָה מַעְלָה. צִדִּיק לְהוֹיֹת
יוֹתֵר שְׁפָל רֹוח לְמַטָּה מִטָּה כַּמּוֹ"שׁ מִרְחוֹק ה' נִרְאָה
לִי. וְכַנּוּדָּע דְּכּוֹלָא קָמִי דּוּקָא כְּלָא חֲשִׁיב. וְאִ"כ
כָּל שְׁהוּא קָמִי יוֹתֵר הוּא יוֹתֵר כְּלָא וְאִין וְאִפֹּס וְזו
בְּחִי יָמִין שֶׁבְּקִדְשָׁה וְחֶסֶד לְאַבְרָהָם שְׁאִמֵּר אֲנִכִּי
עֵפֶר וְאִפֹּר. וְזוּ הִיא ג'כ מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְזוֹאֵת
הַתְּנַצֵּל עַל יִרְאָתוֹ מִפְּנֵי עֲשׂוּ וְלֹא דִי לוֹ בַּהֲבַמְחָתוֹ
וְהִנֵּה אֲנִכִּי עֹמֵךְ כּו'. מִפְּנֵי הוֹיֹת קָטָן יַעֲקֹב בְּמֵאָד
מֵאָד בְּעֵינָיו מַחֲמַת רִיבּוּי הַחֲסִדִּים כִּי בִּמְקָלִי כּו'. וְאִינוּ
רְאוּי וְכִדְאִי כָּלֵל לְהַנְצִל כּו'. וְכַמֵּאֲדוּ"ל שְׁמָא
יְגֻרֹם הַחֲטָא שְׁנִדְמָה בְּעֵינָיו שְׁחָטָא. מִשְׁא"כ בּוֹלַע"ז
כַּלְשׁוֹן הַפְּסוּק¹²: "תֵּתֵן אֹמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם," הִרִי זֶה
בְּבַחֲיָנָה וּבְאֹפֶן שֶׁל בִּיטוּל. שְׁאֵמֵר¹³: – אֲבִרָהָם אֲבִינוּ: "וְאֲנִכִּי
עֵפֶר וְאִפֹּר." – הַחֶסֶד "פִּעַל" עַל אֲבִרָהָם אֲבִינוּ אֶת תְּכֵלֶת
הַבִּיטוּל, עַד שֶׁהַחֲזִיק עֲצָמוֹ לְעֵפֶר וְאִפֹּר," שְׁכֵן, כִּיוֹן שְׁהִימִין
שֶׁבְּקִדְשָׁה לְמַעְלָה הוּא כֵךְ – שְׁעִנִּין הַחֶסֶד הוּא בִּיטוּל – לִכֵּן
פּוֹעֵל הַדָּבָר גַּם בְּמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיו הַחֶסֶד – עֵנִין הַהֲתַבְטָּלוֹת, וְזוֹ
הִיא גַּם בְּן מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. – שֶׁהַחֶסֶד פִּעַל בּוֹ תְּכֵלֶת
הַהֲתַבְטָּלוֹת. וְזוֹאֵת הַתְּנַצֵּל – יַעֲקֹב, עַל יִרְאָתוֹ מִפְּנֵי עֲשׂוּ,
וְלֹא – הִיא, דִּי לוֹ בְּהִבְטָחָתוֹ¹⁴: – שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֵלָיו: "וְהִנֵּה אֲנִכִּי
עֹמֵךְ כּו'", – "וְשִׁמְרָתִיךְ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ," מִפְּנֵי הוֹיֹת קָטָן
יַעֲקֹב בְּמֵאָד מֵאָד בְּעֵינָיו, מַחֲמַת רִבּוּי הַחֲסִדִּים – כִּפִּי
שְׁאִמֵּר¹⁴: "כִּי בִּמְקָלִי כּו'", – "עֲבַרְתִּי אֶת הִירְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה
הִיִּיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת," וְסִבֵּר שֶׁ– וְאִינוּ רְאוּי וְכִדְאִי כָּלֵל לְהַנְצִל
כּו', וְכַמֵּאֲדֵר רְבּוּתֵינוּ וְכְרוֹנָם לְבִרְכָּה¹⁵: – שִׁיעֲבֹק פָּחַד,
"שְׁמָא יְגֻרֹם הַחֲטָא," – שְׁלֹא יִנְצֵל, שְׁנִדְמָה בְּעֵינָיו שְׁחָטָא.
– עַד כִּדִּי כֵךְ פִּעַל בּוֹ הַחֶסֶד בִּיטוּל וְהַתְּקַטְנוּת, לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ
בְּמַצֵּב שֶׁל חוּטָא. זֶה פִּירוּשׁ "קָטְנִי מִכָּל הַחֲסִדִּים," שְׁרִיבּוּי
הַחֲסִדִּים פִּעַל בּוֹ "קָטְנִי," לְהַרְגִּישׁ עֲצָמוֹ קָטָן וְנִמְנֹךְ, עַד לִידִי
פָּחַד שְׁמָא חֲטָא, וְזִקּוֹק הוּא לִכֵּן לִבְקֵשׁ מַחֲדָשׁ "הַצִּלְנִי נָא,"
לְמִרוֹת שֶׁכֵּבֶר הוֹבֵטֵחַ לוֹ "וְהִנֵּה אֲנִכִּי עֹמֵךְ וְשִׁמְרָתִיךְ בְּכָל אֲשֶׁר
תֵּלֵךְ" וכו'. הַהוּרָאָה מֵהָאִמּוֹר לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא, שְׁכָל
חֶסֶד שֶׁהַקֶּבֶ"ה עוֹשֶׂה אֹתוֹ, צִדִּיק הַדָּבָר לְפַעֲלוֹ בּוֹ "קָטְנִי,"

1 שהכוונה היא אליו), לכן גם רבנו הזקן מרמז זאת באופן של
2 העלם במלה "וגו'". **פִּירוּשׁ,** – שהרי רש"י מפרש, שה"קטנתי"
3 בא כתוצאה מכל החסדים וכל האמות, כלומר, ש"נתמעטו
4 זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי". על כך אומר
5 הרמב"ן "ואינו נכון בלשון
6 הכתוב", שהרי בפסוק
7 כתוב "קטנתי", אני
8 נעשיתי קטן יותר ולא
9 שהזכויות נתקטנו, מיעוט
10 באיכות ולא מיעוט
11 בכמות, והרמב"ן מפרש
12 באופן אחר⁸ את
13 ה"קטנתי", שאני קטן מדי
14 לקלוט את כל החסדים
15 והאמת. בהתאם לפירושו
16 זה של הרמב"ן, הרי
17 ה"קטנתי" אינו תוצאה
18 מהחסדים והאמת, כי אם
19 שהוא קטן מדי ואינו זכאי
20 לכל החסדים והאמת.
21 ברם, רבנו הזקן מפרש
22 כפירוש רש"י, שה"קטנתי"

23 הוא תוצאה מהחסדים והאמת, כפשטות הפסוק "קטנתי מכל
24 החסדים", שמהחסדים והאמת נעשה "קטנתי". אלא שרבנו
25 הזקן יפרש זאת באופן שה"קטנתי" מוסב אכן על האדם עצמו,
26 שהוא עצמו התקטן כתוצאה מריבוי החסדים והאמת (ולא
27 שהזכויות נתקטנו ונתמעטו ובגלל כך נתקטן גם הוא⁹, אלא
28 שה"קטנתי" הוא תוצאה ישירה מהחסדים והאמת). זה מה
29 שרבנו הזקן אומר "פירוש", כלומר, "קטנתי" מוסב אכן על
30 האדם, ובכל זאת זה בא כתוצאה מהחסדים והאמת, שֶׁבְּכָל
31 חֶסֶד וְחֶסֶד שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לָאָדָם צִדִּיק – הָאָדָם
32 לְעַצְמוֹ, לְהוֹיֹת שְׁפָל רֹוח בְּמֵאָד. – לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ נִמְנֹךְ בִּיטוּל
33 כְּתוּצָאָה מִהַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה אֹתוֹ הַקֶּבֶ"ה, כִּי חֶסֶד – לְמַעְלָה,
34 בְּסִפּוּרֵי הַעֲלִיּוֹנוֹת, דְּרוּעָא יְמִינָא, – הוּא הַבְּחִינָה שֶׁל זִרְעוֹ
35 הַיְמִינִי, עֵנִין שֶׁל יְמִין וְקִירּוֹב, "וַיְמִינוּ" הַתְּחַבֵּקְנִי¹⁰, – הַיְמִין
36 שֶׁלְּמַעְלָה מִקִּיף אֶת הָאָדָם, שְׁהִיא בְּחִינַת קִרְבַּת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ
37 בִּיתֵר שְׁאֵת מַלְפָּנִים, – בְּחֶסֶד שֶׁעוֹשֶׂה הַקֶּבֶ"ה עִם הָאָדָם,
38 נַעֲשֶׂה הָאָדָם קְרֹוב יוֹתֵר אֶל הַקֶּבֶ"ה מֵאֲשֶׁר הִיָּה לִפְנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה
39 אֹתוֹ חֶסֶד, וְכָל הַקְּרֹוב אֶל ה' בִּיתֵר שְׁאֵת וְהַגְבָּה לְמַעְלָה
40 מַעְלָה – צִדִּיק לְהוֹיֹת – בְּתוֹךְ עֲצָמוֹ, יוֹתֵר שְׁפָל רֹוח לְמַטָּה
41 מִטָּה, – עָלָיו לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ נִמְנֹךְ מֵאֹד מֵאֹד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹¹:
42 "מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי". – כִּשְׁהַקֶּבֶ"ה נִרְאָה לָאָדָם עַל יְדֵי הַחֶסֶד
43 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֹתוֹ – צִדִּיק הַדָּבָר לְפַעֲלוֹ עַל הָאָדָם הַרְגֵּשָׁה שֶׁל
44 "מִרְחוֹק", לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ בְּרִיחוֹק וּבְנִמְיּוּת, אוֹ שֶׁהַכוּנָה הִיא,

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיוסד בש"ס שבת לב, א". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה חדא"ג שם". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן הוא בב"ר כאן". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבחדא"ג שם". 10. שיר השירים ב, ו. 11. ירמיה לא, ב. 12. מיכה ז, ב. 13. וירא יח, כז. 14. וישלח שם. 15. ברכות ד, א.

ביטול וענוה. וְלִזְוֹת – ולכן, בְּאַתִּי מִן הַמּוֹדִיעִים מוֹדְעָה רַבָּה
לְכָלִּלּוֹת אֲנִי שׁ, – לכל החסידים, עַל רַבּוֹי הַחֲסִידִים אֲשֶׁר
הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, – שבחינת חסד הרי נקראת בשם
"גדולה" (המדות העליונות כפי שהן מנויות בפסוק¹⁶: "לך ה' "

הגדולה והגבורה" וכו',

הרי הכוונה ב"הגדולה"

היא למדת החסד,

וגדולה מבטאת מדריגה

גבוהה יותר בחסד מאשר

חסד סתם, לכן אומר רבינו

הזקן "אשר הגדיל ה' "

לעשות עמנו", החסד

הגדול שעשה ה' אתנו –

חסידים – בגאולתו של

רבינו הזקן – יפעול חסד

זה לַאֲחוֹ בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל

יַעֲקֹב – "שֶׁאֵר עִמָּנוּ"

ו"שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל", – בני

ישראל נקראים הרי "שאר

עמו"¹⁷ ו"שארית ישראל"¹⁸, שיש בהם המדה של "שאר" ושל

"שארית", שְׁמֵשִׁים עִצְמוֹ – ומחזיק עצמו, בְּשִׁירִים וּמוֹתָרוֹת¹⁹

– דבר שאין הוא עיקר כלל, אלא שיריים מדבר שהוא מיותר,

מִמֶּשֶׁ שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹם צָרָה. לְבִלְתִּי רוּם לְבָבָם מֵאַחֲיהֶם כּוֹ,

– המנגידים שגרמו למאסרו של רבינו הזקן, וְלֹא לְהַרְחִיב

עֲלֵיהֶם פֶּה, – שלא לדבר אליהם ברחבות ובתנועה של ניצחון,

אוּ לְשִׁרְק עֲלֵיהֶם חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, חֵם מִלְּהוֹפִיר בְּאַחֲרֵהָ נִזְרָא,

– שלא לעשות זאת, רק לְהַשְׁפִּיל רוּחָם וְלָבָב, בְּמִדַּת אִמָּת

לְיַעֲקֹב, מִפְּנֵי כָּל אָדָם, בְּנִמְיכּוּת רוּחַ, וּמַעֲנֶה רַךְ מְשִׁיב

חֲמָה, "וְרוּחַ נִכְאָה כּוֹ"²⁰, וְכֵלִי הָאֵי וְאוֹלֵי – ועל ידי כל זה,

ואולי, יִתֵּן ה' כָּלֵב אֲחֵיהֶם – המנגידים, "כְּמִים הַפְּנִים וְגוֹ"²¹:

– שזה יבטל התנגדותם וגם הם יתנהגו באופן כזה.

1 להחזיק עצמו קטן ונמוך. מה שרבנו הזקן אומר "שבכל חסד

2 וחסד", פירש פעם הרבי שליט"א, שהכוונה היא לשני סוגי

3 חסדים: ישנו חסד של סדר ההשתלשלות הבא בענין של חסד

4 הנעשה עם האדם על פי הטבע, וישנו חסד שלמעלה

5 מהשתלשלות הבא בענין

6 של חסד הנעשה עם

7 האדם באופן שלמעלה מן

8 הטבע. לכן הוא אומר גם

9 הטעם "כי חסד דרועא

10 ימינא", שזה ענין אחד,

11 ו"ימינו תחבקני", שזה ענין

12 שני, שכן "חסד דרועא

13 ימינא" הוא חסד של

14 הספירות העליונות, חסד

15 של סדר השתלשלות,

16 שזה אור בכלי, כמו הזורע

17 שהוא חיות וכוונתו באבר,

18 ו"ימינו תחבקני" הוא ימין

19 וחסד עליון שלמעלה

20 מהשתלשלות, שמחבק (סובב) בלבד את האדם באופן של מקיף

21 (ואינו מתלבש בפנימיות כמו חיות הזורע באבר), מפני שזה

22 למעלה מהתלבשות אורות בכלים. מִה־שֶׁאֵין־בֶּן בִּזְוִה לַעֲמַת

23 זֶה, – הצד הנוגד לחסד של קדושה, הוּא יִשְׁמַעֲאֵל חֲסֵד

24 דְּקִלְפָּה, – שכן, הניגוד לחסד של קדושה, לאברהם, הוא

25 ישמעאל, חסד של "קליפה"; והניגוד ליצחק, גבורה של קדושה,

26 הוא עשו, גבורה של קליפה, שלגבי, אצל מי שהוא בבחינת

27 ישמעאל – כָּל שֶׁחֲסֵד גְּדוֹל – הוּא הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּגִבָּה וְנִסּוֹת

28 הָרוּחַ וְרָחֵב לָבוֹ. – ועל יהודי להישמר ולהיזהר מאופן חסד זה

29 של ישמעאל, שחסד זה לא יפעול ח"ו עליו גדלות וגסות הרוח,

30 אלא עליו להשתדל שהחסד יהיה אצלו באופן של חסד של

31 קדושה, כמו שהיה אצל אברהם ואצל יעקב, שהחסד פועל

יום חמישי י"א מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קד, ג. וילבש... עד עמ' 208, וגבול [ח"ו]:

71 הענינים שבני ישראל עושים למטה מעין ודוגמה מהם, הרי

72 הכוונה היא (גם), שבעבודת הצדקה של בני ישראל ישנו הענין

73 שצדקה היא לבוש, כמו

74 שריון המגין על הגוף,

75 וכובע ישועה בשביל

76 הראש, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ

77 וְכִרְזָנוּם לְבָרְכָהּ: מֶה

78 שְׁרִיָּן זֶה כָּל קִלְפָּה וְקִלְפָּה – מהן מורכב השריון, מִצְטַרְפָּת

63 ג. וְיִלְבֹּשׁ – לבוש של צָדָקָה בְּשִׁרְיוֹן, – המגין על הגוף, וְכֹבֵעַ

64 יִשְׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ¹. – למרות שהפסוק מוסב כלפי הקב"ה, שהוא

65 ילבש לבושים של צדקה

66 וישועה לבני ישראל,

67 ולבושים של נקמה (כפי

68 שהוא מסיים בפסוק) כלפי

69 אומות העולם, אך כיוון

70 שהכלי לקליטת (או להתהוות) הענינים שלמעלה² – נוצר מן

אגרת הקדש

ג וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו.

ודרשו רז"ל מה שריון זה כל קליפה

שריין זה כל קלפה וקלפה – מהן מורכב השריון, מצטרפת

16. דה"א כט, יב. 17. ראה ישעי' יא, יא. 18. ראה ירמ' ו, ט. לא, ו. ועוד. 19. ראה ר"ה יז, א. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן: (1) מה מוסיף בזה. (2) למה מרמז בכותבו גו' דכל ג' הכתובים (משלי טו, יג. יז, כב. יח, יד) המדברים ברוח נכאה לכאורה אין שייכים לכאן כלל (ואדרבא אינם לטוב). (3) לפני זה בהכתוב מענה גו' מביא כל הענין וכאן מרמזו ב"גו". וי"ל דכוונתו למשלי (יז, כב) ורוח נכאה תיבש גרם. דגרם ענינו תוקף וקשה להתפייס (ב"ר ספ"ז. וי"ג וכן גם באדר"נ פ"ט – עה"פ עצם מעצמי) וע"י רוח נכאה יהי' לא רק משיב חמה כ"א גם שיתפייסו ועוד יותר וכולי האי כו' כמים הפנים וגו'. וכיון דפשוטו דסיום הכתוב אינו בטוב לכן רק רמזו ב"גו". 21. משלי כז, יט. 1. ישעי' נט, יז. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפי' אדה"ז דע מה למע' – ממך (היום יום י"ג באייר)". 3. ב"ב ט, ב.

46 הספירות של ארבעת העולמות, משתלשלות מעלה לעלה
47 וממדרגה למדרגה בו, הנקראות - הספירות נקראות, בשם
48 "ממלא כל עלמין". - ההמשכה מאור אין-סוף ברוך-הוא
49 וסובב כל עלמין הנמשכת על ידי המצוות, נעשית בעיקר לבוש

50 ומקיף להשתלשלותן של

51 הספירות. ברם, לכאורה,

52 כיוון שהספירות עצמן הן

53 הרי אלקות - האלקות -

54 של העולמות, מדוע,

55 איפוא, נדרשת המשכה

56 מאור אין-סוף כלבש

57 לספירות? פירוש, -

58 הכוונה היא, כי אור אין

59 סוף ברוך-הוא מתלבש

60 ומאיר בתוך כל

61 השתלשלות העשר

62 ספירות - של העולמות,

63 דאצילות-בריאה

64 יצירה-עשיה, - כלומר,

65 הוא מאיר בהם בפנימיות,

66 באופן של התלבשות,

67 והוא המאציל העשר

68 ספירות דאצילות,

69 המשתלשלות לבריאה

70 יצירה-עשיה, - כידוע שהספירות והפרצופים של עולם

71 ה"אצילות", מאירים בעולמות "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם

72 מהווים האלקות שבעולמות אלה. אך, כיצד מתבצעת

73 ההאצלה של הספירות של עולם ה"אצילות" ומה שאור אין

74 סוף מאיר, בהשתלשלות הספירות של שאר העולמות? הרי זה

75 - על ידי צמצום עצום המכאן ב - ספר עין חיים, - שאין

76 זה סתם צמצום ומיעוט של האור, אלא, זהו סילוק של האור

77 באופן שאור שהוא אין סוף ובלי גבול יוכל להיות נאצל ולהאיר

78 באופן של גבול, ונקרא "אור פנימי", - אור המתלבש

79 בפנימיות, שכן הוא מצומצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש.

80 ועל ידי קיום המצות נמשך "אור מקיף" הנזכר לעיל,

81 ומאיר תוך העשר ספירות דאצילות-בריאה-יצירה-עשיה,

82 ומתייחד עם ה"אור פנימי", - הרי מאיר אז בתוך האור

83 הפנימי (בסדר ההשתלשלות) אור שהוא בבחינת אין סוף,

84 ונקרא "יחוד קדש-ברוך-הוא" - מה שהוא קדוש ומובדל,

85 למעלה מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", ושכינתיה, - עם

86 האור הפנימי הנקרא "שכינה", על שם ששוכן ומתלבש

87 בהשתלשלות, כמו שנתבאר במקום אחר, - שעל ידי

88 מצוות נעשה יחוד של קדש-ברוך-הוא עם השכינה שלו,

89 שלכן אומרים לפני קיום המצוות "לשם יחוד קדש-ברוך-הוא

90 ושכינתיה", שכן המצוות "פועלות" יחוד זה, המשכת אור

1 לשריון גדול, אף צדקה - כל פרוטה ופרוטה - שנותנים

2 לצדקה, מצטרפת לחשבון גדול. - לכאורה, אותו דבר שמוכן

3 במשל מובן מאליו גם בנמשל: כשם שבשריון מתהווה מפרטים

4 רבים - ענין גדול אחד, כך בנמשל, מתהווה מהרבה פרטים ענין

5 וחשבון אחד גדול. מה

6 מוסיף, איפוא, המשל,

7 שבלעדו לא היו מבנים

8 את הדבר בנמשל? אלא

9 הפירוש הוא: פירוש,

10 שהשריון עשוי קשקשים

11 - כעין קשקשי הדג, על

12 נקבים, והם - הקשקשים,

13 מגנים שלא יבגס חץ

14 בנקבים, וכן הוא

15 מעשה הצדקה - שגם

16 בצדקה ישנו הענין של

17 נקבים וקשקשים המגינים

18 על הנקבים, כפי שיסביר

19 להלן, את זה מוסיף המשל

20 על הנמשל, שישנו ענין

21 של נקבים, והקשקשים -

22 הפרוטות - מגינים על

23 הנקבים.

24 וביאור הענין, - מהו ענין

25 ה"נקבים" שה"קשקשים" של מעשה הצדקה מגינים עליהם? כי

26 גדולה צדקה מכל המצות, שמהן - מהמצוות בכלל, נעשים

27 נוצרים, לבושים להנשמה⁴, - כדי שהנשמה תוכל לקבל את

28 הגילוי של גן-עדן ושלא תתבטל, היא זקוקה ללבושים

29 שבאמצעותם תוכל לקבל את הגילוי. לבושים אלה מתהווים

30 ממעשה המצוות, הנמשכים - הלבושים נמשכים, מאור אין

31 סוף ברוך-הוא - ומכיוון שהם באים ממקום שהוא אין סוף,

32 לכן אפשר לקבל על ידם הגילוי של גן עדן שהוא גילוי של אין

33 סוף ובלי גבול, מבחינת "סובב כל עלמין" - שהוא אור שאינו

34 מצומצם לפי ערך הנבראים, להתלבש בפנימיות גלויה בהם, כי

35 אם בחינה של סובב ומקיף מעליהם, ואור זה פועל בהם בהיותו

36 למעלה מהם, (במבאר פירוש - של, "ממלא כל עלמין"

37 ו"סובב כל עלמין" בלקוטי אמרים⁵, - בחלק הראשון של

38 ספר ה"תניא", עין שם) - לבושים אלה שמבחינת "סובב כל

39 עלמין", מתהווים פאתערותא דלתתא, - בהתעוררות

40 שמלמטה, היא מצות ה' ורצון העליון ברוך-הוא. - שכיוון

41 שהמצוה היא רצון העליון, הבחינה של רצון (שהוא כח מקיף)

42 וסובב - לכן נמשכים על ידה לבושים מבחינת "סובב כל

43 עלמין". ועיקר המשכה זו מאור אין-סוף ברוך-הוא, הוא

44 לבוש ו"אור מקיף" ל' ספירות - של ארבעת העולמות,

45 דאצילות-בריאה-יצירה-עשיה, המשתלשלות - עשר

אגרת הקדש

וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה
ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. פי' שהשריון עשוי
קשקשים על נקבים והם מגינים שלא יכנס חץ בנקבים.
וככה הוא מעשה הצדקה:

וביאור הענין כי גדולה צדקה מכל המצות שמהן
נעשי' לבושי' להנשמה הנמשכי' מאור א"ס

ב"ה מבחי' סובב כל עלמין (כמבואר הפי' ממכ"ע וסובב
כ"ע בלק"א ע"ש) באתערותא דלתתא היא מצות ה'

ורצון העליון ב"ה. ועיקר המשכה זו מאור א"ס ב"ה
הוא לבוש ואור מקיף ל"ס דאבי"ע המשתלשלות מעולה

לעולה וממדרגה למדרגה כו' הנקראות בשם ממלא כ"ע.
פי' כי אור א"ס ב"ה מתלבש ומאיר בתוך כל השתלשול'

הע"ס דאבי"ע והוא המאציל הע"ס דאצילות המשתלשול'
לבי"ע ע"י צמצום עצום המבואר בע"ה ונקרא אור פנימי.

וע"י קיום המצות נמשך אור מקיף הנ"ל ומאיר תוך הע"ס
דאבי"ע ומתייחד עם האור פנימי ונקרא יחוד קוב"ה

ושכינת' כמ"ש בכמ"א. ומהארה דהארה מאור מקיף הנ"ל

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמשנ"ת לקמן סכ"ט". 5. פרק מ"ח. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מח"א פמ"א. אבל אין לומר שלזה מתכוון - דא"כ הול"ל בלק"א" - כדלעיל בזו האגרת בנוגע לסוכ"ע".

45 אינ־סוף בְּרוּךְ־הוא, כִּי – שכן, אִפְּלוּ חֲכָמָה עֲלֵהָ, –
 46 עליונה, שֶׁהִיא רִאשִׁיתוֹ, – של העשר ספירות, הִיא בְּבִחִינַת
 47 עֲשִׂיהָ גּוֹפִינִית לְנִבִּי אֵין־סוף בְּרוּךְ־הוא, – כשם שעשיה
 48 גופנית של האדם מרוחקת מעצם הנפש שלו, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר

49 בְּלִקּוּמֵי אֲמָרִים. – בחלק

50 הראשון של ספר

51 ה"תניא", בהגהה שבפרק

52 ב¹⁰. וְאִי לֹאֵת, – ולכן,

53 בְּמַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה

54 וּגְמִילוּת חֲסִדִּים, שֶׁאִדָּם

55 אוֹכֵל מִפְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם

56 הַזֶּה¹¹, – הרי, אם בצדקה

57 וגמילות חסדים יש לאדם

58 משהו שכר – הפירות –

59 בעולם הזה, הכוונה היא

60 שבמצוות אלו אכן יורד

61 לעולם הזה משהו מהאור

62 הנזכר לעיל, וזאת מפני

63 שִׁשׁ נִקְבִּים, עַל דְּרָךְ

64 מִשָּׁל, בְּלִבּוֹשׁ הַעֲלִיּוֹן

65 הַמְּקִיף עַל – בחינת

66 "נוֹפֵא", הֵם הַכְּלִים דִּי

67 סְפִירוֹת, – שמשוהו

68 מהכלים של עשר

69 הספירות ירדו דרך

70 הנקבים לעולם הזה,

71 לְהֵאִיר מֵהֶם וּלְהַשְׁפִּיעַ

72 אוֹר וְשִׁפְעַ מִ"חֶסֶד" – שהוא בחינת דְּרוּעָא יְמִינָא – הזרוע

73 הימנית, נמשך אֲרָךְ יָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי, וְעֶשֶׂר וּבְבִיד

74 – נמשכים בעולם הזה, מִ"דְּרוּעָא שְׂמָאלָא", – מספירת

75 הגבורה שהיא בחינת הזרוע השמאלית, וְכֵן – נמשכת השפעה

76 למטה בְּתַפְאֶרֶת – מספירת התפארת, וְהוּד וְהָרָר וְחִדּוּת

77 וְכוּ'¹²; – נמשכים למטה מספירות הוד, יסוד, וכו'. כל האמור

78 הוא השפעה הנמשכת למטה על ידי הנקבים למשל הנוצרים

79 בלבוש ובאור המקיף הנמשך בתוך הספירות. אֲךָ כְּדִי שֶׁלֹא

80 יִינָקוּ תַחֲצִינּוּנִים לְמַעַל – הקליפות, מֵאוֹר וְשִׁפְעַ הַמִּשְׁתַּלְשֵׁל

81 וְיִוָּרֵד לְמַטָּה מִטָּה עַד עוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי, – בשעה

82 שההשפעה מצטמצמת כל כך, הרי זה נותן מקום שיוכלו

83 התחיצונים לינוק מזה. כשמאיר האור כמו שהוא, הרי הכלי

84 לקליטתו הם רק הספירות וענינים של קדושה; ואילו כשהאור

85 יורד למטה אחרי צמצומים רבים עד לעולם הזה הגשמי, יש

86 מקום ח"ו שהתחיצונים יוכלו לקבל יניקה מאור זה, וְכֵן לְמַטָּה –

87 וכך גם למטה יש צורך לְהֵגֵן עַל הָאֵדָם וּלְשִׁמְרוֹ וּלְהַצִּילוֹ

88 מִכָּל דְּבַר רָע בְּנִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, – שזה ענין שיכול להיות

1 ה"טוב כל עלמין" הנקרא "קודשא בריך הוא" – באור ה"ממלא

2 כל עלמין" הנקרא "שכינה". וזה, אם כן, עיקר ההמשכה

3 הנמשכת מאור אין־סוף על ידי מצוות – ההמשכה מאור

4 אין־סוף בהשתלשלות הספירות של העולמות, וּמִהֶאָרָה

5 הֶהָאָרָה מִ"אוֹר מְקִיף"

6 הַנּוֹכַח לְעֵיל, עַל יְדֵי

7 צִמְצוּם רַב, נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ

8 לְבִחִינֹת נַפְש־רוּחַ

9 נִשְׁמָה שֶׁל הָאֵדָם בְּגֵן

10 עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְהַעֲלִיּוֹן,

11 שְׂיוֹכְלוּ – הנפש־רוח

12 נשמה של האדם, לִיהֲנוֹת

13 וּלְהַשִּׁיג אִיזָה הַשִּׁנָּה

14 וְהָאָרָה מֵאוֹר אֵין־סוף

15 בְּרוּךְ־הוא, – המאיר בגן

16 עֵדֶן, כִּי בַהֲעֵד לְבוֹשׁ זֶה,

17 לֹא הִיתָה הַנִּשְׁמָה, שֶׁהִיא

18 בַּעֲלַת גְּבוּל, יִכּוּלָה לְקַבֵּל

19 וּלְהַשִּׁיג הָאָרָה מֵאוֹר אֵין

20 סוּף שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל, כְּמוֹ

21 שְׂמִיכּוּד בְּמִקּוֹם אֲחֵר. –

22 לַהֲלֹךְ בִּ"אֲגֵרַת הַקּוֹדֶשׁ".⁷

23 וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ

24 זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ: "שֹׁכֵר

25 מִצִּוָּה בְּהֵאֵי עֲלָמָא

26 לִיכָא", – שכר מצוה

27 בעולם הזה – אין. חכמינו

28 ז"ל לא אומרים ששכר מצוה אינו ניתן בעולם הזה כי אם

29 בעולם הבא, אלא הם אומרים, שבעולם הזה אין שום שכר

30 מצוה. כִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי וְכַל גְּבוּל וְ – החיות שבו הוא

31 ב־צִמְצוּם רַב וְעִצּוּם מֵאֵד מֵאֵד, אִי אִפְשָׁר – לכן, לְהַתְלַבֵּשׁ

32 בעולם הזה, שוֹם הָאָרָה מֵאוֹר אֵין־סוף בְּרוּךְ־הוא, כִּי אִם

33 – אלא, אֵךְ וְרַק עַל יְדֵי – באמצעות 'סְפִירוֹת, הַנִּקְרָאִים

34 "נוֹפֵא" בְּזֶה הַקְּדוּשָׁה: – כפי שרבינו הזקן מסביר מיד להלן

35 שכהשוואת הגוף לנשמה, שהגוף הוא באין־ערוך לגבי הנשמה,

36 כך הספירות הן באין־ערוך לגבי אין־סוף, ומאחר שהשכר

37 למעשה המצוות הוא המשכה מ"אין סוף" – אין הוא יכול

38 להתלבש בעולם זה, ולכן "שכר מצוה בהאי עלמא – ליכא",

39 אין בעולם הזה סוג המשכה התלבשותית כזה, שכן, ההמשכות

40 המתלבשות בעולם זה באות רק על ידי העשר ספירות

41 הנקראות בזוהר הקדוש "גופא", "חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא כו'". –

42 חסד – נקרא זרוע ימין, וגבורה – זרוע שמאל, וכך הלאה. לְפִי,

43 שְׂכָמוֹ שֶׁאֵין עֲדָה לֹו לְהַגִּיף הַנִּשְׁמִי לְנִבִּי הַנִּשְׁמָה, כִּךְ אֵין

44 עֲדָה בְּלֹא לִי סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת לְנִבִּי הַמִּאֲצִּיל הַעֲלִיּוֹן

7. סימן כ"ט. 8. קידושין לט, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבאין ערוך בירידה לנשמה דילי" – אוא"ס". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל שהכוונה לח"ב פ"ח ט – ששם יש ב"י נוסף על מש"כ כאן, משא"כ בההג"ה דאדרבא. ואף דבאגה"ת פ"ד (ועוד) מוסיף "ח"ב" על מש"כ "בלק"א" – הוא משום דשם מציין המקום בדיוק וכהסיום פ"א, משא"כ כאן". 11. קידושין מ, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה השמיט נצח ומהו "וכו'". וכנראה זהו ע"פ זח"ב (צח), סע"א ורע"ב – הובא בצ"צ

16 הם האור המקיף הסותם את הנקבים שלא תוכל להיות יניקה
17 לחיצונים, ולפי זה הרי זה מכון למשל השריון העשוי מנקבים
18 וקשקשים המגינים על הנקבים. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם
19 לברכה: – כשם שבשריון מצטרפת כל קליפה וקליפה לשריון
20 גדול, כך בצדקה
21 "מצטרפת" – כל פרוטה
22 ופרוטה, לחשבון גדול
23 יקא, – המלה "גדול"
24 הוא בדיוק, "פי גדול ה'
25 ומהלל מאד"¹³, בלי סוף
26 ותכלית וגבול [ח"ו]:
27 ושלום]: – הרי שעל ידי הפרוטות של צדקה ממשיכים
28 מהבחינה של "גדול ה'", כפי שהיו המרמז על עשר הספירות,
29 'י חכמה, ה' בינה, ו' ששת המדות, וה' אחרונה מלכות¹⁴ – מקבל
30 מאין סוף והן בבחינת "גדולה" מ"אין סוף".

אגרת הקדש

1 למטה על ידי יניקת החיצונים – ויש צורך למנוע זאת, לזאת –
2 ולכן, חוזר ומאיר אור המקיף וסותם הנקב, על דרך משל,
3 – הנקב שנוצר על ידי מעשה הצדקה וגמילות חסדים חוזר
4 ונסתם, כדי שהחיצונים לא יוכלו לקבל שום יניקה מההשפעה
5 הנשפעת על ידי הנקב
6 למשל, שכן מהאור
7 המקיף אין הם יכולים
8 לקבל יניקה, פי הוא –
9 האור המקיף בא מבחינת² וזהו שאמרו רז"ל מצטרפת לחשבון גדול דייקא כי
10 אין-סוף וסובב בל³ גדול ה' ומהולל מאד בלי סוף ותכלית וגבול [ח"ו]:
11 עלמין בנזקך לעיל. –
12 שמשם אין החיצונים יכולים לקבל יניקה. הרי, שגם במעשה
13 הצדקה וגמילות חסדים יש ענין של נקבים וקשקשים הסותמים
14 את הנקבים. הנקבים משמשים כפתיחה באור המקיף ובלבוש,
15 דרכה ירדו "פירותיהן" כשכר לאדם שבעולם הזה. והקשקשים

יום שישי י"ב מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 208, אך מי הוא... עד עמ' קה, תדרשנו:

56 לספירת ה"חכמה" שהיא ראשיתן של עשר הספירות. וזה הוא
57 – מה שכתוב אחרי "וילבש צדקה כשריון" – "וכובע ישועה
58 בראשו" – "ישועה" הוא מלשון "ישע" ה' אל הבל ואל
59 מנחתו"¹⁶, – הרי שישועה היא מלשון פניה, שהקב"ה נפנה
60 ונמשך, והוא ירידת –
61 והמשכת האור והשפע
62 ד' – של בחינת ש"ע
63 נהורין – אורות, שפזוהר
64 תקדושי¹⁷, – אור שהוא
65 למעלה מעלה מעשר
66 הספירות של "אצילות":
67 הש' מרמז על בחינת
68 חב"ד, ג' המוחין, כפי
69 שהם במדרגה של מאות
70 – שלש מאות, והע' מרמז
71 על ד' המדות כפי שכל
72 אחת מהן כוללת עשר –
73 שבעים, אור נעלה זה
74 ("וכובע ישועה") נמשך "בראשו", בראשיתן של עשר
75 הספירות. וכמו שכתוב¹⁸: "יאר ה' פניו – הפנימיות שלו,
76 פנימיות השפע של אור אין סוף, אליד", – אל בני ישראל
77 כאן למטה, "יאר פניו – הפנימיות שלו, אהנו סלה"¹⁹.
78 –"אהנו" – כדי שהאור של פניו יתברך יימשך ויהיה אתנו
79 כאן למטה, הוא על-ידי מעשה הצדקה. וזה הוא – מה
80 שכתוב²⁰: "זרע צדקות – מצמיח ישועות". – שצדקה

31 אף מי הוא הגורם לירידת האור והשפע לעולם הזה
32 הגשמי מ' ספירות הנקראים "גופא"¹⁵, – מה הגורם, שאור
33 כזה, שרק עשר הספירות של "אצילות" הן כלים אליו – ירד
34 למטה בעולם הזה הגשמי – הוא היחוד הנזקך לעיל, –
35 היחוד של "קודשא בריך
36 הוא ושכינתו", היחוד של
37 האור שבבחינת "אין סוף"⁴
38 עם האור שמאיר
39 בפנימיות בספירות
40 והשתלשלות, הנעשה על
41 ידי המצוות, שהיא
42 תוספת הארה והשפעה
43 מבחינת אור אין-סוף
44 המאציל העליון ברוך¹¹
45 הוא, – שמאציל עשר
46 הספירות של עולם
47 ה"אצילות", ביתר שאת
48 על ההארה וההשפעה –
49 הנמשכות ב"אצילות", שבתחלת האצילות – של עולם
50 ה"אצילות", וההשתלשלות – של הספירות, וכו'. – הרי, כיוון
51 שנמשכת תוספת אור שלמעלה מעלה מ"אצילות", ולגבי אור
52 זה, "אצילות" ר"עשיה" שוות (כי האור הוא אין סוף) – לכן יכול
53 להימשך מצד אור זה השפעה מעשר ספירות של "אצילות"
54 לעולם הזה הגשמי. וראשית תוספת ההארה וההשפעה, –
55 הנמשכת בספירות ד"אצילות", היא לראשית ה' ספירות. –

אגרת הקדש

אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפע לעוה"ז
הגשמי מ"ס הנקראים גופא הוא היחוד הנ"ל שהוא
תוספת הארה והשפעה מבחי' אור א"ס המאציל
העליון ב"ה ביתר שאת על ההארה וההשפעה
שבתחילת האצילות וההשתלשלות וכו'. וראשית
תוספת ההארה וההשפעה היא לראשית ה"ס וזה
הוא וכובע ישועה בראשו ישועה הוא מלשון וישע
ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא ירידת האור והשפע
דש"ע נהורין שבוזה"ק. וכמ"ש יאר ה' פניו אלך.
יאר פניו אתנו סלה. אתנו הוא ע"י מעשה הצדקה.
וזה הוא זרע צדקות מצמיח ישועות. וככה יאר ה' פניו

הנמשכות ב"אצילות", שבתחלת האצילות – של עולם
ה"אצילות", וההשתלשלות – של הספירות, וכו'. – הרי, כיוון
שנמשכת תוספת אור שלמעלה מעלה מ"אצילות", ולגבי אור
זה, "אצילות" ר"עשיה" שוות (כי האור הוא אין סוף) – לכן יכול
להימשך מצד אור זה השפעה מעשר ספירות של "אצילות"
לעולם הזה הגשמי. וראשית תוספת ההארה וההשפעה, –
הנמשכת בספירות ד"אצילות", היא לראשית ה' ספירות. –

לתהלים קד, א) דהוד והדר וחדוה הם נה"י. [נעפמש"כ שם י"ל ג"כ מה שכתב כאן כינויים אלו ולא נה"י]. ואואפ"ל ד"וכו" היינו
מל' שהיא כולי דכנה"ל". 13. תהלים מח, ב. 14. ראה לעיל אגרת התשובה פ"ד. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלמעלה –
דאוא"ס – א"כ ה"ה באי"ע בעילוי לגבי עוה"ז". 16. בראשית ד, ד. 17. ראה זח"א ד, ב. ח"ג קלג, ב. ובכ"מ. 18. נשא ו, כה. 19.
תהלים סז, ב. 20. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.

- 1 מביאה ענין הישועות, שיהיו צמיחה וגילוי מבחינת ישועה,
2 מהאור של ש"ע נהורין. וְכֵּן הָיָה ח' פָּנִי אֱלֹהִים,
3 צְדָקָתָם עוֹמֶדֶת לְעֵד²²,
4 — שכן, ההמשכה
5 האמורה, שיוֹרֶדֶת עֵתָה¹ אֱלֹהִים צְדָקָתָם עוֹמֶדֶת לְעֵד וקרנם תרום בישועת
6 בגילוי למטה הרי היא² מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה צִמַּח צְדָקָה הַנִּל. בישועת "מַצְמִיחַ קֶרֶן
7 מהפירות בלבד, ואילו³ כִּנְפֹשׁ תִּדְרָשְׁנוּ:
8 ה"קֶרֶן" ו"עצם" השכר, איננו יורד עתה בגילוי למטה, אלא
9 נשאר בהעלם, עד לעתיד לבוא בעולם התחיה, שאז יתגלה
10 שכן, אז יאיר ויתלבש האור
11 ה"סובב כל עלמין" למטה. — כפי שרבנו הזקן מסביר זאת
12 להלן ב"אגרת הקודש"
13 סימן ל"ב, וְכֵּן הָיָה ח' פָּנִי אֱלֹהִים
14 בישועת "מַצְמִיחַ קֶרֶן
15 יְשׁוּעָה", "צִמַּח צְדָקָה"
16 — שהקב"ה עושה עם
17 ישראל, מִהַּ בּוֹכֵעַ יְשׁוּעָה הַנּוֹכֵחַ לְעֵיל, כִּנְפֹשׁ תִּדְרָשְׁנוּ:
18 — כפי הנפש הדורשת אותו.

יום שבת קודש י"ג מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קה, ד. אין ישראל... עד עמ' קו, ושבי' בצדקה.

- 19 ד. "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"¹, — בזכות הצדקה,
20 שְׁנֵי מִיָּדָי: "וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה". — והשבים אליה — אל ציון — יפרו
21 על ידי צדקה, שעל ידי צדקה שבים בני ישראל לציון ונגלים
22 מהגלות. בְּרִיבִי: — כתוב: "צִדְקָה לְפָנָיו יַחֲלֹץ", וְהָיוּ לִי
23 לְמִיָּדָי: "יִלְךְ". — ולא
24 "יהלך", שכן, משמעות
25 "ילך" היא שהוא — הצדק
26 — ילך, ואילו "יהלך" —
27 שהוא יגרום לדבר אחר
28 ללכת. ממה שנאמר
29 "יהלך" מסתבר, איפוא,
30 שהכוונה היא על ענין
31 אחר שהצדק — צדקה —
32 גורם בו הליכה. אֲךָ
33 הָעֵינִי, — הוא, עַל פִּי מֶה
34 שְׂבָתוֹב: "לֹךְ אֲמַר לְבִי
35 בְּקִשׁוֹ פָּנִי", — פירושו
36 הפשוט של הפסוק הוא, —
37 לך ובשליחותך (של)
38 הקב"ה) אומר לי לבי:
39 חפש את הפנים והפנימיות
40 שלי (כפי שרש"י מפרש

אגרת הקדש

- ד אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנא' ושבִּיָּה
בצדקה. כתיב צדק לפניו יהלך והול"ל
ילך. אך הענין עפ"י מ"ש לך אמר לבי בקשו פני פי' בקשו
פנימיות הלב כי הנה בלהב יסוד האש האלקית שבלב
(נ"א הנה בלהב [יסוד האש האלקית שבלב]) יש ב' בחי'.
בחי' חיצונית ובחי' פנימיות. חיצוני' הלב היא התלהבות
המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה
(להתבונן) [להתבונן] בגדולתו ולהוליד מתבונה זו אהבה
עזה כרשפי אש וכו'. ופנימי' הלב היא הנקודה שבפנימיות
הלב ועומקא דליבא שהיא למעלה מעלה מבחי' הדעת
והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה'. וכמ"ש
ממעמקים קראתיך ה' מעומקא דליבא (ועד"מ כמו במילי
דעלמא לפעמים יש ענין גדול מאד שכל חיות
האדם תלוי בו ונוגע עד נקודת פנימיות הלב ועד
דלפא, — ועומק הלב, שְׁהִיָּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדְּעָה
וְהַתְּבוּנָה שְׂיוּכַל הָאָדָם לְהַתְּבוּנָה בְּלִבּוֹ בְּגִדְלַת ה', — האדם
בשכלו ובהתבוננותו, לא היה יכול אף פעם ליצור בקרבו אהבה
גדולה ועמוקה כזו, אלא היא ניתנת מלמעלה לנשמה, כפי
שיסביר להלן, ועל האדם לגלות אהבה זו בתוכו. וְכֵּן
שְׂבָתוֹב: "מִמַּעְמָקִים קָרָאתִיךָ ה'" — "מַעְמָקִים דְּלִפְאָה" —
מעומק הלב. לכן נאמר "מעמקים" לשון רבים, שכן בלב יש
עומק ועומק לעומק, (וְעַל דְּרָדִי-מִשָּׁל, כְּמוֹ בְּמִלֵּי דְעַלְמָא, —
בעניני העולם, לא בעניני עבודת ה', לְפַעְמִים יֵשׁ עֵינֵי גְדוֹלָה
מְאֹד מְאֹד שְׂכָל חַיּוֹת הָאָדָם תְּלוּי בּוֹ וְנוֹגֵעַ — הענין, עד נקודת
- 41 פסוק זה), והוא מסיים: "את פניך ה' אבקש", אני אכן עושה כך
42 ואני מחפש ה"פנים" שלך, ה'. ברם, לפי זה, ש"פני" היינו הפנים
43 שלמעלה, הפנימיות שלמעלה, לא היה צריך, לכאורה, לומר
44 לאחר מכן "את פניך ה' אבקש", אלא "את פניך אבקש" שהרי
45 גם בחלקו הראשון של הפסוק הוא מדבר על הפנים שלמעלה.
46 לכן, מפרש כאן רבנו הזקן, ש"פני" היינו הפנימיות של הלב
47 היהודי (ר' פניך ה' הכוונה לפנימיות שלמעלה) פְּרוּשׁ, — "בקשו
48 פני" היינו, בְּקִשׁוֹ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב. — שאיננה בגלוי, ויש לחפשה
49 ולגלותה. בִּי הִנֵּה, בְּלִהַב יִסּוּד הָאֵשׁ הָאֱלֹקִית שְׂבָלֵב — שהיא
50 האהבה הלוהטת לאלקות המהווה יסוד האש של הנפש

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן — פניית אדה"ז למקבלי האגרת — נותני הצדקה". 22. תהלים קיב, ג. 1. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לקמן סוף סימן ט. 2. ישע' א, כז. 3. תהלים פה, יד. 4. שם כז, ח. 5. תהלים קל, א. זח"ב סג, ב.

48 כך גם לגבי היציאה של השכינה הכללית של כלל ישראל, 49 תהיה יציאתה מהגלות וגאולתו של כלל ישראל על ידי המשיח 50 בהיסח הדעת. אמיתת הענין של "ומל ה' אלקיך את לבבך" 51 ו"לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך" תהיה אמנם, כאמור, 52 בביאת המשיח, אך, גם 53 כעת – יסיכר להלן – ישנה 54 יציאה מהגלות של 55 השכינה הפרטית (של 56 הניצוץ האלקי) – על כל 57 פנים יציאה לפי שעה – 58 בעבודת התפלה. ובמשך 59 רבנו הזקן: וכן, כל ניצוץ 60 פרטי מהשכינה שבנפש 61 כל אחד מישראל 62 יוצאת מהגלות והשכינה 63 לפי שעה, ב"חיי שעה" 64 זו תפלה, – כפי 65 שהגמרא¹⁵ קוראת

66 לתפילה "חיי שעה", ו"ב- 67 עבודה שכלב מעמקא 68 דלבא, – מעומק הלב, 69 מבחינת נקודה הפנימית 70 הנגלית מהערלה, – 71 המכסה עליה, ועולה 72 למעלה, לדבקה בו 73 בתשוקה עזה מבחינת 74 "למען חייך". 75 שהאלקות היא כל חי, 76 והוא – היציאה לפי שעה 77 של הנקודה הפנימית 78 בעבודת התפילה, היא גם 79 בן – כמו הגאולה הכללית, בבחינת הפסח דעת האדם, כי 80 בחינה זו היא למעלה מדעת האדם והתבוננותו בנדרת ה', 81 רק היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן השמים, מהארת 82 בחינת פנים העליונים, – מהפנימיות שלמעלה, כמו 83 שכתוב¹⁶: "יאר ה' פניו – הפנימיות שלו, אליך", ובמו 84 שכתוב: "ומל ה' אלקיך בו". – שלפי שעה קיים הדבר גם 85 עתה. אך מודעת זאת, כי "אתערותא דלעילא" היא 86 ב"אתערותא דלתתא" דוקא, – כל התעוררות מלמעלה 87 הנמשכת לאדם, באה דוקא על ידי ההתעוררות שהאדם 88 מעורר על ידי עבודתו למטה, הרי אפילו ענין הבא מלמעלה 89 דוקא, ואין בכוח עבודת האדם לפעול ולהמשיך ענין זה – בכל 90 זאת וזקוקים להתעוררות מלמטה גם להמשכה מסוג זה, בבחינת 91 העלאת "מין נוקבין", – ההתעוררות והתשוקה מצד המקבל, 92 המהוות כלי להמשכת "מין דוכרין" – השפע מן המשפיע, כמו 93 שאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁷: "אין טפה יורדת 94 מלמעלה בו". – שאין עולים כנגדה טפיים". ולכן צריך האדם

1 הוא הדין לגבי מילת הערלה הגשמית, ערלת הגוף, וכך גם 2 במילה הרוחנית ("ומלתם את ערלת לבבכם"), שאם אין הוא 3 מסיר את המכסה של התאוות הדקות, ענין הפריעה, חסר אז 4 כל ענין המילה, מפני שסוף סוף עדין נקדחת פנימית הלב 5 היא מכסה בלבוש שק 6 דק, – של קליפה, 7 בבחינת גלות ושכינה. – 8 הנקודה הפנימית שבלבו 9 נמצאת עדיין בגלות 10 ושביה, ודוקא כשישנו גם 11 הענין של פריעה, של 12 התאוות הדקות – אז 13 נגאלת הנקודה הפנימית. 14 והנה, על מילת הערלה 15 ממש – הסרת התאוות 16 הגסות, בתיב – כתוב: 17 "ומלתם את ערלת 18 לבבכם" – אתם 19 בעצמכם. – "ומלתם", 20 שאתם תמולו, את זאת 21 בכוחו של כל יהודי 22 לעשות בעצמו. שכן, על 23 ידי תשובה הוא מבטל 24 ומסיר את המכסה 25 וההסתר שהתאוות 26 מכסות ומסתירות על 27 הנקודה הפנימית שבלב. 28 אך להסיר הקליפה 29 תדקה, – הנוצרת 30 מהתאוות הדקות, זהו 31 דבר הקשה על האדם,

אגרת הקדש

כאלו לא מל מפני שסוף סוף עדיין נקודת פנימית הלב 1 היא מכוסה בלבוש שק דק בבחינת גלות ושביה. והנה 2 על מילת הערלה ממש כתי' ומלתם את ערלת לבבכם 3 אתם בעצמכם אך להסיר הקליפה הדקה זהו דבר הקשה 4 על האדם וע"ז נא' בביאת המשיח ומל ה' אלהיך את 5 לבבך בו' לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך 6 למען חיך כלומר למען כי ה' לבדו הוא כל חיך ממש. 7 שלכן אהבה זו היא מעומקא דלבא מנקודה פנימית 8 ממש כנ"ל ולמעלה מבחינת הדעת ולכן משיח בא 9 בהיסח הדעת לכללות ישראל והיא גילוי בחינת נקודה 10 פנימית הכללית ויציאת השכינה הכללית מהגלות 11 והשביה לעד ולעולמי עולמים וכן כל ניצוץ פרטי 12 מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל יוצאת מהגלות 13 והשביה לפי שעה בחיי שעה זו תפלה ועבודה שכלב 14 מעומקא דלבא מבחינת נקודה הפנימית הנגלית 15 מהערלה ועולה למעלה לדבקה בו בתשוקה עזה 16 בבחינת למען חיך והוא גם כן בבחי' היסח דעת 17 האדם כי בחינה זו היא למעלה מדעת האדם והתבוננותו 18 בנדרת ה' רק היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן 19 השמים מהארת בחי' פנים העליונים כמ"ש יאר ה' פניו 20 אליך וכמ"ש ומל ה' אלקיך בו'. אך מודעת זאת כי 21 אתערותא דלעילא היא באתערותא דלתתא דוקא 22 בבחינת העלאת מ"נ כמשארו"ל אין טפה יורדת 23 מלמעלה בו'. ולכן צריך האדם לעשות בעצמו תחלת 24

ועל זה נאמר¹⁴ בביאת המשיח: "ומל ה' אלקיך את לבבך 32 בו', לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען 33 חייך", כלומר למען כי ה' לבדו הוא כל חיך ממש, – 34 שלא תהיה אהבה שהיא כוח וגילוי בלבד מהנפש, אלא אהבה 35 באופן שהיא חיך ממש. וכשם שאדם אינו מרגיש את חייו 36 כדבר נפרד ממנו, אלא זה הוא עצמו, כך שלא ירגישו את 37 האהבה כדבר נפרד, אלא כאהבה עצמית שאינה נרגשת כלל. 38 שלכן אהבה זו היא מעמקא דלבא – באה מעומק הלב, 39 מנקודה פנימית ממש בנדר ליעיל, – והיא ולמעלה מבחינת 40 תדעת. – למעלה מהבנה והרגשה. ולכן משיח בא בהסח 41 תדעת לכללות ישראל, – בכלל ישראל יהיה זה בהיסח 42 הדעת, והוא – ביאת המשיח, גילוי בחינת נקודה פנימית 43 תכליתית, – של כל בני ישראל, ויציאת השכינה תכליתית – 44 של כלל ישראל, מהגלות והשכינה, לעד ולעולמי עולמים. 45 – כפי שהדבר מוסבר לגבי גאולת ויציאת השכינה הפרטית – 46 הניצוץ האלקי – שהיא בהיסח הדעת, למעלה מדעת והשגה – 47

33 מעומק הלב, כְּמִנְהַג הָעוֹלָם בְּעִסְקֵיהֶם בְּמִשְׁא וּמִתֵּן וּבְהֵא
34 וְנָא, — וכיוצא בהם הרי שבודאי עסק בכך אי פעם להרוויח
35 כספו מתוך הנקודה הפנימית של לבו, וְהֵרִי עֵתָה הַפֶּעַם
36 בְּשִׁמְפּוּר מִיַּגְיעוֹ — שלא לפי מעמדו, וְנוֹתֵן לֵה' בְּשִׁמְחָה
37 וּבְטוֹב לֵבָב — הִנֵּה בָּזָה
38 פְּזָרָה נִפְשׁוֹ מִשְׁחָת,
39 דְּהִינּוּ — שהוא פודה
40 בְּחִינַת נִקְדַּת פְּנִימִית
41 לֵבָבו, שֶׁהִיָּתָה — עד
42 לאותה שעה, בְּבְחִינַת
43 גְּלוּת וְשִׁבְיָה בְּתוֹךְ
44 הַקְּלִיפָה נִפְּסָה אוֹ דִּקְתָּה,
45 כְּמוֹ שֶׁבִּתְּנוּבָהּ: "מִכָּל
46 מִשְׁמֶר נִצּוֹר לִבְךָ" —
47 "מִשְׁמֶר" פְּרוּשׁ בֵּית
48 הָאֲסוּרִים, — ופירוש
49 הפסוק "מכל משמר נצור
50 לִבְךָ" הוא — שמור את לִבְךָ
51 שלא יהא נתון במאסר
52 ובגלות בתוך הקליפות
53 והתאוות, הרי שעד
54 לאותה שעה היה לבו
55 בגלות ובשביה, וְעֵתָה
56 נִפְּדָה — נקודת פנימיות
57 לִבָּבו, מִהַחֲצִיזוֹנִים —
58 מהקליפות, בְּצִדְקָה זו. וְזֶה גַם כֵּן לְשׁוֹן "פְּרִיעָה" — כמוסבר
59 לעיל, שהסרת הקליפה הדקה, התאוות הדקות, נקראת בשם
60 "פְּרִיעָה", הרי זה גם כן פירוש המלה "פְּרִיעָה" — עֲנִין פְּרִיעָה
61 חוּבָה, שֶׁנֶּחֱבֵב וְנִשְׁתַּעֲבֵד לַחֲצִיזוֹנִים שֶׁמְשַׁלּוּ בוֹ עַל נִקְדַּת
62 פְּנִימִיּוֹת לֵבָבו. וְזֶה — מה שהפסוק אומר "וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה" —
63 שגם אלה שהיו נתונים בבחינת שביה, נפדים ונגאלים על ידי
64 צדקה.

אגרת הקדש

1 לְעֲשׂוֹת בְּעֲצָמוֹ תַּחֲלֵת מִילָה זו, לְהַסִּיר עֲרֵלַת הַלֵּב וּקְלִיפָה
2 הַגִּסָּה וְדִקְתָּה, הַמְלַבִּישׁוֹת וּמַכְסוֹת עַל בְּחִינַת נִקְדַּת פְּנִימִית
3 הַלֵּב, שֶׁהִיא — פְּנִימִיּוֹת נְקוּדַת הַלֵּב, הִיא בְּחִינַת אֲהֲבַת ה',
4 בְּחִינַת "לִמְעַן חֵידָךְ", — שהאלקות היא כל חייו, שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת
5 בְּתַאוּת עוֹלָם הָזֶה,
6 שֶׁהֵם — התאוות הן גַּם כֵּן
7 בְּבְחִינַת — ובאופן של —
8 "לִמְעַן חֵידָךְ" בְּזֶה
9 לְעִמָּת זֶה, — בצד
10 הַמְּנוּגָד לַקְדוּשָׁה, שהוא
11 מוֹשְׁקֵה בְּתַאוּת עַד שֶׁחֵן
12 כֹּל חֵייו, בְּנוֹכַח לְעִיל. —
13 שִׁישְׁנָם דְּרִבִּים שֶׁכֵּל חֵי
14 הָאָדָם תְּלוּיִים בָּהֶם, והוא
15 שְׂקוּעַ בָּהֶם בְּכָל פְּנִימִיּוֹת
16 לְבו, וְהִינּוּ, — הסרת
17 הָעֲרֵלָה הָאֲמוּרָה, הִיא עַל
18 יְדֵי נְתִינַת הַצִּדְקָה לֵה'
19 מִמְּמוֹנֵי, שֶׁהוּא — הַמִּמּוֹן
20 הוּא חֵייוֹתוֹ. — כפי שרבונו
21 הַזֶּקֶן מַסְבִּיר בַּפֶּרֶק ל"ז
22 שֶׁבַחֲלֵק הָרַאשׁוֹן, שֶׁבָּכַל
23 אָדָם — כִּיּוֹן שֶׁבִּמְמוֹנֵי הוּא
24 יִכּוֹל לִקְנוֹת דָּבָר שְׁנוֹתָן לוֹ
25 חֵי נִפְשׁוֹ, הִרִי, שֶׁבִּמְמוֹן
26 שֶׁהוּא נוֹתֵן לַצִּדְקָה, הוּא נוֹתֵן "חֵי נִפְשׁוֹ" לַהֲקַבֵּלָהּ, וּבְפֶרֶט מִי
27 שֶׁמְּזוּנָתוֹ מִצְּמֻצְמִים וְדִחְיָא לֵיה שֶׁעֲתָא טוֹבָא, — והשעה
28 דּוּחֶקֶת לוֹ בְּמִדָּה מְרֻבָּה, שֶׁמִּצַּב פֶּרְנִסְתּוֹ דְּחוֹק לוֹ מֵאֵד בְּאוֹתָהּ
29 שְׁנוֹתָן מִחֵייו מִמֶּשׁ. — כשהוא נוֹתֵן צִדְקָה מִבְּלִי הִבֵּט עַל
30 מִצְּבוֹ הַקֶּשֶׁה, וּבְפֶרֶטוֹת אֵם — הוּא נִהְיָה מִיַּגְיעַ כְּפִיו, — שהוא
31 "חֵי" מִמִּסְחָרוֹ אוֹ מִמִּלְאֲכָתוֹ שֶׁאֵי־אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא עֵסֶק בָּהֶם
32 פְּעֻמִּים רַבּוֹת בְּבְחִינַת נִקְדַּת פְּנִימִית הַלֵּב מִעֲמָקָא דִּלְבָא,

18. משלי ד, כג. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין תקו"ל תל"ז: ודמא דמטיפין מפריעה למיהב מזונא כו'. ועד"ז תכ"ד בסופו. וענין סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה. לבוש ליו"ד סס"ה ס"י".

המשך ביאור למסכת מגילה ליום חמישי עמ' א

11 תִּנְתֵּן לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁהַיָּחִיד בִּטֵּל אֲצֵל הַמְּקוֹם וְדִין צִדְקַת יָחִיד
12 כְּשֶׁאֵר צִדְקוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁהֵלֵךְ אֵלֶיהָ.
13 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנִין זֶה: רַב הוּנָא גִּזַּר תַּעֲנִיתָא עַל הַצִּיּוֹר
14 עַל צָרָה שֶׁהִיָּתָה בְּעִירוֹ. עַל לִנְבִּיָה רַב הִנֵּה בֶר הַנִּילָא שֶׁהִיָּה דר
15 בְּעִיר אַחֲרָה, וְכָל בְּנֵי קָתִיָּה (בְּנֵי עִירוֹ), וְרַמּוֹ גְּבֵאֵי הַצִּדְקָה עָלֶיהָ
16 צִדְקָה, וְיִחְבְּוּ לָהֶם. כִּי כְּעוֹ רַב חֲנָה וּבְנֵי עִירוֹ לְמִיתִי לְמִקּוֹמָם, אָמְרוּ
17 לֵיה לְרַב הוּנָא, נִתְּבָה לָן מִר אַת הַצִּדְקָה שֶׁנִּתְקַבְּלָה מֵעֵמָנוּ, וְנִזְוֹל
18 וּנְפִרְנָם כֹּה עֲנִי מֵאֲתָן (עִירוֹנוֹ). אָמַר לָהֶם, תִּנְיָנָא בְּבִרְיָתָא, כְּמָה
19 דְּכָרִים אָמְרוּרִים שֶׁבְּנֵי הָעִיר לּוֹקְחִים הַצִּדְקָה לְעִירָם, בְּשִׂאָן שֶׁם

1 אַגַּב דִּינוֹ שֶׁל רַבָּא בַּגְּבוּ וְהוֹתִירָו, מְבִיאָה הַגִּמְרָא מֵאֲמַר בַּעֲנִין זֶה:
2 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, בְּנֵי הָעִיר שֶׁהֵלֵכוּ לְעִיר אַחֲרָה,
3 וּפְסָקוּ עָלֶיהָ אֲנָשִׁי אוֹתָהּ עִיר צִדְקָה, נוֹתְנִין אוֹתָהּ לַגְּבָאֵי צִדְקָה שֶׁל
4 הָעִיר אֵף שֶׁאֵינָם דְּרִים שֶׁם, שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּם שֶׁאֵינָם נוֹתְנִים צִדְקָה
5 שֶׁפִּסְקוּ עֲלֵיהֶם, וּבִשְׁנֵן בָּאִין לַחֲזוֹר לְעִירָם, תּוֹבְעִים אֶת הַצִּדְקָה
6 שֶׁנָּתַן וּמְבִיאִין אוֹתָהּ עִמָּהּ, וּמְפָרְנִין כֹּה עֲנִי עִירוֹ.
7 רֵאִיָּה מְבִרְיָתָא: תִּנְיָא נָמִי חֲבִי, כְּמָה מִכְּנֵי הָעִיר שֶׁהֵלֵכוּ לְעִיר אַחֲרָה
8 וּפְסָקוּ עָלֶיהָ צִדְקָה, נוֹתְנִין, וּבִשְׁנֵן בָּאִין לְעִירָם מְבִיאִין אוֹתָהּ עִמָּהּ
9 וּמְפָרְנִסִּים בָּה עֲנִי עִירָם. וְיָחִיד שֶׁהֵלֵךְ לְעִיר אַחֲרָה וּפְסָקוּ עָלָיו
10 צִדְקָה, נוֹתְנָה, וּבְשִׁחְזוֹר לְעִירוֹ אֵינוֹ נוֹטֵלָה לְהַבִּיאָה לְעִירוֹ, אֵלָּא

יום ראשון

יום ראשון

ז מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: א. פותחין . . . 204 והגוף שבנפש.

אגרת הקדש "פותחין בברכה", נכתבה עשרה שנים קדם כתיבת אגרת "קטנתי".

יום שני

יום שני

ח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, שני עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: אך מי . . . 204 מצוי הנפש.

שש זכירות אומרים אותם בכל יום, גם בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

מפתגמי אאזמו"ר: וואס איז די פעולה פון חסידות און יראת שמים, אז עס פעלט

דער עיקר – אהבת ישראל, און נאך גורם זיין ח"ו צער אל הזולת.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מהי פעלת חסידות ויראת שמים, אם חסר העקר

– אהבת ישראל, ועוד גורם חסידות צער לזולת.

יום שלישי

יום שלישי

ט מנחם אב

ה'תש"ג

במנחה: קריאת שמע, שיר של יום, אין באלקינו, וכל השעורים השיכים לשחרית, ואחר כך סדר תפלת מנחה.

אין מברכין "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.

שיעורים. חומש: ואתחנן, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: ועתה הפעם . . . תורה וכו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב איכה רבה וסוגית רבי

יוחנן דפרק הנזקין. בבקר אחר אמירת הקינות – שהיה אומרם כלם – היה אומר איכה. היה

עולה לתורה למפטיר, ולפעמים הן בשחרית הן במנחה.

יום רביעי

יום רביעי

י מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: ב. קטנתי . . . הפנים וגו'.

מסיפורי אאזמו"ר: (א) מתחלה הי' אגה"ק קטנתי מסיימת "ורוח נכאה כו'", ואחרי

אשר אמר רבינו הגדול שלש פעמים – בליאזנא – המאמר כמים הפנים גו' כפירש"י

ולא כתרגומו, אז הוסיף התיבות "וכלי האי – הפנים וגו'", ובזה נטע בהחסידים

מידות טובות.

(ב) ווען דער רבי וואלט ניט געשטעלט די דריי ווערטער "במדת אמת ליעקב" –

באגה"ק קטנתי – וואלט ער געהאט נאך פופציג טויענט חסידים, אבער דער רבי

מאנט מדת אמת.

מספורי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: (א) מתחלה היתה אגרת הקדש "קטנתי" מסימט "ורוח נכאה כו'", ואחרי אשר אמר רבנו הגדול שלש פעמים - בליאזנא - המאמר "כמים הפנים" גו' כפרוש רש"י ולא כתרגומו, אז הוסיף התבות "וכלי האי - הפנים וגו'", ובזה נטע בהחסידיים מדות טובות.

(ב) אלולי היה הרבי מכניס את שלש המלים "במדת אמת ליעקב" - באגרת הקדש "קטנתי" - היו לו עוד חמשים אלף חסידים, אך הרבי תובע מדת אמת.

יום חמישי

ה'תש"ג

יא מנחם אב

יום חמישי

שיעורים. חומש: ואתחנן, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: ג. וילבש . . . 208 (ח"ו).

רבנו הזקן הלך למעזריטש, ביחד עם אחיו מהרי"ל בשנת תקכ"ד. מהרי"ל הלך בלי רשות ביתו [=אשתו], ולכן חזר מדרכו, ורבנו בא למעזריטש - ושהה שם, בפעם הראשונה, עד אחרי חג הפסח תקכ"ה. שבועים היה מספק אם להשאר שם, והמאמר הראשון ששמע היה "נחמו נחמו". ויש בזה ספק אם הוא המאמר הראשון לבואו, או הראשון לאחר השבועים שהחליט להשאר ונתקשר.

יום שישי

ה'תש"ג

יב מנחם אב

יום שישי

שיעורים. חומש: ואתחנן, ששי עם פירש"י.
תהלים: סוסח.
תניא: אך מי . . . תדרשנו.

דער רבי - אדמו"ר הזקן - האט געזאגט פון מעזריטשער מגיד פון בעש"ט/ס וועגען: ואהבת לרעך כמוך איז א פירוש וביאור אויף ואהבת את ה' אלקיך. אז מ'האט האלט א אידען, האט מען האלט דעם אויבערשטען, ווייל א איד האט דאך אין זיך א חלק אלקה ממעל, איז אז מ'האט האלט דעם אידען, דעם אינוועניג פון איהם, ממילא האט מען האלט דעם אויבערשטען.

הרבי - אדמו"ר הזקן - אמר בשם המגיד ממעזריטש, משמו של הבעל-שם-טוב: "ואהבת לרעך כמוך" הוא פירוש וביאור על "ואהבת את ה' אלקיך": כאשר אוהבים יהודי, אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא, שכן יהודי יש לו הרי בתוכו חלק אלקה ממעל, הרי שפאשר אוהבים את היהודי, את הפנימיות שבו, ממילא אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא.

שבת קודש

ה'תש"ג

יג מנחם אב

שבת

בשעת קריאת עשה"ר עומדים ופניהם אל הס'ת.
שיעורים. חומש: ואתחנן, שביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ד. אין . . . קו בצדקה.

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר-תורה.
"ודברת בם בשבת גו'", ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "ודברת בם - בדברי תורה הכתוב מדבר". אמנם בעסק התורה גופא יש כמה חלוקי מדרגות, ומבאר כאן כל המדרגות: בשבתך

בביתך - הוא מעמד הנשמה למעלה באוצר הנשמות, קדם ירידתה למטה, ועוסקת שם בתורה. בלכתך בדרך - קאי על הזמן שהנשמה יורדת מעולם לעולם וממדרגה למדרגה, עד בואה למטה לעולם התחתון להתלבש בגוף גשמי, ומתחיל ללכת בדרך עולם זה עד ימי זקנה ושיבה, עד ובשכבך בבוא ימי פקדתו, וגם אז הנה התורה תשמר עליו כמבאר בששי דאבות, עד ובקומך כאמור "נהקיצות גו'".

אגרות קודש

ב"ה, ו' מנ"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ח מנחם, בו כותב שלומד שנה השני' בישיבה אבל לא קבל הרבה, ובזמן האחרון אינו לומד כי מבטל זמן וכו' ולכן ספק אצלו איך יסתדר ומה יעשה בעתיד הקרוב, וכותב סברות בזה והוא בגיל ט"ז.

והנה מובן וגם פשוט ע"פ הוראת תורתנו תורת חיים שעליו להמשיך בלימוד בישיבה בהתמדה ושקידה, כי כל הטעמים האמורים הן מפיתויי היצר המסית את האדם בכל מיני תחבולות ובלבד למנוע אותו להתנהג מתאים להוראות תורתנו תורת חיים. ומה שכותב שמבטל זמן וכו' הרי הודיעו חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין, שלכן אם ירצה באמת לא לבד שלא יבטל זמנו אלא יצליח בלימוד יותר על הרגיל, והרי דוקא ימים שבגילו הם ימי האושר, כוונתי שבאם מנצלים אותם כדבעי הרי הם סוללים הדרך לאשרו האמיתי של האדם, אושר רוחני וגשמי גם יחד, וכאמור ידע ברור שרק בו הדבר תלוי, ובאם יחליט באמת בזה בתוקף המתאים, הנה אף שאפשר שידמה לו שהתחלה באופן זה קשה, הרי מזמן לזמן יווכח שהקישוים בחלקם מדומים הם וגם החלק שישנו, אין קשה כ"כ להתגבר עליו, וכאמור הידוע אין לך דבר העומד בפני הרצון.

בודאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וישמור עליהם עכ"פ מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, י"ד מנ"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה! במענה למכתבו, בו כותב סברות שונות בהנוגע להסתדרותו בעתיד הכי קרוב.

וכיון שתלוי הדבר בכמה פרטים ופרטי פרטים, הנה יפרט המצב לפרטיו לפני שלשה מידידי במקום ויהי רצון שיתן להם השי"ת הרעיון הנכון איך ליעצו.

בכל אופן ידוע השקפתי, כשמתחילים ללמוד מקצוע ובפרט כשכבר השקיעו בזה כמה מרץ וכמה זמן ויש תקוה שיוכל לנצלו, הרי אפילו את"ל שאין זה דבר בטוח במאה אחוז, בכל זה כדאי להשלים הלימוד והטעם מובן.

תקותי שיש לו קביעות עתים וקביעות גם בנפש וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר הזקן בזה, הן בנגלה והן בחסידות ומשתתף בהפצת המעיינות, שהרי הם הן הצנור והכלי לקבלת ברכות השי"ת בהמצטרך לאדם הן בגשם והן ברוח.

המחכה לבשו"ט בכל האמור.

מדוע אין להזות באזוב של תרומה? יום ראשון ז' מנחם אב ה'תשע"ד

ה'כפות תמרים' (סוכה לה, ב) מדוע סתם הרמב"ם ולא פירש אם זהו 'מפני שמכשירה' או 'מפני שמפסידה' ו'נפקא מינה' להלכה, כי אם החשש הוא שמא יכשירו – הרי אם כבר הוכשר האזוב יוכל להזות בו לכתחילה?

ומבאר ה'מי נפתח' (פרפ"ד נד סק"ד):

האיסור להזות באזוב של תרומה טהורה אמור כשהוא פחות מכביצה (כי אם הוא כביצה, בלאו הכי אסור להזות בו כיון שיטמא את מי החטאת. תוס' יו"ט פרה פ"א מ"ז), ולדעת הרמב"ם בפחות מכביצה אינו מקבל הכשר (אף אם אוכל יכול לקבל טומאה גם בפחות מכביצה) ולכן לא כתב הרמב"ם שאין להזות באזוב של תרומה מפני שמכשירה, שהרי פחות מכביצה אינו מקבל הכשר, ומשום כך פירש הרע"ב שהטעם הוא 'מפני שמפסיד את התרומה' ולא 'מפני שמכשיר'.

אמנם, באתרוג ששיעורו כביצה (הל' לולב פ"ז ה"ח), הרמב"ם כן כתב שלא יטול אתרוג של תרומה "שמא יכשירו לטומאה" שהרי האתרוג ששיעורו כביצה יכול לקבל הכשר.

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה ו: **אֲזוּב שֶׁל אִשְׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנְּדָחָת... פְּסוּל, וְשֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה – לֹא יָזָה.**

בדיני נטילת ארבעת המינים שנינו (סוכה לד, ב) שאין ליטול אתרוג של תרומה טהורה, והטעם:

לדעה אחת - "מפני שמכשירה". כלומר, כשנוטל האתרוג עם הלולב שנשרה במים ניטפים עליו טיפות, ו"הוכשר לטומאה, ואסור לגרום טומאה לתרומה, דכתיב 'משמרת תרומותי', אמר רחמנא עשה לה שימור" (רש"י שם). ולדעה שניה - "מפני שמפסידה", כי בנטילת האתרוג "קליפתו החיצונית נמאסת במשמוש הידים, ואסור להפסיד תרומה" (רש"י).

והנה, לענין הזאה באזוב פירש הרע"ב את דין המשנה (פרה פ"א מ"ז), שלא יזה באזוב של תרומה טהורה "מפני שמפסיד את התרומה". ואילו הרמב"ם - לענין נטילת אתרוג, כתב (הל' לולב פ"ח ה"ב) שלא יטול אתרוג של תרומה טהורה "שמא יכשירו לטומאה", אך בדין הזאה כתב כאן שלא יזה באזוב של תרומה טהורה, ולא פירש הטעם. ותמה

אכל טריפה בהכשר 'מהדרין' יום שני ח' מנחם אב ה'תשע"ד

הדין טעו, חייב קרבן, אך בטמא שהזו עליו ממים המוחזקים ככשרים ונכנס למקדש, האיסור לא היה ידוע לאף אחד, ולכן פטור מקרבן.

ולפי זה, מי שאכל טרף מחוסר ידיעה – אם קודם שאכל אף אדם לא ידע שזוהי טריפה אין צריך כפרה, אך אם היה מי שידע מכך אין האוכל נחשב כאנוס אלא כשוגג וצריך כפרה. ובשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ה סי' קעג) ביאר באופן אחר:

כאן מדובר במים שמלכתחילה אכן היו כשרים אלא שלאחר מכן נפסלו, ומאחר והאדם סמך על החזקה ולא היה צריך לחשוש שנפסלו, הרי הוא כאנוס ואינו צריך כפרה, אך כאשר אירעה טעות, הרי גם אם רבים טעו בכך, אין זה אונס אלא שגגה

ולפי זה, אכילת בשר שהוחזק ככשר ונמצא טריפה היא כמים של רבים שהוחזקו כשרים והתברר שנפסלו, שהרי הבהמה עומדת בחזקת כשרה כל עוד אין ידוע שנטרפה, אך אם יתברר שאכל בשר בהמה טמאה הרי הוא זקוק לכפרה שהרי היתה אסורה מלכתחילה.

הלכות פרה אדומה פרק טו, הלכה ח: **הַמֵּזֶה מִחֻלּוֹן שְׂמִינִי מִמֶּנּוּ עַל תְּרֵבִים, וְהָיָה עָלָיו וְנִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ, וְאַחֵר כִּדְּנִמְצָאוּ הַמֵּים פְּסוּלִין – הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׁחִזְקַת הַמֵּים שְׂמִינִי מִהֵן עַל תְּרֵבִים שֶׁהֵן בְּשָׂרֵי, וְהָרִי זֶה בָּאֲנוּס.**

אדם רכש בשר בחנות בהכשר 'מהדרין' ואחר שאכלו התברר שהבשר היה טריפה. האם הוא זקוק לכפרה או שזהו אונס גמור ואינו זקוק לכפרה?

והנה, בהלכה זו מבואר שטמא שהזו עליו ממי חטאת העומדים לשימוש הרבים ומוחזקים ככשרים ונכנס למקדש, ולאחר מכן התברר שהמים היו פסולים, אינו צריך להביא קרבן, כי הרי זה כאנוס. ואם כן, מדוע מי שנהג על פי הוראת בית דין ואחר כך גודע שטעו צריך להביא קרבן?

מבאר ה'חלקת יואב' (ח"ב סי' צד):

כאשר העבירה ידועה אפילו לאדם אחד, יש חובת קרבן למרות שהאוכל לא היה מודע כלל לאיסור, אך כשהאיסור אינו ידוע לאף אדם, אין זה נחשב איסור, ולכן, יחיד שעשה בהוראת בית דין, כיון שמן הסתם יש חכמים היודעים שבית

אור נעלה אינו נותן מקום לישות יום שלישי ט' מנחם אב ה'תשע"ד

כדעת הקב"ה (כבא מציעא פו, א).

ותמוה: איך שייך לומר ש'מתיבתא דרקיעא' תחלוק על הקב"ה?

תורת החסידות מאירה אור בהיר על המאורע.

מדובר בשתי דרגות אלוקיות: 'הקדוש ברוך הוא' זו דרגת האלוקות המקודשת ומובדלת מהעולם – 'סובב כל

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה ט: **סֶפֶק שֶׁעַר לִבָּן קֵדָם סֶפֶק הַתְּהִירָת קֶרְפָּה – הָרִי זֶה טָמֵא.**

בשאלה זו, ספק האם הבהרת קדמה לשער לבן וטמא או השיער קדם לבהרת וטהור, נחלקו במתיבתא דרקיעא: "קוב"ה אמר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא." שאלו את רבה בר נחמני בעת יציאת נשמתו, והוא הכריע

בעולמות יש נתינת מקום לישות; ואילו 'הקדוש ברוך הוא' אמר טהור, כי האור שלמעלה מהעולמות אינו נותן שום מקום לישות, ולכן כל עוד לא נודע בבירור שהאדם נטמא – הוא טהור. וכיון שתורה 'לא בשמים היא', אין לפסוק שטהור מפני שהקב"ה אומר טהור. כך יובן כיצד יכל הרמב"ם לפסוק שטמא.

(לקוטי תורה תורנית, כב, ג; לקוטי שיחות, יב, עמ' 64)

עלמין; ואילו ב'מתיבתא דרקינא' מאירה האלוקות שבערך העולם – 'ממלא כל עלמין'. גם לטומאה ולטהרה יש משמעות פנימית: טומאה מבטאת הרגשת ישות, וטהרה מבטאת התבטלות מוחלטת. וכאן התעורר דיון: מה הדין כאשר יש ספק האם ישות האדם יש בה כדי לטמאו? 'מתיבתא דרקינא' אמרו טמא, שכן מצד האור המתלבש

יום רביעי י"א מנחם אב ה'תשע"ד

שיער בקרחת ובגבחת

בתורת כהנים שאינה מטמאה בשיער לבן כי אין שם שיער. מכאן שלפי שיטת הרמב"ם כן שייכת מציאות של שערות שאם לא כן למה יש צורך למעט זאת? ואמנם הר"ש מסביר את דרשת התורה כהנים, שבדרך כלל לא גדל שם שיער, אך יש מצבים אצל "בני אדם שהם בעלי קרחה שיש במקומות ב' ושלוש שערות". לפי זה יש לפרש את דברי הרמב"ם "ולפי שאין בהם שיער – אין השיער הלבן סימן טומאה בהן": מאחר שבדרך כלל אין בהם שיער לכן, אפילו במקרה שכן צומח שם שיער לבן, אין זה סימן טומאה. ואולי זוהי גם כוונת הרמב"ם בפירושו המשניות: "ולא יצויר בכאן שיער לבן", אין הכוונה שלא יצויר כאן מציאות של שיער לבן, אלא שלא יצויר כאן סימן טומאה של שיער לבן.

(לקוטי שיחות כ"ז עמ' 95)

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ט: הקרחת והגבחת מטמאות בשני סימנים: במחיה ובפשיזון... ולפי שאין בהן שער, אין השער הלבן סימן טומאה בהן. בתורת כהנים (ברייטא דר"י פסקא ה) אמרו: "ואיש כי ימרט ראשו, קרח הוא טהור הוא. יכול יהא טהור מכל טומאה? כשהוא אומר – וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם – דבר הלמד מענינו שאינו טהור מכל טומאה אלא מטומאת נתקים בלבד". ולכאורה הרמב"ם אינו לומד את שיטתו מדרשה זו, ששיער לבן במקום קרחת לא מטמא ממיעוט הכתוב ("וכי יהיה... נגע לבן אדמדם") אלא מצד הטעם "לפי שאין בהם שיער", וכפי שכתב גם בפירושו המשניות (נגעים פ"ג): "ולא יצויר בכאן שיער לבן לפי שהקרחת והגבחת הוא מקום שאין בו שיער".

אך ה'כסף משנה' (שם) מפרש: "וסובר רבינו שהתורה מיעטה מהטעם שכתב". כלומר שזהו אכן טעם הדרשה

יום חמישי י"א מנחם אב ה'תשע"ד

קציצת בהרת בזמן הזה

שאיסור קציצת בהרת אינו בעצם מעשה הקציצה, אלא כלשון הכתוב "השמר בנגע הצרעת". לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים", היינו שאיסור לעשות דבר המטהר את הנגע באופן עצמאי ולא על פי הכהן. ולפי זה, מאחר ובימינו אין כהן מיוחס ואין ציווי ללכת לכהן, אין איסור לטהר את הנגע בעצמו (שור"ת מהרש"ם ג, ר. וראה בהרחבה משנת הדעת פתיחה ס"א). ואולם מאחר שלגבי איסור קציצת בהרת כתב החינוך שנוהג בכל זמן ולא התנה זאת בהמצאות כהן הראוי לראיית הנגע, יש שכתבו לחלק (בנימוקים שונים) בין קציצת נגע האסורה בכל אופן לגילוח שער הנתק האסור רק כשיש כהן (ראה מנ"ח מצוה קע שם. כלי חמדה תורנית ד). אך יש שכתבו (הגר"ג גשטטנר, 'צהר' טו ע' רג) שאין לחלק בין הדינים ויש להתיר בזמן הזה גם קציצת בהרת, ומה שכתב החינוך "בכל מקום ובכל זמן" כוונתו שאין הדין תלוי בזמן שבית המקדש קיים או בארץ ישראל וכדומה, אך גם לדעתו אין האיסור נוהג כאשר אין כהן הראוי לראות את הנגעים.

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה א: התולש סימני טמאה... הרי זה עובר בלא תעשה... ובן המגלח את הנתק – לזקה. האם איסור קציצת נגע וגילוח שער הנתק נוהגים בזמן הזה?

כתב בספר 'קנין תורה בשמעתא' (ויקרא ע' עז): "פליאה נשגבה בעיני בענין איסור קציצת הבהרת... שכמה פעמים יארע למי שיש לו איזהו בהרת בגופו, ואף שאין איתנו יודע אם זהו נגע האמורה בתורה... יש כאן ספק איסור תורה של איסור קציצת בהרת, ועם כל זה לא שמענו מעולם שיהיה שום איש נוהג בזה", ומביא מספר החינוך שכתב (מצוה תקפד): "ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן"! אמנם האחרונים העירו על סתירה לכאורה בדברי ה'חינוך' שלגבי איסור גילוח שער הנתק (מצוה קע) כתב: "ונוהגת... בכל זמן שיש כהן חכם לראות הנגעים", ואם כן בימינו שאין כהן מיוחס הכשר לראיית הנגעים, אין איסור. ובטעם הדבר יש לומר לפי דברי הרשב"א (שבת קלג, א)

יום שישי י"ב מנחם אב ה'תשע"ד

ביטול ציפור מצורע שנשחטה

אינה בטלה?

ומבאר הגרי"ש נתנזון (שו"מ תליתאה, ב, סי' מד):

כתב ה'איסור והיתר' (הביאו הרמ"א יו"ד סי' קי"ב) שבעלי חיים שהם במידה הראויה להתכבד אינם בטלים אף לאחר שחיתתם, ולפי זה יש לומר שלדעת הרמב"ם ציפור מצורע אינה בטילה כי היא 'חתיכה הראויה להתכבד', ולענין זה אין הבדל אם היא בחיים או לאחר שחיתה (ולא כדברי הט"ז (שם סק"ב) שחשיבות בעלי חיים היא מצד חיותם ואף שהם קטנים ואינם 'ראויים להתכבד' אינם בטלים).

וה'אחיעזר' נקט שלשית הרמב"ם חשיבות ציפורי המצורע היא מצד חיותם בעלי חיים (כדברי הט"ז הנ"ל). ומה שכתב הרמב"ם שציפור מצורע שנתערבה באלף ציפורים כולם אסורות בהנאה, מדובר שהציפור נתערבה כשהיתה בחיים ואף שאחר כך שחטה (במזיד), אינה בטילה, כי בתחילה כשנתערבה היתה בחיים.

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ז: הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בְּהֵנָּה. וּמֵאִמְתִּי תֹאכְרָה? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. לדעת רש"י (קדושין נו, א ד"ה משעת שחיטה) רק הציפור השחוטה נאסרת משעת שחיטה, אבל הציפור המשולחת מותרת, ואילו לדעת התוספות (שם, ד"ה משעת) משעת שחיטת הציפור השניה, גם הציפור המשולחת נאסרת עד שילוחה (ואי אפשר לקדש בה את האשה), ומוכיחים זאת מלשון המשנה (שם) "המקדש... בציפורי מצורע... אינה מקודשת", היינו ששתי הציפורים אסורות בהנאה (משנה למלך לעיל ה"א).

והנה, בהלכות מאכלות אסורות (פ"ט ה"ז) כתב הרמב"ם "בעלי חיים חשובין הן ואינן בטליות, לפיכך... צפור מצורע השחוטה [שנתערבה] באלף צפרים... כולן אסורין בהנאה". וצריך להבין: הרי לדברי הרמב"ם כאן, ציפור מצורע אינה אסורה אלא משעת שחיטתה, ואז כבר איננה בעל חי ומדוע

שבת קודש י"ג מנחם אב ה'תשע"ד

ירושלים לא נתחלקה לשבטים

ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם נסמכים על משמעות הגמרא בזבחים שבצדדים אלו לא היה יסוד כיוון שהוא חלקו של יהודה, והיינו שנתחלק לשבטים, ואין פסק הרמב"ם כאן שירושלים אינה מטמאת בנגעים כי 'לא נתחלקה לשבטים'? והביאור:

שיטת הרמב"ם היא שבתחילה, לכל הדעות, ירושלים נתחלקה ליהודה ובנימין, כמשמעות הפסוקים (יהושע טו, סג. שופטים א, כא), והמחלוקת היא מה היה בהמשך הזמן: לדעה אחת 'לא נתחלקה לשבטים', כי מאחר וירושלים נצרכה לכל ישראל, הפקיעו את חלק זה של יהודה ובנימין לכל ישראל. ואילו האומרים 'ירושלים נתחלקה לשבטים' סוברים שחלוקת ירושלים ליהודה ובנימין נשארה תמיד.

ולכן, ירושלים אינה מיטמאת בנגעים, כי לאחר שהפקיעו אותה מיהודה ובנימין אינה נחשבת 'בית ארץ אחזתכם'. ואילו לענין יסוד המזבח, כיון שבעת החלוקה צידי המזבח המזרחי והדרומי לא היו בחלקו של בנימין ואי אפשר היה לבנות את היסוד - נשאר מצב זה לתמיד.

(שיח יצחק יומא יב, א)

הלכות טומאת צרעת פרק יד, הלכה יא: יְרוּשָׁלַם וְחוּצָה לָאָרֶץ אֵין מְטַמְאִין בְּנִגְעִים; שְׁנֵאמַר: בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, וְיְרוּשָׁלַם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים. נחלקו חנאים האם ירושלים נתחלקה לשבטים או לא (יומא יב, א) ולפי הדעה שנתחלקה, היה הר הבית מחולק לשני שבטים: הצד המזרחי של ההר, עד צידו המזרחי של מזבח החיצון, היה בחלקו של יהודה, והחלק המערבי כולל המזבח עצמו היה בחלקו של בנימין. ואומרת הגמרא (זבחים נג, ב) "רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין". כלומר: ה'יסוד', החלק התחתון של המזבח, שהיה בגובה אמה בלט מחוץ למזבח אמה, ואותה אמה בצידו המזרחי והדרומי של המזבח היתה בחלקו של יהודה, והיא הרצועה של יהודה שנכנסה לחלקו של בנימין. וכיון שהמזבח היה צריך להיות בחלקו של בנימין, לא היה 'יסוד' בצידו המזרחי והדרומי של המזבח שהוא בחלקו של יהודה.

ולפי זה יש להקשות:

בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"י) כתב הרמב"ם: "יסוד המזבח... וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד", וכתב

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ז'י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד

יום ראשון ז' מנחם-אב ה'תשע"ד

הלכות פרה אדמה

פרק יא

א. כיצד מטהרין טמא מת במי נדה? לוקח אדם טהור שלשה קלחין [בדיס] של אזור, ואוגדן אגדה אחת, ובכל בד ובד - גבעול אחד. וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבפלי, ומתכפן ומזה על האדם או על הפלים, ביום השלישי וביום השביעי, אחר שתגין החמה; ואם הנדה משעלה עמוד השחר, כשר. ואחר שיזה עליו ביום השביעי, טובל ביום; ומעריב שמשו, ויהי הוא טהור לערב. טבל את האזור בלילה, והזה ביום, או שטבל את האזור ביום, והזה בלילה - הניחו פסולה. והמים מטמאין משום מי חטאת, כמו שיתבאר, עד שתהיה טבילת האזור במים והניחו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגין החמה; ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר, כשר כמו שבארנו.

ב. מי שנטמא במת, ושהה כמה ימים בלא הנזה - כשיבוא להזות, מונה בפניו שלשה ימים; ומזין עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב שמשו. במה דברים אמורים? בעם הארץ שבא להזות, שאפלו אמר 'היום השלישי שלי' - אינו נאמן, שמא היום נטמא; לפיכך צריך למנות בפניו. אבל חביר [תלמיד חכם] שבא להזות, מזין עליו או על פלו מיד. מי שהזה עליו בשלישי, ולא הזה עליו בשביעי, ושהה כמה ימים - טובל בכל עת שינצה אחר השביעי, בין ביום בין בלילה, ומזין עליו ביום, בין קדם טבילה בין אחר טבילה; ואפלו טבל בליל תשיעי, או בליל עשירי - מזין עליו למחר אחר הגין.

ג. כל הטמאין מקבלין הנזה. כיצד? זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת - מזין עליהן בשלישי ובשביעי, ויהי הן טהורין מטמאת מת, ואף על פי שהן טמאין בטמאה אחרת, שנאמר: 'והזה הטור על הטמא' - הנה למדת, שההנזה מועלת לו, אף על פי שהוא טמא. וכן הערל מקבל הנזה. כיצד? ערל שנטמא במת, והזה עליו שלישי ובשביעי - הרי זה טהור מטמאת מת; ובשמימול - טובל, ואוכל בקדשים לערב.

ד. מצות אזור - שלשה קלחין, ובכל קלח וקלח גבעול אחד; נמצאו שלשה גבעולין. ושיקרי שנים [אם אבד בד אחד אחר שאגדס כשר]; ואם לקח שנים בתחלה, ואגדן - כשר. נתפרדו הגבעולין ונשרו העליון, אפלו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא - כשר; ושיקרי [שארית] האזור, כל שהוא. קלח שיש בו שלשה בדין - מפסקן

[מפרדים], ואחר כך אוגדן שלשתן; שמצותו להיות אגדה, אף על פי שלא נתפרש בתורה שיהיה אגדה. פסקו ולא אגדו, או שאגדו ולא פסקו, או שלא פסקו ולא אגדו, והזה בו - כשר. האזור הקצר - אוגדו [קושר] בחוט על הכוש [מקל] וכיוצא בו, וטובל במים ומעלה, ואוחז באזור ומזה; נסתפק לו אם מן החוט הזה, או מן הכוש, או מן הגבעול - הניחו פסולה.

ה. אין מזין לא ביונקות האזור, ולא בתמרות, אלא בגבעולין. אלו הן היונקות? גבעולין שלא גמלו [לא בשלם]. ומי שהזה עליו ביונקות, ונכנס למקדש - פטור. ומאימתי מזין באזור? משניג [הפרח]. ואזור שהזה בו מי נדה, כשר לטהר בו את המצרע. כל אזור שיש לו שם לוי [נוסף], פסול; והאזור שקוראין אותו 'אזור' ביוחד [בלבד] - הוא הפשר, והוא האזור שאוכלין אותו בפעלי בתים. אבל זה שקוראין אותו 'אזורבין', 'אזור פחלית', 'אזור מדברי', 'אזור רומי' - פסול.

ו. אזור של אשה [עץ שניטע לעבודה זרה], ושל עיר הנדחת, ושל עבודה זרה, ושל תרומה טמאה - פסול. של תרומה טהורה, לא יזה; ואם הזה, כשר.

ז. אזור שלקטו לעצים [להסקה], ונפלו עליו משקין - מנגבו, והוא כשר להנזה. לקטו לאכלין [לאכילה], ונפלו עליו משקין - אף על פי שנגבו, פסול; שהרי נטמא להנזה - שכל המשקין וכל האכלין וכל הפלים, הרי הם בטמאין לענין חטאת, כמו שיתבאר. לקטו לחטאת, הרי זה כולקט לעצים; ואם נפלו עליו משקין, מנגבו ומזה בו.

פרק יב

א. אדם שנטמא במת, והזה עליו - פיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא - עלתה לו הנזה; ואפלו נפלה הנזה על ראש אצבעו, או על ראש שפתו [שפתיו]. אבל אם נגעה בלשונו, אינה כלום; אף על פי שהלשון כאברים שבגלוי לענין טמאה, כמו שבארנו, אינו כאברים שבגלוי לענין הנזה וטבילה. וכן כלי שנטמא במת, והזה עליו - פיון שהגיע לגופו של כלי כל שהוא ממי נדה, עלתה לו הנזה.

ב. שני כלים או שני בני אדם, שנתכפן להזות על שניהן כאחד, והזה על אחד מהן, ונטפו המים מעל הראשון על השני - הרי השני בטמאתו; עד שיפלו המים עליו מהנזה המזה, לא מן התמצית [שנתמצו ממקום אחד]. הנה על שני כלים, ונסתפק לו אם הנה על שניהן כאחד, או מתכברו נמצה עליו - הניחו פסולה.

ג. מחט שהיא נתונה על החרש, והזה עליה, ספק על המחט הנה, ספק מן החרש נמצה עליה - הניחו פסולה.

ד. כלים המפצלין [מורכבים מחלקים] שהן מחברין זה

48 שְׁבִירָאשׁ הָעֵץ הָזֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'צִנִּירָה', שְׁבִיה פּוֹתְלִין
49 וְטוֹוִין; וְהָרִחִים שְׁבָאֲמָצַע הַכּוֹשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָא 'פִּקְה'.
50 הַכּוֹשׁ שְׁפּוֹתְלִין בּוֹ הַחֲבָלִים שְׁנֻטְמָא - לֹא יָזָה לֹא עַל
51 הַפִּקָּה שְׁלוֹ, וְלֹא עַל הַכּוֹשׁ, אֲלֵא עַל הַצִּנִּירָה; וְאִם הָזָה עַל
52 אֶחָד מִשְׁלֶשֶׁתָּן, טָהֵר הַכֹּל. וְשֵׁל פִּשְׁתָּן - מִזָּה עַל אַחַת
53 מִשְׁלֶשֶׁתָּן לְכַתְּחֵלָה, שְׁשִׁלְשֶׁתָּן חֲבּוּר.
54 יא. עוֹר שֶׁל עֲרִיסָה [נִשְׁבַּחְתִּית עֲרִיסַת הַתִּינוּק] שֶׁהוּא
55 מִחֲבֵר לִפְקוֹת [- כַּפְתּוּרִים] - חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה;
56 הַמִּלְכָּן [שֶׁל עֵץ] שֶׁל מִטּוֹת - אֵינוֹ חֲבּוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא
57 לְהִזְיָה.
58 יב. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים הַקְּדוּחוֹת [שֶׁהַחִיבוּר ע"י קִדָּח
59 שְׁבִידִית], כְּגוֹן נֹצֵב [קֵת] הַסִּפִּין וְכִיּוּצָא בּוֹ, שֶׁהִנָּצֵב נָקוּב
60 וְהַכְּרֹזֶל נִכְנָס בּוֹ - חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה; אֲבָל הַיְדוֹת
61 הַקְּדוּקוֹת [- שֶׁהַחִיבוּר ע"י 'חֲדָק' שְׁבִידִית], כְּגוֹן עֵץ הַחֲנִית
62 שֶׁהָעֵץ נִכְנָס בְּכֹרֶז - אֵינוֹ חֲבּוּר לְהִזְיָה.

פֶּרֶק יג

63 א. מַעֲלוֹת [- חוֹמְרוֹת] יְתָרוֹת עָשׂוּ בְּטִהְרַת הַחֲטָאָת [- פֶּרֶה
64 אֲדוּמָה]: שֶׁהָאֵדָם הַטָּהוֹר, אֲפִלּוּ טָבֵל לְקֹדֶשׁ, וְעוֹמֵד
65 וּמִשְׁמֵשׁ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ - אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאָת, וְלֹא
66 לְשִׁרְפָתָהּ, וְלֹא לְמִלּוֹי הַמִּיִּם, וְלֹא לְקֹדֶשׁ [נִתְּנַת הָאֵפֹר
67 לְתוֹכוֹ], וְלֹא לְהִזּוֹת, עַד שִׁיֻּטְבַּל לְשֵׁם חֲטָאָת, וְאַחֵר כֶּף
68 יִהְיֶה טָהוֹר לְחֲטָאָת. וְכֵן הַכָּלִים - אֲפִלּוּ מִזְּרֵק שֶׁבַּעֲצוּרָה -
69 אֵינוֹ טָהוֹר לְחֲטָאָת, עַד שִׁיֻּטְבִּילוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאָת. וְכֵן כָּל
70 הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין, הֲרִי הֵן לְעֻנְיָן
71 הַחֲטָאָת כְּאֲכָלִין וּמִשְׁקִין הַטָּמְאִין.
72 ב. כָּל כָּלִי הָרָאוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
73 טָהוֹר לְגִבֵּי הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי הוּא כְּמִדְרָס הֶזֶב [מִשְׁכָּב מוֹשָׁב
74 מִרְכָּב וּמִדְרָס שֶׁנִּשְׁמָאוּ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים ע"י הַזָּב], עַד
75 שִׁיֻּטְבִּילוּהוּ לְשֵׁם חֲטָאָת. [הַתָּנָא] יוֹחֲנָן בֶּן גּוֹדְגָדָה הִיָּה
76 אוֹכֵל [חֹלִיין] בְּטִהְרַת הַקֹּדֶשׁ כָּל יְמָיו, וְהִיָּתָה מִטְּפַחְתּוֹ
77 כְּמִדְרָס הֶזֶב לְעֻנְיָן הַחֲטָאָת.
78 ג. כָּל יָלֵד [- נוֹלֵד מִן] הַטָּמְאוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ
79 מִטְמָא אָדָם וְלֹא כָלִים אֲפִלּוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ - הֲרִי
80 הוּא מִטְמָא אָדָם וְכָלִים לְחֲטָאָת. לְפִיכָף אָמְרוּ: 'הַמִּקְדָּשׁ
81 מִי חֲטָאָת, לֹא יַעֲלֶה אֶת הַסִּנְדֵּל' - שֶׁמָּא יִפְלוּ מִשְׁקִין עַל
82 הַסִּנְדֵּל, וְנִמְצָא הַסִּנְדֵּל טָמֵא; שֶׁכָּל הַמִּשְׁקִין טָמְאִין הֵן
83 לְגִבֵּי הַחֲטָאָת, וְיִתְטַמָּא זֶה הַמִּקְדָּשׁ בְּנִגְיַעְתּוֹ בַּסִּנְדֵּל,
84 וְנִמְצָאוּ מִי חֲטָאָת טָמְאִים.
85 ד. מִי שֶׁנִּשְׁמָאוּ יָדָיו בְּלִבְדּוֹ בְּדָבָרִים הַמִּטְמָאִים אֶת הַיָּדִים,
86 כְּגוֹן שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין אוֹ בְּמִשְׁקִין וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - אֵף עַל פִּי
87 שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ, וְאֵינוֹ צָרִיף אֲלֵא טְבִילַת יָדָיו בְּלִבְדּוֹ,
88 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר - הֲרִי נִטְמָא כָּל גּוֹיָו לְעֻנְיָן חֲטָאָת, וְצָרִיף
89 טְבִילָה; אֲפִלּוּ לֹא נִטְמָאָת אֲלֵא יָדוֹ אַחַת - נִטְמָא כָּלּוֹ,
90 וְהֲרִי הוּא רָאוּשׁוֹן לְטִמְאָה.
91 ה. כָּל הַשְּׁעוֹן טְבִילָה, בֵּין מִדְּבָרִי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרִי סוֹפְרִים
92 - מִטְמָא אֶת הַחֲטָאָת וְאֶת אִפְרֵי הַחֲטָאָת וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ מִי

1 לְזָה בְּמִסְמָרִין, כְּגוֹן מִסְפֶּרֶת [- מִסְפָּרִיִּים] שֶׁל פֶּרֶקֶין [-
2 חֲלָקִים] וְאֲזֻמֵּל שֶׁל רִהִיטָנִי וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - בְּשַׁעַת מְלָאכָה,
3 חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה; וְשֵׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה, אֵינֶן חֲבּוּר
4 לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לְהִזְיָה. כִּיּוּצָד הֵן חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה?
5 שְׂאֵם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלָאכָה, נִטְמָא הַשְּׁנִי; וְאִם
6 הָזָה עַל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלָאכָה - עֲלָתָה לְשִׁנְיָתָהּ הָזָה,
7 וְכִאלּוֹ הֵן גּוּף אֶחָד. וְכִיּוּצָד אֵינֶן חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה?
8 שְׂאֵם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם שֵׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה, לֹא נִטְמָא
9 חֲבָרֹ; וְאִם נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶם, וְהָזָה עַל אֶחָד מֵהֶם שֵׁלָא
10 בְּשַׁעַת מְלָאכָה - לֹא טָהֵר חֲבָרֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם מִחֲבָרִין.
11 וְזֶה הוּא דִּין תוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרִי סוֹפְרִים גְּזָרוּ שִׁיְהִיָּה חֲבּוּר
12 לְטִמְאָה אֲפִלּוּ שֵׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה - גְּזָרָה מִשּׁוּם שַׁעַת
13 מְלָאכָה; וְלַעֲוֹלָם אִם נִגְעָה טִמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶם, נִטְמָא
14 חֲבָרֹ. וְכֵן גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם שֵׁלָא יִהְיֶה חֲבּוּר לְהִזְיָה, אֲפִלּוּ
15 בְּשַׁעַת מְלָאכָה - גְּזָרָה מִשּׁוּם שֵׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה;
16 וְלַעֲוֹלָם אִם הָזָה עַל אֶחָד מֵהֶם, לֹא טָהֵר חֲבָרֹ עַד שִׁנְיָה
17 גַּם עֲלָיו. הִנֵּה לְמִדְרָתָא, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאִתָּה שׁוֹמֵעַ 'חֲבּוּר
18 לְטִמְאָה, וְאֵינוֹ חֲבּוּר לְהִזְיָה' - אֵין זֶה אֲלֵא גְזָרָה
19 מִדְּבָרֵיהֶם, עַל הַדְּרָף שֶׁבָּאֲרָנוּ.
20 ה. שְׁנֵי כָלִים שֶׁחֲבָרָן עַד שֶׁנִּשְׁעָשׂוּ כְּגוּף אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁתְּפֹר
21 שְׁנֵי כְּגָדִים אוֹ שְׁתֵּי יָרִיעוֹת - הֲרִי אֵלוֹ חֲבּוּר לְטִמְאָה
22 וּלְהִזְיָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכָלִי אֶחָד.
23 ו. שֶׁלל [- תְּפִירָה חִלְשָׁה] הַכּוֹבָסִין, וְהַבְּגָד שֶׁהוּא תְּפֹר
24 בְּכָלֵאִים - הוּאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְהַתִּירָן, אֵינֶן חֲבּוּר לְהִזְיָה,
25 וְהֲרִי הֵן חֲבּוּר לְטִמְאָה. וְכֵן הַסִּלִּים שֶׁבִּקְנָתָל [נִשְׁקוּשׁוּרִים
26 וּמוֹנָחִים מִצִּדֵּי הַחֲמוּר], וְהַמִּטָּה שֶׁל טָרְבֵּל [- כְּלִי הַמְּסִייעַ
27 לְדִישׁ], וְקָרָן [- רִגֵּל] שֶׁל כְּלִיָּה [- מִיטַת מוֹתִים], וְקִרְנֵיִם [-
28 כְּלִי שְׁתִּיָּה] שֶׁל יוֹצְאֵי דְרָכִים, וְשִׁלְשֶׁלַת [שְׁתִּלּוּיִים בַּה -]
29 הַמִּפְתָּחוֹת - חֲבּוּר לְטִמְאָה, וְאֵינֶן חֲבּוּר לְהִזְיָה, אֲלֵא צָרִיף
30 שִׁנְיָתָהּ הַמִּיִּם מִן הַמִּזְבֵּחַ כָּל סֵל וְסֵל, וְכָכָל מִפְתָּח וּמִפְתָּח,
31 וְכָכָל קָרָן וְקָרָן, וְכָכָל קוֹרָה וְקוֹרָה מִמִּטָּה זֹו הַמִּפְתָּחֶלָת.
32 ז. הַמִּחְבֵּר שֶׁלֵּשׁ כִּסְתּוֹת [- שְׁמִיכוֹת] שֶׁל צֶמֶר, וְשֵׁשׁ שֶׁל
33 פִּשְׁתָּן, אוֹ שְׁלִשָּׁה סְדִיגִין, אוֹ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִטְּפַחוֹת - הֲרִי
34 אֵלוֹ חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה; יֵתֵר עַל כֵּן - חֲבּוּר לְטִמְאָה,
35 וְאֵינֶן חֲבּוּר לְהִזְיָה. חֲלּוּק אֶחָד, וְטִלִּית אַחַת, וְקִלּוּבָקְרִין
36 אֶחָד - הֲרִי הֵן חֲבּוּר לְטִמְאָה וּלְהִזְיָה; אֲפִלּוּ הֵיוּ אֲרָפִין
37 בְּיוֹתֵר, אוֹ רִחְבִּין בְּיוֹתֵר, כָּל שֶׁהֵן. וְאֵיזָה הוּא קִלּוּבָקְרִין?
38 זֶה שְׁנֵי כְּגָדִים שֶׁמִּנְחִין צֶמֶר גָּפֶן בִּיגִיָּה, וְתוֹפְרִין אוֹתָן
39 בְּאַחַת, וְעוֹשִׂין מֵהֶן חֲלּוּק לִימּוֹת הַגִּשְׁמַיִם.
40 ח. כְּסוּי הַמַּחֵם [- דוּד] שֶׁהוּא מִחֲבֵר [לְמִיחָם] בְּשִׁלְשֶׁלָתוֹ
41 - הָזָה עַל הַמַּחֵם, טָהֵר הַכֹּל; הָזָה עַל הַכְּסוּי - לֹא טָהֵר
42 הַמַּחֵם, עַד שִׁנְיָתָהּ עֲלָיו.
43 ט. הַזֵּיג וְהַעֲנָבֵל [- הַפַּעֲמוֹן וְלִשְׁוִיַת שֶׁלֹּן], חֲבּוּר לְטִמְאָה
44 וּלְהִזְיָה; וְאִם הָזָה עַל אֶחָד מֵהֶן, טָהֵר שְׁנֵיהֶם.
45 י. הַטּוֹי [- כְּלִי טוּוִיָּה] שֶׁטּוֹיָן בּוֹ הַפִּשְׁתָּן, אוֹ שׁוֹרִין בּוֹ
46 הַחֲבָלִים - שְׁלִשָּׁה גּוֹפִין יֵשׁ בּוֹ; הָעֵץ שֶׁמִּלְפָּפִין עֲלָיו הַטּוֹי
47 [- הַחוּט], הוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹשׁ' [- מִקֵּל]; וְהַנְּחָשֶׁת אוֹ הַכְּרֹזֶל

מתוך מהדורת חזק

מביתו, אפלו כלי חרש, ואמר: 'כלי זה טהור לחטאת' -
 הרי זה טהור; ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על פי שאותו
 כלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: 'טהור
 אני לחטאת', או שהיו מי חטאת אצלו, ואמר: 'טהורין
 הן' - נאמן, שאין אדם מ ישראל מולול בה.

יום שני ח' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק יד

א. כלי חרש שהיה בו אפר חטאת - [פרה אדומה], ונגע
 בו שרץ מצדו - טהורין; שאין כלי חרש מטמא מגבו,
 אפלו לגבי חטאת. הניח הפלי על גבי השרץ - אף על פי
 שלא נטמא הפלי, הרי האפר טמא, שנאמר: "והניח מחוץ
 למחנה במקום טהור", ואין זה מקום טהור. ולא על גבי
 השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אכל שני -
 [לטומאה], וכיוצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה, והן
 מדברי סופרים - הרי נטמא האפר, שנאמר: "במקום
 טהור", שלא יהיה על גבי שם טמאה בעולם. וכן כלי
 חרש שהיה בו אפר חטאת, ונתון על ארבה שבבית טמא
 - אם היה הפלי משלשל לבית [לחלק הארובה שבבית] -
 נטמא האפר, אף על פי שאין בארבה פותח - [חלל] טפח.
 ואם לא היה משלשל - אם היה בארבה פותח טפח, טמא.
 ב. היה הפלי של אבן - בין שיש בה פותח טפח בין
 שאין בה, האפר טהור.
 ג. וכן כלי חרש שיש בו אפר, או מים מקדשין, ומקף
 צמיד פתיל - [כיווי מהודק], ונתון באהל המת - הרי
 האפר והמים טמאים, שאין החטאת נצלת בצמיד פתיל,
 שנאמר: "במקום טהור", ואין זה מקום טהור.
 ד. וכן אכלין ומשקין של קדש, אינם נצולין בצמיד
 פתיל; אבל מים שאינן מקדשין, וכלי ריקן הטהור
 לחטאת - נצל בצמיד פתיל. במה דברים אמורים? בשהיו
 הפעלים טהורים; אבל אם נטמאו הפעלים, נפסלו המים
 בכל מקום שהם. כיצד? היו מימיו מקפין צמיד פתיל,
 והוא והם באהל המת - שניהם טמאים; הוא מבחוץ,
 והמים שאינם מקדשין מבפנים - שניהם טהורין; הוא
 בפנים, והמים בחוץ - כשם שהוא טמא, כך מימיו
 פסולין.
 ה. הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור, וכיוצא
 בו מפלים שאינם טהורים לחטאת, ופשט ידו לתנור,
 וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן קנה המטל על גבי
 התנור, ושני כלים שיש בהם מי חטאת תלוין בו, אחד
 מכאן ואחד מכאן - הרי אלו טמאין, לפי שאינן במקום
 הטהור לחטאת; והואיל והן נשענין על התנור, הרי הן
 כאלו מנחין על גביו. אבל אם היה עומד על התנור, ובידו
 כלי ריקן הטהור לחטאת, או מים שאינם מקדשין - הרי
 אלו טהורין כמות שהיו; היה עומד חוץ לתנור, ופשט יד
 לחלון, ונטל כלי שיש בו מי חטאת, והעבירו על גבי

1 חטאת, במגע ובמשא. וכן מטמא את האזוב המכשר, ואת
 2 המים שנתמלאו וצדין לא נתקדשו, ואת הפלי הריקן
 3 הטהור לחטאת; מטמא כל אחד מאלו במגע, אבל לא
 4 במשא. וטמא שנגע במקצת אפר החטאת, פסל את כלו.
 5 ו. אין מונין לחטאת ראשון שני ושלישי, כדרך שמונין
 6 לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה ששכלו לשם חטאת,
 7 ונטמא אחד מהם, אפלו לא נטמא אלא לגבי חטאת
 8 בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחבירו, וחבירו
 9 בחבירו, אפלו הם מאה - כלם טמאין לחטאת. וכן כלים
 10 הטהורים לחטאת, שנטמא כלי מהן, אפלו לא נטמאו
 11 אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת, כגון שנגעו משקין
 12 באחוריו, ונגע כלי זה בכלי שני, ושני בשלישי - נטמאו
 13 הכלים כולן לגבי חטאת, ואפלו הן מאה.
 14 ז. כל הראוי להתטמא במדרס הלב, אף על פי שהוא
 15 טהור לקדש, אם הנידו - [הזיזו] הטהור לחטאת - נטמא,
 16 אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את
 17 האדם שאינו טהור לחטאת, או שהניד את רקו, או את
 18 מימי רגליו של אדם זה - נטמא, אף על פי שלא נגע בו.
 19 אבל כלי שאינו ראוי למדרס - אינו מטמא את הטהור
 20 לחטאת, אלא אם כן נגע בו.
 21 ח. כלי הטמא טמא [טומאת] מת, אם הנידו הטהור
 22 לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי
 23 שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו. כיצד? מפתח
 24 שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת, וסגר הטהור לחטאת
 25 את הדלת - הואיל והניד את המפתח הטמא, נטמא. וכן
 26 אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע - הרי זה טמא
 27 לחטאת, אף על פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו
 28 שיחבאר.
 29 ט. הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הלב
 30 וכיוצא בו, והם הנקראין 'מדרף' - אף על פי שהוא טהור
 31 לקדש, נטמא לחטאת; וכן כלי הטהור לחטאת שנגע
 32 במדרף, נטמא לחטאת.
 33 י. הטהור לחטאת שנגע באכלין ומשקין - בין טמאין בין
 34 טהורין, שכל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינם טהורין -
 35 אם נגע בהם בידו, נטמא כל גופו, כמו שבארנו. נגע בהם
 36 ברגלו או בשאר גופו, או שהסיטן בידו ולא נגע בהם -
 37 טהור. וכן אם נגע בידו בתנור, וכיוצא בו משאר כלים
 38 שאינם טהורין לחטאת - נטמא כלו; אבל אם נגע ברגלו
 39 בהם, הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.
 40 יא. הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורבו לתוך מים
 41 שנתמלאו לחטאת - נטמא; מפני שהם שאובין, ומדברי
 42 סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - נטמא, כמו
 43 שיחבאר.
 44 יב. הכל נאמנין על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ;
 45 מפני חמרתה ומעלות אלו שנעשו בה, הכל נזהרין בה;
 46 והרי נאמר בתורה: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת",
 47 כל ישראל ראויין למשמר. לפיכך, עם הארץ שהביא כלי

1 "ומזה מי הנדה, יכבס בגדיו"; אינו מדבר במזה על
2 הטמא - אם טהר את הטמא, קל וחומר שיהיה טהור.
3 מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר: "ומזה
4 מי הנדה", לא נאמר אלא לשעור [טומאה] - שהנוגע או
5 הנושא מי הנדה שיש בהם כדי הנדה, שלא לצרף הנדה -
6 טמא ומטמא בגדים, דין תורה. וכמה הוא שעור הנדה?
7 כדי שיטבל ראשי גבעולין של אזוב במים. כמה דברים
8 אמורים, שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהם או נשאם
9 שלא לצרף, קדם שיעשו מצותם; אבל אחר שעשו
10 מצותם, אינם מטמאין כלל. כיצד? הרי שטבל את האזוב
11 והזה על האדם הטמא או על הכלים, והיו המים שותתין
12 ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנפזין בשעת הנדה
13 על הארץ או על הטהור - הרי אותם המים טהורים,
14 והנוגע בהם והנושאם טהור. הטביל את האזוב להזות על
15 דבר שאינו מקבל טמא - הרי המים המנטפין כשרין
16 להזות מהם, כמו שבארנו; לפיכך מטמאין טמאת מי
17 חטאת, לפי שלא עשו מצותם - שהרי הטבילה היתה
18 לשם דבר שאינו מקבל טמא.
19 ב. אין מי חטאת מטמאין את הכל, קדם שיעשו מצותם
20 - עד שיהיו טהורין וכשרין להנדה. אבל מי חטאת
21 שנפסלו - כגון שנתערב בהם מים, או ששתת מהם
22 בהמה, וכיוצא בהן מדברים הפוסלין אותם - אם נגע
23 בהם הטהור לתרומה, נטמא; בין שנגע בידיו, בין שנגע
24 בשאר גופו. נגע בהן אדם הטהור לחטאת, ואפלו בידיו
25 - הרי הוא טהור כמות שהיה.
26 ג. מי חטאת שננטמא, ונגע בהם אחר שננטמא אדם
27 הטהור לתרומה - בין בידיו, בין בגופו - נטמא. נגע בהם
28 הטהור לחטאת בידיו, נטמא; נגע בשאר גופו, הרי הוא
29 טהור כמות שהיה.
30 ד. מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעין, או מי מקנה, או מי
31 פרות - אם רב מי חטאת, מטמאין במשא; ואם רב מי
32 פרות, אין מטמאין; מחצה למחצה, מטמאין. אפר פרה
33 שנתערב באפר מקלה [- שריפה], וקדש בכלן - אם היה
34 הרב אפר פרה, מטמאין כמי נדה; ואם היה הרב אפר
35 מקלה - אין מטמאין במגע, אבל מטמאין במשא.
36 ח. אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן,
37 ונגע בהם הטהור לתרומה - בין בידיו, בין בגופו -
38 נטמא; נגע בהם הטהור לחטאת, אפלו בידיו - הרי זה
39 טהור כמות שהיה.
40 ו. מי חטאת שנפסלו, לא יגבלם [- יערבבם] בטיט - שלא
41 יעשם תקלה לאחרים, שמה יגע בטיט ויטמא; שמי
42 חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: "חטאת היא".
43 ז. מי חטאת ששתאמן פרה - אף על פי ששחטה בתוך
44 עשרים וארבע שעות [- מהשתיה], בשרה טהור, שנאמר:
45 "למשמרת למי נדה" - בזמן שהם שמורין, אינם בטלין;
46 אבל בזמן ששתאמן אותן פרה - בטלו [מהיות מי נידה],
47 שהרי אינן שמורין.

1 התנור - הרי זה טהור. וכן הנדה שעברה על גבי טמא,
2 כגון משכב ומושב [של זכר] וכיוצא בהן - הרי זו טהורה.
3 ו. כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה
4 בזה - הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו; אבל כלי
5 הקדש, טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור לחטאת
6 בשניהם בשתי ידיו כשהם מנחין על הארץ - הרי נטמא
7 של חטאת; שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הכלי
8 שאינו טהור לחטאת, כמו שבארנו, וחזר וטמא את מי
9 חטאת.
10 ז. הגביה שני הכלים בשתי ידיו, שניהם טמאין; זה של
11 חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור
12 לחטאת, ושל קדש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא
13 בנשיאת מי נדה, שהם מטמאין במשא, מפני שנטמאו
14 מחמת הכלי של קדש. לפיכך, אם היה הכלי של קדש
15 כרוף בביר, והגביהו בביר ולא נגע בו, והגביה החטאת
16 בידו שניה - שניהם טהורין; שהרי לא נגע בכלי, ולא
17 נטמא לחטאת. אבל אם היה כלי הקדש - אפלו היה של
18 חטאת בביר, שניהם טמאין.
19 ח. הסיט [- הדיח] את שני הכלים בידו, ולא נגע בהם -
20 שניהם טהורין; שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא
21 את הטהור לחטאת, עד שיגע בו בידו, אלא אם כן היה
22 ראוי למדרס, כמו שבארנו.
23 ט. כל ספק הטמאות שהוא טהור לגבי תרומה, כמו
24 שיתבאר - הרי הוא טהור לחטאת. וכל הספקות שתולין
25 עליהן את התרומה [- מטמאים מספק] - אם נולדו
26 בחטאת, הרי אלו נשפכין; ואם נעשו טהרות על גבי
27 אותם כלים ואדם שנולדו להם ספקות אלו שהחטאת
28 נשפכין עליהם - הרי אותן הטהרות תלויות. והרפפות [-
29 רשתות מנסרים] אינן בכלים, והרי הן טהורות לתרומה
30 ולקדש ולחטאת.
31 י. דבלה [- גוש תאנים] של תרומה שנפלה לתוך מי
32 חטאת, ונטלה ואכלה - אם יש בה כביצה, המים טמאין,
33 בין שהיתה הדבלה טמאה, בין שהיתה טהורה; שכל
34 האכלין, אפלו אכל קדש, אינו טהור לחטאת. והאוכלה
35 חיב מיתה - מפני שאכל תרומה, והוא כבר נטמא במי
36 נדה. ואם אין בה כביצה, המים בטהרתם; שאין האכל
37 מטמא את אחרים, עד שיהיה בו כביצה - בין לתרומה
38 בין לקדש בין לחטאת.

פרק טו

40 א. הנוגע במי חטאת שלא לצרף הנדה, בין אדם בין
41 כלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו, שנאמר:
42 "והנגע במי הנדה, יטמא עד הערב"; הנה למדת, שמי
43 הנדה - אב מאבות הטמאות של תורה, וטמאת מגעם בכל
44 שהוא. ואם היה בהם כדי הנדה, מטמאין במגע ובמשא;
45 והנוגע בהן או הנושאן שלא לצרף - מטמא בגדים בשעת
46 מגעו או בשעת משאו, עד שיפרש ממטמאיו, שנאמר:

46 להקל בין להחמיר, בין בתחלת ראית הנגע, בין בסוף
47 השבעה [של ההסגר], בין לאחר שנפטר [נטהר] המצרע
48 או נחלס [- נטמא]. ביצר? אחד נגע שהיה בלו לכן פשלו,
49 או פסיד ההיכל, או כצמר נקי, או פקרום ביצה, ואחד
50 נגע שהיה מקצת הלכן במראה הבהרת, ומקצתו במראה
51 השאת, ומקצתו במראה הספחת - הכל במראה אחד הוא
52 חשוב. אם כן למה מנאום חכמים, ואמרו 'מראות הנגעים
53 שנים שהן ארבעה'? כדי להבין במראות; שכל כהן שאינו
54 מכיר במראות ושמותיהם כשחלמדין אותו ומודיעין אותו
55 - לא יראה הנגע, עד שיבין ויכיר ויאמר: 'זו היא הבהרת,
56 וזו היא ספחתה'; 'זו היא השאת, וזו היא ספחתה'.
57 ד. היה במראה הלכן מארבעה מראות אלו, מקצת
58 אדמיות מערכת בו - גם זה נגע צרעת הוא, שנאמר:
59 "או בהרת לבנה אדמית"; והוא הדין לשאת, ולספחת
60 של שאת ולספחת הבהרת. והמראה הזה המערב
61 מלבנותית ומעט אדם, הוא הנקרא 'פתוח' [- מעורב].
62 וכיצד מראה הפתוח בארבעה מראות אלו? רואין באלו
63 הן ארבעה כוסות מלאות חלב, ונתערב בכוס הראשון שני
64 טפי דם, ובשני ארבעה טפין, ובשלישי שמונה טפין,
65 וברביעי שש עשרה טפין. הפתוח שבבהרת, הוא במראה
66 הכוס הרביעי; והפתוח שבשאת, במראה כוס שלישי;
67 והפתוח שבספחת הבהרת, במראה כוס שני; והפתוח
68 שבספחת השאת, במראה הכוס הראשון.
69 ה. כל המראות, בין הלכן בין הפתוח - מצטרפין זה עם
70 זה, וכמראה אחד הן חשובין; ויבין שהיה הנגע בלו לכן,
71 או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם - הכל במראה אחד הוא,
72 בין להקל בין להחמיר.
73 ו. כל מראה צרעת עור הבשר - אינה קרויה 'נגע' ולא
74 מטמאה, עד שיהיה מראה הנגע צמק מעור הבשר; לא
75 צמק במשישתו [- שניתן למשוש], אלא במראית העין -
76 במראה החמה הנראית לעין צמקה מן הצל; אבל אם היה
77 מראה הלכן או הפתוח בשנה עם שאר העור, או גבוה מן
78 העור - אינו נגע, אלא כמו צמח מן הצמחים [- פריחה].
79 העולים בגוף.
80 ז. שעור כל נגעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בגדים
81 - כגרים [= חצי פול] הקלקי [שם מקום] שהוא מרבע;
82 והוא מקום מרבע מעור הבשר, כדי צמיחת שלשים ויש
83 שעורות, שש שעורות ארץ ויש שעורות רחב. וכל הפחות
84 מזה, אינו נגע צרעת.
85 ח. נגע שהיה רחב כדי צמיחת חמש שעורות - אפלו היה
86 ארפו אמה, הרי זה טהור; ואינו נגע צרעת, עד שיהיה בו
87 רבוע כגרים. וכל השעורין, הלכה למשה מסיני.
88 ט. כל מקום שנאמר 'בהרת', הוא הדין לשאר ארבעה
89 מראות של לכן או של פתוח; והוא - שיהיה הנגע כגרים
90 או יתר, ויהיה צמק מעור הבשר; וזה הוא שאנו קוראין
91 אותו 'בהרת' סתם. בהרת שהיא עזה פשלו, נראית באדם
92 שהוא לכן פכה; ובהרת שהיא פכה, נראית בפושי עזה;

1 ח. המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים [הטמאים], והזה
2 עליו, ונכנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין - הרי
3 זה פטור; שחזקת המים שמזין מהם על הרבים, שהם
4 פשרין, והרי זה כאנוס. אבל אם הזה עליו מחלון של
5 יחיד, ונכנס למקדש, ונמצאו המים פסולין - חייב בקרבן
6 עולה ויורד; מפני שהיה לו לבדק על המים, ואחר כך
7 יכנס למקדש. מחליקים היו העם במים ששותתים בארץ
8 מחלון של רבים [שהוזהו שם], ודורסים אותם, ונכנסים
9 למקדש; ולא היו חוששין להם שמה פסולין הם.
10 ט. המזה באזוב הטמא לחטאת - אם יש בו כביצה -
11 המים פסולין, והזיתו פסולה; אין בו כביצה - המים
12 פשרים, והזיתו פסולה. ואזוב זה מטמא חבירו, וחבירו
13 לחבירו, אפלו הם מזה; שאין מוהין [דרגות טומאה]
14 לחטאת.
15 י. המגביה כלי שהזה עליו, והרי עליו מים כדי הזה -
16 טהור; שהמים שעשו מצותן אינם מטמאין, כמו שבארנו.
17 בריך רחמנא דסייען

הלכות טומאת צרעת

18 יש בכללן שמונה מצוות - שש מצוות צשה, ושתיים
19 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת
20 אדם פדינה הכתוב בתורה; (ב) שלא יקץ סימני טמאה;
21 (ג) שלא יגלח הנחש; (ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת
22 בגדיו ופריעת ראשו וצטיה על שפם; (ה) טהרת צרעת;
23 (ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר; (ז) דין צרעת
24 הפגד; (ח) דין צרעת הבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים
25 אלו.

פרק א

27 א. צרעת עור הבשר - הוא שילבין מקום מן העור, ויהיה
28 הלכנונית פקרום ביצה ומקרום ביצה ולמעלה [- לבן
29 יותר]; אבל לבנונית שהיא דקה [כחה] מקרום הביצה
30 ולמטה - אינה צרעת, אלא בהק [פריחה] הוא.
31 ב. וארבע מראות יש בצרעת עור הבשר, ואלו הן: לכן
32 עז ביותר שאין למעלה ממנו, שהוא נראה בעור הבשר
33 פשלו; הוא הנקרא 'בהרת'. ולכן שהוא דקה [כחה] מזה
34 מעט, שנראה כצמר נקי של פכש בן יומו; הוא הנקרא
35 'שאת'. ולכן שדקה מן השאת מעט, שנראה כסיד ההיכל
36 [בבית המקדש]; הוא תולדת הבהרת, ונקראת 'ספחת' [-
37 נספח וטפל]. ולכן שדקה מסיד ההיכל מעט, והרי הוא
38 כקרום ביצה; הוא תולדת השאת, וגם זה נקרא 'ספחת'.
39 הגה למדת, שהמראה שהוא כסיד ההיכל, הוא ספחת
40 הבהרת, והמראה שהוא כקרום ביצה, הוא ספחת השאת;
41 שאין לשון ספחת, אלא טפלה. מכאן אמרו חכמים:
42 'מראות נגעים - שנים [המפורשים בתורה] שהן ארבעה:
43 בהרת וספחתה, שאת וספחתה'.
44 ג. ארבע מראות נגעים אלו - כלן מצטרפין זה עם זה, בין

43 וְשׁוֹכְבוֹת חוּצָה לוֹ - טָמֵא; הָיוּ חוּצָה לְנֶגַע, וְשׁוֹכְבוֹת
44 בְּתוֹכוֹ - אֵינָן סִימָן טָמֵא.
45 ג. לֵבָן הַשְּׁעָרוֹת, מְטַמֵּא בְּכָל מְרָאָה; בֵּין שֶׁהָיוּ לִבְנוֹת
46 כְּשֶׁלֶג, בֵּין שֶׁהָיוּ לִבְנוֹת לֵבָן דָּהָה [כַּהֵה] בְּיוֹתֵר - הוֹאִיל
47 וּמְרָאֵיהֶן לֵבָן, טָמֵא.
48 ד. אֵין שֶׁעַר לֵבָן סִימָן טָמֵא, עַד שֶׁהָיָה בְּגוֹפָה שֶׁל
49 בִּהְרֵת. בִּיצֵד? בִּהְרֵת וְתוֹכָה שְׁחִין [- מִכָּה] אוֹ מִכָּה [-
50 כּוּיָה] אוֹ בֶּהֱק [- פְּרִיחָה] אוֹ מִחֵת [- קְרוֹם] הַשְּׁחִין אוֹ
51 מִחֵת הַמִּכָּה, וְשְׁמֵי שְׁעָרוֹת לִבְנוֹת בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ
52 הַמִּכָּה אוֹ הַבֶּהֱק שֶׁבְּתוֹךְ הַנֶּגַע - אֵינֶנּוּ סִימָן טָמֵא; וְהָרִי
53 זֶה כִּבְהֵרֶת שֶׁאֵין בָּהּ שֶׁעַר לֵבָן, וְיִסְגִּיר - אֵף עַל פִּי
54 שֶׁהַבִּהְרֵת מְקַפֵּת אֶת הַשְּׁחִין אוֹ אֶת הַמִּכָּה אוֹ אֶת מִחֵתָן
55 אוֹ אֶת הַבֶּהֱק שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שְׁמֵי הַשְּׁעָרוֹת. וְכֵן אִם הָיָה שְׁחִין
56 אוֹ מִכָּה אוֹ מִחֵתָן אוֹ בֶּהֱק מְקִיף אֶת שְׁמֵי הַשְּׁעָרוֹת
57 הַלִּבְנוֹת, אוֹ סוֹמוֹף לָהֶן בְּצֵדָן, אוֹ שֶׁהָיָה חוֹלֵק בֵּין שְׁמֵי
58 הַשְּׁעָרוֹת - הָרִי אֵלֹו אֵינָן סִימָן טָמֵא; וְהָרִי הַבִּהְרֵת
59 כִּבְהֵרֶת שֶׁאֵין בָּהּ שֶׁעַר לֵבָן, וְיִסְגִּיר [שְׁבַעַה יָמִים].
60 ה. הִלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין וְהַבֶּהֱק וְהַמִּכָּה שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֶת
61 הַשְּׁעָרוֹת הַלִּבְנוֹת, אוֹ נִסְמְכִין לָהֶן, אוֹ חוֹלְקִין אוֹתָן,
62 וְנִמְצְאוּ שְׁמֵי הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבִּהְרֵת בְּגוֹפָה, בְּסוֹף הַשְּׁבִיב
63 הָרֵאשׁוֹן, אוֹ בְּסוֹף הַשְּׁבִיב הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה מְחֻלָּט [- טָמֵא];
64 וְאִם לֹא הִלְכוּ לָהֶן, יִפְטֹר אוֹתוֹ [הַכַּהֵן].
65 ו. אֵין שֶׁעַר לֵבָן סִימָן טָמֵא, עַד שֶׁתְּקַדֵּם הַבִּהְרֵת אֶת
66 הַשְּׁעַר הַלֵּבָן - שְׁנֵאָמֵר: "וְהָיָה הַפֶּכֶה שֶׁעַר לֵבָן", שֶׁתְּהַפֵּךְ
67 אוֹתוֹ הַבִּהְרֵת [אֶת הַשְּׁעַר לְבָן]; אָכֵל אִם קָדַם שֶׁעַר לֵבָן
68 אֶת הַבִּהְרֵת - הָרִי הָיָה כִּבְהֵרֶת שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן טָמֵא,
69 וְיִסְגִּיר.
70 ז. הָיְתָה בּוֹ בִּהְרֵת, וְכֵה שֶׁעַר לֵבָן, וְהִחֲלֹט בּוֹ [נִהְיָה טָמֵא],
71 וְאַחֵר כֶּף הַלֵּכָה הַבִּהְרֵת, וְהִנִּיחָהּ שֶׁעַר לֵבָן בְּמִקְוָמוֹ, וְטָהַר,
72 וְאַחֵר כֶּף חֲזָרָה בִּהְרֵת אַחֲרָת בְּמִקְוָם הַבִּהְרֵת הָרֵאשׁוֹנָה,
73 וְהָרִי הַשְּׁעַר הַלֵּבָן בְּתוֹכָהּ - זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'שֶׁעַר פֶּקֶדָה'
74 [- "פְּקֻדוֹן" מִהַבְּהֵרֶת הָרֵאשׁוֹנָה], וְאֵינֶנּוּ סִימָן טָמֵא,
75 שְׁנֵאָמֵר: "וְהָיָה הַפֶּכֶה שֶׁעַר לֵבָן" - שֶׁהִפְכָּתוֹ הָיָה, לֹא
76 שֶׁהִפְכָּתוֹ חֲבֵרָתָה.
77 ח. הָיְתָה בּוֹ בִּהְרֵת כְּגָרִיס, וְכֵה שְׁמֵי שְׁעָרוֹת, וְהִחֲלֹט,
78 וְהִלֵּךְ מִמֶּנָּה כְּחֵצֵי גָרִיס, וְטָהַר, וְנִשְׁאַרְוּ שְׁמֵי הַשְּׁעָרוֹת
79 כְּחֵצֵי גָרִיס הַנִּשְׁאַר, וְחֲזָר כְּחֵצֵי גָרִיס בְּמִקְוָם זֶה שֶׁהִלֵּךְ,
80 וְהָרִי שְׁמֵי שְׁעָרוֹת לִבְנוֹת בִּבְהֵרֶת כְּגָרִיס - אֵינָן סִימָן
81 טָמֵא; עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁמֵי הַשְּׁעָרוֹת בִּהְרֵת אַחַת.
82 ט. בִּהְרֵת כְּחֵצֵי גָרִיס, וְאֵין בָּהּ כְּלוֹם, וְנוֹלָדָה בְּצֵדָה בִּהְרֵת
83 כְּחֵצֵי גָרִיס, וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר; בִּהְרֵת
84 כְּחֵצֵי גָרִיס, וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת, וְנוֹלָדָה לוֹ בִּהְרֵת כְּחֵצֵי
85 גָרִיס, וְכֵה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר. בִּהְרֵת כְּחֵצֵי
86 גָרִיס, וְכֵה שְׁמֵי שְׁעָרוֹת, וְנוֹלָדָה לָהּ בִּהְרֵת כְּחֵצֵי גָרִיס, וְכֵה

1 לְפִיכָף, אֵין מְשַׁעְרִין הַכֹּל אֶלָּא בְּבִינוּנִי, שֶׁאֵינֶנּוּ לֹא לֵבָן וְלֹא
2 שָׁחַר.
3 י. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טָמֵא הֵן בְּצָרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר: שֶׁעַר לֵבָן,
4 וְהַמִּחֵה [- בְּשֹׁר בְּרִיא בְּאִמְצָעָה], וְהַפְּשִׁיז [- הַתְּפֹשֶׁטוֹת
5 הַצָּרַעַת]; וְשֶׁלֶשְׁתֵּן מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה. בִּיצֵד? מִי שֶׁנוֹלָדָה בּוֹ
6 בִּהְרֵת, וְכֵה שֶׁעַר לֵבָן אוֹ מִחֵת בֶּשֶׂר חֵי - כְּשִׁינְאָהוּ הַכֵּהֶן,
7 יִחֲלִיטוּ וְיֵאמֵר 'טָמֵא'. לֹא הָיָה בָּהּ שֶׁעַר לֵבָן וְלֹא מִחֵה -
8 יִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים, וּבְשִׁבְעֵי רוֹאָהוּ: אִם נוֹלַד בִּבְהֵרֶת
9 שֶׁעַר לֵבָן, אוֹ מִחֵה, אוֹ שְׁפִשְׁתָּה [- פֶּשֶׁטָה] וְהוֹסִיפָה - הָרִי
10 זֶה מְחֻלָּט; לֹא נוֹלַד בָּהּ לֹא מִחֵה וְלֹא שֶׁעַר לֵבָן, וְלֹא
11 פְּשִׁשְׁתָּה בְּעוֹר - יִסְגִּיר שְׁבֻעַ שְׁנֵי. אִם נוֹלַד בָּהּ אַחַד
12 מִשְׁלֹשְׁתָּן, מְחֻלָּטוֹ. וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר וְיִפְטָרָנוּ,
13 שֶׁאֵין בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר הַסֵּגֶר יֵתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבֻעוֹת; וְאִם
14 לְאַחַר שְׁפִטְרוֹ וְטָהַר, פֶּשֶׁה הַנֶּגַע, אוֹ נוֹלַד בּוֹ שֶׁעַר לֵבָן,
15 אוֹ מִחֵה - הָרִי זֶה מְחֻלָּט לְטָמֵא.
16 יא. בִּהְרֵת שֶׁהָיְתָה עֲזָה כְּשֶׁלֶג, וְלְאַחַר הַסֵּגֶר נַעֲשֶׂת כֵּהָה
17 כְּקָרוֹם בִּיצָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה בְּתַחֲלָה כְּקָרוֹם בִּיצָה, וְנַעֲשֶׂת
18 כְּשֶׁלֶג - הָרִי הָיָה כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה; שֶׁאֵין עֲזוֹת הַמְרָאָה סִימָן
19 טָמֵא, וְלֹא כְּהֵיטוֹ [- חוֹלְשָׁתוֹ] סִימָן טָהוֹר; אֶלָּא אִם
20 נִתְמַעֵט מֵאַרְבַּע מְרָאוֹת, וְנַעֲשֶׂת כֵּהָה מְקָרוֹם בִּיצָה - שֶׁהָרִי
21 נַעֲשֶׂת בֶּהֱק [- פְּרִיחָה], וְלִפְיכָף טָהוֹר. אִם כֵּן, מָה הוּא זֶה
22 שְׁנֵאָמֵר בְּתוֹרָה: "וְהָיָה כֵּהָה הַנֶּגַע, וְלֹא פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר
23 - וְטָהַר הַכֵּהָן"? שֶׁאִם כֵּהָה מֵאַרְבַּע מְרָאוֹת, טָהוֹר; וְכֵן
24 אִם לֹא כֵּהָה, וְלֹא פֶשֶׁה, וְלֹא נוֹלָדָה בּוֹ לֹא שֶׁעַר לֵבָן וְלֹא
25 מִחֵה - הָרִי זֶה טָהוֹר.

יום שלישי ט' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ב

28 א. שֶׁעַר לֵבָן, שֶׁהוּא סִימָן טָמֵא בְּצָרַעַת - אֵין פְּחוֹת
29 מִשְׁמֵי שְׁעָרוֹת; וְכֵמָּה הָיְתָה אֲרָכָן? כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁלוֹת בְּזוּג
30 [- מִסְפָּרִיִּים]. הָיְתָה אַחַת אֲרָכָה וְאַחַת קְצָרָה מְשַׁעֵר זֶה,
31 אוֹ אַחַת שְׁחָרָה וְאַחַת לִבְנָה, אוֹ אַחַת מִלְמָטָה [בְּשׁוֹרְשָׁה]
32 וְנִחְלָקָה מִלְמָעְלָה וְנִרְאָתָה כְּשִׁתָּם, אוֹ שֶׁהָיָה עֲקָרָן [שׁוֹרְשָׁן]
33 מְשַׁחֵר וְרֵאשֵׁן מְלִבִּין - הָרִי זֶה טָהוֹר; הָיָה עֲקָרָן מְלִבִּין
34 וְרֵאשֵׁן מְשַׁחֵר - אֵף עַל פִּי שֶׁהִלְכָּן כָּל שֶׁהוּא, טָמֵא.
35 ב. שְׁמֵי שְׁעָרוֹת לִבְנוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ
36 שֶׁעַר שָׁחַר בִּינְיָהֶן, וְהֵן מְפִזְרוֹת אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה -
37 הָרִי אֵלֹו סִימָן טָמֵא; אֲפֹלוּ הָיָה הַנֶּגַע כְּגָרִיס מְצֻמָּצֵם [-
38 בְּדִיקוֹ], אֵין מְקוֹם שֶׁעַר הַשָּׁחַר מִמַּעַטוֹ. וְכֵן שֶׁהָיוּ שְׁמֵי
39 הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבִּהְרֵת וְהָיָה מְקַפֵּת, וְכֵן שֶׁהָיוּ בְּסוֹף
40 הַבִּהְרֵת - הָרִי זֶה טָמֵא; אָכֵל אִם הָיוּ בְּצֵד הַבִּהְרֵת מִבְּחוּץ
41 - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁהָיְתָה הָעוֹר שְׁצוּמָחוֹת בּוֹ שְׁמֵי
42 הַשְּׁעָרוֹת הַלִּבְנוֹת לֵבָן. הָיוּ שְׁמֵי שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּגַע,

זו - טהור; שאין בההרת מטמאה במחיה, עד שתהיה
יתרה על המחיה רחב שתי שערות מכל צד. היתה המחיה
פחותה מפעדרשה, ורבת [- גדלה] המחיה עד שנעשת
פעדרשה - הרי זה מחלט; נתמעטה המחיה ממה שהיתה,
או שהלכה לה - הרי זה כמות שהיה, ואין כאן סימן
טמאה.

ו. בהרת יתרה מפגריס, ובה מחיה יתרה מפעדרשה, ורבו
או שנתמעטו - טמא; ובלבד שלא תתמעט בהרת
מפגריס, ולא תתמעט המחיה מפעדרשה, ולא תקרב
המחיה לסוף [- קצה] הבהרת בפחות מפדי צמיחת שתי
שערות, כמו שבארנו.

ז. בהרת פגריס, ובשר חי פעדרשה או יתר מקיף אותה
מבחוץ, ובהרת שניה מקפת את הבשר החי - הרי הבהרת
הפנימית להסגיר, שהרי אין בה סימן טמא; ובהרת
החיצונית להחליט, שהרי המחיה באמצעה. נתמעט הבשר
החי שביניהן, או שהלך כלו - בין שהיה מתמעט וכלה
מבפנים, בין שהיה מתמעט מבחוץ - הרי שתייהן כבהרת
אחת שאין בה סימן טמאה.

ח. בהרת שהיתה בראש אבר מן האברים, והמחיה
באמצע הבהרת בראש האבר - אינה סימן טמא; מפני
שהמחיה חולקת את הנגע, ונמצא מקצתו שופע ויורד
מפאן ומקצתו שופע ויורד מפאן; ונאמר בנגעים: "וראהו
הכהן", עד שיהיה רואה הנגע כלו כאחת. ואלו הן ראשי
אברים שאין מטמאין במחיה: ראשי אצבעות ידים
ורגלים, וראשי אוננים, וראש החטם, וראש העצרה, וראשי
הדדין של אשה; אבל ראשי הדדין של איש, והיבלת [-
יבלת], והדלדולין [גידול בעור] - מטמאין במחיה.

ט. וכל ראשי אברים אלו, שהיה מקומן יושב [- שטוח]
פגריס - מטמאין בנגעים; אבל אם היו עגלין כרב ברית [-
טבע] בגי אדם, טהורין. כיצד? בהרת פגריס בראש חטמו,
או בראש אצבעו, שופעת אילף ואילף - טהור, שנאמר:
"וראהו הכהן", עד שיראהו כלו כאחד.

פרק ד

א. הפשיון [- התפשטות הנגע] מטמא בכל שהוא - והוא,
שהיה הפשיון מאחד ממראות הנגעים; אבל אם היה
הפשיון מראה בהק [- פריחה], אינו פשיון. ואין הפשיון
סימן טמא, עד שישפשה חוץ לנגע; אבל אם פשה לתוך
הנגע, הרי הוא כמות שהיה. כיצד? בהרת ובתוכה בשר חי
[בריא] פחות מפעדרשה, והסגירה [הכהן שבעה ימים],
ובסוף השבוע נתמעטה המחיה ממה שהיתה, או שהלך
הבשר החי כלו - אין זה פשיון; שאין הבהרת פושה
לתוכה, אלא לחוצה לה.

ב. אין הפשיון סימן טמא, עד שיהיה אחר הסגר; אבל
אם בא בתחלה, וראה הכהן את הנגע שהוא פושה והולך
- אינו מחליט [- מטמא]; אלא מסגירו עד סוף השבוע,
ויראה.

שערה אחת - הרי זו להסגיר. בהרת פחצי גריס, ואין בה
כלום, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות -
הרי זו להחליט; שהרי קדמה בהרת לשתי השערות
הלכנות. ספק שער לכן קדם, ספק הבהרת קדמה - הרי
זה טמא; ויראה לי, שטמאתו בספק.

פרק ג

א. אין המחיה [- בשר בריא באמצע הנגע] סימן טמא,
עד שתהיה פעדרשה מרבעת או יתר על זה; וכמה שעורה?
כדי צמיחת ארבע שערות, שתיים ארף ושתיים רחב; והוא
שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה
מכל צד, והיא [הבהרת] יתרה על המחיה רחב שתי
שערות מכל צד או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד
הבהרת, אינה סימן טמא; היתה מפגרת, כגון שהיה
בשר חי כחודל [- שיעור קטן] במקום זה ובשר חי כחודל
במקום אחר - אף על פי שהכל באמצע הבהרת, אינן
מצטרפין לפעדרשה, עד שיהיה במקום אחד באמצע
הבהרת, פעדרשה מרבע או יתר.

ב. המחיה מטמאה בכל מראה - בין שהיה מראה המחיה
אדם, או שחור, או לבן; והוא, שלא יהיה הלכך מארבע
מראות שבארנו.

ג. אין המחיה סימן טמא, עד שתהיה בגופה של בהרת.
כיצד? בהרת שהיה באמצעה שחין [מכה] או מכה
[כוויה] או מחיתן [- קרום שעליהם] או בהק [- פריחה],
והמחיה בתוך השחין או בתוך המכה או בתוך מחיתן
או בתוך הבהק - אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת,
אינה סימן טמא; מפני שהיא בתוך השחין או המכה
או מחיתן, או בתוך הבהק. וכן אם הקיף השחין את
מחיתו, והמכה את מחיתה, והבהק את המחיה, או
שנסמך [- נצמד] אחד מהם למחיה מצדה, או שחלק אחד
מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמא; והרי
זו כבהרת שאין בה סימן, ויסגיר [שבעה ימים]. הלכו להן
השחין או המכה או הבהק שהיה תחת המחיה, או שהיו
בצדה, או שהיו מקיפין אותה, או שהיו נכנסין לתוכה,
ונמצאת המחיה לבדה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון,
או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט [- יטמאה הכהן];
ואם לא הלכו להן, יפטר.

ד. המחיה - סימן טמא לעולם, בין שקדמה מחיה את
הבהרת, בין שקדמה בהרת את המחיה; לפי שלא נאמר
בה: "והיא הפכה". זה שנאמר בתורה: "והיא הפכה שער
לכן, ומחית בשר חי בשאת" - אינו צריך לשניהן, לשער
ולמחיה; אלא כל אחד מהן סימן טמא. ולא נאמר שער
לכן עם המחיה, אלא לתן שער למחיה - שתהיה
[בגודלה] כדי לקבל שער לכן, שהוא שתי שערות.

ה. בהרת פגריס מצמצם [- בדיוק], ובאמצעה מחיה
פעדרשה מצמצמת - הרי זה מחלט. נתמעטה הבהרת, או
שנתמעטה המחיה, וכן אם רבתה המחיה שבתוך בהרת

48 ובפשיזין. והחליטו בשער לבן, והלף השער, וחרז בו שער
49 לבן אחר, או שנולדה לו מחיה, או פשיזין; או שהחליטו
50 במחיה, והלכה המחיה, ונולדה לו מחיה אחרת, או שער
51 לבן, או פשיזין; או שהחליטו בפשיזין, והלף הפשיזין, וחרז
52 בו פשיזין אחר, או שנולדה בו מחיה, או שער לבן - הרי זה
53 בטמאתו כמות שהיה. אחד הטמא שהחלט בתחלה, או
54 שהחלט בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר
55 הפטר - הואיל והחלט מכל מקום - אינו טהור, עד שלא
56 ישאר בו סימן טמא; לא סימן שהחלט בו, ולא סימן אחר.

יום רביעי י' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ה

58 א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו, ונפשט העור מחמת
59 המכה - אם היתה המכה מחמת האש, כגון שנקבה בגחלת
60 או ברמץ [- 199] או בכרזל שלבנו באש ובאבן שלבנה
61 באש וכיוצא בהן - הרי זו נקראת 'מכה'. ואם היתה
62 המכה שלא מחמת האש - בין שלקה באבן או בעץ
63 וכיוצא בהן, בין שהיתה המכה מחמת חלי הגוף, כגון
64 גרב או חזזית [- מיני פריחות] שהפסיד העור, או שחפת
65 וקדחת או דלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור - הרי זה
66 נקרא 'שחין'.

67 ב. לבן שפוד והכה בו - אם היה ראשו מכרז [מעוגל],
68 הרי זו מכה; ואם היה ראשו חד, הרי זה ספק אם היא
69 מכה או שחין. לכה במי טבריה, או בגפת [פסולת
70 ייתים], וכיוצא בהן - הרי זה שחין.

71 ג. השחין והמכה - כל זמן שהן מכות טריות - הן
72 הנקראין 'מוֹרְדִין', ואינם מטמאים בנגעים כלל. חיו
73 השחין והמכה, ונתרפאו רפוי גמור - אף על פי שהמקום
74 צלקת, ואינו דומה לשאר העור - הרי הן כעור הבשר לכל
75 דבר, ומתטמאין בשלשה סימנין [נשער לבן, מחיה ופשיזין],
76 ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו.

77 ד. התחילו השחין והמכה לחיות ולהתרפאות, ונעשת
78 עליהן קלפה [- קרום] כקלפת השום - זו היא 'צִרְכַּת'
79 השחין" האמורה בתורה, ו"מחית מכה" האמור שם;
80 ומטמאות בשני סימנין: בשער לבן או בפשיזין, ואין בהן
81 הסגר אלא שבוע אחד. ביצד? בהרת שהיתה בצרבת
82 השחין או במחית המכה - אם היה בה שער לבן, יחליט.
83 לא היה בה שער לבן - יסגיר שבוע אחד, וינראה בסוף
84 השבוע: אם נולד בה שער לבן, או פשת - יחליט. ואם
85 לא נולד בה כלום, יפטר; פשת לאחר הפטר, או נולד בה
86 שער לבן - יחליט.

87 ה. השחין והמכה אין מצטרפין זה עם זה; לפיכך חלקן
88 הכתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין זה
89 לזה, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר
90 פושה לתוכן. ביצד? היה שחין בצד המכה, ובהרת
91 בגריס בשחיתין [יחד] - הרי זה טהור; היתה באחת מהן,
92

1 ג. אין בהרת פושה [- מהווה סימן לפסיון] לתוך השחין
2 [- מכה], ולא לתוך המכה [- כוויה], ולא לתוך מחית [-
3 קרום] השחין, ולא לתוך מחית המכה; ולא לראש ולא
4 לזקן, אף על פי שנקרחו והלף השער מהן, שגאמר: "ואם
5 פושה תפשה המספחת בעור". אבל בהרת שפשת לתוך
6 הבהק [פריחה], הרי זה פשיזין.

7 ד. השחין והמכה והבהק ומחית השחין ומחית המכה,
8 שהיו חולקין [מפרידים] בין האם [- הבהרת המקורית]
9 לפשיזין [אחרי הסגר ראשון] - אינו סימן טמא; הסגירו
10 [הסגר שני], והלכו להן עד שנמצא הפשיזין סמוך לאם -
11 הרי זה מחלט.

12 ה. בהרת כגריס, ופשתה כחצי גריס ועוד, והלף [התרפא]
13 מן האם כחצי גריס - אף על פי שהנותר מן האם עם
14 הפשיזין יתר מכריס, הרי זה טהור; היתה כגריס, ופשת
15 [התפשטה] כגריס ועוד, והלכה לה האם - תנאה בתחלה
16 [כבהרת חדשה], ויסגיר שבוע אחר שבוע. היתה בו בהרת
17 והסגירו, והלכה הבהרת בסוף ימי הסגר, וחרזה בהרת
18 במקומה כמות שהיתה - הרי היא כמות שהיתה [אינה
19 כחדשה]; ונתמעטה בתוך ימי הסגר, ופשתה וחרזה כמות
20 שהיתה, או שפשתה ונתמעט הפשיזין, וחרזה כמות
21 שהיתה - הרי זה יסגיר (או יפטר).

22 ו. בהרת כגריס, ופשתה כגריס, ונולד בפשיזין מחיה [בשד
23 בריא באמצעו] או שער לבן, והלכה לה האם - תנאה
24 בתחלה [כבהרת חדשה]. היתה בו בהרת כגריס והסגירו,
25 ובסוף השבוע והרי היא כסלע - ספק שהיא היא, ספק
26 שאחרת באה תחתיה - הרי זה טמא.

27 ז. בהרת כגריס, וחוט [קטע דק נגוע] יוצא ממנה - אם יש
28 בו רחב שתי שערות - זקקה [זקוקה כדי להיטמאות -]
29 לשער לבן ולפשיזין, אבל לא למחיה; שאין המחיה סימן
30 טמא - עד שתקיף אותה הבהרת, ויהיה בין סוף המחיה
31 וסוף הבהרת רחב צמיחת שתי שערות. היו שתי בהרות,
32 וחוט יוצא מזה לזה - אם יש בו רחב שתי שערות, מצרפן;
33 ואם לאו, אינו מצרפן. הסגירו שבוע אחר שבוע, ולא נולד
34 לו סימן טמא ופטר, ולאחר הפטר פושה הנגע כל שהוא
35 - הרי זה מחלט.

36 ח. בהרת שטהרה מתוך הסגר או מתוך החלט שהלכו
37 ממנה סימני הטמא - אין מסגירין בה לעולם.

38 ט. בהרת שפנסה [התמעטה] אחר הפטר [- טהרה],
39 ופשתה לכמות שהיתה, או שפשתה, וחרזה לכמות
40 שהיתה - הרי הוא בטוהרתו.

41 י. בהרת כגריס, ובה מחיה בעדשה, ושער לבן בתוך
42 המחיה, והחליטו, ולאחר החלט הלכה המחיה - טמא
43 מפני שער לבן; הלף השער הלכן - טמא מפני המחיה.
44 היה השער הלכן בתוך הבהרת, והלף השער הלכן - טמא
45 מפני המחיה; הלכה המחיה - טמא מפני שער לבן.

46 יא. בהרת, ובה מחיה ופשיזין - הלכה המחיה - טמא מפני
47 הפשיזין; הלף הפשיזין - טמא מפני המחיה. וכן בשער לבן

פרק ו

א. אלו מקומות באדם שאין מתטמאין בבהרת: תוף
העין, ותוף האזן, ותוף החטם, ותוף הפה, והקמטין
שבפסן, והקמטין שבצואר, ותחת הדד, ויבת השחי, וכף
הרגל, והצפרן, והראש והזקן שיש בהם שער, והשחין
והמכה המורדין [- הטרניים]. כל אלו המקומות - אין
מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין [לשיעור] בנגעים, ולא
הנגע פושט לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה, ואין
מעכבין את ההופך פלו לכן [מליטה], שגאמר: "בעור
בשרו", וכל אלו אינו עור גלוי, אלא מהן שאינו עור,
ומהן שהוא עור והוא מקסה ואינו גלוי. ואדם השפטים
נדון בבית הסתרים [אברים פנימיים], ואינו מטמא
בנגעים.

ב. הראש והזקן שנשר כל שערן, והשחין והמכה שהעלו
צרכת [קרום] - מתטמאין בבהרת כמו שבאננו, ואין
מצטרפין זה עם זה [לשיעור נגע], ואין נגע עור הבשר
פושט לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה; אבל מעכבין את
ההופך פלו לכן [מליטה].

ג. בהרת הסמוכה [לראש או לעין ולאזן וכיוצא
בהן, או לשחין או למכה - טהורה, שגאמר: "וראה הכהן
את הנגע בעור הבשר" - שהיה כל שחוצה לנגע בעור
הבשר, וראוי לפשיון [להתפשט בעור הבשר].

ד. אלו בשרות טהורות: גוי שהיתה בו בהרת, ונתגיר,
היתה בעצב, ונולד, בקמט, ונגלה [נפשו], בראש ובזקן
כשהיה בהן שער, ונקרחו ונשר כל השער ונתגלתה
הבהרת, היתה בשחין ובמכה כשהן מורדין [טרניים],
והעלו צרכת - הרי אלו טהורות. וכן אם היתה הבהרת
בראש או בזקן קדם שיעלו שער מעולם, והעלו שער
והלך השער, או שהיתה הבהרת בעור, ונעשה מקומה
שחין או מכה וחיו והרי היא בעור הבשר - אף על פי
שתחתה וסופה טמא - הואיל והיתה טהורה בינתים, הרי
זו טהורה. נשתנו מראיהן [אחר השינויים האמורים] - בין
שהעיו [הלביו יותר] בין שכהו, יראו פתחלה [כבהרת
חדשה]. כיצד? גוי שהיתה בו בהרת פקרום ביצה, ולאחר
שנתגיר נעשת בפלג, או שהיתה בפלג, ולאחר שנתגיר
נעשת פקרום ביצה - תראה פתחלה. וכן בקטן שנולד,
ובקמט שנולד, ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה
שחיו - אם נשתנו מראי אותן הבהרות, יראו פתחלה; ואם
לא נשתנו, הרי הן טהורות.

ה. כל ספק נגעים, חוץ משני הספקות שמנינו כבר -
טהור, עד שלא נזקק לטמאה [- לא נטמא בוודאות]; אבל
משנזקק לטמאה, ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל
כהן, בזה בהרת פקרום ובה פסלע, והגירן, ובסוף השבוע
והרי בזה פסלע ובה פסלע, ואין ידוע באיזה מהם פשטה
- בין בשני אנשים, בין באיש אחד - הרי זה טהור; שאף

1 ופשט לשניה, או שפשט לעור הבשר - טהור. היתה
2 בהרת בעור הבשר, ופשט לאחת מהן - אינו פשיון. היה
3 בתוף פפו [- כף ידו] צרכת שחין פקרום, ובה בהרת פקרום
4 - יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לכן ולא
5 לפשיון - שמה נולד לו שחין אחר בצדה, ותפשה לתוכו.
6 ו. שחין שנעשה מכה, בטלה מכה את השחין; ומכה
7 שנעשת שחין, בטל שחין את המכה. אם אין ידוע אם
8 שחין היו או מכה - אין בכך כלום; ששניהם סימן אחד,
9 וטמאה אחת; ולא חלקן בהתוב, אלא לומר שאין
10 מצטרפין.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין, ובסוף השבוע נעשה עור
11 הבשר [- התרפא], או שהסגירו בעור הבשר, ובסוף
12 השבוע נעשה שחין - יראה פתחלה [כחדה].

ח. מי שנשר כל שער ראשו - בין מחמת חלי, בין מחמת
14 מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המפשיין
15 את השער, או סף דברים שהשירו שער - אף על פי
16 שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה,
17 הרי זה נקרא 'קרח', או 'גבם'; אם נשר שער מן הקרקד
18 [גובה הראש] ולמטה שופע לאחוריו, עד פקה [חוליה]
19 של צואר - נקרא 'קרח'; ואם נשר מן הקרקד ולמטה
20 שופע לפניו, עד כנגד פתחתו [מצחו] - נקרא 'גבם'.

ט. הקרחת והגבחת - מטמאות בשני סימנין, במחיה
22 ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות, שגאמר בהן:
23 "במראה צרעת, עור בשר". ולפי שאין בהן שער, אין
24 השער הלבן סימן טמאה בהן. וכיצד מטמאין בשני
25 סימנין ובשני שבועות? שאם היתה בהרת בקרחתו או
26 בגבחתו - אם היתה בה מחיה, יחליט. לא היתה בה
27 מחיה, יסגיר ויראה בסוף השבוע: אם נולדה בה מחיה
28 או פשיון - יחליט. לא נולד בה כלום, יסגיר שבוע שני:
29 פשט או שנולד בה מחיה, יחליט. לא נולד בה כלום,
30 יפטר; ואם פשט או נולד בה מחיה לאחר הפטר, יחליט.
31 י. הקרחת והגבחת, אין מצטרפות זו עם זו, שגאמר:
32 "בקרתו או בגבחתו" - מלמד שהן שתיים, ואין פושט
33 מזו לזו, ולא לשאר עור הבשר, ולא בהרת עור הבשר
34 פושט לתוכן.

יא. הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח, ונעשה בהן
36 שחין או מכה - מטמאין בשחין ובמכה בעור הבשר;
37 שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר לכל דבר, אלא
38 שאין מטמאין בשער לכן. הראש והזקן, קדם שיצמח בהן
39 השער ועדין לא העלו שער מעולם, וכן הדלדולין
40 [גידולים] שבראש ושפזקן - הרי הן בעור הבשר,
41 ומתטמאין בשלשה סימנין ושני שבועות. וכן זקן האשה
42 והפריס - עד שלא העלו שער, הרי הן בעור הבשר; ואם
43 העלו שער, הרי הן בזקן האיש - שמתטמא בנתקים
44 [קרחת] כמו שיתבאר, ואינו מטמא בבהרת.

אחד, או שהיה פלו לכן בארבעה מראות שבלבן
ובארבעה שבפתוח [מעורבין באדמומיות] - הכל
מצטרפין, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.
ג. היתה בו בהרת כגריס, ובה מחיה פעדשה, והחלט
במחיה [- נטמא משום המחיה], ופרחה הצרעת בכלו,
ואחר כך הלכה המחיה, או שהלכה המחיה תחלה, ואחר
כך פרחה בכלו - הרי זה טהור, ואפלו נולד לו שער לכן.
נולדה בו מחיה - טמא, שנאמר: "וביום הראות בו בשר
חי, יטמא"; והוא, שתהיה פעדשה מרבעת או יתר. היתה
בו בהרת, ובה שער לכן, והחלט בשער [- משום השיער],
ואחר כך פרחה בכלו - אף על פי ששער לכן במקומו
עומד, טהור, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי, יטמא"
- במחיה מתטמא זה שנהפך פלו לכן אחר החלט או אחר
הסגר, ואינו מטמא בשער לכן. החליטו בפשיון [- משום
התפשטות הבהרת], ואחר כך פשתה ופרחה בכלו -
טהור; ואם נראית בו מחיה, טמא.
ד. אף ראשי אברים שאינן מטמאין משום מחיה שבתוך
הבהרת, מטמאין ומעצבין את הנהפך פלו לכן. כיצד?
מחלט או מסגר שהלבין פלו בצרעת, חוץ מפעדשה בשר
חי - אפלו בראש אצבעו, או בראש חטמו, וכיוצא בהן
- הרי הוא בטמאתו. וכן זה שנהפך פלו לכן, וטהר - אם
חזר בו פעדשה בשר חי, אפלו בראש אחד מן האברים -
הרי זה מחלט. נהפך פלו למראה צרעת חוץ מפעדשה,
אפלו בראש אחד מן האברים שנהפך לבהק [- פריחה] -
הרי זה טמא מחלט, שנאמר: "והנה כסתה הצרעת", לא
בהק. אפלו היה מקצת העדשה בשר חי, ומקצתה בהק
- הרי זה סימן טמא. נהפך פלו למראה צרעת וטהר,
ואחר כך חזר בו בשר למראה בהק - הרי זה טהור, עד
שיראה בו פעדשה בשר חי, שנאמר: "וביום הראות בו
בשר חי", לא בהק. חזר בו פעדשה, מקצתה בשר חי
ומקצתה בהק - אינו סימן טמא, והרי הוא בטהרתו.
ה. כל טמא שפרחה הצרעת בכלו, טהר; נתגלה ממנו
פעדשה בשר חי, נטמא; חזר ונתפסה בצרעת, טהר; חזר
ונתגלה, נטמא; אפלו מאה פעמים. התחיל הבשר החי
להתגלות, והרי הוא מוסיף והולך, והצרעת מתמעטת -
הרי זה בטמאתו, עד שתתמעט הבהרת מכגריס.
ו. כל [מקום] הראוי לטמא בנגע הבהרת, מעצב את
ההופך פלו לכן [מליטה, אם במקומו לא נהפך]; וכל
שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת, אינו מעצב. כיצד?
פרחה בכלו, אכל לא בראש ובזקן, בשחין ובמכה
המורדין [טריים], או שנשאר פחות מפעדשה בשר חי
סמוך לשחין ולמכה המורדין, ולראש ולזקן - הרי זה
טהור. חזר הראש והזקן ונקרחו, וכן אם חיו השחין
והמכה והעלו צרבת [קרום] - הרי זה טמא, עד שתפרח
הצרעת בהן; שהרי הן ראויין לבהרת. היו בו שתי
בהרות, אחת יש בה סימן טמא ואחת טהורה, ופרחה
הטהורה לטמא, ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור;

על פי שוראי פשה הנגע בה - הואיל ואינו יודע איזו
היא הבהרת שפשתה - הרי זה טהור, עד שיודע באיזה
נגע טמא.
ו. משזקק לטמא, ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל
כהן, בהרת כגריס ובהרת כסלע, והסגיר, ובסוף
השבוע והרי בהרת כסלע ועוד ובהרת כסלע ועוד - שניהם
טמאין; חזרו שניהם להיות כסלע, שהרי הלך הפשיון
מאחד מהן - הואיל ואינו יודע איזה הוא - שניהם
בטמאתן, עד שיחזרו שניהם להיות כגריס. וזה הוא
שאמרו: 'משזקק לטמא, ספקו טמא'. וכן מי שהיתה
בו בהרת, ובה שער לכן שקדם את הבהרת, ושער לכן
שקדמיתו [שנעשה ע"י] הבהרת, ואינו יודע זה שקדם
מזה שנהפך - אם מתוך הסגר נסתפק לו, הרי זה טהור.
ואם אחר החלט, הרי זה טמא, אף על פי שהלך שער
אחד מהן, ואינו יודע איזה הלך - אם השער שהיה סימן
טמא, או השער האחר.
ז. מי שבא אצל כהן, וראהו שהוא צריך הסגר או שהוא
פטר, ועד שלא הסגירו או עד שלא פטרו, נולדו לו סימני
טמא - הרי זה יחליט; וכן אם ראהו שיש בו סימני
טמא, וקדם שיחליטו ויאמר לו 'טמא אתה', הלכו להם
סימני טמא - אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון,
יסגיר; ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפטר, יפטר
אותו.
פרק ז
א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני טמא בין
בתחלה [כשראהו הכהן] בין אחר הסגר, או שהסגר, ואחר
כך פרחה הצרעת בכלו ונהפך לכן, בין שנהפך מתוך
הסגר בין מתוך החלט - הרי זה טהור; אבל אם הסגר,
ולא נולד לו סימן טמא, ונפטר, ולאחר הפטר פרחה
הצרעת בכלו - הרי זה טמא מחלט.
ב. הבא בתחלה, והוא פלו הפך לכן - אם היתה בו מחיה
[בשר בריא] או שתי שערות לבנות, מחליטין [מטמאין]
אותו. אם אין שם סימני טמא, מסגירין אותו שבוע
ראשון; נולד בו שער לכן, או מחיה - מחליטו. לא נולד
בו כלום, מסגירו שבוע שני; לא נולד סימן טמא - הרי
זה טהור; שדין בהרת זו הגדולה, כדין בהרת קטנה.
החליטו בשער לכן שנולד בו, והשחירו שתייהן או אחת
מהן, [או] - והקצירו שתייהן או אחת מהן, נסמך [נצמד]
השחין [מכה] לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין את
שתייהן או את אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית [קרום]
השחין והמכה [כוויה] ומחית המכה והבהק [פריחה] -
הרי זה טהור. נולד לו שער לכן אחר, או מחיה - הרי זה
טמא, מפני שבא פלו לכן בתחלה. אחד שפרחה הצרעת
בכלו באחת, ואחד שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין
כלו - אם מתוך הסגר או מתוך החלט, טהור; ואם אחר
הפטר, טמא; ואם בתחלה, יסגיר. אחד שהיה פלו מראה

ד. "שער צהב" האמור בתורה, הוא שיהיה כתבנית -
 כדוגמת] הנהב. וזה שנאמר "דק", הוא שיהיה קצר
 [משאר השערות]; אבל אם היה ארוך - אף על פי שהוא
 צהב כתבנית הנהב, אינו סימן טמא.
 ה. שתי שערות הצהבות הנקרות - סימן טמא. בין
 שהיו זו בצד זו, בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו
 באמצע הנתק, בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק
 את השער הצהב, בין שקדם השער הצהב את הנתק -
 הרי הן סימן טמא; והוא, שיהיו נטלות בזוג
 [מספריים], כמו שבארנו בשער הלכן.
 ו. השער השחור המציל - [מטהר] בנתקים, אין פחות
 משתי שערות. ואין מצילות, עד שיהיו ארכן כדי לכף
 ראשן לעקרון - בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מפורדות;
 והוא, שיהיו באמצע הנתק, וישאר מן הנתק פנוי בין
 השער השחור שבתוכו ובין השער שחוצה לו, כדי
 צמיחת שתי שערות. אבל אם נשאר השתי שערות
 השחורות בצד הנתק בסופו - [בקצהו] - אין מצילות.
 כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות
 שחורות - אף על פי שנולד בנתק שער צהב דק או
 שפשה, הרי זה טהור. החליטו בשער צהב או בפשיון,
 וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר הנתק. ומצילות
 מיד הפשיון ומיד השער הצהב - בין שצמחו באמצע
 הנתק, בין שצמחו בסופו; שהצומח [אחר החלט] מציל
 בכל מקום, והנשאר - [שלא נשר] אינו מציל עד שיהיה
 רחוק מן הקמה - [שער הבריא] שתי שערות.
 ז. שתי שערות שצמחו אחת שחרה ואחת לכנה או
 צהבה, אחת ארבה ואחת קצרה - אין מצילות.
 ח. נתק שהחלט [נטמא] בשער צהב או בפשיון, ונולד
 בו שער שחור וטהר - אף על פי שהלך השער השחור -
 הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר, או יפשה
 פשיון אחר מאחר שהלך השער השחור, שנאמר: "נרפא
 הנתק-טהור הוא" - בין שנרפא הנתק - טהר, אף על
 פי שסימני טמא [שמחמתם נטמא] במקומן.
 ט. החליטו בשער צהב - בין שהחליטו בתחלה, בין
 שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או
 שהחליטו אחר הפטור - והלך השער הצהב, ונולד בו
 שער צהב אחר, או שנולד לו פשיון - הרי זה מחלט
 בשהיה. וכן אם החליטו בפשיון - בין בסוף שבוע
 ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטור - והלך
 הפשיון, וחזר פשיון אחר, או שנולד לו שער צהב - הרי
 זה מחלט בשהיה; עד שלא ישאר סימן טמא, או עד
 שייצמח בו שתי שערות שחורות.
 י. שני נתקים זה בצד זה, ופשה [שורה] של שער שחור
 מפסקת ביניהן, ונפרץ השער השחור, ונתק במקום אחד -
 הרי הוא כמות שהיה; שהשער השחור הנשאר ביניהן, הרי
 הוא בצד [בקצה] הנתק. נפרצה השפה משני מקומות -
 טהור, שהרי הנשאר מן השפה [הרי הוא] באמצע הנתק.

מפני שהיה מחלט בטמא, אף על פי שהטהרה היא
 שפרחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת בשפתו העליונה
 ואחת בשפתו התחתונה - [בשתי שפתיו], או בשתי
 אצבעותיו, או בשני ריסי עיניו, וכשהן נדבקין זה לזה
 נראין שתי הבהרות בבהרת אחת - הואיל ופרחה בכלו,
 טהור.
 ז. יש מראה נגעו לכהן, ונשפר מפני שהקדים להראותו
 ולא נתאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד? מי שהיה מחלט,
 והלכו להם סימני טמא, ולא הספיק להראותו לכהן עד
 שפרחה בכלו - טהור; ואילו קדם והראה לכהן, ופטרו
 קדם שיהפך, ונהפך אחר הפטר - היה מחלט, כמו
 שבארנו. היתה בו בהרת, ואין בה כלום, ולא הספיק
 להראותו לכהן עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא, וצריך
 הסגר; ואילו קדם והראה לכהן, והסגירו קדם שיהפך,
 ונהפך מתוך הסגר - היה טהור, כמו שבארנו.

יום חמישי י"א מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ח

א. נגעי הראש והזקן - הוא שיפל השער שבהן מעקרו,
 וישאר מקום השער פנוי; וזה הוא הנקרא 'נתק'. ואין
 נתק פחות מכגריס [=חצי זיל] המרבע - בין שהיה
 מראהו עמק, בין שלא היה עמק; ולא נאמר "עמק"
 בנתקין, אלא לומר לך: מה מראה עמק [הוא] בידי
 שמים, אף נתק המטמא בידי שמים; להוציא שנתקו
 אדם, שהוא טהור. והאשה והסרים שהעלה זקנם שער,
 הרי זה מטמא בנתקים.
 ב. הנתקים מטמאין בשני סימנים - בשער צהב דק,
 ובפשיון - [התפשטות הנתק]; ויש בהן הסגר שני
 שביעות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד? מי שנולד לו נתק
 בראשו או בזקנו - אם היה בו שתי שערות צהבין דקין
 או יתר, ואין שם בנתק שער שחור כלל - יחליט ויטמאהו
 הכהן. לא היה בו שער, לא שחור ולא צהב - יסגיר
 שבוע אחד, ויבשיעיו רואהו: אם נולד בו שער צהב דק,
 או שפשה הנתק - יחליט; נולד בו שתי שערות שחורות,
 יפטור אותו. לא פשה, ולא נולד בו שער שחור ולא שער
 צהב - יגלח סביבות הנתק, ולא יגלח הנתק - [רצועה
 סביב הנתק], ויסגיר שבוע שני. וחזר ורואהו בסוף
 שבוע שני: אם פשה הנתק, או נולד בו שער צהב דק
 - יחליט; לא נולד בו כלום, יפטור; שאין בנתקין הסגר
 יתר על שני שביעות. ואם אחר שפטרו נולד בו שער
 צהב, או פשה - יחליט.
 ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו, ומניח שתי
 שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפר הפשיון. ותגלחתו
 כשרה בכל אדם, שנאמר "והתגלח", וכן כשרה בכל
 דבר. ואפלו היה נזיר, הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו
 - הרי זה מסגר.

אומר: 'טמא'; 'אמר טהור', והכהן אומר 'טהור';
 'הסגירו', והוא מסגירו - 'שנאמר': 'ועל פיהם יהיה כל ריב
 וכל נגע'. אפילו היה הכהן קטן או שוטה - החכם אומר
 לו, והוא מחליט או מסגיר או פוטר. במה דברים
 אמורים? בשהיה הכהן סומך על דברי החכם; אבל אם
 היה הכהן רואה, וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע
 מן הנגעים, עד שיוננו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים
 ובשמותיהן, בנגעי אדם כלן, ובנגעי בגדים ובנגעי בתים.
 ג. כהן שטמא את הטהור, או טהר את הטמא - לא עשה
 כלום, שנאמר: 'טמא הוא, וטמאו הכהן', 'טהור הוא,
 וטהרו הכהן'. ומצד שנקרא - בין מתוך הסגר בין מתוך
 החלט, אפילו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאותו, עד
 שיאמר לו הכהן: 'טהור אתה'.
 ד. אין הכהן רשאי לטמא את הטמא, עד שיהיה עיניו
 בנגע ובעור הבשר שחוצה לו; ואינו רשאי לטהרו, עד
 שיהיו עיניו במקום הנגע ובעור הבשר שחוצה לו. וכהן
 שראה את הנגע בתחלה - הוא שוראהו בסוף שבוע
 ראשון, ובסוף שבוע שני; והוא שמסגירו, או מחליטו, או
 פוטר. מת הכהן שראהו תחלה, או שחלה - רואהו כהן
 אחר; ואין השני יכול לטמאו בפשיון - שאין יודע אם
 פשה או לא פשה, אלא ראשון. ונאמן כהן לומר: 'נגע זה
 פשה', ונגע זה לא פשה, 'ושער לכן זה קדם את
 הבהרת', או 'בהרת זו קדמה את שער לכן'.
 ה. חלל [- כהן 701] פסול לראית נגעים - שנאמר: 'אחד
 מבניו הפתנים', בכהונם. אבל בעלי מומין פשורים לראית
 נגעים - ובלבד שלא יהא סומה [עור], ואפילו באחת
 מעיניו. ואפילו כהן שפקה [נחלש] מאור עיניו, לא יראה
 את הנגעים, שנאמר: 'לכל מראה עיני הכהן'.
 ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום - בין להסגיר, בין
 להחליט, בין לפטר; שהרי בכל הענין הוא אומר: 'ביום',
 'וביום'. ואין רואין לא בשחרית, ולא בין הערבים, ולא
 בתוך הבית, ולא ביום המענן - לפי שפקה נראית עזה;
 ולא בצהרם - לפי שעזה נראית בכה. ואימתי רואין?
 בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית, בין
 בנגעי אדם, בין בנגעי בגדים ובתים.
 ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת ויום טוב. חל
 יום שביעי להיות בשבת או ביום טוב, מצבירין [דוחים]
 לאחרי; ויש בדבר להקל ולהחמיר: שאפשר שיהיה ביום
 השבת זה, שהוא יום הראוי להראות, טמא, ולמחר ילכו
 להם סימני טמא; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו
 סימני טמא. ואין דנין אותו, אלא בשעת ראיתו לאחר
 השבת.
 ח. חתן שנראה בו נגע, נותנין לו שבעת ימי המשטה;
 וכן אם נראה בבגדיו או בביתו, אין רואין אותו עד אחר
 המשטה. וכן ברגל, נותנין לו כל ימות הרגל - שנאמר:
 'וצנה הכהן, ופנו את הבית'; אם המתינה תורה לדברי
 הרשות, שלא יטמאו פליו - קל וחומר לדבר מצוה.

וכמה יהיה בכל פרצה מהן? אין פחות מקום צמיחת
 שתי שערות; ואם היתה פרצה מקום אחד בגריס - הרי
 זה טמא; שהפרצה עצמה נתק אחר, והרי שער שחר
 בצדו, ואינו כנוס לתוכו. נתק שהשער השחר מקיפו, ונתק
 אחר מקיף את השער השחר - נפרץ השער שביניהם
 מקום אחד, טמא; שהנתק הפנימי לא נצול - שהרי
 השער השחר בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער משני
 מקומות - טהור, ואפילו היתה פרצה בגריס; שהרי הנתק
 הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד, ושער שחר באמצע -
 והוא, שתהיה הפרצה כדי צמיחת שתי שערות או תר.
 יא. נתק שהיה חוט [קטע דק נגוע] יוצא ממנו, וכן שני
 נתקין שהיה חוט יוצא מזה לזה - אם יש ברחב החוט
 הנתקין [הנגוע בנתק] כדי צמיחת שתי שערות - זוקקין
 לטמא בשער זהב דק ובפשיון [אם נהיה בו נטמא],
 ומצילין בצומת בו [שער שחור]; אבל שער שחר הנשא
 באותו החוט אינו מציל, עד שיהיה רחב החוט בגריס.
 יב. מי שהיה בראשו נתק בגריס, ופשה ונתק כל ראשו,
 ולא נשאר שם שער כלל, אלא פחות משתי שערות - הרי
 זה טהור, בין שנפק פלו מתוך הסגר או מתוך החלט או
 אחר הפטר, שנאמר: 'קרת הוא, טהור הוא'. וכן אם
 היה הנתק בזקנו, ונתק כל זקנו - הרי זה טהור. ואף על
 פי שאין זה מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא [ממשה
 רבינו], שאם הלך כל שער הזקן - טהור, ויתטמא עור
 הזקן שנקרח בנגעי עור הבשר, כמו שבארנו.
 יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק, או כל זקנו נתוק -
 יסגיר שבוע אחד: אם נולד בו שער זהב, יחליט. לא נולד
 לו שער זהב, יסגיר שבוע שני; אם נולד לו שער זהב
 דק, טמא. לא נולד לו, יפטר; נולד לו אחר הפטר שער
 זהב, הרי זה מחלט. נולד לו שער שחר, הרי זה טהור.
 הבא פלו נתוק ראש או זקן, ונולד לו שער שחר - טהור,
 כמו שבארנו; הלך השער השחר - טמא משום פשיון.
 יד. הראש והזקן - אין מעבדין זה את זה, ואין מצטרפין
 זה עם זה, ואין פושין מזה לזה, שנאמר: 'צרעת הראש
 או הזקן הוא', מלמד שהן חשובין שנים. ואיזה הוא זקן?
 מן הפרק של לחי העליון עד פקה [חוליה] של גרגרת
 [גרין]. מותר את החוט מאזן לאזן - כל שמן החוט
 ולמעלה, הרי הוא מפלל הראש; ומן החוט ולמטה, מפלל
 הזקן.

פרק ט

א. הכל מתטמאין בנגעים, אפילו קטן בן יומו והעבדים;
 אבל לא גוים, ולא גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות]. והכל
 פשרין לראות [לבדוק] את הנגעים; וכל הנגעים אדם
 רואה, חוץ מנגעי עצמו.
 ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמא
 והטהרה תלויה בכהן. כיצד? כהן שאינו יודע לראות -
 אינו בקי - החכם רואהו, ואומר לו: 'אמר טמא', והכהן

47 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדִית [מַלְקוֹת מְדַרְבָּנָן]. וְכֵן הַמְּגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק
48 - לֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח"; וְאֵינּוּ חַיֵּב עַד
49 שֶׁיִּגְלַח כָּל הַנֶּתֶק בְּתַעַר. וַיִּתֵּר לְמַצָּעַ לִשְׂאָ בְּמוֹט עַל
50 כְּתָפוֹ שֵׁשׁ בָּהֶם הַצִּרְעָה, וְלִקְשֹׁר הַסֵּיב עַל רִגְלוֹ, וְאִם הִלְכוּ
51 סִימְנֵי טִמְאָה, הִלְכוּ; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָכֶּה.
52 ב. הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טִמְאָה, אוֹ שֶׁכָּנֶה אֶת הַמַּחְיָה, עַד שֶׁלֹּא
53 בָּא אֶצְלוֹ כֶּהֱן - הָרִי זֶה טְהוֹר; וְכֵן אִם עָשָׂה כֵּן בְּיָמֵי הַסֶּגֶר,
54 הָרִי זֶה טְהוֹר לְאַחֵר יָמֵי הַסֶּגֶר. וְאִם תִּלְשָׁן אַחֵר שֶׁהִחֲלַט
55 בָּהֶן, הָרִי זֶה מִחֲלַט בְּשִׁהִיָּה; וְאֵין לוֹ טְהוֹרָה עַד שֶׁתִּפְרַח
56 הַצִּרְעָה בְּכֻלּוֹ, אוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעַט בְּהִרְתּוֹ מִכִּנְיָרִים.
57 ג. מִי שֶׁנִּקְצָצָה בְּהִרְתּוֹ בְּלֶה שֶׁלֹּא בְּכֻנָּה, טְהוֹר; קִצָּצָה
58 בְּכֻנָּה - אִם קִצָּץ כָּל הַבָּשָׂר הַחַי הַמְּקִיף אוֹתָהּ, אֶפְלוֹ
59 כָּחוֹט הַשְּׂעִירָה - אֵין לוֹ טְהוֹרָה עוֹלָמִית; קִצָּצָה בְּצִמְצוּם
60 [בְּדִיּוֹק רַק אוֹתָהּ] - אֵין לוֹ טְהוֹרָה עוֹלָמִית, עַד שֶׁתִּפְרַח
61 בְּכֻלּוֹ.
62 ד. הַתּוֹלֵשׁ שְׂעִירָה לְכֻנָּה אַחַת, וְנִשְׁרָה הַשְּׂנִיָּה - הָרִי זֶה
63 טְהוֹר; הִיּוּ שְׁלֹשׁ, תִּלְשׁ שְׁתֵּים וְנִשְׁרָה אַחַת - הָרִי זֶה
64 בְּטִמְאָתוֹ. הִיתָה בּוֹ מַחְיָה [בְּשָׂר חַי] כְּעֶדְשָׁה - כֶּהֱן חֲצִיָּה
65 וְהֵלֵךְ חֲצִיָּה, הָרִי זֶה טְהוֹר. הִיתָה יִתְרָה מִכְּעֶדְשָׁה - כֶּהֱן
66 הַמוֹתֵר וְהֵלֵךְ כְּעֶדְשָׁה, הָרִי זֶה טְהוֹר; כֶּהֱן כְּעֶדְשָׁה וְהֵלֵךְ
67 הַמוֹתֵר, הָרִי זֶה טָמֵא.
68 ח. מִי שֶׁהִיתָה בְּהִרְתּוֹ בְּעֶרְלָתוֹ - יְמוּל, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
69 מִלֵּה שֶׁלֹּא בְּזִמְנָה; שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה [שֶׁל מִילָה] דוֹחָה אֶת
70 לֹא תַעֲשֶׂה בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מֵל, וְהֵלֵךְ בְּעוֹר הַעֶרְלָה סִימֵן
71 שֶׁהִיא מִחֲלַט בּוֹ - הָרִי זֶה חַיֵּב בְּקָרְבָן מִצָּרַע.
72 ו. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת הַמִּצָּרַע הַמִּחֲלַט מִכֶּסֶה רֹאשׁ כָּל יָמֵי
73 חִלּוּטוֹ [טוֹמָאָתוֹ], וְעוֹטָה עַל שָׁפָם כְּאֵבֶל, וּפּוֹרֵם [קוֹרֵעַ]
74 בְּגָדָיו, וּמוֹדִיעַ הַעוֹבְרִין עָלָיו שֶׁהוּא טָמֵא - שֶׁנֶּאֱמַר:
75 "וְהִצִּירְעוּ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע וְגו'"; אֶפְלוֹ כֶּהֱן גִּדּוֹל שֶׁנִּצְטָרַע -
76 פּוֹרֵם וּפּוֹרֵעַ, שֶׁעָשָׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְאִסּוּר בְּשִׂאֲלִית
77 שְׁלוֹם כָּל יָמֵי חִלּוּטוֹ כְּאֵבֶל - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל שָׁפָם יַעֲטֶה",
78 שִׁיְהִי שְׁפָתָיו דְּבוּקוֹת; אֲבָל קוֹרָא וְשׁוֹנֶה וְדוֹרֵשׁ [בַּתּוֹרָה].
79 וְאִסּוּר לִכְבֵּס וּלְסַפֵּר כָּל יָמֵי חִלּוּטוֹ. וְנוֹהֵג בְּכָל הַדְּבָרִים
80 הָאֵלּוּ אֶפְלוֹ בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. וְהָרִי הוּא מֵתֵר
81 בְּרִחִיצָה וּבִסִּיקָה וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל וּבְחִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, וְזוֹקֵף
82 אֶת מִטָּתוֹ כְּשֶׁאֵר הָעֵם [וְלֹא הוֹפְכָה].
83 ז. דִּין הַמִּצָּרַע, שִׁיְהִיָּה לוֹ מוֹשָׁב לְבָדוֹ חוּץ לְעִיר -
84 שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לְמִחְנֶה מוֹשָׁבוֹ"; וְדָבָר זֶה - בְּעִירֹת
85 הַמִּקְדָּשׁ חוּמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד.
86 ח. הַמִּצָּרַע אֵינָה פּוֹרֵעַת, וְאֵינָה פּוֹרְקֶת, וְלֹא עוֹטָה עַל
87 שָׁפָם; אֲבָל יוֹשֶׁבֶת הִיא חוּץ לְעִיר, וּמוֹדִיעָה לְאַחֵרִים
88 שֶׁהִיא טָמֵאָה. וְלֹא הַמִּצָּרַעִין בְּלִבָּד, אֲלֹא כָּל הַמִּטְמָאִין אֶת
89 הָאָדָם חַיֵּבִין לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהֵן טָמֵאִין, כְּדִי שִׁיִּפְרְשׁוּ מֵהֶן
90 - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא", הַטָּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא
91 טָמֵא.
92 ט. וְטָמֵאִים וְאֶנְדְּרוּגִינִים [- סִפְקֵי זָכָר אוֹ נִקְבָּה] פּוֹרֵעַ
93 וּפּוֹרֵם וְעוֹטָה עַל שָׁפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

1 ט. אֵין מִסְגִּירִין וְלֹא מִחֲלִיטִין [מִטְמָאִין] וְלֹא פּוֹטְרִין אֲלֹא
2 כְּיוֹם שִׁיְרָאָה בּוֹ בְּתַחֲלָה [- לְרֹאשׁוֹנָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן], אוֹ
3 בְּשַׁבְעִי, אוֹ כְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּנִגְעִים שֶׁמִּסְגִּירִין בָּהֶן שְׁנֵי
4 שְׁבוּעוֹת - מִפְּנֵי שִׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלָה לְמִנְיֵן שְׁבוּעַ רֹאשׁוֹן
5 וְלְמִנְיֵן שְׁבוּעַ שְׁנֵי בְּכָל הַנִּגְעִים, בֵּין נִגְעֵי אָדָם, בֵּין נִגְעֵי
6 בְּגָדִים וּבְחַיִּים.
7 י. אֵין מִסְגִּירִין בְּתוֹךְ יָמֵי הַסֶּגֶר, וְלֹא מִחֲלִיטִין בְּתוֹךְ יָמֵי
8 הַסֶּגֶר אִם נוֹלֵד לוֹ סִימֵן מִחֲלִיט, וְלֹא מִחֲלִיטִין אֶת הַמִּחֲלַט
9 אִם נוֹלֵד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא מִסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי חִלּוּטוֹ
10 אִם נוֹלֵד לוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁרָאוּי לְהַסְגִּיר. אֲבָל אִם הִיּוּ בּוֹ שְׁנֵי
11 נִגְעִים, וְרָאָה זֶה וְחִזֹּר וְרָאָה זֶה - הָרִי זֶה מֵתֵר לּוֹמֵר לוֹ:
12 'הָרִי אִתָּה מִסְגֵּר בְּזֶה וּמִחֲלַט בְּזֶה', אוֹ 'מִחֲלַט בְּזֶה וּמִסְגֵּר
13 בְּזֶה', בֵּין בְּתַחֲלָה, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, בֵּין בְּסוֹף
14 שְׁבוּעַ שְׁנִי; וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נִגְעִים כְּאַחַת, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים
15 בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע".
16 יא. נִגְעוֹ שֶׁבָּא לְכַהֵן לְרֹאאוֹתוֹ - לֹא יֹאמֵר לוֹ: 'לֵךְ וְשׁוּב',
17 אֲלֹא נִזְקֵק לוֹ מִיד. כְּאֹו לְפָנָיו שְׁנִים - רוֹאָה אֶת הָרֹאשׁוֹן,
18 מִסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מִחֲלִיטוֹ, וְחִזֹּר וְרָאָה אֶת הַשְּׁנִי.
19 יב. אֵין הַכֹּהֵן זָקִיק לְבַקֵּשׁ [לַחֲפֹשׁ] תַּחַת אֲצִילִי [זִרְעוֹת]
20 יָדָיו שֶׁל נִגְעוֹ [בֵּית הַשְּׁחִין], אוֹ בֵּין פְּחָדָיו [אֲשַׁכּוּ], אוֹ
21 בְּתוֹךְ הַקֶּמֶטִים, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם נֶגַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל מִרְאָה
22 עֵינֵי הַכֹּהֵן". וְכֵן בְּהוֹפֵךְ כְּלוֹ לָכֵן. וְכִיצַד יַעֲמֹד לִפְנֵי הַכֹּהֵן?
23 אִם אִישׁ הוּא - נִרְאָה עֵרֶם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק זֵיתִים;
24 וְאִם אִשָּׁה הִיא - נִרְאִית עֲרומָה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת, [או -]
25 וּכְמוֹנִיקָה אֶת בִּנָּהּ, [או -] וּכְאֻרְגָּת בְּעוֹמְדִים [כְּאֻרְגָּה
26 בַּעֲמִידָה], שֶׁמִּגְבִּהֶת אֶת יָדָהּ הִימָנִית עַד שִׁיִּגְלֶה בֵּית
27 הַשְּׁחִי. אִם הִיָּה הַנֶּגַע נִרְאָה בָּהֶם בְּזִמְנֵן שֶׁהֵם עֲרֻמִּים כֶּף,
28 הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם אֵינּוּ נִרְאָה בָּהֶם כְּשֶׁהֵם עֲרֻמִּים כֶּף, אֵין
29 נִזְקָקִין לוֹ. וְכִשֵּׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאָה לְנִגְעוֹ, כֶּף הוּא נִרְאָה
30 לְתַגְלִיחָתוֹ [כְּשִׁיטָה]; שֶׁאִם לֹא יִרְאָה שְׂעִיר בְּכָל בָּשָׂר
31 כְּשִׁיִּעֲמֹד עֵרֶם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק, אוֹ כְּשֶׁתִּשָּׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ
32 שֶׁבְּאֻרְנוֹ - הָרִי זֶה תַּגְלִיחַת בְּשָׂרָה; וְאֵין הַכֹּהֵן זָקִיק לְחַפֵּשׁ
33 בְּשֶׂאֱרַ מְקוֹמוֹת, שֶׁמָּא נִשְׁאָר בָּהֶן שְׂעִיר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
34 צָרִיף לְגַלֵּחַ הַכֵּל, כְּמוֹ שִׁיִּתְבָּאֵר.

פְּרָק י

35
36 א. הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טִמְאָה, בֵּין בְּלֵן בֵּין מִקְצָתוֹ, אוֹ הַכּוֹנֶה
37 אֶת הַמַּחְיָה בְּלֶה אוֹ מִקְצָתָהּ, אוֹ הַקּוֹצֵץ הַנֶּגַע כְּלוֹ מִבְּשָׂרוֹ
38 אוֹ מִן הַבָּגָד אוֹ מִן הַבֵּית - בֵּין קֶדֶם שֶׁיָּבֹא לְכַהֵן, בֵּין
39 בְּתוֹךְ הַסֶּגֶר אוֹ בְּתוֹךְ הַחֲלָט אוֹ אַחֵר הַפֶּטֶר - הָרִי זֶה עוֹבֵר
40 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצִּרְעָה לִשְׁמֹר מָאֵד,
41 וְלַעֲשׂוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרֵוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִים, כְּאֲשֶׁר
42 צִוִּיתִם - תִּשְׁמְרוּ", וְלֹא שִׁיִּתְלַשׁ אוֹ יִקֵּץ. אֲבָל אֵינּוּ לֹקֶה
43 עַד שִׁיִּעִילּוּ [יִשְׁפִּיעוּ] מַעֲשָׂיו; וְאִם לֹא הוֹעִילּוּ, אֵינּוּ לֹקֶה.
44 כִּיצַד? הִיתָה בּוֹ בְּהִרְתּוֹ וְכֹה שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת, וְתִלְשׁ
45 אַחַת, כֶּהֱן קִצַּת הַמַּחְיָה, וְנִשְׁאָר מִמֶּנָּה כְּעֶדְשָׁה - אֵינּוּ
46 לֹקֶה, שֶׁהָרִי הוּא טָמֵא כְּשִׁהִיָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וּמִפְּנֵי

שְׁעִלְתָּהּ, וּמָזָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַל אַחֵר יָדוֹ שֶׁל מִצְרַע, 46
וּמְשַׁלַּח אֶת הַצֹּפֹר. וְכִיצַד מְשַׁלַּח? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָהּ 47
חוּץ לַחוּמָה, וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לֵימִן וְלֹא לְעִיר וְלֹא 48
לְמַדְבָּר - שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ לְעִיר, אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה"; שְׁלָחָהּ 49
וְחִזְרָה - חוּזֵר וּמְשַׁלַּחָהּ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים. וְאַחֵר כִּף 50
מִגִּלְתָּ הַכֹּהֵן אֶת הַמִּצְרַע. כִּיצַד מְגַלְחָהּ? מַעֲבִיר תַּעַר עַל 51
כָּל בָּשָׂרוֹ הַנִּרְאָה, אֶפְלוּ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה, וְשָׂאָר 52
כָּל בָּשָׂר הַגּוֹף - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה [קָרוֹחַ] כְּדִלְעָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת 53
כָּל שְׂעוֹרוֹ". אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "רֹאשׁוֹ וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו"? 54
לְרִבּוּת כָּל כִּיּוֹצָא בָּהֶם, וּלְמַעַט שֶׁעַר שְׁבִתוֹף הַחֹטֵם לְפִי 55
שָׂאִינוֹ נִרְאָה. וְאַחֵר כִּף מִכְבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר 56
מִלְטָמָא בְּכִיּאָה [בְּכִנּוּסָה לְבִית], וּמִלְטָמָא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. 57
וְיִכְנֵס לְפָנִים מִן הַחוּמָה [שֶׁל הָעִיר], וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים. 58
וְהוּא אֲסוּר בְּשְׁבַעַת הַיָּמִים בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - שֶׁנֶּאֱמַר: 59
"מִחוּץ לְאֹהֶל", מִלְּמַד שֶׁאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; 60
וְהַמִּצְרַעַת, מִתְּרַת בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. 61
ב. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים הָאֵלֶּה, עֲדִין הוּא אֵב הַטָּמֵא, מִטָּמֵא 62
אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְאֵינוֹ מִטָּמֵא בְּמִשָּׂא; שֶׁהָיָה הוּא אוֹמֵר: 63
"וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי . . . וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגו'"; מִלְּמַד 64
שֶׁהָיָה מִטָּמֵא בְּגָדִים; וְכִשֵּׁם שֶׁהָיָה מִטָּמֵא בְּגָדִים בְּמַגֵּעַ, 65
כִּף מִטָּמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ - שֶׁכָּל הַמִּטָּמֵא בְּגָדִים, מִטָּמֵא אָדָם. 66
וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלְחוֹ הַכֹּהֵן תְּגַלְחַת שְׁנֵיהֶם, כְּתִגְלַחַת 67
רֹאשׁוֹנָה; וּמִכְבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְטָמָא אַחֲרֵים. 68
וְהָיָה הוּא כָּל כְּבוֹלֵי יוֹם, וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר; הָעֶרֶב שְׂמֹשׁ, 69
אוֹכֵל בְּתִירוּמָה; הָבִיא כִּפְּתוֹ, אוֹכֵל בְּקֹדָשִׁים כְּמוֹ 70
שֶׁבָּאֲרָנוּ. 71
ג. כִּשֶּׁהוּא מְגַלַּח בְּשִׁתִּי תְּגַלְחוֹת, אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעַר; 72
וְאִם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעַר, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - לֹא עָשָׂה 73
כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא כֵּהֵן. וְאִם שִׁיר שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת 74
בְּתִגְלַחַת רֹאשׁוֹנָה, וְגִלְחָן בְּשֵׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא 75
תְּגַלְחַת אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וְהָיָה רֹאשׁוֹנָה. וְכָל הַיּוֹם כִּשֶּׁר 76
לְטִהַרַת הַמִּצְרַע. 77
ד. תְּגַלְחוֹת הַמִּצְרַע וּבִיטְלָתוֹ וְהִנָּחָתוֹ, אֵינֶן מַעֲבֹבוֹת זֶה אֶת 78
זֶה; וְשָׂאָר כָּל מַעֲשִׂי, מַעֲכָבִים. 79
ה. שְׁחִיטַת הַצֹּפֹר וְהַתְּגַלְחַת וְהַהֲנִיחָה, בְּיוֹם; וְשָׂאָר כָּל 80
מַעֲשִׂי, בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלַיְלָה. [מַעֲשִׂים -] אֵלֶּה, בְּאֲנָשִׁים; 81
וְשָׂאָר כָּל מַעֲשִׂי, בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלֶּה, בְּכֹהֲנִים; 82
וְשָׂאָר כָּל מַעֲשִׂי, בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל. 83
ו. טִהַרַת מִצְרַע זֶה - נוֹהֲגָת בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפָנֵי 84
הַבַּיִת וְשֹׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת; וְכֵהֵן שֶׁטָּמְאוּ, מִצְוָה לְטַהֲרוֹ - 85
שֶׁנֶּאֱמַר: "לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ". וְהֵלֵךְ כְּשֶׁרִין לְטַהֵר אֶת 86
הַמִּצְרַע - אֶפְלוּ זָב, וְאֶפְלוּ טָמֵא מֵת; וְאֵין מִצְרַע מִטְהַר 87
מִצְרַע. וְאֵין מִטְהַרִּין שְׁנֵי מַצְרַעִין כְּאַחַת, שְׂאִין עוֹשִׂין 88
מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת [בֵּת אַחַת]. 89
ז. עֵץ אֶרֶז וְאֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת שֶׁטְהַר בֵּהֶן מִצְרַע זֶה, 90
מִטְהַר בֵּהֶן מִצְרַעִים אַחֲרֵים. וְכֵן צָפוֹר הַמְשַׁתְּלַחַת, מִתָּר 91
לְטַהֵר בָּהּ מִצְרַעִים אַחֲרֵים מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה; וּמִתְּרַת 92

י. אֶחָד מִצְרַע מְסֻגָּר וְאֶחָד מִצְרַע מְחֻלָּט [שוֹוִים הֵם] לְעִנְיָן 1
טָמֵא; וְאֵין בֵּין מִצְרַע מְסֻגָּר לְמִצְרַע מְחֻלָּט, אֶלָּא פְּרִיעָה 2
וּפְרִיעָה וְתִגְלַחַת וְצִפְרִים - שֶׁשֶּׁטְהוֹר מִתוֹף הַסֶּגֶר, פְּטוּר 3
מִן הַתְּגַלְחַת וּמִן הַצִּפְרִים, וְשֶׁטְהוֹר מִתוֹף הַחֻלָּט, חַיֵּב 4
בְּתִגְלַחַת וְצִפְרִים. אֲבָל טָמֵא שְׁנֵיהֶם שֶׁהָיָה לְכָל דָּבָר. 5
יא. הַמִּצְרַע - אֵב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת; מִטָּמֵא אָדָם וְכָלִים 6
בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶשׁ בְּאֹוִיר, וּמִטָּמֵא אָדָם בְּמִשָּׂא, וּמִטָּמֵא 7
מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֶפְלוּ [אִם מוֹנִחִים הֵם -] תַּחַת הָאֶבֶן [שְׁעִלְיָה 8
הוּא דוֹרֵךְ] כְּזָב וְכֹזֶבָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטִהַר"; 9
מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מִמִּשְׁחָה רַבִּינוֹ] לְמַדוֹ, שֶׁטְהַר מִלְטָמָא מִשְׁכָּב 10
וּמוֹשָׁב. וְאֶחָד הַמְּחֻלָּט וְאֶחָד הַמְּסֻגָּר בְּכָל אֵלֶּה. 11
יב. חֲמִירָה יִתְרָה יֵשׁ בְּמִצְרַע - שֶׁהוּא מִטָּמֵא בְּכִיּאָתוֹ 12
לְבֵיתוֹ, בֵּין בְּיָמֵי הַחֻלָּט בֵּין בְּיָמֵי הַסֶּגֶר. כִּיצַד? נִכְנָס לְבֵיתוֹ 13
- נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין כָּלִים, אֵף עַל פִּי 14
שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהֶם, וְנִעְשִׂי רֹאשׁוֹן לְטָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִחוּץ 15
לְמִתְנָה מוֹשָׁבוֹ" - מָה הוּא טָמֵא, אֵף מוֹשָׁבוֹ טָמֵא. הָיָה 16
עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן, וְעָבַר אָדָם טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נִטְמָא. 17
הָיָה הַטְהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן, וְעָבַר הַמִּצְרַע תַּחְתּוֹ - לֹא 18
טָמְאוֹ; וְאִם עָמַד - נִטְמָא, שֶׁהָיָה נִעְשֶׂה לוֹ מוֹשָׁב; סֶפֶק 19
עָמַד, סֶפֶק לֹא עָמַד - טְהוֹר. הַכִּנִּס הַמִּצְרַע רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ 20
לְבֵיתוֹ, נִטְמָא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ. נִכְנָס לְבֵית הַכְּנָסֶת - עוֹשִׂין 21
לוֹ מְחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְרִחְבָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל 22
אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רֹאשׁוֹן וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן; כִּדִּי שִׁיחָהּ 23
מוֹשָׁבוֹ לְבָדוֹ, וְלֹא יַעֲמֹד עִם הָעָם בְּעֶרְבּוֹב וְיִטְמָא אוֹתָם. 24

יום שישי י"ב מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק יא

א. טִהַרַת מִצְרַע, מִצְוֹת עָשָׂה; וְתִגְלַחַתוֹ כְּשִׁיטָהּ, מִצְוֹת 27
עָשָׂה. וְכִיצַד מִטְהַרִּין אֶת הַמִּצְרַע? מִבִּיא מִזְרֵק [ספ] שֶׁל 28
חֶרֶשׁ חָדָשׁ - וְקִבְּלָהּ הִיא [מִמִּשְׁחָה רַבִּינוֹ] שִׁיחָהּ חָדָשׁ - 29
וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מִים חַיִּים הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מִי 30
חֲטָאִת; וְשֶׁעוֹר זֶה, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִבִּיא שְׁתֵּי צִפְרִים 31
דְּרוֹר טְהוֹרוֹת, לְשֵׁם טִהַרַת צִרְעַת - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַח 32
לְמִטְהָר". וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה [הַבְּרִיאָה] שֶׁבְּשִׁתִּיהֶן עַל 33
הַמִּים שֶׁבְּכָלִי חֶרֶשׁ, וּמִמָּצָה עַד שִׁיחָהּ הָדָם נִכָּר בְּמִים. 34
וְחוּפֵר וְקוֹבֵר הַצֹּפֹר הַשְּׁחוּטָה, בְּפָנָיו; וְדָבָר זֶה, קִבְּלָהּ 35
מִפִּי הַשְּׂמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֶרֶז - וּמִצְוֹתוֹ שִׁיחָהּ אֶרְכּוֹ אִמְהָ, 36
וְעָבִיו כְּרִבְעֵי כָרַע [כַּרְגִּל] מִכְרַעִי הַמִּטָּה; וְאֹזֹב שְׂאִין לוֹ 37
שֵׁם לָוִי [- נוֹסֵף], כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ - אֵין פְּחוֹת מִטְּפַח; וּשְׁנֵי 38
תוֹלַעַת [צִמְד צְבוּעַ], מְשַׁקְּלוֹ שֶׁקֶל - וְאִם טַעֲמוֹ [טַבֵּל צִמְד 39
אַחֵר בַּצְּבוּעַ], פְּסָלוֹ, כְּצִבְעֵת הַתְּכֵלֶת [שֶׁל צִיצִית]. וְכָל 40
הַשְּׁעוּרִין, הִלָּכָה. וְלוֹקַח עִם שְׁלִשְׁתָּן הַצֹּפֹר הַחֲתִיָּה. 41
וְאַרְבַּעַת מִיָּנִין אֵלֶּה, מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֶרֶז וְאֹזֹב 42
שֶׁנִּתְקַלְּפוּ, פְּסוּלִין. וְכוּרֹף הָאֹזֹב עִם הָאֶרֶז בְּלִשׁוֹן שֶׁל 43
זְהוּרִית, וּמִקִּיף [- מִצְמִיד] לָהֶן רֹאשֵׁי אֲנָפִים וְרֹאשׁ הַזָּנָב 44
שֶׁל צֹפֹר הַחֲתִיָּה, וְטוֹבֵל אֶתְּבַעְתָּן בְּמִים שֶׁבְּכָלִי וּבְכֵם 45

ומכבסו כלו כבוס שני, ומטבילו וטהר. ואם עמד במראה
 שהסגר בו בתחלה - יחליטו, וישרף את כלו.
 ב. נגע שהיה ירקרק, ופשה אדמדם, או אדמדם, ופשה
 ירקרק - הרי זה פשיון.
 ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע, ופשה לו הנגע
 - אינו פשיון, עד שיפשה לחוץ; שאין פשית הנגע לתוכו
 פשיון, בין באדם בין בבגדים ובתים.
 ד. הפשיון הסמוך [לנגע] בנגעי בגדים, כל שהוא [הוי]
 סימן טומאה; והרחוק או החוזר, כגריס. כיצד? כגד
 שהסגר, ונולד בו נגע אחר כגריס רחוק מן הנגע שהסגר
 בו - הרי זה פשיון וישרף; ואם היה פחות מכגריס, אין
 משגיחין בו. וכן כגד שקרע ממנו הנגע בסוף שבוע שני
 כמו שבארנו, וחזר בו נגע כגריס - ישרף. וכן כגד שפשה
 בו הנגע אחר שנפטר, ישרף.
 ה. כשמכבס את מקום הנגע בשבוע ראשון, כמו שבארנו
 - צריך לכבס מעט מן הכגד שחוצה לו, שנאמר: "את
 אשר בו הנגע"; וכל נגעי בגדים, כשמכבסין אותן,
 מעבירין עליהן שבעת סממנין [חומרי כביסה] שמעבירין
 על הכתם [של נידה], כמו שבארנו בענין נדה.
 ו. כגד שקרע ממנו מקום הנגע, ותפר מטלית כמו
 שבארנו, וחזר נגע כגריס על הכגד - מתיר את המטלית
 ומצילה, ושורף שאר הכגד; חזר הנגע על המטלית, שורף
 את הכל.
 ז. הטולה מן המסגר [עושה טלאי מבגד מוסגר] על
 הטהור [בבגד טהור], וחזר נגע על הכגד [הראשון] -
 שורף את המטלית [הטלאי]. חזר על המטלית - הכגד
 הראשון המסגר ישרף, והמטלית תשמש את הכגד שהיא
 תפורה בו בסימנין [יטמא בסימני המטלית]; אם עמד
 בעינו שני שבועות, או פשה - שורפין הכל.
 ח. כגד שבא כלו בתחלה ירקרק או אדמדם, מסגירו
 שבוע אחר שבוע; אם עמד בו שני שבועות, ישרף. אבל
 כגד שהסגירו, ופשה הנגע בכלו ונעשה ירקרק ואדמדם,
 או שפטר, ואחר שפטר בא כלו ירקרק ואדמדם - הרי
 זה טהור. כנס ופשה, ישרף.
 ט. כגד שהיו מוכין [חוטין] יוצאין על פניו מן האריג,
 כגון סגוס של צמר, ונראה בו נגע - אינו מטמא עד
 שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו [בשניהם]. וזה שנאמר
 בכגדים: "בקרחתו או בגבחתו" - קרחתו, אלו השחקים
 [- ישנים]; גבחתו, אלו החדרשים.
 י. הכגדים הצבועין, אינן מטמאין בנגעים, בין שהיו
 צבועין בידי אדם, בין בידי שמים - עד שיהיו לבנים.
 כגד ששתיו [- שתי] צבוע וערבו [- ערב] לכן, ערבו צבוע
 ושתיו לכן - הפל הולך אחר הנראה [- הבולט לעין].
 פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג, אינו
 מטמא בנגעים.

באכילה. אבל הצפור השחוט, אסורה בהנאה; ומאימתי
 תאסר? משעת שחיתתה. שחטה, ואין שם אזור ולא עץ
 ארו ולא שני תולעת - הרי זו אסורה בהנאה; ששחיתה
 שאינה ראויה, שמה שחיתה. והאכל כזית מצפור
 השחוט - עובר על עשה ועל לא תעשה, שנאמר: "וזה
 אשר לא תאכלו מהם" - מפי השמועה [ממשה רבינו]
 למדו, שזה לרבות הצפור השחוט; ונאמר: "טהרה
 תאכלו" - הא אחרת, לא תאכלו; ולאו הכא מכלל עשה,
 עשה.
 ח. אין לוקחין שמי הצפורים מצפרי עיר הנדחת, ולא
 מצפורים שהחליפן בעבודה זרה, ולא מצפורים שהרגו את
 הנפש. ומצותן שיהיו שתייהן שוות במראה ובקומה
 ובדמים, ולקחתן [- קנייתם] כאחת. אף על פי שאינן
 שוות, או שלקח אחת מהן היום ואחת למחר - כשרות.
 לקח שמי צפורים לשם איש, כשרות לטהר בהן אשה;
 לשם אשה, כשרות לטהר בהן איש; לקחן לטהר בהן בית
 מנגע, כשרות לטהרת אדם; לקחן לאדם, כשרות לבית
 המנגע, שנאמר: "ולקח למטהר".
 ט. שחט אחת מהן, ונמצאת שלא דרור - יקח זוג לשניה,
 והראשונה מתרת באכילה; שחט האחת, ונמצאת טרפה
 - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת בהנאה.
 י. נשפך הדם, מניחין את המשפלת עד שתמות; מתה
 המשפלת - ישפך הדם, ויקח שמים אחרות.

פרק יב

א. צרעת בגדים - כגריס [=חצי, של 19], בצרעת אדם;
 אבל פחות מכגריס, טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן
 - ירקרק, ואדמדם, והפשיון [התפשטות הצרעת];
 ושלשם מפרישין בתורה. ירקרק - הוא הירק שבירקין,
 שהוא ירק הרבה ככנף הטוס וכהוצי [ענפי] דקל; ואדמדם
 - הוא האדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה כזהורית [צמר]
 אדום [אדום]. וישני מראות אלו, מצטרפין זה עם זה
 [לשיעור]. במראה ירקרק או אדמדם, מסגירין את הכגד.
 ואם עמד במראה זה שני שבועות, מחליטין ושורפין; וכן
 אם פשה, מחליטין ושורפין. כיצד? כגד שנראה בו נגע
 ירקרק או אדמדם - מסגירו שבעת ימים, ובשביעי רואה;
 אם פשה - מחליטו, ושורף את כל הכגד. ואם לא פשה
 ועמד במראהו, או שפשה וקה [נחלש] משני המראות
 שהסגר בהן, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא
 פשה - יכבס מקום הנגע, ויסגיר שבעת ימים שנית. ובסוף
 שבוע שני, שהוא יום שלשה עשר, רואה: אם קה
 למראה שלישי - הרי זה טעון כבוס, וטהור. ואם נשתנה
 הנגע ממה שהיה - כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם, או
 אדמדם ונעשה ירקרק - קורע מקום הנגע, ושורף מה
 שקרע, ותופר מטלית במקום שקרע, ופטר שאר הכגד;

ומטפחות ספרים, והאבגט, ורצועות מנעל וסנדל שיש
 בהן רחב כגרים - הרי אלו וכיצא בהן מטמאין בנגעים;
 ואין צריך לומר שאר הפלים, כגון פרים וכסותות. החמת
 [נוד] והתרמל [ילקוט], נראין כדרבן; ופושא הנגע מתוכן
 לאחוריהן, ומאחוריהן לתוכן. וכן כל פיוצא בהן מקלי
 העור הכפולין.
 ז. סדין המקמט - מפשיטין את הקמט, ורואין את נגעו.
 ח. השתי והערב [חוטים המיוחדים לשתי וערב], בין של
 צמר בין של פשתן - מטמאין בנגעים מיד משוטין [הוכנו
 לתפירה], אף על פי שלא לבן הפשתן ולא שלק [השרה]
 הצמר. וכמה יהיה הפקעת [כדור חוטין] של טוי,
 ותטמא בנגעים? כדי לארג מנזה של על של שתי
 וערב, בין שהיתה פלה שתי, בין שהיתה פלה ערב; היתה
 הפקעת מקבצת מחוטין פסוקין [חתוכים], אינה מטמאה
 בנגעים.
 ט. שתי פקעיות שהן מעלות [מחבורות] זו בזו בחוט, וכן
 השתי שמקצתו לפוף על הכפד [קשר האריגה] העליונה
 ומקצתו לפוף על הכפד התחתונה, וכן שני דפי [חלקין]
 חלוק שהן מעלות בחוט אחד, ונראה הנגע באחד מהן -
 השני טהור, אף על פי שחוט אחד מחבר ביניהן; נראה
 הנגע בנפש המסכת [חוט הערב], ובשתי העומד [לאריגה]
 - אף על פי שמקצת הנגע בכפד ומקצתו בשתי, הרי זה
 טמא. נראה הנגע בשתי העומד לבדו, האריג טהור; נראה
 באריג לבדו, השתי העומד טהור. נראה בסדין, שורף את
 הנימין [חוטין היוצאים]; נראה בנימין, הסדין טהור;
 פשה [התפשוט] מן הנימין לסדין, הסדין טמא.
 י. חלוק שנהא בו נגע, מציל את האמריית [בד שבשפת
 הבגד] שבו; אפלו היתה האמרה צמר או פשתים -
 מצילה, ואינה נשרפת.
 יא. בגד מסר שצבעו, או מכרו לגוי - טהור; וכן אם
 נתערב באחרים, כלן טהורין. קצצו ועשהו מוכין -
 חתיכות דקות פחות משלש על שלש - טהור, ומתיר
 בהנחתו; היתה בהן אחת שלש על שלש, ונראה בה נגע
 - היא לבדה טמאה.
 יב. בגד מחלט שנתערב באחרים - כלם טמאין, וישרפו;
 אפלו אחד בכמה אלפים. וכן אם קצצו, ועשהו מוכין -
 הרי הם טמאין, ואסור בהנחתן.
 יג. אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב, המסגר או
 המחלט לענין טמאה - הרי הוא אב מאבות הטמאות
 באדם מצרע, לכל דבר: מטמא במגע ובמשא ובביאה -
 בכניסה לביתו, ועושה משקב ומושב אפלו מתחת האבן.
 פיצד? בגד מנגע, או שתי או ערב או כלי עור המנגעין,
 שהכניס מהן אפלו כזית לבית טהור - נטמא כל אשר
 בביתו, בין אדם בין פלים, ונעשו כלן ראשון לטמאה. וכן
 משקב או מושב שהיה מנח תחת האבן, והניח כזית מהן
 למעלה מן האבן - נטמא המשקב או המושב.
 יד. מטלית שיש בה שלש על שלש [אצבעות] - אף על

יא. בגד שארג בו פחות משלש אצבעות על שלש, ונראה
 בו נגע, ואחר כך השלימו לשלש על שלש - טהור.
 יב. התופר מטליות שאין בכל אחת ואחת מהן שלש על
 שלש, ועשה מהם בגד - הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור
 באורג, וכלו בגד אחד הוא.
 יג. בגד שהוא מטליות מטליות, מהן צבועין ומהן לבנים,
 ונראה נגע בלבן שלו - מסגירין אותו: אם צמד שני
 שבוועות - נטמא כלו, ושורף כלו; וכן אם פשה [התפשוט]
 הנגע במטלת לבנה אחרת - הרי זה פשיון, אף על פי
 שיש ביניהם צבוע. היה כלו צבוע, ובו פס אחד לבן אפלו
 כגרים, ונראה בו נגע - יסגיר; שאם צמד בעיניו, ולא
 הוסיף ולא כהה [נחלש] שני שבוועות - ישרף.
 פרק יג
 א. אין מטמאין בנגעים אלא בגדי צמר ופשתים [פשתן]
 בלבד, או השתי או הערב של צמר ופשתים, וכל כלי
 העור, בין רך בין קשה; אף העור הצבוע בידי שמים
 [בטבעו] מטמא בנגעים. והלכדים [בגד צמר שנתחבר
 בכתישה] כבגדים, ומטמאין בנגעים. והאילים מטמאין
 בנגעים - בין שהיו של צמר ופשתים, בין שהיו של עור.
 ב. כל הבגדים של צמר ופשתים מטמאין בנגעים, חוץ
 מבגדי גוים; הלוקח בגדים מן הגוים [ויש בהם נגע], יראו
 [לכחה] בתחלה. בגד שהוא כלאים מן הצמר והפשתים,
 מטמא בנגעים.
 ג. צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה - אם רב מן
 הגמלים, אינו מטמא בנגעים; ואם רב מן הרחלים, מטמא
 בנגעים; מחצה למחצה, מטמא בנגעים. והוא הדין
 בפשתן וקנפס [צמח דומה לפשתן] שטרפן זה בזה. ורחל
 בת עז, אין צמר שלה מטמא בנגעים. בגד שהיה שתי
 פשתן וערב קנפס, או שתי קנפס וערב פשתן - אינו
 מטמא בנגעים; וכן אם היה שתי או ערב פשתן או
 צמר, והשאר נוצה של עזים וכיצא בה - אינו מטמא
 בנגעים.
 ד. העור שאינו מעבד, אינו מטמא בנגעים. וכן העור
 כשהוא גלם, קדם שיעשה ממנו פלים - אינו מטמא
 בנגעים, שנאמר: "כלי העור"; וכל כלי העור, בין
 פשוטיהן [- ללא בית קיבול] בין מקבליהן [- עם בית
 קיבול], כל שהן - מטמאין בנגעים.
 ה. עורות חיה שבים, אין מטמאין בנגעים; חבר להם מן
 הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה [רצועה] של צמר או
 פשתים, או עור בהמה או חיה מעבדין כל שהן, ועשה
 מהן פלים - מטמאין בנגעים; והוא, שיחברנו לו כדרוך
 חבורי בגדים לטמאה [שתי תפירות].
 ו. כל כלי הראוי להתטמא בשאר הטמאות - אף על פי
 שאינו מתטמא במדרס הלב, מפני שלא נעשה למשקב או
 למושב - הרי זה מטמא בנגעים; כגון קלע [מפרש] של
 ספינה, והפרכת, ושבים [צערף] של שכיבה [כיסוי ראש],

כְּתָלִים, או בעל חֲמִשָּׁה, או שֶׁהָיָה בְּנוֹי בְּסִפְיָהּ, או תְּלוּי
עַל אַרְבַּע קוֹרוֹת [שבִּתְקוּרָה] - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים; הָיָה
בְּנוֹי עַל אַרְבָּעָה עֲמוּדִים, מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.
ז. כִּמָּה אֲבָנִים יֵהְיוּ בּוֹ? אֵין פְּחוֹת מִשְׁמוֹנֶה - שְׁתֵּי
אֲבָנִים בְּכָל כְּתֵל, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה כָּל כְּתֵל רָאוּי לִנְגַע; שְׁאֵין
הַבֵּית מְטַמֵּא בִּנְגָעִים, עַד שִׁירָאָה בּוֹ כְּשֶׁנִּי גְרִיסִין עַל
שְׁתֵּי אֲבָנִים - שְׁנֹאֲמַר: "אֵת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בֵּהֶן הִנֵּגְעָה".
וְכִמָּה עֲצִים יֵהְיוּ בּוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַמַּשְׁקוּף [לעֹכֵב
הַדֹּלֶת]; וְעֹפֵר - כְּדֵי לִתֵּן בֵּין פָּצִים לְחִבְרוֹ [בֵּין שׁוּרוֹת
אֲבָנִים]. אָבָל אִם הָיָה בּוֹ פְּחוֹת מִשְׁעוּרִין אֵלוֹ, אֵינוֹ
מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

ח. הַלְבָּנִים וְהַשִּׁישׁ, אֵינָם חֲשׂוּבִין כְּאֲבָנִים. בֵּית שְׁאֵחָד
מַצְדִּיו מִחֻפָּה בְּשִׁישׁ, וְאֵחָד בְּסֹלֶעַ, וְאֵחָד בְּאֲבָנִים, וְאֵחָד
בְּעֹפֵר - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

ט. בֵּית שְׁלֹא הָיָה בּוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים וְעֹפֵר בְּשִׁעוּר, וְנִרְאָה
בּוֹ נִגַע, וְאַחֵר כֶּף הַבֵּיא לּוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים וְעֹפֵר - הָרִי
זֶה טָהוֹר.

י. בֵּית שֶׁסִּכְכוּ בְּזָרְעִים, בְּטָלָן [מִדִּין אוֹכֵל]; הוֹאִיל
וּמִשְׁמָשִׁין תַּשְׁמִישׁ עֵץ, הָרִי הֵם כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבֵּית,
נִטְמָאוּ עִמּוֹ טִמְאָה חֲמוּרָה, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

יא. וְרוּשְׁלִים וְחוּצָה לְאֶרֶץ, אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים -
שְׁנֹאֲמַר: "כִּבְיֵת אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם", וְרוּשְׁלִים לֹא נִתְחַלְקָה
לְשִׁכְּטִים; וּכְתִי הַגּוֹזִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין מְטַמְּאִין
בִּנְגָעִים.

יב. הַלּוֹקֶת בְּתִים מִן הַגּוֹזִים [וישׁ בָּהֶם נִגַע], יִרְאֶה [לַכֹּהֵן]
בְּתַחֲלָה.

יג. בֵּית שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד גּוֹי וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ אֶחָד
בְּאֶרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.
וְשֹׁאֵר כָּל הַבְּתִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין
צְבוּעִין בִּידֵי אָדָם, בֵּין צְבוּעִין בִּידֵי שְׂמַיִם.

יד. בֵּית הָאִשָּׁה, בֵּית הַשְּׂתִמְכִין, בֵּית הַכְּנִסָּת אוֹ בֵּית
הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּהֶן דִּירָה לַחֲזִנִין אוֹ לַתְּלִמִּידִים - מְטַמְּאִין
בִּנְגָעִים.

טו. קִירוֹת [בָּהֶם תּוֹלִים] הָעָבֹס וְקִירוֹת הַמְּחִיצָה [-]
טַכְכָּה לְבַהֲמָה] שֶׁבְּבֵית - אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

פֶּרֶק טו

א. נִגְעֵי בְּתִים - יֵשׁ בָּהֶם הֶסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן
תְּשַׁעָּה עָשָׂר יוֹם; שְׁשִׁים שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן, וְיוֹם
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן; נִמְצָאתָ אֹתָהּ לְמַד, שְׁאֵם
צָרָף [צָרִיף] לְשִׁלְשָׁה שְׁבוּעוֹת - רוֹאֶהוּ בְּשִׁבְעֵי, וּבְיוֹם
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תְּשַׁעָּה עָשָׂר. וְהֶסְגֵּר בְּתִים שְׁלֹשָׁה
שְׁבוּעוֹת, אֵינוֹ מְפָרֵשׁ בְּתוּרָה; וְכֵן רַב דִּינֵי נִגְעֵי בְּתִים,
דְּכָרִי קִבְּלָה הֵן [נִמְשָׁה רַבִּינוֹ].

ב. וְכָל הַדִּינֵין הַמְּפָרְשִׁין בָּהֶם בְּתוּרָה וּבְדִבְרֵי קִבְּלָה, כֶּף
הֵם: כְּשִׁיבֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הִנֵּגַע שׁוֹקֵעַ יִרְקָק אוֹ אֲדָמָדָם,
כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ - יִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים; וְאִפְלוּ מִצְאוּ כָּלוּ

פִּי שְׁאֵין בָּהּ בְּזִית - כִּיּוֹן שְׁנִכְנַס רִבְּה לְבֵית טָהוֹר, טִמְאָתוֹ;
הָיָה בָּהּ כִּמָּה זֵיתִים - כִּיּוֹן שְׁנִכְנַס מִמֶּנּוּ בְּזִית לְבֵית טָהוֹר,
נִטְמָא. אָף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשְּׁעוּרִין, הִלְכָּה לְמִשְׁה מְסִינִי -
הָרִי הוּא אוֹמֵר: "לְכָל נִגַע הַצָּרַעַת וְלִנְתָק, וְלִצָּרַעַת הַבְּגָד
וְלְבֵית", הַקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לִנְגְעֵי בְּגָדִים וּבְתִים, וְהַשְּׁוֹה
הַמְּצָרַע לְמֵת, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל נָא תְּהִי כִּמָּת": מָה הֵמֶת
בְּכִזְזִית, אָף אֵלוֹ בְּכִזְזִית.

טו. בְּגָדִים הַמִּנְגָּעִין - מְשַׁלְחִין אוֹתָן חוּץ לְעִיר, בֵּין
שֶׁהָיָה מְקַפֵּת חוּמָה בֵּין שְׁאֵינָה מְקַפֵּת; וְזֶה חֲמוֹר בְּבִגְדִים
מְבֻאָדָם [שִׁמְשִׁתְּלַח רַק מִעִיר מוֹקֶפֶת].

יוֹם ש"ק י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד

פֶּרֶק יד

א. צָרַעַת בְּתִים, [שיעור] כְּשֶׁנִּי גְרִיסִין [חֲצֵאֵי פוֹלִיין] זֶה
בְּצֵד זֶה; נִמְצָא רַחֵב הִנֵּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׁעוֹרוֹת
בַּגּוֹף, וְאָרְכּוֹ כְּשִׁתִּים עָשָׂרָה שְׁעוֹרוֹת בְּרַבּוּעַ; וְהַפְּחוֹת
מִשְׁעוֹר זֶה בְּתִים, טָהוֹר. וְכָל הַשְּׁעוּרִין, הִלְכָּה [לְמִשְׁה
מְסִינִי].

ב. שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טִמְאָה יֵשׁ בְּתִים - מִרְאֶה יִרְקָק,
וּמִרְאֶה אֲדָמָדָם, וְהַפְּשִׁיּוֹן; וְכָלֵן מְפָרְשִׁין בְּתוּרָה. וְשִׁנִּי
הַמִּרְאוֹת מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה. וּפְשִׁיּוֹן הַסְּמוּךְ [צְמוּד
לְנִגַע], כָּל שֶׁהוּא; וְהַרְחוּק, כְּגָרִים; אָבָל הַחוּזֹר אַחֲרֵי
הַטּוֹחַ [בַּעֲפֹר כְּדִלְקוּמָן], כְּשֶׁנִּי גְרִיסִין.

ג. אֵין נִגְעֵי בְּתִים מְטַמְּאִין, עַד שִׁיְהִיָּה מִרְאֶה הִנֵּגַע שֶׁכָּל
[עֲמוּק] מִן הַקִּיר - שְׁנֹאֲמַר: "שִׁקְצָרוּת", שִׁיְהִי שׁוֹקֵעוֹת
בְּקִירוֹת. וְכְּשֶׁנִּי הַמִּרְאוֹת [יִרְקָק וְאֲדָמָדָם] מְסִגִּירִין אוֹ
מְחִלִּטִין [מִטְמָאִים]. וּבְפְשִׁיּוֹן נִתְחַצֵּץ; וְאִם פָּשָׁה אַחֲרֵי
הַטּוֹחַ, נִתְחַצֵּץ אֵת כָּל הַבֵּית, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

ד. כְּשִׁירָאָה נִגַע בְּבֵית - אִפְלוּ חֲכָם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה
נִגַע וְדָא, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: "נִגַע נִרְאָה לִי בְּבֵית", אֲלָא
אוֹמֵר לַכֹּהֵן: "כִּנְגַע נִרְאָה לִי". "וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפָנּוּ אֶת
הַבֵּית" - אִפְלוּ חֲבִילֵי עֲצִים וְחִבְלֵי קָנִים; וְאַחֵר כֶּף יָבוֹא
הַכֹּהֵן, וְיִכְנַס וְיִרְאֶה אֶת הִנֵּגַע.

ה. וּבֵית אִפְלוּ, אֵין פּוֹתֵחִין בּוֹ חִלּוּנוֹת לְרֹאוֹת אֶת נִגְעוֹ;
אֲלָא אִם אֵין הִנֵּגַע נִרְאָה בּוֹ, הָרִי זֶה טָהוֹר. וְאַחֵר שִׁירָאָה
הַכֹּהֵן אֶת הִנֵּגַע, יֵצֵא, וְיַעֲמֹד עַל פֶּתַח הַבֵּית בְּצֵד
הַמַּשְׁקוּף, וְיִסְגִּיר אוֹ יַחְלִיט אוֹ יִפְטֹר, שְׁנֹאֲמַר: "וְיֵצֵא
הַכֹּהֵן מִן הַבֵּית אֶל פֶּתַח הַבֵּית, וְהִסְגִּיר" - לֹא שִׁיְסְגִיר
וְהוּא בְּתוֹף בֵּיתוֹ [שְׁלוֹ], אוֹ בְּתוֹף בֵּית הַמִּנְגָּע, אוֹ תַּחַת
הַמַּשְׁקוּף, אֲלָא בְּצֵד פֶּתָחוֹ. וְאִם עָמַד תַּחַת הַמַּשְׁקוּף אוֹ
שֶׁחֶלֶף לְבִיתוֹ, וְהִסְגִּיר - הָרִי זֶה מְסֻגֵּר.

ו. אֵין הַבֵּית מְטַמֵּא בִּנְגָעִים עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת
עַל אַרְבַּע אֲמוֹת אוֹ יֶתֶר, וְיִהְיֶה לוֹ אַרְבָּעָה כְּתָלִים; וְהוּא
כְּנוּי בְּאֶרֶץ בְּאֲבָנִים וְעֹפֵר וְעֲצִים, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת אֲבָנֵינוּ
וְאֵת עֲצֵינוּ, וְאֵת כָּל עֹפֵר". אָבָל אִם הָיָה בּוֹ פְּחוֹת מִמֶּנּוּ
אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה עָלָל, אוֹ בַּעַל שְׁלֹשָׁה

מסגירין אותו בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע
בפתחלה.
ח. כיצד מטהרין את הבית המנגע אחר החליצה
והטיחה? מביא מים חיים בכלי חרש, ושתי צפרים ועץ
אזו ואזוב ושני תולעת, כטהרת אדם שבאנו לכל דבר,
אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע,
ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף של בית מבחין;
ושאר כל מעשיהן שוין.

פרק טז

א. בית המנגע, אב מאבות הטמאות: כל הנוגע בו,
יטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר, או אבנים
ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו - כלן אבות
הטמאות; וכל פזית מהן, מטמא אדם וכלים במגע
ובמשא ובביאה. כיצד? אם נכנס מהן פזית לבית טהור,
נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים - שכלן מטמאין
בביאה, כאדם מצרע. וכלן אסורין בהנאה; ואם שרפם,
ועשה מהם סיד - הרי זה אסור בהנאה, שנאמר: "צרעת
ממארת" - תן בו מארה [- קללה], ואל תהנה בו. וכלן -
משלחין אותם חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.
ב. בית מסגר [- לצורך בדיקה] - אינו מטמא אלא מתוכו,
שנאמר: "והבא אל הבית כל מי הסגיר אתו, יטמא עד
הערב". אבל המחלט [שנטמא] - מטמא מתוכו ומאחוריו;
שהנוגע בו מאחוריו - טמא, שנאמר: "צרעת ממארת".
בבית, טמא הוא - וכי טהור היה?! אלא הוסיף לו
טמאה על טמאתו, שיהיה פלו טמא, ויטמא מאחוריו. וכן
אבנים שיש בהן הנגע במסגר, מטמאין מאחוריהן.
ג. אחר המסגר והמחלט, לטמא בביאה. כיצד? בית
שהיה מסך [מכסה] על גבי בית מנגע, בין מחלט בין
מסגר, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן,
או הנכנס לבית החיצון - טמא; שהרי הוא והבית הטמא
תחת אהל אחד. וכן אבן מנגעת הנכנסת לאהל, והנחה
שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן,
והטהור עובר - נטמא; היתה הטהור עומד תחת האילן,
ועבר אדם באבן מנגעת - לא טמאהו; ואם הניחה שם,
טמאהו; שמושב המנגע - כמוהו, בין אדם בין כלים, בין
אבנים ועציו ועפרו.
ד. המאהיל בידו על אבן מנגעת, או שהאיהלה עליו -
טהור, עד שיגע.
ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס פלו
חוץ מחטמו - טהור, שנאמר: "והבא אל הבית"; דרך
ביאה טמאה תורה.
ו. טהור שהקניס ראשו ורבו לבית טמא, נטמא. וכן טלית
טהורה שהקניס ממנה שלש על שלש לבית טמא, נטמאת.
וכן כלי חרש שהקניס אורו לבית טמא, נטמא. אבל שאר
כלים, עד שיכניס רב הפלי; ומשיכניס רב הפלי, נטמא

בפתחלה ירקרק או אדמדם, יסגיר. ובשביעי רואהו: אם
כה [נחלש] הנגע, ואין צריך לומר אם הלך לו הנגע -
קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; מצאו שעמד
בעינו, ולא פשה [- התפשט] - מסגיר שבוע שני. וביום
שלשה עשר, רואהו: אם כה הנגע, או הלך לו - קולף
מקום הנגע, ומטהר את הבית בצפרים. ואם מצא הנגע
שפשה בסוף שבוע שני, או עמד בעינו - חולץ את
האבנים אשר בהן הנגע, ומקצה [מקלף] את העפר אל
מחוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו שבוע שלישי.
וביום תשעה עשר, רואהו: אם חזר בו נגע כשני גריסין
- הרי זה פשיון אחרי הטוח, ונותץ את כל הבית; ואם
לא חזר בו הנגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזר בו
הנגע קדם שיטהרו בצפרים - הרי זה ינתץ; ואם נראה
בו נגע אחר שטהרו בצפרים, יראה בפתחלה. וכן אם פשה
הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים אשר בהן
הנגע, וקוצה העפר חוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו
שבוע שני, ורואהו: אם מצא בו נגע כשני גריסין - הרי
זה פשיון אחרי הטוח, ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר
בו נגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם
טהרה בצפרין - ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו
בצפרים, יראה בפתחלה.
ג. כשהוא חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, אינו חולץ
פחות משתי אבנים, ואינו נוטל אבנים מצד זה [של
הבית], ומביא לצד זה - שנאמר: "ולקחו אבנים אחרות";
ולא עפר מצד זה, ומביא לצד זה - שנאמר: "ועפר אחר
יקח". ואינו טח בסיד, אלא בעפר - שנאמר: "ועפר אחר
יקח, וטח את הבית". ואינו מביא אבן אחת תחת שמים
שחלץ, ולא שמים תחת אבן אחת חלוצה, אלא מביא
שמים תחת שמים; ויש לו להביא שמים תחת שלש.
ד. היה הכהל בינו לבין חבירו - שניהן חולצין, ושניהן
קוצין את העפר, ושניהן מביאין אבנים אחרות; אבל בעל
הבית [שבו הנגע] לבדו מביא את העפר [לטוח] - שנאמר:
"ועפר אחר יקח, וטח את הבית", אין חבירו מטפל עמו
בטיחה.
ה. אבן שפוזית [חלקה בבית המנוגע וחלקה בבית אחר]
- בזמן שהוא חולץ, חולץ את כלה; ובזמן שהוא נותץ,
נותץ את שלו ומניח את של חבירו. ויש בדרך ספק, אם
תהיה זו של חבירו, כמו ד' [- בית יד] לאבן שלו.
ו. בית שנראה בו נגע, והיתה עליה על גביו - נותן
[מחשיב] את הקורות [של התקרה] לעליה [וטהורות];
נראה בעליה, נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על
גביו - אבניו ועציו ועפרו, כלן נתצין עמו; ומציל את
המלבנין ואת סריגי [שבכות שמניחים על -] החלונות.
ז. הלוקח אבנים מבית מסגר, וכנה אותן בבית טהור -
[אם] חזר הנגע למסגר, חולץ את האבנים שבטהור. נראה
נגע על האבנים שבנה, המסגר ינתץ; והבית השני -

קירות ביתו. אם חזר בו, יטהר הבית; ואם עמד ברשעו
עד שהתפץ הבית - משתנין כלי העזר שבביתו, שהוא
יושב ושובב עליהם. אם חזר בו, יטהרו; ואם עמד ברשעו
עד שישרפו, משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו, יטהרו;
ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע,
ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת
רשעים, שהיא הלצות ולשון הרע. ועל ענין זה הוא מזהיר
בתורה ואומר: "השמר בנגע הצרעת. . . זכור את אשר
עשה ה' אלהיך למרים, בדרך"; הרי הוא אומר: התבוננו
מה ארע למרים הנביאה, שדברה באחיה שהיא גדולה
ממנו בשנים, וגדלתו על בריכה, וספנה בעצמה להצילו
מן היס; והיא לא דברה בגנותו, אלא טעת, שהשנותו
לשאר נביאים. והוא לא הקפיד על כל אלו הדברים,
שנאמר: "והאיש משה ענו מאד". ואף על פי כן, מיד
נענשה בצרעת. קל וחמר לבני אדם הרשעים הטפשים,
שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך, ראוי למי שרצה
לכונן ארחותיו, להתרחק משיבתם ומלדבר עמהם, כדי
שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה הוא דרך
ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרבין בדברי הבאי,
כענין שנאמר: "וקול כסיל, ברכ דברים"; ומתוך כך באין
לספר בגנות הצדיקים, כענין שנאמר: "תאלמנה שפתי
שקר, הדברות על צדיק עתק"; ומתוך כך יהיה להם הרגל
לדבר בנביאים ולתת ופי בדבריהם, כענין שנאמר: "ויהיו
מלעבים במלאכי האלהים, ובזים דבריו, ומתעתעים
בנביאיו"; ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר,
כענין שנאמר: "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן
על ה' אלהיהם". והרי הוא אומר בהם: "שתו בשמים
פיהם, ולשונם תהלך בארץ". מי גרם להם לשית בשמים
פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת
הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות, וישיבת כנסיות של
עמי הארץ, וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל
שיחת כשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא בדברי תורה
ודברי חכמה; ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידם,
ומזכה אותם בה - שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל
רעהו, ויקשב ה', וישמע, ויפתב ספר זכרון לפניו, ליראי
ה' ולחושבי שמו".
ברוך רחמנא דסייען

מיד. במה דברים אמורים? בכלים [בגדים] שנכנסו
חלוצין [- אינם לבושים על אדם]. אבל אדם מישראל
שנכנס לבית מנגע, והוא לבוש בבגדיו, וסנדליו ברגליו,
וטבעותיו בידיו - הרי האדם טמא מיד; ובגדיו טהורים,
עד שישקה שם כדי שיסב אדם ויאלכל כשלים ביצים פת
חטים בלפתן, שנאמר: "והשכב בבית, יכבס את בגדיו;
והאכל בבית, יכבס את בגדיו" - וכי תעלה על דעתך,
שאין בגדיו מתטמאין, עד שיאלכל שם? אלא לתן שעור
לשובב כאוכל, ואחד השוכב, או היושב, או העומד - אם
שקה כדי לאכל שעור האכילה האמורה, נטמא בגדיו.
ז. מי שנכנס לבית מנגע, וכליו על כתפו, וסנדלו וטבעתו
בכפיו - הוא והם טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד,
אלא כלים שהוא לבוש בהם. וכן הגוי והבהמה שהיו
לבושין בכלים, ונכנסו לבית המנגע - נטמאו הכלים מיד;
אבל הגוי אינו מקבל טמאה, כבהמה.
ח. מי שהיה עומד בבית מנגע, ופשט ידיו חוץ לבית,
וטבעותיו בידיו - אם שקה כדי אכילת השעור - נטמאו
הטבעות, אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ, ופשט
ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם שהו שם
כדי אכילת השעור, נטמאו טבעותיו; ואם לא שהו,
טהורות.
ט. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת,
מציל מכסה [- כיסוי כל שהוא] בבית מנגע; וכל המציל
מכסה באהל המת - אפלו היה מגלה בבית המנגע, הרי
זה טהור. כיצד? כלי חרש או כלי אבנים וכלי אדמה
וכיוצא בהם, שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתוכם, והיו
מכסין בבית המנגע - אף על פי שאינם מקפין צמיד
פתיל, הם וכל מה שבתוכם טהורין. הבור והחודות [- בור
בנוי ע"ג הקרקע] שבבית המנגע - אף על פי שהן מגלין,
כלים שבתוכם טהורין.
י. הצרעת - הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה
שאין דמיון זה לזה; שהרי לכן עור האדם, קרוי 'צרעת';
ונפילת מקצת שער הראש או הזקן, קרוי 'צרעת'; ושנוי
עין הבגדים או הבתים, קרוי 'צרעת'. וזה השנוי האמור
בבגדים ובבתים שקראתו תורה 'צרעת' בשתפות השם -
אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי
להזהירם מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע, משתנות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז'י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד

יום ראשון ז' מנחם-אב ה'תשע"ד

הלכות מלוה ולוה

פרק ב

א. דין תורה, שבזמן שיתבע המלוה את חובו - אם נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו [דברים חיוניים], ונותנין לבעל חוב את השאר, כמו שבארנו. ואם לא נמצא ללוה כלום, או נמצא לו דברים שמסדרין לו בלבד - גלף הלוה לדרכו. ואין אוסרין אותו, ואין אומרין לו: 'הבא ראיה שאתה עני', ולא משביעין אותו כדרך שדנין הגוים, שגאמר: "לא תהיה לו כנשה"; אלא אומרין למלוה: 'אם אתה יודע נכסים לזה המחזיק לך, לך ותפיש אותו'.

ב. טען [המלווה] שיש לו [ללווה] והקביא אותו, והרי הן בתוך ביתו - אין מן הדין שיפנס לביתו, לא הוא ולא שליח בית דין; שהתורה הקפידה על זה, שגאמר: "בחזן תעמד". אבל מחרימין [מטילים חרם סתמי] על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו. כשראו הגאונים הראשונים שעמדו אחר חבור התלמוד, שרבו הרמאים וננעלה דלת בפני לזין [שפחדו להלוות], התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה בעין של תורה בנקיטת חפץ [קדוש], שאין לו כלום יתר על דברים שמסדרין לו, ושלא הקביא ביד אחרים, ולא נתן מתנה על מנת להחזיר. וכולל בשבועה זו, שכל שיריח, וכל שיבוא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו כלום, לא לאשתו ולא לבניו, ולא לביש אותם, ולא ישפל בהם, ולא יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום וינסות שנים עשר חדש, מזון הראוי לו ונסות הראוי לו - לא אכילת הזוללים והסובאין או בני מלכים, ולא מלבושי הפחות והסגנים [שרי מלוכה], אלא כדרכו. וכל היתר על צרכו - יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו. ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים גלויין או טמונין ולא יודיע לבית הדין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להפגס לתוף ביתו של לוה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר גוף התורה. אלא הלוה עצמו יוציא בליו, או יאמר: 'כף וכף הוא שיש לי'; מניחין הראוי [הדרוש] לו, ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכן דנין ישראל בכל מקומותם. נראה לו [אצלו] ממון אחר שנשבע שבועה זו, ואמר: 'של אחרים הוא', או 'עסק הוא ביד' - אין שומעין לו, עד שיביא ראיה; וכן הורי רבותי.

ג. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שיריח

יתן לבעל חובו - אין כל אחד ואחד מבעלי חובות בא ומשביעו; ששבועה אחת כוללת כל בעלי החובות. ומקנת אחרונים היא, ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל.

ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדין ולרב העם, וכא בעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע שאינו מסתפק בעניות זה [ודאי לו שעני הוא], אלא רוצה לצערו בשבועה זו ולהצר לו ולבישו ברבים כדי להנקם ממנו, או כדי שילף יללו מן הגוים ברבית או יקח נכסי אשתו ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי שאסור לדין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו - בטל לא תעשה של תורה, "לא תהיה לו כנשה". ולא עוד, אלא ראוי לדין לגער בתובע ולטרדו [לגרשו], מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו; שלא תקנו גאונים תקנה זו, אלא מפני הרמאין; והרי נאמר: "עד דרש אחיך אותו" - עד שתדרש את אחיך אם רמאי הוא, או אינו רמאי. ומאחר שהחזק זה שהוא עני, ושאינו רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר, שמי שהחזק רמאי וירכיו מקלקלין במשאו ומתנו, והרי הוא אמר שיש לו ממון, וטען שאין לו כלום, והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו; אלא אם יש כח בדין לעשותו [לכופו] עד שיפרע בעל חובו, או לנדותו עד שיתן יעשה, מאחר שהוא אמר: שפריעת בעל חוב מצוה. כללו של דבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכוונתו לרדף הצדק בלבד שנוצטונו לרדפו ולא לעבר [להטות] הדין על אחד מבעלי דינין - הרי זה מרשה לעשות ומקבל שכן; והוא, שיהיו מעשיו לשם שמים.

ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו, והודה לאחרים בחובות אחרים, והשיגה ידו יתר על הראוי לו [למחיתו] - לא יטל היתר [הכסף העודף על צרכיו] אלא בעלי השטרות בלבד, שמא קנוניא [תחבולה] עשה בהודאתו על נכסיו של זה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה - מוציאין מלוי, ונותנין לשמעון. לפיכך, אם אין לראובן נכסים, והיה לו שטרי חוב על לוי, ואמר לוי: 'שטר אמנה [עדיין לא הלווה] הוא', פורע הוא, והודה לו ראובן - אין משגיחין על הודאתו; שמא קנוניא [תחבולה] הן עושין לאדם זכותו של שמעון; אלא ישבע שמעון ויטל מלוי, כדין כל טורף [גובה ממשועבדים], שאינו נפרע אלא בשבועה. וכן כל מי שיש עליו שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר - אם אין לו נכסים כדי שיגבו שניהם, גובה בעל השטר בלבד; שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה.

ז. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפלו לתלמיד

מתוך מהדורת חזק

44 לא קים עשה שבה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה.
 45 ומחשב דמי המשכון [מנכהו מהחוב], ותובע השאר בדין.
 46 ה. אחד הממשכן את חברו בבית דין, או שמשכנו בידו
 47 בזרוע, או מדעת הלנה - אם איש עני הוא, ומשכנו דבר
 48 שהוא צריך לו - הרי זה מצוה להחזיר לו העבט בעת
 49 שהוא צריך לו; מחזיר לו את הפר בליה כדי לישן עליו,
 50 ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו, שנאמר:
 51 "השב תשיב לו את העבט". עבר ולא השיב לו כלי היום
 52 ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה, שנאמר:
 53 "לא תשכב בעבטו" - לא תשכב ועבטו אצלך, זו כסות
 54 לילה; ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום, או לובשן
 55 - הוא אומר: "עד בא השמש תשיבנו לו", מלמד
 56 שמחזירו כל היום. אם כן הוא, שמחזיר לו המשכון בעת
 57 שהוא צריך לו, ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו - מה
 58 יעיל המשכון? כדי שלא ישמט [יתבטל] החוב בשביעית,
 59 ולא יעשה [החוב] מטלטלין אצל בניו [ואין גובין
 60 מטלטלין מיתומים], אלא יפרע מן המשכון אחר שמת
 61 הלנה. הא למדת, שהממשכן את העני דבר שהוא צריך
 62 לו ולא מחזירו לו בזמנו - עובר משום שלשה שמות:
 63 משום "לא תבא אל ביתו", ומשום "השב תשיב לו את
 64 העבט", ומשום "לא תשכב בעבטו". במה דברים
 65 אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלואתו. אבל אם משכנו
 66 בשעת הלואתו - אינו חייב להחזיר לו כלל, ואינו עובר
 67 בשם [בלא] מן השמות האלו.
 68 ו. שלוח בית דין שבא למשכן - לא ימשכן דברים שאי
 69 אפשר לאדם לתן אותן משכון, כגון בגד שעליו, וכלי
 70 שאוכל בו, וכיוצא באלו; ומניח מטה ומצע לעשיר, ומטה
 71 ומפץ [מצע זול] לעני. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו
 72 למשכנו; ויחזיר לו כלי היום ביום, וכלי הלילה בלילה.
 73 היו לפניו שני פלים - נוטל אחד, ומחזיר אחד. עד מתי
 74 הוא חייב להחזיר ולקח? עד לעולם. ואם היה המשכון
 75 מדברים שאינו צריך להם, ואין מניחין אותן ללוה - הרי
 76 זה מניחן אצלו, עד שלשים יום; ומשלשים יום ולהלן,
 77 מוכר המשכון בבית דין. מת הלנה, אינו מחזיר לבניו;
 78 מת הלנה אחר שהשיב לו המשכון - שומטו [לוקח]
 79 המלנה מעל בניו, ואינו מחזיר.
 80 ז. [את] הערב - מתר למשכנו בזרוע, ולהכנס לביתו,
 81 ולטל המשכון, שנאמר: "לקח בגדו, פי ערב זר". וכן מי
 82 שיש לו שכר אצל חברו - בין שכר מלאכתו, בין שכר
 83 בהמתו וכליו, בין שכר ביתו - הרי זה מתר למשכנו שלא
 84 על פי בית דין, ונכנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו. ואם
 85 זקף [החשיב] השכר עליו במלנה - אסור, שנאמר: "פי
 86 תשה ברצף משאת מאומה" וגו'.
 87 ח. מי שהיה בידו משכנו של עני - אם היה שכרו [דמי
 88 השימוש בו] יתר על פקתו [מרוב שימוש], כגון קרדס

1 חכמים, אלא אם כן הלנהו על המשכון; והמלנה בשטר,
 2 משבח יתר. וכל המלנה בלא עדים - עובר משום "ולפגי
 3 עור לא תתן מכשל", וגורם קללה לעצמו.
 4 ח. הרב שלנה מעבדו ואחר כך שחררו, או לנה מאשתו
 5 ואחר כך גרשה - אין להם עליו פלוג; שכל מה שקנה
 6 עבד, קנה רבו; וכל המעוה שביר האשה, בחזקת בעלה
 7 - אלא אם כן הביאה ראיה שהן מנדיניתה [שהביאה
 8 לחנותתה].

יום שני ח' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ג

11 א. אלמנה - בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין
 12 ממשכנן אותה, לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת
 13 הלואה, ולא על פי בית דין, שנאמר: "ולא תחבל בגד
 14 אלמנה". ואם חבל, מחזירין ממנו בעל כרחו. ואם תודה
 15 לו, תשלם; ואם תכפר, תשבע. אבד המשכון או נשרף
 16 קדם שיחזיר - לוקה.
 17 ב. וכן המלנה את חברו - בין שהלנהו על המשכון בין
 18 שמשכנו אחר הלואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל
 19 פלים שעושין בהן אכל נפש, כגון הרחים, והערכות
 20 [קערות] של עץ, ויורות שמבשלין בהן, וספיגין של
 21 שחיטה, וכיוצא בהן, שנאמר: "פי נפש הוא חבל". ואם
 22 חבל, מחזיר בעל כרחו; ואם אבד המשכון או נשרף קדם
 23 שיחזיר - לוקה.
 24 ג. חבל פלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערבה
 25 ויורה וספיגין - חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו; ואפלו שני
 26 פלים שהן עושין מלאכה אחת - חייב עליהן משום שני
 27 פלים, ולוקה שתיים על שניהם, שנאמר: "לא יחבל רחים
 28 ורכב" - לחייב על הרכב בפני עצמו, ועל הרחים בפני
 29 עצמו. כלשם שהרכב והרחים מחדין, שני פלים ומשמשין
 30 מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו
 31 - כך כל שני פלים, אף על פי שממששין מלאכה אחת,
 32 חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל
 33 צמד בקר החורש, לוקה שתיים.
 34 ד. המלנה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו
 35 אלא בבית דין. ואפלו שלוח בית דין שבא למשכן - לא
 36 יכנס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוץ, והלנה נכנס
 37 לביתו, ומוציא לו המשכון, שנאמר: "בחוץ תעמד". אם
 38 כן, מה בין בעל חוב לשלוח בית דין? ששלוח בית דין
 39 - יש לו לקח המשכון מיד הלנה בזרוע, ונותנו למלנה;
 40 ובעל חוב - אין לו לקח המשכון, עד שיתן לו הלנה
 41 מדעתו. עבר בעל חוב, ונכנס לבית הלנה ומשכנו, או
 42 שחטף המשכון מידו בזרוע [בכח] - אינו לוקה, שהרי
 43 נתק לעשה, שנאמר: "השב תשיב לו את העבט". ואם

1 וּמִסֵּר גְּדוֹל וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - הָרִי זֶה מֵתָר לְהַשְׁכִּירוֹ, וּמִנִּכָּה
2 שְׁכָרוֹ מִחוּבוֹ תְּמִיד, מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמִשְׁכֵּב אֲבֹדָה, וְאֵין צָרִיךְ
3 רְשׁוֹת בְּעָלִים.
4 **יום שלישי ט' מנחם-אב ה'תשע"ד**
5 **פרק ד**
6 **א.** נֶשֶׁף וּמִרְבִּית - אֶחָד הוּא, שְׁנָאֲמַר: "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן
7 לוֹ בְּנֶשֶׁף, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר:
8 "נֶשֶׁף כֶּסֶף, נֶשֶׁף אֶכְל, נֶשֶׁף כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁף". וְלִמָּה
9 נִקְרָא שְׁמוֹ 'נֶשֶׁף'? מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶשֶׁף, שֶׁמַּצְעֵר אֵת חֲבֵרוֹ
10 וְאוֹכֵל אֵת בְּשׂוֹרוֹ. וְלִמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּב? לְעֹבֵר עָלָיו בִּשְׁנֵי
11 לְאוּיִן.
12 **ב.** כְּדִרְךְ שְׁאֲסוֹר לְנוֹתֵן לְהַלוּת, כִּף אֲסוֹר לְלוֹקֵחַ לְלוּת
13 בְּרִבִּית, שְׁנָאֲמַר: "לֹא תִשָּׁף לְאֶחֶיךָ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
14 לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזִהְרָה לְלוּת, כְּלוּמָר: לֹא תִנָּשֵׁף לְאֶחֶיךָ. וְכֵן
15 אֲסוֹר לְהַתְעַשֵּׂק (לְהִיּוֹת לְעוֹד) בֵּין לֹוֶה וּמַלְלוֹה בְּרִבִּית. וְכָל
16 מִי שֶׁהִזָּה עָרֵב, אוֹ סוֹפֵר, אוֹ עַד בִּיגִיָּהֶן - הָרִי זֶה עוֹבֵר
17 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֲמַר: "לֹא תִשְׁמִיּוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", זֶה אֲזִהְרָה
18 אֶף לְעַדִּים וְלְעָרֵב וְלְסוֹפֵר. הֵא לְמַדָּם, שֶׁהַמַּלְלוֹה בְּרִבִּית
19 עוֹבֵר עַל שְׁשֶׁה לְאוּיִן - "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁף", "אֵת כֶּסֶף
20 לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף", וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", "אֵל תִּקַּח
21 מֵאִתּוֹ נֶשֶׁף וּמִרְבִּית", "לֹא תִשְׁמִיּוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", וְלִפְנֵי עוֹר
22 לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל". וְלִהְיוֹן עוֹבֵר בִּשְׁנֵים - "לֹא תִשָּׁף
23 לְאֶחֶיךָ", וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל". עָרֵב, וְעַדִּים,
24 וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - אֵין עוֹבְרִין אֶלָּא מִשּׁוּם "לֹא תִשְׁמִיּוֹן עָלָיו
25 נֶשֶׁף". וְכָל מִי שֶׁהִזָּה סוֹסוֹר (מִתּוֹרֵן) בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׁסִיעַ
26 אֶחָד מֵהֶן, אוֹ הוֹרָהוּ (הוֹרָה לוֹ) - עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר
27 לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל".
28 **ג.** אֶף עַל פִּי שֶׁהַמַּלְלוֹה וְלִהְיוֹן עוֹבְרִין עַל כָּל אֵלוֹ הֵלְאוּיִן,
29 אֵינָן לוֹקִיִּין, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָן לְהַשְׁכּוֹן; שֶׁכָּל הַמַּלְלוֹה בְּרִבִּית -
30 אִם הִתָּה רִבִּית קְצוּצָה (קְצוּבָה מִשְׁעַת הַלּוּוּאָה), שֶׁהִיא
31 אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה - הָרִי זֶה יוֹצֵא (מִיַּד הַמַּלּוּוֹה) בְּדִגְיָן
32 [- בְּבִי"ד], וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִן הַמַּלְלוֹה, וּמַחְזִירִין לְלוּת;
33 וְאִם מֵת הַמַּלְלוֹה, אֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַבָּנִים.
34 **ד.** הַנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מַעוֹת שֶׁל רִבִּית - אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן
35 יוֹדְעִין שֶׁהֵן שֶׁל רִבִּית, אֵינָן חֲזִיבִין לְהַחְזִיר. הַנִּיחַ לָהֶן פָּרָה
36 וְטִלִּית שֶׁל רִבִּית, וְכָל דָּבָר הַמְסִים - חֲזִיבִין לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי
37 כְּבוֹד אֲבִיהֶם. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעֲשֶׂה תִשְׁכּוּבָה וְלֹא
38 הַסְפִּיק לְהַחְזִיר עַד שְׁמַת. אֶכְל אִם לֹא עָשָׂה תִשְׁכּוּבָה - אֵין
39 חוֹשְׁשִׁין לְכַבּוֹדוֹ, וְאִפְלוּ דָּבָר הַמְסִים אֵין מַחְזִירִין.
40 **ה.** הַגּוֹלְגִין וּמַלְוֵי בְּרִבִּית שֶׁהַחֲזִירוֹ - אֵין מְקַבְּלִין מִהֶן,
41 כִּדִּי לְפָתַח לָהֶן דְּרָךְ לְתִשְׁכּוּבָה; וְכָל הַמְקַבֵּל מִהֶן, אֵין רוּחַ
42 חֲקָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ. וְאִם הִתָּה הַגּוֹלָה קִימָת, וְהַרְבִּית דָּבָר
43 [חֲפָץ] מְסִים, וְהָרִי הוּא [קִיִּים] בְּעַצְמוֹ - מְקַבְּלִין מִהֶן.
44 **ו.** שְׁטֵר שֶׁתּוֹבֵב בּוֹ רִבִּית, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם
45 [מִדְּרַבָּנָן] - גּוֹבָה אֵת הָקָרֵן, וְאִינוּ גּוֹבָה אֵת הַרְבִּית. קָדָם

46 וְנִכָּה הַכֵּל, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית קְצוּצָה; אֶכְל אֲבָק
47 רִבִּית, שֶׁהוּא מְדֻבְּרֵיהֶם - אֵינוּ גּוֹבָה (בֵּית דִּין) מִן הַלּוּה
48 לְמַלְלוֹה, וְאֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ מִן הַמַּלְלוֹה לְלוּת.
49 ז. כָּל הַפּוֹתֵב שְׁטֵר רִבִּית, הָרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וּמַעִיד עָלָיו
50 [עַל-עַצְמוֹ] עֲדִים שְׁכָפַר בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל הַלּוּה
51 וּמַלְלוֹה בְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן - שְׁנֵיהֶם כְּכּוֹפְרִין בַּה'
52 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָפְרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁנָאֲמַר: "אֵת כֶּסֶף
53 לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף". אֵין ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
54 מֵמִצְרַיִם מִצְרַיִם".
55 **ח.** אֲסוֹר לְאָדָם לְלוּת מִכְּנִי וּבְנִי בִּיתוֹ בְּרִבִּית; אֶף עַל
56 פִּי שְׁאִינוּ מְקַפִּיד, וּמִתְּנָה הוּא שְׁנוֹתֵן לָהֶן - הָרִי זֶה אֲסוֹר,
57 שְׁמָא יִרְגִּילֵן בְּדָבָר זֶה.
58 **ט.** תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָלוּ זֶה אֵת זֶה, וְנִתְּנָן לוֹ יָתֵר עַל מָה
59 שֶׁלּוֹה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מֵתָר; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שְׁלֹא נִתֵּן לוֹ
60 אֶלָּא מִתְּנָה, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֵר אֲסוֹר הַרְבִּית.
61 **י.** הַמַּלְלוֹה אֵת חֲבֵרוֹ וּמַצָּא הַלּוּה יָתֵר, אוֹ שֶׁהַחֲזִיר לוֹ חוּבוֹ
62 וּמַצָּא יָתֵר - אִם בְּכָדִי שֶׁהִדְעַת נֹטָה (יְכוּלָה לְעִטּוֹת) - חֲזִיב
63 לְהַחְזִיר; וְאִם לֹא - מִתְּנָה הוּא שְׁנִתֵּן לוֹ, אוֹ גּוֹלָה הִתָּה
64 לוֹ בְּיָדוֹ וְהַכְּלִיעַ (הַכְּנִיס) לוֹ בְּחִשְׁבּוֹן (אֵת שְׁוִוִּיה), אוֹ אַחֵר
65 צִוְּהוּ לְהַכְּלִיעַ לוֹ. בְּכִמָּה הִדְעַת נֹטָה? בְּאַחַת וּבְשִׁתִּים אוֹ
66 בְּחִמָּשָׁה אוֹ בְּעֶשְׂרֵה, שְׁמָא חֲמָשָׁה חֲמָשָׁה מְנָה, אוֹ עֶשְׂרֵה
67 עֶשְׂרֵה מְנָה בֵּהֶם (וְהוֹסִיף בְּשִׁעוֹת). וְכֵן אִם מַצָּא יָתֵר מִנֵּן
68 הַחֲמִישִׁית אוֹ מִנֵּן הָעֶשְׂרִית אֶחָד אֶחָד - חֲזִיב לְהַחְזִיר לוֹ,
69 שְׁמָא הָאֲחָדִים שֶׁהִזָּה מוֹנֶה בֵּהֶם (עַל יֶדֶס) הַחֲמִישִׁית אוֹ
70 הָעֶשְׂרִית נִתְעָרְבוּ עִמָּהֶן.
71 **יא.** הַמַּלְלוֹה אֵת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ (שִׁיחֲזִיר מִטְבַּע מִטּוֹיִים),
72 וְכֵן הַכּוֹתֵב לֹא שִׁתּוֹ בְּכַתְּבָתָהּ מְטָבֵעַ יָדוּעַ, וּפְרַשׁ מִשְׁקָלוֹ,
73 וְהוֹסִיפוּ (הַמְדִּינָה) עַל מִשְׁקָלוֹ - אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֲמַת
74 הַתּוֹסֶפֶת (שֶׁנּוֹסְפָה לְמִטְבַּע) - מְנַכָּה לוֹ שְׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת,
75 וְאִפְלוּ הוֹסִיפוּ עָלָיו כָּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֲמַת
76 הַתּוֹסֶפֶת - אֵינוּ מְנַכָּה לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא
77 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוֹסִיפוּ עָלָיו עַד
78 חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִזָּה אֲרָבְעָה וְעֶשְׂרֵהוּ חֲמָשָׁה. אֶכְל אִם
79 הוֹסִיפוּ עָלָיו יָתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ - מְנַכָּה לוֹ כָּל הַתּוֹסֶפֶת,
80 אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת. וְהוּא הָדִין לְמַלְלוֹה עַל
81 הַמְטָבֵעַ וּפְתָחוֹ מִמֶּנּוּ.
82 **יב.** הַמַּלְלוֹה אֵת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, וְנִפְסַל (יֵצֵא מִהַשּׁוּק) -
83 אִם יְכוּל לְהוֹצִיאָהּ בְּמִדְּיָהּ אַחֲרָתָהּ, וְיֵשׁ לוֹ דְּרָךְ לְאוֹתָהּ
84 הַמְדִּינָה - נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ שֶׁהָלוּהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: 'לָךְ
85 וְהוֹצִיאָהּ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי'; וְאִם אֵין לוֹ דְּרָךְ לָשֵׁם, נוֹתֵן לוֹ
86 מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכֵן בְּכַתְּבָהּ (שֶׁל אִשָּׁה).
87 **יג.** הוֹרֵי מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים, שֶׁלּוֹה שְׁמַחֵל לְמַלְלוֹה בְּרִבִּית
88 שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ, אוֹ שְׁעִתִּיד לִקַּח מִמֶּנּוּ - אֶף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ
89 מִיָּדוֹ שְׁמַחֵל אוֹ נִתֵּן מִתְּנָה, אֵינוּ מוֹעִיל כְּלוּם; שֶׁכָּל רִבִּית
90 שֶׁבְּעוֹלָם מַחִילָה הִיא, אֶכְל הַתּוֹרָה לֹא מַחִילָה, וְאֲסָרָה
91 מַחִילָה זֶה. וְלִפְיָכֶךָ אֵין הַמַּחִילָה מוֹעִלָת בְּרִבִּית, אִפְלוּ
92 בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. יִרְאֶה לִּי, שְׁאֵין הוֹרָאָה זֶה נְכוּנָה; אֶלָּא

הריבית לתוך ההלוואה] עליו במלנה, ונתגיר - אם עד
שלא נתגיר זקפן עליו במלנה - גובה את הקרן ואת
הרביית; ואם משנתגיר זקפן - גובה את הקרן, ואינו גובה
הרביית. אבל גוי שלנה מישאל ברבית, וזקף עליו את
הרביית במלנה - אף על פי שזקפן עליו אחר שנתגיר,
גובה את הקרן ואת הרביית, שלא יאמרו: 'בשביל מעותיו
נתגיר זה'; וגובה מישאל ממנו אחר שנתגיר, כל מעות
הרביית שנתחייב בהן פשהה גוי.

ז. מצוה להקדים הלואה ישראל בחנם, להלוואת הגוי
ברבית.

ח. ואסור לאדם לתן מעותיו [לאחר שיעשה עמם עסקים]
קרוב לשכר ורחוק להפסד [שיטול חלק רק ברווחים], שזה
אבק רבית הוא; והעושה כן - רשע. ואם נתן, חולקין
בשכר ובהפסד כדן העסק. והנותן מעותיו קרוב להפסד
[יחלוק עמו בהפסדים] ורחוק לשכר [ירויח פחות משליש],
הרי זה חסיד.

ט. אין מושיבין חנוני למחצית שכר [רווח], ולא יתן לו
מעות לקח בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיבין
תחת התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמין [שווין]
עגלים וסוּחין לפשמן למחצית שכר - אלא אם כן נתן לו
שכר עמלו ומזונו [שיוציא עליהם], או יהיה רוח המתעסק
יותר על הפסדו, כמו שבארנו בענין השתפות.

י. המשתתף עם חבירו במעות, או בקרקע, או הנותן לו
עסק [כסף והשני מתעסק בו] - לא יצרף השכר [הרווח]
עם הקרן; שמא לא יהיה שם שכר, ונמצאו באין ליד
רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק או שתפות, ויכתב
אותן מלנה; שמא ימות, ונמצא השטר ביד הירוש, וגובה
בו את הרבית.

יא. אסור להקדים את הרבית, או לאחר אותה. כיצד?
נתן עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלנות [מתנות]
בשביל שילווהו - זו היא רבית מקדמת; לזה ממנו והחזיר
לו מעותיו, והיה משלח לו סבלנות בשביל מעותיו שהיו
בטלין אצלו - זו היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה כן,
הרי זה אבק רבית.

יב. מי שלנה מחבירו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו
שלוש - אסור להקדים לו שלום; ואין צריך לומר שיקלסו
בדברים, או ישפים לפתחו, שנאמר: "נשף כל דבר",
אפלו דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלנה
מקרא או תלמוד, כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל
בזה מקדם, שנאמר: "נשף כל דבר".

יג. המלנה את חבירו - לא יאמר לו: 'דע אם בא איש
פלוגי ממקום פלוגי', כלומר: 'שתכבדו ותאכילו ותשקוהו
כראוי'; וכן כל פיוצא בזה.

יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתריין. כיצד? לוקח אדם
שטרותיו של חבירו ומלותו [שטר חוב] של חבירו בפחות
[משווין], ואינו חושש. ומתן לאדם לתן לחבירו דינר, כדי
שילנה לפלוגי מאה דינרין; שלא אסרה תורה, אלא רבית

מאחר שאמרים למלנה 'החזר לו', וידע המלנה שדבר
אסור עשה, ושיש לו [יכול הלווה] לטל ממנו - אם רצה
למחל, מוחל כדרך שמוחל הגזל. ובפרוש אמרו חכמים,
שהגזלנין ומלווין ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן.
מכלל שהמחילה מועלת להן.

יד. נכסי יתומים - מתן לתן אותן [שיעשה בהם מסחר]
לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים [ורוחיים], קרוב לשכר
ורחוק להפסד [כדלהלן]. כיצד? אומרים לו: 'תהיה נושא
ונותן בהן - אם היה שם רוח, הן להם חלקם מן הרוח,
ואם יש שם הפסד, תפסיד לבדך'; שזה פאבק רבית הוא,
וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ויבנכסי
יתומים לא גזרו.

יום רביעי י' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ה

א. הגוי וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], לזין מהן ומלוין
אותן ברבית, שנאמר: "לא תשיף לאחיד" - נשף
"לאחיד" אסור, ולשאר העולם מתר. ומצות עשה להשיף
לגוי, שנאמר: "לנכרי תשיף" - מפי השמועה למדו, שזו
מצות עשה; וזה הוא דין תורה.

ב. אסור חכמים שיהיה ישראל מלנה את הגוי ברבית
קצוצה [קצובה משעת הלוואה], אלא בכדי חזיו [פרנסתו].
גזרו שמא ילמד ממעשיו, ברב ישיבתו עמו; לפיכך, מתר
ללוות מן הגוי ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו, ואינו
רגיל אצלו. ותלמיד חכמים, שאינו בא ללמד ממעשיו,
מתר להלוות לגוי ברבית, אפלו להרויח. וכל אבק רבית
עם הגויים, מתרת לכל.

ג. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, ובקש להחזירם
לו - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה
לך [במקומו] כדרך שאתה מעלה לו' - הרי זו רבית
קצוצה, אפלו העמידו אצל הגוי [והגוי הסכים]; עד שישל
הגוי מעותיו, ויחזיר ויתנם ביד הישראלי האחר.

ד. גוי שלנה מעות מישאל ברבית, ובקש להחזירם לו
- מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך
[במקומו] כדרך שאתה מעלה לישראל' - הרי זה מתר;
ואם העמידו [הביא את הגוי] אצל ישראל [והסכים
היהודי שיחליפו] - אף על פי שנתן הגוי המעות בידו -
הואיל ומדעת ישראל נתן, הרי זו רבית קצוצה.

ה. אסור לישראל לתלות [להפקיד] מעותיו ביד גויים,
כדי להלוות אותן לישראל ברבית. וגוי שהלנה את ישראל
ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שבינן
שדיניהם שתובע את הערב תחלה [לפני הלווה], נמצא
הערב תובע את ישראל ברבית שהערב חייב בה לגוי;
לפיכך, אם קבל עליו הגוי שלא יתבע את הערב תחלה,
הרי זה מתר.

ו. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, וזקפן [גילס את

צריך להעלות לו שכר; ואם לא העלה לו - הרי זה אבק
 רבית, לפי שלא התנה עמו שילווה וידור בחצרו. לפיכך,
 אם צדין לא החזיר לו חובו, ובא לנפות שכר החצר שדר
 בה מן החוב - אם היה השכר כנגד החוב - אינו מנכה
 הכל, אלא כמו שיראו הדינים; שאם תסלק אותו בלא
 כלום, הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין, ואבק רבית אינה
 יוצאה בדינין.
 ג. הורו רבותי, שהמלוה את חברו, ולאחר זמן תבע
 חובו, ואמר לו הלוה: 'דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך'
 - הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלואה,
 שנאמר: "לא תתן לו בנשך".
 ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר לו: 'אם לא תחזיר
 לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי' - הרי זה לא קנה,
 מפני שהיא אסמכתא [ואין גמירות דעת להקנותו]; לפיכך
 מנכה כל הפרות שאכל, מפני שהיא רבית של תורה. אבל
 אם אמר לו המוכר: 'אם לא אחזיר לך עד שלש שנים,
 קנה אותה מעכשיו', והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות;
 לא הביא לו בתוך שלש, הרי כל הפרות ללוקח.
 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: 'לכשיהיו
 לי מעות תחזיר לי קרקעי' - לא קנה; וכל הפרות שאכל
 - רבית קצוצה, ומוציאין אותה. אבל אם אמר לו הלוקח
 מדעתו: 'כשיהיו לך מעות אני אחזיר לך קרקעי' - זה
 מתר; והלוקח אוכל פרות, עד שיחזיר לו מעותיו.
 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים - אם אמר
 לו המוכר: 'קנה כשעור מעותיך' - כל אחד משניהם
 אוכל פרות כשעור מעותיו. אמר המוכר ללוקח:
 'לכשתביא שאר המעות, תקנה מעכשיו' - שניהן אסורין
 לאכל הפרות מיד: המוכר אסור - שמא יביא הלוקח שאר
 המעות, ונמצאת השדה שלו, ונמצא המוכר אוכל הפרות
 בשביל המעות שנשארו לו אצל הלוקח. וכן הלוקח אסור
 - שמא לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת המעות
 שיש לו אצל המוכר. לפיכך מניחין את הפרות על ידי
 שלישי [אדם שלישי], עד שינתנו לאחד מהן. אמר לו
 המוכר: 'לכשתביא שאר המעות, תקנה' - הרי המוכר
 אוכל פרות עד שיביא הלוקח; ואם אכל הלוקח, מוציאין
 ממנו. אמר לו המוכר: 'קנה מעכשיו, ושאר המעות הרי
 הן חוב אצלך' - הרי הלוקח אוכל הפרות; ואם אכל
 המוכר, מוציאין ממנו כל מה שאכל.
 ז. הורו רבותי, שהמלוה את חברו, ומשפן לו שדה על
 מנת שיאכל כל פרותיה כל ימי המשכונה - אף על פי
 שאינו מנכה לו כלום - הרי זה אבק רבית, ואינה יוצאה
 [מידי המלוה] בדינין [בבב"ד]; שאין הממשפן את השדה
 דומה לממשפן חצרו, שהרי אין בשדה פרות מצויין בעת
 ההלואה, ואפשר שירויח ויהיו שם פרות, ואפשר שיפסיד
 בוריעתה ועבודתה; ולפיכך היא אבק רבית. וכן אין
 המשכונה דומה למי שמכר באסמכתא - שהמוכר
 באסמכתא לא גמר והקנהו, והממשפן גמר והקנהו גוף

הבאה מן הלוה למלוה. וכן אומר אדם לחברו: 'הא לך
 דינר זה, ואמר לפלוני שילוני'; שלא נתן לו אלא שכר
 אמירה.
 טו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני הערמת
 רבית. ביצד? אמר לו: 'הלוני מנה', אמר לו: 'מנה אין
 לי, חטים במנה יש לי', ונתן לו חטים במנה, וחזר ולקחן
 ממנו בתשעים - הרי זה מתר, אבל אסורוהו מפני הערמת
 רבית; שהרי נתן לו תשעים, ולקח מנה. ואם עבר ועשה
 כזה - הרי זה מוציא ממנו המאה בדין, שאפלו אבק רבית
 אין כאן. וכן מי שהיתה שדה חברו ממשכנת בידו - לא
 יחזר וישפיר אותה לבצל השדה, מפני הערמת רבית;
 שהרי זה עומד בשדהו כשהיה, ונותן לזה שכר בכל חדש
 בשביל מעותיו שהלוהו.
 טז. אסור להשפיר [להלוות בלשון שכירות] את הדינרין,
 שאין זה דומה למשפיר את הקלי; שהקלי חוזר בעצמו,
 וזה מוציא אלו ומביא דינרין אחרות, ונמצא זה אבק
 רבית.
 יז. מלך שהיו דיניו, שכל מי שימתן המכס הקצוב על כל
 איש ואיש על ידי [בעבוד] זה שלא נתן, ישמעוד בו, ונתן
 על ידו דינר - אף על פי שמשעבד בו יתר מדינר, הרי
 זה מתר. וכן כל פיצא כזה.

יום חמישי י"א מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ו

א. המלוה את חברו סלע [ד' דינרים] בתמשה דינרים
 [תמורת ה'], או סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע
 וסאה, או שלש סאין בשלש סאין ודינר - כללו של דבר,
 כל הלואה בתוספת כל שהוא - הרי זו רבית של תורה,
 ויוצאה [מידי המלוה] בדינין [בבב"ד]. וכן המלוה את
 חברו, והתנה עמו שידור בחצרו תנם עד שיחזיר לו
 הלואתו, או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו
 מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו, או שמשפן בידו מקום
 שפרותיו מצויין בעת הלואתו, כגון שמשפן חצרו על מנת
 שידור בו תנם - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין.
 וכן המוכר שדה או חצר באסמכתא [בהקניה שאיננה
 מוחלטת, עם תנאים והסתייגויות לא מוחלטים] - הואיל
 ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות שאכל רבית, ומחזיר
 אותן. והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין גמור מתחלה,
 שהוא מחזיר את הפרות, מפני שאם אכל הפרות, הרי זו
 רבית של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית, חוץ
 מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם, גזרה שמא יבוא לרבית
 של תורה; והוא הנקרא 'אבק רבית', ואינו יוצא בדינין.
 ב. המלוה את חברו - לא ימשך עבדו [של לוה] כדי
 שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב ובטל. ולא
 ידור בחצרו בתנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר
 [להשכירה], ואין דרך פעל החצר להשפירן. ואם דר,

מתוך מהדורת חזק

46 ואין לה כלום, וכאלו שני השטרות שטר אחד ומשכונה
47 אחת.
48 ב. מקום שנהגו לסלק המלוה [משדה הלווה] כל זמן
49 [מת] שיביא לו מעות - הרי זה כמי שפרש, ואינו צריך
50 לפרש דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא לסלק המלוה עד
51 סוף זמן המשכונה - הרי זה כמי שפרש; וכל הממשכן
52 סתם [ללא תאריך], אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.
53 ג. מקום שדרכן לסלק המלוה כל זמן שירצה הלוי, ו
54 והתנה עמו המלוה שלא לסלק עד סוף זמן המשכונה -
55 הרי זה אינו יכול לסלקו. היה המנהג שאין המלוה
56 מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו שישתלק בכל עת
57 שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות מידו [בקנין סודר]
58 על כך.
59 ד. המשכונה במקום שמהגן לסלק המלוה בכל עת
60 שיביא לו [הלווה] מעותיו - אין בעל חוב של מלוה גובה
61 ממנה כדרך שגובה מן הקרקע, ואין הבכור [של מלווה]
62 נוטל בה פי שנים, ושבביעית משמטתה [את הלוואתה].
63 וכשמשלק אותו, אינו נוטל אפילו פרות שבשלו ונפלו
64 לארץ; ואם הגביה אותן קדם שישלקו, קנה אותן. ומקום
65 שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו - בעל חוב גובה ממנה,
66 והבכור נוטל בה פי שנים, ואין השביעית משמטתה.
67 ח. אף על פי שמשכונה זו אסורה היא, ואבך רבית כמו
68 שבארנו - אפשר שיהיה זה מנהג בטעות, או לגויים, או
69 דרך כל מי שחוטא ומשכן באותה המדינה; הואיל ואבך
70 רבית היא, הולכין אחר המנהג. ויש מי שהורה שזאת
71 המשכונה בנכרי [ומותרת].
72 ו. גוי שמשכן חצרו לישראל, וחרו הגוי ומכרה לישראל
73 אחר - אין הממשכן חייב להעלות שכן לישראל מעת
74 שקנה הישראל, אלא דר בחצר בלא שכן עד שיחזיר לו
75 הגוי את המעות שיש לו על חצרו; שהרי היא ברשות
76 הממשכן בדיניהם [של הגויים], עד שיתן את מעותיו
77 ויסתלק.
78 ז. הממשכן בית או שדה ביד חבירו, והיה בעל הקרקע
79 הוא האוכל פרותיה, ואמר לו המלוה: 'לכשתמכר קרקע
80 זו, לא תמכרנה אלא לי בדרמים אלו' - הרי זה אסור; ואם
81 אמר: 'לא תמכרנה אלא לי בשוה, ועל מנת כך אני מלוה
82 אותך' - הרי זה מותר.
83 ח. מותר להרבות בשכר הקרקעות. כיצד? השפיר לו את
84 החצר, ואמר לו: 'אם מעבשך אתה נותן לי, הרי היא לך
85 בעשר סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש חדש, הרי
86 הוא בסלע בכל חדש' - הרי זה מותר.
87 ט. המשפיר שדה לחברו בעשרת כורים לשנה, ואמר לו:
88 'תן לי מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה, ואני אתן לך
89 שנים עשר כור בכל שנה' - הרי זה מותר; מפני שאם
90 פרנס את השדה בדינרין אלו, יהיה שכן [רווח] יותר. וכן
91 אם השפיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין לשנה, ואמר
92 לו: 'תן לי מאתים וזו שאבנה בהן חנות זו ואצרינה

1 זה לפרותיו. וכזה יראה מן התלמוד, שהמשכונה אבך
2 רבית, ואין לה להעמידה אלא בממשכן שדה, כמו שהורו
3 רבותי. נמצאת למד, ששלוש משכונות הן: משכונה שהיא
4 רבית קצוצה, ומשכונה שהיא אבך רבית, ומשכונה
5 המתרת. כיצד? משכן לו מקום שפרותיו מצויין תדיר,
6 כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו
7 רבית קצוצה. משכן לו שדה וכיוצא בה, ויבאו שם פרות
8 ואכלן - הרי זו אבך רבית; וכן אם משכן חצרו וכיוצא
9 בה בנכרי, הרי זו אבך רבית. משכן שדה בנכרי, הרי זה
10 מתר. כיצד הוא הנכרי? כגון שהלוחו מאה דינרין, ומשכן
11 לו בהן חצרו או שדה, ואמר לו המלוה: 'הריני מנכה
12 לך מעה כסף בכל שנה בשכר קרקעך, כדי שיהיו פרותיה
13 שלי' - בחצר וכיוצא בה, אסור; ובשדה וכיוצא בה, מתר.
14 ח. הורו מקצת גאונים, שכל משכונה שאין בה נכרי כלל,
15 הרי זו רבית קצוצה בין בחצר בין בשדה; ולא ירדו לעמק
16 הדבר, להפריש בין שדה לחצר, וליפיק נתקשו להם דברי
17 חכמי תלמוד. וכן הורו, שכל משכונה, אפילו בנכרי -
18 אסורה, בין בחצר בין בשדה; ואין להם משכונה מתרת
19 אלא בדרך הזאת: כיצד? כגון שהלוחו מאה דינרין,
20 ומשכן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר
21 שנים תחזר קרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מתר לאכל
22 פרותיה כל עשר שנים, אפילו היה שכרה שנה אלה דינר
23 בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות. וכן אם
24 התנה בעל השדה עמו, כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו
25 עשר בכל שנה [תמורת כל שנה] ויסלקו ממנה - הרי זה
26 מתר. וכן אם התנה הלוי, שכל זמן שירצה מחשב לו מה
27 שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר;
28 שאין זה אלא כשכירות, וכל תנאי שבשכירות קים כמו
29 שבארנו, ומתר.

יום שישי י"ב מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ז

32 א. המלוה את חברו, ומשכן לו את השדה עד זמן קצוב,
33 או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והיה המלוה אוכל כל
34 פרותיה - אפילו אכל כשעור חובו, אין מסלקין אותו בלא
35 כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות, הרי זה כמו שהוציא
36 ממנו בדינרין. ואין צריך לומר שאם אכל יתר על מעותיו,
37 אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר
38 [כדמפרש מ"ד] במשכונה. היתה הקרקע הממשכנת בידו
39 של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום.
40 אכל יתר על חובו - אין מוציאין היתר, ומחשבין לו
41 משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה
42 שדה זו ממשכנת לו במאה דינרין, ושדה אחרת ממשכנת
43 לו בשטר אחר במאה דינרין, ושתי השדות לאדם אחד,
44 ואכל מפרות השדה האחת בחמשים ומפרות השנייה
45 במאה וחמשים - אומרין לו: 'אכלת מן הפרות במאתים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ג מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת חזק

אם מכרה לו בשמים, ואמר לו: 'היתר על השתים' יהיה
שכרך בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכר
אותה כמו שתמצא, תחזירה לי' - הרי זה מתר; אף על
פי שאם אבדה או נגנבה או החמיצה, תהיה ברשות
הלוקח.

ד. היו לו פרות שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן
מיד, מוכרן בעשרה, ואם תבע [רצה] אותן הלוקח
לקנותן, ויתן המעות מיד יקנה אותן בשנים עשר - הרי
זה מתר למכרן בשנים עשר, עד שנים עשר חדש; שאפלו
הביא זה מעותיו עתה, בשנים עשר היה קונה אותן. וכן
כל כיוצא בזה.

ה. אסור לקנות פרי הפרדס, קדם שיגמר ויתבשל; מפני
שזה שמוכר בזול עתה בעשר, הוא פרי ששנה עשרים
כשיגמר; נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה
עגל בזול, והיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר;
שהרי אם מת או כחש, ברשות הלוקח הוא; והמיתה דבר
מצוי תמיד.

ו. הנותן מעות לבעל הפרדס על השריגים ועל הזמורות,
וכשיקרתו שוין ביקר, והן קונין אותן [כעת] בזול עד
שייבשו ויקרתו - הרי זה צריך להפך [לטפל] בהן כשהן
מחברין, שנמצא קקונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך,
נמצאו המעות הלואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה,
ואסור.

ז. שומרי השדות שנותנין להן החטים בשכרן בזול מן
הגלן - כשיבואו לגלן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה
בגלן, כדי שיהיו החטים האלו שגטלו, בסוף זמן
השכירות. ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל
הבעלים כמלואה, וזה שלקחו בזול, מפני שאחרו שכרן עד
הגלן.

ח. אריסין [העובדים תמורת יבול] שהיו בעלי השדות
מסלקין אותם מן השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל
זרע חמר [מידת שטח] ארבע סאין, והניח זה אריסין בתוך
שדהו עד איר, ונטל מהם שש סאין - הרי זה מתר, ואין
כאן שם רבית.

ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו
את המעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן, הוסיף
לו במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף
לו, ואילו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

י. מתר לאדם לתן דמי חבית של יין לחברו, ולומר לו:
'אם תחמיצה מכאן עד יום פלוני, הרי היא ברשותך, אבל
אם תזלה או תוקינה, הרי היא שלי'; שפינן שקבל עליו
הזול, הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל כיוצא בזה.
וכן מתר לאדם לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של יין
בדינר, ואינו נוטל עד טבת, וכשנוטלן - בודק ומחזיר
החמץ ולוקח היין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין, ואילו
שהחמיצו מתחלה [כבר בתשרי] היו ראויין להחמיץ
[מקולקלים היו], אבל לא יודע הדבר עד אחר זמן.

ואכירה [אייפנה], או אמתן בהן ספינה זו וכל כלי
תשמישיה, ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה -
הרי זה מתר. אבל אם אמר לו: 'תן לי מאתים כדי
להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה של ספינה, או
אשכר בהן מלחים, ואני אעלה לך בשכר' - הרי זה אסור.
י. אסור להרבות בשכר האדם. כיצד? לא יאמר לו: 'עשה
עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף, ואני אעשה עמך
בשבויע אחר מלאכה שהיא שנה שתיים'.

יא. ומתן לאדם לומר לחברו: 'נכש עמי ואנכש עמך',
'עדר עמי ואעדר עמך'; אבל לא יאמר לו: 'נכש עמי
ואעדר עמך', 'עדר עמי ואנכש עמך'. כל ימי גריר [קרי]
אחד [דינר שווה], וכל ימי רביעה [חורף] אחד. לא יאמר
לו: 'חרש עמי בגריר, ואני אחרש עמך ברביעה', שהרי
טרח החרשה בימות הגשמים יתר. וכן כל כיוצא בזה.
יב. השוכר את הפועל בימי החורף לעשות עמו בימי הקר
בדינר בכל יום, ונתן לו השכר [כבר עכשיו], והרי שכרו
שנה בימי החורף סלע [ד' דינרים] בכל יום - הרי זה אסור,
מפני שנקאה כמלואה אותו היום כדי שיגדיל לו בשכרו.
אבל אם אמר: 'תעשה עמי מהיום עד זמן פלוני בדינר
בכל יום' - אף על פי ששנה שכרו סלע בכל יום, הרי זה
מתר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעתה, אינו נקאה
כנוטל שכר מעותיו שהקדים ונתן לו בשכרו.

יום שבת קודש י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ח

א. אסור להרבות על המכר. כיצד? המוכר לחברו קרקע
או עבדים או מטלטלין, ואמר לו: 'אם מעכשו תתן לי
הדמים, הרי הן שלך במאה, ואם עד זמן פלוני, הרי הן
שליך במאה ועשרים' - הרי זה אבק רבית; שזה דומה
כמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה
עד זמן פלוני. וכשיבצענו בדין, אינו חייב לתן לו אלא
מה שהיה שנה בשעת המכר; או יחזיר [המוכר יקח
בחזרה] ממכרו מיד, אם היה קנס. וכן אם מכר לו
מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו שוין בשוק למי
שקונה במעותיו מיד תשעים - הרי זה אסור, ואינו נותן
לו אלא תשעים; או מחזיר מידו סחורתו, אם הייתה
קנימת.

ב. הלוקח מחברו חפץ בשוהו, על מנת שיתן לו
[את התמורה הכספית] מכאן ועד שנים עשר חדש -
הרי זה רשאי לומר לו: 'תן לי מיד בפחות', ואינו
חושש משום רבית.

ג. חבית של יין שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו בשתיים
עד הקיץ [ואז ישלמנה], על מנת שאם תארג בה תקלה,
הרי היא ברשות המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה
מתר; שאם אבדה או נשברה, אינו משלם כלום; ואם לא
מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים. וכן

14 נִטְרָפוּ הָרִי הֵן בְּרִשְׁתּוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.
15 יג. הַשֶּׁם פָּרָה מִחֲבָרוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'אִם מֵתָה, הָרִי הִיא עָלִי
16 בְּשִׁלְשִׁים דִּינָרִים, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָּךְ סָלַע בְּכָל חֹדֶשׁ' - מֵתָר,
17 לְפִי שְׁלֹא עֲשִׂיָּה דְּמִים אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה.
18 יד. וּמִשְׁכָּרְתָּ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ תִּרְנַגְלֶת לִישָׁב עַל הַבִּיצִים
19 בְּשָׁנִי [תַּמּוּרַת שָׁנִי] אֶפְרוּחִים בְּשָׁנָה, וְאֵין בָּאֵן חֲשֵׁשׁ רִבִּית.
20 טו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בְּחֲבָרוֹ אֲרֻבָּעָה דִּינָרִין שֶׁל רִבִּית, וְנָתַן
21 לוֹ בָּהֶן חֲפִץ שִׁשְׁוֹת חֲמִשָּׁה - בְּשִׁמּוּצֵיָאִין מִמֶּנּוּ, מוֹצִיאִין
22 מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה, הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רִבִּית בָּא לְדָרוֹ. וְכֵן אִם נָתַן
23 לוֹ בָּהֶן כֶּסֶּת אוֹ כְּלִי, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַכְּלִי עֲצָמוֹ
24 וְאוֹתָהּ הַכֶּסֶּת עֲצָמָה. הַשֹּׁפֵר לוֹ בָּהֶן מְקוֹם שִׁשְׁוֹת שְׁכָרוֹ
25 שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין - בְּשִׁמּוּצֵיָאִין, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אֲרֻבָּעָה, שֶׁהָרִי
26 בְּאֲרֻבָּעָה שְׁכָר מְקוֹם זֶה מִמֶּנּוּ, וְהָרִי קָבַל עָלָיו.

1 יא. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְשֹׁפֵר הַסְפִּינָה וְלִטֵּל שְׁכָרָה, וְאִם
2 נִשְׁכְּרָה שְׁמִין לוֹ מֵה שֶׁפָּחַתָּהּ וּמִשְׁלֵם יָתֵר עַל הַשְּׁכָר - הָרִי
3 זֶה מֵתָר. וְכֵן מֵתָר לְהַשְׁכִּיר סִיר שֶׁל נִחֲשֶׁת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
4 וְנוֹטֵל הַשְּׁכָר וְדָמִי מֵה שֶׁפָּחַתָּהּ מִמֶּשְׁקָלוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
5 בָּזָה.
6 יב. אֵין מְקַבְּלִין צֵאֵן בְּרִזָּל מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָבֵק
7 רִבִּית. וְכִיצֵד הֵן צֵאֵן בְּרִזָּל? הָרִי שֶׁהָיָה לוֹ מֵאָה צֵאֵן,
8 וְקִבְּלוֹן מִמֶּנּוּ לְהַטְפִּיל בָּהֶן, וְיִהְיֶי הַיּוֹלָדוֹת וְהַגְזוֹת וְהַחֲלָב
9 לְאִמְצָע לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבִּיעַ, עַד שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנָתַיִם כְּמוֹ
10 שֶׁהִתְנִי בִּינִיָּהֶם, וְאִם מֵתוּ הַצֵּאֵן, הָרִי הַמְקַבֵּל מִשְׁלֵם
11 דְּמִיָּהֶן - הָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁהָרִי בַּעַל הַצֵּאֵן קָרוֹב לְשֹׁכֵר
12 וְרַחֲוִק לְהַפְסֵד [שִׁמְתַּחֲלֵק רַק בְּרוּחוֹ]. לְפִיכָף, אִם קָבַל עָלָיו
13 בַּעַל הַצֵּאֵן שֶׁאִם הוֹקֵר אוֹ הוֹזֵל הָרִי הֵן בְּרִשְׁתּוֹ, אוֹ אִם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד

54 כָּל-דִּינֵי טִמְאָת מֵת; וּמִסְכַּת פָּרָה כּוֹלֶלֶת דִּינֵי מִי נִדָּה
55 לְטִמָּא וְלִטְהַר. אֲכָל טִמְאָת נִבְלָה וְטִמְאָת שְׂרָץ לֹא יִחָדּוּ
56 לְהֵן מִסְכָּתוֹת, אֲלֵא דִינֵיהֶן מִפְּנֵיָם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסֹדֶר
57 זֶה, רִבִּים בְּמִסְכַּת פְּלִים וְטִהָרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׁאֵלוֹת
58 רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת. וְכָבֵד פְּרִשְׁנוּ אֲנִי סֹדֶר זֶה
59 כְּלוּ, כְּלוֹמֵר: סֹדֶר טִהָרוֹת, פְּרוּשׁ שְׁאֵין צָרִיךְ לַעֲיֵן בְּסֹפֶר
60 אַחֵר עֲמוּ בְּשׁוּם דְּבָר מַעֲנִינִי הַטִּמְאָה וְהַטְהָרָה.

יום שני ח' מנחם-אב ה'תשע"ד

61 **מצות עשה קח. קא.**
62 **הַמְצָוָה הַק"ח נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.**
63 **הַמְצָוָה הַק"ח -** הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְהִיּוֹת אָדָם מְצָרַע
64 (שִׁנְרֵאָתָהּ לִבְנוּיָהּ בַּעֲוֹנוֹ) טָמֵא [מִטְמָא]. וּמְצָוָה זֹאת כּוֹלֶלֶת
65 כָּל-דִּינֵי צָרַעַת אָדָם: מֵה מִמֶּנָּה טָמֵא וּמֵה מִמֶּנָּה טָהוֹר,
66 מֵה מִמֶּנָּה צָרִיךְ הַסֹּגֵר (שְׁבַעַת יָמִים), וּמֵה שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ,
67 וּמֵה שֶׁצָּרִיךְ עִם הַסֹּגֵר - גְּלוּת, כְּלוֹמֵר: תְּגַלֶּחֶת (מִסְבִּיב)
68 הַנֶּתֶק (שְׁמוֹ שֶׁל נֹגַע בַּשְּׁהוּא בְּמִקּוֹם שֶׁעַר) - וְזוֹלַת זֶה מִפְּרִטִי
69 דִּינֵיָהּ וְאִיכוֹת טִמְאָתָהּ.
70

יום שלישי ט' מנחם-אב ה'תשע"ד

71 **מצות לא תעשה שח. שז.**
72 **הַמְצָוָה הַש"ח -** הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירנוּ מִלְתָּלוֹשׁ סִימְנֵי
73 צָרַעַת אוֹ לְכוֹתָם (בֹּאשׁ) כְּדִי שִׁישְׁתַּנֶּה מִרְאָה, וְהוּא אָמַר: "הַשֹּׁמֵר בְּגִנְעַ-הַצָּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשַׁת
74 תַּצֵּא שֶׁם): "הַשֹּׁמֵר בְּגִנְעַ הַצָּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח) -
75 בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נִגְעִים פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה ד:)
76

יום ראשון ז' מנחם-אב ה'תשע"ד

27 **מצות עשה קח.**
28 **הַמְצָוָה הַק"ח -** שֶׁצִּוְנוּ בְּדִינֵי מִי נִדָּה (מִי הוֹאֵה,
29 שְׁמַעֲרָבִים בָּהֶן אֵת אִפְרַיִם הַפְּרָה הָאֲדוּמָה וּמוֹזִים עַל טִמָּא מֵת -
30 אָדָם אוֹ כְּלִי - לְטִהָרָה), הַמְּטַהֲרִים בְּאִפְּן מְסִים וּמִטְמָאִים
31 בְּאִפְּן אַחֵר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת מְצָוָה זֹאת (הִלְכוֹת פֶּרָה
32 אֲדוּמָה). דַּע, שֶׁשְׁלִשָּׁה עֶשֶׂר מִינֵי הַטִּמְאָת הָאֵלֶּה שְׁקֻדָּם
33 מְנִינָם, וְהֵם: טִמְאָת נִבְלָה וְטִמְאָת שְׂרָצִים וְטִמְאָת אֲכָלִים
34 וְטִמְאָת נִדָּה וְטִמְאָת יוֹלָדָת וְטִמְאָת צָרַעַת אָדָם וְטִמְאָת
35 צָרַעַת הַבְּגָד וְטִמְאָת צָרַעַת הַבֵּית וְטִמְאָת הַזָּב וְטִמְאָת
36 הַזָּכָה וְטִמְאָת שְׁכֵבֶת זָרַע וְטִמְאָת מֵת וְטִמְאָת מִי נִדָּה
37 וְטִהָרָתָם - כָּל-אֶחָד מֵהֶם מִפְּרִשׁ בְּתוֹרָה, וּבְכָל-מְצָוָה
38 מֵאֵלֶּה יֵשׁ מְקַרְאֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְהִנָּאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
39 בְּפִרְשַׁת "וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפִרְשַׁת "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ"
40 וּבְפִרְשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפִרְשַׁת "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה
41 אֲדָמָה"; וְאֲרַבַּע פְּרִשְׁוֹת אֵלּוּ כּוֹלֵלוֹת כָּל-הַמְקַרְאֹת
42 שֶׁבָּאוּ בְּטִמְאָת אֵלּוּ. אֲכָל דִּינֵי כָל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלְכוֹת
43 כָּל-מִין מֵהֶם - הָרִי סֹדֶר טִהָרוֹת כּוֹלֵל כָּל-זֶה. מֵהֶם מִינִים
44 שֶׁנִּתְחָדּוּ לָהֶם מִסְכָּתוֹת - מִהֵן מִסְכַּת טִהָרוֹת וּמִסְכַּת
45 מִכְשִׁירִין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשִּׁלֵּשׁ מִסְכָּתוֹת אֵלּוּ כּוֹלֵלוֹת
46 טִמְאָת אֲכָלִין בְּלִבְדֵּי, וּבְשִׁבִּילָה נִתְחָבְרוּ; אִף אִם נִדְּמָן
47 בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאֵר הַטִּמְאָת, הָרִי לֹא בָּאוּ שֶׁם אֲלֵא
48 בְּמִקְרָה. בְּדוּמָה לְכֹף כּוֹלֶלֶת מִסְכַּת נִדָּה כָּל-דִּינֵי מְצָוֹת
49 טִמְאָת נִדָּה וְזָכָה וְטִמְאָת יוֹלָדָת, וּבְמִסְכַּת בְּרִיתוֹת יֵשׁ
50 גַּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טִמְאָת יוֹלָדָת. מִסְכַּת נִגְעִים כּוֹלֶלֶת
51 כָּל-דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכַּת זָבִים כּוֹלֶלֶת
52 כָּל-דִּינֵי זָב וְזָכָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמִסְכַּת אֶהֱלוֹת כּוֹלֶלֶת
53

יום חמישי י"א מנחם-אב ה'תשע"ד

מצות עשה קי.

המצוה המְשַׁלְמָה מֵאָה וְעֶשֶׂר - הצווי שְׁנַצְטוּנוּ
שֶׁתֵּהָא הִטְהָרָה מִן-הַצָּרַעַת עַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה הַמְּפֹרָשׁ
בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרָז וְאֵזוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
(פיסת צמר צבועה במיץ אדום – היוצא מגרגירים
המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד –)
וּשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים, וְשִׁיעוּרָה בְּהֵם כָּל מֵה-שְׁנֻזְרָה.
וּבַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה עֲצָמוּ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבֵּית. כְּמוֹ שֶׁבָּאָר
הַפְּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִינֵי הַדְּבָרִים הַמְּטַהְרִים
מִן-הַטְּמֵאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִינִים: אֶחָד כָּלְלִי
וּשְׁנַיִם הַמִּיחָדִים לְשֵׁנֵי מִינִים מִמִּינֵי הַטְּמֵאוֹת. הַכָּלְלִי -
הוּא הִטְהָרָה בְּמִים, שֶׁכָּל-טְמֵא לֹא תִשָּׁג לֹו הִטְהָרָה אֵלָּא
אַחֵר שִׁיטְהַר בְּמִים; וְהַמִּין הַשֵּׁנִי - מִי נִדָּה (מי הזאה עם
אפר הפרה), וְהוּא דָּבָר מִיחָד לְטְמֵאָת מָת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי
עֵץ אֲרָז וְאֵזוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים.
וְהוּא דָּבָר מִיחָד לְצָרַעַת. וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ,
כְּלוּמֹר: טְהֻרַת מִצְרַע הִרְאֻשׁוֹנָה - בְּמַסְכַּת נִגְעִים (פרק יד).

יום שישי י"ב מנחם-אב ה'תשע"ד

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א - הַצְּוִי שְׁנַצְטוּנוּ הַמַּצְרַע לְהַתְגַּלֵּחַ, וְהִיא
לוֹ הִטְהָרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי
– שיעור קטז), כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסוּף נִגְעִים (פרק יד), וְהוּא
אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי גִלְחָם" (ויקרא יד, טו).
וְכָבֵד הִזְכַּרְנוּ מִקֶּדֶם (מצות עשה צג) אֶת-דְּבָרֵיהֶם (ספרא
ויקרא יד, טו): "שְׁלֹשָׁה מַגְלַחִין וְתַגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנְּזִיר
וְהַמַּצְרַע וְהַלְוִיִּם". וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף
נִגְעִים. וְכָאן אָבָאָר לָךְ מֵאִיזָה טַעַם מִינֵנוּ תַגְלַחַת מִצְרַע
מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה
(מצות עשה עז), וְלֹא עֲשִׂינוּ כֵּן בְּנִזְיָר אֵלָּא קִבְּעֵנוּ תַגְלַחְתּוֹ
וְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) -
שֶׁהַמַּצְרַע, אֵין קָשֶׁר בֵּין תַגְלַחְתּוֹ לְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו,
וְהַתְּכָלִית הַמַּשְׁגָּת מִתַּגְלַחְתּוֹ אֵינָה הַתְּכָלִית הַמַּשְׁגָּת
מִהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמַּצְרַע, טְהֻרָתוֹ תְּלוּיָה
בְּתַגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה – לאכול קדשים).
וּבְפֶרֶק ו' מִנְזִירוֹת (מד: אָמְרוּ: "מֵה בֵּין נִזְיָר לְמַצְרַע?
אֵלָּא שְׁנֵה טְהֻרָתוֹ תְּלוּיָה בְּפִקְמֵי (בימי נזור), כְּלוּמֹר: הַנְּזִיר,
וְהַמַּצְרַע טְהֻרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתַגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמַּצְרַע
וְנִשְׁלָמָה תַגְלַחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה - טְהֻרָה מִלְטָמָא כְּשֶׁרִץ, כְּמוֹ
שְׁנִתְבָּאָר בְּסוּף נִגְעִים, וְיִשְׁאָר מִחֹסֶר כְּפֻורִים עַד שֶׁיָּבִיא
קִרְבָּנוֹתָיו כְּשֶׁאֵר מִחֹסֶרִי כְּפֻורִים, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר שָׁם. לָכֵן,
תְּכָלִית תַגְלַחְתּוֹ הִיא טְהֻרָתוֹ מִלְטָמָא כְּשֶׁרִץ, בֵּין שֶׁהִבֵּיא
קִרְבָּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹא הִבֵּיא; וְאֵלּוּ תְּכָלִית הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו

1 "הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טְמֵאָה וְהַכֹּהֵן אֶת-הַמִּקְחָהּ (הבשר החי
2 שבנגע) - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה" וְלֹאֲקָה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר
3 בַּמִּקְוָמוֹ.
4 הַמִּצְוָה הַשִּׁנִּי - הַצְּוִי הַשְׁתָּהֲרֵנוּ מִלְּגַלֵּחַ שְׁעַר הַנֶּתֶק (נגע
5 בשער), וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" (ויקרא יג, לג).
6 וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "מִנֵּין לְתוֹלֵשׁ סִימְנֵי טְמֵאָה
7 מִתּוֹךְ נֶתֶקוּ שְׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? שְׁנַצְמֹר: וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא
8 יִגְלַח".

יום רביעי י' מנחם-אב ה'תשע"ד

מצות עשה קיב.

11 הַמִּצְוָה הַקִּי"ב - הַצְּוִי שְׁנַצְטוּנוּ לַעֲשׂוֹת הֶכֶר בַּמַּצְרַע
12 כְּדֵי שִׁיפְרֹשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהַצְּרוּעַ אֲשֶׁר-
13 בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ וְעַל-שָׁפָם
14 יַעֲטֶה וְטְמֵא טְמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מד). וְהִרְאָה שְׁזוּהִי
15 מִצְוָת עֲשֶׂה הִיא אָמְרָם בְּסִפְרָא (תזריע): "לְפִי שְׁנַצְמֹר
16 (בבהן גדול) "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרוּם" (שם כא,
17 י), יָכוֹל אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְנַגֵּעַ? וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "בְּגָדָיו
18 יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ" כָּל-אָדָם חוּץ מִכֹּהֵן
19 גָּדוֹל, תְּלַמּוּד לֹמֵר: "אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע" - אֵף כֹּהֵן גָּדוֹל
20 יִהְיוּ בְּגָדָיו פְּרוּמִים, קְרוּעִים, וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ, יִגְדֹּל
21 פְּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא). כְּרוּר, אִם כֵּן, שִׁפְרִימָה
22 אוּ פְרִיעָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהַכָּל הוּא אֲצִלָּנוּ:
23 "כָּל-מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא עֲשֶׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, אִם אֵתָּה יָכוֹל
24 לְקַיֵּם אֶת-שְׁנֵיהֶם מוֹטָב; וְאִם לֹא יָבוֹא עֲשֶׂה וְיִדְחָה
25 אֶת-לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכֵינֵן שְׁמַצְאָנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֹהֵן
26 גָּדוֹל אִם נִצְטָרַע פּוֹרַע וּפּוֹרֵם, הִרִי רֹאֵה שְׁזוּ מִצְוָת עֲשֶׂה.
27 וְכָבֵד נִמְסַר לָנוּ בַּקְּבֻלָּה, שֶׁגַּם שְׁאָר טְמֵאִים צְרִיכִים
28 לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמָם הֶכֶר, כְּדֵי שִׁיפְרֹשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֶם. וְלִשׁוֹן
29 סִפְרָא (שם): "טְמֵא מָת וּבוֹעֵל נִדָּה וְכָל-הַמְטַמְּאִין אֶת-
30 הָאָדָם מִנֵּין? תְּלַמּוּד לֹמֵר: וְטְמֵא טְמֵא יִקְרָא". עֲנִינֵנוּ:
31 כָּל-טְמֵא (שאינו פורם) צְרִיךְ לְהִכְרִיז עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא
32 טְמֵא, וְהוּא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא,
33 והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או כבמצורע ש"יכריז"
34 באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז
35 ממש בפה) שִׁיטְשִׁים לַעֲצָמוֹ הֶכֶר הַמִּרְאָה שֶׁהוּא טְמֵא
36 וְשֶׁהַנֶּגַע בּוֹ נִטְמָא, כְּדֵי שִׁיפְדְּלוּ מִמֶּנּוּ. וְכָבֵד נִתְבָּאָר
37 שֶׁהֶכֶר זֶה שֶׁל מִצְרַע אֵין כָּלוּ (כל סימני ההיכרות) חוּבָה
38 לְנִשְׁיָם, וְהוּא אָמְרָם (סוטה כג): "הָאִישׁ פּוֹרַע וּפּוֹרֵם וְאֵין
39 הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפּוֹרְמָת" אֲבָל עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל
40 שָׁפָם וּמוֹדִיעָה עַל עֲצָמָה (בהכרזה ממש בפה) כְּשֶׁאֵר
41 הַטְּמֵאִים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה
42 עוטה).

- 1 היא להשלים כפרתו כשאר מחסרי כפרה, כלומר: זב
2 וזכה ויולדת (שאף שנתהרו אין מושלמת כפרתו לאכול
3 בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וכבר הזכרנו קדם
4 לכן (מצות עשה עה) את-דבריהם: "ארבעה מחסרי
5 כפרה", ושם נתבאר, שאין הנזיר מחסר כפרה, אלא
6 אותם המעשים בכללותם (ביחד), כלומר: התגלחת
7 והבאת קרבן - מתירים לו לשתות יין. ואין אחד מהם
8 מספיק בלעדי השני, אלא התגלחת קשורה בקרבן
9 והקרבן קשור בתגלחת, ובכלם יחד תשג התכלית
10 האחת, והיא: שיתרו לו דברים שהיו אסורים עליו בימי
11 נזירותו. ובפרק ו' מנזירות (מו). אמרו: "גלח על הזבח
12 ונמצא פסול - תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו". הנה
13 נתבאר לך, שהתגלחת היא מתנאי הזבח והזבח מתנאייה.
14 ונתבאר עוד בתוספתא (נזיר טו): "שנזיר שקלו
15 (שהסתיימו) זמיו אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא
16 למתים" עד שיעשה כל-אותם המעשים והם (הקרבנות,
17 נקראים) תגלחת טהרה, כמו שנתבאר בפרק ו' מנזירות,
18 והוא שיגלח פתח אהל מועד ויזרוק שערו פתח הידוד
19 ויקריב את-הקרבנות, כמו שנתבאר בכתוב. ואתה
20 תמצאם (שחז"ל) ברב המקומות קוראים להבאת
- 21 הקרבנות 'תגלחת'. ובפרוש אמרו במקומות במשנה (נזיר
22 פרק במשנה ה - יא): (מי שמתבטא בלשון) "הריני נזיר ועלי
23 לגלח נזיר (אחר)", הפונה בזה: שיביא קרבנות נזיר
24 ויקריבם בעדו (הנזיר האחר). הנה נתבאר לך שהתגלחת
25 היא בטוי להבאת הקרבנות. והטעם בכך, שהם חלק
26 ממנה, כמו שבארנו, ועל-ידי הכל יחד יסתלק דין
27 הנזירות וישתה הנזיר יין. אבל תגלחת טמאה הרי היא
28 מהלכות המצוה, כמו שבארנו לעיל (מצות עשה צג).
- 29 **יום שבת קודש י"ג מנחם-אב ה'תשע"ד**
30 **מצות עשה קב. קג.**
31 המצוה הק"ב - הצווי שנוצטוונו להיות בגד מנגע טמא
32 [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת בגדים: איך
33 מטמאים ואיך מטמאים, מה מהם צריך הסגר או קריעה
34 או שרפה או רחיצה וטהרה וזולת זה, מכל מה-שנאמר
35 בכתוב וממה שפא בקבלה (מסכת נגעים פרק יא).
36 המצוה הק"ג - הצווי שנוצטוונו להיות בית מנגע טמא
37 [מטמא] ומצוה זו כוללת טמאת בתיים: איזה מהם צריך
38 הסגר או נתיצת הקירות או נתיצת כלו, במה מטמא ואיך
39 מטמא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מנ"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...כותב בתחלת מכתבו ע"ד נסיעה לכאן, ולמרות רצוני ואי הנעימות בדבר מוכרחני להודיע
עוד הפעם השקפתי בזה, אשר כאו"א מאתנו מוכרח להתנהג ע"פ שולחן ערוך ובפרט ע"פ המבואר
בזה בתורת החסידות, בהנ"ל מבואר אשר עניני פרנסה הם מחובת האדם לב"ב וגם לעצמו, ומבואר
ג"כ שפרנסה בעולם הזה קשורה היא בעשי' וביגיעה, ומקרא מלא דבר הכתוב, וברכך ה"א בכל אשר
תעשה (יעוין קונטרס ומעין מאמר כ"ג ואילך ובכ"מ) עוד מבואר בהנ"ל אשר פרעון חוב מוכרחי הוא
גם מצד עצמו... וע"פ הנ"ל מבואר בהחלט שאין שום מקום להוצאות שאפשר להמנע מהם, ומהם
הוצאות נסיעה האמורה, ואפילו באם היתה רק למשך איזה ימים או שבועות, שגם זה הוא היפך
הפס"ד בנגלה וחסידות בפרט, ואם באמת יש לו משלו על הכרטיסים, הרי לכל לראש יתחיל בסילוק
החובות האמורים. אפשר ג"כ שיכתוב לי, שהנסיעה מוכרחת בשביל מי שהוא מהמשפחה ועניני, ועונה
אני על זה טרם ישאל, שאין זה אלא "תירוץ" נוסף על שאין זה מוכרח כלל גם להמשפחה כו'.

המורם בהאמור, שבמה שכותב אלי, שלכאורה יש לפרש זה שרוצה לדעת דעתי בזה, הרי
ברורה היא, שימשיך עבודתו בקדש הפצת המעינות ועניניהם וחיזוק מוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר ...
ולכשיבוא הזמן שתהי' עבודה מסודרת ובהרחבה לכשירחיב היציאה מהחובות וכו' אזי יתענין בנסיעה
לכאן, והלואי שיקבל דברים אלו כמו שנאמר, ז.א. בהעדר כוונות וכו' ורק בשביל הטוב לפניו ולפני ב"ב
שי' באמת, אלא שביחד עם זה נוגע זה גם לענינים הכללים, והלואי שיבשר טוב בכל האמור ובקרב.

בברכה לבשו"ט.

מלכים ב יז יד-כה

יד וְלֹא שָׁמְעוּ וַיִּקְשׁוּ אֶת־עֲרֹפֶם בְּעֶרְףְ אַבְוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם: טו וַיִּמָּאֲסוּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אַבְוֹתָם וְאֶת עֲדוּתָיו אֲשֶׁר הֶעִיד בָּם וַיִּלְכְּדוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶלּוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת בָּהֶם: טז וַיַּעֲזְבוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה שָׁנִים (שְׁנֵי קרי) עֲגָלִים וַיַּעֲשׂוּ אֲשִׁירָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְכָל־צֶבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הַפֶּעַל: יז וַיַּעֲבִירוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קִסְמִים וַיִּנְחָשׁוּ וַיִּתְּמַכְּרוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: יח וַיִּתְּאֲנֹף יְהוָה מֵאֵל בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסְרֵם מֵעַל פָּנָיו לֹא נִשְׁאָר רֶק שְׁבֹט יְהוּדָה לְבָדוֹ: יט גַּם־יְהוּדָה לֹא שָׁמַר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּלְכְּדוּ בַחֲקוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ: כ וַיִּמָּאֲסוּ יְהוָה בְּכָל־זֶרַע יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵם וַיִּתְּנֵם בְּיַד־שָׂשִׁים עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכֵם מִפָּנָיו: כא כִּי־קָרַע יִשְׂרָאֵל מֵעַל בֵּית דָּוִד וַיִּמְלִיכוּ אֶת־יִרְבֶּעֶם בֶּן־נִבְכַּד וַיֵּדָא (וַיִּדָּח קרי) יִרְבֶּעֶם אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְהַחֲטִיִּאִם חֲטִאָה גְדוֹלָה: כב וַיִּלְכְּדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל־חַטָּאוֹת יִרְבֶּעֶם אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא־סְרוּ מִמֶּנָּה: כג עַד אֲשֶׁר־הִסִּיר יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל פָּנָיו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד כָּל־עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים וַיִּגַּל יִשְׂרָאֵל מֵעַל אֲדָמְתּוֹ אֲשׁוּרָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כד כִּי וַיָּבֹא מֶלֶךְ־אֲשׁוּר מִכְּבֹּל וּמִכּוֹתָהּ וַיַּעֲזֹא וַיַּחַמֵּת וַיִּסְפְּרוּיָם (וַיִּסְפְּרוּם קרי) וַיֵּשֶׁב בְּעָרֵי שְׁמָרוֹן תַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת־שְׁמָרוֹן וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֶיהָ: כה וַיְהִי בַתְּחִלַּת שְׁבָתָם שָׁם לֹא יָרְאוּ אֶת־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּהֶם אֶת־הָאֲרָיוֹת וַיַּהֲרֹג הָרַגִּים בָּהֶם: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּהֶם אֶת־הָאֲרָיוֹת וַיַּהֲרֹג הָרַגִּים בָּהֶם:

רש"י

(טז) שני עגלים. בבית אל ובדן: את הבעל. עבודה זרה ששמה בעל: (יז) ויתמכרו. מכרו עצמן לכך: (יח) ויסרם מעל פניו. שגלו עם הושע בן אלה: (כג) ויגל ישראל. זה נקוד בחיר"ק, שהוא לשון גלה, ואינו לשון הגלה:

מצודת דוד

(יד) ויקשו את ערפם. הוא מלשון הרחקה, כאילו נתקשה העורף, מבלי יוכלו להחזיר לאחור, לפנות מול הנביא: כעורף אבותם. הם עובדי העגל במדבר: (טו) אשר כרת. על קיום התורה: ואת עדותיו. מאסו בהתראות שהתרה בהם, ולא היו חוששין להם: ויהבלו. נעשו בעלי הבל, ואדוקים לעבודת גלולים: ואחרי. מוסב על 'וילכו', לומר שהלכו אחרי דרך העמים וכו': (טז) ויעשו להם מסכה וכו'. יצקו לעצמם

(יד) ערפם. הוא אחורי הראש: (טו) כהם. כמו הם: (טז) מסכה. ענין יציאת מתכת, כמו (ישעיהו מ יט): הפסל נסך חרש: (יז) ויקסמו וגו' וינחשו. ענין כשוף וניחוש: (יח) ויתאנף. מלשון אף וחמה, כמו (מלכים א ח מו): ואנפת בם: (כ) ויענם. מלשון ענינו: שושים. בוזים, כמו (שמואל א כג א): והמה שושים:

מצודת ציון

העגלים: (יז) ויעבירו וכו' באש. זהו עבודת המולך: ויתמכרו. כל כך התמידו לעשות הרע, כאילו מכרו עצמם לכך: (יח) ויתאנף ה'. ובעבור כל זאת התאנף ה': מעל פניו. רצה לומר: מארצו: לא נשאר. בארצם: (יט) גם יהודה. רצה לומר: אף שגם יהודה לא שמר וכו': אשר עשו. החוקים אשר עשו ישראל: (כ) וימאס. רצה לומר: עם כל זאת לא מאס עתה רק בישראל: מפניו. מארצו: (כא) כי קרע ישראל. רצה לומר: וזהו בעבור אשר כל ישראל התחילו בעבירה, כי הם מעצמם קרעו ונפרדו ממלכות בית דוד, ופי' ה' לא שאלו: וידח ירבעם. וזה היתה סיבה שהדיחם ירבעם בעגלי הזהב, כי בראותו שמרדו במלכות בית דוד, חשש פן גם בו ימרדו כאשר יבואו לירושלים, ולזה עשה העגלים, למנעם מלכת לירושלים כמו שנאמר במלכים א (יב כח), אבל אם היו שואלים בדבר ה', ומלך על פיו, לא היה בא לכלל זה: (כב) לא סרו ממנה. אף אחר שבטל הושע את השומרים, עם כל זאת לא סרו ממנה, מדעת עצמם: (כג) עד אשר. כל כך הרשיעו, עד שגרם החטא והסירם ה' מאל פניו: עד היום הזה. רצה לומר: והנם שם עד היום הזה, ולא חזרו בבית השני כמו יהודה, וכל זה חוזר למעלה, ליתן טעם מדוע חרה אף ה' בישראל, ועדיין האריך אף ליהודה, והלא דרך אחד להם, ואמר לפי שעל ידי כל ישראל באה מתחילה התקלה, ולבסוף אחזו מעצמם מבלי מכריח, ולזה חרה בם והגלה אותם, ומבלי חזרה בבית השני. אבל אנשי יהודה לא בא התקלה על ידם, כי אם על ידי המלכים המכריחו, ובסור המכריח, אחזו עדיין בדרך ה', ולזה עדיין לא נתמלא סאתם. [ואף אחר שגלו חזרו בבית השני, כי לא ידמו בחטאם לחטא ישראל, כי תחילת התקלה לא באה על ידם, כדרך שבאה על ידי ישראל]: (כד) בערי שמרון. בהערים הסמוכים לשמרון:

קל. א-ח

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת מִמַּעַמְקִים קְרָאתִיד יְהוָה: ב אֲדֹנִי שְׁמֶעָה בְּקוֹלִי תִהְיֶינָה אַזְנוֹיֶךָ קִשְׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנֵי:
 ג אִם-עֲוֹנוֹת תִּשְׁמְרֶינִי אֲדֹנִי מִי יַעֲמֹד: ד פִּי-עֲמֹךְ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּזְכָּר: ה קוֹיִתִי יְהוָה קוֹתָה נַפְשִׁי
 וּלְדַבְּרוֹ הוֹחֲלִיתִי: ו נַפְשִׁי לֹא-דָנִי מִשְׁמָרִים לְבָקֶר שְׁמָרִים לְבָקֶר: ז יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה פִּי-עַם-יְהוָה
 הַחֲסֵד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְּדוּת: ח וְהוּא יַפְדֶּה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו:

קלא. א-ג

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְדָוִד יְהוָה | לֹא-נִגְבָּה לִבִּי וְלֹא-דָרְמוּ עֵינַי | וְלֹא-הִלַּכְתִּי | בְּגִדְלוֹת וּבִנְפִלְאוֹת מִמֶּנִּי:
 ב אִם-לֹא שְׁוִיתִי | וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי בְּגִמְלָה עָלַי אִמּוֹ בְּגִמְלָה עָלַי נַפְשִׁי: ג יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה מַעֲתָה
 וְעַד-עוֹלָם:

רש"י

(ד) כי עמך הסליחה. לא נתת רשות לשליח לסלוח כמו שנאמר (שמות כג) כי לא ישא לפשעכם: למען תזכור. על זאת שלא יהא אדם בטוח על סליחת אחר: (ה) קויתי ה' קותה נפשי. קווי אחר קווי כעין (לעיל כ"ז) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה, כעין משומרים לבקר שומרים לבקר: (ו) נפשי לה' משומרים לבקר. הריני מן המצפים לגאולה: שומרים לבקר. מצפין וחוזרין ומצפין קץ אחר קץ, (מצאתי): (א) ה' לא גבה לבי וגו'. לא נהגתי שררה, לא עשיתי גדולות תענוגות בנינים ונטיעות כעין שעשה בני הנני עליך כמי שאין לו ידיים ורגלים כגולם מוטל לנגדך (סא"א): (ב) שויתי ודוממתי. עליך נפשי כגמול שהוא נתון עלי אמו, גמול יונק שדים: כגמול עלי נפשי. נפשי בקרבי לנגדך כיונק שדי אמו:

מצודת ציון

(ב) קשובות. ענין שמיעה: (ד) תזכור. מל' מורא: (ו) משומרים. מל' שומר או הוא ענין תקוה והמתנה כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לז): (ב) שויתי. מל' שוה: ודוממתי. מל' דמיון: כגמול. ענינו תינוק הנעתק מקרוב משדי האם כמו ויגדל הילד ויגמל (שם כא):

מצודת דוד

(א) ממעמקים. מתוך עומק הצרות קראתי לך ה': (ג) אם עונות תשמר. אם לא תמחול ותשמור אותם להפרע עליהם גמול מי יוכל לעמוד ולהתקיים כי הלא רבו מאד: (ד) כי עמך הסליחה. ולא מסרת סליחת העון לאחד מהמלאכים כמ"ש כי לא ישא לפשעכם (שמות כג): למען תזכור. כ"א מסר הסליחה אל המלאך היה נפתה לה האדם לומר המלאך יתפייס לנו הואיל ולא לו חטאנו וישא את העון והיה ממעט ביראת המקום: (ה) קויתי ה'. קויתי אל ה': קותה נפשי. כפל הדבר להתמדתו: (ו) יחל ישראל. אתה ישראל קוה אל ה' כי עמו החסד: והרבה. הלא פדה אותך רבות פעמים וכמו כן יפדה אותך גם עתה כי לא יחסר לו פדות כי הרבה עמו: (ח) והוא יפדה את ישראל וגו'. ר"ל הנה גם העון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה את ישראל מן העונות כי כבר נתמרק העון והלך לו והרי הוא פדוי מן העין: (א) לא גבה לבי. במחשבת הלב לא הייתי מתגאה: ולא רמו עיני. במעשה להשתרר ביותר להרים עין למעלה כדרך גסי הרוח: ולא הלכתי בגדולות. לא עשיתי דברים גדולים ונפלאים בבניינים נאים ומגדלים גבוהים להראות גדולה וכבוד ממני, ר"ל יותר מהצורך ומהראוי לי: (ב) אם לא. הוא ענין שבועה כאומר אם לא עשיתי כן יבא עלי עונש כזאת וגזם ולא אמר: שויתי ודוממתי. המשלתי נפשי כתינוק הנגמל משדי אמו שכל בטחונו על אמו כן כל בטחוני בה': כגמול עלי נפשי. הנפש אשר עלי ובקרבי הוא כתינוק הנגמל וכפל הדבר להתמדתו: (ג) יחל ישראל. ר"ל ממני ראו וכן עשו גם אתם וקוה אל ה' מעתה ועד עולם:

יהל אור

ישראל כו' וייראו העם את ה'. וזהו אם עונות תשמר י"ה. ר"ל מבחי' י"ה לבד שזהו אין השם שלם. לא נמשך הסליחה. אלא כי עמך הסליחה פי' עמך היינו בשם שלם ששם הוא מדת רחמים גמורים:

קיצור קושיא בהפסוק. והתירוץ שע"י הסליחה יומשך כימי צאתך מאמ"צ כו' ומזה יומשך היראה כמ"ש וירא ישראל כו' וייראו העם:

ג אשתך כגפן. רבות וירא פנ"ג נ"ט א' ע"פ ואין יכול בגפנים זו שרה המד"א אשתך כגפן כו'. סדר בא ר"פ ט"ז קל"ג ד'. האשה נקראת גפן שנאמר אשתך כגפן כו':

ד כי עמך הסליחה למען תזכור. לכאורה אינו מובן דנותן טעם לשיטלח. כדי שיראו ממנו. והרי הסבירא נותנת להיפך שאם יתנהג הכל במדה"ר להרבות לסלוח לא יתייראו כ"כ מלחטוא דהגם שהאומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה מ"מ נהי שלא יאמר אחטא ואשוב עכ"פ לא יהי היראה גדולה כ"כ על החטא. וכן מבואר בהדיא במד"ר פ' בראשית ס"פ י"ב אמר הקב"ה אם אני בורא את העולם במדה"ר הוי חטיוה סגיאין ועד"ז ארז"ל כל האומר הקב"ה וותרן יותרון מעוהי. ופי' במ"ע ספורנו דהכוונה שכאשר יסלח לעדת ישורון ויושיעם ע"ד כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. אזי יומשך היראה בישראל כמ"ש בקי"ס וירא

פ ר ק ת ש י ע י

א המוכר את שדהו בשעת היובל, אינו מתר לגאול פחות משתי שנים, שנאמר (ויקרא כה, טו): "במספר שני תבואת ימכר-לך". היתה שנת שדפון, וירקון, או שביעית — אינה עולה לו מן המנין. נרה, או הובירה — עולה לו מן המנין. רבי אלעזר אומר: מכרה לו לפני ראש השנה, והיא מלאה פרות — הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות לשתי שנים.

ב מכרה לראשון במנה, ומכר הראשון לשני במאתים — אינו מחשב אלא עם הראשון, שנאמר (ויקרא כה, כז):

פירוש ברטנורא

ט א המוכר את שדהו בשעת היובל. בשעה שהיובל נהג. אבל בשנת היובל עצמה אינו רשאי למכור, ואם מכר, המכר בטל ומחזיר הדמים: אינו מותר לגאול. ואפילו נתרצה לוקח, אין שומעים לו, דכתיב (שם כ"ח) במספר שנים אחר היובל תקנה, שתהא קנויה לו שתי שנים. ואם מחדר לה מקמי הכי, עובר בעשה. ומוכר נמי עובר בעשה אם גואלה קודם שתי שנים, דכתיב במספר שני תבואת ימכר לך. אבל לאחר שתי שנים אם רצה לפדותה פודה אותה בעל כרחו של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה, כדכתיב (שם) וחשב לו את שני ממכרו, שמוחשב כמה שנים משמכרה עד היובל, ומחלק הדמים לפי השנים. כגון אם מכרה עשר שנים לפני היובל במנה, נמצא שמכר פירות כל שנה ושנה בעשירות מנה, שהרי סתם מכירה אינה אלא עד היובל, שהתה ביד הלוקח חמש שנים ואח"כ בא מוכר לגאולה, מנכה לו לוקח חצי מנה: אינה עולה ממנין. שתי שנים. דהא שני תבואות כתיב, שתי שנים הראוין לתבואה תשהא ביד הלוקח. אבל היתה שנה הראויה לתבואה, ונרה היינו שחרשה ועשאה שדה ניר ולא זרעה, או הובירה שהניחה בור ואפילו ניר לא עשה בה, איהו דאפסיד אנפשיה, ועולה לו במנין שתי שנים: שלש תבואות לשתי שנים. אותה תבואה העומדת בה בשעת קניה, ושתי תבואות בשתי שנים שתעמוד בידו. ור' אלעזר לא פליג אתנא קמא בהא אלא דברי הכל היא:

ב אינו מחשב. המוכר כשכא לגאולה: אלא עם הראשון. ואותו חשבון ינכה לו כל שנה ושנה שאכלה, והמותר ישלם לו: אשר מכר לו. בגואל שדה

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה א

אחת משתי השנים היתה שנת שדפון או ירקון או שנת שביעית, אָיִנָּה עולה לו — ללוקח, מן המנין — של שתי שנים, שנאמר: "במספר שני תבואות", והרי שנים אלו לא היו "שני תבואות". נְרָה — חרש הלוקח את השדה שנה ולא זרעה, או הובירה — הניח את השדה בורה שנה, שלא חרשה ולא זרעה, כדי שתנוח ותוסיף כוח, עולה לו מן המנין — של שתי שנים, שהרי השנה היתה ראויה לתבואה, אלא שהוא לא עיבד את השדה וגרם הפסד לעצמו. רבי אלעזר אומר: מכרה לו לפני ראש השנה, והיא מלאה פרות — מכר אדם את שדהו לחברו לפני ראש השנה, והיתה השדה מלאה פירות, היינו תבואה בשלה, הרי זה — הלוקח, אוכל ממנה שלש תבואות לשתי שנים — אותה תבואה העומדת בה בשעת המכירה ושל שתי השנים הבאות, ואף על פי כן כשהמוכר גואל את השדה אינו מנכה ללוקח אלא כנגד שתי שנים בלבד, שנאמר: "במספר שני תבואות" — שנים של תבואות מחשבים ולא תבואות בלבד; והרמב"ם מביא על כך את הפסוק האמור במקדיש שדה אחוזה (ויקרא כה, יח): "על פי השנים" — ולא על פי התבואות (הל' שמיטה ויובל יא, ו). בגמרא מובאת ברייתא: "רבי אלעזר אומר: מניין שאם מכרה לו לפני ראש השנה מליאה פירות, שלא יאמר לו (המוכר) הבא לפדותה לסוף שתי שנים: הנה לפני (את השדה מליאה פירות) כדרך שהנחתי לפניך (כשמכרתיה לך)? תלמוד לומר: "במספר שני תבואות ימכר לך" — פעמים שאדם אוכל שלוש תבואות בשתי שנים (שכן "שני תבואות" משמע כל תבואות שיש בשתי השנים, מאחר שלא נאמר "מספר שנים" או "מספר תבואות" — רש"י). רבי אלעזר אינו בא לחלוק אלא להוסיף על דברי תנא קמא, והכל מודים בזה (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה ללמד בדני גאולת שדה אחוזה.

מכרה לראשון במנה — מכר בעל השדה את שדהו לראובן במאה זוז, ומכר הראשון לשני במאתים — וראובן מכר את השדה לשמעון במאתים זוז, אינו מחשב אלא עם הראשון — כשכא בעל השדה לגאול את שדהו מיד שמעון, אינו מחשב אלא עם הלוקח הראשון, היינו עם ראובן, כפי ששילם הוא במחיר השדה, כגון אם מכר את שדהו עשר שנים לפני שנת היובל, ובא לפדותה לאחר שלוש שנים, הואיל ולפי חשבון הדמים ששילם לו ראובן יוצא שמחיר התבואות של כל שנה הוא עשרה זוזים, אין הוא נותן לשמעון אלא שבעים זוז בעד שבע השנים שנשארו עוד עד היובל, שנאמר:

כתוב בתורה (ויקרא כה, כג): "והארץ לא תמכר לצמיתות". פסוק זה בא ללמדנו, שבארץ ישראל, בזמן שהיובל נהג, אין שדה נמכרת לעולם (לחלוטין), אלא חוזרת היא בשנת היובל מידי הלוקח לבעליה הראשונים, כמו שנאמר (שם שם, י): "וקדשתם את שנת החמשים שנה... יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו", וכן (שם שם, יג): "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו". מכאן, שהמוכר שדה אחוזה לחברו, אינו מוכר לו את גוף הקרקע, אלא את תבואותיה בלבד, ומחיר השדה מחושב לפי מספר התבואות שיימנה מהן הלוקח עד שנת היובל. ברם, רשאי המוכר או קרובו לגאול את שדהו מידי הלוקח עוד לפני שנת היובל, ואין הלוקח יכול לעכב עליו, כמו שנאמר (שם שם, כה"כ): "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכרו אחיו. ואיש כי לא יהיה לו גואל, והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו. וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו. ואם לא מצאה ידו די הטיב ויהיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל, ויצא ביובל ושב לאחוזתו". נמצאנו, איפוא, למדים, שאם המוכר או קרובו רוצה לגאול את השדה, הריהו מחזיר ללוקח "את העודף", כלומר הסכום המגיע לו בעד השנים שנשארו עד שנת היובל, לפי חשבון הדמים ששילם לו בשעת המכירה, והשדה חוזרת לבעליה. למשל אם מכר לו את השדה עשר שנים לפני היובל במאתים דינר, וכעבור שש שנים הוא בא לגאול אותה, הואיל ולפי חשבון דמי המכירה יוצא שמחיר התבואות של כל שנה הוא עשרים דינר, הריהו נותן ללוקח בעד ארבע השנים שנשארו עד שנת היובל שמונים דינר, ומקבל מידו בחזרה את שדהו. — משנתנו באה ללמד שאין רשאים לגאול את השדה, אלא לאחר שעמדה בידו הלוקח לכל הפחות שתי שנים שלימות, כפי שיבואר.

המוכר את שדהו — שדה אחוזה, פְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל — בזמן שהיובל נהג (שאילו בשנת היובל עצמה אינו רשאי למכור; ואם מכר, המכר בטל — גמרא). אינו מתר לגאול — את השדה מיד הלוקח, כמו שבארנו לעיל, וכעבור שש שנים הוא בא לגאול אותה, הואיל ולפי חשבון מזמן המכירה, שנאמר: "במספר שני תבואת ימכר-לך" — ואין "שני" פחות משתי שנים, שמיעוט רבים שניים; ומכאן שצריכה השדה להיות לכל הפחות שתי שנים ביד הלוקח. בגמרא מדייקים, שמשנתנו לא נקטה "אינו גואל פחות משתי שנים" אלא "אינו מוותר לגאול". ומכאן שיש בזה גם איסור; ואפילו להראות זווים ללוקח, כדי שייטב בעיניו להחזירה לו, אסור. ולא רק המוכר נצטווה על כך, אלא אף הלוקח, שנאמר (שם): "במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך", ומשמע שתהא קנויה לו לפחות שתי שנים, ואם החזירה קודם לכן, אף הוא — נמוכר — עובר בעשה. ברם, לאחר שתי שנים, יכול המוכר לפדות את שדהו בעל כורחו של לוקח, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנתנו. הִיְתָה שְׁנַת שְׁדָפוֹן — שנתייבשה התבואה על ידי רוח קדים או שרב, וְיִרְקוֹן — מין מחלת התבואה, שהיא מצהיבה ונכמשת, או שְׁבִיעִית — שנת שמיטה, כלומר אם

"לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכַרְלוֹ". מְכָרָה לְרֵאשׁוֹן בְּמֵאֵתִים, וּמְכָר הָרֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּמֵנָה – אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶלָּא עִם הָאֲחֵרוֹן, שְׁנֵאמַר: "לְאִישׁ אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ, לֹא יִמְכֹּר בְּרָחוֹק וַיִּגָּאֵל בְּקָרוֹב, בָּרַע וַיִּגָּאֵל בִּפְפָּה, לֹא יִלְוֶה וַיִּגָּאֵל, וְלֹא יִגָּאֵל לַחֲצָאִים. וּבִהְקֵדֵשׁ מוֹתֵר בְּכֶלֶן, זֶה חֶמֶר בִּהְדִּיּוֹט מִבִּהְקֵדֵשׁ.

ג המוכר בית בבתי ערי חומה – הרי זה גואל מיד, וגואל כל שנים עשר חדש; הרי זה כמין רבית, ואינה רבית. מת המוכר – יגאל בנו. מת הלוקח – יגאל מיד בנו. אינו מונה לו שנה, אלא משעה שמכר לו, שנאמר (ויקרא

פירוש ברטנורא

ממכרו כתיב, והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו: לאיש אשר בתוכה. שהוא מוצא עתה בתוך השדה כשבא לפדותה. ומגל דרשינן לקולא גבי מוכר ולא דרשינן לחומרא, גמרינן גאולה גאולה מעבר עברי, בשדה אחוזה כתיב (ויקרא כ"ה) ומצא כדי גאולתו, ובעבר עברי כתיב (שם) גאולה תהיה לו, מה להלן להקל אף כאן להקל. והתם מגל דלהקל, דתניא, נמכר במנה והשביח ועמד במאתים, מנין שאין מחשבים אלא במנה וכמו שהניע מאותו מנה לכל שנה כך מנכה לו, תלמוד לומר מכסף מקנתו. ומנין שאם נמכר במאתים והכסף ועמד על מנה שאין מחשבים אלא במנה, תלמוד לומר כפי שניו, כלומר כפי מה שהוא שוה באותה שעה: לא ימכור. שדה רחוקה שיש לו, כדי לגאול שדה זו שהיא בקרוב. וכן לא ימכור ברע כדי שיגאל שדה זו שהיא יפה. ולא ילוה מאחרים כדי שיגאל. ואינו גואל חצי השדה שמכר אלא או גואל כולה או לא כלום. וכל הני ילפינן מקרא דרבי (שם) והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו. והשיגה ידו מעצמו, ולא שילוח ויגאל. ומצא, משמע שימצא דבר שלא היה מצוי לו בשעה שמכר, פרט למוכר ברחוק כדי לגאול בקרוב, ברע כדי לגאול ביפה, שהיה מצוי לו בשעה שמכר. כדי גאולתו, [כדי גאולה] הוא גואל ואינו גואל לחצאים: ובהקדש מותר בכלל. המקדש שדרו מותר למכור שדה אחרת, או ללוות, כדי לגאלה, ואם אינו מספיק לגאול כולה יגאל חציה וכשתשיג ידו יגאל כולה:

ג הרי זה גאל מיד. ואין דינו כדן שדה אחוזה שאינו גואל פחות משתי שנים: הרי זה כמין ריבית. שכשמוכר לו מעותיו בתוך שנה ואין זה מנכה לו כלום נמצא שנשתמש בביתו בשכר המתנת מעותיו: ואינה ריבית. גמורה. דרבי לא מקריא אלא על ידי הלואה שודאי באה לידי רבית, שאינה נחלטת לעולם, ולא על ידי מכר שהרי אם לא יגאלנה ותחלוט לו אין כאן רבית: יגאל בנו. בתוך שנה אם ירצה. אבל לאחר שנה, נחלט ואינו נגאל עוד, כדכתיב

משניות מבוארות – קהתי

המקדיש שדה אחוזה ובא לגאלה, מְתֵר בְּכֶלֶן — מותר למכור שדה אחרת או ללוות מעות כדי לגאול את השדה שהקדיש, וכן רשאי הוא לגאול אותה לחצאין; זֶה חֶמֶר בִּהְדִּיּוֹט מִבִּהְקֵדֵשׁ — בדבר זה יש בגאולת השדה מיד ההדיוט חומרה שאינה בגאולת השדה מיד ההקדש. בגמרא מובאת ברייתא: "ואם גאל יגאל" (במקדיש שדה אחוזתו נאמר; ויקרא כ, יט) — מלמד שלווה וגואל, וגואל לחצאין. אמר רבי שמעון: מה טעם החמירה התורה בזה (בהדיוט מבהקדש)? לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כוחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה, חוזרת לבעלים ביובל. הורע כוחו שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין. אבל מקדיש שדה אחוזה, הואיל והורע כוחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה, יוצאת לכתנים, יפה כוחו שלווה וגואל, וגואל לחצאין.

באור משנה ג

כתיב בתורה (ויקרא כה, כט-ל): "ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה ויהיה גאולתו עד תם שנת ממכרו, ימים תהיה גאולתו. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לא (כ"ו) קרי) חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל". פרשה זו באה ללמדנו, שהמוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שונה דינו מדין המוכר שדה אחוזה, שכן רשאי הוא לגאול מיד הקונה עד תום שנה מיום שנמכר הבית, ואינו מנכה ללוקח את שכר הדירה בעד ההקדש שדר בבית. ואם לא גאלו בתוך השנה, הרינו נשאר בידי הלוקח לצמיתות, ואינו יוצא ביובל. אבל בתי החצרים, היינו בתים בכפרים או בעירות, דינם כדן השדות, שנגאלים עד שנת היובל, והגואל מנכה ללוקח כנגד השנים שהיה הבית ברשותו. ואם לא נגאלו עד שנת היובל, הרי הם חוזרים לבעליהם בשנת היובל בלא פדיון. — משנתו ושלשו המשניות שלאחריה עוסקות בפרטי הדינים של המוכר "בית מושב עיר חומה".

המוכר בית בבתי ערי חומה — מי שמכר את ביתו שבתוך אחת מן הערים המקופות חומה, הרי זה גואל מיד — רשאי הוא לגאול מיד, דהיינו להחזיר ללוקח את הכסף שקיבל ממנו ולקבל ממנו בחזרה את ביתו, ואין דינו כשדה אחוזה, שאינו גואל בפחות משתי שנים. וגואל כל שנים עשר חדש — מיום שמכר את הבית: הרי זה כמין רבית — שאם הוא גואל את הבית בתוך השנה, ומחזיר ללוקח את כל הכסף שקיבל ממנו בשעת המכירה, ואינו מנכה לו כלום בעד הזמן שדר בבית, הרי זה נראה כאילו דר בו הלוקח בשכר המתנת מעותיו משעת המכירה עד עכשיו, ואינה רבית — שאין ריבית אלא בהלואה ולא במכר; ובגמרא מובאת דעה, שאמנם אף זו נחשבת ריבית, אלא שהתורה התירו. מת המוכר, יגאל בנו — רשאי בנו של המוכר לגאול את הבית בתוך

"לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכַרְלוֹ" — "והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו", והיינו ללוקח הראשון. מְכָרָה לְרֵאשׁוֹן — לראובן, בְּמֵאֵתִים — זוז, וּמְכָר הָרֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי — וראובן מכר את השדה לשמעון, בְּמֵנָה — במאה זוז, אֵינוֹ מְחַשֵּׁב — בעל השדה שבא לגאול את שדהו מידי שמעון, אֶלָּא עִם הָאֲחֵרוֹן — עם שמעון, כפי הדמים ששילם הוא לראובן, שְׁנֵאמַר: "לְאִישׁ" — "והשיב את העודף לאיש"... והרי יכול היה לכתוב: "לאשר מכר לו", ולמה נאמר: "לאיש"? לְאִישׁ אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ — למי שהוא האיש, היינו האדון, בעל השדה, שהוא נמצא עכשיו בתוכה (עיי' "תוספות יום טוב"). נמצא הכתוב כא לומר שפעמים מחשב ומשיב את העודף לאיש, היינו למי שהוא עתה בתוך השדה, ופעמים לאשר מכר לו בתחילה, והולכים לקולה לטובת המוכר. בגמרא מבואר הטעם, שלמים דבר זה בגזירה שווה "גאולה גאולה" מעבר עברי, שכן כאן כתוב (ויקרא כה, כז): "ומצא כדי גאולתו", ובעבר עברי שנמכר לגר תושב או לעקר משפחת גר (שם שם, מח): "גאולה תהיה לו"; והרי שם מקילים, שכן אם נמכר במנה והשביח ועמד על מאתיים, ובין אם נמכר במאתים והכסף ועמד על מנה, אין מחשבים אלא במנה, שנאמר (שם שם, נא-נב): "אם עוד רבות בשנים (עד היובל), לפיהן ישיב גאולתו מכסף מקנתו. ואם מעט נשאר בשנים... וחשב לו כפי שניו". ודרשו: "אם עוד רבות בשנים", אם נתרבה כספו בשנים — "מכסף מקנתו"; "ואם מעט נשאר בשנים", אם נתמעט כספו בשנים — "כפי שניו". כפי השנים שעומד בהן, כלומר כפי מה שהוא שווה באותה שעה. ומה שם מקילים, אף כאן מקילים. לֹא יִמְכֹּר בְּרָחוֹק — אינו רשאי למכור שדהו הרחוקה מן העיר או מביתו, וַיִּגָּאֵל בְּקָרוֹב — כדי שיגאל שדה זו שהיא קרובה לעיר או לביתו; בָּרַע וַיִּגָּאֵל בִּפְפָּה — לא ימכור שדה רעה כדי שיגאל שדה זו שהיא יפה. בתוספות מבואר, שהוא הדין להיפך, שלא ימכור בקרוב כדי לגאול ברחוק, ולא ימכור ביפה כדי לגאול ברע, אלא שמשנתנו נקטה כדרכו של דבר. לֹא יִלְוֶה — כסף מאחרים, וַיִּגָּאֵל — את שדהו, וְלֹא יִגָּאֵל לַחֲצָאִים — חצי השדה, אלא או גואל כולה או כלל לא; בגמרא למדים כל זה מן הכתוב (שם שם, כז): "והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו", שדרושהו: "והשיגה ידו" — ידו עצמו, ולא שילוח ויגאל; ומצא — משמע שימצא דבר שלא היה מצוי לו בשעה שמכר, פרט למוכר ברחוק כדי לגאול בקרוב, ברע כדי לגאול ביפה, שהיה זה מצוי לו בשעה שמכר; "כדי גאולתו" — למלמד שכדי גאולה הוא גואל, ואינו גואל לחצאין. וּבִהְקֵדֵשׁ —

כה, ל): "עד-מלאת לו שנה תמימה". וכשהוא אומר: "תמימה" — להביא חדש העבור. רבי אומר: יתן לו שנה ועבורה.

ד הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאל — היה חלוט לו. אחד הלוקח ואחד שנתן לו מתנה, שנאמר (שם): "לצמיחת". בראשונה היה נממן יום שנים עשר חדש, שיהא חלוט לו; התקין הלל הזקן, שיהא חולש את מעותיו בלשפה, ויהא שובר את הדלת ונכנס. אימתי שירצה הלה, יבוא ויטל את מעותיו.

ה כל שהוא לפנים מן החומה — הרי הוא כבתי ערי חומה, חוץ מן השדות. רבי מאיר אומר: אף השדות. בית הפני בחומה — רבי יהודה אומר: אינו כבתי ערי חומה. רבי שמעון אומר: כהלל החיצון הוא חומתו.

ו עיר שגגותיה חומתה, ושאניה מקפת חומה מימות יהושע בן נון — אינה כבתי ערי חומה. ואלו הן כבתי ערי

פירוש ברטנורה

ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וגו': משעה שמכר לו. שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר, כיון שהגיע ניסן הוא נחלט, ואין מונין למכר שני אלא לראשון, שנאמר עד מלאת לו, דמשמע לזה שהיתה שלו: להביא חדש העבור. שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חודש: שנה ועיבורה. בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנים לו שנת לבנה שהיא שלש מאות וחמשים וארבע יום. וימים שיתרים שנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שבעבורן אנו מעבירים השנה. והלכה כחכמים:

ד ואחר הנותן במתנה. אם רצה לגאול בתוך שנתו, יגאל, ואם לאו חלוט לו: היה נממן. לוקח, ביום שנים עשר חודש. כדי שלא ימצאנו מוכר ליתן את מעותיו ויהא נחלט לו: שיהא חולש. שיהא מטיל מעותיו ללשכת הקדש שבעורה: ויהא שובר את הדלת. של בית שמכר. ונכנס. חולש, כמו חולש על גוים (ישעיה י"ד):

ה כל שהוא לפנים מן החומה. כגון בתי הברדס שעושין בהן שמן ובתי מרחצאות ומגדלים ובורות שיחין ומערות. דכתיב אשר בעיר, לרבות כל שבתוך העיר. יכול שאני מרבה את השדות, תלמוד לומר הבית, פרט לשדות שאינן דומים כלל לבית: ר' מאיר אומר אף השדות. לאו שדות ממש קאמר ר' מאיר, דהא בית כתיב, ושדות לא דמו לבית. אלא קרקע של סלעים ומצולה שאינן ראוין לזריעה ועשוין לבנין הבית. מקום סלעים, ליטול משם אבנים לבנין. ומצולה, ליטול משם חול לבנין. ואין הלכה כר' מאיר: אינו כבתי ערי חומה. להיות נחלט בסוף שנה: כותל החיצון הוא חומתו. ונידון כבתי ערי חומה. והלכה כר' יהודה:

ו שגגותיה חומתה. שלא הקיפה חומה אלא הקיפה בתים ותכיפת הבתים זו לזו הן כחומה: אינה כבתי ערי חומה. דחומה כתיב ולא שגגותיה חומתה:

משניות מבוארות — קהתי

בית דין (יתפארת ישראל), ויהא שובר את הדלת — של הבית, ונכנס — לתוכו. אימתי שירצה הלה — הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו — מהלשכה.

ב אור משנה ה

משנתנו באה ללמד, מה נכלל בדין בתי ערי חומה.

כל שהוא לפנים מן החומה — של העיר, לרבות בתי הברד, שעוצרים בהם זיתים לשמן, ובתי מרחץ, ומגדלים, ובורות שיחין ומערות, הרי הוא כבתי ערי חומה — ואינו נגאל אלא בתוך השנה, שנאמר (ויקרא כה, ל): "וקם הבית אשר בעיר", ודרשו: "אשר בעיר" (שחיבות מיתרות הן) — לרבות כל שבתוך העיר; חוץ מן השדות — שבעיר, שנאמר: "וקם הבית". בית וכל הדומה לבית, פרט לשדות שאינן דומות כלל לבית. רבי מאיר אומר: אף השדות — שבעיר, הרי הן כבתי ערי חומה. בגמרא מבואר, שאין הכוונה לשדות ממש, שהרי כתוב "בית", אלא הכוונה היא לחלוטית ומצולה, היינו חלקות אדמה שנוטלין מהן אבנים וחול לבנין, ואינן ראויות לזריעה, שלדעת רבי מאיר אף "שדות" אלו בכלל "בתי ערי חומה"; ואילו לדעת תנא קמא אין דינן כבתי ערי חומה. והלכה כתנא קמא. בית הפני בחומה — המקיפה את העיר, רבי יהודה אומר: אינו כבתי ערי חומה — אלא כבתי החצרים (שדינן מבואר להלן משנה ו). רבי שמעון אומר: כהלל החיצון — של הבית, הוא חומתו — ודינו כבתי ערי חומה. בגמרא אמרו, ששניהם דרשו מפסוק אחד, שנאמר ברחב (יהושע ב, טו): "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת", ודורש רבי שמעון: "ובחומה היא יושבת", כלומר בעיר חומה היא יושבת, ואילו רבי יהודה דורש: בחומה היא יושבת, ולא בעיר חומה.

ב אור משנה ו

משנתנו מוסיפה לפרט מה נכלל ומה לא נכלל בדין בתי ערי חומה.

עיר שגגותיה חומתה — שלא הקיפה חומה אלא הקיפה בתים צפופים, וגגותיהם הם כחומה סביב לעיר, ושאניה מקפת חומה

השנה. מלוקח, יגאל מיד בנו — רשאי המוכר או בנו לגאול את הבית מיד בנו של הלוקח. אינו מונה לו שנה — אין מונים שנה למוכר, אלא משעה שפירש לו — שאם מכרו הלוקח לאחר, אין מונים שנה אלא משעת המכירה ללוקח הראשון, שנאמר: "עד-מלאת לו שנה תמימה" — "לו" משמע: לזה שהיה הבית שלו. וכשהוא אומר — וזה שהכתוב מוסיף ואומר: "תמימה" — "שנה תמימה". להביא חדש העבור — הרי זה בא לרבות את חודש העיבור, שאם היתה השנה מעוברת, הרי הוא יכול לגאול כל שלושה עשר חודש. רבי אומר: יתן לו שנה ועבורה — בין בשנה פשוטה ובין בשנה מעוברת נותנים לו שנה, היינו שנים עשר חדשי לבנה, ועוד אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. רבי יהודה הנשיא חולק על תנא קמא וסובר, שתיבת "תמימה" באה להורות על שנת חמה, דהיינו שלוש מאות וששים וחמישה ימים. והלכה כתנא קמא.

ב אור משנה ד

הגיע יום שנים עשר חדש — יום האחרון של שנים עשר חודש, ולא נגאל — הבית, היה חלוט לו — ללוקח, כלומר שנאמר בידו לחלוטין. אחד הלוקח ואחד שנתן לו מתנה — בין הלוקח ובין המקבל מתנה, שאף הנותן בית במתנה לחבירו, רשאי לגאול בתוך שנה לנחיתה, ואם לא גאלו, הריהו חלוט למקבל, שנאמר: "לצמיחת". — "וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיחת לקונה אותו לדורותיו", ודרושים, שתיבת "לצמיחת" באה לרבות את הניתן לו במתנה, שלאחר שנים עשר חודש הרי זה נחלט בידו. בגמרא מבואר, שהדרשה היא ממה שכתוב "לצמיחת" ולא "לצמיח". ויש דעה, שכל התיבה הזאת מיותרת היא (עין "תורה תמימה"). בראשונה היה נממן — הלוקח, יום שנים עשר חדש — ביום האחרון של שנים עשר חודש, שהיה הלוקח מתחבא שלא ימצאנו המוכר ויגאל מידו את הבית, כדי שיהא חלוט לו — הבית; ההקין הלל הזקן, שיהא חולש את מעותיו בלשפה — שיהא המוכר מטיל מעותיו ללשכת האוצר שבמקדש; ויש מפרשים: בלשכה של

חומה: שֶׁלֹש חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים, מְקוּפּוֹת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, בְּגוֹן: קֶצֶרָה הַיִּשְׁנָה שֶׁל צִפּוֹרִים, וְחִקְרָה שֶׁל גּוֹשׁ חֶלֶב, וְיֹדֶפֶת הַיִּשְׁנָה, וְגַמְלָא, וְגִדְדָה, וְחִדְדָה, וְאוֹנוֹ, וִירוּשָׁלַיִם; וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן. וְנֹתְנִים לָהֶם כַּח הַיִּפָּה שֶׁבְּכַתִּי עֵרִי חוֹמָה, וְכַח הַיִּפָּה שֶׁבְּשִׁדּוֹת: נִגְאָלִין מִיָּד, וְנִגְאָלִין כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כְּבָתִּים; וְיֹצְאִים בִּיּוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף פְּשָׁדוֹת. וְאֵלוֹ הֵן בְּתֵי חֲצָרִים: שְׁתֵּי חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים, אֵף עַל פִּי שְׁמֻקְפִּין חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון — הֲרִי אֵלוֹ בְּכַתִּי חֲצָרִים.

פירוש ברטנורא

וּשְׁאִינָה מוֹקֶפֶת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. אֲבָל מוֹקֶפֶת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ אֵע"פ שֶׁאֵין לָהּ חוֹמָה עֲכָשִׁי, נִדּוֹן כְּבֵית עֵרִי חוֹמָה. דְּלוֹא חוֹמָה כְּתִיב, מֵלֵא בִּי"ו וְאֵל"ף, דְּמִשְׁמַע לֹא וּמִשְׁמַע לֹא, כְּלוּמַר אֵין לוֹ עֲכָשִׁי וְהִיא לוֹ חוֹמָה קוֹדֵם לְכֵן הָיוּ נִמְי בֵּית חָלוֹט בָּהּ: שֶׁלֹש חֲצוֹת. שֶׁבָּכֵל אַחַת וְאַחַת שְׁנֵי בָתִּים, מְקָרִי עֵרִי: בְּגוֹן קֶצֶרָה. שֶׁם עֵרִי קִטְנָה שְׁהִיתָ מִחוּץ לְצִפּוֹרִי: וְחִקְרָא שֶׁבְּגוֹשׁ חֶלֶב וְכו'. כָּל הֵנָּה דְּחָשִׁיב בְּמַתְנִיתִן, יְדוּעִים שְׁהָיוּ מוֹקֶפֶת מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. וִירוּשָׁלַיִם דְּקָחִשִׁיב בְּמַתְנִיתִן, קִי"ל דָּאֵין בֵּית חָלוֹט בִּירוּשָׁלַיִם, הַלֵּכך אִיכָא לִמ"ד בְּגִמְרָא דִּרְתִּי יְרוּשָׁלַיִם הוּא וְאֵין זוֹ יְרוּשָׁלַיִם הַקְדוּשָׁה שֶׁאֵין הַבֵּית חָלוֹט בָּהּ, אֲלֵא יְרוּשָׁלַיִם אַחֲרֵת שְׁהִיתָ בֵּא"י וְגַם הִיא מוֹקֶפֶת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ, וְהִיא הַבֵּית חָלוֹט בָּהּ כְּשֶׁאֵר בְּתֵי עֵרִי חוֹמָה: וְכַתִּיב בְּתֵי חֲצָרִים. שֶׁאֵין לָהֶם לְעִירוֹת חוֹמָה: כַּח יִפָּה. כְּדִמְפָּרֵשׁ וְנִגְאָלִים מִיָּד, שֶׁאֵין צִרְךְ לְשִׁהוּתוֹ שְׁנֵים בֵּיד הַלּוֹקֵחַ כְּשִׁדּוֹת. דְּכְתִיב בָּהּ גְּאוּלָּה תִּהְיֶה לוֹ, דְּמִשְׁמַע מִיָּד יִגְאָלוּ אִם יִצֵּה וְהָיוּ כְּבָתִּים שֶׁל עֵרִי חוֹמָה: וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף. שֶׁמִּנְכָּה לוֹ הַלּוֹקֵחַ לְפִי שְׁנֵים שְׁשָׁה בִּיד, כְּשִׁדּוֹת. דְּכְתִיב חֲצָרִים כְּתִיב עַל שְׁדֵה הָאָרֶץ יִחֲשֹׁב, שִׁיּוּצָאִים בְּנִרְעוֹן כֶּסֶף כְּשִׁדּוֹת: שְׁתֵּי חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים. עֵרִי שֶׁאֵין בָּהּ אֲלֵא שְׁתֵּי חֲצוֹת אֵע"פ שְׁהִיא מוֹקֶפֶת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ, נִחְשָׁבִין כְּבֵיתֵי חֲצָרִים:

משניות מבוארות – קהתי

בני הגולה מצאו אלו ומנאום. ולא אלו בלבד, אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון. כל מצוות הללו נוהגות בה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבוא. הרמב"ם פוסק כפי הברייתא הראשונה, שכן הוא כותב (הל' שמיטה ויובל יב, טז): "כיון שגלו בחורבן ראשון, בסלה קדושת ערי חומה שריו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה, נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותה העת. מפני שביתאן בימי עזרא, שריא ביאה שנייה, כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקידשו בתי ערי חומה, אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקידשו בתי ערי חומה" (עין גמרא ערכין לב, ב; שהכונה היא שבמיט' עזרא מנו יובלות לקדש שמיטין).

באור משנה ז

כתוב בתורה (ויקרא כה, לא): "ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאולה תהיה לו ויוביל וצא". מכאן, שבתי חצרים, היינו בתים בערי פרוות, דינם כשדה אחוזה, שנגאלים הם עד שנת היובל, ואם לא נגאלו, הרי הם יוצאים לבעליהם בשנת היובל, ולא כבתי ערי חומה שנגאלים לאחר שנה. טעם הדבר פירש הרמב"ן, שהחצרות הבנויות על פני השדה למושב האכרים ועובדי האדמה, הרי הן כחלק מן השדות, ולכן נגאלים לעולם כמו השדות, כיון שמחייבת של אדם תלויה בהם. — משנתנו באה ללמד, שיש לבתי החצרים גם הזכויות שיש לבתי ערי החומה שנגאלים מיד, שנאמר: "גאולה תהיה לו", ומשמע שיגאלנו מיד אם ירצה.

בְּתֵי הַחֲצָרִים — שאין להם חומה סביב, **נוֹתְנִים לָהֶם כַּח הַיִּפָּה** — הזכויות, **שֶׁבְּכַתִּי עֵרִי חוֹמָה** — כמו שהמשנה מפרשת והולכת, **וְכַח הַיִּפָּה שֶׁבְּשִׁדּוֹת** — והזכויות של שדה אחוזה: **נִגְאָלִין מִיָּד, וְנִגְאָלִין כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כְּבָתִּים** — כבתי ערי חומה, ולא כשדות שאינן נגאלות בפחות משתי שנים (לעיל משנה א). כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו: **וְיֹצְאִים בִּיּוֹבֵל** — שאם לא נגאלו עד שנת היובל, הרי הם חוזרים אז לבעליהם בלי כסף, **וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף** — שאם הבעלים באים לגאלם לפני שנת היובל, הרי הם גורעים את הכסף כנגד השנים ששהו ביד הלוקח, ומחזירים לו בעד השנים שנשארו עד שנת היובל לפי חשבון דמי המכירה, **בְּשִׁדּוֹת** — כדין שדה אחוזה (לעיל משנה ב). **וְאֵלוֹ הֵן בְּתֵי חֲצָרִים** — אלו נחשבים כבתי חצרים, אף על פי שמוקפים חומה: **שְׁתֵּי חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים** — שכל חצר יש שני בתים, **אֵף עַל פִּי שְׁמֻקְפִּין חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, הֲרִי אֵלוֹ בְּכַתִּי חֲצָרִים** — ואין צורך לומר, שבתי הערים שאינן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ואפילו הן ערים גדולות, שהם כבתי חצרים.

יש מפרשים, שמשנתנו נקטה "ונגאלין כל שנים עשר חודש", כדי להשמיענו, שכל שנים עשר חודש נגאלים הם בלי גרעון כסף, כדין בתי ערי חומה, מה שאין כן לאחר שנים עשר חודש, שנגאלים בגרעון כסף כדין שדה

מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון — או עיר המוקפת חומה אלא שלא היתה מוקפת חומה בזמן שכבש יהושע את הארץ, **אֵינָה כְּבַתִּי עֵרִי חוֹמָה** — אין דינ בתיה כבתי ערי חומה, אלא כבתי ערי החצרים. ברם, עיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, אף על פי שעכשיו אין לה חומה, דינה כעיר חומה, שנאמר (ויקרא כה, ז): "וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה"; כתוב "אשר לא חומה" (לא באל"ף), וקוראים "אשר לו" (בוא"ו), ודורשים את הכתיב והקרי, שאף על פי שאין לה עכשיו חומה אלא שהיתה לה חומה קודם לכן, דינה כעיר חומה (עין רש"י וברטנורא, שמבואר שם, שכתוב "לוא" מלא בוא"ו ובאל"ף; ועין תוספות, שמבואר שם, שכתוב "לו" בוא"ו, וקוראים "לא" באל"ף; ואין זה מתאים למסורה שלנו שחויא בפיך, כמו שהבאנו לעיל). **וְאֵלוֹ הֵן בְּתֵי עֵרִי חוֹמָה: שֶׁלֹש חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים** — כל שיש בעיר לפחות שלוש חצרות, ובכל אחת מהן לפחות שני בתים, וכולן מְקוּפּוֹת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון — הרי זו נקראת עיר חומה, ויש לבתיה דינ בתי ערי חומה, **בְּגוֹן: קֶצֶרָה הַיִּשְׁנָה שֶׁל צִפּוֹרִים** — המבצר הישן הסמוך לצפורי, בגליל התחתון, **וְחִקְרָה שֶׁל גּוֹשׁ חֶלֶב** — המבצר של גוש חלב, בגליל העליון, **וְיֹדֶפֶת הַיִּשְׁנָה** — יטבת שבגליל התחתון, **וְגַמְלָא** — שבגליל העליון, **וְגִדְדָה** — ויש גורסים: וְגִדְדָה, בעבר הירדן, **וְחִדְדָה, וְאוֹנוֹ** — שביהודה, בסביבות לוד (ראה עזרא ב, לג; נחמיה ז, לו; יא, דז-לח). **וִירוּשָׁלַיִם; וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן** — בגמרא מובאת ברייתא, שבירושלים אין בית חלוט בה, לפי שלא נתחלקה לשבטים, ולא הזכירה משנתנו את ירושלים (לדעת רבי יוחנן). אלא לומר, שהיא עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. ויש דעה אחרת בגמרא (דעת רב אשי). שהיו שתי ערים ירושלים; ומשנתנו אינה מדברת בירושלים הקדושה, שאין הבית חלוט בה, אלא בירושלים האחרת, שאף היא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, והיה הבית חלוט בה כשאר בתי ערי חומה.

כן מובאות בגמרא שתי ברייתות, החולקות ביניהן, אם קדושה ראשונה (שקידוש יהושע את הערים המוקפות חומה). קידשה לשענה ולא קידשה לעתיד לבוא. וזה לשונן:

א. "למה מנו חכמים את אלו (מהערים שנזכרו במשנה)? שכשעלו בני הגולה (בימי עזרא), מצאו אלו וקידשו, אבל ראשונות בסלו משבטלה הארץ (הראשונות), שהיו קדושות כבר, והן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, בטלה מהם קדושת ערי חומה משגלו לבבל; והרי שהתנא של ברייתא זו סובר: קדושה ראשונה קידשה לשענה ולא קידשה לעתיד לבוא.

ב. "וכי אלו בלבד (שהוזכרו במשנה) ריזו והלא כבר נאמר (דברים ג, ד-ה): ששים עיר כל חבל ארצנו. כל אלה ערים בצורות"? אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו

ח יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לֹי, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶדֶר הָהָה, וְכֵן לֹי שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶדֶר הָהָה, שְׁנָאֵמָר (ויקרא כה, לג): "כִּי בְּתִי עָרֵי הַלְלוּיִם" — עַד שִׁיְהֵא לֹי וּבְעָרֵי הַלְלוּיִם; דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלָא בְּעָרֵי הַלְלוּיִם. אֵין עוֹשִׂים שְׂדֵה מִגְרֵשׁ, וְלֹא מִגְרֵשׁ שְׂדֵה, וְלֹא מִגְרֵשׁ עֵיר, וְלֹא עֵיר מִגְרֵשׁ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעָרֵי הַלְלוּיִם; אֲבָל בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל — עוֹשִׂין שְׂדֵה מִגְרֵשׁ, וְלֹא מִגְרֵשׁ שְׂדֵה, מִגְרֵשׁ עֵיר, וְלֹא עֵיר מִגְרֵשׁ, בְּדִי שְׁלֹא יַחְרִיבוּ אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל. הַכֹּהֲנִים וְהַלְלוּיִם מוֹכְרִים לְעוֹלָם, וְגוֹאֲלִים לְעוֹלָם, שְׁנָאֵמָר (שם שם, לב): "גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם".

פירוש ברטנורה

ח ישראל שירש. בתי ערי חומה מאבי אמו לוי: אינו גואל כסדר הזה. בגמרא אמרו, תני אינו גואל אלא כסדר הזה. והכי קאמר, אינו גואל כלום דכתיב בהו גאולת עולם תהיה ללוים, אלא כסדר הזה האמור בישראל שתהא נחלתם בסוף שנה: וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל. אף הוא אינו גואל כלום, אלא כסדר הזה האמור בישראל. דלעולם אינו גואל כלום, עד שיהא לוי ובערי הלוים. דתרי קראי כתיבי, כתיב (ויקרא כ"ה ט) כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם, דמשמע דבערי הלוים תלה רחמנא, לאפוקי בן לוי שירש אבי אמו ישראל, וכתיב (שם) ואשר יגאל מן הלוים, דמשמע למקצת לויים נתתי רשות לגאול ולא כולם, לאפוקי בן לוי הבא מן הממזרת ומן הנתינה שאינו גואל לעולם, וכל שכן ישראל שירש את אבי אמו לוי, דישאל גמור הוא, שאינו גואל לעולם: אין הדברים אמורים. אין הדברים הללו דגאולת עולם אמורים, אלא בערי הלוים. אבל עד שיהא לוי לא בעיניו, והלכה כחכמים: מגרש. מקום פנוי מכלום, אין בו בית ולא זורעים אותו אלא נוי הוא לעיר: אין עושין שדה מגרש וכו'. דכתיב (שם) ושרה מגרש עריהם לא ימכר, מאי לא ימכר, אילמלא לא ימכר כלל, הא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמורבן, אלא מאי לא ימכר, לא ישתנה: בדי שלא יחריבו. את ישוב הארץ: מוכרים לעולם. ולא כישראל שאינו יכול למכור פחות משתי שנים קודם היובל דכתיב בהו (שם) במספר שני תבואות ימכר לך, אבל אלו מוכרים אפילו סמוך ליובל: וגואלים לעולם. אם בתי ערי חומה מכרו אינן נחלטים בסוף שנה כבתי ערי חומה של ישראל, ואם שדות מכור, אין צריכין לעמוד ביד הלוקח שתי שנים אלא גואלים מיד אם ירצו:

משניות מבוארות – קהתי

כסדר האמור בלויים, עד שיהא לוי — אלא אם כן הוא לוי, ולא ישראל שירש את אבי אמו לוי, ובבערי הלוים — ולא לוי שירש את אבי אמו ישראל בערי ישראל: דבבירי רבי — רבי יהודה הנשיא. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אין הדברים אמורים אלא בערי הלוים — כלומר הדין של "גאולת עולם" אינו תלוי בבעלים, עד שיהא לוי, אלא במקום בלבד, היינו בערי הלוים. שגואלים בהן לעולם, אפילו ישראל שירש את אבי אמו לוי: ברם, לוי שירש בערי ישראל, אינו גואל אלא כישראל. והלכה כחכמים. אין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה — כבר הבאנו בהקדמה למשנתנו, שהיו מסכיבים לערי הלוים מגרשים ושדות, ובאה המשנה ללמד, שאין הופכים שדה למגרש ולא מגרש לשדה, ולא מגרש עיר — ואין עושין מגרש עיר, לכנות שם בתים, ולא עיר מגרש — ואין הורסים בתי העיר בשביל לעשות מגרש. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (ויקרא כה, לד): "ושרה מגרש עריהם לא ימכר", ואי אפשר לפרש "לא ימכר" כפשוטו, שהרי כתוב קודם לכן: "גאולת עולם תהיה ללוים", מכלל שמותר להם למכור, אלא מהו "לא ימכר"? לא ישנונה. שאסור לשנות את צורת ערי הלוים, אלא יש להשאיר את הערים והמגרשים והשדות כמות שהם לעולם (ענין ברלב"ג שמשביר דרשה זו, ומשום שענין "מכירה" הוא שנינו דשות, ולכן מושאל לשון "מכירה" לשאר שינויים). אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים — שאסור לשנות? בְּעָרֵי הַלְלוּיִם — כמו שבארנו הטעם לעיל, אֲבָל בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹשִׂין שְׂדֵה מִגְרֵשׁ — שהואל והמגרש מוסיף נוי לעיר, הרבה קופצים לדור בתוכה, והיא מתיישבת, וְלֹא מִגְרֵשׁ שְׂדֵה — אבל אין עושים מגרש שדה, שלא לכער את מראה העיר, מִגְרֵשׁ עֵיר — עושים מגרש עיר, וְלֹא עֵיר מִגְרֵשׁ — אבל עיר אין עושים אותה מגרש, בְּדִי שְׁלֹא יַחְרִיבוּ אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל — רבי אליעזר חולק על תנא קמא, שלדעת תנא קמא אף ערי ישראל דינן כערי הלוים (רמב"ם; עיין "חוטפות יום טוב"). הַכֹּהֲנִים וְהַלְלוּיִם מוֹכְרִים לְעוֹלָם — שדה אחוזה, אפילו סמוך ליובל, ולא כישראל שאינו מוכר בפחות משתי שנים לפני שנת היובל, שכן נאמר בישראל (ויקרא כה, טו): "במספר שני תבואות ימכר לך" (רמב"ם; ברטנורה). וְגוֹאֲלִים לְעוֹלָם — אם מכרו בתי ערי חומה, אין הבתים נחלטים בסוף השנה כדין בתי ערי חומה של ישראל, אלא גואלים אותם לעולם, אף לאחר השנה. ואם מכרו שדות, אינן צריכות לעמוד ביד הלוקח שתי שנים כדין שדה של ישראל, אלא רשאים הם לגאול אותן מיד, שְׁנָאֵמָר: "גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוּיִם" — ואף הכהנים בני לוי הם.

אחוזת. (ענין חידושי הרשב"א ועיין רדב"ז על הרמב"ם הל' שמיטה ויובל יב, י).

באור משנה ח

שבט לוי לא קיבל חלק בארץ, כמו שנאמר (במדבר יח, כג; כד): "בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה". אבל נצטוו ישראל לתת ללוים ערים לשבת, ומגרשים ושדות סביבות הערים, כמו שנאמר (במדבר לה, ב-ז): "צו את בני ישראל ותנתו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תנתו ללוים. והיו הערים להם לשבת, ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולדרכם ולכל חיותם. ומגרשי הערים אשר תנתו ללוים, מקור העיר וחוצה אלף אמה סביב. ומדומתם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה. והעיר בתוכם. זה יהיה להם מגרשי הערים. ואת הערים אשר תנתו ללוים את שש ערי המקלט... ועליהם תנתו ארבעים ושתיים עיר. כל הערים אשר תנתו ללוים ארבעים ושמונה עיר. אתוהן ואת מגרשיהן". וכבר שנינו במסכת סוטה (פרק ה משנה ג), שהואל וכתוב בתחילה: "ומגרשי הערים... אלף אמה סביב", והכתוב שלאחריו אומר: "ומדומתם מחוץ לעיר... אלפים באמה", למדים מזה, שניתנו ללוים אלף אמה מגרש (מקום פנוי מבתים ומנטעים לשם נוי העיר) ואלפים אמה שדות וכרמים: ומפרש רש"י, שכונת הדברים היא, שאלפים אמה ניתנו ללוים מסביב לעיר, מהן אלף אמה מגרש, והשאר לשדות ולכרמים. אבל הרמב"ם כותב, שניתנו ללוים שלושת אלפים אמה מסביב לעיר, אלף הראשונים למגרש, ואלפים, שמדורים חוץ למגרש, לשדות ולכרמים (הל' שמיטה ויובל יב, ב). מכל מקום נמצאנו למדים, שהיו ללוים מסביב לעריהם גם שדות וכרמים. ואם מכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהם, נאמר בהם (ויקרא כה, לב): "וערי הלוים בתי ערי אחוזתם. גאולת עולם תהיה ללוים" (זכאים הם לגאול את השדה או הבית בכל עת שירצו, כמבואר בסוף משנתנו). — משנתנו דנה בישראל שירש בית בעיר חומה מאת סבו הלוי, או בלוי שירש את סבו ישראל. כן עוסקת משנתנו בסיפא בפרטי הדינים של ערי הלוים ומגרשיהם.

יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לֹי — וקיבל בירושתו בית בעיר חומה, ומכור, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶדֶר הָהָה — האמור בתורה בלויים; "גאולת עולם תהיה ללוים", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אלא גואל כסדר האמור בישראל, שאינו גואל אלא בתוך השנה, ואם לא גאל, הבית נחלט ללוקח ("תפארת ישראל"; "מלאכת שלמה" בשם ר' יוסף אשכנזי). ברם, בגמרא הגיהו: אינו גואל אלא כסדר הזה. כלומר שלפי הגמרא אין משנתנו מוסבה על סדר הגאולה האמור בתורה בלויים, אלא על סדר הגאולה ששנינו בפרקנו במשניות הקודמות, ולפיכך יש הכרח בהגהה זו: אלא כסדר הזה — שכן המשנה באה ללמדנו (כפי שמתברר בהמשכה), שאינו גואל כלויים אלא כסדר הזה ששנינו בישראל. וְכֵן לֹי שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אִינוֹ גּוֹאֵל בְּפֶדֶר הָהָה — האמור בלויים, כמו שבארנו לעיל; או לפי הגמרא: אינו נגאל אלא כסדר הזה — האמור בישראל, כמבואר לעיל, שְׁנָאֵמָר: "כִּי בְּתִי עָרֵי הַלְלוּיִם" היא אחוזתם; וקודם לכן נאמר: ואשר יגאל מן הלוים, ומשמע משני הכתובים הללו, שאין אדם גואל

מסכת תמורה

פרק ראשון

א הכל ממירין, אחד אנשים, ואחד נשים. לא שאדם רשאי להמיר, אלא, שאם המיר — מומר, וסופג את הארבעים. הפהנים ממירים את שלהם, וישראל ממירים את שלהם. אין הפהנים ממירים לא בחטאת, ולא באשם, ולא בפבור. אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מפני מה אין ממירים בפבור? אמר רבי עקיבא: חטאת ואשם מתנה לפה, והפבור מתנה לפה, מה חטאת ואשם אין ממירים בהם, אף הפבור לא ימירנו בו. אמר לו רבי יוחנן בן נורי: מה לי אינו ממיר בחטאת ובאשם, שאין זכין בהן בחייהם, תאמר בפבור שזכין לו בחייו? אמר לו רבי

פירוש ברטנורא

מסכת תמורה

א הכל ממירין. הכל מתפסים בקדושת תמורה, שתופסת קדושת תמורה בבחמת חולין, אם אמר זו תחת זו של הקדש. בין על פי אנשים בין על פי נשים, כגון אם המירה אשה תופסת קדושת תמורה על פיה. והכל דתנינן הכא, לאתויי יורש שאם המיר בקרבן שהפריש מורישו בחייו, תמורתו תמורה: לא שאדם רשאי להמיר דהא כתיב לא ימיר: מומר. נתפסת עליה קדושה ושתיהן קדושות: וסופג את הארבעים. לוקה על לאו דלא ימיר, ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא. דקיי"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חברו בשם. ואם תאמר, לאו הניתק לעשה הוא, דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, ואין לוקין על לאו הניתק לעשה. יש לומר, דשאני הכא שהלאו כולל יותר מן העשה שבו, שכל מומר לוקה ואין כל מומר עושה תמורה, שהרי שותפים וצבור אין עושין תמורה, וכיון דאין קדושה שיהיה לאו מקרי לאו הניתק לעשה: הבהנים ממירין את שלהן. קרבנות שהפריש הכהן להקריב לעצמו, אם המיר בו הכהן מתפסים בתמורה: לא בחטאת ולא באשם. שנתן לו ישראל שיקריב לו, אם המיר בו הכהן אין עושה תמורה על ידו, דהא אין לו חלק בו, אלא משעת הקטרת אימורין ואילך זוכה בבשר, ואין אדם מתפסים בדבר שאינו שלו: ולא בפבור. שנתן לו ישראל: וכי מפני מה אין הבהנים ממירים בפבור. והלא כולו של כהן הוא ומחיים נותנים לו ואין ישראל מתכפר בו: מה חטאת ואשם אין ממירין. דהא ודאי פשיטא לן דאין הבהנים זוכים בהן אלא מהקטרת אימורין ואילך: מה לי אינו ממיר בחטאת ואשם. כלומר, דין הוא שאין כהנים ממירין בחטאת ואשם בו: והיה הוא ותמורתו. מקיש תמורה להקדש עצמו: היכן קדושה חלה. על ההקדש, בבית בעלים: אף תמורתו. לא תחול אלא בבית בעלים, אבל בבית

משניות מבוארות — קהתי

וממיר. ומקלל את חברו בשם. ברם, מסקנת הגמרא היא, ש"לא ימיר" לאו שיש בו מעשה הוא, שהרי בדיבורו עושה הוא מעשה, שנתפסת בהמת החולין בקדושה. כן מבואר בגמרא, שאף על פי ש"לא ימיר" לאו הניתק לעשה הוא, שהרי נאמר אחריו: "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". ואין לוקים על לאו שניתק לעשה, מכל מקום לוקה על לאו זה מפני שיש כאן שני לאוים ("לא יחליפנו ולא ימיר אותו") ו"עשה" אחד. ויש מפרשים הטעם, לפי שה"לאו" כולל יותר מן ה"עשה" שבו, שכל הממיר לוקה, ואין כל ממיר עושה תמורה, שכן שותפים וציבור אין עושים תמורה, וכיון שאין ה"עשה" שווה ללאו, אין זה נקרא לאו הניתק לעשה (ורמב"ם: ברטנורא). הפהנים ממירים את שלהם — קרבנות שהקדישו בעצמם, וישראל ממירים את שלהם — שאם כהן או ישראל הקדיש בהמתו לקרבן, והמירה בבחמת חולין שלו, הרי היא נתפסת בקדושת תמורה. אין הפהנים ממירים לא בחטאת, ולא באשם — שנתן להם ישראל להקריבם, שאין אדם מתפסים בדבר שאינו שלו, ולא בפבור — שנתן להם ישראל. אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מפני מה אין ממירים בפבור — והלא הוא כולו של הכהן? אמר רבי עקיבא: חטאת ואשם מתנה לפה — שזוכה הכהן בבשרם, והפבור מתנה לפה — לפיכך דינו של הפבור לענין תמורה כדין החטאת והאשם, מה חטאת ואשם אין ממירים בהם — כמו שבארנו הטעם לעיל, אף הפבור לא ימירנו בו — אם הכהן המירו בבחמת חולין שלו, אין היא נתפסת בקדושת תמורה. אמר לו רבי יוחנן בן נורי — לרבי עקיבא: מה לי אינו ממיר בחטאת ובאשם — כלומר מה מועיל לי הדין שאין הכהן ממיר בחטאת ובאשם? והרי הטעם הוא בהם, שאין זכין בהן בחייהם, אלא לאחר הקטרת אימוריהם על המזבח הוא זוכה בבשר, נמצא שאינם שלו, ואין אדם ממיר בדבר שאינו שלו; אבל מה טעם תאמר בפבור — שאין הכהן ממיר בו, שזכין לו בחייו — שנותנים לו את הפבור מחיים, והוא נעשה כולו שלו? אמר לו רבי עקיבא — לרבי יוחנן בן נורי: והלא פבור נאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש" — מקיש

מסכת תמורה

באור משנה א

מי שהקדיש בהמה לקרבן, כגון לחטאת או לעולה או לשלמים, אסור לו להמיר בה בהמת חולין שלו, היינו לומר על בהמת החולין: "הרי זו תחת חטאת זו", או: "הרי זו תמורת עולה זו" וכדומה, שנאמר (ויקרא כז, י): "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב". ואם עבר והמיר, חלה הקדושה על בהמת החולין, כלומר ששתי הבהמות הן קודש, הראשונה משום קדושת הקרבן, שאינה נפקעת ממנה על ידי ההמרה, והשנייה משום קדושת התמורה, כמו שנאמר (שם): "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה, והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". בטעם מצוה זו כותב הרמב"ם (בסוף הל' תמורה): "אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה. יראה לי, שזה שאמר הכתוב: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", כענין שאמר: "ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו" (שם שם, טו), ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצור הרע, שטבע של אדם נוטה להרכות קניינו ולחס על ממנו, ואף על פי שגור והקדיש, אפשר שחזר בו וניחם, ויפדה בפחות ממשווי, אמרה תורה: אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אף הקדיש בהמה קדושת הגוף, שמא יחזור בו, וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע, ויאמר: טוב הוא. לפיכך סתם הכתוב בפניו של יחליף, וקנסס אם החליף, ואמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש". וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצורו ולתקן דעותיו". — במסכתנו מבוארים פרטי הדינים של התמורה.

הכל ממירים — הכל מתפסים בקדושת תמורה (גמרא). **אחד אנשים, ואחד נשים** — בין אנשים ובין נשים; שאם אמרו על בהמת חולין שלהם שתהיה תמורת בהמת קדשים שלהם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, בהמת החולין נתפסת בקדושת תמורה. בגמרא מבואר ש"הכל" בא לרבות יורש, שאם המיר בקרבן שהפריש מורישו בחייו, תמורתו תמורה. לא שאדם רשאי להמיר — לכתחילה, שהרי נאמר (ויקרא כז, י): "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אלא, שאם המיר — בהמת חולין בבחמת קדשים, דהיינו שאמר: זו תמורת זו, מומר — חלה על בהמת החולין קדושת תמורה, ושתיהן קדושות, כמו שבארנו לעיל, וסופג את הארבעים — ולוקה מלקות ארבעים משום שעבר על "לא תעשה": "לא יחליפנו ולא ימיר". בגמרא אמרו: כל מצוות "לא תעשה" שאין בה מעשה, אין לוקים עליה, חוץ מנשבע,

עקיבא: והלא כבר נאמר (ויקרא כו, י): "וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ", היכן קדשה חלה עליו? בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים.

ב ממירין מן הקדש על הצאן, ומן הצאן על הקדש, מן הפקשים על העזים, ומן העזים על הפקשים, מן הזכרים על הנקבות, ומן הנקבות על הזכרים, מן התמימים על בעלי מומין, ומבעלי מומין על התמימים, שנאמר (שם): "לֹא יִחַלְּפֻנּוּ וְלֹא-יִמָּיר אֹתוֹ, טוֹב בָּרַע אֶיֶרֶע בְּטוֹב". אִיזְהוּ "טוב ברע"? בעלי מומין שקדם הקדשן את מומם. ממירים אחד בשנים, ושנים באחד, אחד במאה, ומאה באחד. רבי שמעון אומר: אין ממירים אלא אחד באחד, שנאמר (שם): "וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ" — מה "הוא" מיוחד, אף "תמורתו" מיוחדת.

ג אין ממירין אברים בעברים, ולא עברים באברים, ולא אברים בעברים, ולא שלמים בהן. רבי יוסי אומר: ממירים אברין בשלמים, ולא שלמים באברין. אמר רבי יוסי: והלא במקדשין, האומר: רגלה של זו עולה

פירוש ברטנורא

כהן לא חיילא לגמרי, הלכך אין כהן ממיר בכבוד. אבל ישראל אם המיר בו, נתפס בקדושה, שהרי ברשותו חלה הקדושה על הכבוד. והלכה כר' עקיבא: **ב** ממירין מן הקדש על הצאן וכו'. דכתיב כהמה בכהמה, וצאן וזכר ונקבות כולהו כהמה מקרו: **טוב ברע**. טוב של חולין לא ימיר אותו ברע של קודש, ואם המיר ימיר וגו', אלמא בעלי מומין עבדי תמורה. ואבעל מום חיילא תמורה, דכתיב או רע בטוב, דמשמע בעל מום של חולין בתם של קודש: ואיזוהו **טוב ברע**. כלומר, איזוהו רע של קודש דעביד תמורה, כל שקדם הקדשו את מומו. אבל קדם מומו את הקדשו דלא חלה עליו קדושה, לא עביד תמורה. מדהוה מצי למכתב לא ימיר טוב ברע או רע [כו], והוה משמע [או רע] לא ימיר לא בטוב ולא ברע, בטוב כתרוא דכתב רחמנא למה לי, לומר לך טוב מעיקרו, שבשעה שהוקדש היה תם וטוב נפל בו מום, עושה תמורה. רע מעיקרו, שנפל בו מום קודם שהוקדש, אין עושה תמורה: ממירין אחד. של חולין בשנים של קודש, כגון שאמר הרי זו תחת אלו: ושנים. דחולין באחד דקודשה, כגון הרי אלו תחת זו: מה הוא מיוחד. דכתיב הוא. ואין הלכה כר' שמעון:

ג אברים בעוברים. אברים דחולין בעוברים קודש. שאם אמר תהא רגל כהמה זו תמורת עובר קודש שבמעי כהמה זו, אין הקדושה חלה על האבר: ולא עוברים באברים. שאם אמר הרי עובר שבכהמת חולין זו תמורת רגל של כהמה קודש זו, אין העובר קודש: ולא עוברים ואברים של חולין, בשלמים קודש: ולא שלמים דחולין, בעוברים ואברים של קודש: ממירין אברים בשלמים. אמר הרי רגל כהמת חולין זו תמורת כהמת קודש זו, חלה תמורה

משניות מבוארות – קהתי

מומה להקדשה) אין עושה תמורה. **ממירים אחד בשנים** — מתפיסים בתמורה כהמה אחת של חולין בשתי בהמות של קודש, כגון שאמר: הרי כהמה זו תמורת אלו, **ושנים באחד** — שתי בהמות של חולין בכהמה אחת של קודש, כגון שאמר: הרי בהמות אלו תמורת זו: **אחד במאה, ומאה באחד** — וכן ממירים כהמה אחת של חולין במאה בהמות של קודש, או מאה בהמות של חולין בכהמה אחת של קודש. בבביתא בגמרא מבואר טעמם, שנאמר: "בהמה בבהמה", ולשון "בהמה" משמע בין אחת בין הרבה. **רבי שמעון אומר: אין ממירים אלא אחד באחד** — בהמה אחת של חולין בבהמה אחת של קודש, **שנאמר: "וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ" מה "הוא" מיוחד** — "הוא" אינו אלא אחד, כהמת קודש אחת, אף "תמורתו" מיוחדת — שאין קדושת תמורה חלה אלא כשהמיר בבהמתו של קודש כהמת חולין אחת.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד בדברים שאין קדושת התמורה חלה בהם. **אין ממירין אברים** — של כהמת חולין. **בעברים** — של קודש; והאומר: הרי רגל כהמה זו תמורת עובר קודש שבמעי כהמה זו, אין הרגל נתפסת בקדושה; **ולא עברים** — של כהמת חולין. **באברים** — של כהמת הקדש, שאם אמר: הרי עובר שבכהמת חולין זו תמורת רגל של כהמת קודש זו, אין העובר קודש; **ולא אברים ועברים** — של חולין, **בשלמים** — בבהמות שלמות של קודש; **ולא שלמים** — של חולין, **בהן** — באברים או בעוברים של קודש. **רבי יוסי אומר: ממירים אברין בשלמים** — והאומר: הרי רגל כהמה זו תמורת כהמת קודש זו, חלה קדושת תמורה על הרגל, והקדושה מתפשטת על כל כהמה, וכולה תמורה; **ולא שלמים באברין** — אבל אין ממירים שלמים של חולין באברים של כהמת הקדש, שאין כוח באבר אחד של כהמת הקדש לעשות תמורה. **אמר רבי יוסי** — טעם לדבריו: **והלא במקדשין** — במקדש כהמה, **האומר: רגלה של זו עולה, פלה עולה** — שנאמר (ויקרא

הכתוב קדושת התמורה לקדושת הקרבן, **היכן קדשה חלה עליו** — על הקרבן? **בבית הבעלים** — שהקדשו את הקרבן, **אף תמורה בבית הבעלים** — חלה בבית הבעלים של הקרבן, אבל אין היא חלה בבית הכהן. הלכך דווקא הבעלים ממירים בכבוד, כל זמן שהוא ברשותם, הואיל וברשותם חלה הקדושה עליו, אבל הכהן, שקיבל בכור מישראל, אינו ממיר בו. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, איזו כהמה עושה תמורה ועל איזו חלה תמורה. **ממירין מן הקדש על הצאן** — של קודש, **על הצאן** — של חולין, ומן **הצאן** — של קודש, **על הקדש** — של חולין, מן **הפקשים על העזים**, ומן **העזים על הפקשים**, מן **הזכרים על הנקבות**, ומן **הנקבות על הזכרים** — שנאמר (ויקרא כו, י): "וְאִם הָמָר יִמָּיר בַּהֲמָה בַּבְּהֵמָה", וכל אלו נקראים "בהמה", מן **התמימים על בעלי מומין**, ומבעלי מומין **על התמימים**, **שנאמר: "לֹא יִחַלְּפֻנּוּ וְלֹא-יִמָּיר אֹתוֹ, טוֹב בָּרַע אֶיֶרֶע בְּטוֹב"** — ופירשו חכמים: "טוב ברע" היינו כהמה תמימה של חולין בכהמה בעלת מום של קודש, "או רע בטוב". בעלת מום של חולין בתמימה של קודש; וכתוב אחרי כן: "וְאִם הָמָר יִמָּיר... והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", ומכאן שקדשים בעלי מומים עושים תמורה, ושחלה תמורה על חולין בעלי מומים. **אִיזְהוּ "טוב ברע"** — כלומר איזו בעלת מום של קודש עושה תמורה? **בעלי מומין שקדם הקדשן את מומם** — שנפל בהם מום לאחר שהוקדשו; אבל אם קדם מומם להקדשן, דהיינו שהיה בהם מום קודם שהוקדשו, אינם עושים תמורה, שאם המיר בהם כהמה, לא חלה על התמורה כל קדושה (עין חולין י, ב; בכורות ב, ב). בגמרא למדים זה מיתורן של התיבות "טוב", "בטוב", שהרי אפשר היה לכתוב: לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע או רע בו. ובאה תיבת "טוב" להשמיענו, שרק טוב מעיקרו עושה תמורה, והיינו כהמה "בטוב" באה להשמיענו, שרק טוב מעיקרו עושה תמורה. והיינו כהמה שהיתה תמימה בשעה שהוקדשה, אבל רע מעיקרו (כהמה שקדם

— פֶּלֶה עוֹלָה, אֶף בְּשִׂיאָמֶר: רָגְלָה שֶׁל זֶה תַּחַת זֶה — תִּהְיֶה פֶּלֶה תְּמוּרָה תַּחְתִּיהָ.
 ד' אֵין הַמְדֻמֶּע מְדַמֵּע אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן. אֵין הַמְחַמֵּץ מְחַמֵּץ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן. אֵין הַמֵּים הַשְּׂאוּכִים פּוֹסְלִין אֶת
 הַמְקוּה, אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן.
 ה' אֵין מִי חֲטָאת נֶעֱשִׂין מִי חֲטָאת, אֶלָּא עִם מִתֵּן אֶפֶר. אֵין בֵּית הַפָּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְלֹא תְרוּמָה אַחֵר

פירוש ברטנורה

על האבר ופשטה לה בכל הבמה והיא תמורה כולה וקריבה: ולא שלימים בהן. דאין כח באבר אחד של בהמת קודש לעשות תמורה: והלא במוקדשין.
 בתחלת ההקדש כשאומר רגלה של זו עולה: כולה עולה. כדי לפתח מוקדש דכתיב (ויקרא כ"ז) כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש, כשהוא אומר יהיה קודש,
 לרבות את כולה. והלכה כתנא קמא:

ד' אֵין הַמְדֻמֶּע מְדַמֵּע אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר, בעינן מאה מן החולין לפי
 מה שיש תרומה בסאה זו של דמיו, ולא בעינן מאה סאה כנגד כל אותה סאה של דמיו, שאינה נחשבת כולה תרומה לאסור חולין שניים: ואין המחזיזין
 מחזיזין אלא לפי חשבון. עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה לזרים. ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין
 והמצתה, אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור של תרומה שנתערב בה, ולא מתסרא אחרונה אלא אם כן נפל בה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיש
 בשאור של תרומה המעורב בה כדי לחמץ האחרונה בלא צירוף החולין המדומעים: ואין המים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון. מקוה שיש
 בו אחד ועשרים סאים מי גשמים, ממלא בכתף תשעה עשר סאין ופותקן למקוה דרך המשכה והן טהורים. ואע"פ דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את
 המקוה, השאיבה כשרה כשהיא דרך המשכה והיה שם כראשונה רוב שיעור מקוה שהוא עשרים ואחד סאין מי גשמים. והיינו לפי חשבון, דאין השאובים
 פוסלים המקוה כשהן דרך המשכה אלא אם כן הן עשרים סאים מים שאובים, שאין שם רוב שיעור מקוה ממי גשמים. כך נראה פירוש משנה זו, וכן
 פירשתי במסכת תרומות פרק סאה תרומה. אבל בגמרא הכי פירושא, לפי חשבון כלים, שאין שלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה אלא אם כן
 נפלו למקוה משלשה כלים או פחות, אבל אם נפלו מארבעה כלים, או יותר אינן פוסלים, והיינו דקאמר ואין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי
 חשבון, שמחשבים הכלים שמהן נפלו שלשה לוגין מים למקוה, ומונין אותן, אם הם שלשה כלים או פחות פוסלים את המקוה. ואם משלשה כלים ולמעלה,
 אין פוסלין. ומתניתין רבי יוסי בן חוני היא דהוא סבר שלשה לוגין שנפלו מיותר משלשה כלים אין פוסלין, ואינה הלכה:

ה' אֵין מִי חֲטָאת נֶעֱשִׂים מִי חֲטָאת אֶלָּא עִם מִתֵּן אֶפֶר. כשעה שנותן את האפר נעשים מי חטאת, הלכך בעינן שיהיו מים תחילה בכלי ואח"כ אפר. אבל

משניות מבוארות – קהתי

לטבילה שיעורו ארבעים סאה מים שאינם שאובים, ואם אין בו כשיעור
 זה ונפלו לתוכו שלושה לוגים מים שאובים, הרי אלו פוסלים את
 המקוה (ברם), אם נפלו מים שאובים, ואפילו הרבה, לתוך מקוה כשר, היינו
 לאחר שנשלם שיעורו של ארבעים סאה מים שאינם שאובים. אין המקוה
 (פוסל): ובאה משנתנו ללמד, שאין שלושת לוגים מים שאובים פוסלים
 את המקוה החסר, אלא אם כן נפלו משלושה כלים או פחות, וזהו
 ששינינו: אין המים השאובים פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. כלומר
 לפי חשבון הכלים, שאם נפלו שלושה לוגים מים שאובים משניים
 או משלושה כלים, הרי הם מצטרפים לפסול את המקוה, אבל אם
 נפלו מארבעה כלים או יותר, אינם פוסלים את המקוה (גמרא; עיין
 "תוספות יום טוב"). ברם, אין הלכה כן. ויש פירוש אחר (בגמרא): מקוה
 שיש בו עשרים ואחת סאה מים שאינם שאובים, מותר להשלימו עד
 ארבעים סאה ממים שאובים דרך המשכה. דהיינו שלא יערה אדם מן
 הדלי לתוך המקוה, שהרי בכגון זה אפילו שלושת לוגים מים שאובים
 פוסלים את המקוה החסר, כמו שהזכרנו לעיל, אלא יעשה חריץ וגומא
 למרחוק, ויערה מן הדלי לתוך הגומא, ויקלחו המים דרך החריץ לתוך
 המקוה, וזה נקרא "דרך המשכה" (דש"י). ואין המים השאובים פוסלים
 את המקוה כשהם קולחים דרך המשכה, אלא כשלא היה רוב שיעורו
 ממים שאינם שאובים, היינו עשרים ואחת סאה; ולפי הרמב"ם: משהו
 יותר מעשרים סאה. וזהו ששינינו כאן אין המים השאובים פוסלין את
 המקוה אלא לפי חשבון. כלומר לפי חשבון המים הכשרים שבמקוה, ש
 שהמים השאובים היוורדים למקוה דרך המשכה אינם פוסלים אותו
 אלא אם כן היו בו רק עשרים סאה מים כשרים או פחות, אבל אם
 היה רוב שיעורו ממים שאינם שאובים, כמו שבארנו לעיל, המקוה
 כשר (עיין באורנו למשנה תרומות ה, ו).

באור משנה ה

אֵין מִי חֲטָאת נֶעֱשִׂין מִי חֲטָאת, אֶלָּא עִם מִתֵּן אֶפֶר —
 בפרשת פרה אדומה נאמר (במדבר י"ט): "וְלִקְחוּ לְטָמֵא (בשביל לזרוק
 על הטמא, לטהרו מטומאתו) מעפר שרפת החטאת (מאפר הפרה
 שנשרפה) ונתן עליו מים חיים אל כלי". ובאה משנתנו ללמד, שבשעת
 נתינת אפר הפרה על המים הם נעשים מי חטאת, ומכאן שצריך ליתן

כו, ט): "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה', כל אשר יתן ממנו
 לה' יהיה קודש", ודורש רבי יוסי (בברייתא בגמרא): "כל אשר יתן
 ממנו לה'" — כל שהקדיש ממנה אבר אחד, כגון שאמר: רגלה של
 זו עולה, "ויהיה קודש" — לרבות את כולה, דהיינו שכולה עולה, אֶף
 בְּשִׂיאָמֶר: רָגְלָה שֶׁל זֶה תַּחַת זֶה — רגל בהמה זו תחת בהמת
 קודש זו, תִּהְיֶה פֶּלֶה תְּמוּרָה תַּחְתִּיהָ — שהרגל נתפסת בקדושת
 תמורה, והקדושה מתפשטת על כל הבהמה, כמו שכבר בארנו לעיל.
 ברם, לדעת תנא קמא דווקא במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו כולה
 קודש, אבל המקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו, כגון האומר: רגלה
 של זו עולה, אין כולה עולה, שכן תנא קמא דורש את הכתוב "כל
 אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" — "ממנו לה'" ולא כולו לה' (עין
 בברייתא בגמרא יא, ב). והלכה כתנא קמא.

באור משנה ד

משנתנו והמשנה שלאחריה מביאות הלכות אחדות, שאינן שייכות לעניינינו, אלא
 שהובאו כאן אגב ההלכה הנשנית בסוף משנה ה, שאין תמורה עושה תמורה.
 — משנתנו שניה כולה במסכת תרומות (ה, ו).

אֵין הַמְדֻמֶּע מְדַמֵּע אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן — תרומה שנתערבה
 בחולין, אם יש בחולין מאה חלקים כנגד התרומה, בטלה התרומה,
 והתערובת מותרת לישראל; ואם אין בחולין מאה חלקים כנגד התרומה,
 כגון סאה תרומה שנפלה לתוך פחות ממאה סאה חולין, התערובת
 אסורה, והיא נקראת "מדומע". ואם נפלה סאה מן המדומע לתוך חולין
 אחרים, אין צורך במאה סאה חולין כנגדה כדי לבטלה, לפי שאין
 המדומע מדמע (אוסר) אלא לפי חשבון התרומה שבו. ודי במאה חלקים
 חולין כנגד חלק התרומה, שיש בסאה של המדומע. אֵין הַמְחַמֵּץ
 מְחַמֵּץ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן — עיסה של חולין שנתחמצה בשאור
 של תרומה, אסורה כולה לזרים, ואינה בטלה במאה (כמבואר במסכת
 ערלה ב, ד); ובאה משנתנו ללמד, שאם נפלה מקצת מאותה עיסה
 לעיסה אחרת של חולין, אינה אוסרת אותה אלא לפי חשבון התרומה
 שיש בה, שאם בחתיכת העיסה המדומעת שנפלה לתוך העיסה האחרת
 מעורב שאור של תרומה בשיעור שיש בו כדי לחמץ את העיסה
 האחרת בלא צירוף החולין המדומעים, הרי זו נאסר לזרים. אֵין הַמֵּים
 הַשְּׂאוּכִים פּוֹסְלִין אֶת הַמְקוּה, אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן — מקוה

תְּרוּמָה, וְלֹא תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלֹא הוֹלֵד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הוֹלֵד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. אָמְרוּ לוֹ: הִקְדֵּשׁ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לֹא הוֹלֵד וְלֹא תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.

וְהַעֲוֹפֹת וְהַמִּנְחֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵלָּא: "בְּבִהְמָה". הַצִּבּוֹר וְהַשְּׂתָפִים אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו, י): "לֹא-יָמִיר אֹתוֹ" — יָחִיד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לֹא הַצִּבּוֹר וְלֹא הַשְּׂתָפִים עוֹשִׂים תְּמוּרָה. קִרְבָּנוֹת פֶּדֶק הַבֵּית אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְהֵלֵא הַמַּעֲשֵׂר בְּכֶלֶל הָיָה, וְלָמָּה יֵצֵא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: מִה מַּעֲשֵׂר קִרְבֵּן

פירוש ברטנורה

נתן אפר תחילה ואח"כ מים, פסול, דהא לא היו שם מים בשעת מתן אפר כדי שיעשו מי חמאת, ותו לא מיעבדי מי חמאת. וקרא דכתיב (במדבר י"ט) ונתן עליו מים חיים, לא שיתן המים על האפר, דהא כתיב מים חיים אל כלי, דמשמע המים נתונים אל הכלי ולא אל העפר, אלא, ונתן עליו, להוהיר שאחר שיתן הע[א]פר על המים יערבם באצבעו יפה ויחזיר המים שתחתיו עליו: אין בית הפרס עושה בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר, אם חזר וחרש בית הפרס וישרות שסביבותיו, לא מחזקין לשאר שדות כבית הפרס ולומר שהמחרישה הולכת העצמות לשדות שסביבותיה, דקבר אחד לא עביד בית הפרס. אלא כל אותה שדה שאבד בה הקבר שאין ידוע היכן הוא, ומלוא מענה לכאן ומלוא מענה לכאן לאותו דרך שרגילים בני הבקעה לחרוש שדותיה, אם למורה ומערב או צפון ודרום, דשמא לאחד משני ראשיה היה הקבר ומשם נתגלגל העצם לתוך אחת מן השדות שמכאן ומכאן, וכן שיערו חכמים דמלוא המענה ראויית העצמות ליגלגל על ידי המחרישה, מפי לא. וכמה מלוא מענה מאה אמה: ואין תרומה אחר תרומה. השותפים שתרמו זה אחר זה, תרומת הראשון אינה תרומה, דכיון שחזר השני ותרם, גלי דעתיה דלא ניחא ליה בתרומת הראשון, והוי ליה ראשון תורם שלא מדעת חבירו, וכן השני. ומתניתין רבי עקיבא היא, ואינה הלכה. אלא אם תרם הראשון כשיעור דהיינו אחד מחמשים, אין תרומת השני תרומה. ואם לא תרם הראשון אלא בעין רעה, כגון שתרם אחד מששים, תרומת השני תרומה: ואין תמורה עושה תמורה. דאמר קרא ותמורתו יהיה קודש, ולא תמורת תמורתו: ולא הולד עושה תמורה. דאמר קרא והיה הוא, ולא הולד: רבי יהודה אומר הולד עושה תמורה. דאמר קרא יהיה, לרבות את הולד. ורבנן סברי, יהיה, לרבות שוגג כמזיד, שאם סבר [להמיר] שחזר [והמיר] את הלכך, דגבי קדשים לא קדש משום דהוי הקדש בטעות, וגבי תמורה קדוש. והלכה כחכמים. ומיהו אע"ג דאין תמורה עושה תמורה, קיימא לן ממירין וחוזרין בבמה אחת, ואפילו כמה כהמה על כהמה בתוך ביתו של הקדש, בין בבית אחת בין בזה אחר זה, כולן תמורה: וְשֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵלָּא בְּבִהְמָה. ואם המיר ימיר כהמה בכמה: קדשי בדר הבית אין עושין תמורה. דגבי תמורה כתיב קרבן, וקדשי בדר הבית לא איקרו קרבן: אָמַר ר' שְׁמַעוֹן וְהֵלֵא הַמַּעֲשֵׂר בְּכֶלֶל הָיָה. ר' שְׁמַעוֹן סבירא ליה דקדשי בדר הבית איקרו קרבן, הלכך לא נפקא לן דלא עבדי תמורה אלא מהכא.

משניות מבוארות – קהתי

יהיה קדש" — ולא תמורת תמורתו. וְלֹא הוֹלֵד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה — שאם המיר בהמת חולין בולד שנולד מבהמת הקדש, אינה תמורה, שנאמר (שם): "והיה הוא", ודרשו: הוא ולא הולד. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הוֹלֵד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה — שנאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", והרי תיבת "יהיה" מיותרת היא, ודרוש רבי יהודה: "והיה" — לרבות את הולד שעושה תמורה. אָמְרוּ לוֹ — חכמים לרבי יהודה: הִקְדֵּשׁ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לֹא הוֹלֵד וְלֹא תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה — ומה שכתוב "יהיה" דורשים חכמים: לרבות שוגג כמזיד, שאם חשב להמיר כהמה שחורה והמיר לבנה, אף על פי שבהקדש ההלכה היא שהקדש טעות אינו הקדש, מכל מקום בתמורה חלה עליה כגון זה קדושת תמורה. והלכה כחכמים. ברם, ממירים וחוזרים וממירים בבמה אחת, ואפילו המיר אלף בהמות על כהמה אחת של הקדש, בין בבית אחת בין בזה אחר זה, כולן תמורה.

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במיני הקדש שאינם עושים תמורה.

הַעֲוֹפֹת — תורים או בני יונה שהוקדשו לקרבנות, וְהַמִּנְחֹת — קרבנות של סולת חיטים או של סולת שעורים (עיין פתיחתנו למסכת מנחות). אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה — שאם המיר עוף של חולין בעוף של הקדש או סולת של חולין בסולת של הקדש, לא חלה עליהם קדושת תמורה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֵלָּא: "בְּבִהְמָה" — ואם המיר ימיר כהמה בבמה" (ויקרא כו, י). הַצִּבּוֹר וְהַשְּׂתָפִים אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא-יָמִיר אֹתוֹ" — "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", וכיון שכתוב בלשון יחיד נמצאנו למדים: יָחִיד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, לֹא הַצִּבּוֹר וְלֹא הַשְּׂתָפִים עוֹשִׂים תְּמוּרָה — בכהמות שלהם; וכן אם בהמת הקדוש היתה של שותפין, ואחד מהם המיר בה בהמת חולין שלו, או מי שהמיר בהמתו בקרבן מקרבנות ציבור, אין התמורה קודש (רמב"ם הל' תמורה א, א). קִרְבָּנוֹת פֶּדֶק הַבֵּית — ויש גורסים: קדשי בדר הבית. אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה — שבפרשת תמורה נאמר (ויקרא כו, ט): "ואם כהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה'". וקדשי בדר הבית אינם נקראים "קרבן". אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן

תחילה מים בכלי ואחר כך ליתן עליהם אפר; ואם נתן אפר תחילה ואחר כך נתן עליו מים, פסול; ומה שכתוב: "ונתן עליו מים חיים", אין הכוונה שיתן מים על האפר, שהרי כתוב: "מים חיים אל כלי", ומשמע שיהיו המים נתונים אל הכלי ולא אל האפר; ובגמרא מבואר עוד, שכשם שאנו מוצאים בסוטה שנותן עפר על המים, כמפורש בפרשת סוטה (במדבר ה, יז): "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים", והרי שצריך שיחא המין המכשיר למעלה, אף כאן צריך שיינתן האפר, שהוא המכשיר, על גבי המים; אלא שכוונת הכתוב "ונתן עליו מים חיים", שלאחר שיתן העפר על המים יערבם יפה עד שיחזרו המים שתחתיו עליו. אֵין בֵּית הַפֶּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס — שדה שהיה בה קבר ונחרשה, קבעו חכמים, שמאה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, ועפרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמא גררה עמה המחרישה עצם כשעורה מעצמות המת ("פרס" — מלשון "פרס" לדעב לחמץ", שעל ידי החרישה נשברו ונתפורו עצמות מהקבר). ובאה המשנה ללמדנו, שאם חרש מאה אמה ממקום הקבר, וחזר וחרש מאותו בית הפרס ולהלן, השדה השנייה שנחרשה אינה נעשית בית הפרס, והוי ששינוי: אין בית הפרס עושה בית הפרס (עיין אלוהות יז, א-ב). וְלֹא תְּרוּמָה אַחֵר תְּרוּמָה — שאם תרם תרומה וחזר ותרם, אין התרומה השנייה תרומה (רש"י). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שאם שותפים בתבואה תרמו זה אחר זה, אין תרומת שניהם תרומה, כלומר שאף תרומת הראשון אינה תרומה, לפי שכל אחד גילה דעתו, שלא ניחא לו בתרומת שותפו; אבל אין הלכה כן (עיין ברטנורה). ברם, בתוספות מקשים על פירוש זה, שאין זה דומה לפיסקה הבאה ("ולא תמורה עושה תמורה"), ולפיכך נראה להם לפרש, שכוונת הדברים היא, שתרומת הראשון תרומה, ומדובר כאן כגון שנתנו השותפים רשות זה לזה לתרום, וכיון שהראשון מדעת חברו תרם, לפיכך תרומתו תרומה, אבל תרומת השני אינה תרומה, שהרי נתן רשות לחברו לתרום, וכבר תרם (עיין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; ועיין תרומות ג, ג). וְלֹא תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה — שאם המיר בהמת חולין בבהמת קרבן ונעשתה תמורה, וחזר והמיר בהמה בתמורה זו, אין השנייה תמורה, שנאמר (ויקרא כו, י, ג): "והיה הוא ותמורתו

יחיד, יצאו קרבנות צבור; מה מעשר קרבן מזבח, יצאו קרבנות בִּדְק הבית.

פירוש ברטנורא

והלא מעשר בכלל היה, בכלל כל הקדשים דעבדי תמורה: ולמה יצא. דכתיב בדידיה דעושה תמורה, דכתיב גבי מעשר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו: מה מעשר קרבן יחיד. ועושה תמורה, אף כל קרבן יחיד עושה תמורה: יצאו קרבנות צבור. והשותפין. דמעשר ליתיה בשותפות, כדאמרין בפרק בתרא דבבבבב (דף כ"ו), יהיה לך ולא של שותפות: יצאו קרבנות בִּדְק הבית. דאע"ג דאקרו קרבן כדכתיב (במדבר ל"א) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב, אינו קרבן מזבח כמעשר. ורבנן דאמרי לעיל קדשי בִּדְק הבית לא אקרו קרבן, סברי, נהי דקרבן ה' אקרו, קרבן לה' לא אקרו כשאר קרבנות מזבח:

משניות מבוארות – קהתי

(במדבר לא, ו): "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב" וכו', מכל מקום אינם קרבן מזבח כמעשר בהמה, הלכך אינם עושים תמורה. היקש זה של שאר הקדשים למעשר בהמה הוא על יסוד הכלל (שבשלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן): "כל דבר שחיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". ברם, תנא קמא סובר, שקדשי בִּדְק הבית נקראים אמנם "קרבן ה'", כפי הכתוב שהבאנו לעיל, אבל "קרבן לה'" אינם נקראים, וכיון שבתמורה נאמר "קרבן לה'", הרי נמצאנו למדים, שדווקא קרבנות מזבח עושים תמורה ולא קדשי בִּדְק הבית (ענין "תוספות יום טוב". שנראה לו לפרש, שאין מחלוקת במשנתנו, אלא משנתנו כולה רבי שמעון היא).

— לדעת רבי שמעון אף קדשי בִּדְק הבית נקראים קרבן, ולכן אמר טעם אחר על מה שקדשי בִּדְק הבית אינם עושים תמורה: וְהָלֹא הַמַּעֲשֵׂר — של בהמה, בַּפֶּלֶל הָיָה — בכלל כל הקרבנות שעושים תמורה, וְלָמָּה יֵצֵא — מן הכלל, שפרט בו הכתוב דין התמורה, כמו שנאמר (ויקרא כו, לב-לג): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה'. לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו. ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" ? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבָן יָחִיד — שהשותפים פטורים ממעשר בהמה (משנה בבבבב ט. ג). ועושה תמורה, אף כל קרבן יחיד עושה תמורה, יֵצֵא קָרְבָּנוֹת צִבּוּר — וקרבנות השותפים, שאינם עושים תמורה; מַה מַּעֲשֵׂר קָרְבָן מִזְבֵּחַ — אף כל קרבן מזבח עושה תמורה, יֵצֵא קָרְבָּנוֹת בִּדְק הַבַּיִת — שאף על פי שנקראים "קרבן", כמו שכתוב

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך במנחם, תשי"ח

ברוקלין.

האברך שלום שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה מני"א, ותוכנו אשר נמסר להם דעתי, אשר אחר החתונה יהיו הוא וזוגתו שתלטי"א במרוקה קסבלנקה, ויתעסקו שם בעבודת הק' חינוך עטה"ק ביחד עם אנ"ש שי הנמצאים שם.

ואשרי חלקם שהשגחה העליונה העמידתם על חלק היפה, חינוך המקרב לב בני"י לאבינו שבשמים, אשר גודל השכר אין די באר, נוסף על עיקר ותכלית השכר, שכר מצוה מצוה, ועוד זאת, אשר הנ"ל הוא מהדברים עליהם נאמר שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, שהרי כולל בתוכו ת"ת וגמ"ח, אשר ת"ת כנגד כולם, וגמ"ח הגדולה גם מצדקה, ה"ה עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא, והיא הדרך לדבקה בה' באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה, וכסיום רבנו הזקן באגה"ק (סוף סי' ט'), יזכו לראות עין בעין בשבוע ה' ציון כו'.

בברכת הצלחה בכל האמור.

נ.ב. באופן העבודה והפרטים התלויים בזה, עוד יבואו עמו בכתובים.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סז עמוד ב: דכתיב במדבר. ושלח את השעיר במדבר (ויקרא טז) וקרא יתירא הוא למדרש שיהא הפקר כמדבר: גזירה. לשון חומר ואיסור: המדברה המדברה במדבר. שלש מקראות בענין לשלח אותו לעזאזל המדברה ושלח ביד איש עתי המדברה ושלח את השעיר במדבר: חתוכה. צוק חתוך בוקיפה ולא משופע כל כך: דבר המתנזר ויורד. השעיר מתגזר בה איברים איברים: שמה תאמר מעשה תחו הם. מה כפרה יש בשילוח זה ומה יש ביד צוק זה להועיל: לתקלה. שימצאם אדם ויהנה מהם שלא ידע שהיו מן השעיר: שיהא עז וקשה. אל לשון קשה: ומניין שבצוק. הר זקוף: גזירה. חתוכה:

דף סז עמוד א. הגמרא מביאה ברייתא בענין קשירת לשון של זהורית: תננו רבנן, בראשונה היו קושרין את הלשון של זהורית בבית המקדש על פתח האולם מבחוץ, והיו כל העם יכולים לראות אם הלבין הלשון לסימן שנמחלו עוונותיהם או לא, אם הלבין היו שמחין, ואם לא הלבין היו עצבין ומתביישיין, לכן התקינו שיהיו קושרין את הלשון על פתח האולם מבפנים, ועדיין היו העם מציצין לתוך האולם ורואין, אם הלבין היו שמחין, ואם לא הלבין היו עצבין, לכן התקינו שיהיו קושרין אותה במדבר ליד הצוק, חציו בפלע וחציו בין קרניו. הגמרא מוסיפה לבאר בטעם קשירת הלשון: אמר רבי נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר, בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים, וכיון שהגיע שער למדבר היה מלבין, וידעו בבית המקדש שנעשית מצותו - שכבר הגיע המשלח לצוק ודחה את השעיר כמצותו, והתכפר לישראל במיתתו, והרמז בהלבנת הלשון האדומה לכפרת העוונות הוא כמו שנאמר בנבואת ישעיה (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, היינו שאף אם יהיו חטאיכם עד כדי כך שיהיו מוכתמים לפני כאדמיות של שנים [-חוטאים צבועים באדום], אם תחזרו בתשובה אלבינם כשלג.

שנינו במשנה: לא היה [השעיר] מגיע למחצית ההר עד שנעשה אברים אברים. הגמרא דנה בדין איברי השעיר לאחר נפילתו: איבעיא להו - נסתפקו בני הישיבה, אותן אברים של השעיר שנדחה בצוק, מה הן בהנאה האם הם מותרים בהנאה כגון להאכילם לבהמות, או אסורים. נחלקו בדין זה רב ושמואל, חד אמר, מותרין בהנאה, וחד אמר, אסורין בהנאה.

הגמרא מבארת את טעמי מחלוקתם: מאן דאמר מותרין,

דף סז עמוד ב: טעמו משום דכתיב (ויקרא טז כב) 'ושלח את השעיר במדבר', ותיבות אלו מיותרות, כיון שכבר נאמר בפסוק הקודם 'ושלח ביד איש עתי המדברה', ובאו ללמד שדין השעיר כמדבר, היינו שהוא הפקר. ומאן דאמר אסורין, טעמו משום דכתיב (שם) 'ונשא השעיר עליו וגו' אל ארץ גזירה, ומשמע שבשילוחו יש חומר ואיסור ואין להתירו בהנאה.

הגמרא מבררת איך יפרש כל אחד מהם את הפסוק השני. שואלת הגמרא: ומאן דאמר אסורין, האי 'מדבר' מאי עביר ליה - מה ילמד מהריבוי 'במדבר'. משיבה הגמרא: מיבעי ליה - פסוק זה נצרך לו לכדתניא בברייתא, שלוש פעמים נאמר בתורה שצריך לשלח את השעיר למדבר, (ויקרא טז י) 'ושלח אותו לעזאזל המדברה', (שם כא) 'ושלח ביד איש עתי המדברה', (שם כב) 'ושלח את השעיר במדבר', לרבות שגם כשהיה אוהל מועד בנוב וגבעון, שילה, ובית עולמים [-בית המקדש], בכל אלו צריכים לשלח את השעיר למדבר. שואלת הגמרא: ואיך - מאן דאמר מותרין, האי 'גזירה' מאי עביר ליה - מה ילמד מתיבת 'גזירה'. משיבה הגמרא: מיבעי ליה - פסוק זה נצרך לו לכדתניא בברייתא, נאמר 'גזירה', ולומדים שאין 'גזירה' אלא חתוכה, כלומר הצוק צריך להיות גזר וחתוך בזקיפה, ולא משופע. דבר אחר, אין 'גזירה' אלא דבר המתנזר ויורד, כלומר הצוק צריך להיות מקום שהשעיר יתגזר ויתחלק בו לאברים אברים כשידחה בו. דבר אחר, 'גזירה' מלשון חוק וגזירה שכך גזר ה' וכדלהלן, שמה תאמר שמצות שילוח השעיר לצוק מעשה תחו [-שוא] הוא, כלומר שמה תהרהר ותאמר כיצד שילוח השעיר לעזאזל מביא לידי כפרה, ואיזו תועלת תהיה מצוק זה כשידחו בו את השעיר, תלמוד לומר בהמשך הפסוקים (ויקרא יח ב) 'אני ה', 'אני ה' גזרתי את שילוח השעיר לצוק, ואין לך רשות לתרהר בהן.

הגמרא מביאה את הכרעת רבא במחלוקת רב ושמואל: אמר רבא, מסתברא כמאן דאמר שאברי השעיר לאחר שדחפוהו מותרין בהנאה, משום שלא אמרה תורה שלח ועל ידי כך יבוא לתקלה כשימצאו אחרים את האברים ולא ידעו שאלו אברי השעיר שנשלח לעזאזל ויהנו מאבריו.

הגמרא מביאה ברייתות נוספות המבארות מדוע נקרא מקום דחיית השעיר בשם 'עזאזל': תננו רבנן בברייתא, 'עזאזל' שצויתה התורה לדחות בו את השעיר, משמעותו שיהא עז וקשה - קרקע חזקה ונוקשת, ונדרשת תיבה זו בדרך 'עז' 'אל', 'ואל' הוא מלשון קושי וחוזק. מבררת הברייתא: יכול יהא אותו מקום פשוט, תלמוד לומר (ויקרא טז כב) 'במדבר', שאינו מקום ישוב בני אדם. שואלת הברייתא: ומניין שמקום שילוחו הוא בצוק ששיפועו תלול ומזדקף לגובה, ואין שיפועו מתארך באלכסון, תלמוד לומר (שם) 'גזירה' מלשון חתוכה, דהיינו שיהיה הר חתוך ויורד בשיפוע קצר.

1 וְרָאָה דְּמַצְלֵי אֶצְלוּי – שהיו נוטים על צידם בשעת נפילת אפים,
 2 ואינם נופלים על פניהם ממש.
 3 שנינו במשנה: ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה כו' ובשבת
 4 שבעה אין פוחתין מהם אבל מוסיפים עליהן. שואלת הגמרא:
 5 מִתְּנִיתִין מִנִּי – כשיטת מי נשנתה משנתנו, לא כרבי ישמעאל ולא
 6 כרבי עקיבא. דתניא, ביום טוב קוראים חמשה, וביום הכפורים ששה
 7 ובשבת שבעה, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן קוראים, דברי
 8 רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר ביום טוב חמשה וביום הכפורים
 9 שבעה ובשבת ששה, אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. ואם כן
 10 משנתנו מני, אי רבי ישמעאל שסובר שביום הכיפורים ששה
 11 ובשבת שבעה כמשנתנו, מכל מקום קשיא תוספת, שהרי רבי
 12 ישמעאל סובר שאין מוסיפים עליהם, ובמשנה שנינו שמוסיפים.
 13 ואי רבי עקיבא שסובר כמשנתנו שמותר להוסיף עליהם, מכל
 14 מקום קשיא ששה ושבעה, שלרבי עקיבא ביום הכיפורים קוראים
 15 שבעה ובשבת ששה, ובמשנתנו שנינו להיפך. משיבה הגמרא:
 16 אִמְר רַבָּא, התנא של משנתנו תנא דבי – ומבית מדרשו של רבי
 17 ישמעאל היא, דתנא דבי רבי ישמעאל ביום טוב חמשה ביום
 18 הכפורים ששה בשבת שבעה, אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן,
 19 דברי רבי ישמעאל. ומשנתנו כשיטתו.
 20 מקשה הגמרא: קשיא דרבי ישמעאל אדרבי ישמעאל – יש להקשות
 21 סתירה בדברי רבי ישמעאל עצמו, שבבבליא הראשונה שנה
 22 שאין מוסיפין עליהם, ובתנא דבי רבי ישמעאל שנו שמוסיפין.
 23 מתרצת הגמרא: תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל – מחלוקת תנאים
 24 היא בשיטת רבי ישמעאל.
 25 הגמרא דנה על ברייתא נוספת באותו ענין: מאן תנא להא דתניא,
 26 ביום טוב בשחרית מאחרין העם לבוא לבית הכנסת, לפי שטרודים
 27 בביתם קודם התפילה להכין סעודת יום טוב, וממחרין לצאת כדי
 28 לאכול סעודת יום טוב, ואין להאריך בתפלה יותר מדאי. ביום
 29 הכפורים שאין סעודה, ממחרין לבוא וממחרין לצאת. ובשבת שאף
 30 מלאכת אוכל נפש אסורה, וכל ההכנות לצורך הסעודה נעשו
 31 כבר מערב שבת, ממחרין לבוא – יפה ונכון לבוא מוקדם לבית
 32 הכנסת כדי לקרוא את שמע כותיקין, וממחרין לצאת משום עונג
 33 שבת. ובבבליא זו למדנו שביום הכפורים מאריכים בתפילה יותר
 34 משבת. שואלת הגמרא: לִיָּטָא – האם נאמר שביטת רבי עקיבא
 35 היא, דאית ליה נִבְרָא וְיִתְיָא – שלשיטתו יש עולה נוסף ביום
 36 הכיפורים יותר משבת, וזו היא האריכות של תפילת יום
 37 הכיפורים. דוחה הגמרא: אֶפְיֻלוּ יִיָּטָא שברייא זו סוברת כרבי
 38 ישמעאל שביום הכיפורים יש קורא אחד פחות מבשבת, ומכל
 39 מקום תפילת יום הכפורים ארוכה מתפילת שבת משום דְּנִפְיֵשׁ
 40 סידורא דיוָּטָא – שמרובה סדר היום שלו.
 41 הגמרא מבארת כנגד מה תיקנו את מספר הקוראים בתורה: הֲנִי
 42 שְׁלֹשָׁה הקוראים בימות החול וחמשה שביום טוב ושבעה שבשבת,
 43 כְּנֶגֶד מִי תִקְנוּ אותם. פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיא –
 44 אמורא אחר שהיה עמו וּמְנֵי – מי הוא אותו אמורא רבי שמעון בן
 45 פזי. ואמרי לה ויש אומרים בלשון אחרת, שנחלקו בזה רבי שמעון
 46 בן פזי וחד דעמיא, ומנו רבי יצחק בר נחמני, ואמרי לה שהאמורא
 47 שנחלק עם רבי שמעון בן פזי הוא רבי שמואל בר נחמני. חד אמר
 48 כְּנֶגֶד מספר התיבות שבפרשת פְּהֻנִים, שהם שלשה תיבות בפסוק
 49 ראשון, וחמשה בפסוק שני ושבעה בשלישי. וחד אמר, שלשה

50 כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה שומרי הפס – שמצינו במלכות צדקיהו, חמשה כנגד
 51 חמשה החשובים מרואי פני המלך – מהשרים היושבים תמיד עם
 52 המלך, שבעה כנגד השבעה שרים רואי פני המלך.
 53 הגמרא מכריעה במחלוקת האמוראים מברייא: תני רב יוסף
 54 בברייאא בדעה השניה, שְׁלֹשָׁה חמשה ושבעה, כנגד שְׁלֹשָׁה שומרי
 55 הפס, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך. אמר ליה אבוי
 56 לרב יוסף עד האידנא – עד עכשיו מאי מעמא לא פריש לן מר טעם
 57 זה. אמר ליה רב יוסף לאביי לא הוה ידענא דצריכותו ליה – לא
 58 ידעתי שצריכים אתם לפירוש זה ואינכם יודעים אותו, ומי בעיתו
 59 מינא מילתא ולא אמרי לבו – וכי שאלתם ממני פעם איזה דבר
 60 ולא אמרתי לכם.
 61 כעת מבארת הגמרא טעם הששה קוראים ביום הכיפורים: אִמְר
 62 ליה יַעֲקֹב מִיָּנָה לרב יהודה, הֲנִי שֹׁשֶׁה קוראים ביום הכפורים כְּנֶגֶד
 63 מי תיקנום. אמר ליה, כְּנֶגֶד שֹׁשֶׁה שְׁעָמְדוּ מִיָּמִינוּ שֶׁל עוֹרָא וְשֹׁשֶׁה
 64 מִשְׁמָאלוּ, שְׁנַאֲמַר (נחמיה ח ד) וְיַעֲמֹד עוֹרָא הַסֵּפֶר עַל מַגֵּדָל עֵץ אֲשֶׁר
 65 עָשָׂה לָדָבָר, וְיַעֲמֹד אֶצְלוּ מִתְּתִיבָה וְשֹׁמֵעַ וְעֹנֶה וְאוֹרְהָ וְחֹלְקָהּ וְמוֹעֲשֶׂה
 66 עַל יָמִינוּ, וּמִשְׁמָאלוּ פְּרִיָּה וּמִשְׁאָל וּמִלְכִּיָּה וְחֹשֶׁם וְחִשְׁבֻּנָּה וְזִכְרִיהָ
 67 מִשְׁלָם. מקשה הגמרא: הֲנִי – אותם שעמדו משמאלו ושבעה הוו
 68 ולא ששה. מתרצת הגמרא: הֲיִינוּ וְזִכְרִיהָ הֲיִינוּ מִשְׁלָם, אדם אחד
 69 היה, ושמו היה זכריה, וְאִמְרָא קְרָאָהּ הַפְּסוּק מִשְׁלָם, משום דְּמִשְׁלָם
 70 בְּעוֹבְרִיָּה – שהיה זכריה תמים ושלם במעשיו.
 71 הגמרא מבררת מי הם הראויים להימנות על שבעת הקוראים
 72 בתורה בשבת: תנו רבנן, חָבַל עוֹלִין לַהֲשִׁילִם לִמְנִין שֶׁבַע קוראים
 73 בתורה בשבת, וְאֶפְיֻלוּ קָטָן וְאֶפְיֻלוּ אֲשֶׁה. אבל אמרו חכמים אֲשֶׁה
 74 לא תִקְרָא בַּתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה כְּבוֹד הַבְּבוֹר.
 75 אִיבָעִיָּא לָהּ, המפטיר בנביא שהוא גם קורא לפני כן בתורה
 76 כדלקמן, מהו שיעלה למנין שבעה, או שמא אין קריאתו משלימה
 77 את מנין הקוראים וצריך שיקראו שבעה מלבדו. הגמרא מביאה
 78 מחלוקת בנדרן זה: רב הונא ורבי ירמיה בר אבא נחלקו בזה, חד
 79 אמר שהמפטיר עולה למנין שבעה, וחד אמר שאינו עולה. מבארת
 80 הגמרא טעמם: מאן דְּאָמַר עוֹלָה, טעמו הוא דְּהָא קָרִי – שהרי הוא
 81 קורא בתורה ומדוע יגרע אם הוא גם מפטיר אחר כך בנביא. וּמֵאֵן
 82 דְּאָמַר אֵינוֹ עוֹלָה, טעמו כְּדַעְוָלָא שיש הבדל בין קריאת שבעת
 83 העולים לקריאת המפטיר, דְּאָמַר עוֹלָה מִפְּנֵי מה תיקנו חכמים
 84 שהמפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה, הלא כבר קראו מנין
 85 הקוראים הנצרכים לקריאת היום, אלא מִפְּנֵי שרצו שיהא כְּבוֹד
 86 תּוֹרָה יותר משל נביא. וְכִיּוֹן דָּרַק מִשּׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה הוּא קורא בה
 87 ואינו משום חובה, לְמַנְיָנָא לא סליק – אינו עולה למנין שבעה,
 88 שכך היתה התקנה, שיקראו שבעה לשם חובה, ואחריהם יוסיף
 89 המפטיר קריאה נוספת שאינה לשם חובה אלא משום כבוד תורה.
 90 הגמרא מקשה מברייא על הסובר שהמפטיר אינו משלים למנין
 91 שבעה: מִיתִיבִי, המפטיר בנביא, לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין,
 92 כְּנֶגֶד מנין הפסוקים של השבעה שקראו בתורה, שכל אחד מהם
 93 קרא לכל הפחות שלשה פסוקים, ויחד הם עשרים ואחד. וְאִם
 94 אֵיתָא שאין המפטיר עולה למנין השבעה ונמצא שישנם שמונה
 95 קוראים בתורה, הרי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה הֵינִין – פסוקי התורה שקראו
 96 עשרים וארבעה הן, שהרי נוספו שלשה פסוקים בשביל המפטיר.
 97 מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְּקִרְיָאָהּ הַמִּפְטִיר בתורה רק מִשּׁוּם כְּבוֹד
 98 תּוֹרָה הוּא, שלא יהא הנביא שוה לו,

מגילה. הקורא עומד – פרק שלישי דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – קמט רש"י

הני שלשה וחמשה כנגד מי. אבל משה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן – קשיא: אמאי לא בעי מארבעה של ראש חודש כנגד מי, וכן של חולו של מועד? ויש לומר: דקים ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפוי חד גברא, אבל לטפוי כל כך ביום טוב וביום הכפורים ובשבת – לא סלקא דעתך משום כרת וסקילה, אי לא משכחין כנגד מי.

שבעה רואי פני המלך – פירש הקונטרס דאחשוורוש. וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד ענינו של אותו רשעו לכך פירש רבנו תם: אותן הכתובים בספר ירמיה (נב), ובמלכים (ב כה) כתיב חמישה. ובידוע שחשבונו מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינים. **אמר** – מצעה גרסין שאם הוה מין לא היה מזכירו יעקב, דהא כתיב "שם רשעים ירקב" (משלי י). **חד** אמר עולה חד אמר אין עולה. פסק רבנו תם: דקיימא לן כמאן דאמר עולה. ולכך אנו נהגין בתענית במנחה ובתשעה באב שהשלישי מפטיר. וכן ביום הכפורים במנחה, אבל בשבתות ובימים טובים וביום הכפורים שחרית – המפטיר לא הוי מן המנצח, דכיון שמוחר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא. דאי הוי הלכה כמאן דאמר אין עולה – עבדינן שפיר, ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר עולה – מכל מקום אין לחוש, שהרי מותר להוסיף. ואף על גב דאמרין לקמן (כטג, ח) להיות בוואתה תצוה קורין שיתא ב'ואתה תצוה' וחד ב'כי תשא' – מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני, כל זה כדי לנהוג מנהגינו. וחוץ שטעה וגמר כל הסדר של שבת – יחזור ויקרא השביעי, וכן אם הוא יום טוב וקרא כל המנצח שהוא צריך, ושבת לקרות בחובת היום – יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחובת היום. ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה. אבל בשבת של חנוכה או בראש חודש של חנוכה – אין צריך, כדאיתא ב"תלמוד" דחנוכה דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר. וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קריש קודם. שחיצא ספר תורה ובימים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קריש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם, כל חד וחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני ובחמישי עשרה פסוקים. ואם שבת ולא קרא כל כך – יחזור ויקרא. **כיון** דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי – וקשיא: לפי מנהגינו שאנו נהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר חוזר וקרא מה שקרא הראשונים, ואין קורא כלל אחר כך, אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן? אדרבה, היה לו לומר דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים – כנגדו לא בעינן. אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים. והכי נמי משמע מדתקינו

שלשה פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה. כדאמרין בסמוך. אם כן שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים. ואם כן קשה: למה אין אנו נהגין לעשות כן? ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קריש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר, ולכן היה המפטיר מסיים. אבל אחר שנסדר התלמוד ותקנו לומר קריש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר, כמו שתקנו לומר "בחר' ה' לעולם אמנו ואמן" ו"ראו עינינו" אחר השכיבו שלא היו אומרים בימי התנאים, ודם תקדוהו להודיע שתפלת ערביקא רשות, והכי נמי תקנו לומר קריש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנצח השבעה. ודבר רבנו אלדוד הנהיג את בני עירו שאפילו כשמציצין שני ספרי תורות או שלשה – נהגו מנהג זה וקראו ראשונים הכל, והמפטיר חוזר וקרא ממה שקראו הראשונים. וכן הנהיגו רבינו משלם. וכן נהגין עכשיו בכל צרפת. ושנינו את מנהג רש"י ורבותיו ורבנו תם. והא שאין מציצין שני ספרי תורות בכל השבתות לקרוא בשנה "וביום השבת" כמו שעושין ביום טוב – נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים, ואין להתחיל בפרשה שלמעה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מענינו של יום. ועוד יש לומר: לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום. ואי קרינן בשל שבת – אם כן היא צריך להפטיר ברסליק מיניה, והיינו בשבת, ואם כן ידו כל ההפטרות מענין אחד. ועוד יש לומר: לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה, כדפריש לקמן פרק "בני העיר" (א, לא), שקורין בהן ביום טוב, ומנהג ישראל כאילו הקריבו. אבל קרבנות שבת – אין באין לכפרה, ומשום הכי אין קורין בהן.

לא

דמצלי אצלו – על צדיקה, ולא נופלין על פניהן ממש, לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. **הכי גרסין** – תנא דבי רבי ישמעאל היא. **ביום טוב מאחרין לבא** – לבית הכנסת, שצריך לטרוח בסעודת יום טוב, כך מפורש במסכת סופרים ובפרק יא ד'. **ומאחרין לצאת** – משום שמחת יום טוב. **ובשבת סמחרין לבא** – שכבר תיקנו הכל מערב שבת, ויפה למחר ביאתן לקרות שמע כוהתיקין. **ומאחרין לצאת** – משום עונג שבת. **ברכת כהנים** – שלשה חיבות בפסוק ראשון, וחמשה בפסוק שני, ושבעה בפסוק שלישי. **חמשה מראי פני המלך ושבעה רואי פני המלך** – שבעה הם, כדכתיב "שבעת שרי פרס ומדי". ומהם יש חמשה חשובים כדכתיב בסוף מלכים. **"שלשה שומרי הסף"** בסוף ספר מלכים, ובנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות. **דמישלם בעובדיה** – תמים במעשיו. **ספני כבוד תורה** – שלא יהא כבוד תורה וכוברו נביא שוה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו – ממניא הוא. **כנגד שבעה שקראו בתורה** – לא פחת כל אחד משלשה פסוקים. **ואם איתא** – דאינו עולה מן המנצח – הוה להו שמונה שקראו בתורה, ועשרים וארבעה בעינן בנביא. **כנגדו**

ישמעאל. **מאן תנא להא דתנאי:** **ביום טוב מאחרין לבוא ומאחרין לצאת;** **ביום הכפורים ממהרין לבוא, ומאחרין לצאת;** **ובשבת ממהרין לבוא, ומאחרין לצאת?** **לימא רבי עקיבא, דאית ליה גברא יתירא?** **אפילו תימא רבי ישמעאל,** **דנפיש סידורא דיומא.** **הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי?** **פלגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומונ רבי שמעון בן פזי.** **ואמרי לה:** **רבי שמעון בן פזי וחד דעמיה ומונ – רבי יצחק בר נחמני, ואמרי לה רבי שמואל בר נחמני.** **חד אמר:** **כנגד ברכת כהנים.** **וחד אמר:** **כנגד שלשה שומרי הסף, חמשה מראי פני המלך, שבעה רואי פני המלך.** **תני רב יוסף:** **שלשה חמשה ושבעה:** **שלשה שומרי הסף, חמשה מראי פני המלך, שבעה רואי פני המלך.** **אמר ליה אביי:** **עד האידנא מאי מעמא לא פריש לן מר?** **אמר ליה:** **לא הוה ידענא דצריכתו ליה.** **ומי פציתו מיצאי מילתא ולא אמרי לכו.** **אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה:** **הני ששה יום הכפורים, כנגד מי? אמר ליה:** **כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו, שנאמר:** **"ועמד עזרא הפפר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ועמד אצלו מתחתיה ושבע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלפיה וחשם וחשפדינה וזכריה משלם."** **הני שבעה הוו!** **היינו וזכריה היינו משלם.** **ואמאי קראו משלם?** **דמישלם בעובדיה.** **תנו רבנן:** **הכל עולין למנצח שבעה ואפילו קטן, ואפילו אשה.** **אבל אמרו חכמים:** **אשה לא תקרא בתורה, מפני כבוד צבור.** **איפצאי להו:** **מפטיר, מהו שיעלה למנצח שבעה? רב הונא ורב ירמיה בר אבא.** **חד אמר:** **עולה, וחד אמר:** **אינו עולה.** **מאן דאמר עולה – דהא קרי.** **ומאן דאמר אינו עולה – פעולא, דאמר עולא:** **מפני מה המפטיר בנביא צריך שקרא בתורה תחלה?** **מפני כבוד תורה.** **וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק.** **מיתיבי:** **המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה.** **ואם איתא עשרים וארבעה הויין!** **כיון דמשום כבוד תורה הוא,**

שלשה פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה. כדאמרין בסמוך. אם כן שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים. ואם כן קשה: למה אין אנו נהגין לעשות כן? ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קריש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר, ולכן היה המפטיר מסיים. אבל אחר שנסדר התלמוד ותקנו לומר קריש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר, כמו שתקנו לומר "בחר' ה' לעולם אמנו ואמן" ו"ראו עינינו" אחר השכיבו שלא היו אומרים בימי התנאים, ודם תקדוהו להודיע שתפלת ערביקא רשות, והכי נמי תקנו לומר קריש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנצח השבעה. ודבר רבנו אלדוד הנהיג את בני עירו שאפילו כשמציצין שני ספרי תורות או שלשה – נהגו מנהג זה וקראו ראשונים הכל, והמפטיר חוזר וקרא ממה שקראו הראשונים. וכן הנהיגו רבינו משלם. וכן נהגין עכשיו בכל צרפת. ושנינו את מנהג רש"י ורבותיו ורבנו תם. והא שאין מציצין שני ספרי תורות בכל השבתות לקרוא בשנה "וביום השבת" כמו שעושין ביום טוב – נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים, ואין להתחיל בפרשה שלמעה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מענינו של יום. ועוד יש לומר: לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום. ואי קרינן בשל שבת – אם כן היא צריך להפטיר ברסליק מיניה, והיינו בשבת, ואם כן ידו כל ההפטרות מענין אחד. ועוד יש לומר: לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה, כדפריש לקמן פרק "בני העיר" (א, לא), שקורין בהן ביום טוב, ומנהג ישראל כאילו הקריבו. אבל קרבנות שבת – אין באין לכפרה, ומשום הכי אין קורין בהן.

לא שנו אלא במקום שאין מתרגמן – ועל זה אנו סומכין שאין אנו מתרגמן הפטרות שכלל ימות השנה, וכן הפרשיות.

אין פורסין על שמע פחות מעשרה – בירושלמי מפרש שאם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן – אפילו הכי גומרין, ועל היוצאים הוא אומר "ועזובי ה' יכלו" (ישעיה א), וכן הלכה.

ואין פורסין על שמע – הקונטרס פירש: בני אדם שבאו בבית הכנסת אחר שהתפללו הצבור, ורוצים לומר קריש וברכו – צריך עשרה. ורבנו תם פירש: דבשבעה שלא שמעו עם שלש אחרים סגי. והכי נמי איתא במסכת סופרים: רבותינו שבמערב אומרים בשבעה, ונותנים טעם לדבריהם, דכתיב "בפרע פרעות בישראל בתהנהב עם ברכו ה'" (שופטים ה) דאיכא שבע תיבות. ויש אומרים אפילו בשעה, משום ד"ברכר" הו' הששי. ורבנו תם כתב בספר הישר: בחמשה, משום דליכא אלא חמש תיבות עד "ברכו". ונראה לי אפילו בשלשה שלא שמעו. והכי פירושו דקרא: בפרע פרעות בישראל, שלא עשו מה שמוטל עליהם לעשות – אז יתנובם להם לברך ה', וליכא אלא שלש תיבות עד בתהנהב. ותלמידי רש"י פירשו משמו דאפילו בשביל אחד שלא שמע יכלוים הם לפרס על שמע, ואפילו אותו ששמע כבר יכול להוציא אותה שלא שמעו. כמו שאנו רואים שליש צבור, שאף על פי שהתפלל כבר השמונה עשרה ברכות בלחש – חזר ומתפלל בקול רם, ואף על פי שכולנו בקיעין עכשיו, מכל מקום יש לומר דאין זה ראייה כל כך, דשאני השמונה עשרה ברכות שהרי אם היה מתפלל מתחילה בקול רם – שמא לא יכוונו לבם להגיע עם שליש צבור במקום קדושה ומודים. ורבנו תם לא היה רוצה לעשות אפילו לעצמו.

ואמר רב יצחק אמר רבי יוחנן ברכת אבליים בעשרה – פירש רבינו יצחק דלא מיירי בברכת המזון, שהרי לא היתה ברחוב העיר, כדפירש פרק קמא דתכובות (חב. ושם). אלא מיירי בברכות שהיו אומרים ברחוב העיר במעמדות. שהיו עושין לנחם אבליים, אבל בשל ברכת המזון סגי בשלשה והוא עצמו מצטרף, כדפירש הטעם שם. עשרה כהנים כו' – קשיא לי אמאי לא בעי אחד עשר, דאין בית דין שקול בכל דבר שהוא תלוי שעומד בשקול הדעת. ואדם מי קדוש – פירש הקונטרס פרק קמא דסנהדרין (טו.א), והא אין נמכר בשוק כעבד לכן אין קדוש, וקשיא: אמאי לא קאמר דמיירי בעבד כנעני, שיכול אדם להקדישו. דהא עבד כנעני שפיר קרוי אדם, כדאמרין פרק "השולח" (גיטין לח.ב. ושם): "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפרד" – לרבות עבדו ושפחתו הנכנעים! ויש לומר: דאי איתא דמיירי בעבד כנעני סגי בשלשה, אבל בעשרה לא. כדאיתא בירושלמי גזירה שמוא שמעו ויברכו. ואם תאמר: אימא דההיא ירושלמי איירי בדינא דרבנן, אבל בדינא דאורייתא צריך עשרה, ואם כן הדר קשיין לזכותיה, דכי פריך אדם מי קדוש – לישני דמיירי בעבד כנעני! ויש לומר: דפשיטא ליה דמתניתין חשיב ותני הדינן שצריך לעשות, ואם כן אי איתא דאיירי בעבד הא הוה בשלשה. ועוד: נראה דסבר ליה למקשן דאי איתא דמיירי בעבד – הוה ליה לפרושי בהדיא הקרקעות והעבדים תשעה וכו', ברכתני בכל מקום הקרקעות והעבדים. (ועיין תוספות סנהדרין טו.א).

שמן אותו כעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב "והתנחלתם אותם" וגו' – משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות, והכי נמי משמע פרק קמא דקדושין (ז.א. ושם) דאשה הוה לא נכסים שיש להן אחריות מטעם דעבד איתקש לקרקע. וקשיא: דהיינו דווקא עבד כנעני דעליה כתיב קרא "והתנחלתם", אבל עבד עברי לא מציעו כלל דאיתקש לקרקעו ודאי ההיא דקדושין יש לדחות כדפירשתי שם, אבל הכא קשיא.

כנגדו נמי לא בעינן – לקבוע שלשה פסוקים כנגדי אותו שקורא המפטיר בתורה. מקום שיש תורגמן שאני – שיש טורח לצבור. משנה אין פורסין על שמע – מניין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הצבור את שמע, עומד אחד ואומר קריש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע – פורסין לשון חצי הדבר. ואין עוזבין לפני התיבה – שליש צבור. ואין נושאין כפיהן – הכהנים. אין קורין בתורה – בצבור. אין עושין מעמד ומושב – למת, כשנושאין את המת לקבור היו יושבין שבע פעמים לכבות את המת, והרצפה לסופוד –

– יספוד. והכי תניא (בבא בתרא ק. ב.) אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון: עמדו יקרים עמדות, שבו יקרים שבו. ברכת אבליים – מפרש בגמרא. ותנחומי אבליים – כשחזרין מן הקברות עומדין ומנחמין את האבל. ואין שורה פחותה מעשרה, במסכת סנהדרין (יט. א). ואין מוזנין על המזון כשם – "בגדך אלהינו". ותקרקעות – של הקדש, הבא לפדותן צריך עשרה, ואחד מזן כהן. ואדם ביוצא כהן – אם בא לפדות מיד הקדש. ובגמרא מפרש לה. גמרא ערה – אין פחותה מעשרה שנאמר "עד מתי לעדה הרעה הזאת" יצאו יהושע וכלב. לאו אורח ארעא – להטריח שליש לכך ולקרותו יקרים, דאם כן מה הוצאת למורבקי? אין אבליים מן המנין – שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפני עצמן: אחינו, בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב, ברוך אתה ה' משלם הגמול. ולאבליים בפני עצמן: אחינו בעל נחמות ינחם אתכם, ברוך אתה ה' מנחם אבליים. ואינו כוללן יחד. עשרה כהנים כותבים – בפרשת הקדשות, שלשה בערכין ושלשה בבחמה וארבעה בקרקעות, וכיון דמשלמי בזה עשרה – בעינן עשרה גברי. חד לגופיה – דכחן בעינן. ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים – כיון דטעמא משום מיעוט אחר מיעוט הוא, השלישי אינו מיעוט אחר מיעוט. וכיון דדרשת ליה שני מיעוט אחר מיעוט – איתרבי לישראל, כי הדר אתא כהן שלישי אשמועינן דליהוי כהן ולא ישראל, וכן חמישי וכן שביעי וכן תשיעי. עבד איתקש לקרקעות – שנאמר "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהתעבדות". משנה ולאיקראלמיתורגמן ויתר מפסוק אחד – שלא יטעה מתורגמן (מן) המתרגם על פה.

ובנביא

שמואל: עשרה כהנים כותבים בפרשה. חד לגופיה, וחד למעוטי. ואידך, הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות תשעה ישראלים וחד כהן. ואימא: תמימה כהנים ותמימה ישראלים! קשיא. "ואדם ביוצא כהן." אדם מי קדוש? אמר רבי אבהו: באומר "דמי עלי", דתניא האומר "דמי עלי" שמין אותו כעבד, ועבד איתקש לקרקעות, דכתיב: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה". משנה תקורא בתורה לא יפחות מילשה פסוקים, ולא יקרא למתורגמן ויתר מפסוק אחד, ובנביא

לזכותיה, דכי פריך אדם מי קדוש – לישני דמיירי בעבד כנעני! ויש לומר: דפשיטא ליה דמתניתין חשיב ותני הדינן שצריך לעשות, ואם כן אי איתא דאיירי בעבד הא הוה בשלשה. ועוד: נראה דסבר ליה למקשן דאי איתא דמיירי בעבד – הוה ליה לפרושי בהדיא הקרקעות והעבדים תשעה וכו', ברכתני בכל מקום הקרקעות והעבדים. (ועיין תוספות סנהדרין טו.א).

ובנביא

מגילה דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנא

הגמרא: בִּין דְּבָעִי לְמִטָּר – מאחר שצריך השליח ציבור לומר
עֲמִידוֹ יְקָרִים עֲמִידוֹ, שְׁבוּ יְקָרִים שְׁבוּ, בְּצִיר מַעֲשֶׂה לֹא אוֹרֵחַ אֲרָעָא
– בפחות מעשרה אנשים אין זה דרך ארץ להטריח את השליח.
שנינו במשנה: וְאִין אוֹמְרִים בְּרַבָּת אֲבָלִים וּבְרַבָּת חֲתָנִים (ובו')
בפחות מעשרה. מבארת הגמרא: מֵאֵי בְּרַבָּת אֲבָלִים, בְּרַבָּת רַחֲבָה
– ברכות שהיו אומרים ברחוב העיר. דָּאמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי
יִחְזִקִּי, בְּרַבָּת אֲבָלִים אומרים אותה בְּעֶשְׂרָה אנשים, וְאִין אֲבָלִים מִן
הַמִּנּוּן, אלא צריך עשרה זולתם, ואף בְּרַבָּת חֲתָנִים אין מברכים
אלא בְּעֶשְׂרָה אנשים. וְחֲתָנִים מִן הַמִּנּוּן – מצטרפים למנין העשרה.
וברכות אלו חכמים תיקנו אותם, ולא תיקנום בפחות מעשרה.
שנינו במשנה: וְאִין מוֹמְנִין עַל הַמִּנּוּן בְּשֵׁם בְּפָחוֹת מַעֲשֶׂה (ובו').
מבארת הגמרא: בִּין דְּבָעִי לְמִטָּר – מאחר שהוא צריך לומר בְּרַבָּד
לֵאלֹהֵינוּ, בְּצִיר מַעֲשֶׂה לֹא אוֹרֵחַ אֲרָעָא – אין זה דרך ארץ להזכיר
שם שמם בפחות מעשרה אנשים.
שנינו במשנה: וְהַקְרָעוֹת תִּשְׁעָה וְכֹהֵן וְאֶדְם בְּיוֹצֵא בָּהֶן (ובו').
שואלת הגמרא: מֵנָּה הֵנִי מִיָּלִי – מהיכן למדנו דברים אלו,
שבהערכת קרקעות של הקדש צריך עשרה אנשים, ושיהיה אחד
מהם כהן. משיבה הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, עֲשֶׂה בְּהֵנִים כְּתוּבִים –
עשרה פעמים כתוב 'כהן' בְּפָרָשָׁה העוסקת בפדיון הקדש,
ולומדים מזה שצריכים עשרה אנשים בפדיון הקדש. אולם רק
אחד מהם צריך להיות כהן, משום שחַד לְגוֹפִיָּה – הכהן הראשון
שנכתב בפרשה אכן מלמדנו שצריך דווקא כהן וממעט ישראל,
(וְחַד לְמַעֲוִי), וְאִידֵךְ – ושאר הפעמים שכתוב כהן, הֵנִי מֵיעוּט אַחֵר
מֵיעוּט, שהרי הכהן הראשון כבר מיעט ישראל, והכהן השני שוב
ממעט ישראל, וְהַכֹּל הוּא שֶׁאֵין מֵיעוּט אַחֵר מֵיעוּט אֱלָא לְרִבּוּת,
ואם כן כל המיעוטים הללו מרבים שאף ישראל כשר, נמצא שיש
רק מיעוט אחד, ולמדנו שהערכת קרקע הקדש נעשית על ידי
תִּשְׁעָה יִשְׂרָאֵלִים וְחַד כֹּהֵן.
מקשה הגמרא: וְאִימָא – תאמר שצריך חֲמִשָּׁה כְּהֵנִים וְחֲמִשָּׁה
יִשְׂרָאֵלִים, שכן ישנם רק חמשה מיעוטים שקדם להם מיעוט, שהרי
לאחר שה'כהן' השני ריבה אף ישראל, נמצא שהשלישי הוא
מיעוט אחר ריבוי, ונדרש כפשוטו למעט ישראל, וכן הלאה לפי
הסדר הזה, אחד ממעט כפשוטו, והבא אחריו הוא ריבוי. ונמצא
שיש חמשה מיעוטים וחמשה ריבויים, ומדוע אין צריך חמשה
כהנים. מסיימת הגמרא: קִשְׁיָא – אכן קשה הדבר.
שנינו במשנה: וְאֶדְם בְּיוֹצֵא בָּהֶן – כקרקעות, ששומתו בעשרה
ואחד מהם כהן. שואלת הגמרא: מִכָּר שְׁנִינוּ כִּיצַד פְּדִינוּ שֶׁל
אדם משמע שאדם יכול להיות הקדש, וקשה אָדָם מִי קְדוֹשׁ – ובי
יכול אדם להקדיש את גופו ויצטרף לפדותו. משיבה הגמרא: אָמַר
רַבִּי אֲבָהוּ, בְּאֹמַר דְּמִי עָלִי – מדובר באדם שאמר 'דמי עלי',
שמתחייב בזה ליתן להקדש דמי שוויו, ודינו הוא כְּתִנְיָא, הָאוֹמֵר
דְּמִי עָלִי, שִׁמְיָן אוֹתוֹ בכמה ימכר אדם זה בשוק בְּעֶבֶד, וזהו שוויו.
ומאחר ששומתו כעבד דינו כשומת קרקעות, שהרי עָבֵד אֵיתָּשׁ
לְקַרְקָעוֹת, דְּכִתְיִב (ויקרא כה מז) 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם
לְרִשֶׁת אֲחֵהֶם' – הקיש הכתוב עבדים לאחווה, וכשם ששומת
קרקעות בעשרה, כמו כן שומת אדם כעבד בעשרה אנשים.

משנה

הקורא בתורה, לא יפחות – לא יקרא פחות מַשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים. וְלֹא
יִקְרָא לְתוֹרָתוֹ וְהַמְתָּרְגֵּם וְהַפְּסוּקִים כִּדִּי שִׁיבִינוּ הָעַם: וְיִתֵּר
מִפְּסוּקֵי אֶחָד בַּפֶּעַם אַחַת, שאם יתרגם המתורגמן בפעם אחת יותר
מפסוק אחד, יש לחוש שיטעה המתורגמן לפי שמתרגם על פה,
והשומעים לא יבינו יפה ויבשלו, אלא שותק אחרי כל פסוק עד
שיתרגם אותו המתורגמן, וחוזר וקורא.

בְּנִגְדוֹ נִמְי לֹא בָעִי – גם לא הצריכו שלשה פסוקים בנביא כנגד
קריאת המפטיר.
רבא מקשה על דין הבריייתא שאין לפחות מעשרים ואחד פסוקים
בהפטרות: מִתְּקִיף לָהּ רַבָּא, וְהָרִי הַפְּטֵרָה 'עֲלֻתֵיכֶם סֵפֹ' בִּירְמִיָּה
דִּלָּא הוֹיִין עֲשְׂרִין וְחַד פְּסוּקִים, וְקָרְיִין אוֹתָהּ בַּפְּרִשְׁתָּ צו. מתרצת
הגמרא: שֶׁאֵין הָתֵם – שונה הדבר בהפטרות זו, כיון דְּפָלִיג עֲנִינָא
– שמתסיתם הענין בפחות מעשרים ואחד פסוקים, ולא הצריכו
להתחיל ענין חדש כדי להשלים המנין.
מקשה הגמרא: וְהִיכָא דִּלָּא סְלִיג עֲנִינָא בפחות מעשרים ואחד
פסוקים לֹא – האם אכן אסור לפחות ממנין זה, וְהָאֵמַר רַב שְׁמוּאֵל
בְּרַ אֲבָא, וְמִנִּין סְנִינָא – פעמים רבות הָיוּ קָאִימָא קָמִיָּה דְּרַבִּי יִחְזִקִּי
– עמדתי לפני רבי יוחנן בשעת קריאת ההפטרות, וְכִי הָיוּ קָרְיִין
עֲשֶׂרָה פְּסוּקִי – ולאחר שהיניו קוראים עשרה פסוקים אָמַר לוֹ
אֲפִסְקִי, ואפילו באמצע ענין. מתרצת הגמרא: מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תוֹרָתוֹ
המתרגם כל פסוק שֶׁאֵין, וכמו דְּהֵנִי רַב תַּחְלִיפָא בְּרַ שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ
שֶׁאֵין פּוֹחֲתִין מעשרים ואחד אֱלָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין תוֹרָתוֹ, אֲבָל
בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תוֹרָתוֹ מִסְּק אף לפני מנין זה, משום טורח הציבור.

משנה

המשנה מונה דברים שאינם נעשים בפחות מעשרה: אֵין פּוֹרְסִין עַל
שְׁמַע לְצוּרֵךְ המאחרים לבוא לבית הכנסת, וְאִין עוֹבְרִין לְפָנֵי
הַתִּיבָה – להיות שליח ציבור לחזור תפילת שמונה עשרה בקול
רם, וְאִין הכהנים נושְׂאִין אֶת בְּפִיהֶם לְבֹרֵךְ אֶת הָעַם, וְאִין קוֹרְיִין
בְּתוֹרָה בְּצִיבּוֹר, וְאִין מַפְטִירִין בְּנִבְיָא לאחר הקריאה בתורה, וְאִין
עוֹשִׂין מַעֲמָד וּמוֹשָׁב בְּלוּוִיַּת הַמֵּת, וְאִין אוֹמְרִים בְּרַבָּת אֲבָלִים,
וְתִנְחוּמֵי אֲבָלִים בחזרתם מהקבורה, וּבְרַבָּת חֲתָנִים – שבע הברכות
שמברכים לחתנים, וְכֵן אֵין מוֹמְנִין בְּשֵׁם – לומר בברכת הזימון
לאחר הסעודה 'בֹּרֵךְ אֱלֹהֵינוּ', כל הדברים האלו אין עושים
אותם במעמד פָּחוֹת מַעֲשֶׂה אנשים.
וְכַשּׁוּמַת קַרְקָעוֹת כשבים לפדותם מן ההקדש, צריך עשרה בני
אדם, תִּשְׁעָה מהם יכולים להיות ישראלים ואחד צריך להיות כֹּהֵן.
וְאֵף שוּמַת אָדָם בְּיוֹצֵא בָּהֶן – אדם שאמר 'דמי עלי' שמם אותו
בעשרה ואחד מהם כהן, כדין קרקעות.

גמרא

הגמרא נותנת מקור לדין המבואר במשנה שאין דבר שבקדושה
בפחות מעשרה: מֵנָּה הֵנִי מִיָּלִי – מהיכן למדנו דברים אלו, אָמַר
רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יִחְזִקִּי, דָּאמַר קָרָא (ויקרא כב לב) 'וְנִקְדַּשְׁתִּי
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', ומכאן לומדים שְׁכָל הַזִּכְרָת דְּבַר שְׁפָדוּשָׁה
וְשִׁמְקֻדְשִׁין בּו אֶת ה' לֹא יֵהָא נֶאמַר עִם פָּחוֹת מַעֲשֶׂה אנשים.
ומבארת הגמרא: מֵאֵי מִשְׁמַע – כיצד משמע ש'בתוך בני ישראל'
הם עשרה, דְּהֵנִי רַבִּי חִיָּיא, אֲתֵיָא – לומדים זאת בגזירה שוה 'תוך'
'תוֹךְ', כְּתִיב הָכָא 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וְכִתְיִב הָתֵם בַּפְּרִשְׁתָּ
קֹרָא (במדבר טו כא) 'הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה', וכמו שבפרשת קרח נאמר
'תוך' בעדה, אף ה'תוך' שנאמר ב'ונקדשתי' אינו אלא בעדה,
וְכִמְהָ הִיא עֵדָה אֲתֵיָא בגזירה שוה 'עדה' 'עדה', דְּכִתְיִב הָתֵם
בַּפְּרִשְׁתָּ הַמְרָגְלִים (סו יד כז) 'עַד מִתִּי לְעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת', מִיָּה 'עדה'
בַּפְּרִשְׁתָּ לְהֵלֹךְ בַּמְרָגְלִים הַכוֹנֵה לְעֵשְׂרָה מִתּוֹךְ הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר שֶׁשֶׁל
מִשָּׁה רַבִּינוּ (שהרי יצאו מהם יהושע וכלב שהיו צדיקים), אֵף
כשכתוב 'עדה' בָּאֵן בַּפְּרִשְׁתָּ קֹרָא, הַכוֹנֵה לְעֵשְׂרָה, ושוב לומדים
מגזירה שוה ש'בתוך בני ישראל' הַכוֹנֵה לְעֵשְׂרָה אנשים,
כדלעיל.

שנינו במשנה: וְאִין עוֹשִׂין מַעֲמָד וּמוֹשָׁב בְּפָחוֹת מַעֲשֶׂה. מבארת

1 ובשקורא פנביא, רשאי הוא לקרוא אפילו שלשה פסוקים ביחד
2 ולתרגמם, לפי שבנביא אין הוראות למעשה ולא הקפידו חכמים
3 אם יטעה. אולם אם היו שלשתן – שלושת הפסוקים שלש פרשיות
4 נפרדות, שכל פסוק הוא פרשה בפני עצמה, אזי אף בנביא קורין
5 למתורגמן את הפסוקים אחד אחד, שמאחר שכל פסוק הוא ענין
6 בפני עצמו, קרוב הדבר לטעות בכך.
7 דין נוסף: מדרגת פנביא – המפטיר בנביא רשאי לדלג מפרשה אחת
8 לפרשה אחרת רחוקה הימנה, ואינו צריך לקרוא דווקא על הסדר.
9 ואין מדרגת פתורה, לפי שהשומע את הקורא קופץ ממקום למקום
10 אין דעתו מיושבת לשמוע. ועד כמה פרשיות הוא מדרג – רשאי
11 לדלג בנביא, עד כדי שעד שיסיים הקורא לגלול את הספר למקום
12 הדילוג עדיין לא יפסוק (יסיים) התורגמן לתרגם את הפסוק
13 הקודם.

נמרא

14 המשנה פתחה בהלכה שאין לפחות משלשה פסוקים בתורה,
15 מבארת הגמרא: הני שלשה פסוקין, כנגד מי תיקנום חכמים. אמר
16 רב אפי, כנגד תורה נביאים וכתובים.
17 שנינו במשנה: ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא
18 שלשה פסוקים, ואם היו שלשתן שלש פרשיות, קורא אחד אחד.
19 הגמרא נותנת דוגמא לשלשה פסוקים רצופים שהם שלשה
20 עניינים: כגון (ישעיה נב ג) 'כי בה אמר ה' חנם נמכרתם ולא בכסף
21 תגאלו'. 'כי בה אמר ה' אלהים מצרים יד עמי בראשונה לגור שם
22 ואשור באפס עשקו'. 'ועתה מה לי פה נאם ה' כי לקח עמי חנם
23 משקליו יהיילו נאם ה' ותמיד כל היום שמי מנאץ'.
24 שנינו במשנה: מדרגת פנביא ואין מדרגת פתורה. מקשה הגמרא:
25 וימניה – יש להקשות סתירה למשנה זו ממשנה אחרת. שנינו
26 ביומא (סו) שהכהן גדול קורא ביום הכיפורים את סדר עבודת
27 היום שבפרשת 'אחרי מות' (ויקרא טו), ואחר כך קורא את מצוות
28 היום שבפרשת 'אך בעשור' (שם כג כד). והא קא מדרג הכהן גדול
29 על הפסוקים שבין שתי הפרשיות, ומשנתינו אסרה לעשות כן.
30 מתרצת הגמרא: אמר אפי, לא קשיא, כאן – במשנתינו האוסרת
31 לדלג בתורה, מדובר בדילוג למקום רחוק שהוא בכדי שיפסוק
32 (שיסיים) התורגמן לתרגם הפסוק הקודם באמצע הגלילה,
33 ויצטרך הציבור להמתין בשתיקה. וכאן – דילוג הכהן גדול ביום
34 הכיפורים, הוא בכדי שלא יפסוק התורגמן באמצע הגלילה,
35 שפרשת אחרי מות ופרשת אך בעשור (שבפרשת אמור)
36 סמוכות זו לזו, ועד שיגמור לתרגם את הפסוק האחרון מפרשת
37 'אחרי מות', יגמור הכהן לגלול את הספר ל'אך בעשור', ואינו
38 מטריח את הציבור להמתין.

39 דוחה הגמרא: כיצד אתה אומר שמותר לדלג בתורה בכדי שלא
40 יפסוק המתורגמן, והא עלה קתני במשנתינו מדרגת פנביא ואין
41 מדרגת פתורה, ועד כמה הוא מדרג בנביא, עד כדי שלא יפסוק
42 התורגמן, ומכיון שהזכירה המשנה שיעור זה רק לגבי היתר
43 לפרשה בנביא, מכלל – משמע דבתורה מכלל וכלל לא, ואפילו
44 לפרשה סמוכה שיש בה בכדי שלא יפסוק המתורגמן אסרו לדלג.
45 ושוב קשה איך דילג הכהן הגדול ביום הכיפורים.
46 הגמרא מקבלת את הדחיה ומתרצת תירוץ אחר: אמר אפי,
47 לא קשיא, כאן – דילוג הכהן גדול ביום הכיפורים היה מפרשה
48 לפרשה ששתייהם עוסקות בענין אחד (יום הכיפורים), ואין בכך
49 בלבול לשומעים. וכאן – במשנתינו האוסרת לדלג בתורה אפילו
50 לפרשה סמוכה, מדובר בפרשיות העוסקות בשתי עניינות,
51 ותחלבלל דעת השומעים. הגמרא מביאה סיוע לתירוץ זה
52 מברייתא: והתניא – וכך גם למדנו בברייתא, מדרגת פתורה בענין
53 מברייתא: והתניא – וכך גם למדנו בברייתא, מדרגת פתורה בענין

54 אחד, ובנביא אפילו בשני עניינים, אך כאן וכאן – בין בתורה ובענין
55 אחד ובין בנביא (בשני עניינים) ההיתר הוא רק בכדי שלא יפסוק
56 התורגמן.
57 ברייתא נוספת בענין היתר הדילוג בנביא: תניא אידה, אין מדרגת
58 מנביא לנביא – מספר לספר, כגון מיהושע לשופטים, משום שיש
59 בזה בלבול הדעת יותר מדאי. ובנביא של שנים עשר – בספר תרי
60 עשר שהוא כולל שנים עשר ספרי נביאים קטנים, מדרג אף מנביא
61 לנביא, משום שהם נחשבים כספר אחד. וכלבד שלא ידלג למפרע
62 מסוף הספר לצד תחילתו.

משנה

63 המפטיר פנביא – מי שרגיל להפטיר בנביא, תיקנו חכמים שהוא
64 פורש על שמע, והוא גם עובר לפני התיבה להיות שליח ציבור
65 להוציא את הציבור בקדושה, והוא גם נושא את כפיו אם הוא
66 כהן. ואם המפטיר בנביא היה קטן, שאינו יכול לעשות את כל
67 הדברים הללו, אביו או רבו עוברין על ידו – עומדין לעשיית דברים
68 אלו בשבילו.
69 קטן קורא בתורה – יכול לעלות לתורה ולקרות, וכל שכן שהוא
70 רשאי להיות המתרגם. אבל אינו פורש על שמע, ואינו עובר לפני
71 התיבה, לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתם, וכיון שאינו
72 מחויב בדברים אלו אינו יכול להוציא את הרבים. וכן אינו נושא
73 את כפיו אם הוא כהן, שאין זה כבוד הציבור להיות כפופים
74 לברכת קטן.
75 פוחח – אדם שהוא יחף וברעיו נראים, פורש את שמע, כיון שהוא
76 מחויב בדבר יכול הוא להוציא אחרים, ומתרגם. אבל אינו קורא
77 בתורה, שאין זה כבוד התורה, ואינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא
78 את כפיו, שיש בזה גנאי לציבור. סוקא – שאינו רואה, פורש את
79 שמע, ומתרגם. רבי יהודה אומר, כל שלא ראה מאורות מיםיו אינו
80 פורש על שמע, שכיון שמעולם לא נהנה מהמאורות אינו יכול
81 לברך עליהם.
82

נמרא

83 שואלת הגמרא: מאי טעמא תיקנו שהמפטיר בתורה זוכה בפריסה
84 על שמע ולעבור לפני התיבה ונשיאת כפים. משיבה הגמרא: רב
85 פפא אמר, משום כבוד – כיון שהוא מתפייס ומסכים לדבר שאינו
86 לכבודו, תיקנו לו דברים אלו כדי לכבדו. רבה בר שמי אמר, משום
87 דאיתי לאיניצוי – חכמים חששו שהמפטיר יבוא לידי מריבה עם
88 השליח ציבור המקבל שכן על תפילתו, והוא אינו מקבל שכן,
89 ויאמר לו רצוני לעבור לפני התיבה ואתה תפטיר בנביא, ולכך
90 תיקנו שהמפטיר גם יעבור לפני התיבה ושאר הדברים. מבררת
91 הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל למעשה בין הטעמים. איבא
92 בינייהו דעביד כהנים – במקום שהעובר לפני התיבה אינו נוטל
93 שכן, שחשש מריבה אין כאן, אך עדיין שייך טעמו של רב פפא,
94 משום כבוד.
95 הגמרא מקשה על רבה בר שמי ממשנתינו: תנן, ואם היה המפטיר
96 בנביא קטן, אביו או רבו עוברין על ידו. ואי איתר שהטעם שתיקנו
97 למפטיר את כל אלו הוא משום נצוי, קטן בר נצוי הוא – וכי קטן
98 יבוא לריב עם הגדולים, ומאחר שאין לחשוש לכך מדוע תיקנו
99 שאביו עובר על ידו. משיבה הגמרא: אללא מאי – מה לדעתך
100 הטעם, משום כבוד, הרי גם עליך יקשה וכי קטן בר כבוד הוא, הרי
101 אינו מרגיש בבזיונו, אללא על כרחך צריכים לומר שתיקנו שאביו
102 או רבו עוברים על ידו משום דאיבא כבוד אביו וכבוד רבו, שהם
103 מתבזים כשהוא מפטיר בנביא,
104

מגילה. הקורא עומד – פרק שלישי דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנג רש"י תוספות

1 **ובנביא** שלשה — אם ירצה, ולא איכפת לן אם יטעה, דלא נפקא מיניה הוראה. ואם
2 היו שלשתן כו' — בגמרא מפרש היכא משכחת לה רצופין. מרלגין בנביא — מפרשה
3 לפרשה. ואין מרלגין בתורה — שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב
4 לשמוע. ועד כמה הוא מרלג — בנביא. שלא יפסוק התורגמן — שלא ידלג ממקום
5 שהוא קורא אלא כדי שיוכל לגול את הספר
6 ולקרות במקום הדילוג קודם שיגמור התורגמן
7 תרגום המקרא שידלג זה משום שאין כבוד
8 צבור לעמוד שם בשתיקה. **גמרא** קורא —
9 כהן גדול "אחרי מות" ביום הכפורים. משנה
10 היא במסכת יומא. "ואך בעשור לחודש". ויש
11 כאן דילוג, דפרשת "אך בעשור לחודש השביעי"
12 בפרשת "אמור אל הכהנים". כאן בכדי שלא
13 יפסוק המתורגמן — והאי בכדי שלא יפסוק
14 הוא. שהרי סמוכים הן. והא קתני — גרסינן,
15 ולא גרסינן עולה. בענין אחד — ששניהן מדברין
16 בדבר אחד, ואין כאן טירוף הדעת. הלכך, כי
17 לא מפסיק תורגמן — מרלג, שהרי עניןו בענין
18 יום הכפורים מדברים. ומתניתין דקתני כלל לא
19 — בשני ענינים. כגון מפרשת נגעים לפרשת
20 זבין. והתניא — בניחוחא. אין מרלגין בנביא
21 לבניא — שיש כאן טירוף יותר מדאי. פסוק
22 הספר לתחילתו — למפרע. משנה המפסיד
23 בנביא — מי שרגיל להפסיד בנביא. תקנו חכמים
24 שיהא פורס את שמע. הוא עובר לפני התיבה
25 — להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה. על
26 ידו — בשבילו. קטן אינו פורס על שמע —
27 לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתו. וכיון
28 שאינו מחויב בדבר — אינו מוציא אחרים ידי
29 חובתו. ואינו נושא את כפיו — אם כהן הוא,
30 שאין כבוד של צבור להיות כפופין לברכתו.
31 פוחח — במסכת סופרים מפרש: כל שברעיו
32 נראין. "ערום ויחף" מתרגם: ערטיילי ופוחח
33 (ישעיה כ). פורס את שמע — דהא מחויב
34 בברכה. אבל אינו קורא בתורה — משום כבוד
35 תורה. וכן לפני התיבה, וכן בנשיאות כפים —
36 גנאי הוא לצבור. **גמרא** משום כבוד —
37 להעביר לפני התיבה, הואיל וממציא עצמו
38 לדבר שאינו כבודו, ותיקנו לו זו לכבוד. משום
39 אינצוי — הדבר בא לידי מחלוקת: אני מפטיר
40 ואתה תעבור לפני התיבה. דקא עביד כהנא
41 — הבא לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר,
42 דהכא

1 **משום כבוד**. רבה בר רבא אמר: משום דאיתי לאינצוי. מאי בינייהו? איפא בינייהו דעביד
2 בתנא. תנא: ואם היה קטן אביו או רבו עובדים על ידו. אי אמרת משום נצוי — קטן פר
3 נצוי הוא? אלא מאי? משום כבוד? קטן פר כבוד הוא? אלא איפא כבוד אביו וכבוד רבו,
4 הבא

1 **ובנביא** שלשה — ועבשיו אין אנו מקרין למתורגמן אפילו בנביא אלא פסוק אחד, שלא
2 יבא לטעות. רק בתחילת ההפטרה אנו מקרין שלשה למתורגמן, להודיע כי כן
3 הדין, אי לא דחיישנן שיטעה. **ואם** היו שלשתן של שלש פרשיות קורין אחד אחד —
4 קשיא על מה שאנו מתרגמין "דאמר יהושע אל העם התקדשו" (יהושע ג) ויש שם שלשה
5 פסוקים עד בעת ההיא, ומקרין אותן למתרגם
6 שלשתן ביהד, ואף על פי שיש פרשה בסוף שני
7 פסוקים. והא שאנו מתרגמין הפטרות של פסח
8 ועצרת טפי משאר יום טוב — לפי שהן מדברות
9 בנס היום, כדי לפרסם הנס, וכן במתן תורה כדי
10 לפרסם הנס.

1 **אבל** אינו פורס על שמע — ואפילו לרבי יהודה
2 דמכשיר ליה במגילה לעיל (יט,ב) — הבא
3 מודה שלא יוציא אחרים ידי חובתו בדבר
4 שבקדושה. משום דבקטן איכא תרי דרבנן,
5 דפרשיית לעיל לרבנן דרבי יהודה. אבל במגילה
6 יש להקל, לפי ששן ונשים היו בספק ד"לחורו
7 ולהשמיד" לפיכך עשאנו רבי יהודה כגדול.
8 **פוחח** ערום ויחף פירש הקונטרס מתרגמין
9 ערטיילי ופחי. וליתא, דפחי הוא תרגום של
10 ערום. וכן פירש רב אלפס דפחי זהו אותו שלבוש
11 בגדים קרוינן, והכי נמי משמע פרק קמא דמסכת
12 קידושין.

1 **ואינו** עובר לפני התיבה — קשה: מאי איירא
2 קטן? אפילו גדול נמי אינו עובר לפני
3 התיבה אלא אם כן נתמלא זקנו, כדתיא סוף פרק
4 קמא דחולין (כד,ב ושם) נתמלא זקנו — ראוי
5 לעשות שליח צבור, ולירד לפני התיבה, אבל
6 בענין אחר לא! ויש לומר: דהתם מיירי בתענית
7 צבור, כדתנן בתענית (דף טז,ו) דאין מורדין לפני
8 התיבה אלא זקן ורגיל (ומי שנתמלא זקנו) ומי
9 שטפולו מורבו. והא דקתני התם גבי נתמלא זקנו
10 ראוי לעשות שליח ציבור — היינו להיות שליח
11 ציבור בקביעות, אבל באקראי בעלמא — יכול
12 להיות משהביא שתי שערות. ולא כמו שפירש
13 רש"י שם, דפירש דמיירי לתקיעת שופר ולהמנות
14 פורס על הצבור ולהלקות ולנדות. **ואין** נושא
15 כפיו. משמע: הא אם הביא שתי שערות — ישא
16 כפיו. וקשה: דהא סוף פרק קמא דחולין (כד,ב
17 ושם) אמר דאין נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו
18 ועוד קשה: דמשמע סוף פרק "לולב הגזול" (סוכה
19 מב,א) קטן היודע לישא את כפיו חולקין לו
20 תרומה בגורן, ואפיו קטן ממש! ויש לומר: דההיא
21 ד"לולב הגזול" מיירי עם כהנים גדולים, ללמוד
22 ולהתחנך. והא דפסלינן הבא קטן — מיירי בשאין
23 גדולין עמו. וההיא דחולין דבעי מלוי זקן — מיירי
24 לישא כפיו תדיר בקביעות, אבל באקראי בעלמא
25 — יכול הוא לישא כפיו אף על פי שלא נתמלא
26 זקנו כדי לאחזוקי נפשיה בבכיה. **מי** שלא ראה

1 מאורות לא יפרס על שמע — קשה: דהא רבי יהודה הוא דאמר פרק "החובל" (בבא קמא פז,א ושם): סומא פטור מכל המצות. ואם כן, אי איירי הבא בסומא — אפילו ראה מאורות ונסתם
2 נמו! ומפרש בירושלמי, דלא מיירי בסומא ממש, אלא מיירי שהוא בבית אפל. ועוד יש לומר: דמיירי שפיר בסומא, והא דפטרין התם סומא — היינו מן התורה, אבל מדרבנן מיהא חייב. ואפילו
3 נסתמו משנוול — מכל מקום חייב הוא מדרבנן, שלא יהא כנביר, ולא יהא נחג בו דת יהודי כלל. ולא דמי לנשים דפטורים ממצות עשה שחזמן גרמא, אפילו מאותן שאינן אלא מדרבנן,
4 שהרי בבר חנוכה ובאירוע כוסות ובמקרא מגילה ולא הוו אלא מדרבנן לא מחייבי אלא לפי שהן היו באותו הנס — התם היינו טעמא שאפילו נפטור אותן מכל מצות עשה שחזמן גרמא —
5 מכל מקום עדיין יש לחזן מצות רבות. אבל סומא אם נפטור אותו מכל מצות, אפילו מאותן שאינן אלא מדרבנן — אם כן יהא חשוב כנביר, ואף על גב דפירשתי לעיל דקטן דאית תרי מדרבנן
6 שהוא קטן ופריסת שמע דלא היא אלא מדרבנן אין יכול להוציא אחרים גדולים, דליכא אלא חד דרבנן — פריסת שמע, אפילו הכי, סומא שיש בו תרי מדרבנן יוציא שפיר האחרים, דכיון
7 שהוא גדול ובר דעת — עדיף עיף מקטן.

כשאתה מגיע אצל וחביתו לה' — קשה: כיון שלא היה יכול לומר ח'ית אם כן היאך הורידו רבי לפני התיבה כשגור תענית, כדאיתא ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פהב). והא אין מורידין לא מאנשי חפה ולא מאנשי בית שאן לפי שקראין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ויש לומר: בדשהיה מתכוין לקרות הח'ית קורא אותה שפיר על ידו טורה, אבל לא היה בקל. ולפי שאמר ליה אליהו

שעל ידו תמחר הגאולה — לפיכך הורידו.
אם היה דש בעירו מותר. ואפילו במומין שבידו, כדאמר בירושלמי בההוא כהן דהוה ידיה עקשוי, אתא לקמיה דרבי נפתלי אמר ליה: כיון שאתה דש בעירך — מותר.
סכנה ואין בה מצוה. פירש רבינו תם: בשעת הסכנה יכול להסתכן בהן, ולא תגין עליו המצוה, ולא יעשה לו טס כמו לאלישע בעל הכנפים (שבת מטא).
בתפרין — כשהוא תופר בית מושבם צריך ליותר שלא ימשוך חוט התפירה יותר מדאי ויתקלקל הריבוע. ורבינו תם פירש: דצריך שיחא התפר עצמו מרובע.
יברכך

ל'יה לעור בין אפילה לאורה? עד שפא מעשה ל'יה. פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפילה, וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידו, בני אדם רואים אותי ומצילים אותי מן הפחיתן ומן הקוצין ומן הפרקנין. **משנה** בהן שיש בידיו מומין לא ישא את פפיו. רבי יהודה אומר: אף מי שהיו ידיו צבועות סטים לא ישא את פפיו, מפני שהעם מסתכלים בו. **גמרא** תנא: מומים שאמרו בפניו, ידיו ורגליו. אמר רבי יהושע בן לוי: ידיו בוקנקיות לא ישא את פפיו. תנא נמי הכי: ידיו בוקנקיות לא ישא את פפיו. עקופות, עקופות לא ישא את פפיו. אמר רב אסי: חיפני ובישני לא ישא את פפיו. תנא נמי הכי: אין מורידים לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי: אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלף. אתא אמר ליה לאבאה. אמר ליה: זיל אימא ליה: בשאתה מגיע אצל "וחביתי לה" לא נמצאת מחרף ומגדף?! אמר רב הונא: ובלגן לא ישא את פפיו. והא ההוא דהיה בשבבותה דרב הונא והוה פרים ידיה! ההוא דש בעירו הוה. תנא נמי הכי: ובלגן לא ישא את פפיו; ואם היה דש בעירו מותר. אמר רבי יוחנן: סומא באחת מעיניו לא ישא את פפיו. והא ההוא דהיה בשיבבותיה דרבי יוחנן דהוה פרים ידיה! ההוא דש בעירו הוה. תנא נמי הכי: סומא באחת מעיניו לא ישא את פפיו. תנא: אם רוב אנשי העיר מלאכתם כקד מותר. **משנה** האומר: "איני עובר לפני התיבה בצבועין" — אף בלכנים לא יעבור. "בסנדל איני עובר" — אף יחף לא יעבור. העושה תפלתו עגולה — סכנה, ואין בה מצוה. נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינוח. ציפן זהב, ונתנה על בית אונקלי שלו הרי זו דרך החיצונים. **גמרא** מאי טעמא? חיישינן שמא מינות נורקה בו. "העושה תפלתו עגולה — סכנה ואין בה מצוה." לימא תנינא להא דתנו רבנן: תפלין מרופעות הלכה למשה מסיני! ואמר רבא: בתפרין ובאלכסון? אמר רב פפא: מתניתין דעבידא פי אמגוזא. **משנה** האומר

התפירה, וצריך שיחא לזן אלכסון בהלכתו במרובע, צריך שתהא אצבע ברוחב ובאורך שהיא אצבע ושני חומשיה באלכסון. כי אמגוזא — עגולות כאגוז. אבל עגולה כביצה וכעדשה — שפיר דמי, ולא תסייעא לברייתא ממתינתין.

דהבא אינצויי ליכא משום כבוד איכא. קמן פוחח מהו שיקרא בתורה — גדול פוחח הוא דאסור משום "ולא יראה כן ערות דבר" (דברים כג). אבל קמן אינו מוזר, או דלמא לא פליג מתניתין בין קמן לגדול. לדרוש **בכרכבה** — דרחוקאל. **פחתים** — גומות. **משנה** בהן שיש בידיו מומין — לפי שהעם מסתכלין בו, ואמרין במסתח חגיגה (טו),

א: המסתכל בכהנים בשעה שנושאת את כפיהן עיניו כחות לפי שהשכינה שורה על ידיהן. **גמרא** בוקנקיות = "לונטי" שבלעו. עקופות = כפופות. עקופות — לצדיהן. חיפני ובישני — בהן שהוה מאנשי חפה ומאנשי בית שאן, מגמגמין בלשונן דן. מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין — ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר — יער ה' פניו, ולשון קללה הוא. כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס, כמו "פני ילכו" (שמות לו) "את פני" (ויקרא כ) ומתרגמין ית רגוז. ומענין עושין אלפין, ופוגמין תפלתן. ודאמרין (ברכות לב, א) דבי רבי אלעזר קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין — והוא בדרשה. פניו ידיו ורגליו — הנושא את כפיו חולץ מנעליו, כדנתיא (סוטה מ, א) ואם יש בו מום יסתכל בו, ומתוך כך רואין את ידיו. דעבי קלף — ותניא בה"כשל שוחטין" (חולין כד, א): בשילה ובבית עולמים הלויים נפסלין בקול. אצל וחביתי לה' — מקרא זה בספר ישעיה. לא נמצאת מחרף ומגדף — שהיה קורא לחביתין "חביתי", נראה כאומר וחביתי. ובלגן — עיניו וזולפות דמעה. לא ישא את פפיו — לפי שמסתכלין בו. דש בעירו הוה — כבר היו רגילין אנשי עירו ולא היו מסתכלין בו עוד. דש לשון מרגיל, כמו כיון דש דש (בגשין נו, ב). פסים = "קריג". **משנה** אף בלכנים לא יעבור — טעמא מפרש בגמרא. העושה תפלתו עגולה — תפלין שבראשו, עגולה כביצה וכאגוז. סכנה — שלא תכנס בראשו. ואין בה מצוה — דמרובעות בעינין. נתנה על מצחו — של ראשו, ושל יד על פס ידו. הרי זו דרך המינוח — שמבזין מדרש חכמים והולכין אחר המשמע, כמשמען בין עיניך ממש, ועל ירך ממש, ורבותינו דרשו במנחות (לו, ב) בגזירה שוה בין עיניך — זה קדקד, מקום שמוחו של חינוך רופס. ועל ירך — גובה היד, קיבורת בראש הזרוע, שתהא שימה כנגד הלב. על בית אונקלי — על בית יד לבוש מבחוץ. הרי זה דרך החיצונים — בני אדם ההולכים אחרי דעתם חוץ מדעת חכמים, דבעינן "לך לאות" ולא לאחרים לאות (שם). **ציפן זהב** — נמי כתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג) שיהא הכל מבהמה טהורה. **גמרא** שמא מינות נורקה בו — כומרין תלמידי ישו הנוצרי מקפידין בכך. **בתפרין** ובאלכסון — כשהוא תופר בית מושבם צריך ליותר שלא יקלקל ריבועו במשיכת חוט

התפירה, וצריך שיחא לזן אלכסון בהלכתו במרובע, צריך שתהא אצבע ברוחב ובאורך שהיא אצבע ושני חומשיה באלכסון. כי אמגוזא — עגולות כאגוז. אבל עגולה כביצה וכעדשה — שפיר דמי, ולא תסייעא לברייתא ממתינתין.

מגילה דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קנה

חייא לרבי שמעון בר רבי, אלמלי אתה לוי – אילו היית לוי, פסול
אתה מן הדוכן – היית פסול מלשיר בבית המקדש על הדוכן, משום
דעבי קלף – שקולך עבה. אתא רבי שמעון ואמר ליה לאבנה –
לאבנו (רבי) את מה שאמר לו רבי חייא, אמר ליה רבי לרבי שמעון,
ויל אימא ליה – לך אמור לו לרבי חייא, אתה קורא אות חייא כמו
ה"א, ופשיאתה מניע בקריאתך אצל הפסוק (ששעה ח יז) 'והבית לך',
האם לא נמצאת מקור ופגדף, כי נשמע כאומר והבית וגו',
אמר רב הונא, זבילגן – מי שעיניו זולגות דמעות, לא ישא את כפיו
לפי שמסתכלים בו. מקשה הגמרא: והא ההוא – והרי אותו כהן
זבילגן דהוה בשיבכותיה דרב הונא – שהיה דר בשכונתו של רב
הונא, והוה פרים ידיו – והיה נושא את כפיו, ואיך הניח לו רב
הונא, הלא הוא אמר שזבילגן לא ישא את כפיו. מתרצת הגמרא:
ההוא – אותו כהן, דש בעירו הוה – היו מורגלים בו בני עירו שהוא
זבילגן, וכבר לא היו נמשכים להסתכל בו. תניא נמי הכי, זבילגן לא
ישא את כפיו, ואם הוה דש בעירו מותר.
אמר רבי יוחנן, סומא – שאינו רואה אפילו באחת מעיניו, לא ישא
את כפיו, מפני שמסתכלים בו. מקשה הגמרא: והא ההוא כהן
שהיה סומא בעינו אחת, דהוה בשיבכותיה – שהיה דר בשכונתו
דריב יוחנן, דהוה פרים ידיו, ואיך הניח לו רבי יוחנן. מתרצת
הגמרא: ההוא דש בעירו הוה. תניא נמי הכי, סומא באחת מעיניו
לא ישא את כפיו ואם הוה דש בעירו מותר.
שנינו במשנה: רבי יהודה אומר מי שהיו ידיו צבועות לא ישא את
כפיו. תנא, אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכף ידיהם צבועות, מותר
לישא את כפיו, כיון שבני עירו מורגלים בכך, ואינם מסתכלים בו.

משנה

המשנה מונה מנהגים המסילים חשד מינות על הנהגים אותם:
האומר איני עובר לפני התיבה בפגדים צבועים, אף בפגדים לבנים
לא יעבור, וכן האומר בסנדל איני עובר לפני התיבה, אף יחף לא
יעבור.
העושה תפלתו – תפילין של ראש עגולה, סבנה היא להניחה, שמא
תיכנס בראשו, ואין יוצא בה ידי חובת המצוה של הנחת תפילין.
נתנה על מצחו, או שנתן את התפילה של יד על פס [כף] ידו, הרי
זו דרך המינוח, שהמינים אינם מאמינים בדרשות חכמים,
ומפרשים את הכתוב 'לאות על ירך' רבין עיניך' כפשוטו. ציפין
לבתי התפילין בזהב, ונתנה על בית אונקלי שלו – או שהניח כנגד
התפילה של יד על בית יד של חלוקן ואף על פי שנתנה כנגד
הקיבורות, הרי זה דרך החיצונים, שהולכים אחר דעתם ואינם
נוהרים בדברים שדרשו חכמים.

גמרא

הגמרא מבארת את שני הדינים הראשונים: מאי טעמא שהאומר
איני עובר בצבועים או בסנדלים אינו עובר אף בלבנים ויחף,
חיישין שפא מינות נורקה בו, כיון שדרך המינים היא להקפיד על
דברים אלו.
שנינו במשנה: העושה תפלתו עגולה סבנה ואין בה מצוה. שואלת
הגמרא: לימא תניא להא דתני רבנן – האם נאמר ששנינו במשנה
מה ששנינו בברייתא. שתפילין צריכות להיות מרופעות הלכה
למשה מסיני. ואמר רבא, שהכוונה היא שצריך להיזהר בתפילין –
כשתופר את התפילין שלא יתקלקל הריבוע במשיכת חוט
התפירה, וכן יש להיזהר באלכסון – שאלכסון הריבוע יהיה
שיעורו כרוחבו של הריבוע ועוד שני חמישיות. דוחה הגמרא:
אמר רב פפא, מתניתין דעבידא בי אמנונא – משנתנו שאסרה
תפילין עגולות, כונתה לעגולות כאגוז שגם תחתיתו עגולה ואין
לו מושב שטוח, אך עדיין יתכן שעגולות כעדשה כשרות.
והברייתא מחדשת שצריך דווקא מרובעות.

משנה

המשנה מבארת שצריך האדם ליזהר בתפילתו ולשמור פיו
משגיאות: האומר בתפילתו

אם כן הקא נמי – גם כאן, לענין טעמו של רבה שתיקנו כן למנוע
מריבה, איבא נצניו אכיו ונצניו רבו – יש חשש שאביו או רבו יבואו
לריב ברצותם לזכות בכבודים אלו עבור הקטן.
שנינו במשנה: פותח פורם על שמע וכו', אבל אינו קורא בתורה.
שואלת הגמרא: קעא מיניה עילא בר רב מאבני, קמן פותח מהו
שיקרא בתורה, האם דווקא גדול פותח אינו קורא, או שלא חילקו
חכמים בין גדול לקטן. משיבה הגמרא: אמר ליה אבבי, ותיבעי לך
ערום – היה לך לשאול גם אם קטן יכול לקרוא בתורה ערום
לגמרי, אלא ערום מאי טעמא לא – מדוע פשוט לך שאין ערום
קורא, משום שהוא פוגם בכבוד הצפור, אם כן הקא נמי – גם כאן
לענין קטן פותח, אין לו לקרוא משום כבוד הצפור.
שנינו במשנה: סומא פורם על שמע וכו', רבי יהודה אומר כל שלא
ראה מאורות מימיו אינו פורם על שמע. תניא, אמרו לו חכמים
לרבי יהודה, תרבה צפו – התבוננו בדעתם לדרוש במעשה מרובה
שבנביא יחזקאל (א'), ולא ראו אותה מיניהם, הרי ששייכת ידיעה
בלא ראייה, וכמו כן אדם זה אפשר ללמדו, וידע מעלת האור אף
שלא ראה מאורות מימיו, ויכול לברך עליהם. מבארת הגמרא:
רבין יהודה סובר שיש הבדל ביניהם, תתם – במעשה מרכבה
באכנתא דליבא תליא מילתא – בהבנת הלב תלוי הדבר, והא קא
מיפניו ידע. אבל הקא משום הנאה הוא – ברכת המאורות נתקנה
על ההנאה מאורם ולא על עצם הידיעה, והא לית ליה לסומא
הנאה.

ורבנן סוברים שאף סומא אית ליה הנאה מן המאורות, ודבריו רבי
יוסי, דתניא, אמר רבי יוסי, כל ימי חיינו מצטער [מתייעזר] לעמוד
על כונת מקרא זה האמור בתוכחה שבפרשת כי תבא (דברים כח כט),
והיית ממשש בצעירים פאשר ימשש העור באפלה, ותמהתי למה
נאמר 'באפילה', וכי מה אכפת ליה – מה הבדל יש לו לעור בין
אפילה לאורה, הרי הוא ממשש באור כבחושר. עד שבא מעשה
לרבי, שפעם אחת הייתי מחלף באישון [חשכת] לילה ואפלה,
וראייתי סומא שהיה מחלף בדרך ואכונה [לפיד] דולקת בידו,
אמרתי לו בני מאור שניך רואה אפיקה זו למה לך, אמר לי, כל
זמן שאכונה ביד בני אדם רואין אותי ומצליין אותי מן הפחיתין
[בורות] ומן הקוצצין ומן הפרקנין [מין קוצצים]. וממעשה זה הבנתי
שעויר באפילה היא קללה גדולה, כי באור אף שאינו רואה עדיין
יכולים עוברי דרך להצילו. הרי שאף סומא נהנה מהמאורות,
ומפני כך סוברים חכמים שראוי לו לברך עליהם.

משנה

בהן שיש בידיו מומין, לא ישא את כפיו לברך את העם. רבי יהודה
אומר, אף מי שהיו ידיו צבועות בסמים – צבע אדום, לא ישא את
כפיו. וטעם שני אלו, מפני שהעם מסתכלין בו – נמשכים להסתכל
על ידיו בשעת הברכה.

גמרא

תנא, מומין שאמרו שנחמתם לא ישא הכהן את כפיו, היינו כשהם
נמצאים בפניו או בידיו וכן בדגליו, שאף בפניו או ברגליו ימשכו
להסתכל, ומתוך כך יבואו להסתכל את בידיו.
הגמרא מביאה פוגם הפוסלים את הכהן לנשיאת כפים: אמר רבי
יהושע בן לוי, כהן שידיו בזהבניות – מנומרות בנקודות דקות
לבנות, לא ישא את כפיו. תניא נמי הכי, כהן שידיו בזהבניות, לא
ישא את כפיו, וכן אם היו ידיו עקומות – כפופות, או עקשיות –
מעוקמות לצדדים, לא ישא את כפיו, מפני שמסתכלין בו.
אמר רב אפי, חיפני (ובשיני) [ובלשני] – כהן שהוא מאנשי חיפה
או בית שאן, לא ישא את כפיו, כיון שהיו מגמגמים בלשונם ואינם
יכולים לבטאות את האותיות כתיקונם, כמו שיבואר בברייתא
בסמוך. תניא נמי הכי, אין מורידין לפני התיבה להיות שליח ציבור,
לא אנשי בית שאן, ולא אנשי בית חיפה, ולא אנשי מבוענין [שם]
מקום, מפני שקורין לאלפין עינין ולעניין אלפין – שהיו מחליפים
בקריאתם בין אות אלף לאות עיין ופוגמים את תפילתם.
הגמרא מביאה מעשה בענין שינוי הגיית האותיות: אמר ליה רבי

מסורה ביד האדם, ובידו הבחירה אם להיות צדיק או רשע, **שנאמר** (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', דבר זה לבדו הוא שואל ממך לפי שהכל בידו וזה בידך. מקשה הגמרא: **מכלל דיראה מילתא** וזמרתיה היא – משמע מלשון 'כי אם ליראה' שיראת שמים היא דבר קטן, שרק אותה מבקש הקב"ה מהאדם, והאם באמת היא דבר קטן. מתרצת הגמרא: אין – כן לנבי משה רבינו שכבר השיגה מילתא וזמרתיה היא, ולכן אמר בלשון זו. **משל לאדם שבקשין חמנו כלי גדול ויש לו כלי זה ברשותו, דומה עליו בכלי קטן, לפי שאינו צריך לטרוח להשיגו, ולהפך, אם מבקשים ממנו כלי קטן ואין לו, דומה עליו המבוקש בכלי גדול שצריך לטרוח להשיגו.** כמו כן מאחר שהיתה למשה רבינו מדה זו, דומה לו כדבר קטן.

אמר רבי ירמיה, האומר בקריאת שמע שמע שמע, נראה כמקבל עליו שתי רשויות, והאומר מוידים מוידים דמי ומשתקים אותו. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, **הקורא את שמע וכפולה הרי זה מנוגה**, ומשמע שהעושה כן מנוגה הוא דהוי, אך שתוקי לא משתקין ליה. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – מה שנאמר בברייתא שאינו אלא מגונה, הוא בדאמר מילתא ותני לה – שאומר כל תיבה וכפולה מיד לפני שממשיך לתיבה הבאה. והא – מה שאמר רבי ירמיה שמשותקים אותו, דאמר פסוקא פסוקא ותני לה – שאומר כל הפסוק בשלימות וכפולה, שבאופן זה הוא נראה כמקבל שתי רשויות.

אמר ליה רב פפא לרבא, מדוע משתקים את הכופל פסוקי פרשת שמע, ודלמא מעיקרא – בפעם ראשונה לא בינו דעתיה למה שאמר, והשתא כשכופל בינו דעתיה. אמר ליה רבא, תכרותא כלפי שמיא – וכי נהוג כלפי שמים מנהג חבירות, כדבר איש לרעהו שאינו נזהר בדיבורו וחוזר על דבריו, אי לא כוון דעתיה, מחינא ליה בארופתא דנפחא – יש להכותו בפטיש של נפחים עד דמכין דעתיה, כלומר, מלמדים אותו לכיין. שנינו במשנה: **המכנה פעריות משתקין אותו.** תנא רב יוסף, כינוי זה הוא שמבאר הפסוק (ויקרא יח ז) 'ערו את אביך וערו את אמך לא תגלה' שאסור לגלות לאחרים קולן ואביו וקולן אמו. שנינו במשנה: **האומר 'אמר' לא תתן להעביר' וכו'.** תנא רבי יוחנן ושמעאל, מה שאמרה המשנה שמשותקין אותו הוא כאשר אומר שבש"שאל תפא על תפיותיו והוליד ממנה בן לעבדה וזה תפיתו כדבר.

משנה

המשנה באה ללמד על פרשיות בתורה שאין מתרגמים אותם בציבור: **מעשה ראובן, נקרא בציבור, ולא מתרגם – ואין המתורגמן מתרגם אותו בארמית.** אמנם מעשה תמר ויהודה חמיה (בראשית לח טו) נקרא ומתרגם. מעשה עגל הראשון, דהיינו סיפור הענין בעת שהיה (שמות לב א), נקרא ומתרגם. והשני – מה שסיפר אהרן למשה היאך נעשה העגל (שם לב כא-כד), נקרא ולא מתרגם. פרשת ברכת כהנים (במדבר י כד-כז), ומעשה דוד ואמנון בנו עם תמר אחותו (שמואל ב' יג א-ט), נקראין ולא מתרגמין. אין מפתירין פנבואה של מעשה מרדכא (דיוקאל א), ורבי יהודה מתיר להפסיד במרכבה. רבי אליעזר אומר, אין מפתירין ב'חורע את ירושלם'.

גמרא

תנו רבנן, יש נקראין ונקראים ומתרגמין, ויש נקראין ולא מתרגמין, ויש לא נקראין ולא מתרגמין. אלו נקראין ומתרגמין, בל"ת עק' נשפ"ה ס'מן: מעשה בראשית – פרשת בריאת העולם בששת ימי בראשית, נקרא ומתרגם. שואלת הגמרא: פשיטא, וכי איזה טעם יש שלא לתרגמו. משיבה הגמרא: מהו דתיקא שלא יתרגמו פרשה זו משום דאתו לשיולי מה למעלה מהרקיע שעל ראשי חיות הקודש ומה למטה מהם,

יברכוך מוכים, הרי זו דרך המינות, שהוא כאומר שרק הצדיקים ראויים לברך את ה'. האומר בתפילתו, על קן צפור וגיעו רחמיך – כשם שהגיעו רחמיך על קן צפור ואסרת ליקח האם על הבנים כן חוס ורחם עלינו, וכן האומר על מוכ ויבר שמוך – על טובותיך שגמלת עמנו נודה לך, וכן האומר בברכת ההודאה מוידים מוידים, משתקין אותו. ובגמרא יתבאר הטעם.

התנא מבאר שגם בדברי תורה יש ליזהר מלפרש שלא כהלכה: **המכנה פעריות – הדרש את פרשת עריות בכינוי, שאומר שערות הוא כינוי לקלון, משתקין אותו.** והאומר – המפרש את הפסוק (ויקרא יח כא) 'ומהעביר לא תתן להעביר למוילך' שהכוונה היא לא תתן לאעבדא פארמיותא – אל תבא על הנכרית ותוליד ממנה בן לעבודה זרה, משתקין אותו בגויפה – בגערה, מפני שעוקר את הכתוב ממשמעו.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע נוסחאות התפילה שהזכירה המשנה אינם הוגנים. שואלת הגמרא: **בשלא האומר מוידים מוידים מוכן שצריך להשתקו, משום דמיתבי בשתי רשויות – שנראה כמודה לשתי אלהות חס ושלום.** וכן האומר על מוכ ויבר שמוך, נמי משתקים אותו, משום דמשמע מדבריו על מוכ אין ועל דע לא – שרק על הטובה יש להודות לה' ולא על הרעה, והרי תנן (ברכות נד.) תיב אדם לברך וברוך דיין האמת, על הרעה בשם שהוא מברך וברוך הטוב והמטיב, על הטובה. אלא האומר על קן צפור וגיעו רחמיך, מאי מעמא – מדוע משתקים אותו, איזה פגם יש בהזכרת רחמנותו של הקב"ה.

מבארת הגמרא: **פליגי בה תרי אמוראי במעבדא – בארץ ישראל, והם רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר יבדא, חד אמר משתקים אותו מפני שמשיל קנאה במעשה בראשית – שהוא כאומר שהקב"ה חס רק על העופות, וחד אמר מפני שעושה מוידיו (מציאותיו) של הקדוש ברוך הוא רחמים – שאומר שטעם המצוה הוא משום רחמנות, ובאמת המצוות אינן אלא גידרות שהטיל עלינו, להודיע שאנו עבדיו ושומרים מצוותיו אף כשאין טעמים מוכן.**

ההוא דנחית – ירד לפני התיבה קמיה דרבה, ואמר אתה חסות על קן צפור, אתה חוס ורחם עלינו (אתה חסות על אותו ואת בנו, שאסרת לשחטם ביום אחד, אתה חוס ורחם עלינו), אמר רבה, כמה ירד האי מרגנן לרצוני למריה – כמה ירד חכם זה לרצות את אדונו, שמתפלל כראוי לפני הקב"ה. אמר ליה אבי לרבה והא משתקין אותו תנן במשנתנו, ואיך אתה משבח. אומרת הגמרא: ורבה ששיבח, לחדודי לאכני הוא דכעא – רצה לחדד את אביי ששיב לו מהמשנה.

מעשה נוסף: ההוא דנחית קמיה וירד לתיבה לפני דרבי תנאי, ואמר בברכה ראשונה של שמונה עשרה האל הגדול הנבור והנורא האדיר והחזק והאמין. אמר ליה רבי חנינא, סימתינהו לשבתיה דמרך – האם סיימת למנות את כל שבחיו של הקב"ה, שמכ שהוספת על מה שתיקנו משמע שהיך סבור שאנו אומרים את כל שבחו של הקב"ה ואתה מצאת עוד במה לשבח, והרי אף בשבח אחד אין שום בריה יכולה להגיע לסוף שבחו, השתא הני תלתא – הרי אף שלשה אלו הגדול הגיבור והנורא שאנו מוכירים, אי לא דכתבינהו משה באורייתא – אם לא שמשה רבינו כתבם בתורה, ואינו אנשי בנסת הגדולה ותקנינהו לשבחים אלו בתוך התפילה, אין לא אמרינן להו – לא היינו אומרים אותם מדעתנו, ולא היינו מפרטים כלל את שבחיו של הקב"ה, ואת אמרת בולי האי – ואיך אתה מוסיף מדעתך את כל אלו, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם שהיו לו אלה אלהים אלהים וזה, והיו מקלסין משבחים אותו (באלף אלף אלפים) דניר כסף, האם לא נגאי הוא לו, ועל כן אין להוסיף שבחים על מה שהם תיקנו.

מימרא נוספת של רבי חנינא: אמר רבי תנאי, תכל בירי שמים – כל הנוגע לטבע האדם נגזר עליו מזה, חוץ מיראת שמים, שהיא

מגילה. הקורא עומד – פרק שלישי דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנז רש"י

1 **משנה** יברכך טובים הרי זה דרך מינות — שאינו כולל רשעים בשבחו של מקום,
2 וחכמים למדו (כריתות ו, ב) מחלבה שריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת.
3 שמצריכן הכתוב בהוצאתן להיותן באגודה אחת. על קן צפור יגיעו רחיקי — כלשון
4 הוה: רחמיק מגיען על קן צפור, כך חוס ורחם עלינו. ועל טוב יזכר שמך — על טובותיך
5 נודה לך. או שאמר שני פעמים 'מודים' כשהוא
6 כורע — משתקין אותו. ובגמרא מפרש לה.
7 המכנה בעריות — בגמרא מפרש שדורש פרשת
8 עריות בכינוי, ואומר: לא ערה ממש דיבר
9 הכתוב, אלא כינה הכתוב בלשנו וקרא אותה
10 ערה, המגלה קלון אביו וקלון אמו בריבם. כינוי
11 הוא, לשון היפך, שמהפך דיבורו לשבח או
12 לגנאי. והדבר יש בלשון חכמים בספרי: "אספה
13 לי שבעים איש" (במדבר יא) "ואל אראה
14 ברעתי" (שם) — ברעתם היה לו לומר, אלא
15 שכונה הכתוב. כיצא בדבר "וימירו את כבודם
16 בחבנית שור אוכל עשב" (תהלים קו). כבוד
17 היה לו לומר, אלא שכונה הכתוב. האומר
18 ומועד לא תתן להעביר למועד — לא תבא על
19 הגיה ותוליד בן לעבודה זרה. משתקין אותו
20 בגזירה — שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא
21 עבודת חוק לאמוריים להעביר בניהן לאש,
22 ונותן כרת לכא על הגיה, ומחייב חטאת על
23 השוגג ומיתת בית דין על המזיד בהתראה.
24 **גמרא** כשתי רשויות — ומקבל ומודה אלה
25 אחר אלוה. על הרעה — "ברוך דין האמת". על
26 המוכנה — "ברוך הטוב והמטיב". פטיל קנאה —
27 לומר: על העופות חס, ועל הבהמות חיות אינו
28 חס. ואינו אלא גזירת מלך — להטיל עליו עול,
29 להרדע שאנחנו עבדיו ושומרי מצותיו.
30 דכתיבנו משה בחרה — "האל הגדול הגבור
31 והנורא אשר לא ישא פנים" (דברים י). אנשי
32 כנסת הגדולה — בספר עזרא (נחמיה ט) "יעתה
33 אליהו האל הגדול הגבור והנורא שומר הבית
34 והחסד". חוץ מיראת שמים — אותה מסורה
35 בידי אדם, שיהא הוא עצמו מכין לבו לכך. אף
36 על גב שהיכולת בידו להכין ולבנו אלו, דכתיב
37 "תנה בחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית
38 ישראל" (ירמיה יח) ואומר "והסירתי את לב
39 האבן מבשרכם" (יחזקאל לו). אמר מילתא
40 מילתא ותני לה — כל חיבה אומר ושונה — אין
41 כאן משמעות שתי רשויות, אלא מגונה וסכל
42 הוא. חבורתא כלפי שמיא — וכי כמנהג חבירו
43 נוהג בהקדוש ברוך הוא לדבר לפניו שלא
44 במתכוין, וחוזר ומראה לו בכפולו שלא כיון
45 בראשונה? מרופתא = מרטי"ל בלעז. "ותשם את
46 המקבת" מתרגמין: מרופתא (שופטים ד). תני
47 רב יוסף — לפרושי מכנה דמתניתין, כדמתרגם
48 "ערות אביך וערות אמן" — קלנא דאבוק וקלנא
49 דאמן, ולא תגלה שום דבר קלון שבהן. תנא
50 דבי רבי ישמעאל — לפרש מתניתין בישראל
51 הבא על הגיה והכתוב מדבר. **משנה** מעשה
52 ראובן — "וישכב את בלחה פילגש אביך"
53 (בראשית לה). נקרא — בבית הבנסת, ולא
54 מיתרגם — חיישין לגנותו. מעשה תמר —
55 ויהודה. ומעשה עגל הראשון — כל פרשת העגל עד
56 "ואשליכוה באש" (שמות לב). ומה שחזר אחריו וספר המעשה הוא קרי "מעשה עגל השני", הוא שכתוב בו "ויצא העגל חוזה".
57 ולא יתרגם, פן יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו. אבל המקרא אין מבינין. "הודע את ירושלם" — את תועבותיה, פרשה היא ביחזקאל. **גמרא** ויש לא נקרא ולא
58 מתרגמין — מפרש בסיפא: מעשה דוד ואנחנו לא נקרא בהפטר. מעשה בראשית ב' — ואמרין במסכת חגיגה (יא, ב) המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם, והתם
מפרש טעמא: אין רצונו של מלך שיוכיחו שמו על אשפה ב'.

1 **יברכך** טובים — פירוש: שמוציא את הפושעים מן הכלל. אי נמי: משום דמחוי כשתי
2 רשויות, כלומר: אלהים טובים.
3 **מפני** שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים וכן אינם אלא גזירות — קשה להרב
4 רבינו אלחנן על מה שסיד הקליר בקדושתו שאנו אומרים ביום שני על פסח: צדקו
5 אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. דמשמע
6 שרוצה לומר שהקדוש ברוך הוא חס על אותו
7 ואת בנו, והוא אינו אלא גזירה.
8 **הכל** בידי שמים חוץ מיראת שמים — קשה:
9 דהא בפרק "אלו נערות" (כתובות לא, א
10 ושם) אמרין: הכל בידי שמים חוץ מעצם ופחיסו
11 ונראה דהבא מיירי בתולדות האדם, אם יהיה
12 חכם או טפש עני או עשיר גבור או חלש, דהכל
13 נגזר עליו חוץ מן היראה, בדכתיב "אל יתהלל
14 עשיר בעשרו והגבור בגבורתו כי אם בזאת
15 יתהלל המתהלל השכל יודעו אותי" (ירמיה ט).
16 והתם מיירי במאורעות האדם העתידות לבא
17 אליו אחר שנולד, שגם הם בידי שמים חוץ מעצם
18 ופחיסו. פירוש: הקור והחוסם, ולא קשה מהא
19 דכתיב "לפני קרותי מי יעמוד" (תהלים קמו). דדכוי
20 פירושו: אם ישלחנה בפעם אחת. דכתיב בראש
21 הפסוק "משליך קרחו כפתים". וגם לא קשה מהא
22 דכתיב "ואין נסתר מחמתו" (שם יט) — דההיא
23 בעובדי דרכים הוא דקאמר, אבל כל זמן שהוא
24 בביתו — ודאי יכול הוא ליציל ממנו.
25 **אין** מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתייר.
26 וקיימא לן כר' יהודה.

ומה

1 הוא דבעא. ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר: "האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק
2 והאמין". אמר ליה: סימתיננו לשבחייה דמרך? השתא תני תלתא אי לאו דכתיבנו משה
3 באורייתא ואתו בנסת הגדולה ותקניננה, אנו לא אמיננן לה, ואת אמרת פולי האיז מושל
4 לאדם שהיו לו אלה אלהים דינרי זהב והיו מקלסין אותו באלה דינרי כסף לא גנאי
5 הוא לו? אמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר: "יעתה ושראל מה
6 ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה". מפלל דיראה מילתא זוטרתי היא? אין, לגבי משה
7 רבינו מילתא זוטרתא היא. מושל לאדם שמבקשים פלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן;
8 קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול. אמר רבי יצחק: האומר "שמע" "שמע" פאומר 'מודים'
9 'מודים' דמי. מיתבי: הקורא את שמע וכו' פלה הרי זה מגונה. מגונה הוא דהו, שתוקי לא
10 משתקין ליה! לא קשיא: הא דאמר מילתא מילתא ותני לה, הא דאמר פסוקא פסוקא ותני
11 לה. אמר ליה רב פפא לרבא: ודלמא מעיקרא לא פיון דעתיה, והשתא פיון דעתיה? אמר
12 ליה: חבורתא כלפי שמיא! אי לא מכיון דעתיה מחינא ליה בארופתא דנפחא עד דמכיון
13 דעתיה. "המכנה בעריות משתקים אותו". תנא רב יוסף: קלון אביו וקלון אמו. האומר:
14 "מועד לא תתן להעביר וכו'". תנא דבי רבי ישמעאל: בשראל הבא על הגזירה והוליד ממנה
15 בן לעבודה זרה הקתוב מדבר. **משנה** מעשה ראובן, נקרא ולא מתרגם. מעשה תמר נקרא
16 ומתרגם. מעשה עגל הראשון, נקרא ומתרגם, והשני, נקרא ולא מתרגם. בפרשת בחינים, מעשה
17 דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמין. אין מפטירין במרכבה. ורבי יהודה מתייר. רבי אליעזר אומר:
18 אין מפטירין ב"הודע את ירושלם". **גמרא** תני רבנן: יש נקראין ומתרגמין, ויש נקראין ולא
19 מתרגמין, ויש לא נקראין ולא מתרגמין. אלו נקראין ומתרגמין: כל"ת עק"ן נשפ"ה, סימן. מעשה
20 בראשית נקרא ומתרגם. פשיטא! מהו דתימא: אתו לשיילי מה למעלה ומה למטה,
21 ומה

קא

1 **מה** לפנים מה לאחר — פירוש: מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב. אי נמי: מה היה
2 קודם ששת ימי בראשית, ומה יודיה אחר שיכלה העולם: מעשה של עגל השני נקרא
3 ולא מחרג. פירש רש"י: שלא יאמרו ממשות היה בו, מדקאמר אחרן "ויצא העגל החד".
4 וקשה: דהא בירושלמי פליגי אמוראי, ואיכא מאן דאמר מן ויאמר "עד לשמעה בקמיהם"
5 (ידיה) (הוא) מעשה עגל השני, ודיינו סיפיה דקרא
6 ד"וירא משה", ולפירש"י לא היה לו לומר אלא עד
7 תחלת הפסוק! לכן נראה כדמפרש בירושלמי,
8 דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחוד,
9 או של צבור בצבור, לגנאי של יחיד בצבור,
10 ומשום כבודו של אחרן לא רצו לתרגם.

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

11 **בני** העיר הואיל והעם מתפללין בו בתעניות
12 ובמעמדות. לא גרס ובמעמדות, שהרי גבי
13 מעמדות לא מצינו רחוב, אלא לבית הכנסת היו
14 הולכין, כדנתיא בפ' בתרא דתענית (דף כו:).
כיון

1 **ומה לפנים ומה לאחר**. קא משמע לן. **מעשה לזט**
2 **ושתי בנותיו נקרא ומתרגם. פשיטא! מהו דתימא:**
3 **ניחוש לכבודו דאברהם. קא משמע לן. מעשה תמר**
4 **ויהודה נקרא ומתרגם. פשיטא! מהו דתימא: ליחוש**
5 **לכבודו דיהודה. קא משמע לן: שבחיה הוא דאורי.**
6 **מעשה עגל ראשון נקרא ומתרגם. פשיטא! מהו**
7 **דתימא: ליחוש לכבודם של ישראל. קא משמע לן:**
8 **כל שבין דניחא להו דהויא להו פפרה. קללות וברכות**
9 **נקראין ומתרגמין. פשיטא! מהו דתימא: ניחוש דלמא**
10 **פייגא דעתייהו דצפורה. קא משמע לן. אהרות**
11 **ועושין נקראין ומתרגמין. פשיטא! מהו דתימא:**
12 **ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה. קא משמע לן.**

13 **מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם.** [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם]. **פשיטא! מהו דתימא:**
14 **ליחוש ליקריה דדוד. קא משמע לן. מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם. פשיטא! מהו**
15 **דתימא: ליחוש לכבודו דבנגמין. קא משמע לן. "הודע את ירושלים את תועבותיה" נקרא**
16 **ומתרגם. פשיטא! לאפוקי מדרבי אליעזר. דתניא: מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה**
17 **מדרבי אליעזר "הודע את ירושלים את תועבותיה". אמר לו: עד שאתה בודק בתועבות**
18 **ירושלים צא וברוק בתועבות אפך. בדקו ומצאו בו שמין פסול. ואילו נקראין ולא מתרגמין,**
19 **רעבד"ן סימן. מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול,**
20 **והיה קורא חזן הכנסת "ויהי בשבין ישראל". ואמר לו למתורגמן: הפסק, אל תתרגם אלא**
21 **אחרון, ושיפחוהו חכמים. מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם. איזה מעשה עגל השני? מן**
22 **"ויאמר משה" עד "וירא משה". תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: לעולם יהא אדם זהיר**
23 **בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיבו אחרן למשה פקרו המינין, שנאמר: "ואשלכהו באש**
24 **ויצא העגל הזה". ברפת פתגם נקראין ולא מתרגמין. מאי טעמא? משום דכתיב: "ישא". מעשה**
25 **דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין. והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם! לא קשיא:**
26 **הא - דכתיב: "אמנון בן דוד", הא - דכתיב "אמנון" סתמא. תנו רבנן: כל המקראות הכתובים**
27 **בתורה לגנאי קורין אותן לשבת, כגון "ישגלנה" - "ושבבנה", "פעפלים" - "בפתחורים".**
28 **"חריזים" - "דביונים", "לאכל את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם" - "לאכול את צואתם**
29 **ולשתות את מימי רגליהם"; "למקראות" - "למציאות". רבי יהושע בן קרחה אומר:**
30 **"למקראות" בשמן, מפני שהוא גנאי לעבודה זרה. אמר רב נחמן: כל ליצנותא אסידא פר**
31 **מליצנותא דעבודה זרה דשריא, דכתיב: "פרע כל קרם נבו", וכתיב: "קרוסו קרעו יחדיו לא**
32 **יכלו מלט משא וכו'..." רבי יצאי אמר מהקא: "לעגלות בית און יגורו שבין שמרון כי אבל**
33 **עליו עמו וכמרו עליו יגילו על פבדו כי גלה ממנו". אל תקרי "פבדו" אלא "פבדו". אמר**
34 **רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: שרי ליה לבר ישראל למימר ליה**
35 **לגוי: שקליה עבודה זרה ואנחיה בשין תיו שלו. אמר רב אשי: האי מאן דסנאי שומעניה**
36 **שרי ליה לבויהיה בגימ'ל ושי". האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבחיה, ומאן דשבחיה ינחוי**
37 **לו ברכות על ראשו!**

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

38 **בני** העיר שמכרו רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת - לוקחין תיבה, תיבה - לוקחין מנפחות, מנפחות

יקחו

1 קא משמע לן שבח הוא — שבח הוא ליהודה הקריה. **דאורי** — שהודו ועל מחטא.
2 **מאחבה** — של ברכות. **ומיראה** — של קללות, ואין לכן לשמם. **פייני דעתייהו** — יחלוש
3 דעתן כשישמעו שיהו נעשין, ויאמרו: טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו, הואיל
4 וסופנו ליענש. **אל תתרגם אלא אחרון** — "ויחיד בני יעקב שנים עשר" והפסוק הזה נפסק
5 בהפסק פרשה. לכך קורוהו אחרון כאילו הוא
6 פסוק לעצמו. מן ויאמר משה אל אחרן — "מה
7 עשה לך העם הזה". **פקרו המינין** — העיוו
8 פניהם, לומר יש ממש בעבודה זרה. **משום ישא**
9 — שלא מפרשים: הקדוש ברוך הוא נושא לכן
10 פנים. ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת לכן
11 פנים, כדאמרין בברכות (כ, ב). לא כדאי הם
12 ישראל לשאת לכן פנים? אני אמרתי "ואכלת
13 ושבעת וברכת" (דברים ח) והן מחמירין על
14 עצמן עד כוית עד כביצה. ישגלנה — לשון
15 משכב, כדכתיב "והשגל יושבת אצל" (נחמיה
16 ב). ויש מפרשים: כלבנות. **בעפלים** — לשון
17 מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים, ושנין בנקב
18 בית הרעיע. **חריזים** — חרי לשון ריעי. **דביונים**
19 — הוב מן היונים, שלא לפרש שהיו ישראל
20 אוכלין גלגליו בשומרון. **את חוריהם** — ריעי
21 היוצא דרך הנקב. **מימי שיניהם** — שינים יש
22 לכרכשתא, וצואה לחה ורכה קרויה מימי
23 שניקן. **למקראות** — גבי עבודה זרה כתיב
24 בספר מלכים, כי חור לשון מוצא ריעי הוא.
25 **לעגלות בית און** — לקול השמועה הבאה על
26 עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון, כי אבל
27 עליו על העגל. **וכמרו (אשר) עליו יגילו** —
28 אשר היו גרילין לשמוח עליו, עתה יתאבלו על
29 כבודו כי גלה ממנו. **אלא כבדו** — כבוד משאו
30 של ריעי תהיה בו, וכבוד עגבתיו. **ודומה לו**
31 בספר ישעיה "קרוסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט
32 משא" וגו' — הוא משא של ריעי. **ורבותי**
33 מפרשין וכמרו עליו יגילו — ממש, לשון שמחה
34 שהיכל משאי שלהן. אבל אין לפרש כן,
35 שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב. ש"ן
36 **ותי"** — לשון "וחשוףי שת ערות מצרים"
37 (ישעיה ב). **דבני שומעניה** — שיצאות עליו
38 שמועות רעות ושנואות, שהוא נואף. **בגימ'ל**
39 **ושי"** — בר גירתא — זוגה, שמה סרייא = שם
40 מוסר. כך הוא בתשובות הגאונים. מותר לבנות
41 גם את אמו שילדתו. **ורבותי מפרשים:** גיפא
42 שייטא שטייא.

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. יש בו
קדושה כדמפרש בגמ' הואיל ומתפללין
בו בתעניות ובמעמדות.
לוקחין

מגילה דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנט

כרבת בתינים נקריין ולא מתרגמין. מאי מעמא, משום דכתיב בה
 'ישא ה' פניו אליך', ואם יתרגמו פסוק זה יבינו עמי הארץ שיש
 לפניו יתברך משוא פנים והוא מוותר לישראל בשחוטאים.
 מעשה דוד ואמנון לא נקריין ולא מתרגמין משום כבודו של דוד
 המלך. מקשה הגמרא סתירה: והא אמרת בברייתא לעיל מעשה
 אמנון ותמר נקרא ומתרגם. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – מה
 ששינו שאין נקריין כלל היינו רק בפסוק הראשון במעשה אמנון
 דכתיב בו (שמואל א' יג א) 'אמנון בן דוד', שכיון שהוזכר דוד חוששים
 לגנותו, הא – מה ששינו שנקרא ומתרגם, בשאר המעשה דכתיב
 אמנון כתמא ולא מוזכר דוד.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: תנו רבנן, כל המקראות
 הכתובין בתורה לגנאי – שבלשון הקודש הם גנאי משנים וקורין
 אותן לשבח – בלשון שבה. כגון הכתוב (דברים כח ל) 'ואיש אחר
 ישללנה' קוראים 'ואיש אחר ישכבנה'. וכן (שם פסוק כז) 'יבכה ה'
 בשחין מצרים ובעפולים' קוראים 'בפחורים'. ובמקום 'חריזנים'
 (מלכים ב' יב) קוראים 'דביונים'. ובמקום 'לאכול את חוריהם ולשחות
 את מימי שניהם' (שם יח ב) קוראים 'לאכול את צואתם ולשחות את
 מימי רגליהם', שהוא לשון יותר נקיה. ובמקום 'ישמחו למחראות'
 (שם יב) קוראים 'למזאאות' שהוא לשון נקיה. אמנם רבי יהושע בן
 קרחה אומר, שיש לקרוא פסוק זה למחראות בשמן – כמו שכתוב,
 מפני שלשון למחראות הוא גנאי לעבודת בוכבים, וטוב לגנותה
 כדלהלן. וכעין זה אמר רב נחמן, כל לעינותא אסורא – כל ליצנות
 אסורה. פר מליצנותא דעבודת בוכבים דשריא – חוץ מליצנות על
 עבודה זרה שהיא מותרת. שכן מצאנו שהפסוק מתלוצץ מעבודה
 זרה, דכתיב (ישעיה מו א) 'כרע כל קרם נבו', וכתב (שם פסוק ב) 'קרסו
 כרעו ויחדו לא יכלו מלט משא' וגו', כלומר, בל ונבו שהם אלוהיהם
 של בבל כרעו וקרסו כמי שיש לו חולי מעיים שאינו מספיק לישב
 בבית הכסא לפני הוצאת הרעי, והוא לשון שחוק מעבודה זרה.
 הוכחה נוספת שליצנות מעבודה זרה מותרת: רבי ינאי אמר,
 מהא, שנאמר (דברים יח) 'לעגלות בית און וגורו שכן שומרון – על
 שני עגלים של עבודה זרה שהיו בבית אל, וילקחו בשבי, ידאגו
 שוכני שומרון, כי אכל עליו עמו – העם שהאמין בעגל יתאבל
 עליו, ויכמרו עליו וגילו – וגם כמרו ששמחו עימו, יתאבלו עתה
 על כבודו כי גלה ממנו'. ויש לדרוש, אל תקרי 'כבוד' אלא כבידו,
 דהיינו כובד משא הרעי שלהם. והוא לשון גנאי לעבודה זרה.
 אמר רב הונא פר מנח משמיה דרב אחא בריה דרב אקא, שרי ליה
 לברי ישראל למימר ליה לעובד בוכבים – מותר לישראל לומר לגוי,
 שקליה לעבודת בוכבים – קח את העבודה זרה שלך ואנחיה בשין
 תיו של – ותניח אותה בבית מוצא הרעי שלך.
 אמר רב אשי, האי מאן דנאי שומעניה – מי ששמועתו רעה,
 שיצאו עליו שמועות שהוא נואף, שרי ליה לבויה בנימל ושיין.
 כלומר, מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ולעומת זה האי מאן
 דשפי שומעניה – ששמועתו נאה, כלומר שיוצאות עליו שמועות
 של מעשים טובים, שרי לשבוחיה – מותר לשבח, ומאן דשפחיה –
 ומי ששיבח וינחו לו ברכות על ראשו.

הדרן עלך הקורא את המגילה עומר

פרק רביעי - בני העיר

משנה

משנתנו מבאר דני קדושת בית הכנסת וספר תורה ותשמישיהם
 ומכירתם: רוב בני העיר שפכריי רחוקה של עיר שהתפללו בו
 בתעניות (ראה תענית טו). יש בו קדושה ואסור להשתמש בדמיו
 לחולין, שמעלים בקודש ואין מורידים, אלא לוקחין בדמיו בית
 הכנסת שקדושתו חמורה יותר. ומטעם זה אם מכרו את בית
 הכנסת, לוקחין בדמיו רק תיבה – ארון הקודש ששמיים בו ספר
 תורה שקדושתה גדולה יותר. וכן אם מכרו את התיבה, לוקחין
 בדמיה רק מטפחות – מעילי ספרי תורה שקדושתם גדולה יותר.
 ואם מכרו מטפחות,

ומה לפני – מה היה קודם בריאת העולם, ומה לאחר – מה עתיד
 להיות לאחר שיכלה העולם. ודברים אלו אסור לשאול אותם. קא
 משמע לו שאין חוששים שישאלו.
 מעשה לזוט ושהי בנותיו (בראשית יט לב), נקרא ומתרגם. שואלת
 הגמרא: פשיטא. ומשיבה: מהו דתימא לא נתרגם המעשה משום
 דיחיוש לכבודו דאברהם אבינו, שלא לפרסם מעשים מגונים
 שעשה קרובו, קא משמע לו.
 מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם. שואלת הגמרא: פשיטא.
 ומשיבה: מהו דתימא ליחיוש לכבודו דיהודה ולא נתרגמו, קא
 משמע לו שאדרבה מעשה זה שכתוב הוא – שבה הוא ליהודה
 משום ראוי – שהודה על חטאו ואמר צדקה ממני.
 מעשה עגל הראשון – כל סיפור מעשה העגל נקרא ומתרגם.
 שואלת הגמרא: פשיטא. ומשיבה: מהו דתימא ליחיוש לכבודו של
 ישראל ולא נפרסם חטאם, קא משמע לו שאדרבה קוראים
 ומתרגמים משום שכל שכן דניחא להו לישראל שיתפרסם הדבר,
 משום דתויא להו בפרה – שתהיה להם כפרה על אותו חטא.
 קוללות וברכות שבפרשת בחוקותי ובפרשת כי תבא נקריין
 ומתרגמין. שואלת הגמרא: פשיטא שיש לתרגם. ומשיבה: מהו
 דתימא ליחיוש דלמא פייגא דעתיהו דצבורא – שמא תיחלש דעתם
 כשישמעו את הקוללות, ויחיושו מלשמור את התורה ויעדיפו
 לנהוג בשרירות ליבם ולהנות מהעולם הזה כתאוות ליבם, קא
 משמע לו שאין חוששין לכך.
 אזהרות שהזהירה התורה ועונשין שנאמרו עליהן, נקריין ומתרגמין.
 שואלת הגמרא: פשיטא שיש לתרגם כדי שהכל יבינו ויוכלו
 לקיים. ומשיבה: מהו דתימא ליחיוש דלמא אתו למעבד את המצוות
 מיראה – מיראת העונש ולא לשם שמים, קא משמע לו שקוראים
 ומתרגמים, שמתוך שיעשו שלא לשם שמים יבואו לעשות לשם
 שמים.
 מעשה אמנון בן דוד ותמר אחותו, נקרא להפטרה ומתרגם. [מעשה
 אבשלום עם נשי אביו נקרא ומתרגם]. שואלת הגמרא: פשיטא.
 ומשיבה: מהו דתימא ליחיוש לקריה דוד – לכבוד דוד אביהם, קא
 משמע לו.
 מעשה שלגש בנבעה, נקרא להפטרה ומתרגם. שואלת
 הגמרא: פשיטא. ומשיבה: יש צורך לומר זאת לאפוקי מדברי
 אליעזר שסובר שאין נקרא ומתרגם מפני כבוד ישראל. דתימא,
 מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה – לפני מרבי אליעזר הווע
 את ירושלם את תועבותיה, אמר לו רבי אליעזר עד שאתה בודק
 בתועבות ירושלם המזכירים בפרשה זו, צא ובודק בתועבות אמה,
 דקרו אחרי ומוצאו בו שמין פסול – ממזרות. והברייתא שלנו אינה
 סוברת כרבי אליעזר.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: ואלו נקריין ולא מתרגמין
 (רעב"ן סימן): מעשה ראובן (בראשית לה כב), נקרא ולא מתרגם.
 מביאה הברייתא מעשה הנוגע לדין זה: ומעשה רבי חנינא בן
 גמליאל שהלך לכוול – שם מקום, והיה קורא חזן הכנסת ויהי
 בשבון ישראל – שבפסוק זה נאמר מעשה ראובן, ואמר לו רבי
 חנינא בן גמליאל למתרגמן (תפסק) אל תתרגם חציו הראשון של
 הפסוק, אלא אחרון – רק את חציו השני ויהיו בני יעקב שנים
 עשר, ושיפחוהו – את רבי חנינא חקים על כך.
 מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם. איזה מעשה עגל השני, מן
 יאמר משה עד וירא משה (שמות לב כא), שהם סיפור אחר
 למשה היאך נעשה העגל. ומביאה הגמרא ברייתא שמתוכה נלמד
 הטעם שאין מתרגמים פסוקים אלו: תניא, רבי שמעון בן אלעזר
 אומר, לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו לאחרים, שמתוך תשובה
 שהשיבו אחר למשה על ששאלו 'מה עשה לך העם הזה', פקרו
 המעוררים – העיזו פניהם ואמרו שיש ממש בעבודה זרה, וזאת
 ממה שנאמר 'ואשליכיהו באש ויצא העגל הזה', ומשמע שיצא
 העגל מעצמו ומשום כך טעו לחשוב שיש בו ממש חס וחלילה.
 ומטעם זה אמרו שלא יתרגמו פסוקים אלו.

1 יִקְחוּ בדמיהן רק סָפָרִים – ספרי נביאים וכתובים שקדושתם חמורה
2 ממשפחות. וכן אם מכרו סָפָרִים, לוקחין בדמיהן ספר תורה
3 שקדושתו חמורה יותר.
4 המשנה מבארת את הדין ההפוך: אֲבָל אִם מָכְרוּ ספר תורה, לא
5 יִקְחוּ בדמיו סָפָרִים, שקדושתם פחותה מקדושתו, ונמצא שמוריד
6 מקדושתו. ומטעם זה אם מכרו סָפָרִים, לא יִקְחוּ בדמיהן מִסְפָּחוֹת.
7 ואם מכרו מִסְפָּחוֹת, לא יִקְחוּ בדמיהן תִּיבָה. ואם מכרו תִּיבָה, לא
8 יִקְחוּ בֵּית הַכֶּנֶסֶת. ואם מכרו בֵּית הַכֶּנֶסֶת לא יִקְחוּ בדמיו אֶת הַרְחוֹב.
9 וכן כל דבר שקדושתו גדולה יותר, אין לוקחים בדמיו דבר
10 שקדושתו פחותה יותר.
11 מוסיפה המשנה: וְכֵן הָדִין בְּמוֹתְרֵיהֶן, כשמכרו אחד מדברים אלו
12 וקנו בחלק מדמיו דבר קדוש יותר, חלה קדושתו גם על מותר
13 הדמים, ואין לקנות בהם דבר שקדושתו פחותה יותר, שמעלים
14 בקודש ואין מורידים.

נמרא

15 שנינו במשנה: כְּנִי הָעִיר שֶׁמָכְרוּ רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר לוקחין בדמיו בית
16 הכנסת.
17 הגמרא מביאה מחלוקת זוה: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוחנן,
18 מה ששנינו שאין לקנות דברי חולין בדמי רחובה של עיר, זו דברי
19 רבי מנחם בן יוסי כְּתוּבָתָהּ, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים הֶרְחוֹב אֵין בּוֹ
20 מִשּׁוּם קְדוּשָׁה, ומותר לקנות בדמיו אף דברי חולין. מבארת
21 הגמרא: וְרַבִּי מִנְחֵם בַּר יוֹסִי מֵאֵי מַעֲמִיחַ שִׁישׁ קְדוּשָׁה בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל
22 עיר, הוֹאִיל וְהָעָם מְתַפְּלִין בּוֹ בְּתַעֲנוּת עַל עֲצִירַת גַּשְׁמִים (תענית
23 טו), וּבְמַעֲמָדוֹת, שִׁישְׁרָאִילִים שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לַעֲמוּד בַּהֲקֵרֶת הַתְּמִיד
24 ולא יכלו לעלות לירושלים, התכנסו בעריהם וקראו במעשה
25 בראשית (שם כו), והתענו והתפללו שיעלה הקרבן לרצון. ורַבִּינָן
26 סברו, שאף שהתפללו ברחוב במועדים אלו, הוּא אֶקְרָא אֶלְלָמָה
27 ואינם מתפללים בו תדיר, ולכן אין בו קדושה ומותר להוציא דמיו
28 לחולין.

29 שנינו במשנה: בֵּית הַכֶּנֶסֶת לוקחין תִּיבָה.
30 מבואר במשנה שמותר למכור בית הכנסת. הגמרא מגבילה זאת:
31 אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, לא שָׁנוּ שְׁמוֹתָ לְמִכּוֹר
32 אֶלָּא בֵּית הַכֶּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים שֶׁמִּתְפַּלְלִים בּוֹ רַק בְּנֵי הַכֶּפֶר וּבִנְיָה רַק
33 עַל דַּעֲתָם, אֲבָל בֵּית הַכֶּנֶסֶת שֶׁל כְּרִכְיָן – עֵיירות גדולות, כִּינָן
34 דְּמַעֲלָמָה אֵתוּ לִיה – כִּינָן שֶׁמִּתְקַבְּצִים לָשֶׁם רַבִּים שְׁאִינָם מִבְּנֵי הָעִיר
35 וּמִתְפַּלְלִים בּוֹ, לא מִצּוֹ מִזְבְּחֵי לִיה כָּלֵל, מִשּׁוּם דִּהּוּה לִיה בֵּית הַכֶּנֶסֶת
36 דְּרַבִּים ולא רק של בני העיר, ואינם יכולים למכור.
37 הגבילה להלכה זו: אָמַר רַב אֲשֵׁי, הָאֵי בִּי בְּנִישָׁתָא דְּמִתָּא מַחֲסִיא –
38 בית הכנסת של העיר מחסיא שאני רבו, אֵף עַל גַּב דְּמַעֲלָמָה אֵתוּ
39 לָהּ, מִכָּל מְקוֹם כִּינָן דְּאִדְעָתָא דִּידִי קָאָתוּ – שנכנסים בשעריו על
40 דעת, לכן אי בְּעִינָא מְוַפְּנִינָא לָהּ – אם ארצה אוכל למכור.
41 מקשה הגמרא על דברי רבי יונתן: מִיִּתְיָב, שנינו בברייתא, אָמַר
42 רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת שֶׁל טוֹרְסִיִּים (– צורפי נחושת) שֶׁהָיָה
43 בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁמָכְרוּהָ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְעֵשָׂה בָּהּ כָּל צִרְכֵּיו. וקשה, וְהָא
44 הָתָם בֵּית הַכֶּנֶסֶת דְּכָרְכִים הָיָה, ואף על פי כן מכרוה לרבי אליעזר,
45 ומוכח שמותר. מתרצת הגמרא: הָיָה בִּי בְּנִישָׁתָא זוֹפֵי הָיָה וְאִינְהוּ
46 עֲבָדוּהּ – בית כנסת זה היה קטן, ובנאוהו הטורסיים עבור עצמם,
47 ולכן הותר להם למכור אף שהיה זה בכרך.
48 קושיא נוספת: מִיִּתְיָב, שנינו בברייתא, נאמר בנגעי בתים (ויקרא יד

50 לו) וְנִתְּנִי נֶגַע צִרְעַת בְּבֵית אִרְצִין אַחוּזֹתְכֶם, ודורשים שרק בית
51 אַחוּזֹתְכֶם – נחלה השייכת לאדם או לשבט מִיִּטְמָא בְּנִגְעִים, וְאִין

52 יְרוּשָׁלַיִם מִיִּטְמָא בְּנִגְעִים, כִּינָן שלא חילקה לאחד מן השבטים אלא
53 שייכת לכל ישראל. דעה חלוקת: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵינִי לֹא שְׁמַעְתִּי
54 שאין נטמא בנגעים אֶלָּא מְקוֹם מְקוֹדֵשׁ בְּלָכָד, שנאמר (שם יד לה) וְכָבֹא
55 אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית, דהיינו בית המשמש לצרכיו, ולמעט בית המקדש
56 שאין להשתמש בו לצרכיו, אך ירושלים נתחלקה לשבטים ובית
57 שבה נטמא בנגעים. מדייקת הגמרא, דווקא מְקוֹם הַמְּקוֹדֵשׁ אֵינוֹ
58 נטמא, הָא בְּתֵי כְּנַסְיוֹת וּבְתֵי מְדֻרָּשׁוֹת שִׁבְיִירוּשָׁלַיִם מִיִּטְמָאִין, וקשה
59 אֲמַאי, הָא דְּכָרְכִין הָיוּ ושייכים לכל ישראל, ועליהם להתמעט
60 מ'אחוזתכם'.

61 מתרצת הגמרא: אִימָא בְּבֵרִייתָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵינִי לֹא שְׁמַעְתִּי
62 אֶלָּא מְקוֹם מְקוֹדֵשׁ בְּלָכָד, כלומר כל המקומות המקודשים
63 שבירושלים ואף בתי כנסיות אינם נטמאים בנגעים, כִּינָן שהם
64 שייכים לכל ישראל ומתמעטים מ'אחוזתכם'.

65 הגמרא מבארת את מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה: כְּמָאִי קָמִיפְלָגִי,
66 תַּנָּא קָמָא סָבַר, לֹא נִתְחַלְקָה יְרוּשָׁלַיִם לְשִׁבְטִים, וכל הבתים שבה
67 אינם בכלל 'אחוזתכם' ואינם נטמאים בנגעים. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר,
68 נִתְחַלְקָה יְרוּשָׁלַיִם לְשִׁבְטִים, ולכן סתם בתים נטמאים בנגעים, חוץ
69 ממקום מקודש שאינו בכלל 'אחוזתכם'.

70 מוסיפה הגמרא: וּמַחְלוקתם תלויה בְּפִלְיוֹנָתָא דְּהָנִי תַּנָּאִי בְּבֵרִייתוֹת
71 להלן. שבברייתא אחת שנינו שירושלים התחלקה בין השבטים
72 יהודה ובנימין, דְּתַנָּא, מָה הָיָה בְּחֵלְקוֹ שֶׁל שֶׁבֶט יְהוּדָה בְּהַר הַבֵּית
73 וּהַמְּקוֹדֵשׁ, הָרַ הַבֵּית, הַלְשָׁבוֹת שֶׁבֵּית הַמְּקוֹדֵשׁ בְּתוֹךְ מְקוֹם הַחֵיל,
74 וְהַעֲזָרוֹת – עזרת נשים ועזרת ישראל ועזרת כהנים, שהיו מפתח
75 הבית ועד מקום המזבח. וְמָה הָיָה בְּחֵלְקוֹ שֶׁל שֶׁבֶט בְּנִימִין, אוֹלָם
76 וְהָיָה וּבֵית קְדֻשָׁה הִתְקַדְּשָׁם, שהיו בחלקו המערבי של בית המקדש.
77 וְרַצוּעָה שֶׁל אִמָּה הָיְתָה יוֹצֵאת מִחֵלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה שֶׁבְּעוֹרַת כַּהֲנִים
78 וּנְכֻנְסֵת בְּחֵלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין בְּמִזְרָח הַמְּזֻבָּח, וְכָה הִסְדּוּר הַמִּזְרָחִי שֶׁל
79 הַמִּזְבֵּחַ כִּנּוּי – מִיּוֹעַד לַהֲבִנוֹת, וְהָיָה בְּנִימִין הִתְקַדְּשָׁה צוֹפֵה בְּרוּחַ
80 הַקֹּדֶשׁ שֶׁכָּךְ עֲתִיד לִהְיוֹת, וְהִיא מְצַמֶּר עָלֶיהָ כָּל יוֹם לְבִלְעָהָ
81 שֶׁגַם רַצוּעָה זוֹ תִּהְיֶה בְּחֵלְקוֹ, שְׁנַאֲמַר (דברים לג יב) 'חִפָּה עָלָיו כָּל
82 הַיּוֹם', דהיינו כאדם המצטער שחופף (– מתחכך) בבגדיו, וּלְפִיכָךְ
83 וְכָה בְּנִימִין וְנִעְשָׂה אוֹשְׁפִיזִין (– מעון) לְשִׁכְנָה, שהארון הועמד
84 בְּחֵלְקוֹ. ומבואר שירושלים נתחלקה בין שֶׁבֶט יְהוּדָה לְשֶׁבֶט בְּנִימִין.
85 הדעה החלוקת: וְהָאֵי תַּנָּא סָבַר לֹא נִתְחַלְקָה יְרוּשָׁלַיִם לְשִׁבְטִים,
86 דְּתַנָּא בְּבֵרִייתָא, אֵין בְּעָלֵי בָתִּים מְשִׁכְרִים בָּתִּים בִּירוּשָׁלַיִם לְעוֹלֵי
87 רַגְלִים, אלא נותנים להם לדור בחינם, מִפְּנֵי שְׁאִינָן שְׁלָחִין – של
88 בְּעָלֵי הַבָּתִּים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (בר צדוק) [בְּרַבִּי שְׁמַעְיָן] אוֹמְרִי, אֵף לֹא
89 מְשִׁכְרִים לָהֶם מְטוֹת, כלומר שאף את המטלטלים שבירושלים
90 אין מְשִׁכְרִים. וּלְפִיכָךְ תִּקְנוּ חֲכָמִים, שְׁעוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת קְדָשִׁים
91 קָלִים שֶׁהֵם שֶׁל בְּעָלֵיהֶם, בְּעָלֵי אוֹשְׁפִיזִין (– אכסניה) שִׁבְיִירוּשָׁלַיִם
92 נִמְלִין אוֹתָן בְּרוּעַ – בעל כרחם של הבעלים, בשכר שישנים על
93 מטותיהם. ומבואר שירושלים לא נתחלקה לשבטים כלל, אלא
94 שייכת לכל ישראל.

95 הגמרא מביאה לימוד מן התקנה האחרונה: אָמַר אֲבִי, שְׁמַע מִינָהּ,
96 אוֹרָה אֲרַעָא לְמִישְׁבַּק אֵינֶשׁ נִוְלָפָא וּמִשְׁבָּא בְּאוֹשְׁפִיזִיה – דרך
97 העולם, שאדם המתארח באכסניה, כשהולך משאיר קנקן חרס
98 שמשמש בו ועור מבמה ששחט, כִּינָן שְׁעָרְכֶם מוֹעֵט.

99 שנינו במשנה, שאם מכרו את רחוב העיר או בית הכנסת, יש
100 להשתמש בדמיהם רק לקדושה חמורה יותר. הגמרא מגבילה
101 הלכה זו: אָמַר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ שאין להשתמש בהם לחולין, אֶלָּא
102 כְּשֶׁלֹּא מָכְרוּ אוֹתָם שְׂבָעָה מִזְבֵּי הָעִיר כְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר, אֲבָל אִם
103 מָכְרוּ שְׂבָעָה מִזְבֵּי הָעִיר כְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר, אין קדושה כלל לא
104 בדבר הנמכר ולא בדמיו, ומותר לעשות בהם כל צרכיו, וְאִפְּלֹי

מגילה. בני העיר – פרק רביעי דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסא רש"י

1 **לוקחין ספרים** – נביאים וכתובים. אבל מכרו תורה בו' – שמעלן בקדש ולא מורדין
2 – תוספתא: "מעלן בקדש" דכתיב "ויקם משה את המושכן" (שמות מז). בצלאל עשה,
3 ומשה שזוהי גדול ממנו הקימו. ולא מורידים – דכתיב "את מחותנת החטאים האלה
4 בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו" וגו' (במדבר
5 יז) כיון שהוקדשו – הוקדשו. עד כאן. וכן
6 במתיריהו – מכרו ספרים ולקחו ממקצת
7 הדמים תורה – לא יקחו מן המותר דבר
8 שקדושתו פחותה. **גמרא** זו דברי רבי מנחם
9 בו' – בהדיא אמרין בתוספתא דמגילה (פרק
10 ב) דהוא אמרה. **הואיל והעם מתפללים בו**
11 **בתעניות ובמעמדות** – כדתן במסכת תעניות
12 (ש, א): עברו אלו ולא נענו – מוציאין את
13 התיבה לרחובת של עיר – תוספתא.
14 ובמעמדות תנן: מתבנסין בעיריין וקורין במעשה
15 בראשית. ותינא בגמרא: אנשי מעמד נבנסין
16 לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת.
17 אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובת של
18 עיר ומתבנסין שם המעמד כולו, כדרך ששנינו
19 בבבא מציעא (פרק ג משנה ב): כל העיירות
20 שבמעמד מתבנסין לעיירות של מעמד, ולכן
21 ברחובת של עיר ולא היו נבנסין לבתים ולכן
22 שם, והיה הממונה אומר "קומו ונעלה ציון אל
23 ה' אלהינו". הא למדת: כיוצא בעיירות ברחוב
24 היתה, ואקראי הו', שמעמד הזה אינו חורר
25 חלילה עד חצי שנה. ובתלמודי רבינו יצחק הלוי
26 מצאתי ובמעמדות לא גרסינן, ומפרש שלא
27 היתה תפלת ברחוב. עד כאן. **אקראי בעלמא** –
28 אינו תדיר. לא שנו – דיכולין למכור בית
29 הכנסת אלא של כפרין. אבל של כרין – היה
30 להו בתי כנסיות דרבים, והכל בעליהן, ואין בני
31 העיר לבדם בעלים להם. **מורסיים** – צורפי
32 נחושת. ואין ירושלים סממא בנגעים – דלאו
33 אחוזה היא. כדאמרין לקמן, דסבירא ליה להאי
34 תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים, ולא נפלה
35 בגורל לא ליהודה ולא לבנימין. **אני לא שמעתי**
36 – שלא ידא מיטמא אלא מקום מקדש בבלבד,
37 משום דבית של קודש הוא, וגבי נגעים "ובא
38 אשר לו הבית" (ויקרא יד) בעינן. אבל ירושלים
39 מיטמא בנגעים, דסבר נתחלקה לשבטים,
40 ו"אחזתכם" קרינא ליה. קתני מיהת לרבי יהודה
41 דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש,
42 אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה – כשאר
43 בתי העיר, ואף על גב דשל כרך הוא. מקודש –
44 אף בתי כנסיות משמע. **הא הבית** – בכניסתו
45 מצד המזרח, כל מה שיש שם פנוי קרוי דר
46 הבית, שאין לה שם אחר. והלשכות – שבתוך
47 החיל. והעזרות – שלשתן, עזרת נשים ועזרת
48 ישראל הן אחת עשרה אמה ישראל רשאין
49 ליכנס לפנים מן השער, ואחריהם לצד מערב
50 לעזרת כהנים אחת עשרה אמה שבין דריסת
51 רגלי ישראל למזבח החיצון. ומת היה בחלקו של בנימין אולם והיכל – מצד מערב. עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח שלשים ושתים אמה, ובין האולם והמזבח עשרים ושתים אמה
52 שלא פירש שם לי מזה. חור ופירש רצעה יצאה בו', לימדך כאן: רצעה זו לבדה ליהודה, אבל צפונה של מזבח ודרומה ומערבה – של בנימין. ובמסכת זבחים אמרין שאין ליהודה
53 באותה הרצעה אלא המזרחית מקום היסוד, ולכן לא היה יסוד למזרחו של מזבח. והיה בנימין הצדיק – צופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות, ומצטער עליה. חופף עליו – אדם
54 המצטער חופף ומתחבק בגדיהו. לשון שפשוט. כמה: נזיר חופף ומפספס (נזיר מב, א). **אושפיזין** – שזיה ארון בחלקו. והאי תנא סבר בו' – והיינו תנאי דאמרין לעיל. אין משכבין –
55 בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים, אלא בתנן נותנין להן, ונבנסין לתוכן. קורות קרשים – תורה ושלמים, שהעזרות לבעלים. **גולא** – קנקן של חרס שנשתמש בו. **ומשכב** – אם
56 שחט בהמה. לא שנו – דאין מורדין דמים מקדושתן ובית הכנסת בחשיבותו עומד אף ביד לזקק, דומיא דספרים לזקק בזה ספר תורה, והלה מנהיג ספרים בהיתין. אלא שלא מכרו
57 – הטובים ברשות העם. (ואל אם מכרו וכו') – פקעה קדושה מן החפץ ומן הדמים, ומותר לעשות מהן כל רצונם. והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא מהו
58 למיזרעה. אלמא, במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתיהו קיימי.

1 **ביון** דמעלמא קאתו לה – נראה לפרש הכי: כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם
2 להתפלל, אף על פי שאין נותנים כלום בבנינו – מכל מקום כיון דלדעת אותן רבים
3 נעשה – המורה קדושתו ואינן יכולין למכרו. ועוד יש לפרש: כיון שרבים נותנים בבנינו
4 ובשאר צרכיו, ובסומך נמי, דקאמר רב אשי דאדעתא דידך קאתו – והיינו ממה שנותנים בו
5 לעשות רצונו.
6 **ואמאי** והא דכרכים ינתנו – משמע דסבירא
7 ליה למקשן דכיון דלא מידבני דאין
8 לחן ליטמא בנגעים, משום דלא מיקרי "אחזתכם"
9 וגם לא קרינן ביה "אשר לו הבית". וקשה: דהא
10 בפרק קמא דיומא (יא, א) מחייב רבי מאיר בית
11 הכנסת של כרכים במזוזה, וגם מוקי ברייתא
12 דהתם דקאמר דבית הכנסת מיטמא בנגעים
13 כוותיה: ועוד קשה: אמאי נקט של כרכים? דהא
14 (רבי מאיר) לא מפליג התם בין של כרכים לשל
15 כפרים לענין נגעים ומוזוזה? ויש לומר: דודאי
16 המקשן טעה בתרתי: חדא דאין חילוק בין כרכים
17 לשל כפרים כדמסק התם לרבנן דרבי מאיר,
18 דהיינו רבי יהודה, וגם טעה בהא, דאף על גב דלא
19 מידבני – יש לחן ליטמא בנגעים לרבי מאיר.
20 **ורצוצה** יצאה מחלק יהודה לחלק בנימין ובה
21 היה מזבח בני – קשה. דהא בפרק
22 "איהו מקום" (זבחים נגב) אמר דבקרן דרומית
23 מוחרית לא היה יסוד, לפי שלא היה יסוד אלא
24 בחלקו של טורף – דכתיב "בנימין זאב
25 יטרף" (בראשית מט), אלמא שכל המזבח בניו
26 בחלקו של בנימין ויש לומר: אותו קרן דרומית
27 מוחרית שלא היה בו יסוד שזיה בחלק יהודה על
28 זה היה מצטער בנימין לבלועה, כדי שיהא כל
29 המזבח בחלקו. **אף** לא המטות – פירש הרב
30 רבינו יוסף דסבירא ליה דכיון שהקרקע מקום
31 המטות לא היה מיוחד לבעלים, לא היה בה בידם
32 להשכירים שכירות שלם. ומכל מקום, מחמת
33 מטלטליהם היו נוטלין עורות הקדשים.
אוגורה

1 **אימא: אומר רבי יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בבלבד. במאי קמפלגי?**
2 **תנא קמא סבר:** לא נתחלקה ירושלים לשבטים. ורבי יהודה סבר: נתחלקה ירושלים
3 לשבטים. בפלוגתא דהני תנאי, דתנאי: מה היה בחלקו של יהודה? הר הבית הלשכות
4 והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין? אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים. ורצוצה היתה
5 יצאת מחלקו של יהודה ונקנסת בחלקו של בנימין, ובה מזבח בני. והיה בנימין הצדיק
6 מצטער עליה בכל יום לבלועה, שנאמר: "חפץ עליו כל היום". לפיכך זכה בנימין ונעשה
7 אושפיזין לשכניה. והאי תנא סבר: לא נתחלקה ירושלים לשבטים. דתנאי: אין משפירין
8 פתים בירושלים, מפני שאינן שלהם. רבי אלעזר בר צדוק אומר: אף לא מפות. לפיכך,
9 עזרות קדשים בעלי אושפיזין נוטלים אותם ברוע. אומר אביי: שמע מינה אורח ארעא
10 למישבך אינש גולפא ומשכא באושפיזיה. אומר רבא: לא שנו אלא שלא מכרו שבעה
11 טובי העיר במעמד אנשי העיר, אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפילו
12 למישתא

למישתא

אונורה ומשכונה אסור – קשה: דהא רבי מאיר לא אסר במתניתין אלא ממכר עולם, אבל על תנאי – שרי ומאי שנא? ונראה לי: דהאי דרבי מאיר שרי למכור על תנאי – היינו של רבים להתפלל שם, דאין במכר זה ולול. והא דאסרין הכא משכנתא – הוי דחיד, משום ולול.

תשמישי קדושה וכו' נרתק של תפילין

ורצועותיהן – מכאן משמע

שהדל"ת והי"ד שבקשר הרצועה אינן אותיות

גמורות, ולא הוי הלכה למשה מסיני כי אם השי"ן

שבתים, מכאן קרי הכא לרצועות אלא תשמישי

קדושה. דהכי נמי משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות

להב, ושם) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה.

דהכי נמי משמע בפרק שני דשבת (כחב, דפרי: דהאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני.

ולא פריך כך מן הדל"ת והי"ד. ולא קשה מההיא

דמנחות (להב, גבי "וראו כל עמי הארץ כי שם ה'

נקרא עליך ויראו ממך", ואמרו: אלו תפילין

שבראש, שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם

בגובה של ראש, ונראים לעולם שפיר אות. אבל

אותן של יד – אינן נראין ואין בהן אות, כדכתיב

"והיו לך לאות" ודרשין (מנחות לזב): ולא

לאחרים לאות. אבל למה שפרש רש"י התם

הטעם הוי משום שיש בהן השי"ן והדל"ת דהוי

רוב אותיות של שדי, לפרוש זה קשה, כדמשמע

בכל הני שהבאתי דהי"ד והדל"ת לא חשיבי

אותיות.

מריש הוה אמיתא האי פריסא תשמיש

דתשמיש הוה – פירש הקונטרס: יריעה

שפורסס סביב הארון בתוכו. וקשה: שהרי הארון

עצמו הוי תשמיש קדושה, ואמר (התם) שאסור

לעשות ממנו כורסיא, אלמא שהתיב קדושה

יותר מן הפורסין! לכך נראה לי: שפורסין אותה

סביב הארון מבחוץ.

באותה

ואלו הם תשמישי קדושה: דלוקסקי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק

של תפילין ורצועותיהן. אמר רבא: מריש הוה אמיתא: האי פורסיא, תשמיש דתשמיש הוה,

ושרי. כיון דהוינא דמותיב עליה ספר תורה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר

רבא: מריש הוה אמיתא: האי פריסא – תשמיש דתשמיש הוה. כיון דהוינא דעייפי ליה

ומנחי סיפרא עליה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר רבא: האי תיבותא דאירפט,

מעבדה תיבה וזמרת – שרי, פורסיא אסור. ואמר רבא: האי פריסא דבלח, למעבדה

פריסא לספרי – שרי, לחומשין אסור. ואמר רבא: הני וכלי דחומשי וקמטרי ספרי, תשמישי

קדושה נינהו ונגזזין. פשיטא! מהו דתימא: הני לא לכבוד עבדן, לנפורי בעלמא עבדי.

קא משמע לן. ההוא בי כנישתא דרומאי דהוה פתח לההוא אידווא דהוה מחית ביה

מת, והווי בעו פהני למיעל לצלוי התם. אתו אמרו ליה לרבא. אמר להו: דלו תיבותא,

אתבונה, דהוה ליה פלי עץ עשוי לנחת, ופלי עץ העשוי לנחת, אינו מקבל טומאה וחוצץ

בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי ליה בי מנח ספר תורה עליה,

והוה ליה מיטלטלא מלא וירקם? אי הכי לא אפשר. אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים שכלו,

עושים אותם תכריכים למת מצוה, וזו היא גזירתן. ואמר רבא: ספר תורה שכלה גזוזים

אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות. אמר רב אחא בר יעקב: ויבלי חרם, שגאמר:

"ונתתם בכלי חרם למען יעמדו ימים רבים". ואמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי

רבנן שרי; מבי רבנן לבי כנישתא אסור. ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא. אמר רב אחא:

כוותיה

עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל – כל דבר המקבל טומאה

אף של ספרי תורה, ואפילו שונה הלכות – כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהתלמוד ובגמרא אלא

במשניות ובביריות. מבי כנישתא לבי רבנן

לעשות

למישתא ביה שיכרא שפיר דמי. רבינא הוה ליה

ההוא תילא דבי כנישתא. אתא לקמיה דרב אשי,

אמר ליה: מהו למיזרעה? אמר ליה: זיל זבניה

משכעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה. רמי

בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה ההיא

כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה ולאיתוי ליבני

ובשורי מינה ועיילי להתם. יתיב וקא מיפעצי ליה

הא דרב חסדא, דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי

כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי, התם – משום

פשיעותא; בי האי גזונא מאי? אתא לקמיה דרב

פפא ואמר ליה, לקמיה דרב הונא ואמר ליה. אמר

רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה שרי; אוגורה

ומשכונה אסור. מאי מעמקא? בקדושתא קאי. ליבני

נמי, חלופניהו וזבונניהו שרי; אוזופניהו אסור. הני

מילי – בעתיקתא, אבל בחדתא, לית לן בה. ואפילו

למאן דאמר חומנה מילתא היא, הני מילי בגזן האורג

בגד למת, אבל הכא פטוי לאריג דמי, ולכא למאן

דאמר. מתנה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר,

וחד שרי. מאן דאסר – בהאי תפקע קדושתה?!

ומאן דשרי – אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא

הוה יתיב ליה; הדר הוה ליה מתנה פוכיני. תנו

רבנן: תשמישי מצוה, נורקין, תשמישי קדושה, נגזזין.

ואלו הן תשמישי מצוה: סופה, לולב, שופר, ציצית.

ואלו הם תשמישי קדושה: דלוקסקי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק

של תפילין ורצועותיהן. אמר רבא: מריש הוה אמיתא: האי פורסיא, תשמיש דתשמיש הוה,

ושרי. כיון דהוינא דמותיב עליה ספר תורה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר

רבא: מריש הוה אמיתא: האי פריסא – תשמיש דתשמיש הוה. כיון דהוינא דעייפי ליה

ומנחי סיפרא עליה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר רבא: האי תיבותא דאירפט,

מעבדה תיבה וזמרת – שרי, פורסיא אסור. ואמר רבא: האי פריסא דבלח, למעבדה

פריסא לספרי – שרי, לחומשין אסור. ואמר רבא: הני וכלי דחומשי וקמטרי ספרי, תשמישי

קדושה נינהו ונגזזין. פשיטא! מהו דתימא: הני לא לכבוד עבדן, לנפורי בעלמא עבדי.

קא משמע לן. ההוא בי כנישתא דרומאי דהוה פתח לההוא אידווא דהוה מחית ביה

מת, והווי בעו פהני למיעל לצלוי התם. אתו אמרו ליה לרבא. אמר להו: דלו תיבותא,

אתבונה, דהוה ליה פלי עץ עשוי לנחת, ופלי עץ העשוי לנחת, אינו מקבל טומאה וחוצץ

בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי ליה בי מנח ספר תורה עליה,

והוה ליה מיטלטלא מלא וירקם? אי הכי לא אפשר. אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים שכלו,

עושים אותם תכריכים למת מצוה, וזו היא גזירתן. ואמר רבא: ספר תורה שכלה גזוזים

אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות. אמר רב אחא בר יעקב: ויבלי חרם, שגאמר:

"ונתתם בכלי חרם למען יעמדו ימים רבים". ואמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי

רבנן שרי; מבי רבנן לבי כנישתא אסור. ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא. אמר רב אחא:

כוותיה

עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל – כל דבר המקבל טומאה

אף של ספרי תורה, ואפילו שונה הלכות – כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהתלמוד ובגמרא אלא

במשניות ובביריות. מבי כנישתא לבי רבנן

לעשות

למישתא ביה שיכרא שפיר דמי. רבינא הוה ליה

ההוא תילא דבי כנישתא. אתא לקמיה דרב אשי,

אמר ליה: מהו למיזרעה? אמר ליה: זיל זבניה

משכעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה. רמי

בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה ההיא

כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה ולאיתוי ליבני

ובשורי מינה ועיילי להתם. יתיב וקא מיפעצי ליה

הא דרב חסדא, דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי

כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי, התם – משום

פשיעותא; בי האי גזונא מאי? אתא לקמיה דרב

פפא ואמר ליה, לקמיה דרב הונא ואמר ליה. אמר

רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה שרי; אוגורה

ומשכונה אסור. מאי מעמקא? בקדושתא קאי. ליבני

נמי, חלופניהו וזבונניהו שרי; אוזופניהו אסור. הני

מילי – בעתיקתא, אבל בחדתא, לית לן בה. ואפילו

למאן דאמר חומנה מילתא היא, הני מילי בגזן האורג

בגד למת, אבל הכא פטוי לאריג דמי, ולכא למאן

דאמר. מתנה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר,

למישתא ביה שיכרא שפיר דמי. רבינא הוה ליה

ההוא תילא דבי כנישתא. אתא לקמיה דרב אשי,

אמר ליה: מהו למיזרעה? אמר ליה: זיל זבניה

משכעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה. רמי

בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה ההיא

כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה ולאיתוי ליבני

ובשורי מינה ועיילי להתם. יתיב וקא מיפעצי ליה

הא דרב חסדא, דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי

כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי, התם – משום

פשיעותא; בי האי גזונא מאי? אתא לקמיה דרב

פפא ואמר ליה, לקמיה דרב הונא ואמר ליה. אמר

רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה שרי; אוגורה

ומשכונה אסור. מאי מעמקא? בקדושתא קאי. ליבני

נמי, חלופניהו וזבונניהו שרי; אוזופניהו אסור. הני

מילי – בעתיקתא, אבל בחדתא, לית לן בה. ואפילו

למאן דאמר חומנה מילתא היא, הני מילי בגזן האורג

בגד למת, אבל הכא פטוי לאריג דמי, ולכא למאן

דאמר. מתנה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר,

וחד שרי. מאן דאסר – בהאי תפקע קדושתה?!

ומאן דשרי – אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא

הוה יתיב ליה; הדר הוה ליה מתנה פוכיני. תנו

רבנן: תשמישי מצוה, נורקין, תשמישי קדושה, נגזזין.

ואלו הן תשמישי מצוה: סופה, לולב, שופר, ציצית.

ואלו הם תשמישי קדושה: דלוקסקי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק

של תפילין ורצועותיהן. אמר רבא: מריש הוה אמיתא: האי פורסיא, תשמיש דתשמיש הוה,

ושרי. כיון דהוינא דמותיב עליה ספר תורה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר

רבא: מריש הוה אמיתא: האי פריסא – תשמיש דתשמיש הוה. כיון דהוינא דעייפי ליה

ומנחי סיפרא עליה, אמיתא: תשמיש קדושה הוה ואסור. ואמר רבא: האי תיבותא דאירפט,

מעבדה תיבה וזמרת – שרי, פורסיא אסור. ואמר רבא: האי פריסא דבלח, למעבדה

פריסא לספרי – שרי, לחומשין אסור. ואמר רבא: הני וכלי דחומשי וקמטרי ספרי, תשמישי

קדושה נינהו ונגזזין. פשיטא! מהו דתימא: הני לא לכבוד עבדן, לנפורי בעלמא עבדי.

קא משמע לן. ההוא בי כנישתא דרומאי דהוה פתח לההוא אידווא דהוה מחית ביה

מת, והווי בעו פהני למיעל לצלוי התם. אתו אמרו ליה לרבא. אמר להו: דלו תיבותא,

אתבונה, דהוה ליה פלי עץ עשוי לנחת, ופלי עץ העשוי לנחת, אינו מקבל טומאה וחוצץ

בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן לרבא: והא זמנין דמטלטלי ליה בי מנח ספר תורה עליה,

והוה ליה מיטלטלא מלא וירקם? אי הכי לא אפשר. אמר מר זוטרא: מטפחות ספרים שכלו,

עושים אותם תכריכים למת מצוה, וזו היא גזירתן. ואמר רבא: ספר תורה שכלה גזוזים

אותו אצל תלמיד חכם, ואפילו שונה הלכות. אמר רב אחא בר יעקב: ויבלי חרם, שגאמר:

"ונתתם בכלי חרם למען יעמדו ימים רבים". ואמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי

רבנן שרי; מבי רבנן לבי כנישתא אסור. ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא. אמר רב אחא:

כוותיה

עץ או בגד או עור או שק" (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל – כל דבר המקבל טומאה

אף של ספרי תורה, ואפילו שונה הלכות – כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהתלמוד ובגמרא אלא

במשניות ובביריות. מבי כנישתא לבי רבנן

לעשות

למישתא ביה שיכרא שפיר דמי. רבינא הוה ליה

ההוא תילא דבי כנישתא. אתא לקמיה דרב אשי,

אמר ליה: מהו למיזרעה? אמר ליה: זיל זבניה

משכעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה. רמי

בר אבא הוה קא בני בי כנישתא. הוה ההיא

כנישתא עתיקא, הוה בעי למיסתריה ולאיתוי ליבני

ובשורי מינה ועיילי להתם. יתיב וקא מיפעצי ליה

הא דרב חסדא, דאמר רב חסדא: לא ליסתור בי

כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי, התם – משום

פשיעותא; בי האי גזונא מאי? אתא לקמיה דרב

פפא ואמר ליה, לקמיה דרב הונא ואמר ליה. אמר

רבא: האי בי כנישתא, חלופה וזבונה שרי; אוגורה

ומשכונה אסור. מאי מעמקא? בקדושתא קאי. ליבני

נמי, חלופניהו וזבונניהו שרי; אוזופניהו אסור. הני

מילי – בעתיקתא, אבל בחדתא, לית לן בה. ואפילו

למאן דאמר חומנה מילתא היא, הני מילי בגזן האורג

בגד למת, אבל הכא פטוי לאריג דמי, ולכא למאן

דאמר. מתנה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר,

מגילה דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז וזהר" (ליום רביעי) קסג

אָמִינָא, הָאִי פּוֹרְסִיאַ – בִּימַת בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁפוֹרְסִים עֲלֶיהָ מִפָּה
וּמִנִּיחִים עֲלֶיהָ סֵפֶר תּוֹרָה, תְּשֻׁמִּישׁ דְּתֻשְׁמִישׁ הוּא, שְׁהָרִי סֵפֶר
הַתּוֹרָה מוֹנֵחַ עַל הַמִּפָּה, וְהַבִּימָה הִיא תְּשֻׁמִּישׁ שֶׁל הַמִּפָּה, וְשָׂרִי
לְזוֹרָקָה לֵאחֹר הַשִּׁימוּשׁ, אֲךָ בֵּין דְּחִוּיָא דְּלַפְעָמִים מוֹתְבִי עֲלֶיהָ –
עֲלֶיהָ סֵפֶר תּוֹרָה בְּלֹא מִפָּה, אָמִינָא שְׂגֵם הִיא תְּשֻׁמִּישׁ קְדוּשָׁה הוּא,
וְאִסּוּר לְזוֹרָקָה, אֲלֵא נִגְזַת.
וְאִמְרֵי רָבָא, מְרִישׁ הָיָה אָמִינָא, הָאִי פְרִיָסָא – יִרְעֵת בַּד [וְיִלְחֹן]
שְׁפוֹרְסִים בֶּאֱרוֹן הַקּוֹדֶשׁ, תְּשֻׁמִּישׁ דְּתֻשְׁמִישׁ הוּא, שִׁמְשֻׁמֶשֶׁת רַק
לֵארוֹן וְלֹא לְסֵפֶר הַתּוֹרָה, וְלֵאחֹר שְׁבִלְתָּה מוֹתֵר לְזוֹרָקָה, אֲךָ בֵּין
דְּחִוּיָא דְּלַפְעָמִים עֵיפִי לִיָּה – כּוֹפְלִים אֲתָהּ בְּשׁוּלֵי הָאֲרוֹן וְיִמְנָחִי
סִפְרָא עֲלֶיהָ, אָמִינָא שִׁתְּשֻׁמִּישׁ קְדוּשָׁה הוּא, וְאִסּוּר לְהַשְׁלִיכָהּ.
וְאִמְרֵי רָבָא, הָאִי תִּיבּוֹתָא דְּאִירָפֶט – אֲרוֹן קוֹדֶשׁ שְׁנַתְקַלְקַל, מִיַּעֲבָדָה
תִּיבָה וְזִמְרָתִי – לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ אֲרוֹן קוֹדֶשׁ קֹטֵן יוֹתֵר, שָׂרִי, שֶׁנֶּשְׂאָר
בְּקֻדְשׁוֹ הָרַאשׁוֹנָה, אֲךָ לַעֲשׂוֹת פּוֹרְסִיאַ [בִּימָה] אָסִיר,
שְׁקֻדְשׁוֹתָ פְחוּתָה שֶׁרַק לַפְעָמִים מִנִּיחִים עֲלֶיהָ סֵפֶר תּוֹרָה, וּמוֹרִיד
הָאֲרוֹן מִקְדוּשָׁתוֹ.
וְאִמְרֵי רָבָא, הָאִי פְרִיָסָא – הִירִיעָה שְׁפוֹרְסִים בֶּאֱרוֹן הַקּוֹדֶשׁ דְּבָלָה,
לְמִיעֲבָדֶיהָ פְרִיָסָא לְסִפְרֵי – מַעִיל לְסֵפֶר תּוֹרָה שָׂרִי, שְׂאִינוּ מוֹרִידָהּ
מִקְדוּשָׁתָהּ, אֲךָ לַעֲשׂוֹתָהּ מַעִיל לְחֻמְשֵׁין – סִפְרֵי תּוֹרָה שֶׁכָּל חוֹמֶשׁ
נִפְרַד לַעֲצֻמוֹ אָסִיר, שְׁקֻדְשָׁתָם פְּחוּתָה מִשֶּׁל סֵפֶר תּוֹרָה.
וְאִמְרֵי רָבָא הֵי וְכִילִי [כַּעֲיֵן שְׂקִים] דְּחֻמְשִׁי, [קְטָמְרִי] [וְאֶרְגוֹן]
דְּסִפְרֵי, תְּשֻׁמִּישׁ קְדוּשָׁה נִינְהוּ, וְנִנְגִין, מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: פְּשִׁיטָא.
מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: מַהוּ דְּתִיבָא, הֵי לֹא לְכַבֹּד הַסִּפְרִים עֲבִידָן, אֲלֵא
לְנִטְרֵי בְּעָלְמָא עֲבִידֵי וְאֵין עֲלֵיהֶם קְדוּשָׁה, קָא מְשַׁמַּע לָן שַׁעֲשׂוּיִים
לְכַבֹּד וְיֵשׁ בָּהֶם קְדוּשָׁה.
מִבִּיאָה הַגִּמְרָא מַעֲשֶׂה בַּעֲנֵן שִׁימוּשׁ בֶּאֱרוֹן קוֹדֶשׁ: הֵהוּא בִּי
בְּנִישְׁתָּא דִּיהֶנְדָּא רֹמְאִי – יִצְחָרִי רֹמִי שֶׁהִתְיַשְׁבוּ בִּמְחֻזָּא, דִּהְיָה
פְּתִיחַ [לְהֵוּא אִידְרוֹנָא] [וְחֹדֶר] דִּהְיָה פְּתִיחַ [וּמוֹנָח] בִּיָּה מַת, וְהָיוּ
בָּעוּ בְּתֵינִי לְמִיעֵל לְצִלּוֹי הָתָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים מִחֲמַת
הַטּוּמָאָה שֶׁנִּכְנְסָה דֶּרֶךְ פֶּתַח זֶה. אָתָּה אָמְרוּ לִיָּה לְרָבָא, וְאִמְרֵי לְהוּ,
דְּלוּ תִיבּוֹתָא – הִגְבִּיחוּ אֶת אֲרוֹן הַקּוֹדֶשׁ וְאֲתַבְּנֶהּ בִּמְקוֹם הַפֶּתַח,
דִּהְיָה לִיָּה אֲרוֹן זֶה כָּלִי עֵץ הָעֲשׂוֹי לְנֶחֱת – לַעֲמֹד בִּמְקוֹם קְבוּעַ
כְּשִׁישׁ בּוּ סִפְרֵי תּוֹרָה, שְׂאִינוּ מִיטְלֵטל כְּשִׁהוּא מֵלֵא, וְכָלִי עֵץ הָעֲשׂוֹי
לְנֶחֱת אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמָאָה וְחוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטּוּמָאָה, וְלֹא תִכְנַס הַטּוּמָאָה
לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיִוְכַלּוּ הַכְּהֹנִים לְהִכְנֵס לָשֵׁם. אָמְרוּ לִיָּה רַבְּנָן לְרָבָא,
וְהָא וְזִמְנִי דְּמִטְלִילִי לִיָּה לֵארוֹן זֶה אִף בִּי מִנָּח סֵפֶר תּוֹרָה עֲלֵיהָ,
וְהָיָה לִיָּה הָאֲרוֹן מִיטְלִילֵא מֵלֵא וְיִרְקָם וְאֵינוֹ עֲשׂוֹי לְנֶחֱת, וּמִקְבֵּל
טוּמָאָה וְאֵינוֹ חוֹצֵץ בִּפְנִיָּה. אָמַר לְהֶם, אִי חֲכִי אֲכֹן לֹא אֶפְשָׁר לְתַקֵּן
בֵּית כְּנֶסֶת זֶה לְכַהֲנִים, כָּל זֶמֶן שִׁישׁ מֵת בַּחֲדֵר הַפֶּתַח לֹא.
כִּמָּה דִּינִים בְּדַבְרֵי קְדוּשָׁה שְׁבִלּוֹ: אָמַר מֶר זִמְרָא, מִטְּפָחוֹת סִפְרִים
וְאִף סִפְרֵי תּוֹרָה שְׁבִלּוֹ וְאֵינֶם רְאוּיִם לְשִׁימוּשׁ, עוֹשִׂין אוֹתָן תְּכַרְכִּיבִין
לְמַת מַצֹּה שְׂצָרִי קְבוּרָתוֹ מוֹטְלִים עַל הַצִּיבּוֹר, וְזוֹ הִיא נִינְיֹתָן.
וְאִמְרֵי רָבָא, סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבִלָּה לֹא נִתֵּן לְקִרְוֹא בּוּ, נִזְנִין אוֹתָהּ אֲצֵל
תְּלִמִּיד חֲכָם בְּקִבְרוֹ, וְאִפְּלוֹ אִם הוּא רַק שׁוֹנֵה תְּלָבוֹת – מִשְׁנִית
וּבְרִייתוֹת, שׁוֹה כְּבוֹד הַסֵּפֶר. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי
יַעֲקֹב, וְגִזְזִים הַסֵּפֶר בְּכָלִי חֶרֶס, שְׁשׁוּמֵר עַל הַסֵּפֶר מִזְהַתְּבִלּוֹת,
שְׁנֵאמַר לַעֲנִין שֶׁטֶר הַקֶּנֶן שֶׁל יִרְמְיָה וְעוֹד סִפְרִים שְׁהָיוּ עֲמֹ (יִרְמְיָה)
לֵב דִּי] וְנִתְּתָם בְּכָלִי חֶרֶס לְמַעַן יַעֲמִידוּ יָמִים רַבִּים].
(וְאִמְרֵי) [אָמַר] רַב פִּפְי מְשֻׁמִּיָּה דְּרָבָא, לַשְׁנוֹת מִכִּי בְּנִישְׁתָּא מְקוֹם
תְּפִילָּה לִבִּי רַבְּנָן – לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ מְקוֹם לִימּוּד שָׂרִי,
שְׁקֻדְשָׁתָ בֵּית הַמִּדְרָשׁ גְּדוּלָּה יוֹתֵר, אֲךָ מִכִּי רַבְּנָן לִבִּי בְּנִישְׁתָּא
אָסִיר, שְׂאִין מוֹרִידִים בְּקֻדְשָׁה. וְרַב פִּפְי מְשֻׁמִּיָּה דְּרָבָא מִתְּנִי
אִיפְכָא, שְׁלֹשׁנוֹת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אֲסוּר, וּמִבֵּית
הַמִּדְרָשׁ לְבֵית הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר, שְׁקֻדְשָׁתָ בֵּית הַכְּנֶסֶת גְּדוּלָּה יוֹתֵר.
רֵאִיָּה לְשִׁיטָתָ רַב פִּפְי: אָמַר רַב אֲחָא,

לְמִישְׁתָּא בִּיָּה שִׁיבְרָא – לְקֻנּוֹת בְּדַמְיוֹ שִׁיבֵר לְשִׁתּוֹ, שְׁפִיר דְּמִי.
מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: רַבִּינָא הָיָה לִיָּה הֵהוּא תִּילָא דְּכִי בְּנִישְׁתָּא – בֵּית
כְּנֶסֶת הָרוֹס בְּרִשְׁתּוֹ, אָתָּה לְקַמִּיָּה דְּרַב אֲשִׁי וְאִמְרֵי לִיָּה, מַהוּ
לְמִיּוֹרָעָה – הָאֵם מוֹתֵר לְזֹרֹעַ עַל מְקוֹם בֵּית הַכְּנֶסֶת. אָמַר לִיָּה רַב
אֲשִׁי, זִל וְנִיָּה מְשַׁבְּעָה מִכִּי הָעִיר בְּמַעֲמָר אֲנָשִׁי הָעִיר, וְתוֹכַל
לְזוֹרָקָה.
מַעֲשֶׂה נּוֹסֵף בַּעֲנִין סְתִירַת בֵּית כְּנֶסֶת: דְּמִי בְּרִי אֲחָא הָיָה קָא בְּנִי בִּי
בְּנִישְׁתָּא, וְהָיָה בְּעִירוֹ הָיָה בְּנִישְׁתָּא עֲתִיקָא [וְיִשָּׁן] שְׁעִדִּין רֵאִוִי
לְהַתְּפִלָּל בּוּ, וְהָיָה בְּנִי לְמִישְׁתָּרִיָּה [וְלִשְׁוֹבְרוֹ], וְלֵאמֹר לִיָּה וְכִשְׁוִירִי
מִיָּה וְיִזְוִיל לְהָתָם – וְלִיטוֹל מִמֶּנּוּ לְבָנִים וְקוֹרוֹת לְבִנְיַת בֵּית הַכְּנֶסֶת
הַחֲדָשׁ, וְיָתִיב וְקָא מִיבְּעִיא לִיָּה בְּהָא [וְדִינּוּ] דְּרַב חֲסָדָא, דְּאִמְרֵי רַב
חֲסָדָא לֹא לִישְׁתּוֹר בִּי בְּנִישְׁתָּא עַד דְּבִנִּי בִּי בְּנִישְׁתָּא אַחֲרִיתִי, וְנִסְתַּפֵּק
הָאֵם אָמַר דִּין זֶה דְּוּקָא הָתָם, מְשׁוּם שְׁחֻשְׁשִׁים לְפִשְׁעֵינָא, שְׁמָא
לֵאחֹר שִׁיטְנוֹר יִפְשַׁע וְלֹא יִכְנֶה, אֲוֹלָם בְּכִי הָאִי גִזְוִנָא שְׁסוֹתֵר
לְצוֹרֵךְ קוֹרוֹת וְלָבָנִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת הַחֲדָשׁ, אֵין חֲשֵׁשׁ שְׁמָא יִפְשַׁע,
מָא, הָאֵם בִּאֻפּוֹן זֶה מוֹתֵר. אָתָּה רֵמִי בְּרִי אֲבָא לְקַמִּיָּה דְּרַב פִּפְי,
וְאִמְרֵי לִיָּה לְסוֹתֵרוֹ, וְכֵן בִּא לְקַמִּיָּה דְּרַב הוּנָא וְאִמְרֵי לִיָּה.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדִין מִכִּירַת בֵּית כְּנֶסֶת: אָמַר רָבָא, הָאִי בִּי בְּנִישְׁתָּא,
חֲלוּפָה וְזִבְנָה – לְהַחֲלִיפוֹ בְּדַבָּר אַחֵר אוֹ לְמוֹכְרוֹ שָׂרִי, וְהִינּוּ אִף
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְחֻלִּין, שְׁחָלָה קְדוּשָׁתוֹ עַל הַדְּבָר הַמוֹחֲלָף אוֹ עַל
הַדְּמִים, וְהוּא יֵצֵא מִקְדוּשָׁתוֹ, אֲךָ אוֹנֵרָה וְנִשְׁכֻּנָּה – לְהַשְׁכִּירוֹ אוֹ
לְמַשְׁכְּנוֹ עַל הַלּוּאָה לְצִרְכֵי חוּלִין, אָסִיר בְּכָל אֻפּוֹן. מִבִּאֲרַת
הַגִּמְרָא: מָאִי מַעֲמָא לְהַשְׁכִּירוֹ אוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ אֲסוּר, שְׁבִאֻפּוֹנִים אֲלוֹ
בְּקֻדְשָׁתָהּ קָאִי – נִשְׂאָר בְּקֻדְשָׁתוֹ, שְׁגוּף הַחֶפֶץ לֹא נִמְכָּר וְאֵין
לְקֻדְשָׁה דְּבַר אַחֵר לְחֹל עֲלָיו, וְהַשׁוֹכֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקוֹדֶשׁ.
מוֹסִיף רַבָּא: לִיָּה – לְבָנִים שְׁנַפְלוּ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת נָפְלִי, חֲלוּפִינְהוּ
וְזִבְנִינְהוּ שָׂרִי אִף לְצוֹרֵךְ חוּלִין, אֲךָ אוֹזְזִינְהוּ – לְהַשְׁאִילָן אֲסוּר,
שִׁמְשֻׁמִּים בְּדַבָּר שֶׁנֶּשְׂאָר קְדוּשׁ. וְהֵי מִלִּי בְּעִתִּיקָתָא – לְבָנִים
מִבֵּית כְּנֶסֶת יִשָּׁן, וְהִינּוּ שְׁהִידָה קִיִּים וְנַפְלִי, אָכֵל בְּחֶדְתָּא – בְּבֵית
כְּנֶסֶת חֲדָשׁ שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת הַלְּבָנִים לְבִנְיַתוֹ, לִיָּה לָן בְּהָ לְאִסּוּר,
שְׁעִדִּין אֵין עֲלֵיהֶן קְדוּשָׁה. וְדִין זֶה הוּא אִפְּלוֹ לְמָאן דְּאִמְרֵי לִגְבִי
תְּכַרְכִּיבֵי הַמֵּת חֲמוּמָה מִלְּתָא הִיא, שְׁנֵאסְרִים בְּהִנָּא כְּשִׁהוּמִינִם
לְכַר, שְׁכֵן הֵי מִלִּי שְׁאֲסוּרִים בְּהוֹמָנָה בְּלִבָּד בְּגוֹן הָאֻרִי גִנְדִּי לְמַת,
שְׂרָאִיו מִידִן לְפִרְשׁוֹ עַל הַמֵּת, שְׂאִינוּ מְחוֹסֵר מַעֲשֶׂה לֵאחֹר
הַהוֹמָנָה, אָכֵל חֲכָא בְּלָבָנִים לְכּוֹתֵל, שִׁמְחוֹסְרִים מַעֲשֶׂה בְּנִייתִם
בְּכוֹתֵל, בְּטוּי לֵאמֹר – כְּצִמְרָא שְׁטוּוּ אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ אֲרִיג לְצוֹרֵךְ
תְּכַרְכִּיבִים דְּמִי, וְלִיָּה לְמָאן דְּאִמְרֵי שְׁהוֹמְנָתוֹ לְמַת אוֹסֶרְתוֹ.
הַגִּמְרָא דִּנָּה בִּאֻפּוֹן נּוֹסֵף שֶׁל הָעִבְרִית בֵּית כְּנֶסֶת: נִתְּנוּ בְּנֵי הָעִיר בֵּית
כְּנֶסֶת בְּמִתְּנָה לְצוֹרֵךְ חוּלִין, פְּלִיגִי בְּהָ רַב אֲחָא וְרַבִּינָא, חֲדָא אָסִיר
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוּ, וְחֲדָ שָׂרִי, מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: מָאן דְּאִסְרֵי טַעֲמוֹ, שְׁכֵן
(בְּהָא) [בְּמָא] תִּפְסַק קְדוּשָׁתָהּ, הָרִי לֹא נִתַּן דְּמִים תְּמוֹרָתוֹ, וְאֵין
לְקֻדְשָׁה עַל מַה לְחֹל וּבֵית הַכְּנֶסֶת נִשְׂאָר בְּקֻדְשָׁתוֹ. וְיִמָּאן דְּשָׂרִי
סִבֵּר, אִי לֹא דִּהְיָה לִיָּה לְנוֹתֵן דִּהִינּוּ בְּנֵי הָעִיר הִנָּא מִיָּה – מִן
הַמִּקְבֵּל, לֹא הָיָה יָתִיב לִיָּה אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְתִדֵּר הָיָה לִיָּה – חוֹרָה
לְהִיֹּת מִתְּנָה בְּזִיבְנִי, שְׁהִנָּא זֶה נִחְשַׁבֵּת כְּדַמִּי מִכִּירָה, וְהַקְדוּשָׁה
חָלָה עֲלֶיהָ, וּבֵית הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר בְּהִנָּא.
אֲגַב הַנִּידוֹן בְּשִׁימוּשׁ בְּבֵית כְּנֶסֶת, מוֹבָאֵת בְּרִייתָא לִגְבִי שֹׂאֵר
תְּשֻׁמִּישׁ מִצּוּה וְקֻדְשָׁה: תְּנִי רַבְּנָן, תְּשֻׁמִּישׁ מַצֹּה – דְּבָרִים
שֶׁהִשְׁתַּמְּשׁוּ בָהֶם לְמִצּוּה, לֵאחֹר שֶׁעֲבָרָה מִצּוּתָם אֵין עֲלֵיהֶם
קְדוּשָׁה וְנִזְרָקִין לְאַשְׁפָּה, וְתְשֻׁמִּישׁ קְדוּשָׁה – תְּשֻׁמִּישׁ דְּבָרִים
שְׁכוֹתֻבִים עֲלֵיהֶם דְּבָרִי קְדוּשָׁה, נִנְיִין וְאִסּוּר לְזוֹרֵקֶם. מִבִּאֲרַת
הַבְּרִייתָא: וְאֵלוֹ תֵּן תְּשֻׁמִּישׁ מַצֹּה, כְּגוֹן סוּכָה, לֹזֶבֶת, שׁוֹפֵר וְצִיצִית.
וְאֵלוֹ תֵּן תְּשֻׁמִּישׁ קְדוּשָׁה, כְּגוֹן דְּלוּסְקָמִי – שֶׁקֶ לְהַנִּיחַ בּוּ סִפְרִים
תְּפִלִּין וְמוֹזוֹזוֹת, וְתִיק שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, וְנִרְתִּיק שֶׁל תְּפִלִּין,
וְרִצְעוּתֵיהֶן שֶׁל הַתְּפִלִּין.
כִּמָּה דִּינִים בְּתֻשְׁמִישׁ קְדוּשָׁה: אָמַר רָבָא, מְרִישׁ [וּמִתְחִילָה] הָיָה

1 כְּוֹתִיחַ דָּרַב פִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, בֵּית הַכְּנֶסֶת
2 מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. מְסִיקָה הַגְמָרָא: אֲבָן שְׁמַע מִיָּנָה כִּרְב
3 פִּי.
4 מחלוקת נוספת בענין זה: דָּרַשׁ בַּר קַפְרָא, מֵאֵי דִבְתִּיב עַל נְבוֹרָאדָן
5 בְּחוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֶרָאשׁוֹן (מלכים ב' כה ט) 'וַיִּשְׂרָף אֶת בֵּית ה' וְאֶת
6 בֵּית הַמִּלֶּךְ וְאֶת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת כָּל בֵּית גְּדוֹל שָׂרָף בָּאֵשׁ, וַיֵּשׁ
7 לְדֹרֻשׁ, 'בֵּית ה' וְזֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵּן הַמִּלֶּךְ' אֵלֹו פִּלְטָרִין
8 וְ-אַרְמוֹנוֹתָן שֶׁל מֶלֶךְ, וְאֶת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַם הֵייוּ בְּתֵי הַמִּגְדָּרִים
9 בְּמִשְׁמַעָן, וּבְדִרְשֵׁת הַתִּיבּוֹת וְאֶת כָּל בֵּית גְּדוֹל שָׂרָף בָּאֵשׁ נִחְלָקוּ
10 רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, חֵד אִמָּר, שֶׁהַכּוֹנֵה לְמָקוֹם שְׁמִנְדְּלִין בּוֹ
11 הַתּוֹרָה – בֵּית הַמִּדְרָשׁ, שֶׁעַל יְדֵי לִימוּד הַרְבִּים בּוֹ הַתּוֹרָה מֵתַגְדֵּלָת, וְחֵד
12 אִמָּר שֶׁהַכּוֹנֵה לְמָקוֹם שְׁמִנְדְּלִין בּוֹ תַפְלָה – בֵּית הַכְּנֶסֶת, שְׁבוּ
13 מִתַּפְלִילִים רַבִּים שֶׁתַּפְּלֵתָם מְקוּבֵּלֶת יוֹתֵר. מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: מֵאֵן
14 דְּאָמַר שֶׁמִּגְדִּילִים בּוֹ הַתּוֹרָה, מְקוּרָו מִדְּבִתִּיב (ישעיה מ"ב כ"א) 'ה' תִּפֵּן
15 לְמַעַן צַדִּיק וַיִּגְדֵּל הַתּוֹרָה וַיִּאֲרִיר, וּמִבּוֹאֵר שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם שֶׁהַתּוֹרָה
16 מֵתַגְדֵּלָת. וְכַאֲמֵר שֶׁמִּגְדִּילִים בּוֹ תַפְלָה, מְקוּרָו מִדְּבִתִּיב (מלכים ב'
17 ח ד) 'סִפְרָה נָא לִי אֶת כָּל הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים, וְאֵלֶיךָ דַּעֲבַד
18 תְּחִיתָ בֶן הַשּׁוֹמְנִית בְּרַחֲמֵי – בְּתַפִּילָה הוּא דַּעֲבַד זֹאת (שם ד' ל"ג ל"ה),
19 וּמִבּוֹאֵר שֶׁנֶּאֱמָר לְשׁוֹן 'גְּדוֹלוֹת' עַל תַּפְּלִילָה.
20 מוֹכִיחַ הַגְמָרָא: תַּסְתִּיִּים – יֵשׁ סִימָן דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי הוּא דְּאָמַר
21 שֶׁהוּא מָקוֹם שְׁמִנְדְּלִין בּוֹ הַתּוֹרָה, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, בֵּית
22 הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, שְׁקִדוּשֵׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ גְּדוֹלָה
23 יוֹתֵר. מְסִיקָה הַגְמָרָא: אֲבָן שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁבֵּית גְּדוֹל הוּא בֵּית
24 הַמִּדְרָשׁ שְׁקִדוּשׁוֹ גְּדוֹלָה יוֹתֵר.
25 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: אֲבָל מְכֻרָו הַתּוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים וְכו'.
26 בַּמִּשְׁנָה מְבֹאֵר שֶׁאִם מְכֻרָו דְּבַר קְדוֹשׁ צָרִיךְ לִקְנוֹת בְּדַמְיוֹ דְּבַר
27 שְׁקִדוּשׁוֹ גְּדוֹלָה יוֹתֵר. הַגְמָרָא מְבִיאָה סֹפֶק בַּעֲנִין זֶה: אִי־עָא לְהוּ,
28 מָה לְמַכּוֹר בְּכָר הַתּוֹרָה יִשְׁן שְׂרָאוֹי לְקִרּוֹת בּוֹ וּלְיָקָח בּוֹ – בְּדַמְיוֹ סֹפֶר
29 תּוֹרָה הָדָשׁ. בִּיאור הַסֹּפֶק: הָאֵם בֵּינָן דְּלֹא מַעְלֵי לִיָּה לְדַמְיוֹ לְקִדּוּשָׁה
30 גְּדוֹלָה יוֹתֵר אֲמֹר, אוֹ דְּלֵמָּא שֶׁבִּסְפֵּר תּוֹרָה בֵּינָן דְּלֵיכָא לְעֻלּוּי לְדַמְיוֹ
31 לְעִלּוּיָא אַחֲרֵיכֵּן, שֶׁהִרִי אֵין קְדוּשָׁה גְּדוֹלָה יוֹתֵר, שְׁפִיר דְּמִי, וְלֹא
32 נֶאֱמַר בּוֹ הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לַהֲעֻלוֹת דְּמִיו לְקִדּוּשָׁה גְּדוֹלָה יוֹתֵר.
33 הַגְמָרָא רּוֹצֵה לְפִשּׁוֹת מִמִּשְׁנַתֵּינוּ: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנַתֵּינוּ, אֲבָל
34 מְכֻרָו הַתּוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים, וּמִדּוּיק, שְׁדוּקָא סְפָרִים – נְבִיאִים
35 וְכַתוּבִים הוּא דְּלֹא יִקְחוּ בְּדַמְיוֹ סֹפֶר תּוֹרָה שְׁקִדוּשׁוֹ גְּדוֹלָה מֵהֶם,
36 הָא תּוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁקִדוּשָׁתָן שׁוֹה, שְׁפִיר דְּמִי לִקְנוֹת.
37 דּוּחָה הַגְמָרָא: הַדִּין בְּתַנִּינֵין הוּא בְּרִיעַכְךָ כְּשֶׁמְכֻרָו כִּבֵּר סֹפֶר
38 תּוֹרָה, וְזֹא אֲבָן מוֹתֵר, וְכִי קָא מִיַּעְיָא לָן מָה הַדִּין בּוֹה לְבִתְחֵלָתָה,
39 הָאֵם מוֹתֵר לְמַכּוֹר וּלְקְנוֹת בְּדַמְיוֹ אַחֵר.
40 רּוֹצֵה הַגְמָרָא לְפִשּׁוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בַּבְּרִיתָא,
41 גּוֹלְלִין סְפָר הַתּוֹרָה בְּמִטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין – סֹפֶר תּוֹרָה הַמְּחוּלָק
42 לְחוּמְשִׁים, שֶׁמַּעֲלֵם לְקִדּוּשָׁה גְּדוֹלָה יוֹתֵר, וְכֵן חוּמְשִׁין בְּמִטְפָּחוֹת
43 נְבִיאִים וְכַתוּבִים, אֲבָל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים בְּמִטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין,
44 שְׁמִירְדִין מִקְדוּשָׁתָן, וְכֵן לֹא חוּמְשִׁין בְּמִטְפָּחוֹת סֹפֶר תּוֹרָה. קִתְּנִי
45 מִיָּהֵת, גּוֹלְלִים סֹפֶר תּוֹרָה בְּמִטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין, וּמִדּוּיק, בְּמִטְפָּחוֹת
46 חוּמְשִׁין אֵין, אֶךְ בְּמִטְפָּחוֹת סֹפֶר תּוֹרָה אַחֵר לֹא, וְאֵם כֵּן הוּא הַדִּין
47 שֶׁאֲסוּר לְמַכּוֹר סֹפֶר תּוֹרָה וּלְקְנוֹת בְּדַמְיוֹ אַחֵר.
48 דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא נִיתַן לְדִידִי כֵךְ, שֶׁכֵּן אִימָא סִיפָא, וְלֹא חוּמְשִׁין
49 בְּמִטְפָּחוֹת סֹפֶר תּוֹרָה, וּמִשְׁמַע שְׁדוּקָא זֶה אֲסוּר, הָא תּוֹרָה בְּתוֹרָה
50 שְׁקִדוּשָׁתָן שׁוֹה שְׁפִיר דְּמִי, וְלִהְיֵךְ מִהַמְּדוּיק מִן הָרִישָׁא. מְסִיקָה
51 הַגְמָרָא: אֵלֹא וְדֹאֵי מָהָא לֵיכָא לְמִשְׁמַע מִיָּנָה אֶת הַדִּין בּוֹה.
52 רֵאִיָּה אַחֲרֵת: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בַּבְּרִיתָא, מִיָּנָה סֹפֶר תּוֹרָה עַל גְּבִי
53 סֹפֶר תּוֹרָה וְסֹפֶר תּוֹרָה עַל גְּבִי חוּמְשִׁין, וְחוּמְשִׁין עַל גְּבִי נְבִיאִים
54 וְכַתוּבִים, אֲבָל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים עַל גְּבִי חוּמְשִׁין וְלֹא חוּמְשִׁין עַל
55 גְּבִי סֹפֶר תּוֹרָה, שְׁקִדוּשָׁתָם גְּדוֹלָה יוֹתֵר. וּמִדּוּיק, שֶׁסֹּפֶר תּוֹרָה עַל
56 גְּבִי סֹפֶר תּוֹרָה מוֹתֵר לַהֲנִיחַ, וְאֵם כֵּן הוּא הַדִּין שֶׁמוֹתֵר לִקְנוֹת
57 בְּדַמְיוֹ סֹפֶר תּוֹרָה אַחֵר.
58 דּוּחָה הַגְמָרָא: הִנֵּהָ קְאָמְרַת לַהֲבִיא מִנְּהָ רֵאִיָּה, אֵין לַהֲכִיחַ
59 מִנְּהָ שֶׁכֵּן שְׂאֵנִי הִנֵּהָ דְּלֹא אֲפִשֵׁר שֶׁלֹא לַהֲנִיחַ סֹפֶר תּוֹרָה עַל גְּבִי

60 סֹפֶר תּוֹרָה, דְּאֵי לֹא תִימָא חֲבִי, מִיָּכְרָךְ חֲבִי בְּרַבִּינָן – כִּיצַד גּוֹלְלִים
61 סֹפֶר תּוֹרָה, וְהָא קָא יָתִיב דְּפִא אַחֲבָרִי – הִרִי דֶף נִגְלַל עַל חֲבִירִי,
62 אֵלֹא וְדֹאֵי בֵּינָן דְּלֹא אֲפִשֵׁר לְגַלּוֹל בְּלֹא זֶה שָׂרָף, הָבֵא נָמִי בֵּינָן
63 שְׁפַעֲמִים דְּלֹא אֲפִשֵׁר לַהֲזַהֵר שֶׁלֹא יִהְיוּ מוֹנַחִים סֹפְרֵי הַתּוֹרָה זֶה עַל
64 זֶה שָׂרָף, וְאֵין לְפִשּׁוֹת מִכָּךְ לַעֲנִין קִנְיַת סֹפֶר תּוֹרָה.
65 רֵאִיָּה אַחֲרֵת: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי בַר בַּר חֲנָה אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם
66 רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֹפֶר תּוֹרָה יִשְׁן לְיָקָח בּוֹ חֲדָשׁ,
67 וּמִפּוֹרֵשׁ שֶׁאֲסוּר.
68 דּוּחָה הַגְמָרָא: הָתָם אֲסוּר מִשּׁוֹם שְׁחֹשֻׁשִׁים לְפִשְׁעוּתָא, שֶׁמֶא
69 לֹאֲחֵר שִׁימְכּוֹר יַעֲשֶׂה וְלֹא יִקְנֵה אַחֵר וּמוֹתֵר כֵּךְ יַפְסְדוּ הַדְּמִים, וְכִי
70 קְאָמְרִין שִׁישׁ סֹפֶק, בְּגוֹן דִּבְתִּיב וּמִנָּה לְאִי־פִדּוּקִין – שִׁישׁ סֹפֶר תּוֹרָה
71 חֲדָשׁ בְּבֵית הַסּוֹפֵר, וּרּוֹצֵה לְמַכּוֹר סֹפֶר תּוֹרָה יִשְׁן שְׁבִידוֹ כְּדִי
72 לְקַנוֹתוֹ, מֵאֵי הַדִּין בּוֹה.
73 רֵאִיָּה אַחֲרֵת: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, אֵין מוֹכְרִין
74 סֹפֶר תּוֹרָה, אֵלֹא כְּדִי לְלַמּוֹד תּוֹרָה וּלְהַתְּפַרְנֵס מִדְּמִיו, וְשִׁיחָה לּוֹ
75 דְּמִים כְּדִי לִישָׂא אִשָּׁה. וְכַשֵּׁם שֶׁמוֹתֵר כְּדִי לְלַמּוֹד תּוֹרָה, הוּא הַדִּין
76 שֶׁמוֹתֵר כְּדִי לְקַנוֹת בְּדַמְיוֹ סֹפֶר תּוֹרָה אַחֵר, וְשְׁמַע מִיָּנָה שֶׁלְּמַכּוֹר
77 סֹפֶר תּוֹרָה בְּתַמּוּרָה לְסֹפֶר תּוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי.
78 דּוּחָה הַגְמָרָא: דְּלֵמָּא שְׂאֵנִי לְמִיד תּוֹרָה שֶׁמוֹתֵר לְמַכּוֹר עֲבוּרוֹ סֹפֶר
79 תּוֹרָה, שֶׁהַלְּמִיד מְבִיא לִידִי מַעֲשֶׂה, וְלִישָׂא אִשָּׁה נָמִי הִתִּירוֹ מִשּׁוֹם
80 שֶׁלֹא תְהוּ בְּרָאָה לְשִׁבְתָּה יִצְרָה' (ישעיה מ"ה יח), אֲבָל לְמַכּוֹר סֹפֶר תּוֹרָה
81 בְּתַמּוּרָה לְסֹפֶר תּוֹרָה לֹא. וְלֹא נִפְשֵׁת הַסֹּפֶק.
82 בְּרִיתָא בַּעֲנִין מְכִירַת סֹפֶר תּוֹרָה: תֵּנוּ רַבָּנִין, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֹפֶר
83 תּוֹרָה, אֶף עַל פִּי שְׂאֵנִי צָרָךְ לּוֹ כְּגוֹן שִׁישׁ לּוֹ אַחֵר. וְהֵרַע עַל כֵּן אִמָּר
84 רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֲפִילוּ אֵין לּוֹ מָה יֵאָכֵל, וּמְכֻרָו סֹפֶר תּוֹרָה אוֹ
85 בְּתוֹ לְשִׁפּוֹת, אֵינּוּ רּוֹצֵה בְּדַמְיָהּ סִימָן בְּרַבָּה לְעוֹלָם.
86 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְכֵן בְּמוֹתֵרֵיהֶן.
87 הַגְמָרָא מְגַבִּילָה דִּין זֶה: אִמָּר רַבָּא, לֹא שְׁנִינוּ שְׁגַם בְּדַמְיָם שֶׁנִּשְׁאָרוּ
88 מִמְכִּירַת דְּבַר קְדוֹשׁ יֵשׁ לְקַנוֹת דְּבַר שְׁקִדוּשׁוֹ גְּדוֹלָה יוֹתֵר, אֵלֹא
89 כְּשֶׁמְכֻרָו וְקִנּוּ וְהִתִּירוּ חֵלֶק מִדְּמִי הַמְכִּירָה שֶׁלֹא הוֹצִרְכוּ לְשַׁלֵּם
90 עַל הַדְּבַר שֶׁקָּנוּ, אֲבָל אֵם נָמִי מַעוֹת מִן הַצִּיבּוֹר לְקַנוֹת סֹפֶר תּוֹרָה,
91 וְהִתִּירוּ מִזֶּה לְאַחַר קִנְיָתָהּ, מוֹתֵר לְקַנוֹת בָּהֶן דְּבַר שְׁקִדוּשׁוֹ
92 פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהִרִי עֲרִיץ לֹא הִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם לְקִדּוּשָׁה חִמּוּרָה.
93 אֲבִי מַקְשֶׁה עַל דְּבָרֵינוּ: אִי־יָבִיחַ אֲבִי, שְׁנִינוּ בַּבְּרִיתָא לְגַבִּי
94 מְכִירַת דְּבַר קְדוֹשׁ, בְּמָה דְּקָרִים אֲמֹרִים שְׁצִירָן לַהֲעֻלוֹת דְּמִיו
95 לְקִדּוּשָׁה חִמּוּרָה, דּוּקָא כְּשֶׁלֹא הִתְּנוּ שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן לְדַבֵּר
96 שְׁקִדוּשָׁתָם פְּחוּתָה, אֲבָל אֵם הִתְּנוּ כֵךְ, אֲפִילוּ לַהֲשַׁתֵּם בָּהֶם
97 לְדוּכְסוּסָא מוֹתֵר. הַגְמָרָא מְבִינָה שֶׁמוֹכֵר שְׁמִדּוּכֵר בְּמוֹתֵר
98 הַמַּעוֹת, שֶׁהִרִי לְגַבִּי הַמַּעוֹת עֲצָמָם שְׂרוּצִים לְקַנוֹת בָּהֶן מִפּוֹרֵשׁ
99 בַּמִּשְׁנָה שִׁישׁ לַהֲעֻלוֹתָן לְקִדּוּשָׁה גְּדוֹלָה יוֹתֵר, וְאֵין מוֹעִיל עַל זֶה
100 תִּנְיָא. וּמִבְרַת הַגְמָרָא: חֲבִי דְּמִי, אֵלִימָא שְׁמִדּוּכֵר כְּשֶׁמְכֻרָו
101 וְהִתִּירוּ, כִּי הִתְּנוּ מֵאִי הוּי, הִרִי יֵשׁ לַמַּעוֹת דִּין קְדוּשָׁה מְבֹאֵר
102 בַּמִּשְׁנָה, אֵלֹא וְדֹאֵי מְדוּבָר כְּשֶׁנָּבִי וְהִתִּירוּ, וּמִדּוּיק מִן הַבְּרִיתָא,
103 מַעֲמָא שֶׁמוֹתֵר לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרִצּוֹנָם, מִשּׁוֹם דִּתְּנִינוּ, הָא לֹא הִתְּנִינוּ,
104 לֹא, וְקִשָּׁה עַל רַבָּא שֶׁהִתִּיר בְּכָל אֹפֶן.
105 מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבָר בַּבְּרִיתָא כְּשֶׁמְכֻרָו וְהִתִּירוּ, וְחֲבִי
106 קָאִמָּר, בְּמָה דְּקָרִים אֲמֹרִים, כְּשֶׁלֹא הִתְּנוּ שְׁכַעָה טוֹבִי הָעִיר בְּמַעֲמָד
107 אֲנִשִּׁי הָעִיר, אֲבָל אֵם הִתְּנוּ שְׁכַעָה טוֹבִי הָעִיר בְּמַעֲמָד אֲנִשִּׁי הָעִיר,
108 לַהֲשַׁתֵּם בְּדַמְיָם הַנּוֹתֵרִים, אֲפִילוּ לְדוּכְסוּסָא נָמִי מוֹתֵר.
109 הַגְמָרָא מְפַרֶּשֶׁת מִזֶּה 'דּוּכְסוּסָא': אִמָּר לִיָּה אֲבִי לַהֲהוּא מְרַבָּן דִּתְּנוּ
110 מְסִדֵּר מִתְּנִיתָא – אַחַד הַחֲכָמִים שֶׁסִּידֵר בְּרִיתוֹת קָמִיָּה דְּרַב שְׁשֵׁת,
111 מִי שְׁמַע לָךְ מִרַב שְׁשֵׁת מֵאִי פִירוּשׁ 'דּוּכְסוּסָא'. אֲמָר לִיָּה, חֲבִי אִמָּר
112 רַב שְׁשֵׁת, פִּירוּשׁוֹ פְּרָשָׁא דְּקָמָא – רּוֹכֵב סוֹס שֶׁל הָעִיר, וּמוֹמֵן
113 לְאֲנִשִּׁי הָעִיר לְשׁוֹלְחוֹ לְמוֹשֵׁל הָעִיר בַּעַת הַצּוּרָר.
114 לִימוּד מַמַּעֲשֶׂה זֶה: אִמָּר אֲבִי לְאַחַר שֶׁשִּׁמַּע זֹאת, הִלְכָךְ, הֵאֵי צוּרְכָא
115 מְרַבָּן – תַּלְמִיד חֲכָם צַעִיר דְּשְׁמַע לִיָּה מִלְּתָא – דִּין מִסִּיִּים וְלֹא יָדַע
116 פִּירוּשָׁא, לִישְׁתִּילָה קָמִיָּה דְּשִׁבְתָּה קָמִיָּה רַבָּנִין – שִׁישָׁאֵל אֶת הַמַּצְוִי
117 לְדִידִי לְפָנֵי חֲכָמִים, דְּלֹא אֲפִשֵׁר דְּלֹא שְׁמַע לִיָּה אֶת פִּירוּשׁ הַדְּבַר מִן
118 גְּבָרָא רַבָּה.

מגילה. בני העיר – פרק רביעי דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסה

רש"י תוספות

1 **בוותיה** דרב פפי מסתברא — מהבא משמע דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי דר' יוחנן,
2 מדמיתיה ראיא דהלכה כרב פפי, משום דרבי יהושע בן לוי קאי בוותיה, אף על
3 גב דרבי יוחנן פליג עליה. **אבל** התנו שבעה טובי העיר במעמד כר' — קשה: דכיון שהתנו
4 שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר למה ל' להותירו ואמאי נקטיה, והא אפילו בכל
5 הדמים יכולין הן לעשות מה שירצו, כדאמר
6 לעיל: אפילו למישהי ביה שוכרא, ופרש רש"י:
7 לקנות מן הדמים שכר לשתות! ויש לומר: דנקט
8 הוותירו, לאשמועינן דאף במותר בעי תנאי.
9 דסלקא דעתך דאם קנו מן הדמים דבר קדושה
10 הוותירו, דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצה,
11 אפילו בלא תנאי — קא משמע לן דלא.
רבי

לעשות מבית הכנסת בית המדרש. וישרף את בית ה' ואת כל בית גדול — בנבחראדן
2 כתיב. תפתים — יש סימן. מותר לעשות בית המדרש — אלמא: בית המדרש הוי בית
3 גדול. דיעבד — שמכרוהו כבר, כדקתני. מכרו תורה. ומשום הכי מותר ליקח בדמיו ספר
4 תורה, שאם לאו — מה יקחו מהם? כי קא מיבעיא לן — למכור לכתחילה לכך. חומשין
5 — ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד. אבל לא
6 נביאים וכתובים במטפחות ספר תורה —
7 שמוריד המטפחות מקדושתן. במטפחות של
8 חומשין — דקא מעלי להו למטפחות. אבל
9 במטפחות ספר תורה לא — אלמא: אין משנן
10 לכיצא בה, אלא למעלה הימנה. אימא סיפא
11 ולא חומשין במטפחות של ספר תורה — דהא
12 ירידה היא. וקא מותיב דפא אהכריה — דף
13 נגלל על הכריה. משום פשיעוהא — שמא
14 משימכור שוב לא יקנה, ומתוך כך יפסדו
15 הדמים. כי קאמרין דמנח לאיפדוקי — שכתוב
16 כבר החדש בבית הסופר, ואינו מעובד אלא
17 לתת לו דמים. אלא ללמוד תורה — להתפרנס
18 בו כשלמוד תורה. וקא סלקא דעתך דהוא הדין
19 לקנות ספר תורה. שאינו צריך לו — שיש לו
20 אחר. אינו רואה סימן ברבית לעולם — באותן
21 הדמים. שמכרו והותירו — מכרו אחד מן
22 הקדושות הללו, ולקחו ממקצת הדמים קדושה
23 מעולה, והותירו מהן. אבל נכו — מעות לו
24 הצבור לצורך ספר תורה, וקאנוהו, ונתר בידן
25 מן הדמים — מותר להורידן, שהרי עדיין לא
26 באו לשימוש קדושה חמורה. שלא התנו — על
27 מנת לעשות רצוננו מן הדמים. לדוכסוסיא —
28 מפרש לקמן. כי התנו מאי הוי — הא דמי
29 קדושה הן. ופעמא דהתנו — כשגבו לעשות
30 רצוננו ודפצנו ממותר הדמים. פרשא דמתא —
31 בני העיר שוכרין אדם רוכב סוס, שיהא לזון
32 מזונן לשולחו בשליחות למשל העיר
33 כשיצטרכו. נותנין — אותה לגבאי אותה העיר,
34 כדי שלא יחדשו בפוסקים ואינן נותנין. וכשהן
35 באים — וחוזרים למקומן, תובעים אותן מן
36 הגבאים, ומפרנסין בה עניי עיר.
חבר

7 **יהושלים** — **במשמקן**; **וְאֵת כָּל בֵּית גְּדוֹל שָׂרָף בְּאֵשׁ** — רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי. **חַד**
8 **אָמַר**: מָקוֹם שֶׁמֶנְדִּילִים בּוֹ תוֹרָה, וְחַד אָמַר: מָקוֹם שֶׁמֶנְדִּילִים בּוֹ תַּפְלָה. מֵאֵן דְּאָמַר תוֹרָה,
9 **דְּכִתִּיב**: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר". וּמֵאֵן דְּאָמַר תַּפְלָה, **דְּכִתִּיב**: "סִפְרָה נָא
10 הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים", וְאֵלֶּיךָ דַּעְבֵּד, בְּרַחֲמֵי הוּא דַּעְבֵּד. תַּסְתִּים דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי
11 הוּא דְאָמַר מָקוֹם שֶׁמֶנְדִּילִים בּוֹ תוֹרָה, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: בֵּית הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר לַעֲשׂוֹתוֹ
12 בֵּית הַמִּדְרָשׁ. שְׁמַע מִינֵה. "אֲבָל מְכָרוֹ תוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים וכו'". אִיפְעָא לְהוּ: מַהוּ לְמַבּוֹר
13 סֵפֶר תוֹרָה יֵשֵׁן לִיקַח בּוֹ חֲדָשׁ? בִּין דְּלֹא מַעְלִי לִיה אָסוּר, אוֹ דְלֹאמָא בִּין דְּלִיפֹא לְעֻלּוּי
14 עֻלּוּיָא אַחֲרֵינָא, שְׁפִיר דְּמִי? תָּא שְׁמַע: "אֲבָל מְכָרוֹ תוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים". סְפָרִים הוּא
15 דְלֹא, הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי? מִתְּנִיתִין דִּיעְבֵּד; פִּי קָא מִיפְעָא לָן לְכַתְּחִלָּה. תָּא שְׁמַע:
16 גּוֹלְלִים סֵפֶר תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין, וְחוּמְשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, אֲבָל לֹא נְבִיאִים
17 וְכַתּוּבִים בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁים, וְלֹא חוּמְשִׁים בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה. קַתְּנִי מִיַּתָּה גּוֹלְלִים סֵפֶר
18 תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁים. מַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁים אֵין, מַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה לֹא. אִימָא סִיפָא:
19 וְלֹא חוּמְשִׁים בְּמַטְפָּחוֹת סֵפֶר תוֹרָה. הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי. אֵלֶּא מַהָּא לִיפֹא לְמִיִּשְׁמַע
20 מִינֵה. תָּא שְׁמַע: מִיִּנְחִים סֵפֶר תוֹרָה עַל גְּבִי תוֹרָה וְתוֹרָה עַל גְּבִי חוּמְשִׁים, וְחוּמְשִׁים עַל גְּבִי
21 נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, אֲבָל לֹא נְבִיאִים וְכַתּוּבִים עַל גְּבִי חוּמְשִׁים, וְלֹא חוּמְשִׁים עַל גְּבִי תוֹרָה.
22 הַנֶּחָה קְאָמְרִי? שְׁאֵנִי הַנֶּחָה דְלֹא אֶפְשָׁר. דָּאִי לֹא תִּימָא הֵכִי, מִיכְרֵד הֵכִי בְּרַבְּנָא? וְהָא קָא
23 תִּיבִי דְפָא אַחֲבָרִי! אֵלֶּא בִּין דְלֹא אֶפְשָׁר שְׁרִי; הָבָא נָמִי בִּין דְלֹא אֶפְשָׁר שְׁרִי. תָּא שְׁמַע,
24 דְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר
25 תוֹרָה יֵשֵׁן לִיקַח בּוֹ חֲדָשׁ. הָתָם מִשּׁוּם פְּשִׁיעוּתָא; פִּי קְאָמְרִין — בְּגוֹן דְּכִתִּיב וּמִנַּח לְאִיפְרוּקִי,
26 מֵאִי? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אֵין מוֹכְרִים סֵפֶר תוֹרָה אֵלֶּא לְלַמּוֹד
27 תוֹרָה לִישָׂא אִשְׁתֵּי. שְׁמַע מִינֵה תוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי! דְלֹאמָא שְׁאֵנִי לְמוֹד, שְׁהַלְמוֹד מְבִיא לִידֵי מַעֲשָׂה; אִשְׁתֵּי נָמִי — "לֹא תִהְיֶה
28 בְּרָאָה, לְשִׁבְתָּ יִצְרָה", אֲבָל תוֹרָה בְּתוֹרָה לֹא. תְּנוּ רַבְּנִין: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר תוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ צָרִיד לוֹ. יֵתֵר עַל בֶּן אָמֵר רַבֵּן
29 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִפְּלוֹ אֵין לוֹ מַה יֵּאֲכַל וּמְכָר סֵפֶר תוֹרָה אוֹ בֶּתוֹ, אִינוֹ רֹאֶה סִימָן בְּרַבָּה לְעוֹלָם. "וְכֵן בְּמוֹתְרֵיהֶן". אָמַר רַבָּא: לֹא
30 שְׁנוֹ אֵלֶּא שְׁמַכְרוּ וְהוֹתִירוּ, אֲבָל גְּבוּ וְהוֹתִירוּ מוֹתֵר. אִיתִיבִיה אַבְּי: בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים — שְׁלֹא הִתְּנוּ, אֲבָל הִתְּנוּ — אִפְּלוֹ לְדוּכְסוּסִיא
31 מוֹתֵר. הֵכִי דְּמִי? אִילָּמָא שְׁמַכְרוּ וְהוֹתִירוּ, כִּי הִתְּנוּ מֵאִי הוּי? אֵלֶּא שְׁנָבוּ וְהוֹתִירוּ. טַעְמָא דִּהִתְּנוּ, הָא לֹא הִתְּנוּ לֹא! לְעוֹלָם שְׁמַכְרוּ
32 וְהוֹתִירוּ. וְהֵכִי קְאָמַר: בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים — שְׁלֹא הִתְּנוּ שְׁבַעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעְמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר, אֲבָל הִתְּנוּ שְׁבַעָה טוֹבֵי הָעִיר
33 בְּמַעְמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר אִפְּלוֹ לְדוּכְסוּסִיא נָמִי מוֹתֵר. אָמַר לִיה אַבְּי: לַהֲוָא מַרְבָּנָא דִּתְּרוּ מַסְדֵּר מִתְּנִיתָא קַמֵּיה דְּרַב שִׁשְׁת: מִי שְׁמַע
34 לָךְ מַרְב שִׁשְׁת מֵאִי "דוּכְסוּסִיא"? אָמַר לִיה: הֵכִי אָמַר רַב שִׁשְׁת: פִּרְשָׁא דְּמַתָּא. אָמַר אַבְּי: הִלְכֵּךְ הָאִי צוּרְכָא מַרְבָּנָא דְשְׁמַע לִיה
35 מִילְתָּא וְלֹא יָדַע פִּירוּשָׁא לִישְׁוִילָה קַמֵּיה דְשִׁכִּיח קַמֵּיה רַבְּנָא דְלֹא אֶפְשָׁר דְלֹא שְׁמַע לִיה מִן גְּבָרָא רַבָּה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם
36 רַבִּי מֵאִיר: בְּנֵי הָעִיר שְׁהִלְכוּ לְעִיר אַחֲרָת וּפְסָקוּ עֲלֵיהֶם צִדְקָה — נִתְּנִין, וּכְשֶׁהָן בָּאִין מִבִּיאִים אוֹתָהּ, וּמִפְרָנְסִין בָּה עֲנִי עִירָן. תִּנְיָא
37 נָמִי הֵכִי: בְּנֵי הָעִיר שְׁהִלְכוּ לְעִיר אַחֲרָת וּפְסָקוּ עֲלֵיהֶם צִדְקָה נִתְּנִין, וּכְשֶׁהָן בָּאִים מִבִּיאִים אוֹתָהּ עֲמִיקָה. וְיַחֲדִי שְׁהִלְכֵךְ לְעִיר אַחֲרָת
38 וּפְסָקוּ עֲלֵי צִדְקָה, תִּתְּנֵן לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר. רַב הוּנָא גִּזְרֵי תַעֲנִיתָא. עַל לְגַבִּיה רַב חֲנָה בַר חֲנִילָאִי וְכָל בְּנֵי מְתִיבָה, רָמוּ עֲלֵיהוּ צִדְקָה
39 וַיִּהְבּוּ. פִּי בָּעוּ לְמִיתִי, אֲמָרוּ לִיה: נִתְּבָה לָן מָר וְנִזְוֹל וּנְפָרְנָם בָּה עֲנִי מֵאִתִּין. אָמַר לְהוּ: תִּנְיָא, בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים — בְּשָׂאִין שָׁם
חבר

רבי יהודה סבר צד אחד ברבית מותר – קשה: מאי שנא מלוא סאה בסאה דאמר ב"איזהו נשך" (בבא מציעא סג,א ושם) דאסור משום דאיכא צד אחד ברבית, דשמא תיסקר התבואה! ויש לומר: דשאני הכא דלא הוי דרך הלואה, אלא בתורת מכר אתא לידה. ואכתי קשה: מאי שנא ממשכן לו בית משכן לו שדה, דאמר התם (סנהדרין סה,ב) דאפילו אמר ליה לבשתרצה למוכרם אל תמכרם אלא לי בדמים הללו, ואכל פירות (ויתר ממה שחללה) – אסור. ואמר רב הונא בריה דרבי יהושע דלא כרבי יהודה, דאי כרבי יהודה – האמר צד אחד ברבית מותר. והכא ליכא כי אם צד אחד ברבית, דשמא לא ימכרם, וגם הוי הלואה מדקאמר "משכן" – ואפילו הכי שרי רבי יהודה! ויש לומר: דאכתי לא דמי כלל להלוות סאה בסאה, דהתם ליכא צד מכר כלל, אבל הכא וגבי משכן – איכא צד אחד מכר.

רבא אמר רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו – ולרבי מאיר דמותי, סבירא ליה שהיו מתנין להחזיר שכירות בית הכנסת כשחזרו, ובהכי שרו כרבי יהודה.

לא השתנתי בתוך ארבע אמות של תפלה – ואפילו היכא שיש היתר גמור, כגון ששהה כדי הילוך ארבע אמות.

ולא כניתי שם לחבירי – אפילו כניתי דלא הוי גנאי, והא דאמרין (בבא מציעא נח,ב) דהמכנה שם לחבירו איך לו חלק לעולם הבא – היינו בכינוי של פגם משפחה.

הניחה לו שלושת (אלפים) (מאות) גרבי יין – דאמרין: הוזרז בקידוש היום זוכה וממלאים לו גרבי יין (שבת כג,ב).

שאלו תלמידי את ר' פרידא במה הארכת ימים בו – קשה: דאדרבה, היה בזכות שהיה שונה לתלמיד אחד ארבע מאות וזמנא, ונפק בת קול ואמר: נאה לך דליכי כולי דריה לעלמא דאתי או דליחי ארבע מאה שנין! אמר הקדוש ברוך הוא: יתבו ליה הא הוא (עירובין נד,ב), ויש לומר: דמעיקרא לא ידע בן עד לבסוף שראה שהיה כל כך.

כי

חבר עיר – תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור. **ליכא** קדושה – שאין אומרים דבר שבקדושה פדות מעשרה. **ורבנן** – אמרי: אי איכא למיחש בין רב למעט – הבא נמי איכא למיחש משום "ברוב עם הדרת מלך" ולא משכחת מכירה בבית הכנסת. אלא לא חיישינן, דכיון דשקיל דמי ומעלי לזו בקדושה מעולה – כל דבעי לוקח עבדי, חוץ מארבעה דברים כדקתני סיפא. **משנה אלא** על תנאי – ואפילו מרבים לרבים אסור רבי מאיר מכירת חלוטין, דדרך בוין הוא, וכלומר: אינן בעיניו לכלום. וחכמים אומרים וכו' **מכר עולם** – ליחיד, ולכל תשמיש, חוץ מארבעה דברים. **לביית חמים** – לבביתא. אי נמי: לבית מי רגלים. **גמרא** בארבע אמות של תפלה – לאחר זמן. קדשתיהו לכלולו שבילי דנתרדעא – שאין לך ארבע אמות בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים. תני ישהה – כדי הילוך ארבע אמות. משום ניצוצות – שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו. כמה הארכת ימים – באיזה זכות. כפה = צעק. **אמר ריתא** – מין גמלי. דתישום בשיראי – סתום ומכוסה במעילין. "סתומם פלשתים" תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית נב). **איכילל** – כשכנסת לחופה. [שלחן] – היו פשוטות בגדיהן. וכן למר – אף אתה תהא מבורך לכך, שמא היה עת רצון, ותתקיים אף בי. **קפנידריא** – מקצת הילוכו דרך בית הכנסת. ולא פסעתי על ראשי עם קודש – כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע, ההולך על גבי מסיבתו לישב למקומן נראה כפוסע על ראשי העם. ולא נשאתי כפי – לדוכן לברכת כהנים. לפי שהכהנים צריכין לברך "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן" במסכת סוטה (לט, א).

מתנותיה

מאי לוקח אוכל פירות היה. אמרו לו: משם ראיה! מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח. מאי בינייהו? צד אחד ברבית איכא בינייהו. מר סבר: צד אחד ברבית מותר; ומר סבר: צד אחד ברבית אסור. רבא אמר: דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור. והכא רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. מר סבר: רבית על מנת להחזיר מותר; ומר סבר אסור. [והכמים] אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים: למרחץ ולבורסקי למכילה ולבית חמים. רבי יהודה אומר: מוכרים אותה לשם חצר, וללוקח מה שירצה יעשה. **גמרא** ולרבי מאיר, היכי דיירי בה? הא הויה לה רבית! אמר רבי יוחנן: רבי מאיר בשיטת רבי יהודה אמרה, דאמר: צד אחד ברבית מותר. דתניא: הרי שחיה נזשה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר, בזמן שמוכר אוכל פירות, מותר; לוקח אוכל פירות אסור. רבי יהודה אומר: אפילו לוקח אוכל פירות מותר. ואמר רבי יהודה: מעשה בביתוס בן זוגן שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה, ולוקח אוכל פירות היה. אמרו לו: משם ראיה! מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח. מאי בינייהו? צד אחד ברבית איכא בינייהו. מר סבר: צד אחד ברבית מותר; ומר סבר: צד אחד ברבית אסור. רבא אמר: דכולי עלמא צד אחד ברבית אסור. והכא רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. מר סבר: רבית על מנת להחזיר מותר; ומר סבר אסור. [והכמים] אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים: למרחץ ולבורסקי למכילה ולבית חמים. רבי יהודה אומר: מוכרים אותה לשם חצר, וללוקח מה שירצה יעשה. ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה, אבל ארבע אמות דלא קביע קדושתיהו לא. תני תנא קמיה דרב נחמן: המתפלל מרחיק ארבע אמות ומשתין, והמשתין מרחיק ארבע אמות ומתפלל. אמר ליה: בשלמא מרחיק ארבע אמות ומתפלל תנינא: כמה ירחיק מהם ומהצואה? ארבע אמות. אלא המתפלל מרחיק ארבע אמות ומשתין למה לי? אי הכי, קדשתיהו לכלולו שבילי דנתרדעא! תני: ישהה. בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ארבע אמות משום ניצוצות. אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ארבע אמות, למה לי? אמר רב אשי: שכל ארבע אמות תפלתו סודרה בפיו ורחושי מרחשן שפנותיה. ולפ"ן סימן. שאלו תלמידיו את רבי זבאי: כמה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה, ולא כניתי שם לחבירי, ולא ביפולתי קידוש היום. אמא זקנה היתה לי. פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום. תנא: כשמתה, הניחה לו שלש מאות גרבי יין; כשמת הוא, הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין. רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב. אמר ליה: מאי האי? אמר: לא הוה לי קידושא, ומשפנתיה להמיינאי ואתאי ביה קידושא. אמר ליה: יהא רעוא דתישום בשיראי. פי איפלל רבא פריה, רב הונא איניש גוצא הוה גנא אפוריא. אתיין בנתיה וכלתיה, שלחן ושדיין מנייהו עליה עד דאיטום בשיראי. שמע רב ואיקפד. אמר: מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיך: [וכן למר]. שאלו תלמידיו של רבי אלעזר בן שמוע: כמה, הארכת ימים? אמר להם: מימי לא עשיתי קפנידריא לבית הכנסת, ולא פסעתי על ראשי עם קדוש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה. שאלו תלמידיו את רבי פרידא: כמה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, ולא

מגילה דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קסז

מעות ההלואה אבל המלוה פירות הלוח בשכר המתנת מעותיו
 אצלו, ואסור משום ריבית. רבי יהודה אומר, אפילו אם הלוקח
 אוכל פירות מותר, כיון שיש רק צד אחד שיבוא לידי ריבית, וכיון
 שאוכל הפירות בדרך מכר, לא אסרו זאת חכמים. ואמר רבי יהודה
 כראיה לשיטתו, מנעשה בביתם בן זון ששעשה שדהו מכר למלוה
 כפי האופן המבואר כאן על פי הוראת רבי אלעזר בן עזריה, ולוקח
 אוכל פירות היה קודם זמן הפירעון, ומזהוראת רבי אלעזר בן
 עזריה שמותר ללוקח לאכול פירות, מוכח כשיטתי שמותר. אמרו
 לו חכמים, וכי משם יש ראיה לשיטתך, הרי מוכר אוכל פירות היה,
 ולא לוקח כדברך, ולכן התיר כדברי הכל.
 מבאר הגמרא: מאי בינייהו, צד אחד ברבית איכא בינייהו, מר –
 רבי יהודה סבר, צד אחד ברבית מותר, כיון שהוא רק ספק שמא
 באכילת הפירות יבוא לידי ריבית דרבנן שגזרו אף על ריבית
 במכר. ומר – תנא קמא סבר, צד אחד ברבית אסור, כיון שיש צד
 שמא באכילת הפירות יבוא לידי ריבית. ורבי מאיר שהתיר
 במשנתו למכור בית כנסת על תנאי, ואף שעלול להיות
 שמשמשים בו בשכר שמעותיהם ביד המוכרים, סבר כרבי
 יהודה שהתיר זאת.
 הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת: רבא אמר, דבולע עולא –
 רבי יהודה וחכמים, סוברים שצד אחד ברבית אסור, והכא הנידון
 האם מותר רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו, שהתנו שכשיגיע
 הזמן ויפרע הלוח, יחזיר המלוה דמי הפירות שאכל, מר – רבי
 יהודה סבר, רבית על מנת להחזיר מותר, שהרי אף אם יבוא לידי
 ריבית יחזירנה המלוה, ומר – תנא קמא סבר, שכיון שהיה ריבית
 בשעת אכילת הפירות, אסור אף על מנת להחזירה.
 שנינו במשנה: וחכמים אומרים מוכרין אותה ממכר עולם וכו'.
 במשנה מבואר מחלוקת בין מכירה לשם חצר ולהשתמש בו
 אחר כך לשימושי בזיון. הגמרא דנה בהטלת מי רגלים במקום
 תפילה: אמר רב יהודה אמר שמואל, מותר לאדם להשתין מים בתוך
 ארבע אמות של תפלה – שהתפללו בהן. רב יוסף תמה על חידושו
 של שמואל: אמר רב יוסף, מאי קא משמע לן שמואל, הלא תנינא
 במשנתנו, רבי יהודה אומר, מוכרין אותה לשום חצר ולוקח מה
 שירצה יעשה, ומבואר שמותר לקונה בית הכנסת לעשות בו כל
 צרכיו ואף תשמיש בזוי כשיש צרכיו, ואפילו רבנן שחלקו ואסרו,
 גם הם לא קאמרי אלא בבית הכנסת דקביע קדושתיה, אבל בארבע
 אמות שהתפללו בהן דלא קביע קדושתיהו, לא אסרו זאת.
 ברייתא בענין זה: תני תנא קמיה דרב נחמן, המתפלל ואחר כך
 רוצה להשתין, מרחיק ארבע אמות ממקום תפילתו ומשתין. וכן
 המשתין ורוצה להתפלל, מרחיק ארבע אמות ממקום שהשתין שם
 ומתפלל. אמר ליה לשונה הברייתא, בשלמא דין המשתין מרחיק
 ארבע אמות ומתפלל, תנינא במשנה (ברכות כב), בפה רחיק מהן –
 ממי הרגלים ומן הצואה, ארבע אמות. אלא דין המתפלל מרחיק
 ארבע אמות ומשתין, קשה עליו למה לי להרחיק, הרי אי הכי
 קדושתיהו לבולעו שכלי דגמירי, שאין בה ארבע אמות שלא
 התפללו בהן עוברי דרכים, אלא ודאי אין קדושה במקום זה
 ומותר להשתין בו.
 מיישבת הגמרא: תני בברייתא ישהה כדי הילוך ארבע אמות קודם
 שישתין, אך אחר ששהה אין צריך להרחיק מאותו מקום.
 מקשה הגמרא: בשלמא הדין שהמשתין ישהה כדי הילוך ארבע
 אמות ויתפלל, הטעם משום ניצוצות שנתונים בהטלת מי רגלים,
 שלא יטפנו בגדיו מהם. אלא הדין שהמתפלל ישהה כדי הילוך
 ארבע אמות ואחר כך ישתין, למה לי, הרי אין קדושה במקום זה
 כמבואר.
 מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, צריך לשהות משום שכל הזמן של
 כדי הילוך ארבע אמות, עדיין תפלתו סודרה בפיו, ורחושי מרחשין
 שפנותיה – שפתותיו מרחשות את תיבות התפילה.
 הגמרא מביאה כמה תנאים שהאריכו ימים מטעמים שונים,
 שהראשון שבהם הוא בענין האחרון: ולפ"ן סימן, והוא נוטריקון
 שמות התנאים המוזכרים ורבי זכאי, רבי אלעזר בן שמוע, רבי

חבר עיר – תלמיד חכם המתעסק בצרכי ציבור, אבל אם יש שם
 חבר עיר, אף צדקה של בני עיר אחרת תינתן לחבר עיר שיחלקה
 כראות עיניו, שדעתם היתה שיעשו בצדקה שנותנים כדעת
 החכם, וכל שכן במעשה זה, דעניי דידי ודידכו – של עירי ושל
 עירכם עלי סמיכי לקבל צדקה, וודאי נדרתם על דעת.

משנה

אין מוכרין את בית הכנסת של רבים ליחיד אף כדי להתפלל בו,
 מפני שמוחזקין אותו מקדושתו, דברי רבי מאיר. אמרו לו חכמים,
 אם כן, אף לא ימכרו בית כנסת מעיר גדולה שיש מתפללים רבים
 לעיר קטנה שיש מעט מתפללים, שהרי מורידו מקדושתו, ולא
 יתכן שאסור, שאם כן לא תמצא מכירה בבית הכנסת, ואם כן אף
 למכור של רבים ליחיד מותר.

גמרא

הגמרא דנה בטעמו של רבי מאיר. מקשה הגמרא: שפיר קאמרי
 ליה רבנן לרבי מאיר שאין חילוק בין למכור של רבים ליחיד
 למכירה מעיר גדולה לקטנה, ומה ישיב על כך רבי מאיר. מתרצת
 הגמרא: ורבי מאיר ישיב, במכירה מעיר גדולה לעיר קטנה, מעיקרא
 קדושתה בקדושת בית הכנסת, והשתא לאחר המכירה נמי קדושתא
 בקדושתו, ולכן אין חילוק ומותר למכור, אך מרבים ליחיד, לאחר
 המכירה ליכא קדושה בקדושה הראשונה, שהרי אין אומרים
 דברים שבקדושה בפתות מעשרה.
 לפי זה מבאר הגמרא דעת חכמים: ורבנן ישיבו לכך, אי איכא
 למיחש שיויר מקדושתו במכירה מרבים ליחיד מן הטעם האמור,
 כי האי גוונא במכירה מעיר גדולה לקטנה נמי איכא למיחש לכך,
 משום 'ברוב עם הדרת מלך' (משלי יד כח), שבעיר גדולה יש רבים,
 ויש בכך יותר הדרת מלך. ואם באופן זה אין חוששים לכך, שכיון
 שמוכר ומשתמש בדמים לצורך דבר שקדושתו גדולה יותר,
 יצאה הקדושה מבית זה ומותר להשתמש בו לחולין, הוא הדין
 שמותר למוכרו ליחיד.

משנה

אין מוכרין בית הכנסת אף של רבים לרבים במכירה עולמית,
 שדרך בזיון הוא, שנראה שאינו נחשב בעיניו לכלום ולכן מוכרו,
 אלא מוכרים על תנאי שאם ירצו המוכרים יבטלו את המכירה
 ויחזירוהו להם. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, מוכרין אותו אף
 ממכר עולם, ואף ליחיד ולכל שימוש, חוץ מארבעה דברים שהם
 תשמישי בזיון, למרחיק, ולבזוקקן – עיבוד עורות, למכירה של אדם
 טמא, ולבית הפנים. רבי יהודה אומר, מוכרין אותה לשם חצר, ואם
 אכן פירשו כך בשעת המכירה הלוקח מה שירצה יעשה, ואף
 ארבעת הדברים הנזכרים.

גמרא

שנינו במשנה, שלרבי מאיר מוכרים בית הכנסת על תנאי שאם
 ירצו יחזירוהו. הגמרא דנה בזה מצד איסור ריבית. מקשה הגמרא:
 ולרבי מאיר היכי דייקין בה הקונים, הא אם תבטל המכירה תווא
 לה שימוש הקונים בו רבית של שכר המתנת מעותיהם ביד
 המוכרים, ואסור.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, רבי מאיר בשיטת רבי יהודה
 ימירה, דאמר שדרך מכר אם יש רק צד אחד ברבית – שיש ספק
 אם יבוא לידי ריבית, מותר, כיון שאין זה ודאי שיעברו על
 האיסור. דתניא בברייתא, הרי שתיה מלוה נושה ו-תובעו בקביו
 מנה שהלוחה יעשה לו הלוח שדהו מכר, דהיינו שאם לא יחזיר לו
 עד זמן פלוני תהא השדה שלו, הדין הוא שבזמן שמוכר – הלוח
 אוכל את פירות השדה עד אותו זמן מותר, שאין בזה חשש ריבית,
 אך אם הלוקח – המלוה אוכל פירות באותו זמן אסור, שמא יפרע
 הלוח את ההלואה ולא ימכור למלוה את השדה, ונמצא שמלבד

מתכבדים הם בבואי לסעוד עמם, וזו הנאה שלהם ואינה מתנה
עבורי.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רבי נחוניא: מה שאמר רבי
נחוניא 'ולא עמדתי על מדותי', כוונתו כפי דאמר רבא, כל המעביר
על מדותיו שאינו מדקדק למדוד למצעריו במידתם, מעבירין ממנו
כל פשעיו ואין מידת הדין מדקדקת אחר פשעיו, אלא מניחתם
ומסתלקת, שנאמר (מכה יח) 'נושא עון ועובר על פשע, ודורשים,
למי נושא עון ואינו מדקדק עמו, למי שעובר על פשע של חבריו
שאינו מדקדק עמו עליו.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאל רבי את רבי יהושע בן
קרח, במה הארכת ימים. אמר לו רבי יהושע, וכי קצת פחיתו שאתה
שואלני זאת. אמר לו, רבי, טעם אריכות ימך תורה היא, וללמוד
אותה אני צריך, שיתכן שאף אני אוכל לקיימה. אמר לו, מימי לא
נסתכלתי בדמות אדם רשע, דאמר רבי יוחנן אסור לאדם להסתכל
בצלם דמות אדם רשע, שנאמר שאלישע אמר ליהורם (מלכים ב ג יד)
'לולא [לולי] פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך
ואם אראך', ומבואר שאלישע לא הביט בפני יהורם הרשע.
מוסיפה הגמרא: רבי אלעזר אמר, המביט בפני רשע עיניו כחות
[נחלשות] כלומר ראייתו נחלשת, שנאמר (בראשית כ א) 'ויהי כי יזן
יצחק ויבקיין עיניו מראות', ומתיבת 'מראות' המיותרת למדי, ש
שכיח עיניו היתה מחמת הראות, דהיינו משום דאסתכל בעשו
הרשע.
מקשה הגמרא: וכי הא נראה ליה ליצחק שכחו עיניו, והאמר רבי
יצחק, לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניו, שהרי אבימלך קלל
את שרה בכהיית עינים, ונתקיים בנרעה, שנאמר בדברי אבימלך
(שם כ טו) 'הנה הוא לך כסות עינים', אל תקרי 'כסות' אלא 'כסית'
עינים, שקללה שתהא כסוית עינים שאינה רואה, ומקללה זו כרו
עיני יצחק. מתרצת הגמרא: הא והא נראה ליה – גם ההבטה בפני
עשוי וגם קללת אבימלך גרמו לכך.
מקור נוסף שהבטה בפני רשע אסורה: רבא אמר, למדים זאת
מהבא, שנאמר (משלי יח ה) 'שנאת פני רשע לא טוב, ודורשים
שראיית פני רשע אינה דבר טוב.
מעשה נוסף בין רבי לרבי יהושע בן קרח בענין אריכות ימים:
בשעת פטירתו של רבי יהושע בן קרח אמר לו [רבי], ברכני. אמר
לו, יהי רצון שתגיע לחצי ימי. אמר לו רבי, ולבולוהו – לכל ימך לא
אגיע, מדוע אינך מברכני בכך. אמר לו, וכי הבאים אחריך בהמה
ירעה, כלומר, הרי נשיא אתה, ואם תאריך ימים לא יטלו בניך
גדולתך וכל ימיהם יהיו הדיוטות.
עוד בענין הסתכלות באדם רשע שהוזכר לעיל: אבהו בר אהי
ומנמן בר אהי, חד אמר, תיתי לי – ישולם שכרי על דלא אסתכלי
בביתו. וחד אמר, תיתי לי על דלא עבדי שותפות בהדי בותי.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאלו תלמידיו את רבי ירמיה
במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא הקפדתי אף בתוך ביתי, ולא
צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרתיתי בדברי תורה במבואות
המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא לימוד תורה ובלא תפילין,
ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ואף לא שינת צרא
המותרת שם, ולא ששתי בתקלת חברי אף ששמו מחמת הנאתו
ולא מחמת תקלת חבריו, ולא קראתי לחבירי [בחיבתו] [בחיבתו]
– כינוי שמו לגנאי, ואמרי לה שאמר שלא קרא לחבירו אף
[בחיבתו] [בחיבתו] – כינוי שמו בכינוי גנאי המקובל במשפחתו.

משנה

במשנה הקודמת נתבאר, שלרבי יהודה רק המוכר בית הכנסת
לשם חצר מותר להשתמש בו לחולין, ובמשנה זו מוסיף רבי יהודה
חומרא נוספת בדיני בית הכנסת: ועוד אמר רבי יהודה, אף בית
הכנסת שחבר קדוש בקדושת בית הכנסת, ולכן אין מקפידין בתוכו
למת, ואין מפשילין [–טווים ומותחים] בתוכו תכלים ושאר מלאכות
חול, ואין פורשין לתוכו מצודות לצוד חיות ועופות, ואין שומקין
על גג פירות לייבשם, ואין עושין אותו קפנדריא – מעבר לקצר

ולא ברכת לפני כהן בסעודה, ולא אכלתי מבמהה שלא הורמו
מתנותיה הורו הלחים והקיבה וניתנו לכהן, דאמר רבי יצחק אסור
רבי יוחנן, אסור לאכול מבמהה שלא הורמו מתנותיה, ואמר רבי
יצחק כל האוכל מבמהה שלא הורמו מתנותיה, כאלו אוכל מבליים,
ולית הלכתא בנותיה אלא מותר, ואף על פי כן החמיר רבי פרידא
שלא לאכול ממנה.

הגמרא דנה בדברי רבי פרידא: מה שאמר ולא ברכת לפני כהן,
משמע שעשה כך בכל כהן ואף עם הארץ. מקשה הגמרא:
למיכא דמעלייתא היא – וכי דבר טוב עשה, והא אמר רבי יוחנן,
כל תלמיד חכם שמברך אחר לפניו, אפילו אם הוא כהן גדול אך
הוא עם הארץ, אותו תלמיד חכם חייב מיתה על שהקדים העם
הארץ לפניו, שנאמר (משלי ח לו) 'כל משנאי אהבו מות', אל תקרי
'משנאי' אלא 'משנאי', שגורמים לאנשים לשנאו, ותלמיד חכם זה
שקדים עם הארץ לברכה נחשב משנאי, שהרואה תלמיד חכם
שפל לפני עם הארץ אומר שאין הנאה מן התורה.

מתרצת הגמרא: כי קאמר איהו שלא ברך לפני כהן היינו באופן
שהוא והכהן שוין ששניהם תלמידי חכמים, וחידש שהקדימו אף
שרבי פרידא היה גדול ממנו בתורה.

חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאלו תלמידיו את רבי נחוניא
בן הקנה, במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא נתבפדתי בקלון
[–בזיון] חברי, כלומר שלא רציתי להתכבד על ידי שחברי יתבוהו,
ולא עלתה על מנתי קללת חברי, כלומר, לא עליתי על מיטתי
לישון לפני שמחלתי לחברי על קללתו או צער שציערני, ונתרן
במנוי הייתי.

הגמרא מבארת דברי רבי נחוניא: מה שאמר לא נתבפדתי בקלון
חברי, כוונתו כי הא – כפי מעשה שהיה, דרב הונא דרי מרא
אבתפיה – נשא בלי חפירה על כתפו, ואתא רב חנא בר חנינאי וקא
דרי מיניה – ונטלו ממנו לכבדו, ונשאו הוא על כתפו. אמר ליה רב
הונא, אי רגילת דדרית במאתך – שגם בעירך נושא אתה משאות
כאלו דרי – שא משא זה. ואי לא, אתיניקורי אגא ביולותא דידך –
להתכבד בבזיון לא ניקח לי. ומה שאמר 'ולא עלתה על מנתי'
קללת חברי, כוונתו כי הא, דמר זוטרא כי הוה סליק לפורתיה –
כשעלה למיטתו לישון, אמר, שרי ליה לכל מאן דצערן – כל מי
שציערני מחול לו. ומה שאמר ונתרן במנוי הייתי, כוונתו באיוב,
דאמר מר, איוב ונתרן בממוניה הוה, בכך שהיה מניח פריסה לחנוני
בממוניה אף שקנה דבר ששדה פחות מפרוטה.

חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא
הגדול, (אמר לו) במה הארכת ימים. אתו נזוין – משרתי רבי
נחוניא: שחשבו שרבי עקיבא קץ בחי רבי נחוניא, וקא מחו ליה –
והכוהו על שאלתו. ברח רבי עקיבא מפניהם, וסליק ותיב ארשא
דידיקא – בראש דקל, ואמר ליה לרבי נחוניא, רבי, נאמר בפסוק
(מדרב כח ד) 'את הכבש אחד תעשה בבקר', וקשה, אם נאמר 'כבש'
למה נאמר 'אחד', הרי 'כבש' סתם משמע אחד, ומדוע צריך לפרש
זאת. כששמע זאת רבי נחוניא אמר להו – למשרתי על רבי
עקיבא, צורבא מדרגנן הוא, שבקוהו, שלא קץ בחי אלא ביקש
ללמוד דרכי חיים. אמר ליה רבי נחוניא תשובה לשאלתו, הכוונה
ב'אחד' שצריך להקריב לתמיד כבש מיוחד שבעדרו. ועוד אמר ליה
רבי נחוניא תשובה לשאלתו במה האריך ימים, מימי לא קבלתי
מתנות, ולא עמדתי על מדותי לגמול רע למי שציערני, ונתרן
במנוי הייתי.

הגמרא מבארת את דבריו: מה שאמר לא קבלתי מתנות, כוונתו
כי הא, דרבי אלעזר כי הוה משדרי ליה – שולחים לו מתנות מבי
נשיאה, לא הוה שקיל מתנות אלו, ואף כי הוה מומני ליה לסעוד
אצלם לא הוה אויל, אמר להו, וכי לא ניקח לבו דאתיה, דבתיב
(משלי טו כב) 'שונא מתנות יתיר', ואם אקבל מתנות יתקצרו חיי. ולכן
גם רבי נחוניא הקפיד על כך.

מעשה נוסף בענין זה: רבי ירמיה כי הוה משדרי ליה מתנות מבי
נשיאה, לא הוה שקיל מן הטעם האמור, אך כי הוה מומני ליה
לסעוד אויל, ואמר לבאר מעשהו, אתיניקורי דמתניקרי בי –

מגילה. בני העיר – פרק רביעי דף כח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסט

כ" קאמר איהו בשוין — וקשה: מאי רבותא? והא כתיב "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה, לברך ראשון ויש לומר: דשוין לאו דוקא, אלא כלומר שחזקו נמי תלמיד חכם. אמנם אינו חשוב כמנוח, ואפילו הכי — לא היה רבי פרידא רוצה לקרות לפניו. וגם צריך לומר דשאר כהנים היו כפופים לרבי פרידא, דאם לא כן לא היו רבותא, כדחזקין פרק "הניזקין" (גיטין נטא) דרב הונא לא היו קרי בבתינו אי לאו דרבי אמי ורבי אסי כהני חשיביו דאיעא דישאלא הוה כיפוי ליה. ועוד יש לומר: דהא דאמר התם דרב הונא לא הוה קרי בבתינו אלא משום דשאר כהני כיפוי ליה — היינו דרוקא בשבתות ויום טוב, דאיכא כינופא. אבל בשני ובחמישי — קורא שפיר בפני כהן, אף על גב דלא הוה גדול כל כך. ובדיוקא זה יש בחדיא פרק "הניזקין". ורבי פרידא לא רצה לקרות בפני כהן אפילו בשני ובחמישי. ורש"י פירש דהכא מיירי בברכת המזון, והכי נמי משמע לשנא דלא ברכת, מדלא קאמר ולא קריית. וברכת המזון לא נתקן להן משום דרכי שלום, ואפילו הכי לא היה רוצה רבי פרידא לברך בפני הכהן. **תיתי** — לי דלא עבדי שותפות עם הגוי — אפילו בענין שאינו יכול לבא לידי שבעה, ואפילו יחול עליו שבעה יספרנו, דשרי בשאר בני אדם — אפילו הכי לא היה רוצה לעשות.

ועוד אמר רב יהודה בית הכנסת שחרב — קשה: מאי "ועוד"? דהא לעיל הוה מקול טפי מחכמים, והכא הוא מחמיר, ואם כן מאי ועוד? ויש לומר: דקאי אהא דאמר רבי יהודה ברישא מוכרין אותו לשם חצר, ודוקא לשם חצר קאמר, אבל סתם — אינה יורדת מקדושתה, והיינו ועוד דאמר רבי יהודה. כלומר, ועוד חומרא אחרת מלבד הראשונה.

אין אוכלין ואין שותין בזה — והא דאמר בריש "עריב פסחים" (פסחים קאא) דאורחין אכלו ושתו בבי כנישתא — רוצה לומר: בחדר הסמוכה לבית הכנסת.

מתנותיה — הורוע והלחיים והקיבה. ולא ברכת — בסעודה לפני כהן, דאמר מר (גיטין נט, ב). "וקדשתו" (ויקרא כא) — לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון. משניא — שגורמין לבני אדם לשנאותו, שהוראה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ. אומר: אין נחת רוח בתורה. לא נתכבדתי בו — מפרש לה ואילו. מרא = פור"ש בלעז.

וקא שקיל מיניה — לכבדה, וישאנה הוא. דרית במאתך — שאתה נושא כלי כזה בערך. גזווי = סריסין. היו עבדים משרתים אותו, וקא מהו ליה לרבי עקיבא, סבורין היו שהיה קץ בחייו. אם נאמר כבש — זאת הכבש אחד תעשה בבקר. ולא מימיהם היו הדיעות. וההרת — דברי רע למי שציערני. ללמוד אני צריך — אולי אוכל לקיים. לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אלך ואם אירא — אלישע אמר כן להורס. הכאים אחריר בהמה ידעו — בתמיה: אין טוב לך לחיות ימים רבים כמותי, שאם כן לא יטלו בניך בגדולתך. ואתה נשאי, והם כל ימיהם היו הדיעות. וההרת — דברי תורה. בלא תורה — גרסתי שגורה בפי תמיד. [בתנכות] — אם כינו שם לחבירו לגנאי. ואפרי לה [בתנכות] — אפילו אותו כינו שמסודר ובא לו ממשפחתו שם דופי. כמו "כתב חניכתי וחניכתי" דמסכת גיטין (פו, ב).

משנה מפשילין חבלים — והוא הדין לכל מלאכות, אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי, ובית הכנסת גדול הוא וראוי ומספיק לכך. מפני ענמת נפש — מניחין בו עשבים, כדי שתהא ענמת נפש לרואיין ושיזכירו את ימי בנינו, ואת שהיו רגילין להתאסף שם — יבקשו רחמים שיחזרו לקדמותו. **גמרא** אין אוכלין בזה בו' — ולא גרסין "ואין אוכלין בזה" דכולהו פירושא דקלות ראש הן, לשון קלות שמקלין אותה. ואין

אמר ליה: רבי, אם נאמר "כבש", למה נאמר "אחד"? אמר להו: צורבא מדרבנן הוא שבקדוהו. "אחד" — מיוחד שבעדרו. אמר לו: מימי לא קבלתי מתנות, ולא עמדתי על מדותי וותרן בממוני הייתי. לא קבלתי מתנות — כי הא דרבי אלעזר, כי הוה משדרי ליה מתנות מפי נשיאה, לא הוה שקיל; כי הוה ממוני ליה, לא הוה אויל. אמר להו: לא ניחא לכו דאחיה? דכתיב: "שונא מתנת יתוה". רבי זורא כי הוה משדרי ליה מפי נשיאה, לא הוה שקיל; כי הוה ממוני ליה, אויל. אמר: אתייקורי דמתיקורי בי. ולא עמדתי על מדותי. אמר רבא: כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו, שנאמר: "נשא עון ועבר על פשע" — למי נושא עון? למי שעובר על פשע. שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים? אמר לו: קצת בחיי? אמר לו רבי, תורה היא וללמוד אני צריך! אמר לו: מימי לא נסתפלת בךמות אדם רשע. דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתפל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר: "ולולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אלך ואם אירא". רבי אלעזר אמר: עיניו פחות, שנאמר: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת" משום דאסתפל בעשו הרשע, והא גרמא ליה? והאמר רבי יצחק: לעולם אל תהי קללת הדין קלה בעיניו, שהרי אבימלך קלל את שרה, ונתחיים בזרעה, שנאמר: "הנה הוא לך כמות עינים" — אל תקרי "כמות" אלא "כסית עינים"! הא והא גרמא ליה. רבא אמר מהבא: "שאת פני רשע לא טוב". בשעת פטירתו, אמר לו: רבי, ברכני! אמר לו: יהי רצון שתגיע לחצי ימי. ולכלהו לא? אמר לו: הפאים ארריך בהמה ירעו? אבה בר איהו ומנימן בר איהו — חד אמר: תיתי לי דלא אסתפל בגוי, וחד אמר: תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי גוי. שאלו תלמידיו את רבי זורא: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חבירי, ולא קראתי לחבירי בפניכתי. ואמרי לה: בפניכתי. **משנה** ועוד אמר רבי יהודה: בית כנסת שחרב אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שומחין על גג פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" — קדושתן אף בשהן שוממין. עלו בו עשבים, לא יתלוש מפני ענמת נפש. **גמרא** תנו רבנן: בתי כנסיות אין נוהגין בהם קלות ראש, אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין

בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין – רוצה לומר: כל זמן שהן בטלן. דהא חזינן
בבביתא דלעיל וגם שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בנשמים מפני גשמים,
אלא משום דשמעתא בעי צילותא. והבא מיירי כשחורב. דאז מהני התנאי. ודוקא לאותן
שבבבל מהני התנאי, שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן, אבל לאותן

שבארץ ישראל – לא מהני תנאי, שהרי קדושתן
לעולם קיימת. ואם תאמר: כיון דמהני תנאי
לאותן שבבבל, אם כן קשה מזההא דלעיל (כ"ב)
דרבינא דהוא ליה בי כנישתא בארעיה, ואמר ליה
רב אשי: זיל ובנה משבעה טובי העיר. ואמאי
איצטרך לעשות כן אחר שנחרב? ויש לומר:
משום דרעה, דוריעה הוי קלות ראש ביותר
ועגמת נפש, ומשום הכי אסור אפילו בחורבנה.
ואף על פי כן אין נחגזין בהן קלות ראש –
פירושו: בבניה, שהרי בחורבנה שרי בכל
הני ואצטרך לאשמעינן, משום דסלקא דעתך
אמינא דדוקא אבילה ושותיה דהוי קלות ראש
ביותר הוא דאסור, אבל חשבונית דלא הוי קלות
ראש כל כך – סלקא דעתך אמינא דשריא, קא
משמע לן דלא. **שאפילו** רואות טפת דם
בחרדל וישובות עליה שבעה נקיים – ולא קשא
מהא דאמר גנדה (ט"ו, א) ובפרק "יוצא דופן" (שם)
(מ"ג, א) שאפילו כעין חרדל טמא. דשמא התם לא
מיירי להצריכה שבעה נקיים, אלא להיות נדה
דאורייתא. וקשאי: הויאך מצינו טפה בחרדל
העומת שבעה נקיים בדאורייתא? ודאי לא
תקנו חכמים דבר דלית דבוותה דאורייתא! ויש
לומר: דאשכחנא בה שפיר בשבעה לספירתה,
סוותרת הכל.

מבטלין

ואין נאותין בהם, ואין מטיילין בהם, ואין נכנסין בהן
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואין
מספידין בהן הספד של יחיד. אבל קורין בהן ושונין
בהן ומספידין בהן הספד של רבים. אמר רבי יהודה:
אימתי? בישובן, אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן
עשבים, ולא יתלוש מפני עגמת נפש. עשבים מאן
דכר שמייהו? חסורי מיחסרה והכי קתני: ומכבדן
אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים. אמר
רבי יהודה: אימתי? בישובן, אבל בחורבנן מניחין
אותן לעלות, עלו בהן עשבים לא יתלוש מפני עגמת
נפש. אמר רב אסי: בתי כנסיות שבבבל, על תנאי הן
עשויין, ואף על פי כן אין נחגזין בהן קלות ראש. ומאי
ניהו? חשבוניות. אמר רב אסי: בית הכנסת שמשחשבין
בו חשבוניות מלינים בו את המת. מלינים סלקא
דעתך! לא סגי דלאו הכי? אלא לסוף שילינו בו מת
מצוה. "ואין נאותין בהם." אמר רבא: חכמים
ותלמידיהם מותרים. דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי
בי רבנן? ביתא דרבנן. "ואין נכנסין בהן בחמה מפני
החמה ובגשמים מפני הגשמים." כי הא דרבינא ורב
אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא.

אתא וילחא דמימרא עיילי לבי כנישתא. אמרי: האי דעיילין לבי כנישתא לאו משום מימרא
אלא משום דשמעתא בעא צילותא כימא דאסתנא. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:
אי אצטרך ליה לאיניש למקרי גברא מבי כנישתא מאי? אמר ליה: אי צורכא מרבנן הוא,
לימא הלכתא; ואם תנא הוא, לימא מתניתין; ואי קרא הוא, לימא פסוקא; ואי לא, לימא ליה
ליגוקא: אימא לי פסוקיך. אי נמי, גישהי פותחא וניקום. "ומספידין בהן הספד של רבים." היכי
דמי הספידא דרבים? מתווי רב חסדאי: גנזן הספידא דקאי ביה רב ששת. מתווי רב ששת:
גנזן הספידא דקאי ביה רב חסדא. רפרם אספדה לכלתיה בבי כנישתא. אמר: משום יקרא
ידי ודמייתא אתו בוליה עלמא. רבי יורא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא. אמר: אי משום
יקרא ידי, אי משום יקרא ידיה דמייתא, אתו בוליה עלמא. ריש לקיש ספדיה לההוא צורכא
מרבנן דשכיח בארעא דישורא, דהוי תני הלכתא בעשרים וארבע שורתא. אמר: ווי חסדא
ארעא דישורא גברא רבה! ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וספרי ותוספתא ושכיב. אתו ואמרו
ליה לרב נחמן: ליספדיה מר! אמר: היכי נספדיה? הי צנא דמלי סיפרי חסר? תא חזי בין
תקיפי דארעא ישראל לחסדי בבל. תנן התם: ודאשתמש בהנא חלף. תני ריש לקיש: זה
המשתמש במו ששונה הלכות, פתרה של תורה. ואמר עולא: לשתמש איניש במאן דתני
ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה. פי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא. מטא
עורקמא דמיא. אתא ההוא גברא ארעביה אפתפיה וקא מעבר ליה. אמר ליה: קרית? אמר
ליה: קרינא. הנית? תנינא ארבעה סדרי משנה. אמר ליה: פסלת לך ארבעה טורי ומעגנת בר
לקיש אפתפד! שרי בר לקישא במיא! אמר ליה: נחא לי דאשמעינן למר. אי הכי גמור מיני
הא מלתא דאמר רבי יורא: בנות ישראל הן החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם
בחרדל וישובות עליו שבעה נקיים. תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות מוכבט לו שהוא בן
עולם הבא, שנאמר: "הליכות עולם לו." אל תקרי "הליכות" אלא "הלכות". תני רבנן:

מבטלין

ואין נאותין — ואין מתקשטין לתוכו, ואין מטיילין שם. הספד של רבים — של תלמיד
חכם שמת, שצריכין להתאסף ולהספידו. ובית הכנסת ראוי לכך, לפי שהוא בית גדול.
מאן דכר שמייהו — היכא שמעינן לתנא קמא לעשות בהן דבר שמונעים מלעלות
עשבים. **אימתי** — מכבדן ומרביצין אותן ביישובן. לאחר שמכבדן מולפין את המים
להרביץ את האבק. **על תנאי** — על מנת
שישתמשו בהן. **מלינין בו** — משמע: דוחבה
היא להלחין בה את המת. **לסוף שילינו בו מתי**
מצוה — שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין.
מאי בי רבנן — למה קורין בתי מדרשות "בי
רבנן" — לפי שביניהם הוא לכל דבר. **זילחא**
דמפרא — זרם מים שבאין בבית. **לאו משום**
מיפרא — שיגן עליו מפני הגשמים, שאם לא
היינו עוסקין בשמעתא — לא היינו נכנסין.
צילותא — דעת צלולה ומיושבת, שאינו טרוד
בכלום מחשבה. **אי צריכא ליה איניש למקרי**
גברא מבי כנישתא מאי ניעבד — מאדור שאין
נכנסין בהן שלא לצורך. **לימא ליגוקא** —
שהתינוקות היו גילין לקרות בבית הכנסת. כגון
הספידא דקאי בי רב ששת — אם ימות אדם
אחד בי רב ששת. **אמר אי משום יקרא ידי אי**
משום יקרא דמייתא — הוה ליה הספד של רבים.
אתו כולי עלמא — לספור. **דהוה תני הלכתא** —
שהיה שונה משניות לתלמידים. **בעשרים וארבע**
שויות — של תלמידים. הכי גרסין: **חסדא ליה**
ארעא דישורא גברא רבה. היכי אספדי — במאי
אספדו. **הי צנא מלא סיפרי** — אינו אלא כסל
שמילאדו ספרים, ואין מבין מה בתוכה. אף
שונה הלכות ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד,
שיבינוהו טעמי משנה. ופעמים שדברי משנה
סותרין זה את זה, וצריך להרצה, כגון: הבא
במאי עסקינן, וכו', **הא מני** — רבי פלוני היא,
וכגון: חסורי מיחסרה, אינו יודע מה שונה.
תקיפי דארעא דישורא — ריש לקיש, דאמרין
במסכת יומא (ט, ב), דאפילו בהדי רבה בר בר
חנה לא משתעי, דמאן דמשתעי בהדי ריש
לקיש בשוקא יחבין ליה עיסקא בלא סהרי. רב
נחמן בר יצחק מחסדיי בבל, בשילוחו מסכת
סוטה (מט, ב), דקאמר ליה: לא תיתי יראת
חטא — דאיכא אנא. **כתנא** — בטר תורה. חלף
— עבר מן העולם. **עורקמא דמיא** = שלולית של
מים מכונסין. **דאשתמעינא** — שאשמע לאדוני.
שהחמירו על עצמן — דמודאורייתא אין צריכה
שבעה נקיים אלא הראוהא שלושה ימים צרופים
בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, אבל
בתחלת נדתה — אפילו ראתה כל שבעה ופסקה
לערב — טובלת בלילה. והן החמירו על עצמן,
לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן
עומדות באחד עשר ימים שבין נדה לנדה. ואם
תאמר: לא יחמירו אלא בשלושה צרופין,
בדכתיב "מים רבים בלא עת נדתה" (ויקרא טו)
— פעמים שראיית דם נדה מוקזתה לשבעה
נקיים מן התורה. כיצד? התחילה לספור שבעה
נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה, וספרה שבעה
נקיים, ובשביעי ראתה אפילו בחרדל — סתרה
הכל. וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים. אי
נמי: שזאת ראתה שני ימים ולא ידיעה, והיום
ראתה וידעה, דהוה להו שלשה ימים צרופין,
וצריכה שבעה נקיים, ועל כן החמירו.

לחכנסת

מגילה דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קעא

1 וְאִין נִיאוּתִין 1-מִתְקַשְׁטִים בְּהֶם, וְאִין מְטִילִין בְּהֶם, וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶן
2 בְּחִמָּה לְהִגֵּן מִפְּנֵי הַחֶמֶךְ וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים, וְאִין מְסַפְּדִין בְּהֶן
3 הַסֶּפֶד שֶׁל יְהוּד שְׁמֹת. אֲכָל קוֹרִין בְּהֶן וְשׁוֹנִין בְּהֶן, וּמְסַפְּדִין בְּהֶן
4 הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים, כְּגוֹן חֹכֵם שְׁמֹת שְׁמֹתֵאסְפִים לְהַסְפִּידוּ בְּבֵית גְּדוֹל,
5 וּבֵית הַכִּנְסֹת רֹאיוּ לִכְר.
6 הַבְּרִייתָא מִמְשִׁיבָה בַּעֲנִין בְּתִי כְּנִסְיוֹת: אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה, אִימְתִי מוֹתֵר
7 לְהַסִּיר עֹשִׁים מִבֵּית כְּנִסְיוֹת, בִּישׁוּבָן כְּשִׁמְתַּפְּלִים שֶׁם, אֲכָל
8 בְּחוֹרְבָנָהּ, מְנִיחִין אוֹתָן וְעוֹלִין בְּהֶן עֲשָׂכִים וְלֹא יִתְלוּשׁ, מִפְּנֵי עֲנִמֹת
9 נֶפֶשׁ שְׁתָּהּ לְרֹאיֶיהֶם וְכַמְבוּאֵר בְּמִשְׁנָה.
10 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: עֲשָׂכִים מֵאֵן דְּכִרְ שְׁמִיּוּהוּ – וְכִי תִגַּא קְמֹא הַזְכִּיר
11 עֹשִׂים שְׂרָבִי יְהוּדָה הוֹצֵרְךָ לִזְמֹר אִימְתִי מוֹתֵר לְהַסִּיר. מִיִּישֵׁבֶת
12 הַגְּמָרָא: חֲסוּרִי מִיִּתְסָרָא בְּבְרִייתָא, וְהָכִי קִתְּנִי, וּמְכַבְּדִין אוֹתָן –
13 מְנַקִּים אֶת בְּתִי הַכִּנְסֹת, וּמְרַפְּצִין אוֹתָן – מְשַׁכְּבִים אֶבֶק שְׁבָהֶם עַל
14 הַקֶּרֶקֶע בּוֹיִלּוֹף מִיָּם, כִּי שְׁלֹא יַעֲלוּ בְּהֶן עֲשָׂכִים וְיִתְבּוּזוּ. וְאִמֵּר רַבִּי
15 יְהוּדָה, אִימְתִי עוֹשִׂים כִּךְ, בִּישׁוּבָן, אֲכָל בְּחוֹרְבָנָהּ, מְנִיחִין אוֹתָן
16 לְעֻלּוֹת, וְאֵם עָלוּ בְּהֶם עֲשָׂכִים לֹא יִתְלוּשׁ, מִפְּנֵי עֲנִמֹת נֶפֶשׁ.
17 בַּעֲנִין קְדוּשַׁת בְּתִי כְּנִסְיוֹת שֶׁבִּבְלָא: אִמֵּר רַבִּי אִסִּי, בְּתִי כְּנִסְיוֹת
18 שֶׁבִּבְלָא עַל תְּנָאִי הֵן עֲשׂוּיָן, שְׁהִתְנוּ בְּבִנְיָתָם שׁוֹכְלוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
19 בָּהֶם, וְאֵף עַל פִּי כִּי אִין נוֹהֲגִין בְּהֶן קְלוֹת רֹאשׁ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְאִי
20 נִיְהוּ קְלוֹת רֹאשׁ הָאֶסוּרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵינּוּ חֲשׁוֹנוֹת שֶׁל חוּל.
21 עוֹנֵשׁ עַל חִישׁוֹב חֲשׁוֹנוֹת בְּבֵית הַכִּנְסֹת: אִמֵּר רַב אִסִּי, בֵּית הַכִּנְסֹת
22 שֶׁמְחַשְׁבִּין בּוֹ חֲשׁוֹנוֹת, מְלִינִין בּוֹ אֶת הַמֵּת. הַגְּמָרָא מְבִינָה שְׁחוּבָה
23 לַעֲשׂוֹת כִּךְ, וְתַמְהָה: וְכִי מְלִינִין סִלְקָא דְעֵתָא, הָאֵם לֹא סִי דְלֹאָו הָכִי
24 – בְּלֹא הִלַּנְת הַמֵּת. מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא: אֵלָּא, הַכוּוֹנָה הִיא שְׁלִסְפָּה
25 יוֹבֵאֵם לִידֵי כִךְ שְׁלִינִין בּוֹ מֵת מְצוּלָה, שִׁמּוּתוֹ בַּעֲדֵי מֵתִים שְׁאִין לָהֶם
26 קוֹבָרִים.
27 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמְבוּאֵר בְּבְרִייתָא לְעִיל. שִׁנְיָה: וְאִין נִיאוּתִין בְּהֶן.
28 הַגְּבִלָה לְדִין זֶה: אִמֵּר רַבָּא, חֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם מוֹתְרִין לְהַתְקַשֵּׁת
29 בְּהֶם כְּבִבְתֵּם, דְּאִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, מֵאִי – מִדּוּעַ נִקְרָא בֵּית
30 הַמִּדְרָשׁ יוֹ רַבְּנִין, מִשּׁוּם שְׁהוּא אֲכָן בִּיתָא דְרַבְּנִין, וּמוֹתְרִים לַעֲשׂוֹת
31 בּוֹ מִזֶּה שְׂרָגִילִים בְּבִיתֵם.
32 עוֹד שִׁנְיָה בְּבְרִייתָא לְעִיל: וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶן בְּחִמָּה מִפְּנֵי הַחֶמֶךְ
33 וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: כִּי הָא – כִּפִּי הַמַּעֲשֶׂה,
34 דְרַבְּנִין וְרַב אֲדָא בְּרַ מִתְּנָה הוּוּ קְרִימִי וְשְׁאֵלִי שְׁאִילָתָא בְּלִימּוֹד
35 מְרַבָּא, וְיִלְחָא דְמִיִּתְרָא – זֶרֶם מִיָּם חֹזֵק וִירֵד עֲלֵיהֶם, וְעִילִי
36 מִפְּנֵי לְבִי בְּנִישְׁתָּא, וְאִמֵּר, הָאִי דְעִילִין לְבִי בְּנִישְׁתָּא, לֹאָו מִשּׁוּם
37 לְהִגֵּן מִמִּיִּתְרָא, שׁוּזָה אֶסוּר, אֵלָּא מִשּׁוּם דְשִׁמְעָתָא בְּעָא צִילּוֹתָא
38 כִּיּוֹמָא דְאִתְקַתָּא – שְׁצִירָךְ לִימּוֹד דַּעַה צִלּוּלָה כּוּיּוֹם שֶׁל רוּחַ
39 צַפּוֹנִית, וְלִכְן נִכְנְסוּ כְּדִי שְׁלֹא יִטְרִידוּ הַמִּים אֶת דַּעַתָּה.
40 דִּין נֹסֶף בַּעֲנִין כְּנִיסָה לְבֵית הַכִּנְסֹת שְׁלֹא לְתַפִּילָה: אִמֵּר לִיָּה רַב
41 אֲחָא בְּרִיהַ דְרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, אִי אֲצִינָא לִיָּה לְאִנִּישׁ לְמִיִּתְרָא לְנִקְרָא
42 מִיָּה בְּנִישְׁתָּא, מֵאִי – מִזֶּה יַעֲשֶׂה, זֶרֶם אִין נִכְנְסִים אֵלָיו לְצוּרָךְ.
43 אִמֵּר לִיָּה, אִי צוֹרְכָא מְרַבָּן – תַּלְמִיד חֹכֵם צַעִיר וְחָרִיף הוּא, לִיָּא
44 דְבַר הַלְבָּתָא וְאַחֵר כִּךְ יִקְרָא לְחַבִּירוֹ, וְאִי תִנָּא מִשְׁנִיּוֹת הוּא וְאִינוּ
45 יוֹדַע הַלְכוֹת, לִיָּא מְתִנְתָּא, וְאִי קְרָא פְסוּקֵי תוֹרָה הוּא וְאִינוּ יוֹדַע
46 אֶף מִשְׁנִיּוֹת, לִיָּא פְסוּקָא. וְאִי גַם זֹאת לֹא, לִיָּא לִיָּה לִינוּקָא 1-יֵלֵד
47 קִטָּן אִיָּא לִי פְסוּקָה – פְּסוּקֵי שְׁלֹמֹמֶר, אִי נִמִּי נִישְׁתִּי פוֹרְתָא בְּבֵית
48 הַכִּנְסֹת וְנִיָּקוּם, שְׁגַם הִישִׁיבָה בּוֹ מִצּוּחַ הִיא.
49 הַמִּשְׁךְ בִּיאוֹר הַבְּרִייתָא לְעִיל. שִׁנְיָה: וּמְסַפְּדִין בְּהֶן הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים.
50 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמִי הַסֶּפֶד דְרַבִּים. הַגְּמָרָא מִבְּרַת: וּמִחִי

1 וְאִין נִיאוּתִין 1-מִתְקַשְׁטִים בְּהֶם, וְאִין מְטִילִין בְּהֶם, וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶן
2 בְּחִמָּה לְהִגֵּן מִפְּנֵי הַחֶמֶךְ וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים, וְאִין מְסַפְּדִין בְּהֶן
3 הַסֶּפֶד שֶׁל יְהוּד שְׁמֹת. אֲכָל קוֹרִין בְּהֶן וְשׁוֹנִין בְּהֶן, וּמְסַפְּדִין בְּהֶן
4 הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים, כְּגוֹן חֹכֵם שְׁמֹת שְׁמֹתֵאסְפִים לְהַסְפִּידוּ בְּבֵית גְּדוֹל,
5 וּבֵית הַכִּנְסֹת רֹאיוּ לִכְר.
6 הַבְּרִייתָא מִמְשִׁיבָה בַּעֲנִין בְּתִי כְּנִסְיוֹת: אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה, אִימְתִי מוֹתֵר
7 לְהַסִּיר עֹשִׂים מִבֵּית כְּנִסְיוֹת, בִּישׁוּבָן כְּשִׁמְתַּפְּלִים שֶׁם, אֲכָל
8 בְּחוֹרְבָנָהּ, מְנִיחִין אוֹתָן וְעוֹלִין בְּהֶן עֲשָׂכִים וְלֹא יִתְלוּשׁ, מִפְּנֵי עֲנִמֹת
9 נֶפֶשׁ שְׁתָּהּ לְרֹאיֶיהֶם וְכַמְבוּאֵר בְּמִשְׁנָה.
10 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: עֲשָׂכִים מֵאֵן דְּכִרְ שְׁמִיּוּהוּ – וְכִי תִגַּא קְמֹא הַזְכִּיר
11 עֹשִׂים שְׂרָבִי יְהוּדָה הוֹצֵרְךָ לִזְמֹר אִימְתִי מוֹתֵר לְהַסִּיר. מִיִּישֵׁבֶת
12 הַגְּמָרָא: חֲסוּרִי מִיִּתְסָרָא בְּבְרִייתָא, וְהָכִי קִתְּנִי, וּמְכַבְּדִין אוֹתָן –
13 מְנַקִּים אֶת בְּתִי הַכִּנְסֹת, וּמְרַפְּצִין אוֹתָן – מְשַׁכְּבִים אֶבֶק שְׁבָהֶם עַל
14 הַקֶּרֶקֶע בּוֹיִלּוֹף מִיָּם, כִּי שְׁלֹא יַעֲלוּ בְּהֶן עֲשָׂכִים וְיִתְבּוּזוּ. וְאִמֵּר רַבִּי
15 יְהוּדָה, אִימְתִי עוֹשִׂים כִּךְ, בִּישׁוּבָן, אֲכָל בְּחוֹרְבָנָהּ, מְנִיחִין אוֹתָן
16 לְעֻלּוֹת, וְאֵם עָלוּ בְּהֶם עֲשָׂכִים לֹא יִתְלוּשׁ, מִפְּנֵי עֲנִמֹת נֶפֶשׁ.
17 בַּעֲנִין קְדוּשַׁת בְּתִי כְּנִסְיוֹת שֶׁבִּבְלָא: אִמֵּר רַבִּי אִסִּי, בְּתִי כְּנִסְיוֹת
18 שֶׁבִּבְלָא עַל תְּנָאִי הֵן עֲשׂוּיָן, שְׁהִתְנוּ בְּבִנְיָתָם שׁוֹכְלוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
19 בָּהֶם, וְאֵף עַל פִּי כִּי אִין נוֹהֲגִין בְּהֶן קְלוֹת רֹאשׁ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְאִי
20 נִיְהוּ קְלוֹת רֹאשׁ הָאֶסוּרָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵינּוּ חֲשׁוֹנוֹת שֶׁל חוּל.
21 עוֹנֵשׁ עַל חִישׁוֹב חֲשׁוֹנוֹת בְּבֵית הַכִּנְסֹת: אִמֵּר רַב אִסִּי, בֵּית הַכִּנְסֹת
22 שֶׁמְחַשְׁבִּין בּוֹ חֲשׁוֹנוֹת, מְלִינִין בּוֹ אֶת הַמֵּת. הַגְּמָרָא מְבִינָה שְׁחוּבָה
23 לַעֲשׂוֹת כִּךְ, וְתַמְהָה: וְכִי מְלִינִין סִלְקָא דְעֵתָא, הָאֵם לֹא סִי דְלֹאָו הָכִי
24 – בְּלֹא הִלַּנְת הַמֵּת. מִיִּישֵׁבֶת הַגְּמָרָא: אֵלָּא, הַכוּוֹנָה הִיא שְׁלִסְפָּה
25 יוֹבֵאֵם לִידֵי כִךְ שְׁלִינִין בּוֹ מֵת מְצוּלָה, שִׁמּוּתוֹ בַּעֲדֵי מֵתִים שְׁאִין לָהֶם
26 קוֹבָרִים.
27 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמְבוּאֵר בְּבְרִייתָא לְעִיל. שִׁנְיָה: וְאִין נִיאוּתִין בְּהֶן.
28 הַגְּבִלָה לְדִין זֶה: אִמֵּר רַבָּא, חֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם מוֹתְרִין לְהַתְקַשֵּׁת
29 בְּהֶם כְּבִבְתֵּם, דְּאִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִוי, מֵאִי – מִדּוּעַ נִקְרָא בֵּית
30 הַמִּדְרָשׁ יוֹ רַבְּנִין, מִשּׁוּם שְׁהוּא אֲכָן בִּיתָא דְרַבְּנִין, וּמוֹתְרִים לַעֲשׂוֹת
31 בּוֹ מִזֶּה שְׂרָגִילִים בְּבִיתֵם.
32 עוֹד שִׁנְיָה בְּבְרִייתָא לְעִיל: וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶן בְּחִמָּה מִפְּנֵי הַחֶמֶךְ
33 וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: כִּי הָא – כִּפִּי הַמַּעֲשֶׂה,
34 דְרַבְּנִין וְרַב אֲדָא בְּרַ מִתְּנָה הוּוּ קְרִימִי וְשְׁאֵלִי שְׁאִילָתָא בְּלִימּוֹד
35 מְרַבָּא, וְיִלְחָא דְמִיִּתְרָא – זֶרֶם מִיָּם חֹזֵק וִירֵד עֲלֵיהֶם, וְעִילִי
36 מִפְּנֵי לְבִי בְּנִישְׁתָּא, וְאִמֵּר, הָאִי דְעִילִין לְבִי בְּנִישְׁתָּא, לֹאָו מִשּׁוּם
37 לְהִגֵּן מִמִּיִּתְרָא, שׁוּזָה אֶסוּר, אֵלָּא מִשּׁוּם דְשִׁמְעָתָא בְּעָא צִילּוֹתָא
38 כִּיּוֹמָא דְאִתְקַתָּא – שְׁצִירָךְ לִימּוֹד דַּעַה צִלּוּלָה כּוּיּוֹם שֶׁל רוּחַ
39 צַפּוֹנִית, וְלִכְן נִכְנְסוּ כְּדִי שְׁלֹא יִטְרִידוּ הַמִּים אֶת דַּעַתָּה.
40 דִּין נֹסֶף בַּעֲנִין כְּנִיסָה לְבֵית הַכִּנְסֹת שְׁלֹא לְתַפִּילָה: אִמֵּר לִיָּה רַב
41 אֲחָא בְּרִיהַ דְרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, אִי אֲצִינָא לִיָּה לְאִנִּישׁ לְמִיִּתְרָא לְנִקְרָא
42 מִיָּה בְּנִישְׁתָּא, מֵאִי – מִזֶּה יַעֲשֶׂה, זֶרֶם אִין נִכְנְסִים אֵלָיו לְצוּרָךְ.
43 אִמֵּר לִיָּה, אִי צוֹרְכָא מְרַבָּן – תַּלְמִיד חֹכֵם צַעִיר וְחָרִיף הוּא, לִיָּא
44 דְבַר הַלְבָּתָא וְאַחֵר כִּךְ יִקְרָא לְחַבִּירוֹ, וְאִי תִנָּא מִשְׁנִיּוֹת הוּא וְאִינוּ
45 יוֹדַע הַלְכוֹת, לִיָּא מְתִנְתָּא, וְאִי קְרָא פְסוּקֵי תוֹרָה הוּא וְאִינוּ יוֹדַע
46 אֶף מִשְׁנִיּוֹת, לִיָּא פְסוּקָא. וְאִי גַם זֹאת לֹא, לִיָּא לִיָּה לִינוּקָא 1-יֵלֵד
47 קִטָּן אִיָּא לִי פְסוּקָה – פְּסוּקֵי שְׁלֹמֹמֶר, אִי נִמִּי נִישְׁתִּי פוֹרְתָא בְּבֵית
48 הַכִּנְסֹת וְנִיָּקוּם, שְׁגַם הִישִׁיבָה בּוֹ מִצּוּחַ הִיא.
49 הַמִּשְׁךְ בִּיאוֹר הַבְּרִייתָא לְעִיל. שִׁנְיָה: וּמְסַפְּדִין בְּהֶן הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים.
50 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמִי הַסֶּפֶד דְרַבִּים. הַגְּמָרָא מִבְּרַת: וּמִחִי

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שישי עמ' א

6 **גמרא**
7 מכיון שמשנתנו דיברה בענין קדושת בית הכנסת, מביאה הגמרא
8 ברייתא בענין זה: תנו רבנן, בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש,
9 שהרי הם 'מקדש מעט' (חזקוניא יא טו), ובמקדש נאמר (ויקרא יט ל)
10 'ומקדשי תיכראו', ולכן אין אוכלין בהן ואין שותין בהן,

1 הדרך, שנאמר (ויקרא כו לא) 'והשמות את מקדשיכם', ובכך שהקדים
2 'והשמות' ל'מקדשיכם', מלמד שקדושתן עליהם אף בשעת
3 שוממין, ואם עלו בו עשבים, לא יתלוש אותם, מפני ענמת נפש
4 שתהא לרואיהם, שיזכרו את ימי בנינו ושהיו רגילים להתאסף
5 שם, ויבקשו רחמים שיחזור לקדמותו.

קעב מגילה דף כט עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

בביתא, ומצלינא ו-והתפללתיו בבי בנשפתא. אך ביין דשמיטת ליהא
 דקאמרי דוד (שם בו ח) 'ה' אהבתי מעון ביתך, ומעון בית ד' הוא בית
 הכנסת כדרשת רבא לעיל, הווי גריסנא בבי בנשפתא ששם הוא
 מעון ד'.

עוד בענין בתי כנסיות שבבבל: תניא בברייתא, רבי אלעזר הקפר
 אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות ששכבול שיקבעו לעתיד
 לבוא בארץ ישראל, שנאמר בנבואה על ביאת נבוכדנצר (ירמיה מז
 יח) 'כי בתיבדו בתיים ויכבדמל בים ובא, ומשמע שההרים תבור
 וכרמל עברו את הים ובאו ממקומם למקום נתינת התורה שרצו
 שתינת עליהם, והלא דברים קל וחומר, ומה תבור ויכרמל שלא באו
 אלא לפי שעה לקבל וללמוד תורה, ובזכות זו נקבעים בארץ ישראל,
 שהרי הם נמצאים בה, בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שתמיד
 קורין ומדיצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה שיקבעו בארץ
 ישראל.

דרשה בענין ההרים שרצו שתינתן התורה עליהם: דרש בר קפרא,
 מאי דכתיב (תהלים סח ז) 'למה תרצדון הרים נכננים הקר חמד אלהים
 לשבתו', הרים' הם תבור וכרמל שבשעת מתן תורה נתגאו ואמרו
 'עלי תינתן התורה' (כ"ד צט א), ותרצדון' הוא נוטריקון 'תרצו דין'
 כלומר תקיימו דין, שיצאתה בת קול ואמרת להם, למה תרצו דין עם
 סיני שעליכם תינתן התורה ולא עלי, הלא פולקם בעלי מומים
 אתם אצל סיני, ודורשים זאת ממה דכתיב הקא נכננים, וכתוב
 הים בבעלי מומים (ויקרא כא ב) 'או נפן או דק', והיינו שהם בעלי
 מומים מחמת גאוותם, ואילו הר סיני שפל היה. מסיימת הגמרא:
 אמר רב אשי, שמע מינה מדרשה זו, האי מאן דהירי ו-שמתגאהו
 בעל מום הוא.

שנינו במשנה: בית הכנסת שחרב אין עושין אותו קפנדריא.
 מבררת הגמרא: מאי קפנדריא. משיבה הגמרא: אמר רבא,
 קפנדריא בשמה, כלומר כפירוסה, ומאי בשמה, כמאן דאמר,
 אדמקפנא אדרי - עד שאקף שורות בתים אלו, אעויל בהא -
 אכנס דרך בית זה ואקצר דרכי, ואף כאן תחת להלך סביב בית
 הכנסת מקצר בו דרכו.

הגמרא מגבילה דין זה: אמר רבי אבהו, אם בבית הכנסת היה כבר
 שביל מעיקרא - קודם שנבנה, מותר לקצר שם דרכו.

היתר נוסף: אמר רב נחמן בר יצחק, הנכנס לבית הכנסת על מנת
 שלא לעשות קפנדריא אלא לשהות בתוכו, ולאחר מכן רוצה
 לצאת דרך פתח אחר, מותר לעשותו קפנדריא.

היתר נוסף: ואמר רבי חלבא אמר רב הונא, הנכנס לבית הכנסת
 להתפלל בו, מותר לעשותו קפנדריא, שנאמר (יחזקאל מט ט) 'ובבוא עם
 הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוית וצא דרך
 שער ננב, ומבואר שהכנסת לצורך מצוה מותר לו לצאת דרך שער
 אחר.

שנינו במשנה: אם עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עונת נפש.
 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, אינו תולש עשבים מבית הכנסת
 שחורב ומאכיל לבהמה, אבל תולש ומניח במקום שתלש, שיש
 עגמת נפש לרואיהם וירצו לבנותו כבתחילה, ושלח כמבואר
 במשנה שאין לתלוש כלל.

מתרצת הגמרא: כי תנן נמי מתניתין תולש ומאכיל תנן - גם כוונת
 המשנה היא לאסור רק כשתולש ומאכיל, ולא כשתולש ומניח.
 ברייתא בענין מקום נוסף שאין נוהגים בו בבזיון כבית הכנסת: תנו
 רבנן, בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש, ואין מרעין בהן בהמה,
 ואין מוליכין בהן אמת - (תעלתו המים, ואין מלקטין בהן עשבים.
 ואם ליקט עשבים, שורפן במקום, מפני כבוד מתים.

הגמרא מבררת את הטעם 'מפני כבוד מתים': איתא - על מה
 נאמר טעם זה, אילימא אפיפא שאם ליקט עשבים שורפם
 במקומם, קשה ביין ששורפן במקום מאי כבוד מתים איבא בכך.
 משיבה הגמרא: אלא נאמר ארשא, שאין נוהגים בבית הקברות
 בקלות ראש מפני כבוד המתים.

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת לקבורה, ולהכנסת הפלה מבית
 אביה לחופתה. אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיה מבטל
 תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה, ואף שהיתה תורתו
 אומנותו ולא היה לו עסק אחר.

הברייתא מגבילה דין זה בהוצאת המת: כמה דברים אמורים,
 בשאין שם אנשים ללוות המת כדי כל צורכו, אבל אם יש שם כל
 צורכו, אין מבטלין. וכמה אנשים הם כל צורכו, אמר רב שמואל
 בר אינא משמיה דרב, תריסר אלפי גברי - שנים עשר אלף איש
 שיבואו ללוותו, ועוד שיתא אלפי שיפורי - ששת אלפים אנשים
 שמכריזים שיבואו לכבדו. ואמרי לה, תריסר אלפי גברי, ומיניחי
 - ומתוכם שיתא אלפי שיפורי, כלומר ששת אלפים שילווהו, ועוד
 ששת אלפים שיכריזו.

שיטות נוספות כמה הוא כל צורכו: עולא אמר, בגון שיהיו שם
 הרבה אנשים עד דתיצי גברי - שתהיה מחיצת אנשים מאבולא
 ו-שער העיר עד סיפרא ו-בית הקברות, ששם סופדים לו. רב
 ששת אמר, בנתינתה של תורה בסיני, כך נטלתה מן העולם, והיינו
 פטירת תלמיד חכם שבכך תלמודו בטל, מה נתינתה היתה בששים
 ריבוא, אף נטלתה בששים ריבוא, ועד שיש מנין זה צריך לבטל
 תורה ללוותו. והני מילי למאן דקרי מקרא ותני משניות לעצמו,
 אבל למאן דמתני לאחרים, לית ליה שיעורא עד כמה יש לבטל
 תורה ללוותו, אלא בכל אופן מבטלים.

הגמרא חוזרת למעלת קדושת בית הכנסת, ותחילה מביאה
 ברייתא בענין גלות השכינה: תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא
 וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ששכב מקום שגלו
 בין האומות שכינה עמך. כשגלו למצרים היתה שכינה עמך,
 שנאמר (שמואל א' ב דו) 'הנגלה נגלית (לבי) ואל בית אביך בהיותם
 במצרים' וגו', וכן כשגלו לבבל היתה שכינה עמך, שנאמר (ישעיה מג
 יד) 'כזה אמר ה' וגו' למענכם שלחתי בכלה, ודורשים שאף השכינה
 עצמה גלתה לבבל עמם.

מוסיפה הברייתא: ואף בששה עתידין לינאל, שכינה נגאלת עמך,
 שנאמר (דברים א' א) 'ושב ה' אליהם את שבותם, ויש לדייק, 'והשב'
 לא נאמר כפי שראוי היה לומר, אלא 'ושב', מלמד שגם הקדוש
 ברוך הוא שב עמך מפי תפילות.

מבררת הגמרא: כשהיתה השכינה בבבל היבא שרתה. משיבה
 הגמרא: אמר אביי, בבי בנשפתא דשפתא - שהיה בעיר הוצל, ובבי
 בנשפתא דשפתא ויתבי - שחורב וחזר ונבנה בנשרדעא, ולא תימא
 שהיתה בכל עת הקא והקא, אלא זמנין הקא וזמנין הקא.

נאמר נוסף של אביי בענין זה: אמר אביי, תיתי לי - ישולם שכרי,
 דאפילו כי מרחיקנא - כשאני במרחק פרסה מאחד מבתי כנסיות
 אלו, עיילנא ומצלינא הן, משום שהשכינה מצויה שם.

מביאה הגמרא שני מעשים שאירעו בבית הכנסת דשף ויתבי:
 אבות דשמואל ו[לו] הוו יתבי בנשפתא דשף ויתבי בנשרדעא,
 איתא שכינה לבית הכנסת, ושמעו אבי שמואל ולוי קול ריגשא
 ו-רחש והבינו שהשכינה באה וקמו ונפקו מבית הכנסת מפני
 כבוד השכינה. אמנם רב ששת שהיה עיור, הוה יתבי בפעם אחרת
 בבי בנשפתא דשף ויתבי בנשרדעא, ואיתא שכינה ואלא נפק, איתו
 מלאכי השרת וקא מבטלו ליה ו-הפחידוהו. אמר לפניו - לפני ה',
 רבונו של עולם, עלוב ושאני עלוב, מי נדחה מפני מי, כלומר, הלא
 אני עיור ואניני יכול לצאת לבדי, ומדוע אני נדחה מבית הכנסת.
 אמר להו ה' למלאכי השרת, ששקוהו.

נאמר נוסף בענין קדושת בתי כנסיות בזמן הגלות: נאמר על זמן
 הגלות (יחזקאל יא טו) 'ואחי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק,
 המקומות שבהם יתיקום דבר זה, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות
 ששכבול ורבי אלעזר, אמר זה בית רבינו ו-רב ששכבול.

דרשה נוספת בענין זה: דרש רבא, מאי דכתיב (תהלים צ א) 'ה' מעון
 אתה היות לנו בדרך ודר', היכן אותו מעון שבו שוכן ה' בזמן הגלות,
 אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

נאמר נוסף בענין זה: אמר אביי, מרש הווי גריסנא לתלמודי

1 **מבטלין** תלמוד תורה להוצאת המת - ולא קשיא מחדאי דמסת דרך ארץ (ווסא פרק
2 ח), דאמרינן: מעשה ברבי עקיבא שמצא מת מצוה בדרך ונשאו ארבעה מילין
3 עד שהביאו לבית הקברות, וכשבא אצל רבי יהושע ורבי אליעזר וספר להם, אמרו לו: על
4 כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי! - לא היה מפני בטול למדור, אלא משום
5 שהיו ממקומו, ומת מצוה קונה מקומו.

6 **הני** מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית
7 ליה שיעורא - ממילא שמעינן דלמאן דלא
8 קרי ותני - אית ליה שיעורא, ואין מבטלין תלמוד
9 תורה בשבילו אלא כדי צורכו, להחזיק בו.
10 ודוקא לענין ביטול תורה, אבל לענין ביטול
11 מלאכה - אסור לכל בני העיר, שהרי בפרק "אלו
12 מגלחין" (מועד קטן כ"ב, ו) לא מחלק בענין
13 איסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי
14 ותני.

15 **אין** מרעין בהן בהמות - משום כבודן של
16 מתים. אבל האילנות שנטעין בהן -
17 מותרין, ואין בהם משום כבודן של מתים, אחרי
18 שאין על הקברים עצמן.

19 **לכל** מפסיקין וכו' וליום הכפורים - צריך לומר
20 דמיירי במנחת יום הכפורים שחל להיות
21 בשבת, ואזא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל
22 באותו שבת, וקורין בפרשת עריית, וכן בכל הני
23 שאין קורין אלא שלשה כגון תענית ומעמדות
24 וחנוכה ופורים. דליכא למימר דמיירי ביום
25 הכפורים שחריית שקורין בפרשת אחרי מות בחול
26 ששה ובשבת שבעה - דאם כן אמאי נקט יום
27 הכפורים? אפילו שאר מועדות נמי
על

1 להכנסת בלה - ללוותה מבית אביה לבית חופתה. כגון דחייצי גברי מאבולא לסיכרא
2 - מוחיצת אנשים משער העיר עד בית הקברות, מקום שסופדין אותו שם. כנתינתה -
3 של תורה. דשף ויתבי - ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמקן בגלות, לקיים
4 מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהילים קכ). רבי מרחקנא פרחא
5 - אני נכנס להתפלל בתוכו. רב ששת - סג

6 נחור הוה. בית רבינו - רב. ובפרסל בים יבוא
7 - למדנו שעבר כרמל את הים, ואימתי היה -
8 בשעת מתן תורה. כשהם - כמשמעה.
9 **אדמקיפנא** אורי אינול בנא - בעוד שאקף
10 שורות של בתים הללו אבנס דרך הבית הוה,
11 ואקצר את הדרך ממבוי למבוי, ובית הכנסת בין
12 שניקין. **מעיקרא** - קודם שנבנה בית הכנסת
13 שם. **ארישא** - משום כבודן של מתים. א"אין
14 נזהגין בהן קלות ראש? קאי. **משנה** קורין
15 בפרשת שקלים - להודיע שיביאו שקליהן
16 באר, כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה
17 חדשה, כדאמרינן בגמרא. ומפסיקין לשבת
18 הבאה - מלומר פרשה שנייה, כדי שתקרא
19 פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך
20 מדיית עמלק למדיית הקמ, פרה אריפא -
21 להזהיר את ישראל לטור, שיעשו פסחיהן
22 בשטרה. רביעית החודש הוה לכס - ששם
23 פרשת הפסח. ובתלמוד ירושלמי גוסינן. אמר
24 רבי חמא, בדין הוא שיקדום החודש לפרשת
25 פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו
26 נשרפה הפרה, ומפני מה הקרימוה - שהיא
27 טהרתן של ישראל. לכל מפסיקין - מלקרות
28 בענין היום, וקורין בענין מועד מעין המאורע.
29 למעמדות - וקורין במעשה בראשית, כדקתני
30 לקמן במתניתין. **גמרא** משמיעין על השקלים
31 - בהכרות בית דין.

ועל

22 **הקא** וזמנין הקא. אמר אביי: תיתי לי דכי מרחיקנא פרחא, עיילנא ומצלינא התם. אבוי
23 **דשמואל** ולוי הוו יתבי בכנישתא דשף ויתבי בנהרדעא. אתיא שכינה, שמעו קול ריגשא, קמו ונפקו. רב ששת הוה יתבי בבי
24 **כנישתא** דשף ויתבי בנהרדעא, אתיא שכינה ולא נפק. אתו מלאכי השרת וקא מבצתו ליה. אמר לפניו: רבונן של עולם, עלוב
25 ושאנינו עלוב מי נדחה מפני מי? אמר להו: שבקוהו! ואיהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות
26 שבבבל, ורבי אלעזר אמר: זה בית רבנו שבבבל. דרש רבא: מאי דכתיב: "ה' מעון אתה היית לנו"? אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.
27 אמר אביי: מריש הוא גריסנא בבייתא ומצלינא בבי כנישתא. פיון דשמעית להא דקאמר דוד: "ה' אהבתי מעון ביתך", הואי גריסנא
28 בבי כנישתא. תניא רבי אלעזר חקפא אומר: עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, שנאמר: "כי תבוא
29 בקהרים ובכרמל בים יבוא". והלא דברים קל וחומר: מה תבוא וקרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, נקבעים בארץ ישראל,
30 בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצים בהם תורה על אחת כמה וכמה! דרש בר קפרא: מאי דכתיב: "למה תרצונו הרים
31 גבננים"? יצתה בת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני? פולקם בעלי מומים אתם אצל סיני! כתיב הכא: "גבננים", וכתיב
32 התם: "או גבן או דק". אמר רב אשי: שמע מיפה האי מאן דיהיר, בעל מום הוא. "אין עושים אותו קפנדריא". מאי "קפנדריא"?
33 אמר רבא: קפנדריא בשמה. בשמה? כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי, אינול בנא. אמר רבי אבהו: אם היה שבייל מעיקרא מותר.
34 אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: הנכנס
35 לבית הכנסת להתפלל מותר לעשות קפנדריא, שנאמר: "ובכזא עם הארץ לפני ה' במועדים הקא דרך שער צפון להשתחוות וצא
36 דרך שער נגב". "עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש". והתניא: אינו תולש ומאכיל, אבל תולש ומינין! כי תנן נמי מתניתין
37 - תולש ומאכיל תנן. תנו רבנן: בית הקברות, אין נזהגין בהן קלות ראש. אין מרעין בהם בהמה, ואין מוליכין בהן אמת המים, ואין
38 מלקטין בהם עשבים. ואם ליקט שורפן במקומו, מפני כבוד מתים. אהייא? אילימא אסיפא - פיון ששורפן במקומו מאי פבור מתים
39 איכא? אלא ארישא. **משנה** ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר,
40 ומפסיקין לשבת אחרת. בשנה "זכור", בשלישית פרה אדומה, ברביעית "החדש הזה לכם", בחמישית חזרין לכסדרן. לכל מפסיקין
41 בראשי חודשים, בחנוכה, ובפורים, בתעניות, ובמעמדות, וביום הכפורים. **גמרא** תנן התם: באחד באדר משמיעין על השקלים,
ועל

על הכלאים דומן זריעה היא – לאו דוקא זמן זריעה, שהרי לא הו' חזון שמפרש

ב"המקבל" (בבא מציעא ק"ב). אלא רוצה לומר: סוף זריעה, וכבר גדלו התבואות

והזרעים ואו הכלאים ניכרין. אבל קודם לכן אינן ניכרין. **חדא** מכלל חבירתה איתמר –

ואם תאמר: ומאן דאמר מכללא, אמאי אמרה: והא כיון דידעינן אידך, כל שכן הא ויש

לומר: דמאן דאמרה באתריה דרב הוה, דסבר

דראש חודש אדר שחל להיות בשבת שאין

מוציאין כי אם שתי תורות, ולא הו' ידעי כלל

אידך דרבי יצחק, ומזה הטעם איצטרך

לאשמועין ההיא דראש חודש טבת שחל להיות

בשבת דמוציאין שלשה ספרי תורה.

והלכתא אין משיחין בחנוכה – פירושו:

לעשותו עיקר, ואף על גב דהלכתא

כרבה לגבי רב יוסף, מ"מ הוצרך לפסוק הלכה

כוותיה, משום דפליגי עליה שאר אמוראי.

עדיין

בן גמליאל אומר: שתי שבתות. אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל. פיון דאמר מר: בהמשה

עשר בו שולחנות יושבין במדינה ובעשרים וחמשה יושבין במקדש, משום שולחנות קדמינן

וקרינן. מאי פירשת שקלים? רב אמר: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי".

ושמואל אמר: "כי תשא". בשלמא למאן דאמר "כי תשא", היינו דקרי לה פירשת שקלים,

דכתיב בה "שקלים". אלא למאן דאמר "את קרבני לחמי", מיד "שקלים" כתיבי התם? אין.

טעמא מאי? בדרבי טבי. בשלמא למאן דאמר "צו את בני ישראל", משום דכתיבי "קרבנות"

התם, כרבי טבי, אלא למאן דאמר "כי תשא", "קרבנות" מי כתיבי? שקלים לאדנים כתיבי!

פתני רב יוסף: שלש תרומות הן: של מונח למזבח, ושל אדנים לאדנים, ושל בדרק הבית

לברק הבית. בשלמא למאן דאמר "כי תשא", היינו דשני האי ראש חודש משאר ראשי

החדשים. אלא למאן דאמר "צו את קרבני", מאי שני? שני, דאילו ראשי חדשים קרו שיתא

בענינא דיומא וחד בראש חודש, ואילו האידנא פולחו בראש חודש. הניחא למאן דאמר:

לסדר פירשיות הוא חוור. אלא למאן דאמר: לסדר ההפטרות הוא חוור ופרשתא דיומא

קרינן, מאי שני? שני, דאילו ראשי חדשים קרי שיתא בענינא דיומא וחד קרי בראש חודש,

ואילו האידנא קרי תלתא בענינא דיומא וארבעה קרו בראש חודש. מיתיבי: ראש חודש

אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ב"היודע הכהן". בשלמא למאן

דאמר "כי תשא", היינו דמפטירין ב"היודע הכהן" דדמי ליה, דכתיב: "כסף נפשות ערבו".

אלא למאן דאמר: "את קרבני לחמי", מי דמי? דמי, בדרבי טבי. מיתיבי: חל להיות בפרשה

הסמוכה לה בין מלפניה, בין לאחריה קורין אותה וכופלין אותה. בשלמא למאן דאמר "כי

תשא", היינו דמתרמי בההוא זימנא. אלא למאן דאמר "צו... את קרבני", מי מתרמי בההוא

זימנא? אין, לכגו מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין. תניא פותיה דשמואל: ראש חודש

אדר שחל להיות בשבת קורין "כי תשא" ומפטירין ב"היודע הכהן". אמר רבי יצחק נפחא:

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות, וקורין בהן, אחד בעניינו של יום,

ואחד בשל ראש חודש, ואחד ב"כי תשא". ואמר רבי יצחק נפחא: ראש חודש טבת שחל

להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן, אחד בעניינו של יום, ואחד בראש חודש,

ואחד בחנוכה. וצריכא. דאי איתמר בהא - בהא קאמר רבי יצחק, אבל בהך פרב סבירא ליה

דאמר פירשת שקלים "את קרבני לחמי", ובשתי תורות סגי. קא משמע לן. ולמיא הא ולא בעיא תד! חדא מפלל חבירתה איתמר.

איתמר: ראש חודש טבת שחל להיות בחול, אמר רבי יצחק: קרו תלתא בראש חודש, וחד בחנוכה. ורב דימי דמן חיפה אמר: קרו

תלתא בחנוכה וחד בראש חודש. אמר רבי מני: פותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא, דתדיר ושאני תדיר תדיר קודם. אמר רבי

אבין: פותיה דרב דימי מסתברא, מי גרם לרביעי שיבא? ראש חודש. הלכך רביעי בראש חודש פגי מיקרי. מאי הו' עליה? רב יוסף

אמר: אין משגיחין בראש חודש. ורבה אמר: אין משגיחין בחנוכה. והלכתא: אין משגיחין בחנוכה, וראש חודש עיקר. איתמר: חל

להיות ב"ואתה תצוה", אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא מ"ואתה תצוה" עד "כי תשא", וחד מ"כי תשא" עד "ועשית". אמר אבין:

אמר:

ועל הכלאים – לעקור כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה. חודש בחדשו לחדשי השנה

– כל הני חודשים למה לוי? אלא אמר תורה – יש לך חודש שאתה צריך לחדשו

בהבאת עלות תמידין ומוספין מתרומה חדשה – וזהו ניסן. כדאמרין בראש השנה

דגמרינן שנה שנה מניסן, דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב). כמאן –

מקדמינן כולי האי, דלא כרבן שמעון בן

גמליאל. בחפשה עשר באדר שולחנות – בעלי

מטבעות, המחלפין שקלי כסף בפרטות. יושבין

במקדש – הוא סימן שכבר קרב זמן לתרום את

השלכה בשלש קפות, וימחרו ויבאו. דמאותו

היום מתחילין למשכן את המעבדים. משום

שולחנות קדמינן – לאחד באדר, דהיינו שתי

שבתות. וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן

בפרק קמא דפסחים (ו, א). טעמא כדריב טבי –

טעמא מאי מיייתנן שקלים באדר – כדריב טבי,

שקיריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה.

והך מצוה התם כתיבא. שקלים לאדנים כתיבי

– התם, כדכתיב "ולקחת את כסף הכהנים

ונתת אותו על עבודת אהל מועד" והן השקלים

שנעשו מזה אדני המזבח, כדכתיב "וכסף פקודי

העדה וגו' יהיה מאת כתר הכסף לצקת את אדני

הקדש" וגו'. שלש תרומות – נאמרו שם

"מחצית השקל תרומה לה" "תן תרומת ה"

"לתת את תרומת ה" תרומת אדנים היתה

לאדנים, ותרומת מונח למזבח, לקנות מן

קרבנות עבור לכל השנה, דכתיב בה "לכפר על

נפשתיכם". לברק הבית – היא לא היתה שוח

בבולן, אלא איש כפי נדבתו. שאמר "ויבאו

האנשים על הגשים כל נדיב לב" וגו' (שמות

לח). הניחא למאן דאמר – בפרקין, האי דקתני

מתניתין בחמישית חורין לכסדרן. לפר

פירשיות הוא חוור – שקראו את אלו, והפסיקו

מלקרות את פרשת השבת. איכא למימר

כדאמר האידנא קרו כולחו בדראש חודש, אלא

למאן דאמר כו' דמפרש חורין לכסדרן לסדר

ההפטרות – אלמא ההפטרות הופסקו עד הנה

אבל לא הפרשיות, דעד השתא הו' קרו נמי

מענינא דיומא, מאי שני כדריב טבי – "זאת

עולת חודש" בשקלים אמר. חל להיות – ראש

חודש אדר בפרשה הסמוכה לפרשת שקלים.

וכופלין אותה – בשבת שניה, אף על פי

שקראו בראשונה. בההוא זימנא – באותו פרק

של אדר. מי מתרמי – וחלא בפרשת פינחס

דיא, שהיא סמוכה לחודש אב. דמסקי אורייתא

– מסיימין חמשה חומשין פעם אחת לשלש

שנים, ולא בכל שנה כמו שאנו עושין. אין

משיחין – לעשות עיקר.

אמר

מגילה דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) קצה

מתרצת הגמרא: לדבריו שני בכך דאילו בשאר ראשי חדשים קרו
 שיתא קוראים בעניינא דיומא – פרשת השבוע, וחד בראש חודש,
 ואילו האידנא כשחל ראש חודש אדר בשבת, קוראים בולחו – כל
 שבעת הקוראים בראש חודש.
 מקשה הגמרא על התירוצי: הניחא למאן דאמר (למן ל) שמה
 שנאמר במשנה שלאחר גמר קריאת ארבע הפרשיות חוזרים
 לבסדרם, לסדר פרשיות הוא חוזר, והיינו שבשבתות אלו נדחית
 פרשת השבוע מפני קריאתו, ניתן לומר שראש חודש אדר שחל
 בשבת שונה משאר ראשי חדשים, שבו כל הקוראים קוראים
 בקריאת ראש חודש, אלא למאן דאמר (ס) שרק למפסיר קוראים
 בפרשיות אלו, ולאחריו לסדר הפרשיות הוא חוזר, ולשיטתו
 פרשיתא דיומא קרינן, ואף בראש חודש אדר שחל בשבת קוראים
 פרשת התמיד וראש חודש רק למפסיר, חזרת הקושיא במאי שני
 משאר ראשי חדשים, הלא כך הוא בכל ראש חודש שחל בשבת.
 מתרצת הגמרא: שני ראש חודש זה, דאילו בשאר ראשי חדשים
 החלים בשבת קרו שיתא בעניינא דיומא, וחד קרי בראש חודש,
 ואילו האידנא בראש חודש זה, קרו תלתא בעניינא דיומא, וארבעה
 קרו בראש חודש שדאי גם פרשת שקלים.
 מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בבביתא, ראש חודש אדר שחל
 להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים, ומפסירין ב'הוידע הכהן'
 (מלכים ב' יב א' – ב'). בשלמא למאן דאמר שקוראים לשקלים 'בי תשא',
 היינו דמפסירין ב'הוידע הכהן', דמי ליה, דכתיב שם 'בסוף נפשות
 ערב', והפסרה היא תמיד מעין הפרשה שבה סיימו לקרוא
 בתורה, אלא למאן דאמר שקוראים את קרבני לחמי, מי דמי
 ההפסרה שבה נאמר ענין קיבוץ מעות לבדק הבית לפרשה.
 מתרצת הגמרא: ההפסרה דמי לפרשת 'את קרבני לחמי', בדרבי
 מביא שפרשה זו עוסקת בהבאת קרבנות מתרומה חדשה, וההפסרה
 שעוסקת בתרומת ישראל למקדש היא מעין הפרשה.
 מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בבביתא, חל ראש חודש אדר להיות
 בשבת שבו קוראים פרשה הפסוקה לה – לפרשת שקלים, בין
 מלפניה ובין מלאחריה, קורין אותה כשהיא בפרשת השבוע ובפסין
 אותה לפרשת שקלים. בשלמא למאן דאמר שקוראים 'בי תשא',
 היינו דמתרמי – שמזדמנת הפרשה ב'ההוא יומא, שהרי אוחזים אז
 בספר שמות, אלא למאן דאמר שקוראים 'צו וגו' את קרבני, מי
 מתרמי פרשה זו ב'ההוא יומא, הלא בפרשת פינחס היא, הנקראת
 בסמוך לחדש אב.
 מתרצת הגמרא: אין, יתכן שפרשה זו תהא סמוכה לראש חודש
 אדר לפני מערבא, דמסין לדאורייתא – שמסיימים קריאת התורה
 בשבתות בתלת שנין, ולא בכל שנה כבניי בכל.
 ראיא לשמואל שפרשת שקלים היא 'בי תשא': תנא בבביתא
 בנותיה דשמואל, ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין 'בי
 תשא', ומפסירין ב'הוידע הכהן'.
 עוד מדיני ראש חודש אדר שחל בפרשת השבוע, וספרי
 ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, מוציין שלש תורות – ספרי
 תורה, וקורין בה, אחד בעניינא של יום – פרשת השבוע, ואחד
 בשל ראש חודש, ואחד ב'בי תשא' לפרשת שקלים.
 מאמר נוסף של אותו אמורא בענין דומה: ואמר רבי יצחק נפחא,
 ראש חודש מכת שחל להיות בשבת, מביינן שלש תורות, וקורין
 בה, אחד בעניינא של יום, ואחד בראש חודש, ואחד בפרשה
 שקוראים בהנוגה בקרבנות הנשיאים (במדבר יז).
 מבאר הגמרא: וצריך – והוצרך לומר דין זה בשני ראשי
 החדשים, דאי איתמר רק בהא – לגבי ראש חודש טבת, היה מקום
 לומר שמה שחל איתמר רבי יצחק שמוציאים שלשה ספרי תורה,
 אבל בהך – בראש חודש אדר כרב סביא ליה, דאמר שבפרשת
 שקלים קוראים את קרבני לחמי, ולדבריו בשתי תורות סני,
 שהקריאה בשני עולה לראש חודש ולשקלים, קא משמע לן שבר
 כשמואל שדאי פרשת 'בי תשא', וצריך להוציא שלשה ספרי
 תורה. שואלת הגמרא: ולימא בהא – בראש חודש אדר שקוראים

ומכריזים אף על עקירת הכלאים של זרעים מן השדות.
 מבררת הגמרא: בשלמא על הכלאים מובן מדוע מכריזים בראש
 חודש אדר, משום דסוף זמן ורעה היא, שכבר גדלו הזרעים
 והכלאים ניכרים ויש לעקרם, אלא מה שמכריזים אז על השקלים
 מנלן.
 משיבה הגמרא: אמר רבי מבי אמר רבי יאשיה, דאמר קרא (במדבר
 כח יד) זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה, ויש לדייק מכך
 שכפל הכתוב כמה פעמים תיבת 'חודש', שאמרה תורה, חדש
 והבא קרבן מתרומה לחדש – יש חודש שתחדש אותו בקרבנות
 מתרומה חדשה, ולמדו בגזירה שוה שהוא ניסן, ובין דבנין פני
 אקריב מתרומה חדשה, קרימין וקרינן – מכריזים על השקלים
 באחד שחל ראש חודש קודם לכן, כי תיבי דליתו – שיביאו בני
 ישראל שקלים למקדש ויהיו מעות לקרבנות.
 מבררת הגמרא: כמאן – כאיזה מן התנאים שנינו כאן. משיבה
 הגמרא: דלא קרבן שמעון בן נמליאל, דאי רבן שמעון בן נמליאל,
 האמר שדי בשתי שבתות קודם. תנא בבביתא, שואל ודורשין
 והכלות הפסח קודם לפסח שלשים יום, רבן שמעון בן נמליאל
 אומר, די בשתי שבתות קודם.
 דוחה הגמרא: אפילו תמא ששינוי כרבן שמעון בן נמליאל, מכל
 מקום, בין דאמר מר פחמשה עשר בו – באדר, שולחנות של בעלי
 מטבעות המחליפים את השקלים כסף בפרוטות וישיבין בפדינה –
 בירושלים, ויגעשורים וחמשה בו וישיבין בפקדש עצמו, משום אותם
 שולחנות קרימין שתי שבתות קודם ישיבתם וקרינן, ולכן מכריזים
 כבר באחד באדר כמבואר במשנה.
 שנינו במשנה שקוראים פרשת שקלים בשבת ראש חודש או
 שקודם ראש חודש אדר. מבררת הגמרא: מאי פרשת שקלים.
 מביאה הגמרא מחלוקת בזה: רב אמר, היא פרשת 'צו את בני
 ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי' וגו' (במדבר כח א' – ב'). ושמואל
 אומר, פרשת 'בי תשא' (שמות ל' יב' – כ'). שבה נאמר דיני מחצית השקל.
 מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים פרשת 'בי תשא',
 היינו דקרי לה במשנה פרשת שקלים, דכתיב בה מצות שקלים, אלא
 למאן דאמר שקוראים את קרבני לחמי, קשה מדוע קוראים לה
 'שקלים' (הבא) מדי שקלים כתיבי התם – וכי מוזכר שם ענין
 השקלים.
 מתרצת הגמרא: אין, ענין השקלים אכן מוזכר שם בפרשת
 'בראשי חדשים', מעבא (מא) שמביאים שקלים הוא בדרבי
 מבי, שדרש לעיל הבאת השקלים בראש חודש אדר מן הפסוק
 'חודש בחדשו' המוזכר בפרשה זו, ולכן נקראת פרשת שקלים.
 מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים 'צו את בני ישראל',
 מובן מדוע קוראים פרשה זו, משום דכתיבי קרבנות התם, שיש
 להקריבם מן התרומה החדשה בדרבי מבי, אלא למאן דאמר
 שקוראים 'בי תשא', קרבנות מי כתיבי שם, הרי אין השקלים שם
 מיועדים לקרבנות, אלא שקלים לאדנים כתיבי שם, שבהם עשו
 את האדנים למשכן, וקשה מה ענינה של פרשה זו לחדש אדר.
 מתרצת הגמרא: השקלים בפרשה זו הם גם עבור הקרבנות, בדרבי
 רב יוסף, שלש תרומות הן שנאמרו בפרשה זו, שנאמר (שמות ל' יג')
 'מחצית השקל תרומה לה' וגו', ותן תרומת ה' וגו', לתת את
 תרומת ה' וגו'. תרומה אחת היא של מנחה, שנתנה למנחה –
 לקנות קרבנות ציבור לכל השנה. ועוד תרומה של אדנים, שנתנה
 לאדנים, ותרומה נוספת של בדרק תבית, שנתנה לדרק תבית איש
 כפי נדבתו. ולכן קוראים פרשה זו בחודש אדר שבו תורמים
 שקלים לקרבנות.
 מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים 'בי תשא', היינו דשני
 – [ושונה] האי ראש חודש של אדר משאר ראשי חדשים, שאם חל
 בשבת קוראים גם 'בי תשא', ואילו בשאר ראשי חדשים קוראים
 רק פרשת התמיד וראש חודש, אלא למאן דאמר שקוראים 'צו את
 קרבני, במאי שני משאר ראשי חדשים, הלא בכלום קוראים אותה
 פרשה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 יז. מי שעלה לקרות בתורה והלך לבית הפנסת אחר וקראוהו לעלות שם ונודמנה לו אותה פרשה שקראה
2 בכר צריך לחזור ולברך עליה תחלה וסוף גר"ד:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף יז

הלכתא רבנא

לג] תחלה וסוף - לוי שעלה לתורה במניין אחד, ונודמן למנין אחר שיש שם כהן ואין שם לוי, יעלה הלוי לעליית לוי, ולא יקרא הכהן שתי פעמים.⁶⁹

ציונים והוספות

הדברים כל העולים יכולים להיות כאלו שכבר עלו במנין אחר, יש מקום לומר שלפחות אחד העולים יהיה כזה שלא יצא עדיין י"ח הקריאה, ע"ד שאין מעלים קטנים בלבד לכל ז' הקרואים (לעיל סעיף ה). וצ"ע.
ולמעשה שאם כל המניין שמעו כבר קריאת התורה, אין עושים שוב קריאת התורה במניין (אג"ק ח"ג עמ' ד).
(69) עליית מי שכבר עלה לתורה במניין אחר עדיפה על עליית מי שעלה לתורה במניין זה, שבסוף סי"ח משמע שבמניין אחר מותר לעלות שוב לכתחילה, ואילו לעלות פעמיים באותה הקריאה (אפילו בפסוקים אחרים) משמע שם שהוא בדיעבד.
(70) כן משמע במוסגר שבסוף סי"ח. ואף שבפשוטות

שולחן ערוך - הלכות שבת

- א הסוחט זיתים להוציא מהם שמן או ענבים להוציא מהן
1 יין חייב מפני שמפרק המשקה מהפרי וכבר נתבאר בסי'
2 ש"ה שכל המפרק אוכל או משקה ממקום שנתכסה בו הרי
3 זה תולדת הדש אבל שאר פירות מותר לסחטן מן התורה
4 להוציא מימיהם מפני שכל מי פירות אין עליהם תורת
5 משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד אלא תורת
6 אוכל עליהם והרי זה כמפריד אוכל מאוכל שאין בו משום
7 מפרק כמו שנתבאר שם.
8 ומדברי סופרים אסור לסחוט אפילו תותים ורמונים מפני
9 שמקצת בני אדם שיש להם הרבה תותים ורימונים הם
10 סוחטין אותן לשם משקה כזיתים וענבים ואילו היו כן
11 הרבה לשאר בני אדם היו גם כן רגילין לסחטם לשם משקה
12 לפיכך כל מי שסוחטן לשם משקה מועלת מחשבתו להיות
13 שם משקה עליהם מדברי סופרים ואין אומרים בטלה דעתו
14 אצל כל אדם וכן אותם אגסים (שקורין בערני"ס בל"א)
15 שרגילין לסחטן לשם משקה במקצת מקומות אסור לסחטן
16 בשבת בכל העולם כולו שאפשר שאם היה לכל העולם
17 הרבה מהם כל כך כמו שם היו ג"כ סוחטין אותם לשם
18 משקה וכן כל כיוצא בפירות אלו.
19 אבל שאר פירות שאין דרך העולם לסחטן לשם משקה
20 דהיינו לשנות מימיהם מחמת צמא או תענוג אף שיש להם
21 הרבה מהם ואפילו רגילין לסחטן לרפואה אין עליהם שם
22 משקה בשביל כך אפילו מדברי סופרים ומותר לסחטן
- בשבת מפני שהוא כמפריד אוכל מאוכל ואע"פ שזה
24 הסוחטן מתכוין לשם משקה בטלה דעתו אצל כל אדם.
25 ומכל מקום במקום שנהגו לסחוט איזה פרי לשם משקה
26 הרי דינו שם כתותים ורמונים ואסור לסחוט בשבת באותו
27 מקום לשם משקה שלא בטלה דעת זה הסוחט כיון שכל
28 אנשי מקומו עושין כן בחול אבל בשאר מקומות מותר
29 לסחוט הואיל ואין רגילין לסחוטו לשם משקה אף שיש
30 להם הרבה ממנו.
31 ויש אומרים שכל הפירות אסור לסחטן מדברי סופרים
32 לצורך מימיהם שכיון שזה הסוחט דעתו על מימיהם
33 לשנותם מחמת צמא או מחמת תענוג (או אפילו לרפואה)
34 הרי הם חשובים משקה מדברי סופרים ואין אומרים בטלה
35 דעתו אצל כל אדם (אבל אם דעתו כדי לטבול בהם המאכל
36 מותר כמו שיתבאר) אבל אם אינו סוחט אלא למתק הפרי
37 ולא לצורך המשקה מותר בשאר כל הפירות ואפילו שותה
38 המשקה הנסחט מותר כיון שאינו מתכוין בסחיטתו בשביל
39 השתיה חוץ מתותים ורימונים וכיוצא בהן (מהפירות
40 שמקצת בני אדם שיש להן הרבה סוחטין אותם לשם משקה
41 כזיתים וענבים ואילו היה כן הרבה לשאר בני אדם היו
42 רגילין גם כן לסחטן לשם משקה) שבהם אסור לסחוט
43 אפילו כדי למתק בלבד גזרה שמה יסחוט גם כן לצורך
44 המשקה (כמו שעושין אותן בני אדם שיש להם הרבה
45 מהם).
46

36 מהענבים בשבת מתבטל בס' ביין שהיה כבר בגיגית ואע"פ
37 שהוא דבר שיש לו מתירין שלאחר השבת יהיה מותר בלא
38 ביטול מכל מקום כיון שיין זה היוצא בשבת לא היה ניכר
39 מעולם קודם שנתערב ולא היה עליו שם יין מעולם (ועיין
40 ביו"ד סי' קכ"ג אימתי חל עליו שם יין) לא חל עליו שם
41 דבר שיש לו מתירין עד לאחר שכבר נתבטל ולא אמרו
42 שדבר שיש לו מתירין אינו בטל אלא כשהאסור בעין
43 מתחלה וחל עליו שם דבר שיש לו מתירין ואח"כ נתערב.
44 ואפילו אם נתנו ענבים שלמים בגיגית זו בשבת ונתבקעו
45 ביין בו ביום מותר לשתות יין מהגיגית מטעם זה אבל
46 לכתחלה אסור ליתן ענבים שלמים ביין בשבת כדי
47 שיתבקעו ויזוב יינם משום אסור סחיטה ואף שאינו סוחט
48 בידיו ממש מכל מקום אסור מדברי סופרים:
49 ה' חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמד מותר
50 למשוך מהם בשבת ולשתות ואפילו לא נתן מים והיין
51 מתמצה וזב מאליו מותר לשתותו כיון שכבר נתרסק מבעוד
52 יום:
53 ו' מותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שיש בה
54 תבשיל כדי לתקן (עיין סי' תק"ה) האוכל שכל משקה
55 הבא לאוכל כאוכל הוא חשוב ואין עליו שם משקה כלל
56 והרי זה כמפריד אוכל מאוכל אבל אם אין בה אוכל אסור
57 לסחוט לתוכה אע"פ שעתיד לערב בה אוכל ובשביל כך
58 הוא סוחט לתוכה יין זה כדי לתקן ולמתק את האוכל שיתן
59 בה אח"כ שיאכלנו עם יין זה והרי זה משקה הבא לאוכל
60 וכאוכל הוא חשוב מכל מקום כיון שבשעת סחיטת היין אין
61 בה אוכל עדיין ואין הדבר ניכר כלל שהוא בא לתקן אוכל
62 אסור מדברי סופרים:
63 ז' וכן הדין בתותים ורמונים וכיוצא בהם אבל שאר פירות
64 אף לדברי האוסרים לסחוט לצורך מימיהם מכל מקום
65 אם אינו סוחטן אלא כדי לטבל המאכל במימיהם הרי זה
66 מותר אע"פ שאין שם אוכל בתוך הכלי שסוחטן לתוכו
67 מפני שבשעת סחיטתן יודעים הכל שסוחטן למתק האוכל
68 ולא לשם משקה שאין דרך כלל לסחוט לשם משקה:

חלק ב' סימן שכ דיני סחיטה בשבת טעניפים א"ז

1 וכן נוהגין להחמיר במקומות הרבה אבל העיקר כסברא
2 הראשונה ומכל מקום במקום שנהגו להחמיר אין לשנות:
3 ב' וכל זה לסחוט אבל למצוץ בפיו המשקה מן הפירות יש
4 מתירין אפילו מזיתים וענבים מפני שאין דרך סחיטה
5 בכך ובטלה דעתו אצל כל אדם ויש אומרים שאף על פי
6 כן אסור מדברי סופרים כמו שאסרו לינק בפיו מן הבהמה
7 אע"פ שמפרק כלאחר יד הוא כמו שיתבאר בס' שכ"ח וגם
8 יש לחוש לחיוב חטאת כי שמא אין זה נקרא מפרק כלאחר
9 יד כמו היונק מהבהמה לפי שלינק הוא שינוי גמור שאין
10 דרך כלל לינק אלא לחלוב אבל מציצת פירות אינה שינוי
11 כל כך כי רגילין לעשות כן לפעמים ואפילו פירות שאסור
12 סחיטתן הוא מדברי סופרים אסור למצוץ כמו זיתים וענבים
13 שלא חלקו חכמים בגזרתם והוא הדין בנותן פת ביין או
14 בשר במרק שאסור למצוץ אותם אע"פ שאין אסור
15 בסחיטתן אלא מדברי סופרים כמו שיתבאר ולכן אסור
16 למצוץ קנה הצוק"ר שדינו כתותים ורימונים וכיוצא בהם.
17 והמנהג להקל אפילו בזיתים וענבים כסברא הראשונה
18 והמחמיר אפילו בפת ובשר תבוא עליו ברכה ומכל מקום
19 בשאר פירות חוץ מזיתים וענבים יש להקל כי יש צד להקל
20 במציצת פירות ולומר שדרך אכילתן כך הוא וכל שהוא דרך
21 אכילה אינו מעין מלאכה כלל ואף חכמים לא גזרו בו
22 כמ"ש בס' ש"ט בבורר אוכל מתוך הפסולת:
23 ג' משקין שזבו בשבת מאליהם מזיתים וענבים אסורים עד
24 לערב גזרה שמא יסחוט בידים כדי לשתות היום אם
25 יהיו מותרים ואפילו אם הזיתים והענבים הן עומדין
26 לאכילה חוששין שמא ימלך עליהן לסחוט לשם משקין כמו
27 שהוא דרך רוב הזיתים והענבים אבל משקין שזבו מתותים
28 ורמונים וכיוצא בהן אם הן עומדים לאכילה המשקין
29 מותרים ואין חוששים שמא ימלך עליהם למשקין ואם הן
30 עומדין למשקין המשקין אסורים:
31 ד' זיתים וענבים שנתרסקו מבעוד יום משקין היוצאין מהן
32 בשבת מותרין מטעם שנתבאר בסימן רנ"ב.
33 ואפילו לא נתרסקו מבעוד יום אם יש יין בגיגית שהענבים
34 בתוכה אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית ויוצא מהן
35 עוד יין מותר לשתות מגיגית זו בשבת שכל מעט יין היוצא

תורה אור

7 בסדר השתלשלות, על כן צריך להיות ענין
8 המנוחה, שהוא בחינת "עלי", היינו שהאדם צריך
9 להתעלות ממדריגתו כדי שיוכל לקבל את
10 המדריגה העליונה של ה"תוספת אור" המתגלה
11 ביום טוב, והתעלות רוחנית זו מתבטאת באיסור
12 ושבתה ממלאכה גשמית.

1 וכן על דרך זה בכל היו"מ, שנמשך בהם
2 בתוספת אור וגילוי, ועי"ז שיין איסור מלאכה
3 ושבתתן מהמלאכה, שהוא בחינת עשי', למדרגה
4 העליונה המתגלה אז.
5 עד"ז הוא ענין השבתה ואיסור מלאכה ביום
6 טוב, דהיות שביום טוב מאיר התוספת אור וגילוי

27 (שד' אותיות השם רומזות לחילוקי המדרגות של
28 עשר הספירות), וכן ענין עליית האור לשרשו ביום
29 השבת (שבגלל עלי' זו נמשך ענין השביתה
30 ומנוחה בשבת), הוא לפי שקדושת שבת היא משם
31 הוי' (שבת לה'), אור של סדר השתלשלות.

32 ולכן בפורים מותר בעשיית מלאכה כו'.
33 משא"כ בפורים, שבו נמשך מהותו ועצמותו
34 ית' שאינו בגדר עלמין כנ"ל, לא שייך ענין איסור
35 מלאכה. דרך באור של סדר השתלשלות, שיש בו
36 "מעלה ומטה", שייך לומר שכדי לקבל את
37 ה"תוספת אור" צריכים לצאת מן ה"מטה"
38 (הגשמית) ולהיות במצב של "רוחניות" כדי לקבל
39 את האור, דעשיית מלאכה (הטירדא בגשמיות) היא
40 סתירה לגילוי אור עליון רוחני יותר המאיר בשבת
41 ויו"ט; משא"כ מהותו ועצמותו יתברך, שאינו
42 בגדר עלמין כלל, וחכמה עילאה ועשי' גשמיית
43 שווין לפניו יתברך כנ"ל, הרי הוא יתברך יכול
44 להתגלות בעשי' גשמיות בדיוק כמו בחכמה
45 דאצילות, דחכמה עילאה אינה "קרובה" יותר אליו
46 יתברך מאשר עשי' גשמית, ועל כן פורים מותר
47 בעשיית מלאכה, כי עשיית מלאכה גשמית אינה
48 סתירה לגילוי מהותו ועצמותו יתברך.

49 במלים פשוטות יותר: דוקא בשמחה שמצד
50 הדעת יש לה מניעה וביטול בעשיית מלאכה, אבל
51 בשמחה שלמעלה מן הדעת, אין העבודה וענין
52 עובדין דחול מניעה וביטול כלל לבחינת השמחה.

ד"ה חייב איניש פרק ח

1 וכל זה אינו אלא בסדר השתלשלות, דשייך שם
2 מדרגת מעלה ומטה רוחניים.
3 אבל כל ענין זה, הירידה או העלי' באור
4 האלקי (המחייבת גם אצל האדם, או עשיית
5 מלאכה או המנוחה והשביתה ממלאכה), אינו שייך
6 אלא בהאור האלקי שב"סדר ההשתלשלות", דשם
7 שייך הענין דחילוקי מדרגות רוחניים, "מעלה
8 ומטה" (כנ"ל).

9 אבל בעצמותו ומהותו ית' שאינו בגדר עלמין
10 כלל אין שייך כלל בחינת שביתה שהוא עליות
11 המדרגות, שהרי מעלה ומטה שוין אצלו לגמרי,
12 שהעשייה גשמיות עם חכמה עילאה שניהן שוין
13 ממש כלל חשיבי.

14 הוא יתברך רם ונשא מן העולם היותר עליון
15 לא פחות מרוממותו והבדלתו מהעולם היותר
16 תחתון, דהיות שהוא יתברך אינו בגדר העולמות,
17 הרי כולם שווין ממש לפניו, עד שעשי' גשמית עם
18 חכמה עילאה (היינו חכמה של עולם האצילות,
19 שהיא הספירה הראשונה של העולם היותר עליון
20 שהוא עולם אלקי ממש) - שווין ממש, וכלא
21 חשיבי קמי' יתברך.

22 ולכן גבי שבת נאמר שבת להוי"ה, וכנ"ל בענין
23 רננו צדיקים בהוי"ה.

24 זהו שגם בשבת נאמר "שבת להוי"ה", ע"ד יו"ט
25 שנאמר בו "רננו צדיקים בהוי"ה", וכנ"ל שזהו לפי
26 שביו"ט מאיר תוספת אור שבגדר השתלשלות

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

10 כמו חסד דרועא ימינא כו' איהו וגרמוהי חד ממש וזה
11 שנקרא הגבלה וצמצו' היינו רק שלא יתפשט האור
12 האלקי יותר מכפי המדה כענין שאמר לעולמו די
13 וכמ"ש במ"א אבל מאצילות לבריאה ויצירה כו' הרי
14 ידוע שמבחינת למ"ד כלים דו"א נעשה בחי' נר"ן של
15 האורות דע"ס דבי"ע נשמה בבריאה ורוח ביצי' כו'
16 דהיינו מבחי' הגבלת הכלים דאצי' נמשך ומתהווה בחי'
17 אור דבריאה כמו מבחינת כלי החסד דאצילות המגביל
18 ממנו דוקא נמשך בחי' אור החסד דבריאה שהוא מקור

1 (עו) אך הנה באצי' הרי אמרו דאיהו וחייהי חד איהו
2 וגרמוהי חד שזהו ענין יחוד אא"ס באורות
3 וכלים שנקרא חייהי וגרמוהי בשוה ממש בענין
4 האחדות והיחוד שהרי כמו דאיהו וחייהי חד כן ממש
5 איהו וגרמוהי חד משום דבחי' הכלים דאצי' הגם שהן
6 מגבילין את האור ומצמצמים אותו אין זה בחי' צמצום
7 והגבלה ממש כצמצום והגבלת הנבראים שהרי הכל
8 באח"פ דהארת הקו וחוט מאיר בכל האצילות כמשל
9 האדם שחיות נפשו עם אברי גופו מתאחדים כא' כך

9 המכה ומאיר בפנימי כנ"ל עד שגם בחינת החומר של
10 גלגל הרקיע הגשמי שרשו מבחינת המקיף דאורות
11 דמל' דעשיה ובחי' הרוחניות שלו שנקרא נפש הגלגל
12 נמשך מבחינת הא"פ דמל' דעשיה ומקור הראשון
13 דבחינת המקיף דמל' דעשיה הוא מקיף דמל' דאצי' עד
14 מקיף דכתר דאצי' עד בחינת מקיף הכללי בחינת סובב
15 כו' שהוא מקיף הראשון שנוגע ואינו נוגע בבחינת א"פ
16 הראשון כו' וד"ל:

שער הפורים

1 להיות התהוות בע"ג ממש כמו נשמת אברהם והוא ע"י
2 בחי' הכלי דאור חסד הבריאה המגביל בבחי' הגבלה
3 ממש מאחר שהוא שרש נשמת אברהם מאין ליש ממש
4 כו' וכן הולך האור בהשתלשלות מבריאה ליצי'
5 ומיצירה לעשיה עד התהוות יש גמור מבחינת כלים
6 דמלכות דעשיה כו' כמ"ש במ"א וד"ל ועכ"פ בכל
7 עולם ועולם הנה בחינת הכלים שהוא בחינת המגביל
8 את האור בבחינת יש ודבר מה כו' שרשו מבחי' המקיף

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

24 לחם אבירים שמה"ש ניזונים בו לא אכל, משא"כ
25 כשהי' למטה אכל, והגם שמעלתו ואכילתו גבוה
26 מאד, שהרי גם שהי' למטה ואכל הי' הגוף טהור
27 ומזוכך כ"כ עד שתמיד הי' מוכן לנבואה עצומה
28 וגילוי אור הוי' מבחי' אצי' בלי שום הכנה כו', עכ"ז
29 כשעלה בהר לא אכל, ועד"ז הוא ענין אלי' שעלה
30 בסערה השמים, וכך הוא ענין עליות העולמות
31 שיתעלו ויזדככו הכלים והגוף וכמ"ש בע"ח דעשי'
32 נכלל ביצי' ויצי' בבריא' כו' ועד"ז יש עליות עד אין
33 קץ, ואמר הקדב"ה להוי' כדין וכדין שיתקיימו ב'
34 הבחי' ושיהי' ב' המדריגות מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע.
35 וזהו מ"ש והתהלכתי בתוכם שיהי' גילוי אא"ס
36 מלמעלמ"ט מה שא"א להיות נמשך ע"י אתדל"ת
37 כלל כ"א אתדל"ע שלא ע"י אתדל"ת, וגם
38 מלמטלמ"ע דהיינו שלע"ל יזדככו העולמות ויהי'
39 בחי' כלי הראוי לקבל גילוי זה, ועד"מ שני בני אדם
40 או מלך עם עם שהמלך עומד בהר גבוה והבי' בבקעה
41 מקום מדרון ושפל שיש ב' אופנים בקירובם או
42 שיעלה התחתון או שירד העליון, ולע"ל יהי' ב'
43 הבחי' ביחד שיהי' ההילוך מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע,
44 שהעם יתעלה אל המלך וכמ"ש עם זו יצרתי לי, עם
45 קדוש אתה, שבחי' העם בחי' עוממות יתעלו לבחי'
46 קדוש כו'.

והתהלכתי בתוכם

1 וב' בחי' אלו מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע זהו קרוב
2 לענין ושמתי כדכד שמשותיך שא' הקדב"ה להוי'
3 כדין וכדין, יוסף א' שהם כי יוסף הצדיק הוא בחי'
4 המשכה והשפעה מלמעלמ"ט, כי יוסף הוא מלשון
5 תוס' אור הבא מלמעלה ובנימין הצדיק הוא העלאה
6 ממטה למעלה, והיינו שהתעלות כל הנבראים ליכלל
7 תחת כנפי השכינה הוא ע"י נשמת בנימין, בן ימין
8 בנו של אברהם איש החסד ימין מקרבת, וע"כ שניהם
9 קרוים צדיקים כי צדיק הוא בחי' התקשרות משפיע
10 למקבל, אלא שיוסף הוא צ"ע שמקשר המשפיע
11 למקבל וממשיך השפע מלמעלמ"ט ובנימין הוא צ"ת
12 שמקשר המקבל להמשפיע ומעליהו ממטה למעלה,
13 ועליהם נא' צדיקים יירשו ארץ תרין צדיקים, והיינו
14 דקא מיפלגי חד אמר שהם שהוא מדריגתו של יוסף
15 הצדיק דהיינו שיהי' גילוי אלקות מלמעלמ"ט והגם
16 שלא ישתנה העולם ממדריגתו כ"כ לפי"ע הגילוי אור
17 אעפ"כ יהי' בהם הגילוי הגדול והעצום, והיינו דכתי'
18 לע"ל ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר, וח"א ישפה
19 בחי' בנימין הצדיק דהיינו שיתעלו העולמות ויזדככו
20 זיכור ועילוי רב עד שיהי' בחי' כלי הראוי לקבל
21 גילוי העצום הזה, וכמשל הנכנס לבית המלך פנימה
22 להיכל מלכותו, והוא כעין שהי' משה בהר שנאמר
23 ומשה עלה כו' שאז לחם לא אכל כו' ואפי' מן שנק'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

השכל למדות, והרי בהיותו בבחי' גילוי המדה לאהוב
או לשנוא הדבר הזה אינו דבר חדש אצלו שהרי הי'
תחלה בשכלו, וגם במח' שהוא לבוש השכל ג"כ אינו
דבר חדש שאם לא יהי' קדום בשכלו הבנת הדבר לא
יוכל לחשוב זה במח', כי המחשבה היא רק לבוש
להלביש השכל ולגלות העלם השכל לגבי עצמו כמו
פעולת הדבור לגבי זולתו, וא"כ אינו שייך לאמר
שבמחשבתו שחושב איזה דבר ה"ז התחדשות גמורה
שלא הי' תחלה בשכלו, שבאמת אינו כן כ"א תחלה
היתה כלולה בשכלו והמח' הוא רק מגלה העלם השכל
ואינו דבר חדש כלל כ"א מה שהי' בשכל בהעלם בא
במח' בגילוי לגבי עצמו כו', וכן מן המח' לדבור ג"כ
אינו דבר חדש כלל שהרי מה שמחשב תחלה במוחו
הוא מדבר אח"כ, ולא נתחדש בזה דבר כ"א מאותיות
המח' לדבור, אבל ענין המעשה הרי עצם דבר הנעשה
הוא מחודש לגמרי שלא יתכן לומר שגשם הדבר
הנעשה היא היתה במחשבתו או בדבורו וכ"ש בשכלו
כמו שנעשית אח"כ, וא"כ בדבור עד"מ שמצוה לעבדו
לעשות איזה דבר הרי אומר רק שם דבר הנעשה, וכמו
שמצוה לבנות לו בית וכדומה האם נא' שעצם עצי או
אבני הבנין היו תחלה בשכלו או מחשבתו ודבורו, כ"א
שמצוה לבנות מעצים או מאבני, וע"י המעשה
שעושי' מתחדש דבר חדש שלא הי' בדבורו כלל עצם
הדבר ההוא, והיינו להיות כי המעשה הוא כח היותר
אחרון והרי הוא מובדל בערך גם מן הדבור שאינו
שייך לומר ע"ז שהוא בחי' השתלשלות יש מיש, ש
שהדבור הוא רוחני והנעשה הוא גשמי מורגש בראות
ומישוש הגשמי וגשם מובדל. וה"ז משל להבין ענין
ברה"ע שמה שנתהווה למציאות יש ודבר ה"ז
התחדשות גמורה שאינו שייך לאמר שגשם העולם הי'
כלול תחלה במקורו ושרשו כ"א בבחי' ריחוק, לכן
קראו זה בשם יש מאין, כאילו נא' שאינו יודעי' כלל
מאין נמשך ונתהווה דבר זה, והיינו להיות התחדשות
גמורה ולא ע"ד ההשתלשלות שהוא יש מיש כ"א יש
מאין, וכמאמר החוקרי' שנתהווה דבר מלא דבר. וגם
פי' מאין הוא שאינו מושג לנו מאין נתהווה זה, והיינו
להיות כי הדבר המהווה מוכרח להסתתר מן הדבר
המתהווה, דאל"כ אינו יכול להיות מציאות התהוות
היש מחמת הקירוב של דבר המהווה, ולכן אנו קוראי'
זה מאין ע"ש שאינו מושג לנו כלל מחמת התגשמיותו
בגשם העוה"ז, שנעשה דבר חדש לגמרי שלא הי' כלול

ולהבין זה למה היתה כזאת מלפניו ית' שירדו המים
ותראה היבשה, הלא ים ויבשה הם עלמא
דאתכסיא ועלמא דאתגליא, ולמה נדחה ונשפל הגבוה
מפני הנמוך, וגם לכאור' היה העולם באופן היותר נעלה
שהרי הי' ע"ד עלמא דאתכסיא, וגם עכצ"ל שהירידה
היא צורך עלי' ומהו ענין העלי' במה שנתגלה הארץ.
ובכדי להבין זה ילה"ק תחלה ענין הידוע בברה"ע
שהבריאה היא יש מאין, ולכאור' יפלא הלא
באמת נהפוך הוא, שהרי באמת כולא קמי' כלא חשיב,
ובמה נחשב עוה"ז השפל והגשמי עד שנא' עלי'
שנברא יש מאין שמכנים מציאת העולם בשם יש
ונתהווה מאין, והלא הוא ית' הוא יש האמיתי, וגם אפי'
לפי בחי' ד"ת ג"כ מושג שאין שייך לקרות בשם יש
מאין כי הלא בהבראם בה"א בראם וכמ"ש כי ב"ה
ה' צור עולמי' וארז"ל ביו"ד נברא העוה"ב ובה"א
נברא העוה"ז, ומאחר שכלליות הבריאה נברא רק
משני אותיות, ומה תופס מקום שני אותיות נגד כלליות
הדבור, והלא כלליות הדבור יותר נמוך במדרגה מן
המח', וכ"ש ב' אותיות לגבי המח' שהרי גם נגד
הדבור אינו תופס מקום כלל, וכ"ש לגבי בחי' חכ'
דאצי' שכלא וכאין נחשבו גם מקור התהוות כל
מציאות היש דבי"ע, וגם מציאות היש לגבי מקורם
הב' אותיות הנ"ל מוכן ג"כ שאינם תופסי' מקום כלל,
שהרי השני אותיות הם מהווי' מציאות כל
ההשתלשלות דבי"ע וזה מוכרח ומושג יתרון מעלת
דבר המהווה על הדבר המתהווה, שבאמת מוכרח
להיות מוסתר דבר המהווה מן הדבר המתהווה דאל"כ
לא יהי' מציאות התהוות היש, ואיך מכנים ברה"ע
בשם יש מאין. אך הענין הוא דענין מה שקוראי' זה
בשם יש מאין הוא ע"י בחי' העלם והסתר דבר
המהווה מן הדבר המתהווה, והיא הנותנת שזהו ההפרש
בין השתלשלות שהוא בחי' יש מיש משא"כ ברה"ע
הוא יש מאין, להורות שהדבר המהווה מסתתר מן
הדבר המתהווה עד שאינו מושג כלל והתהוות זה היא
מחודשת ממש שלא הי' תחלה באופן כזה בהמהווה.
והענין הוא דהנה עד"מ שכל ומדות או גם מח' ודיבור
ה"ה בחי' השתלשלות, והיינו שע"פ השכל שמבין
שטוב לפניו הדבר ההוא נעשה אצלו אהבה וחשק
לדבר הזה, או אם ע"פ ההתבוננות בשכלו שלא טוב
לפניו ה"ה שונא דבר זה ואינו רוצה בשום אופן, שהרי
יש ענין הדבר ההוא תחלה בשכלו ואח"כ בא מן

המהווה, וה"ז אין פי' שאינו יש כזה שנעשה, וגם מאין
שאינו מושג לנו כלל מהו לעוצם דקותו נגד ערכינו
הדל והשפל, שגם בכח היותר נעלה אצלנו והוא כח
השכל, ג"כ א"א לנו להשיג רק מציאותו ולא מהותו
כו'.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

תחלה באופן כזה וה"ז ריחוק הערך זמ"ז עד
שבשכלינו א"א לנו להשיג הכח והחיות המהווה מהו,
ולכן קוראי' זה יש מאין, יש הוא ע"ש ההרגש
וההתחדשות שנעשה, וזה נעשה מאין פי' ע"ש
ההתחדשות שלא הי' תחלה באופן כזה במקור

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

הגבורות היא ממנה, הרי הניקוד שלה, כלומר אופן
הביטוי של הדבר, הוא שם אלקים, שהוא מידת
הגבורה. אבל חכמה נקראת הוי' לבר כי שם רק איהו
והיחיה חד למעלה מבחינת גרמוהי בו' – כלומר הגילוי
בספירת החכמה הוא גילוי של אורות בלבד, למעלה
מדרגת הכלים עד כאן לשונו של הצמח צדק, ועיין מה
שכתוב⁹² בדרוש דג' מיני אדם),
עד כאן היה זה במאמר המוסגר, הסבר על פי הקבלה
ביחס של האור והכלי בספירות העליונות.
ובדרך כלל הרי חכמה היא בחינת נקודה לבר שהוא
בחינת אין שלא מורגשים שם הפרטים, רק הברקת

ובמקום אחר איתא⁹¹ וזה לשונו של הצמח צדק: כי הוי'
הוא האורות ראצילות ושם אלקים הוא הכלי והכלים
הם ג' בחינות בו', - האורות זה הוי' והכלים זה שם
אלקים, ובכלים עצמם יש ג' בחינות: המלכות (סוף),
זעיר אנפין (תוך), ובינה (ראש). אבל החכמה היא
בחינת האורות שלמעלה מהכלים. ואם בן על ידי הבינה
שהיא תחילת התגלות הכלים הוא התחברות האור עם
הכלי לכן הוא הוי' בניקוד אלקים בו', - שזה מסמל
חיבור של האורות עם הכלים, שזה ענין הניקוד של שם
אלקים, שמצד אחד היא בחינת חסד, אך כיון ש"ממנה
(בינה) דינין מתערין (מתעוררים)" – כלומר תחילת

בבחינת בריאה של הכלים נק' בריאה שבאצי', אלו הם ג' בחינות
מהאור המלוש בג' בחינת הכלים, והבחינת אצילות שבהאור הוא
בחינת מקיף על הכלים והוא הנק' נשמה לנשמה, כי ג' בחינות מהאור
המלוש בג' בחינת דכלים נק' נר"ן. אבל בחינת הרביעית שבהאור
נק' נשמה לנשמה, והוא בחינת יו"ד דשם הוי' ולכן הוי"ד דהוי' מורה
על שמהותה כן תמיד להיותו עיקר בחינת אין סוף כו', והמצאנו
האורות עם הכלים הוא בחינת הדעת, ע"כ תוכן ההקדמה, ותמצאנו
מוכרח בכמה מקומות בע"ח. ושעם הדבר שדרך כלל נחלקים הכלים
רק לבחינת בי"ע לבר, היינו כי האצי' מורה על אלקות ממש מלשון
ויאצל מן הרוח דגבי משה שהוא כמדליק נר מנר ואינו ענין התהוות
בריאה יש מאין שהוא מהות אחר, מה שאין כן אצי' הוא כענין
המשכת האור מן המאור כיו הנמשך ללבנה מן החמה, כמו שאמרנו
פני משה לפני חמה פני יהושע כו', או כיו השמש המאיר על הארץ.
שעל כל פנים האור מעין המאור ממש, זהו אמית' ל' אצי' וכיון שכן
אין שייך בבחינה זו בכלי' כלל, שהרי הכלים חו"ב הם בריאה מאין
ליש שהרי אין סוף ב"ה לאו מכאמא"כ כמש"ל באריכות, והאור והיו
הנמשך ממנו ג"כ פשוט בתכלית הפשיטות נק' בלי מ"ה שלא יצדק
עליו לתאור במהות ניכר אלינו כחכ' או בינה כו' כי אינו מערך זה
כלל ולכן על האור שייך לקרותו אצי' שנאצל מאין סוף ב"ה ע"ד
ויאצל מן הרוח וכמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחייהו שהאור הוא מעין
המאור הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, מה שאין כן הכלי'
שאינו כלל ממהות האור לא מיני' ולא מקצתו אין שייך לקרותו
אצילות רק בריאה מאין ליש לכן הבחינה העליונה שבכלי' היינו
הראש והפנימי נק' בריאה כמזכר לעיל.

91. אור התורה ויקרא, פ' ואתחנן ע' קכג.

92. אור התורה ענינים, ע' עז ואלף. וכנראה הכוונה כאן
למה שמבאר שם באות י', כי הכלים מתחלקים לג' מדרגות,
בשונה מהאור המתחלק לד' מדרגות. וזה לשונו שם: אך
הנלענ"ד לתרץ זה בטוב ע"פ ההקדמה שביאר רבינו ז"ל ע"פ מאמר
הזוהר פ' וירא ע"פ וה' פקד את שרה, דהנה ידוע שבכל עולם יש ד'
פרצופים חו"ב ות"ת ומל' שהם ד' מדרגות אבי"ע שיש בכל עולם
היינו חכמה מוחא הוא בחינת אצי', ובינה בריאה, וז"א יצי', ונהי"מ
עשי', וכן יש ד' בחינות אלו בכל ספי' ממש. אך הנה זה שנחלקי' לד'
מדרגות היינו בבחינת האורות שהם בבחינת שם הוי' שהוא שם בן
ד' אותיות כנגד ד' בחינת הנ"ל, יו"ד אצי' וחכ' ה' בינה ובריאה כו',
אבל בחינות הכלים שבכל העולמות ובכל ספי' בפרט לא נמצא רק
ג' חלוקות בלבד, היינו ראש תוך סוף, וסימן אתה סתר לי ר"ת סתר
סוף תוך ראש, והיינו חב"ד חג"ת נה"י, ומבשרי אחזה ציור גוף
האדם שהוא הכלי נחלק לג' בחינות אלו היינו הראש ואחר כך הגוף
הוא תוך ואחר כך הרגלים הן סוף, וג' חלוקות אלו שבכלים הן
בחינת בריאה יצירה עשיה, היינו גם באצי' בחינת חב"ד שבכלים
דאצי' הוא בריאה דאצי' וחג"ת יצי' שבאצי' ונהי"מ עשי' שבאצי',
והאורות המתלבשים בהכלים ומתחברים עמהם הן בחינות אצי'
שבאצי', אך אינו במנין וחשבון עמהם כי בכלים יש רק ג' בחינות
בי"ע כנזכר לעיל, והאורות יש בהן ד' בחינת בפ"ע, ר"ל הגם שהם
בכלל בחינת אצי' הרי הם מתלבשי' בהכלים שהן בי"ע וא"כ בחינת
האור המלוש בבחינת עשי' של הכלים נק' עשי' שבאצי', והאור
המלוש בבחינת יצי' של הכלים נק' יצי' שבאצי', והאור המלוש

22 הרי יותר אור יכול להתגלות בו, וככל שהכלי הוא
23 בבחינת יש ותפיסה (שזו המשמעות כאן ל"כלי גדול")
24 הרי האור מתמעט.
25 ולכן בחינת הבינה – שבה יש הרבה כלים, הרבה
26 אותיות, ולבושים של השכלה והשגה, הרי שם האור
27 מועט. ולעומת זאת בחכמה שבה יש מיעוט של כלי,
28 פחות תפיסה והשגה בכלי השכל והאותיות, הרי
29 ההברקה והאור שם מאיר יותר. וכמשל הרגל – שזה
30 הרבה "כלי" של בשר ועצמות, אלא שכיון שזה בבחינת
31 יש וגסות הרי חיות הנפש במיעוט שם לפי ערך. ואילו
32 במוח, אף שהכלי בכמות הוא מאוד קטן, הרי כיון
33 שהוא זך, ופחות בבחינת יש ומציאות, אור הנפש מאיר
34 שם באין ערוך.
35 ובמאמר רבותינו ז"ל⁹⁴ גבי מי השילוח שהיו מקלחין
36 באיבר הרחיבו נתמעטו מימיו - כלומר במקום שהיה
37 נקב צר היה הרבה מים, וכשבאו להרחיב את הנקב הרי
38 המים נחלשו, וזה דוגמא לכך שכאשר יש מיעוט כלים
39 יש ריבוי אור (קילוח המים), והיינו דבבחינת מיעוט
40 הכלים מאיר גילוי אור וכשנרחבו הכלים נתמעט האור
41 בו'.

1 האור, ולכן הכלי לא מורגש שם על כן מאיר שם האור
2 בריבוי בו', ובבינה נתמעט האור לפי שהכלים רבינה
3 הם בבחינת מציאות וככל שהכלים הם יותר בבחינת
4 "מציאות" הרי האור בהם מתמעט יותר, דהשם רבינה
5 הוא הוי' בניקוד אלפים דאלפים המורה על צמצום
6 האור הוא ענין הכלים בו', רבינה היא בחינת השגה
7 שזהו בחינת יש ומציאות כבר יש ניתוח המושגים,
8 ופרטי ההשגה, ולכן היא בחינת יש ותפיסה וכמו
9 שכתוב⁹³ להנחיל אוהבי יש בו', שפסוק זה עוסק בגילוי
10 האלקי שנוחלים הצדיקים בגן עדן ("ש"י עולמות") שם
11 מאירה ספירת ה"בינה", הנקראת בכתוב "יש".
12 ולהיות שהכלים הם בבחינת מציאות על כן האור הוא
13 בבחינת מיעוט בו'. - כלומר יכולנו לחשוב שככל
14 שהכלי גדול יותר כך יש בתוכו אור נעלה יותר, וכלי
15 קטן הרי הוא מכיל מעט אור, אלא שסדר זה הוא
16 מנקודת המבט של "מלמטה למעלה" – מצד המצב של
17 התחתון שלא מאיר בו אור, הרי ככל שיגדיל את הכלים
18 שלו, ימשיך יותר אור. אבל כאשר עוסקים בגילוי האור
19 מלמעלה, הרי כלי במהותו הוא בחינה אחרת מהאור,
20 כיון שהאור הוא אין וביטול, והכלי הוא יש ומציאות.
21 ולכן ככל שיש פחות כלי, כלומר פחות יש ומציאות,

שבת פרשת פנחס תער"ב

נרחבנו וירבו מימיו הרחיבוהו ונתמעטו מימיו חזורוהו וגדרוהו וחזרו
לכמות שוריה.

93. משלי ח, כא.

94. תלמוד ירושלמי סוכה פרק ה הלכה ו, וזה לשונו: תני
רב שמעון בן גמליאל אומר שילוח היה מוציא מים כאיסור. אמר

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – ה'ש"ת

1 ירידת הנשמה למטה – כדי שמוח גשמי ישיג אלקות, בהתבוננות בהשגחה פרטית,
2 האדם מכיר שהקב"ה הוא נמנע הנמנעות.
3 (ב) והנה בשביל עבודה זו שמוח גשמי יוכל להשיג
4 ולתפס השגה אלקית ולהבינה בהשגה
5 מוחשית, דוה בא במוחש על ידי ההתבוננות
6 בהשגחה פרטית הן בהאדם בעצמו והן בכל עניני
7 העולם, כמו שפתיח הפתיי בענין המצות עשה בידיעת

8 השם יתברך, דעם היות אשר הידיעה בעצמו יתברך
9 נמנעת להאדם, שאי אפשר לו לעמוד עליה להיותו הפל
10 ונמנע הנמנעות, וזהו דכתיב⁹⁷ "לא ברוח הוי', ואחר
11 הרוח רעש לא ברעש ה', ואחר הרעש אש לא באש ה',
12 ואחר האש קול דממה דקה", שפאשר האדם מתבונן

(7) מלכים א יט, יא-יב.

ז. לא שייך אצלו מניעות.

34 רק ראית עין השכל, וכמאמר¹⁰ "בעין השכל דכלבא
35 אתחזי כלא", שאין זה ראית המהות, וכן ההשגה של
36 הנשמה למטה אינה בערך להשגתה כמו שהיא למעלה,
37 והינו שלכד ענין הראיה צריך להיות ההשגה, וכמו
38 בגשמיות שפאשר האדם רואה אינה דבר הרי צריך
39 לדעת מה שהוא רואה, דראיה עצמה הגם שהוא רואה
40 עצם מהות הדבר, מפל-מקום אינו מספיק, כי אם צריך
41 להיות ההשגה במה שהוא רואה, הגה כן הוא בעבודה
42 הרוחנית, דראית עין השכל אינו מספיק עדין וצריך
43 להיות גם ענין ההשגה, שזהו ענין חכמה ובינה
44 שבפנש, דחכמה היא נקדת ההשכלה, ובינה היא
45 ההשגה מוחשית בבאורים והסברים בהצעות ומשלים,
46 עד אשר ההשכלה מוכנת בהשגה גמורה ומתקבלת
47 בשכל אנושי, ועם היות דכאשר השגה אלקית מוכנת
48 ומשגת בשכל אנושי הרי הוא ברור ועולה גדולה במח
49 ושכל המשיג, אבל בהשגה זו הרי נעשים חושי הנשמה
50 כחושי הגוף, דהנשמה וגוף חלוקים בעצם החושים
51 שלהם, שחושי הנשמה הם ברוחניות, כי כללות ענין
52 המציאות הוא התחדשות אצל הנשמה, וחושי הגוף הם
53 בישות, וכללות ענין הרוחניות הוא התחדשות אצל
54 הגוף, וכאשר חושי הנשמה נעשים כחושי הגוף,
55 מתעמם אור הנשמה והרי זו ירידה גדולה להנשמה,
56 וכן עבודת הנשמה כמו שהיא למטה אינה בערך כלל
57 לגבי עבודתה למעלה כמו שהיא קדם ירידתה למטה,
58 וזה אפלו בנשמות הגבוהות, כמו שכותב רבנו נשמתו
59 עדין בפרק לז [מספר התניא], דגם כשהוא צדיק גמור
60 עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים, לא יגיע
61 למעלות דבקונו בה' בדחילו ורחימוי' בטרם ירידתו
62 לעולם הזה החמרי לא מנה ולא מקצתיה, ואין ערך
63 ודמיון ביניהם כלל, וכל שפן בנשמות הפינוגים
64 שהאבה ויראה שלהם שלמטה אינה בערך עבודתם
65 למעלה, וצריכים יגיעה רבה לבוא לאהבה ויראה, הרי
66 שזהו ירידה גדולה ונצומה במאד.

שבת פרשת ואתחנן ש"ת

1 באלקות הוא בא לידי הפנה מוחשית שהוא תכרף
2 הוא הכל, ער איז אלץ, ונמנע הנמנעות. אמנם כללות
3 ידיעה זו היא ידיעת מציאותו, כי מהותו תכרף הוא
4 בלתי משג גם בהשערה דהשערה, ומהאי טעמא¹¹ הגה
5 נוסח הברכות כלולים מלשון נוכח ונסתר, ברור אמה
6 ה' – נוכח, אלקינו מלך העולם המוציא, בורא, שהכל
7 – נסתר, כמו שכתב הרשב"א¹² דעצמותו נעלם
8 ומציאותו גלוי, דבזה שיף ענין הידיעה וההשגה
9 מוחשית, ובשביל עבודה זו הוא כללות ענין ירידת
10 הנשמה למטה, שהיא ירידה גדולה ונצומה במאד,
11 דהנשמה כמו שהיא באצילות היא בתכלית הזכות,
12 דהנה כל אחד ואחד מישראל אומר¹³ "נשמה שנתת בי
13 טהורה היא", שקאיי על הנשמה כמו שהיא באצילות
14 שהיא בתכלית הטהרה והבהירות דמאיר אור העצמי
15 של הנשמה, ועל פן מאירים בה כל האורות וגלויים
16 העליונים, דהשגת הנשמה היא במהות אלקות, ולזאת
17 הגה כמו שהגלויים העצמיים הם בספירות דאצילות,
18 הגה פן הם הגלויים גם בהנשמה כמו שהיא באצילות,
19 והינו שהאורות העצמיים המאירים בספירות דאצילות
20 מאירים בנשמה, ובירידת הנשמה למטה הרי נתעמם
21 ונחשף אורה, שאינו מאיר אור העצמי של הנשמה,
22 במילא אינם מאירים בה האורות והגלויים של מעלה,
23 דכמו בגשמיות על-דרך משל הגה אור השמש מאיר
24 בכל מקום בלי הבדל בין מקום למקום, שמאיר במקום
25 האשפה כמו במים וזכים, מכל מקום הגה מים וזכים
26 נחשת קלל וזכוכית עבה ונקיה מקבלים אור השמש
27 ביותר, שמתנוצצים, ואכן טוב מתנוצץ עוד יותר, וטעם
28 הדבר הוא שכל מה שהוא טהור ובהיר יותר מקבל אור
29 השמש יותר, וכן הוא ברוחניות בנשמה, דכל מה שהיא
30 בבהירות וזכות יותר מקבלת אור בהיר יותר, ובירידתה
31 למטה שנחשף ומתעמם אורה העצמי, ממילא אינם
32 מאירים בה האורות וגלויים שלמעלה, שגם בנשמות
33 גבוהות שיש בהם הראיה באלקות, הגה ראיה זו היא

בכל מקומות הנ"ל הובא דלשון נסתר הוא "אשר קדשנו". (ואם
כן אינו בכל הברכות, מה שאין כן על פי המובא כאן).

(9) בברכות השחר. וראה לקוטי תורה ריש פרשת האזינו.
ובכמה מקומות.

(10) זוהר חלק ב קטז, ב.

(8) בעין יעקב ברכות מ, ב. - ועיין גם כן זוהר חלק ג רעא,
ב. רפט, א. תיקוני זוהר תיקון לט. ספר הבהיר קפג"ד. אבודרהם
סדר הברכות. שבלי הלקט קסה. רמב"ן שמות טו, כו. לקוטי
תורה מסעי צא, ב. ובכמה מקומות. - וראה לקוטי תורה דרושים
לשמיני עצרת פח, א אשר "הרי" אלקינו" הוא לשון נסתר, אבל

לקוטי דיבורים

מכתב (ב) רא"ח אלטוהיז

מכתב ב. (המשך)

1...שלשה ימים ולילות רצופים נמשכה האסיפה
2 בלי הפסק ואחרי הרוב משא ומתן, ואחרי רוב
3 החילופי דברים בחקירות ודרישות עם המחוללים,
4 הקהלה והראב"ד, כולם כאחד ענו ואמרו בפה אחד
5 ובדעה אחת כי לכתחילה "טוב אשר לא נברא
6 משנברא" ובדיעבד אחרי אשר נברא כבר, בזה הי'
7 חילוקי דעות הגאונים התמימים והישרים הרואים
8 את הנולד והסכנה הצפוי' חלילה מהכנסי' הזאת
9 החליטו לא להתעסק ולא להשתתף עמהם אפי' שעה
10 אחת, ולהמרות בידם בכל מה דאפשר, הבינונים
11 אמרו אשר עלינו רק להשתתף אחרי אשר נברא,
12 ולהשתדל שנהי' אנחנו הרוב מהיראים והטוב נקבל,
13 ואדרבה, סכנה גדולה ביציאתינו מהם, כי אז ח"ו
14 יתחברו אתם החפשים ויחליטו חלילה החלטות
15 במינות ואפיקורסות ויאשרו אותם בהכח אשר יותן
16 להם מהממשלה, והחוב יהיה גם לנו היראים ח"ו
17 וח"ו לקיימם.

18 ובאחרונה האחרון אחרון חביב, גלה גם רבינו
19 שליט"א את דעתו השקפתו הקדושה בזה"ל "בלי
20 תפונה מתאחדת דעתי עם אלה האומרים אשר טוב
21 שלא נברא משנברא גם תקותי חזקה בהשי"ת כי לא
22 תבראה והיו לא תהי', אך אם חלילה וחלילה
23 תתקיימה לא נקח חבל בתוכה ובקהלם לא תחד
24 נפשינו, שומר נפשו ירחק מהם, ומנגד גדול הנני
25 לאלה האומרים שנשתדל אנחנו להיות הרוב"
26 וההחלטות אז יוחלטו עפ"י רצונינו ותהיינה על פי
27 רוב דעות שלנו סכנה גדולה לפנינו להכניס את
28 ראשינו על ספק כי ספיקא דאורייתא היא ולחומרא
29 אין מבטלין איסור לכתחילה וברי אפילו באלף לא
30 בטל וקרוב לודאי אשר הנכנס להכנסי' הזאת לא יצא
31 בשלום, והדברים האלה ממש שמעתי אני מפיו
32 הקדוש בעת נסיעתנו מקאסטרמא לל"ג ביום עש"ק
33 בקר ט"ז תמוז ב"הקופע" שלו במעמד שלשתנו הוא
34 הקדוש שליט"א, חתנו, ואני, אז היתה הכנסי' קרובה
35 לבא לאור, זו חשך ואמר בזה"ל אות באות ממש.

36 "האפ"ן האף איך אז דער סיעזד וועט ניט זיין, עס
37 וועט ווערן א בלבול בא זיי, אין ער וועט ניט זיין
38 נאהר אויב חלילה וחס ער וועט זעך יע סאסטווייען
39 איז כל הנוגע בו וועט זעך ניט קענען אפ וואשען מיט
40 10 וואסערן".

41 באותם הימים אשר נמשכה אסיפה בביתו, רבינו
42 שליט"א ברדפו אחר השלום באמת פנה אל הרה"ג-גן
43 ויבקש אותם לילך אל הראב"ד רד"ט שי' לדבר

44 הרבה אתו להראותו לדעת את הסכנה הגדולה
45 הנשקפה מהכנסי', וכי תועה הוא בהלכו אחר עצת
46 ודרך המחוללים הרשעים, הרה"ג-גן עשו כן, אך
47 למרות ולדאבון נפשו של רבינו שליט"א לא לבד
48 אשר לא הי' בידם לתקן אתו, ואדרבה הם בבואם
49 עוד קלקלו והציתו את אש הקנאה בקרבו וחמתו
50 בערה בו בזה אשר ראה את רוב כוחותיו של רבינו
51 ומסירת נפשו על כל דבר שבקדושה, אשר בכחו
52 ויכלתו בזמן חשך כזה לאסוף אליו בקריאה אחת
53 ובשעה אחת את כל הרבנים הגדולים דעיירות
54 הגדולות באין שום יראה תתאה וירא את
55 ה"אוטארעטעט" הגדול שלו בכל המדינה כולה
56 ויוסיף עוד יותר לשנוא אותו ואך לפנים ולכבודם של
57 הרה"ג-גן עשה אסיפה בהקהלה מהמחוללים
58 והרה"ג-גן שי'.

59 האסיפה הזאת עומדת לפני חי כהיום הזה עם
60 המחזה הנוראה אשר ראיתי אז הרה"ג-גן בקשו את
61 היושר לגלות לפניהם טפחים ממצפוני לבבו
62 במטרתה של "הכנסי' כללית" בטענתם החזקה אשר
63 בלא פראגראמע ואסיפה מוקדמת אין אנו יכולים
64 לעלות ולשכן את נשמותינו בהכנסי' זאת מוכרחים
65 אנחנו לידע מראש כוונתכם הטמונה וצפונה בזה,
66 הטרם נבין ונדע כי לא "בשר כשר" ו"מקואות" לבד
67 ככתוב אצלכם, הביאכם לזה אשר באמת ביכלתו של
68 כל רב ירא אלקים לתקן את זאת בעירו ועל מקומו,
69 ולא נצרך על זה שום אסיפות גדולות כאלה,
70 בקשתינו כי תגלו לנו את הנטמן והנעלם. הדברים
71 היוצאים מן הלב האלו פעלו על הנלווים להיו"ר ולא
72 הי' מעצור עוד לרוחם, ויגלו נגד רצונו של היו"ר
73 בעצמו, את הצפון והטמון בפנימיות וכוונתם
74 האמיתה אשר לא על בשר כשר ומקואות יחשבו
75 ויהרהרו וכי ענין פראוואטיא היא יאכל כל אחד
76 אשר יחפץ בשר כשר או טרפה, אין אנחנו בזה ולא
77 איכפת לנו אם תהי' המקוה כשרה במ' סאה או
78 תחסר אחת לנו העיקר אצלנו אשר בה אנחנו
79 עוסקים ועושים היא ה"חינוך" וה"בתי ספר" על זה
80 באנו, רצונינו להכניס רעפארמע מעתה בחינוך
81 הילדים לפי רוח העת עתה, אשר בזה נוכל להציל
82 את ילדי ישראל מהקאמסאמאל, כי קשה עכשיו
83 להמשיך אופן החינוך בתנאים הישן נושן כאשר חנכו
84 אבותינו אותנו ע"י מלמדים בטלנים אינם "פדגאגין"
85 ובלא שום פרגרמא, עת חדשה, אנשים חדשים,
86 ומורים חדשים, ותורה חדשה, ותיכף בגמרו את
87 הדברים האלה המלאים מר ותרעלה, פתח את פיו
88 הראש הנכבד שבהרבנים בקולות וברקים וממש אש

16 יהי' למכשול גדול לפני כל היראים וחרדים ועצתם
 17 הישרה אם אין בכחו לעצור בהם כי לא יזמינו ולא
 18 יקראו להכנסי' ולבטל אותה כולה, אזי לכל הפחות,
 19 את נפשו יציל בזה אשר יצא ויסיר את שמו וצילו
 20 מעליהם ולפני עורים לא יתן מכשול כי יכשול בו
 21 ובשמו הנקרא עליהם.
 22 ואולם גם הפעם קנאתו ושנאתו גברה עליו ולא
 23 אבה לשמע לקולם בהצטדקותו אשר הדברים אשר
 24 לשמוע בהאסיפה נאמרו מהאומרם על דעת עצמם
 25 לא על דעת הקהלה הישרה אבל הקהלה כשהיא
 26 לעצמה דעת אחרת לה, ולאות מופת כי לא מהיו"ר
 27 שמעו את הדברים האלה אין הקהלה אחראית
 28 לדברים שבע"פ אשר אחדים מהם יאמרו דעתם
 29 אשר באמת גם הקהלה אינה סובלתם.

יומן, תרפ"ז

1 נצצה מפיו הטהור ואמר, עתה נודענו ברור, הסכנה
 2 המרחפת עלינו ב"הכנסי' כללית" תרצו להשיבנו בה
 3 בעל כרחנו, ועתה רק עתה נדע איך ללחם נגדה,
 4 ובדברי תוכחה אמר והראה לדעת לפני כל הנאספים
 5 כי הפרוגראמיא החדשה הורגת ואובדת את נערי
 6 ישראל וממנה באים הם בלא סמימיליאציה, ישראל
 7 אורייתא וקוב"ה אחד הוא ונצחיים הם, אאע"ה אחד
 8 הי', ובדברו הדברים האלה התחיל לבכות במר נפשו
 9 עד התעלפות ממש, ויעשה... גדולה בין הנאספים
 10 היו"ר ברח ממקומו להביא לו מעט מים, דבריו
 11 הבורעים עשו רושם גדול בהשומעים והאסיפה
 12 נפסקה בלי שום החלטות, אחרי האסיפה הזאת
 13 מצאו הרה"ג-ן לחוב לפניהם לגלות לפני הראב"ד ש'
 14 את אשר שמעו מהאנשים החטאים ולהתרות אותו
 15 בהתראה חזקה כי שמו הנכבד אשר יקרא על הכנסי'

אגרות קודש

ב"ה ב' ו' אדר תרפ"ב

ראסטוב-דאן

1 שלי' וברכה,

20 עפ"י התורה, ואין בזה משום קנאה ותחרות כלל. ולענין
 21 העברת נחלה מאחד לאחד דהוי במי שראוי ליורשו, ככה
 22 אמר ברמב"ם הלכות נחלות פ"ו הי"ג צו חכמים שלא
 23 ישנה אדם בנו בין הבנים בחייו כו', כי בירושה יכול
 24 להעביר מיורש ליורש אלא שאין רוח חכמים נוחה גם ח"ו
 25 כשאינו נוהג בו כשורה ומכ"ש בנוהג כשורה, רק אם יכול
 26 להיות טעמי העושר והפכו, או שאר טעמים, וכמו אחד
 27 הבנים העושה וטורח עם אביו יחד והשני במקום רחוק
 28 ולעצמו, דאז מלבד היותו בן יש בו גם עניני שיתוף בכח
 29 ועבודה כו', אשר בגלל זאת ירבה לו איזה יפוי כח,
 30 ויתחשב זה לחלק כל האחים גם הבכור היינו מחלק
 31 הפשוט שבו, אבל במה שזיכהו התורה (בהפי שנים נגד
 32 הפשוט) מזה אי אפשר לנכות, והאם החלק פי שנים הוא
 33 רק במוחזק או גם בראוי, בזה לא ברור לי, ובכל אופן
 34 העושר וכו' אין זה נוגע.

35 ומבואר בשו"ת דברי ריבית דכל עניני ירושה הוא רק
 36 כמו שהוא עפ"י תורה, וכל דברי חוק העמים איזה שתהי'
 37 לא תוכל לעשות שינוי במה שאמרה תורה.
 38 והשי"ת יתן לו ולנו אריכות ימים ושנים לשקוד על
 39 התורה במנוחת הדעת והמוח בגו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

2 במענה על מכתבו מט' שבט, האמור במכתבי מכ"ד
 3 מנ"א העבר הוא לפי מצב הזמן בכלל, ואיני אומר כי עתה
 4 השתנו הדברים לגמרי, אך בד"כ יכולים להתפשט מעט
 5 במילתא דלית ב' הכירא, ובטח צריכים להסיר כל עניני
 6 הבלבול והטרדא מקטנים יחיו, והזמן יקר מאד.

7 החשב[ו]ן נחוץ מאד שיהי' בכל דבר, ובכל זמן, ואך
 8 שוטה הוא זה הנותן מקום לחשוב מחשבות בלתי ראויות,
 9 ובענינים כאלו צריכים להזהר ביותר שלא ליתן מקום
 10 ע"ץ.

11 הסדר שהציע בכללותו כמדומה שאין מה להרהר בזה
 12 כלל, כי ישר הוא.

13 וע"ד לשנות בן בין הבנים כו' הנני מבין שאלתו באופן
 14 כזה, דאם הבכור עשיר הוא - יברכהו ה' - האם מגיע לו
 15 חלקו. דבר זה מפורש בסעיף מיוחד (בשו"ע ח"מ רע"ז)
 16 דלעולם נוטל חלקו פי שנים, והוא מה שעפ"י התורה,
 17 אשר לכאורה אין שייך בזה עושר והפכו, ומשארז"ל (שבת
 18 י' ב') לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים הוא בדברים
 19 שיש רשות לאדם לעשותו כחפצו אבל לא בדבר שהוקצב

פרק ד הלכה א

אֲבֵן הַיֵּתָה בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים בְּמַעֲרְבוֹ, וְעֲלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מְנַח, וּלְפָנָיו צִנְצָנֶת הַמֶּן וּמִמֶּה אַחֲרָיו. וּבָעֵת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת, וַיֵּדַע שְׁסוּפּוֹ לַחֲרֹב, בָּנָה מָקוֹם לָגֹנוּ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה, בְּמַטְמוֹנִיּוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת; וַיֹּאשִׁיחֵהוּ הַמֶּלֶךְ צֹחַ, וַיִּגְזֹר אוֹתָן בְּמָקוֹם שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה': תָּנוּ אֶת אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא פֶכֶתָהּ. עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" וְגו'. וַיִּגְזֹר עִמּוֹ מִמֶּה אַחֲרָיו וְצִנְצָנֶת הַמֶּן וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה; וְכָל אֱלוֹ לֹא חֲזְרוּ בְּבֵית שְׁנִי. וְאֵף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שְׁנִי - לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד עַמֹּד בָּהֶן לְאוֹרִים וּלְ[תַמִּים]; וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא בְּדִי לְהַשְׁלִים בָּהֶן שְׁמוֹנָה בְּגָדִים לְכֹהֵן גָּדוֹל, בְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַסֵּר בְּגָדִים.

נקודות משיחות קודש

מביא הרמב"ם את כל האריכות לגבי גניזת הארון, שלפי זה יובן שאף בבית שני לא היה חסר בבנין הבית.

ביאור העניין: מלכתחילה נקבע בבנין הבית שלארון יהיו שני מקומות בבית המקדש: א) מקום גלוי, על אבן השתיה. ב) מקום לגנוזו "למטה" מקודש הקדשים - ואף מקום זה הוא לכתחילה חלק ממבנה הבית. וזהו פירוש דברי הרמב"ם "ובעת שבנה שלמה ... וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום": לא ששלמה בנה את המקום מדעת עצמו ח"ו, אלא שבעת בניינו היה צריך לדעת שיחרב ונצטווה ובנה בו את מקום הגניזה. ממילא הוא קידשו בתור מקום לארון, וממילא הוא חלק מקודש הקדשים.

גניזת הארון לא היתה בזמן החורבן, אלא בשעה שבית המקדש לא היה בסכנה כלל - כידוע תוקף ישראל בזמן יאשיהו. יתירה מזו: ההכנסה היתה מעין הכנסת הארון לקדש הקדשים על-ידי שלמה. לכן מדייק הכתוב "תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה וגו'", שאין זו פעולה של סילוק ונטילת הארון ממקומו, אלא אדרבא זהו עניין של נתינה בבית.

על-פי זה יתווסף עומק בהקישור בין ג' בתי המקדש: אין זה שישנם ג' בתי מקדש נפרדים, אלא בעיקר הם בית אחד. כבר בבניינו של הבית הראשון נקבע עניין שהוא לשעתו ולעתיד לבא. מקום הארון הוא "עצם" של בית המקדש, שבו לא שייך שום חורבן והפסד, וממנו נבנה המקדש השני והשלישי.

(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ב לפ"ר תרומה)

בנוגע לדברי הרמב"ם על גניזת ארון הברית צריך להבין: למאי נפקא-מינה להלכה כל אריכות וסיפור הדברים, היכן ועל-ידי מי נגזז הארון? והרי דברי הרמב"ם בספרו "יד החזקה" אמורים רק לענינים הנוגעים להלכה. יתירה מזו: עניין זה (איך והיכן נגזז הארון) "במחלוקת שנוי" (יומא נג, ע"ב), ואם כן לשם מה מכריע הרמב"ם כדברי האחד, מאחר שלכאורה אין עניין זה נוגע לדינא?

גם צריך להבין: מפשטות לשון הרמב"ם משמע ששלמה בנה את ה"מקום" בבית המקדש מדעת עצמו (לפי "שידע שסופו ליחרב"). ותמוה: הרי כל חלקי ופרטי הבית ניבנו על-פי ציווי ד' - "הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל" - ואם כן איך בנה שלמה "מקום" בבית המקדש מדעת עצמו?

יש להקדים דיוק בדברי הרמב"ם: הרי הרמב"ם מפרט בפרקים ב' וג' של הל' בית הבחירה את צורת כלי המקדש, ואילו בפרק ד' את צורת הבית. לפי זה צריך ביאור: הרי הארון שייך לכאורה לכלי המקדש, ומדוע עניין גניזת הארון מופיע בפרק העוסק בצורת הבית? מזה משמע שהארון העומד בקדש הקדשים הוא (לדעת הרמב"ם) פרט בצורת הבית, והוא אינו רק כלי שמצוי בקדש הקדשים, אלא הוא חלק מבנין קדש הקדשים עצמו. זאת כיוון שהארון עושה את בית המקדש לבית לד', כמו שנאמר "ונועדתי לך שם".

אלא שעל פי זה מתעוררת תמיהה גדולה: בבית שני, בו לא היה הארון במקומו, לא היה קודש הקדשים בשלימותו שהרי היה חסר אחד הדברים שהם "עיקר בבנין הבית"?! כדי להסיר תמיהה זו

מתוך
"מפת הר הבית
ובית המקדש"
בהוצאת
"שי' למורא"

הסורה (גבולו עשירה, טפחים) מקיף סביב

פרק ד משנה א

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי פי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארך אפים מנבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר: יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר: כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

נקודות משיחות קודש

אמר לו רבי אליעזר, "ריקה, כמה מכוזר אותו האיש" (כוונתו היתה לכיעור במובן הרוחני); על כך השיב לו האיש, "לך ואמור לאומן שעשאני - כמה מכוזר כלי זה שעשית". כוונת תשובתו היתה שגם באדם ירוד כמותו אפשר לראות את צלם ה"אומן" שעשה אותו.

על-פי זה מובן אפוא מדוע נזקק התנא במשנתו לכל הפסוק כולו.

(שיחות קודש תש"מ - פרשת קורח ובלק)

כתב במדרש-שמואל: "לפיכך נקט אלו, לפי שהשיענו בהם שמות מחודשים היפך ממה שיגזור השכל". כלומר, בכל האמירות שבמשנתנו יש דבר-חידוש:

"איזהו חכם" - חכם הוא מי שרואה כל דבר לאמיתו, לעומקו ולפרטיו. ממילא בהכרח שמלבד המעלות שרואה בכל דבר, רואה הוא גם את החסרונות. לפי זה איך יתכן שהחכם לומד "מכל אדם"? מחדש התנא במשנתו כי החכם האמיתי אכן לומד מכל אדם, מכיון שלכל אחד ואחד יש מעלה כלשהי ועל כן אפשר ללמוד "מכל אדם".

"איזהו גבור" - על-דרך הרגיל מייחסים את מידת הגבורה לאחד שכוחו רב ("לכוד עיר"). מחדש התנא ואומר, אדרבה - גיבור הוא מי שבכוחו לכלוא את גבורתו; "כובש את יצרו".

"איזהו עשיר" - במדרש³ נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". לפי זה היה אפשר לחשוב כי עשיר אמיתי הוא, מי שנכסיו מרובים והוא משתוקק להרבותם עוד ועוד (שכן "מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות"!). מחדשת משנתו ואומרת כי עשיר אמיתי הוא דוקא זה שאינו "נבהל להון" אלא שמח במה שיש לו ומנצל זאת מתוך מנוחת-הנפש.

"איזהו מכובד" - ההנחה הרווחת היא שאדם מכובד אין זה מכבודו להשפיל את עצמו ולכבד כל אדם ואדם; (להפך, מצד כבודו עליו להיבדל מכל שאר הציבור). מחדש התנא ואומר כי מכובד אמיתי הוא המכבד את הבריות - אף את אלו הפחותים, שאין בהם כל מעלה, והם בבחינת "בריות" בעלמא⁴.

(שיחות קודש תש"מ - פרשת קורח)

בן זומא הוא אחד מאותם "ארבעה שנכנסו לפרדס" ומובנת אפוא מעלתו הגדולה [בדוגמת רבי עקיבא, אף-על-פי שלא הגיע לדרגתו ממש, שכן רק רבי עקיבא "נכנס בשלום ויצא בשלום"].

ועל-אף גדולתו הרבה הדגיש בן זומא את הצורך ללמוד "מכל אדם". ללמדנו כי גם למי שזכה למדרגה גבוהה ביותר, כבן זומא (שכאמור, "נכנס לפרדס") - יש מה ללמוד "מכל אדם".

תוכן הדברים נרמזו בשמו - "בן זומא" - שלא נקרא בשמו אלא על שם אביו. בכך מודגשת תלותו באביו והיותו בבחינת "מקבל" - ולכן אמר בן זומא "איזהו חכם? הלומד מכל אדם".

(תורת-מנחם - התוועדויות' תשמח, כרך ג, עמ' 552)

יש לדייק: מדוע נזקק התנא גם לסיום הפסוק - "כי עדותיך שיחה לי" - בשעה שהראיה לכך שחכם הוא מי שלומד מכל אדם היא רק מתחילת הפסוק - "מכל מלמדי השכלתי"?!

ביאור הדברים:

"חכם" הוא מי שמבין כל דבר על בוריו; הוא אמנם מכיר במעלותיו של כל אחד ואחד, כדי ללמוד מהן, אך באותה מידה הוא גם ער לחסרונותיו של הזולת, על-מנת להימנע מהם. לאור זאת תישאל השאלה - כיצד החכם "לומד מכל אדם", הלא מן-הסתם יש גם מי שהם מלאי חסרונות ואין מה ללמוד מהם?!

זו הסיבה שהתנא נזקק גם לחציו השני של הפסוק - "כי עדותיך שיחה לי" - פה טמון ההסבר לכך שיש מה ללמוד "מכל אדם".

כאשר מתבוננים היטב במעשה הבריאה רואים (לא רק שהקב"ה מנהיג את העולם ובורא אותו בכל רגע יש מאין, אלא גם) כיצד כל בריאה ובריאה מעידה על מציאות הבורא והנהגתו. זוהי אס-כ"ן משמעות הפסוק "כי עדותיך שיחה לי" - בכל אדם ואדם אפשר לראות "עדות" למציאות הקב"ה. גם אדם שהוא נטול כל מעלה (גלויה) הוא בבחינת "עדותיך" (עדות למציאות הבורא). וכמו שמצינו בסיפור הגמרא², על "אדם אחד שהיה מכוזר ביותר", שנזדמן לרבי אליעזר לפגשו

(1 חגיגה יד, ב. 2) תענית כ, א. 3) קהלת-רבה א, לד. 4) ראה תניא פרק לב.

פרשת ואתחנן

ג וְאֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר:
 ב אֲדֹנִי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ
 אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל
 בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ
 וּכְגִבּוֹרְתְּךָ: כ אֶעֱבְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
 הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדֵן הַחֵר הַטּוֹב הַזֶּה
 וְהַלְבֹּן: (ל) ב וַיִּתְּעַבֵּר יְהוָה בִּי לִמְעַנְכֶם וְלֹא
 שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף
 דְּבַר אֵלַי עוֹד בְּדַבֵּר הַזֶּה: ט עֲלֶה | רֹאשׁ
 הַפָּסָגָה וְשֵׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצַפָּנָה וְתִימִנָּה
 וּמוֹרֶחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הִירְדֵן
 הַזֶּה: כ וְצוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחֻזְקֵהוּ וְאַמְצֵהוּ כִּי־
 הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כג וַיָּשֶׁב בְּגִיַּי מוֹל
 בֵּית פְּעוֹר: פ ד ׀ וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל־
 הַחֲקִים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִלְמֵד
 אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבֹאתֶם וִירִשְׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן
 לָכֶם: ד לֹא תִסְפוּ עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיָּה
 אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיָּה אֶתְכֶם:
 ג עֵינֵיכֶם הִרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּכַעַל
 פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּעַל־פְּעוֹר
 הַשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ: ד וְאַתֶּם
 תִּדְבְּקוּם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 91)

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ

"לְכַבֵּד הַבּוֹרָא צִוָּה לְכַבֵּד הָאֵב, הַמִּשְׁתַּמֵּךְ בְּיִצְרָה" (רמב"ן). יֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַדִּיּוּק "בְּיִצְרָה", וְלֹא כְּתֹב גַּם כְּפִי שֶׁכְּתִיבוּ הַמִּפְרָשִׁים שֶׁ"הַשְׁקוּהוּ וְהַאֲכִילוּהוּ וְהַלְבִּישׁוּהוּ", שֶׁכֵּן יִצִּירַת הַזֶּלֶד הִיא שְׁתַּפּוֹת גְּלוּיָה עִם הַקֶּבֶ"ה, שְׁנוֹתָן בּוֹ נִשְׁמָה; וְאֵלּוּ הַאֲכִלַת הֶגֶן הִיא דְּבַר טַבְּעִי, שֶׁהָאֵב עוֹשֶׂה (כָּאֵלּוּ) כִּכְח עֲצָמוֹ, אִף שֶׁבְּאֻמַּת הַקֶּבֶ"ה הוּא הֶגֶן אֶת כָּל הָעוֹלָם.

(ישראל) שְׁנֵי הָרָאָה | לְמִדַּתִּי אֶתְכֶם חֲקִים
 וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת פֶּן
 בִּקְרַב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
 וּשְׁמִרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם
 לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֲקִים
 הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֲכָם וְנִבְּזוּן הַגּוֹי הַגָּדוֹל
 הַזֶּה: וְכִי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים
 אֵלָיו כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֵלָיו: ה וּמִי גוֹי
 גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל־
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:
 ע"כ בַּמִּנְחָה שָׁבַת וּבַחֹל
 ט רַק הַשְׁמֹר לָךְ וְשֹׁמֵר נִפְשְׁךָ מְאֹד
 פֶּן־תִּשְׁפַח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־
 יִסּוּרוּ מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ
 וּלְבָנֵי בְנֶיךָ: יז אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאֹמֶר יְהוָה אֵלַי תִּקְהַל־לִי
 אֶת־הָעָם וְאִשְׁמַעַם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן
 לִירְאֶה אֹתִי כָּל־יָמֵי־אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־
 הָאָדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: יח וְתִקְרְבוּן
 וְתַעֲמִדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בְּעַר בָּאֵשׁ עַד־לֵב
 הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעַרְפֹּל: יט וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֲלֵיכֶם
 מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שְׁמַעִים וְתִמּוּנָה
 אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלָתִי קוֹל: כ וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ
 אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂת הַדְּבָרִים
 וּכְתֹבָם עַל־שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים: יא וְאַתִּי צִוָּה
 יְהוָה בַּעַת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֲקִים
 וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אַתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
 עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: כג וְנִשְׁמִרְתֶּם מְאֹד
 לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תִּמּוּנָה בְּיוֹם
 דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: כד פֶּן־
 תִּשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמּוּנַת כָּל־סֶמֶל
 תְּבִנִית זָכָר אוֹ נִקְבָּה: ה תְּבִנֹת כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר
 בָּאָרֶץ תְּבִנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תִּעֲוֶה

בשמים: ^{יח} תבנית פלרמש באדמה תבנית
פלדגה אשר-במים מתחת לארץ: ^{יט} ופן-תשא
עיניך השמימה וראית את-השמש ואת-הירח
ואת-הכוכבים כל צבא השמים ונדחת
והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה
אלהיך אתם לכל העמים תחת פל-השמים:
ואתכם לקח יהוה ויצא אתכם מפור הפרול
ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה:
^{כא} ויהוה התאנף-פי על-דבריכם וישבע לבלי
עבר את-הירדן ולכלתי-בא אל-הארץ הטובה
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה: ^{כב} כי אנכי
מת בארץ הזאת אינני עבר את-הירדן ואתם
עברים וירשתם את-הארץ הטובה הזאת:
^{כג} השמרו לכם פן-תשכחו את-ברית יהוה
אלהיכם אשר פרת עמכם ועשיתם לכם פסל
תמונת פל אשר צוה יהוה אלהיך: ^{כד} כי יהוה
אלהיך אש אכלה הוא אל קנא: ^{כה} פ כי
תוליד בנים ובני בנים וגושתם בארץ
והשחתם ועשיתם פסל תמונת פל ועשיתם
הרע בעיני יהוה-אלהיך להכעיסו: ^{כו} העידתי
בכם היום את-השמים ואת-הארץ כרי-אבד
תאבדו מהל מעל הארץ אשר אתם עברים
את-הירדן שמה לרשתה לא-תאריכו ימים
עליה כי השמד תשמדון: ^{כז} והפיץ יהוה אתכם
בעמים וגשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג
יהוה אתכם שמה: ^{כח} ועבדתם-שם אלהים
מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא-יראון ולא
ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון: ^{כט} ובקשתם
משם את-יהוה אלהיך ומצאת כי תדרשנו
בכל לבבך ובכל-נפשך: ^ל בצר לך ומצאוך כל
הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד-
יהוה אלהיך ושמעת בקלו: ^{לא} כי אל רחום
יהוה אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח

את-ברית אבתיך אשר נשבע להם: ^{לב} כי
שאל-נא לימים ראשונים אשר-היו לפניך למן-
היום אשר ברא אלהים אדם על-הארץ
ולמקצה השמים ועד-קצה השמים הנהיה
כדבר הגדול הזה או הנשמע כמחו: ^{לד} השמע
עם קול אלהים מדבר מתוך-האש באשר-
שמעת אתה ויחי: ^{לה} או הנסה אלהים לבוא
לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת
ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה
ובמוזרים גדלים פכל אשר-עשה לכם יהוה
אלהיכם במצרים לעיניך: ^{לז} אתה הראת
לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו:
^{לח} מן-השמים השמיעך את-קלו ליסרך ועל-
הארץ הראך את-אשו הגדולה ודבריו שמעת
מתוך האש: ^{לז} ותחת כי אהל את-אבתיך
ויבחר בזרעו אחריו ויצאך בפניו בכחו הגדל
ממצרים: ^{לח} להוריש גוים גדלים ועצמים ממך
מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה
כיום הזה: ^{לז} וידעת היום והשבת אל-לבבך
כי יהוה הוא האלהים בשמים מפעל ועל-
הארץ מתחת אין עוד: ^{לא} ושמרת את-חקיו
ואת-מצותיו אשר אנכי מצוה היום אשר ייטב
לך ולבניך אחרך ולמען תאריך ימים על-
האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך

פל-הימים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 93)

כפד את אביך ואת אמוך

יש לשאול, מה בין אב ואם, שחייבים בכבודם, לכוכבים
ומזלות, שאין ראוי לכבדם, אף שעל-ידם מנהיג הקב"ה את
העולם ומשפיע אלינו. ומבאר על כך בחסידות, שלצבא
השמים אין בחירה להשפיע או לא להשפיע, והם רק 'בגרון'
ביד החוצב בו; ואלו הזרים בעלי בחירה הם ו'שותפים'
להקב"ה ביצירת תולד, ולכן נצטוינו לכבדם.

שלישי ^{כא} אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן

בֵּין־יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־
דְּבַר יְהוָה כִּי יֵרָאֵת מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עָלִיתֶם
בָּהָר לֵאמֹר: ׀ אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵּי עַבְדִּים לֹא יִהְיֶה
לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל |
כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ
מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא־
תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָּשׁ עֹז אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־
שְׂלֵשִׁים וְעַל־רַבָּעִים לִשְׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים
לְאֶהֱבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: ׀ לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־
אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שֵׁמוֹ לְשׁוֹא: ׀ שְׁמֹר אֶת־יוֹם־
הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה
אֹתָהּ וּבְנֶה וּבָנֶה וְעִבְדֶּה וְאָמַתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ
וְכָל־בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ
עֲבָדְךָ וְאָמַתְךָ כַּמֹּד וְזָכַרְתָּ כִּי־עֹבֵד הָיִיתָ |
בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד
חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל־פִּנּוֹן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: ׀ כִּכֹּר אֶת־אֲבִיֶּךָ
וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן |
יָאֲרִיכוּ יָמֶיךָ וּלְמַעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ׀ לֹא תִרְצַח: ׀ וְלֹא
תִנְאַף: ׀ וְלֹא תִגְנוֹב: ׀ וְלֹא־תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד
שׁוֹא: ׀ וְלֹא תַחֲמוֹד אִשֶּׁת רַעְךָ ׀ וְלֹא תִתְּאוּהָ
בֵּית רַעְךָ שְׂדֵהוּ וְעִבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל־
אֲשֶׁר לְרַעְךָ: ׀ פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ה עמ' 310)

כִּכֹּר אֶת אֲבִיֶּךָ וְאֶת אִמְךָ

כְּתַב הַרְמְבָּ"ם (ממרום ו, ד): "וְהָאֵב שֶׁהִיא תְּלִמִּיד בְּנוֹ, אֵין
הָאֵב עוֹמֵד מִפְּנֵי הַבֵּן, אֲבָל הַבֵּן עוֹמֵד מִפְּנֵי אֲבִיו". וְעוֹד כְּתַב
(שם יא), ש"אִפְּלוּ הָיָה אֲבִיו רָשָׁע... מִכִּכְדּוֹ וּמִתְּרִיא מִמֶּנּוּ".

מִזְרַחָה שָׁמֶשׁ: מִכֹּל לִנְסָה רֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח
אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־יָדָעַת וְהוּא לֹא־שָׁנֵא לוֹ מִתְּמַל
שְׁלֹשָׁם וְנִם אֶל־אֶחָת מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחִי:
מִכֹּל אֶת־בָּצָר בַּמִּדְבָּר בָּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֹאשׁוֹ
וְאֶת־רֹאשׁוֹ בַּגִּלְעָד לַגִּדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן
לְמִנְשֵׁי: מִכֹּל וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מִכֹּל אֵלֶּה הָעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם
מִמִּצְרַיִם: מִכֹּל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנֵי מוֹל בֵּית פְּעוֹר
בָּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן
אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם מִמִּצְרַיִם:
מִכֹּל וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרֶצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ | עֹג מֶלֶךְ־הַבְּשָׁן
שֶׁנִּי מֶלְכִי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח
שָׁמֶשׁ: מִכֹּל מַעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל אֶרְנֹן
וְעַד־הַר שִׁיאֵן הוּא חֶרְמוֹן: מִכֹּל וְכָל־הָעִרְבָה עֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה וְעַד יָם הָעֵרֶבָה תַּחַת אֲשֶׁדָּת
הַפְּסָגָה: ׀ פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לו עמ' 94)

כִּכֹּר אֶת אֲבִיֶּךָ וְאֶת אִמְךָ

"רב יוסף, כי הנה שמע קל כרעא דאימיה, אמר: איקום
מקמי שכינה דאתנא" (קידושין לא, ב). יש לבאר דברי רב יוסף
על פי המבאר בחסידות, שכת ההולדה הוא כח בלי גבול,
להוליד עד אין סוף, ונחם עצם ההולדה הוא כעין יש מאין.
וכח זה הרי לא נמצא בנבוא, בעל גבול, מצד עצמו, אלא
מצד הקב"ה, שהוא בלי גבול, והוא שקבע כח זה בטבע
האדם.

רבי ה' וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דִבֵּר בְּאָזְנוֹכֶם הַיּוֹם
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם: ׀ יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב: ׀ לֹא אֶת־
אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ
אֲנַחְנוּ אֵלֶּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים: ׀ הַיּוֹם | בְּפָנִים
דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ׀ אֲנֹכִי עֹמֵד

ואזיל לשיטתו, שבכבוד אב ואם אין 'נפקא מינה' מעלתם ודוגמתם של ההורים. וזממק על פי המבאר בחסידות, שהקשר של אב ובן הוא 'עצם עם עצם', ואינו משתנה על ידי שנוי ב'גלויים'.

חמישי יט את־הדברים האלה דבר יהוה אל־כל־קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יספ ויכתבם על־שני לוחות אבנים ויתנם אלי: כ ויהי בשמעכם את־הקול מתוך החשד וההר בער באש ותקרבון אלי כל־ראשי שבטיכם וזקניכם: כא ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את־פברו ואת־גדלו ואת־קולו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי־ידבר אלהים את־האדם וחי: כב ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם־יספים אנחנו לשמע את־קול יהוה אלהינו עוד ומתנו: כג כי מי כל־בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך־האש כמנו ויחי: כד קרב אתה ושמע את כל־אשר יאמר יהוה אלהינו ואת: כה תדבר אלינו את כל־אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: כו וישמע יהוה את־קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את־קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל־אשר דברו: כז מי־יתן והיה לבכם זה להם ליראה אתי ולשמור את־כל־מצותי כל־הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם: כח לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: כט ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל־המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה: לו ושמרתם לעשות כאשר צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין ושמאל: לז בכל־הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם

ימים בארץ אשר תירשון: לו וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: לז למען תירא את־יהוה אלהיך לשמור את־כל־חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן־בנך כל ימי חייך ולמען יארבן ימך: לח ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 214)

כפד את אביך ואת אמך

"תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברקה בתלמודו... ואביו מזהה בו... אינו צריך לשמוע לאביו בזה" (שו"ע יו"ד ס"מ). ויש לשאול, מדוע מופיעה הלכה זו בהלכות כבוד אב ואם, אף שקוממה, לכאורה, בהלכות תלמוד תורה. ויש לומר, כי גם סימן ברקה לבן בתלמודו הוא כבוד אב ואם.

ששי י שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד: ח ואהבת את יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך ובכל־מאריך: ט והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על־לבבך: י ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובכל־דרךך ובשכבך ובקומך: יא וקשרתם לאות על־ידך והיו לטמטפת בין עיניך: יב וכתבתם על־מזוזות ביתך ובשעריך: יג והיה פייביאך י יהוה אלהיך אלהי־ארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא־בנית: יד ובתים מלאים כל־טוב אשר לא־מלאת וברת חצובים אשר לא־חצבת פרמים וזיתים אשר לא־נטעת ואכלת ושבעת: יז השמר לך פן־תשפח את־יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: יח את־יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע: יט לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר

רבים ועצומים ממך: ^דונתנם יהוה אלהיך לפניך והפיתם החרם תחרים אתם לא תכרת להם ברית ולא תחנם: ^הולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנד: ^וכייסיר את בנד מאחרי ועברו אלהים אחרים וחרה אף יהוה בכם והשמידך מהר: ^זכי אם כה תעשו להם מזבחתיהם תתצו ומצבתם תשפרו ואשיריהם תגדעו ופסיליהם תשרפון באש: ^חכי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך בך בחר יהוה אלהיך להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה: ^טולא מרבכם מפל העמים חשך יהוה בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים: ^יכי מאהבת יהוה אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא יהוה אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים: ^{יא}וידעת כי יהוה אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי כתיב מצותו קרי מצותיו לא לך דור: ^{יב}ומשלם לשנאיו אל פניו להאבדו לא יאחר לשנאיו אל פניו ישלם לו: ^{יג}ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ליל שמחת תורה תשמ"ז)

כבד את אביך ואת אמך

"כבד את אביך ואת אמך . . . בטר דמית, אי תימא הא פטור מגיה הוא, לאו דכי, אף על גב דמית אתחסיב ביקריה יתיר" (זהר סוף פרשת בחקתי). זהר – מורה על אור וגלוי. בחקתי – מורה על כללות התורה, כי צריכים לקיים את כל התורה, גם המשפטים והעדות, מצד צווי ה', לא מצד הטעם. הרי אומר: החיוב לכבד אב גם לאחר מותו הוא בכל עניני התורה ובאופן של גלוי.

סביבותיכם: ^אכי אל קנא יהוה אלהיך בקרבך פני יחרה אף יהוה אלהיך בך והשמידך מעל פני האדמה: ^בלא תנפסו את יהוה אלהיכם כאשר נפיתם במסע: ^גשמור תשמרון את מצות יהוה אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר צוה: ^דועשית הישר והטוב בעיני יהוה למען ייטב לך וכאת וירשת את הארץ הטובה אשר נשבע יהוה לאבותיך: ^הלהדף את כל איביך מפניך כאשר דבר יהוה: ^וכי יישאלך בנד מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם: ^זואמרת לבנד עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו יהוה ממצרים ביד חזקה: ^חויתן יהוה אותם ומפתים גדלים ורעים: ^טבמצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ^יואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: ^{יא}ויצאנו יהוה לעשות את כל החקים האלה ליראה את יהוה אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו בתיום הזה: ^{יב}וצדקה תהיה לנו כייגשמו לעשות את כל המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צונו: ^{יג}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 155)

כבד את אביך ואת אמך

"עשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שבע שקבלו עליהן בני נח . . . וכבוד אב ואם" (סנהדרין נו, ב). וקשה, מדוע נענש יעקב על שלא קיים כבוד אב, והרי בני נח לא נצטוו על כך. ויש לומר, דהנה בני נח נצטוו על הדינין, ולפי שיטת הרמב"ן נכללת במצוה זו כל מה שנחוצך לשובו של עולם; והרי כבוד אב נחוצך לשובו של עולם.

שביעי ז א כי יביאך יהוה אלהיך אלהיך אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים | מפניך החתי והגרנשי והאמרי והכנעני והפריז והחוי והיבסי שבעה גוים

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מוֹשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא
 בְּרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

◆ ◆ ◆

מפטיר ט וַיְדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים

הָאֵל הַנֶּאֱמָן שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבֵיו
 וְלִשְׁמֵרֵי כְתִיב מִצּוֹתוֹ קְרִי מִצּוֹתָיו לְאַלֶּף דָּוָר:
 וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז
 לְשִׁנְאָו אֶל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ: ׀ וְשִׁמְרָתָּ אֶת־
 הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (מענה לשאלה – לקוטי שיחות 2ט ענף)

(239)

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ
 תַּעֲשֶׂיךָ כְּפִסַּת נִייר אֶת הַדְּבָר כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ גו' עַד סוֹפוֹ,
 וַיִּהְיֶה זֶה בְּכִסְף (לְבַד בְּשֶׁבֶת, כְּמוֹכֵן), וּמִזְמָן לְזְמַן תִּקְרָא
 אוֹתוֹ. עַד חֵג הַשְּׁבוּעוֹת הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

ק"ח פסוקים, עזרא"ל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
 בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. ׀ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאֱדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדְבָרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ואתחנן לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישועה פרק מ

מ א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם: בְּדַבְּרוֹ
עַל-לֵב יְרוּשָׁלַיִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צָבָאָה כִּי
נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקַחְהָ מִיַּד יְהוָה בַּפְּלִים בְּכָל-
חַטָּאתֶיהָ: ג קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר פָּנוּ דֶרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ
בַּעֲרֹבָה מִסְלָה לְאַלְהֵינוּ: ד פֶּלֶא-גֵיא יִנְשֹׂא וְכָל-הָרֶ-
וּגְבֻעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרִכְסִים
לְבִקְעָה: ה וְנִגְלָה בְּכּוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו
כִּי כִי יְהוָה דִּבֶּר: ו קוֹל אֹמֵר קָרָא וְאֹמֵר מָה אֶקְרָא
כָּל-הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסִידוֹ בְּצִיץ הַשָּׂדֶה: ז יִבֶּשׁ
חֲצִיר נֶבֶל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבָּה בּוֹ אֲבָן חֲצִיר
הָעֵם: ח יִבֶּשׁ חֲצִיר נֶבֶל צִיץ וְדָבָר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם
לְעוֹלָם: ט עַל הַר-גִּבְעָה עַל-יֶלֶד מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן הָרִימִי
בִּפֶּחַ קוֹלְךָ מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַיִם הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי
אֹמְרִי לְעַרְי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: י הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה
בַּחֲזֹק יָבוֹא וְזִרְעוּ מִשְׁלָה לֹא הִנֵּה שָׂכְרוּ אֹתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵינוּ: יא פִּרְעָה עֲדָרוּ יִרְעָה בִּזְרֻעוֹ יִקְבֹּץ
טָלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלֹת יִנְהַל: יב מִי־מִדָּר
בִּשְׁעָלוּ מִים וְשָׂמִים בִּזְרֹת תִּפֹּן וְכָל בִּשְׁלֹשׁ עֶפֶר
הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים וּגְבֻעוֹת בְּמֵאזְנֵים:

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי, אִתָּם נִבְיָא, נַחֲמוּ אֶת עַמִּי וְהַכְפֵּל
"נַחֲמוּ נַחֲמוּ" הוּא לְחֻזֵּק. **ב** עַל לֵב, דְּבָרִים הַמִּתְקַבְּלִים
עַל הַלֵּב. **כ** מָלְאָה צָבָאָה, כִּי נִשְׁלַם הַזְמַן הַקָּצוּב לָהּ,
דִּתְּנוּ קֶץ הַקְּלוֹת. פְּרוּשׁ אַחֵר, כִּי הַמְּלֵאָה יְרוּשָׁלַיִם מִצָּבָאָה
שֶׁשָּׁבוּ מִהַקְּלוֹת. **כ** נִרְצָה עֲוֹנָהּ, כִּי נִשְׁלַם כְּפָרַת עֲוֹנָהּ.
"נִרְצָה", נִשְׁלַם, כְּמוֹ "אִזְּרָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִיתוֹתֶיהָ" (ויקרא
27,10). **כ** לָקַחְהָ, כִּי קִבְּלָהּ עָלֶיהָ. **כ** פְּלִים, שְׂמִי גְלִילִית,
גְּלוֹת גָּבֹל וְגְלוֹת אֲדוּם. **ג** קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר, קוֹל
קוֹרָא בְּצִיּוֹן שְׂתִימָה שׁוֹמֵמָה בַּמִּדְבָּר. פָּנוּ דֶרֶךְ ה', פָּנוּ הַדֶּרֶךְ
לְשׁוֹבִים לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. **כ** בַּעֲרֹבָה, הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂתִימָה בְּזִמְנָה
הַקְּלוֹת כְּמוֹ עֲרֹבַת מִדְבָּר. **ד** כָּל גֵּיא, כָּל עֵמֶק. יִנְשֹׂא,
יִתְרוֹמֵם. יִשְׁפְּלוּ, יִנְכַּחוּ. הַגִּיּוֹם שְׂתִימָה גִּבְעָה יְהוּ
שְׁפִילִים. **ה** הָעֵקֶב, הַמְּקוֹם שֶׁהוּא מְעֻשָּׂם וּמְעֻשָּׂה. וְהָרִכְסִים,
הַהָרִים הַמְּסוּמִים זֶה לָזֶה, וּמִתּוֹכָם קָם הַגִּיּוֹם שֶׁבִּינֵיהֶם וְקוֹף מֵאֹד.
לְבִקְעָה, לְאֶרֶץ חֲלָקָה וְיִשְׁרָתָה. **ה** וְנִגְלָה בְּכּוֹד ה'
וְגו', אִזְּרָה בְּכּוֹד ה' וְכָלם יִרְאוּ כִּי כִי ה' דִּבֶּר אֶת
הַנְּתִיבוֹת הָאֵלֶּה, הוּאֵל וְהַתְקַנְמוֹ. **ו** קוֹל אֹמֵר קָרָא,
קוֹל נְבוּאָה אֹמֵר לְנְבִיא, קָרָא וְהִכְרִיז בְּרִים. וְאֹמֵר מָה
אֶקְרָא, וְהַנְּבִיא שָׂאֵל וְאֹמֵר מָה אֶקְרָא. **כ** כָּל הַבָּשָׂר
חֲצִיר, וְכָל הַנְּבוּאָה מִשִּׁיב לְנְבִיא, שִׂיאָמָה, כָּל הַבָּשָׂר חֲצִיר,
כְּלוּמֹר, הַגִּיּוֹם שֶׁיִּבְאֹד עִם גּוֹג וּמִגּוֹג עַל יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְחָמָה
יִכְלוּ וְיִקְמְשׁוּ חֲצִירָה. וְכָל חֲסִידוֹ בְּצִיץ הַשָּׂדֶה, וְכָל עֲנִי
חֶסֶד שֶׁעָשׂוּ בְּעֶבֶר, יִהְיוּ נִחְשָׁבִים כְּפָרַת הַשָּׂדֶה שִׁיבֵל מִהָר,
כִּינּוּ שֶׁבָּאוּ לְהִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל. (ועל דֶּרֶךְ הַתְּכֵיף "וְחֶסֶד לְאִמִּים
חֲסִיאוֹת" (משלי יד, 27). **ז** אֲבָן חֲצִיר הָעֵם, בְּאִמָּה
שֶׁהָעֵם שָׁעָם גּוֹג וּמִגּוֹג וְהִבִּישׁ בְּחִצִּיר. **ח** יִבֶּשׁ חֲצִיר וְגו',
כָּפַל וְשִׁלַּשׁ לְחֻזֵּק הַעֲנֵן. וְדָבָר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם,
וְדָבָר ה' שֶׁהַכְּמִית עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים יִתְקַם לְעוֹלָם וְלֹא יִכְלֹ
לְכַסֵּל דְּבָרָיו. **ט** עַל הַר גִּבְעָה עַל לֵב, לְחֻשְׁמִיעַ הַקּוֹל
לְמַרְחֹק. מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן, עֲדַת הַנְּבִיאִים הַמְּבִשְׂרִים אֶת
הַנְּאֻלָּה לְצִיּוֹן. פְּרוּשׁ אַחֵר, אֶת צִיּוֹן הַמְּבִשְׂרֶת. (כֵּן הַפְּרוּשִׁים
בִּ"מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַיִם"). הָרִימִי אֶל תִּירְאִי, הָרִימִי אֶת
קוֹלְךָ, וְאֵל תַּפְחָדִי מִלְּכִשָּׁר אֶת הַבְּשׂוּרָה. הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם,

הִנֵּה בֹא הַקֶּבֶץ לְגֹאֵל אֲתָכֶם. **י** בַּחֲזֹק יָבוֹא, כְּכֹחַ וּבְגִבּוּרָה יָבוֹא לְהַפְרֵעַ מִן הַגִּיּוֹם. וְזִרְעוּ מִשְׁלָה לֹא, כְּלוּמֹר, לֹא יִצְמַח לְשׁוֹם עֲוֹרָה מִזִּמְנֵהוּ. הִנֵּה שָׂכְרוּ
אֹתוֹ, שָׂכַר הַמְּעֻשָּׂה מִזְמַן אֹתוֹ לְשִׁלֵּם לְכָל אֶחָד כְּמִשְׁלוֹ. וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵינוּ, וְשִׁכְרַת הַמְּעֻשָּׂה מִזְמַן לִפְנֵינוּ. (וְהוּא כָּפַל לְשׁוֹן). **יא** בִּזְרֻעוֹ יִקְבֹּץ טָלָאִים וּבְחִיקוֹ
יִשָּׂא, בִּזְרֻעוֹ וְלֹא בְּמִקְלָה, יִקְבֹּץ אֶת הַטָּלָאִים שֶׁבִּצְעָן וְיִשָּׂאם בְּחִיקוֹ. עֲלֹת יִנְהַל, וְהַצָּאן הַמִּינִיקוֹת יִנְהַל בְּנִתָּה. כֵּן יִלְכֹּם הַקֶּבֶץ הַנְּתִיבָה בְּשׁוֹבֵם מִתְּנוּלָה. **יב** מִי
מִדָּר בִּשְׁעָלוּ מִים, כְּלוּמֹר, אֵל תִּתְּנוּ אֶת הַבָּשָׂר אֶת הַקֶּבֶץ הַנְּתִיבָה מִיָּד, וְכָל לְעֻשׂוֹת הַכֹּל. לְפִיכָךְ אֹמֵר, מִי מִדָּר בִּשְׁעָלוּ מִים,
לְהַעֲלוֹת חֲצִים לְמַעַל וְחֲצִים לְמַטָּה, וְשֵׁם אוֹתָם בְּמִקְוֵם וְיַדֵּעַ מִדָּתָם, וְאִמֵּר בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל כְּלִישׁוֹן כִּי אֲדָם שְׂמוּדִים הָיִים. וְשָׂמִים בִּזְרֹת תִּפֹּן, נִשְׁתָּה אֶת הַשָּׂמִים
בִּזְרֻעָה וְיַדֵּעַ מִדָּתָם, כִּי הוּא בְּרָאם בְּגִבּוּרָתוֹ כִּי תִּתְּנוּ, וְכֵאלֹ מִדָּתָם בִּזְרֹת. וְכָל בִּשְׁלֹשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ, וְיִדָּר בְּמִדָּת "שְׁלִישׁ" אֶת גְּדֵל פְּדוּר הָאָרֶץ. "וְכָל",
וְיִדָּר, "וְיִמְדוּ עֵמֶק" (שמואל טו, 11) תְּרַגְמוּ "וְכָל". "בִּשְׁלֹשׁ", בְּמִדָּה הַתְּקִרָאָה קָד, כְּמוֹ "בְּרִמְקוֹת שְׁלִישׁ" (תהלים 119). פְּרוּשׁ אַחֵר, וְיִדָּר אֶת פְּדוּר הָאָרֶץ בְּשְׁלִישִׁיּוֹת,
שְׁלִישׁ מִדָּר, שְׁלִישׁ יָשׁוּב, שְׁלִישׁ יָמִים וְנִהְיוּ. וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים, "פֶּלֶס" הוּא מוֹט בְּרָזֶל שֶׁמְסַמְּנִים עָלָיו נִקְדוֹת לְדַעַת בְּהֵם הַמִּשְׁקָל. וְכָל הַר מִתְּאֵם לְפִי
הַמִּדָּה שֶׁתִּתְּנוּ, הַר כְּבֹד בְּאִדְמָה קִשָּׁה, וְהַר קָל בְּאִדְמָה רַבָּה. וּגְבֻעוֹת בְּמֵאזְנֵים, וְהַגְּבֻעוֹת כְּמוֹ נִשְׁקָלוּ בְּמֵאזְנֵים, וְכָלם בְּרָאם בִּשְׁעוֹר טוֹב וְיִדָּר וְכֹנֶה, כְּמוֹ

יִמְיִתְכֶן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ:
 יִדְּאִתְמִי נֹעֵץ וּבִינָהוּ וּלְמַדְהוּ בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט
 וּלְמַדְהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֶנּוּ: מוֹהֵן גִּוִּים
 בְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאוֹנִים נַחֲשָׁבוּ הֵן אֵיִים בְּדַק
 יִטּוּל: מוֹלְבָנוֹן אֵין דִּי בָעֵר וְחִיתּוֹ אֵין דִּי עוֹלָה:
 יִכְלִי־הַגִּוִּים בְּאֵין נִגְדּוּ מֵאַפֶּס וְתָהוּ נַחֲשָׁבוּ־לוֹ:
 יִחְוֹלִי־מִי תְדַמְיוֹן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ־לוֹ:
 יִטְהַפֵּס־לִי נֶסֶד חֲרֵשׁ וְצִרְף בִּזְהָב יִרְקַעֶנּוּ וּרְתַקוּת
 בֶּסֶף צוֹרֶף: כִּהֶמְסָכֶן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב וּבַחֲר
 חֲרֵשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ־לֹו לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יִמוּט:
 כֹּא הָלֹא תִדְעוּ הָלֹא תִשְׁמְעוּ הָלֹא הִגֵּד מֵרֹאשׁ
 לָכֵם הָלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: כִּי הִישַׁב
 עַל־חוּג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבִּיהָ בַּחֲנָבִים הַנוּטָה כַּדָּק שְׁמִיִּם
 וַיִּמְתַּחֶם בְּאַהֲלֵי לְשֶׁבֶת: כִּי הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לֹאֵין
 שְׁפָטִי אָרֶץ פְּתָהוּ עָשָׂה: כִּי אָף בַּל־נִפְעוּ אָף
 בַּל־זֹרְעוּ אָף בַּל־שָׂרֵשׁ בְּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נֶשֶׁף בָּהֶם
 וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעֶרָה בְּקֶשׁ תִּשְׁאֵם: כִּי וְאֶל־מִי תְדַמְיוּנִי
 וְאַשְׁוֶה יֹאמֵר קְדוֹשׁ: כִּי שְׂאוּ־מְלוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ
 מִי־בְרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלָם בְּשֵׁם
 יִקְרָא מֶרֶב אוֹנִים וְאַמְיִין בְּחֵי אִישׁ לֹא נַעֲדָר:

שְׁתִּיב "וְרָא אֱלֹהִים אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָיָה טוֹב מְאֹד"
 (בראשית 1.28). יג) מִי תִבֵּן אֵת רוּחַ ה', מִי הַכִּין
 אֵת רִצּוֹנוֹ שֶׁל ה', בְּלוּמֵר, מִי הִנָּה אֵת רִצּוֹן ה' אַחֵר דַּעְתּוֹ.
 וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ, וְכִי הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן עֲצָתוֹ
 לְהַקְבִּי"ה. יד) אֵת מִי נֹעֵץ וּבִינָהוּ, עִם מִי הַנֶּעֱזָן
 לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ בִּינָה. בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט, בְּדֶרֶךְ תְּכוּנַת הָעוֹלָם
 וְסִדְרֵי הַתְּהוֹתָיִי. דַּעַת, לְדַעַת הַעֲתִידוֹת. וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת,
 דְּרָכֵי הַתְּכוּנָה וְאַחֲרִיתֶיהָ. מו) הֵן גִּוִּים בְּמַר מִדְּלִי, הִרִי
 גְבוּרַת כָּל הַגִּוִּים נַחֲשָׁבֶת בְּמִטָּה מִרָה הַנוֹטָפָה מִשּׁוּלֵי הַדָּלִי
 בְּשִׁשּׁוּאֵיכֶם מִמֶּס מִן הַבּוֹר, שֶׁהַמִּטָּה הִיא דְּבַר מוֹעֵט לֹא
 חֲשִׁיבוֹת נֶגֶד הַדָּלִי. וּכְשֹׁחַק מֵאוֹנִים נַחֲשָׁבוּ, בְּעֵינֵי
 חֲקִיבֵי"ה נַחֲשָׁבִים הֵם כְּמוֹ אֶבֶק הַבָּא מִשְׁחִיקַת קַעְרוֹת
 הַמֵּאוֹנִים, שֶׁהוּא דְּבַר מוֹעֵט מְאֹד כִּי בְּנִפְיָהָ מַעֲוִיָּה וְאֵין
 מִשָּׁם. הֵן אֵיִים, הִרִי אֵת אֵי הַיָּם. בְּדַק יִטּוּל, בְּאֶבֶק
 דֶּק יִשְׁאֵם וְיִטְלֵם וְהַפֶּסֶס. מו) וּלְבָנוֹן, שֵׁם יַעַר בְּאַרְץ
 יִשְׂרָאֵל. אֵין דִּי בָעֵר, אֵין דִּי בְּעֵצוֹ לְהַכְעִיר בָּהֶם אֵשׁ עַל
 מִזְבְּחוֹ. וְחִיתּוֹ, הַתְּהוֹמוֹת וְהַעוֹפּוֹת שֶׁבִּנְעִיר הַלְּבָנוֹן. אֵין דִּי
 עוֹלָה, אֵין דִּי בָהֶם לְהַקְרִיב עוֹלוֹת לְפָנָיו. יז) בְּאֵין, בְּלֹא
 דְּבַר. מֵאַפֶּס וְתָהוּ נַחֲשָׁבוּ לוֹ, הַגִּוִּים נַחֲשָׁבִים לְפָנָיו
 בְּאֵלֹהֵי הַמֵּאֶפֶס וְתָהוּ. יח) תְּדַמְיוֹן, תְּדַמּוּ וְתִשְׁוּוּ.
 תַּעֲרֹכוּ לוֹ, תַּחֲשִׁיבוּ לְנִגְדּוֹ. יט) תַּפְסֵל נֶסֶד חֲרֵשׁ,
 וְכִי תְדַמּוּ לוֹ אֵת תַּפְסֵל אֲשֶׁר הָאֵמֶן הַחִיטִּי מִמִּתְכַּת. וְצִרְף
 בִּזְהָב יִרְקַעֶנּוּ, וְהַצֹּרֶף יִרְדֵּד עָלָיו צִפּוֹ שֶׁכֶּבֶת וְהֵב.
 וּרְתַקוּת בֶּסֶף צוֹרֶף, וְשִׁרְשׁוֹת בֶּסֶף יִתְכַר לוֹ הַצּוֹרֶף.
 כ) הַמְּסַכֵּן תְּרוּמָה, הַמִּקְחָה לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל בֵּין סוּגֵי
 הַעֲצִים. "הַמְּסַכֵּן", הַמִּלְמֵד וְהַגִּיל, מִלִּשׁוֹן "הַחֲסֵן הַסִּפְנִית"
 (במדבר 2.2). פְּרוֹשׁ אַחֵר, "הַמְּסַכֵּן תְּרוּמָה", הַמְּסַכֵּן וְעֵנִי
 שְׂאוֹנוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִכִּסְפוֹ לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל יָקָר כְּמוֹ הַעֲשִׂירִים.
 לֹא יִמוּט, לְחִזּוֹק בְּמִסְמָרִים וּכְיִצָּא בָּהֶם, שֶׁלֹּא יִתְמוּטֵט
 וְיִתְקַלַּל. וְכֹאמֵר, אִם מִהֲצֹרֶךְ לְחִזּוֹק, אִיךָ יִדְמֶה לְעֵלְיוֹ.
 כא) הָלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ, הִרִי גַם
 מִבִּינָתֶכֶם וּתְכַלּוּ לְהִבִּין מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ. בְּלוּמֵר, אִם יֵשׁ בָּכֶם
 דַּעַת לְהִבִּין, תּוֹכְלוּ לְהִבִּין מִמוֹסֵד הָאָרֶץ וּמִהַשְׁמִים וּמִעֲרֵכָה
 הַכּוֹכָבִים, שֵׁשׁ בּוֹרָא לְעוֹלָם, וְכִרְאוֹ וּמִנְהוּגוֹ בְּסֶדֶר מְסֻדָּר, וְלֹא נָפַל בְּמִקְרָה. וְהָאֵדָם שֶׁהוּא בַּעַל שֶׁכֶל יִרְשׁ לְדַעַת מִי הוּא אֲרוֹן הָעוֹלָם וְכִי רִצּוֹנוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם,
 כִּי שֶׁלֹּא יִתְכַּחַר לְעֵבֶר עַל פְּקָדוֹתָיו, כִּי אֵת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֵדָם וְכִיֹּא הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם. כב) הִישַׁב עַל חוּג הָאָרֶץ, הָלֹא הַבּוֹרָא הוּא יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם
 שֶׁהֵם כְּמוֹ הַעֲגוֹל הַנֶּעֱשֶׂה בְּמַחֲוָה סָבִיב הַקִּדְרָה שֶׁהוּא בְּדוּר הָאָרֶץ. וַיִּשְׁבִּי הָאָרֶץ הֵם בְּעֵינֵי בַּחֲנָבִים. וְאֹמֵר בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל, בְּדֶרֶךְ הָאֵדָם הַיּוֹשֵׁב
 מִמַּעַל גְּבוּהָ רֵב, שֶׁכֶּל מִה שֶׁמִּתְחַתִּיו נִדְמָה בְּעֵינָיו לְקִבּוֹ. הַנוּטָה כַּדָּק שְׁמִיִּם, הָלֹא הוּא הַנוּטָה אֵת הַשְּׁמַיִם בְּאֵד הַנוּטָה יָרֵעָה אוֹ קִירוֹ. וַיִּמְתַּחֶם בְּאַהֲלֵי
 לְשֶׁבֶת, פֶּרֶשׁ אוֹתָם כְּמוֹ אֶהֱל שְׁפֹרְשִׁים בְּשִׁבְלֵי לְשֶׁבֶת תַּחְתּוֹ. כג) הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לֹאֵין, הַעוֹשֶׂה שְׂרִים וְגִזְוִלִים שֶׁהֵיוּ לֹאֵין וְאַפֶּס. פְּתָהוּ עָשָׂה, עָשָׂה
 אוֹתָם לְהוֹת תָּהוּ. כד) אָף בַּל נִפְעוּ, אוֹתָם הַרוֹזְנִים וְהַשּׁוֹפְטִים, הִרִי הֵם אִפְלוּ אִפְלוּ לֹא נִפְעוּ מַעֲוִלָם. אָף בַּל זֹרְעוּ, וְאַפְלוּ אִפְלוּ לֹא נִזְרְעוּ מַעֲוִלָם, שֶׁהוּא
 פְּחוֹת מִנְּטִיעָה. אָף בַּל שָׂרֵשׁ בְּאַרְץ גִּזְעָם, לְכַשְׁעִיקָרוֹ לֹא יִשְׂרֵשׁ תְּנוּעָה בְּאַרְץ לְהַחֲלִיף עֲנָפִים. בְּלוּמֵר, לֹא יִחְזֹרוּ לְקַדְמוֹתָם. וְגַם נֶשֶׁף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ, וְגַם
 בְּנִשְׁפִּית רוּחַ בָּהֶם וַיִּתְכַּשּׁוּ וַיִּאֲבָרוּ. וַיִּסְעֶרָה בְּקֶשׁ תִּשְׁאֵם, וְרוּחַ סַעֲרָה תִּשְׁאֵם מִמְּקוֹמָם בְּתֵכֶן הַנִּשְׂאָה בְּרוּתָה. כה) וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאַשְׁוֶה יֹאמֵר קְדוֹשׁ,
 חֲקִיבֵי"ה שֶׁהוּא הַקְדוֹשׁ וְהַנִּבְדָּל מִכָּל גִּשָּׁם וּמִכָּל דְּמִיוֹן, הוּא מִצֵּד עֲצָמוֹ יֹאמֵר "וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאַשְׁוֶה", הָלֹא אֵין לִי דְמוּת וְדִמְיוֹן כָּלָל. כו) מִי בְּרָא אֱלֹהֵי, מִי
 בְּרָא אֵת כָּל צְבָא הַכּוֹכָבִים אֲשֶׁר תִּרְאוּ בַּמְרוֹם. הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם, וְכִי הוּא מוֹצִיא בְּכָל יוֹם בְּמִסְפָּר אֵת צְבָא הַמְרוֹם. לְכֹלָם בְּשֵׁם יִקְרָא, בְּלוּמֵר,
 לְכָל אֶחָד מֵהֶם יִקְרָא שֵׁם תִּרְאוּ לוֹ לְפִי הַדְּבַר שֶׁבְּעִבְרוֹ נִבְרָא. מֶרֶב אוֹנִים וְאַמְיִין בְּחֵי אִישׁ לֹא נַעֲדָר, מֶרֶב הָאֵין שֵׁשׁ לוֹ וְשֶׁהוּא אֲמִיִּין בְּחֵי עַל כֵּן אִישׁ
 מִהֲצָא לֹא נַעֲדָר שֶׁלֹּא יִקְרָא לוֹ בְּשֵׁם, וְשִׁחֲרָה כָּל אֶחָד מֵהֶם קָם כָּל יְמֵי עוֹלָם.

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
יום ראשון, ז' מנחם אב, בערב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה מני"א, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מו"ה עזריאל שי

שלום וברכה! במענה למכתבו מכ"א במנחם עם המצורף אליו, ויהי רצון שהוא וכן זוגתו
תחיו זאלען זיך אריינווארפען בעבודת הקדש בעשר כחות הנפש הבהמית ופשיטא בעשר כחות הנפש
דנפח"א, שבד"מ פשיטא שהגוף, לא רק שלא מבלבל אלא שעושה בשלימות, ואז בודאי תקוים הבטחת
חז"ל יגעת (שזוהי דרישה וגם הבטחה, ופירוש יגעת ה"ה כפשוטו, יגעת, הארעווען, ואז) ומצאת,
וכמבואר בהתועדות כאן, שלא נאמר השגת והבנת, שהרי בזה אין חידוש, אלא שהתורה מבטיחה
שתהי' ההצלחה באופן של מציאה, שלכאורה אין מבינים איך זה אפשר להיות כ"כ למעלה מערך
וק"ל. ויזכהו השי"ת לבשר טוב ובאופן דמוסיף והולך, והרי מתקרבים אנו לחדש אלול הוא חדש
הרחמים אשר כ"א אומר ה' אורי וישעי וגו'.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת ואתחנן בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
באר שבע (ק)	6:02	5:59	8:45	8:43	9:22	9:21	10:32	10:31	19:30	19:35	20:03	19:57	19:11	20:08
חיפה (ק)	5:59	5:55	8:42	8:40	9:20	9:18	10:30	10:29	19:32	19:37	20:06	20:00	19:03	20:11
ירושלים (ק)	6:00	5:56	8:43	8:40	9:20	9:19	10:30	10:29	19:34	19:39	20:02	19:57	18:55	20:08
תל אביב (ק)	6:01	5:57	8:44	8:42	9:22	9:20	10:30	10:30	19:31	19:37	20:05	19:59	19:12	20:10
אוסטריה, וינה (ק)	5:40	5:32	8:23	8:17	9:18	9:14	10:33	10:31	20:19	20:28	21:07	20:57	20:03	21:12
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:13	7:19	9:10	9:13	9:47	9:51	10:44	10:41	17:39	17:34	18:04	18:09	17:20	18:20
אוקראינה, אודסה (ק)	5:48	5:40	8:31	8:26	9:23	9:20	10:35	10:37	20:17	20:26	21:03	20:53	20:00	21:08
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:15	5:07	7:58	7:52	8:49	8:52	10:05	10:08	20:02	19:53	20:41	20:30	19:36	20:46
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:25	5:17	8:07	8:01	8:59	9:03	10:16	10:18	20:14	20:05	20:53	20:43	19:49	20:59
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:45	5:36	8:26	8:19	9:22	9:26	10:39	10:42	20:46	20:36	21:27	21:16	20:20	21:32
אוקראינה, קייב (ק)	5:37	5:28	8:18	8:10	9:14	9:18	10:32	10:34	20:29	20:39	21:21	21:09	20:13	21:26
איטליה, מילאנו (ק)	6:16	6:09	9:00	8:55	9:47	9:50	11:03	11:04	20:49	20:40	21:25	21:16	20:24	21:30
אקוואדור, קיטו (ח)	6:16	6:17	8:46	8:47	9:17	9:16	10:19	10:18	18:23	18:23	18:47	18:46	18:05	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:40	7:46	9:44	9:42	10:21	10:18	11:15	11:13	18:14	18:19	18:43	18:47	18:00	18:58
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:43	8:50	10:39	10:35	11:19	11:15	12:11	12:08	18:53	18:59	19:24	19:29	18:40	19:41
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:14	6:08	8:54	8:58	9:38	9:41	10:51	10:52	20:16	20:09	20:48	20:41	19:53	20:53
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:00	5:54	8:44	8:41	9:26	9:29	10:39	10:41	20:09	20:02	20:41	20:33	19:45	20:46
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:01	5:55	8:45	8:41	9:27	9:29	10:40	10:41	20:09	20:02	20:42	20:34	19:45	20:47
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:33	6:27	9:13	9:17	10:00	10:03	11:14	11:16	20:49	20:42	21:23	21:14	20:25	21:28
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:46	6:42	9:26	9:28	10:03	10:04	11:12	11:13	20:13	20:08	20:40	20:35	19:51	20:46
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:10	6:05	8:50	8:53	9:30	9:31	10:40	10:41	19:51	19:45	20:20	20:13	19:28	20:25
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:51	6:48	9:31	9:32	10:06	10:07	11:14	11:14	20:06	20:01	20:32	20:27	19:44	20:38
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:55	5:49	8:39	8:35	9:21	9:24	10:35	10:36	20:06	19:59	20:39	20:31	19:42	20:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:52	5:46	8:37	8:32	9:19	9:22	10:33	10:35	20:06	19:59	20:40	20:31	19:42	20:45
בוליביה, לה-פס (ח)	6:54	6:56	9:13	9:15	9:46	9:44	10:45	10:43	18:21	18:23	18:45	18:46	18:04	18:56
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:19	6:10	8:59	8:51	9:57	10:01	11:15	11:18	21:26	21:16	22:09	21:57	20:59	22:14
בלגיה, בריסל (ק)	6:20	6:11	8:53	9:01	9:58	10:02	11:16	11:19	21:25	21:15	22:07	21:55	20:59	22:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:37	6:41	8:52	8:50	9:25	9:23	10:22	10:20	17:45	17:48	18:10	18:13	17:29	18:22
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:24	6:28	8:40	8:38	9:12	9:10	10:10	10:08	17:34	17:37	17:59	18:02	17:18	18:11
בריטניה, לונדון (ק)	5:36	5:27	8:16	8:07	9:14	9:19	10:33	10:36	20:45	20:35	21:28	21:16	20:21	21:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:38	5:28	8:14	8:03	9:19	9:24	10:39	10:42	21:01	20:50	21:47	21:34	20:37	21:53
גרמניה, ברלין (ק)	5:39	5:29	8:17	8:08	9:19	9:23	10:38	10:41	20:55	20:44	21:39	21:27	20:28	21:45
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:06	5:57	8:39	8:47	9:42	9:46	11:00	11:02	21:05	20:55	21:46	21:35	20:39	21:51
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:41	6:45	8:54	8:52	9:28	9:25	10:24	10:22	17:42	17:45	18:08	18:10	17:26	18:20
הודו, מומבאי (ח)	6:18	6:16	8:56	8:57	9:28	9:29	10:35	10:35	19:13	19:10	19:38	19:35	18:53	19:44
הודו, פונה (ח)	6:15	6:13	8:52	8:53	9:25	9:25	10:31	10:32	19:09	19:06	19:33	19:30	18:48	19:40
הונגריה, בודפשט (ק)	5:31	5:24	8:09	8:14	9:05	9:08	10:21	10:23	20:15	20:06	20:53	20:43	19:50	20:58
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:04	5:58	8:44	8:48	9:30	9:33	10:43	10:45	20:15	20:07	20:47	20:39	19:51	20:52
יוון, אתונה (ק)	6:35	6:30	9:16	9:19	9:58	10:01	11:11	11:12	20:32	20:26	21:03	20:56	20:09	21:09
מולדובה, קישינב (ק)	5:54	5:46	8:31	8:37	9:26	9:30	10:42	10:44	20:35	20:26	21:12	21:02	20:09	21:17

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:13	6:15	8:53	8:54	9:25	9:26	10:32	10:32	19:11	19:08	19:36	19:32	18:50	19:42
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:46	7:38	9:25	9:22	10:09	10:05	10:59	10:56	17:26	17:33	18:00	18:06	17:14	18:19
נפאל, קטמנדו (ח)	5:28	5:31	8:11	8:13	8:47	8:48	9:56	9:56	18:52	18:47	19:19	19:14	18:30	19:24
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:05	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	19:16	19:15	19:39	19:38	18:57	19:47
פולין, ורשא (ק)	5:00	5:09	7:39	7:48	8:49	8:53	10:08	10:10	20:24	20:13	21:08	20:55	19:57	21:13
פרו, לימה (ח)	6:26	6:24	8:48	8:47	9:18	9:17	10:18	10:17	18:03	18:04	18:26	18:27	17:45	18:36
צרפת, ליון (ק)	6:26	6:33	9:12	9:17	10:04	10:07	11:20	11:22	21:07	20:59	21:43	21:34	20:42	21:48
צרפת, פריז (ק)	6:26	6:35	9:10	9:17	10:09	10:13	11:26	11:29	21:26	21:17	22:06	21:55	21:01	22:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:26	8:26	8:56	8:55	9:59	9:59	18:12	18:11	18:35	18:34	17:53	18:43
קנדה, טורונטו (ק)	6:09	6:15	8:55	8:59	9:44	9:47	10:58	11:00	20:38	20:30	21:12	21:04	20:13	21:17
קנדה, מונטריאול (ק)	5:40	5:48	8:26	8:31	9:18	9:21	10:33	10:35	20:20	20:11	20:56	20:46	19:55	21:01
קפריסין, לרנקה (ק)	5:56	6:01	8:42	8:44	9:22	9:24	10:33	10:34	19:47	19:41	20:16	20:10	19:24	20:21
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:09	6:20	8:38	8:53	10:03	10:08	11:24	11:27	21:55	21:42	22:43	22:29	21:27	22:49
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:38	5:49	7:59	8:18	9:35	9:40	10:56	10:59	21:32	21:20	22:23	22:07	21:04	22:28
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:02	6:10	8:47	8:53	9:42	9:46	10:59	11:01	20:52	20:43	21:30	21:20	20:27	21:35
שווייץ, ציריך (ק)	6:06	6:14	8:51	8:57	9:47	9:50	11:03	11:05	20:57	20:48	21:35	21:25	20:31	21:40
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	6:04	8:40	8:41	9:12	9:12	10:17	10:17	18:46	18:43	19:10	19:07	18:26	19:16

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנוונדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחסידות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00437
03/08/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7